

...مه پېړۍ یون

پینځم ټوک

(یونلیکنې)

محمد اسمعیل یون

۱۳۹۶ل

Ketabton.com

په دې څوارلس ټوکیزو کلیاتو کې

لومړی ټوک (پنځونې او ژباړې): متکور، په اورونو کې سندرې، د ټولنپوهنې له نظره په افغانستان کې د واک جوړښتونه، په افغانستان کې د جګړې جنایتکارانو محاکمه، د افغانستان فرهنګي میراثونو ته یوه کتنه، فلسفه او فلسفي بهیر (۱- ۹۶۹) مخونه.

دویم ټوک (راټولونې): هیلې، نیمګړې ارمانونه، د لوړو فصل، سیندونه هم مړي او د پښتو ادب لرغونې دوره (۹۷۰- ۲۱۱۳) مخونه.

درېیم ټوک (راټولونې): د نازو انا یاد، د استاد الفت نثري کلیات (۲۱۱۴- ۳۲۱۰) مخونه.

څلورم ټوک (یونلیکنې): د اماراتو سفر، که یون دی یون دی، د پنټاګون تر څنډو، د کرملین په زړه کې (۳۲۱۱- ۴۲۷۴) مخونه.

پنځم ټوک (یونلیکونه): د ډیلي تخت هېرومه، درې ورځې د افسانو په وطن کې، د خدای(ج) تر کوره (۴۲۷۵- ۵۳۱۹) مخونه.

شپږم ټوک (کلتوري او څېړنیز اثار): استاد زیار د پښتني فرهنګ یو ځلاند ستوری، د ژبو او ادبیاتو پوهنځي پښتو کتابښود، ساینسي پرمختیاوې، هیله د خپلو سریزو په لمن کې، د کتابونو په وړمو کې (۵۳۲۰- ۶۱۳۳)مخونه.

اووم ټوک (کلتوري او څېړنیز اثار): فرهنګي فقر، له افغانستانه د مسلکي کادرونو د فرار عوامل، د افغانستان فرهنګ ته اووښتي زیانونه، مرکه او مرکې، کلتوري یون، جنګ او فرهنګ په افغانستان کې (۶۱۳۴- ۷۱۱۹) مخونه.

اتم ټوک (سیاسي او ټولنیز اثار): بېرنۍ لوبه جرګه: ولسواکي او زورواکي، افغانستان په سیاسي کلېچ کې، د سمون په لټه (۷۱۲۰- ۸۱۴۷) مخونه

نهم ټوک (سیاسي او ټولنیز اثار): کورنۍ سوال له ګاونډیو سره، د ملي ګډون ارمانې په کلېچ کې، ملي هویت او ملي عزت (۸۱۴۸- ۹۳۰۶) مخونه.

لسم ټوک (سیاسي او ټولنیز اثار): ملي درسونه، د ارګ نا ویلې خبرې (۹۳۰۷- ۱۰۳۴۹) مخونه.

(پاتې د پښتې ۳ مخ)

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیمه پېړۍ یون

پنځم توک

(یونلیکنې)

محمد اسمعیل یون

۱۳۹۶ لمریز کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

نیمه پیړۍ یون

پنځم ټوک

(یونلیکنې)

لیکوال: **محمد اسمعیل یون**

خپرندوی: **د افغانستان ملي تحریک**

ډیزاین: **فیاض حمید**

چاپکال: **۱۳۹۶ لمریز**

چاپشمېر: **۱۰۰۰ ټوکه**

د خپرندوی د خپرونو لړ: (۱۴۲)

وېبپاڼه: **www.melitahrik.com**

د دې کتاب د چاپې او انلاین خپرولو ټول حقوق له خپرندوی سره خوندي دي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډالی:

د افغانیت، اسلامیت او انسانیت

رښتینو لارویانو ته!

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیولیک

گڼه	سرلیک	مخ
•	د استاد یون پنځوس کلن یون	٤٢٨٦
•	زما د نیمې پېړۍ یون	٤٣٠٢
	د ډیلي تخت هېرومه	
١	د ډیلي تخت هېرومه	٤٣١٧
٢	د سفر علت او ضرورت	٤٣٢٥
٣	له کابله تر ډهلي	٤٣٣١
٤	څلور ساعته په ډیلي هوایي ډګر کې	٤٣٣٦
٥	د هوټل لومړۍ شپه	٤٣٤٤
٦	د کورس لومړۍ ورځ	٤٣٤٧
٧	یوه غرمنۍ له خان ثناالله خان سره	٤٣٥٢
٨	یوه غرمه له استاد خالق رشید سره	٤٣٥٤
٩	په هند کې افغان ناروغان	٤٣٥٧
١٠	لودي ګارډن (لودي بن)	٤٣٦٤
١١	قطب مینار	٤٣٧٠
١٢	بهایي مرکز	٤٣٧٩
١٣	یوه غرمنۍ په ډیلي بنار کې	٤٣٨٨
١٤	ګاندي څلی	٤٣٩٤
١٥	جامعه ملیه اسلامیه	٤٤٠٣
١٦	د کتابونو نړیوال نندارتون	٤٤٠٦
١٧	دویم سفر (تر ډیلي بهر)	٤٤١٢

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۸	د اګرې پر لوري	٤٤١٨
۱۹	د اګرې لومړۍ کتنه	٤٤٢٨
۲۰	یوه غرمنۍ په اګره کې	٤٤٣٤
۲۱	تاج محل	٤٤٣٧
۲۲	یوه شپه په ګرېنډ هوټل کې	٤٤٥٩
۲۳	له اګرې نه تر جیپوره	٤٤٦٤
۲٤	امبر کلا	٤٤٧٣
۲٥	یوه شپه په جیپور پبلس هوټل کې	٤٤٨٢
۲٦	سبا ناری په جیپور پبلس کې	٤٤٨٧
۲۷	جنتر منتر	٤٤٨٩
۲۸	له جیپوره تر ډهلي	٤٤٩٧
۲۹	غرمنۍ په جانپټي ریسورټ کې	٤٤٩٩
۳۰	ددې سفر نتیجه	٤٥٠٣
۳۱	یو مانښامی د کرکټ په خوشالۍ کې	٤٥٠٧
۳۲	د اجمل خټک په یاد غونډه	٤٥١٣
۳۳	د کرکټ خوشالي او وچه مېوه	٤٥١٨
۳٤	بیا هم د کرکټ د شوق په دام کې	٤٥٢٢
۳٥	جامع مسجد - زوړ ډیلی	٤٥٢٦
۳٦	یوه غرمنۍ په کریم هوټل کې	٤٥٣٢
۳۷	لعل کلا یا سره کلا	٤٥٣٥
۳۸	څو شېبې په ګوردواره کې	٤٥٤٤
۳۹	د هېوادونو پېژندنه	٤٥٥١
٤۰	د مذهبونو یوه بله نندارې	٤٥٥٩
٤۱	د پاني پټ پر لوري	٤٥٦٢

(c) ketabton.com: The Digital Library

٤٢	له ډيلي تر پاني پته	٤٥٦٨
٤٣	د ابراهيم لودي مزار	٤٥٧٧
٤٤	د بوعلي شاه قلندر زيارت	٤٥٨٣
٤٥	د پاني پت ډګر	٤٥٨٨
٤٦	يو جنګ له دوو ليد لورو	٤٥٩٥
٤٧	له پاني پته تر ډيلي	٤٥٩٩
٤٨	د خپل هېواد پېژندنه	٤٦٠٤
٤٩	د خواجه نظام الدين زيارت	٤٦٢٢
٥٠	مغول ګارډن	٤٦٢٨
٥١	بوده پارک	٤٦٣٢
٥٢	د ال انډيا راډيو کتنه	٤٦٣٥
٥٣	لس مناظرې	٤٦٥١
٥٤	په هند کې فرهنګي ولولې	٤٦٨١
٥٥	مېلمستياوې	٤٦٩١
٥٦	بري ليکونه	٤٦٩٦
٥٧	په هند کې د پښتنو واده	٤٧٠١
٥٨	په ډيلي کې وروستۍ ورځ	٤٧١٠
٥٩	سروجني نګر بازار	٤٧١٢
٦٠	خيرالمنازل مسجد	٤٧١٦
٦١	پرانه کلا	٤٧١٩
٦٢	انډيا ګېټ	٤٧٤٣
٦٣	پليکا بازار	٤٧٤٦
٦٤	په ډيلي کې وروستۍ شپه	٤٧٤٩
٦٥	له ډيلي نه تر کابله	٤٧٥٢

(c) ketabton.com: The Digital Library

درې ورځې د افسانو په وطن کې

۱	د تحریک یادښت	٤٧٦١
۲	استاد یون او دا یونلیک	٤٧٦٢
۳	یادونه	٤٧٦٩
٤	درې ورځې د افسانو په وطن کې	٤٧٧١
٥	هلمند پېژندنه	٤٧٧٥
٦	د سفر پیل	٤٧٧٨
۷	الوتکه او مرکې	٤٧٨١
۸	هرکلی	٤٧٨٤
۹	بُست مېلمستون	٤٧٨٦
۱۰	د سیمینار پیل	٤٧٨٩
۱۱	د هلمند توت	٤٧٩٩
۱۲	د بُست راډیو کتنه	٤٨٠١
۱۳	اراکوزیا پوهنتون	٤٨٠٤
۱٤	د ناد علي پر لوري	٤٨٠٨
۱٥	نادعلي او شوونځي	٤٨١١
۱٦	د ملي تحریک غونډه	٤٨١٧
۱۷	بُست پروډکشن	٤٨٢٠
۱۸	بُست پوهنتون	٤٨٢٣
۱۹	د لښکرګاه واټونه	٤٨٢٨
۲۰	ملت بابا پارک	٤٨٣٤
۲۱	هلمند سیند مشاعره	٤٨٣٧
۲۲	نړیوال (انټر نېشنل کمپلیکس) روغتون	٤٨٤١
۲۳	د سفر وروستۍ ورځ	٤٨٤٣

(c) ketabton.com: The Digital Library

٢٤	سباوون رادیو ټلوېزیون	٤٨٤٤
٢٥	ملي راډیو ټلوېزیون	٤٨٤٧
٢٦	د هوایي ډګر پر لوري	٤٨٥٠
٢٧	کابل او د ژوندون انګړ	٤٨٥٤

د خدای (ج) تر کوره

١	د تحریک یادښت	٤٨٥٩
٢	ښاغلی استاد یې غوښتی و...	٤٨٦٠
٣	د خدای(ج) تر کوره او یو څو نورې خبرې	٤٨٦٦
٤	د حج هیله	٤٨٦٩
٥	د حج پوخ نیت او تیاری	٤٨٧٤
٦	له کوره تیاری	٤٨٧٧
٧	دوه ساعته په کور کې	٤٨٨٠
٨	یو ساعت په عیدګاه کې	٤٨٨٣
٩	درې ساعته په هوایي ډګر کې	٤٨٨٦
١٠	په الوتکه کې د عمرې نیت	٤٨٩٠
١١	د افغانانو انتظام	٤٩٠١
١٢	له جدې څخه د مکې مکرمې پر لوري	٤٩٠٤
١٣	عماره یا استوګنځی	٤٩٠٩
١٤	د لومړۍ عمرې لپاره تیاری	٤٩١٢
١٥	د لومړۍ عمرې پر لوري	٤٩٤٠
١٦	د طوافونو پیل	٤٩٥٤

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۷	لمونځونه او طوافونه	٤٩٥٩
۱۸	سعودي مېشتي افغانان	٤٩٦٣
۱۹	عرفات ته لومړی سفر	٤٩٦٧
۲۰	د طوافونو دوام	٤٩٧٥
۲۱	د افغانانو مېلمستیا	٤٩٨١
۲۲	جبل النور ته د تګ هوډ	٤٩٨٥
۲۳	جبل النور ته د ختلو تکل	٤٩٨٨
۲٤	د بغلان ځوانان او سهار چای	٤٩٩٨
۲٥	مسجد الحرام او د جماعت هیله	٥٠٠١
۲٦	لمونځ، خوب او طواف	٥٠٠٤
۲۷	د پلار لپاره طواف	٥٠٠٧
۲۸	د مابنام او ماسخوتن لمونځونه او دروند خوب	٥٠١٢
۲۹	لمونځ، خپلې مور او خپلوانو لپاره طواف	٥٠١٤
۳۰	اتم طواف او خپلې مېرمنې ته د روغتیا هیله	٥٠١٨
۳۱	د افغانانو مېلمستیا	٥٠٢١
۳۲	د جمعې لمونځ او سور لمر	٥٠٢٩
۳۳	تحریکوالو او ټولو افغانانو لپاره طواف	٥٠٣٥
۳٤	د بغلان ځوانان او د عزت پګړۍ	٥٠٣٨
۳٥	خپل استوګنځی او یادښتونه	٥٠٤٤
۳٦	طواف او یوځل بیا خپل هېواد ته دعا	٥٠٤٦
۳۷	خوندوره کړایې	٥٠٥٥

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۸	اسلامیت او ټول بشریت ته طواف	۵۰۵۹
۳۹	د لغمان د حاجیانو مېلمستیا	۵۰۶۵
٤۰	یو ځل بیا د بغلان ځوانان	۵۰۶۸
٤۱	ناروغي او یادښتونه	۵۰۶۹
٤۲	عبادت او د وطن احوال	۵۰۷۶
٤۳	د حاجي صابر صمیمانه مېلمستیا	۵۰۷۹
٤٤	د ښارونو او قومونو یوه پرتلنه	۵۰۸٤
٤۵	منی شریف ته د تګ لارښوونه	۵۰۸۷
٤۶	د منی شریف پر لوري	۵۰۹۲
٤۷	منی شریف او د لومړي ماسپښین مازیګر او مانښام لمونځونه	۵۰۹۸
٤۸	د عرفات پر لوري	۵۱۰۹
٤۹	عرفات او د جنت یوه وړه نداره	۵۱۱۲
۵۰	د ماسپښین لمونځ او د عالمانو ترمنځ د نظر اختلاف	۵۱۱٤
۵۱	د محشر یوه بېلګه	۵۱۱۷
۵۲	د مزدلفې شپه	۵۱۲۱
۵۳	د جمرو (شیطانانو) د ویشتلو تیاری	۵۱۲۶
۵٤	د غټ شیطان ویشتل او بیا قرباني	۵۱۲۸
۵۵	د ماسپښین لمونځ او فرضي طواف	۵۱۳۱
۵۶	ډوډۍ او خوب	۵۱۳٤
۵۷	منی شریف ته تګ او بېرته راتګ	۵۱۳۵
۵۸	له خوګیانو عزیزانو سره د ماسخوتن ډوډۍ	۵۱۳۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

٥٩	سعودي مېشتو افغانانو سره لنډه ناسته	٥١٤١
٦٠	ماسپښین لمونځ او بیا د شیطانانو ویشتل	٥١٤٣
٦١	د مازیګر او ماښام لمونځ او د ملا صاحب د پند څو خبرې	٥١٤٦
٦٢	په منی شریف کې وروستۍ ورځ	٥١٥٢
٦٣	سهار لمونځ او جبل الثور	٥١٥٥
٦٤	د جبل الثور پر لوري	٥١٥٩
٦٥	د سهار چای او استراحت	٥١٦٧
٦٦	پرله پسې طوافونه	٥١٧١
٦٧	د سوکالۍ احساس او مېلمانه	٥١٨٤
٦٨	وروستۍ عمره	٥١٨٧
٦٩	د حج او اوقافو وزارت له وزیر سره ملاقات	٥١٩٧
٧٠	د طایف پر لوري	٥٢٠٢
٧١	د لغمانیو واده	٥٢٠٥
٧٢	وداعي طواف	٥٢١١
٧٣	د سهار چای او د مکتب پر لوري	٥٢١٦
٧٤	د مدینې منورې پر لوري	٥٢٢١
٧٥	د حضرت رسول الله(ص) مبارکه روضه	٥٢٣٠
٧٦	د احد غر او د شهیدانو زیارت	٥٢٣٣
٧٧	د مدینې منورې څو نور سپېڅلي او تاریخي ځایونه	٥٢٣٦
٧٨	د بدر پر لوري	٥٢٤٣
٧٩	یوه ښه خوندوره افغاني ډوډۍ	٥٢٥٣

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸۰	د پېریانو دره	۵۲۵۶
۸۱	د ماسپښین لمونځ او پرهېزانه	۵۲۶۲
۸۲	جنت البقیع	۵۲۶۴
۸۳	د اسلام د انحصارولو یوه بېلګه	۵۲۶۸
۸۴	د افغانانو یوه بله صمیمانه مېلمستیا	۵۲۷۲
۸۵	یادښتونه او د غزني ملګري	۵۲۷۶
۸۶	تر نبوي مسجد چاپېره دوره	۵۲۸۲
۸۷	مدینه منوره او غزنیچي ښوروا	۵۲۸۷
۸۸	د افغانانو اوسېلي	۵۲۹۱
۸۹	د جمعې لمونځ او د لغمانیو مېلمستیا	۵۲۹۴
۹۰	د اخلاص ډوډۍ او د عزت لونګی	۵۲۹۸
۹۱	د خدای(ج) رسول ته وروستی سلام او خدای پامانی	۵۳۰۰
۹۲	په مدینه منوره کې وروستی شپه او د سفر تیاری	۵۳۰۴
۹۳	هوایي ډګر	۵۳۱۰
۹۴	کابل کې هرکلی	۵۳۱۶
۹۵	ختم او خیرات	۵۳۱۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استاد یون پنځوس کلن یون

ښاغلي پوهاند دوکتور محمد اسمعیل یون زموږ د زمانې په تېره بیا د سختو حالاتو یو مخکښ فکري مبارز دی. ده د افغانستان د کورنیو او بهرنیو مخالفینو، جنګسالارانو او فسادګرو پر وړاندې د مبارزې یوه ځانګړې لاره، چې د قلم، ژبې او جرئت لاره وه، غوره کړه. دا یې د خپل ولس او خلکو د اوږدو مبارزو تر ټولو غوره، بریالۍ او ژغورندویه لاره او مبارزه وبلله. دی که په کابل کې و او یا هم په نورو ولایتونو کې، خپلو ملي او فرهنګي هلو ځلو ته یې دوام ورکړی، همدا علت و چې افغانانو دده د مبارزې پر حقانیت، رښتینولۍ او زړورتیا باور پیدا کړ، ډېرې افغانان په ځانګړې توګه ځوانان یې تر څنګ ودرېدل او دې مبارزې ته یې لا نور ځواک وروبښه. یون ددې ځوانانو په راټولېدو سره پرځان لا باوري شو او خپلې دې مبارزې ته یې په سیستماتیک ډول دوام ورکړ.

که وویل شي چې یون د افغاني ټولنې، ملي تفکر او د مظلوم اکثریت د غږ پورته کولو یو بریالی ویاند دی، نو مبالغه به مې نه وي کړي. ددې لپاره چې ښاغلی یون په بشپړه توګه وپېژنو، نو غواړم دلته یې د ژوند، اثارو او افکارو پر بېلابېلو برخو لنډه رڼا واچوم:

۱-زوکړه: محمد اسمعیل یون د حاجي محمد خان زوی او د هدایت خان لمسی دی، پر (۱۳۴٦ل) کال د کب پر (۱۸) مه نېټه د لغمان ولایت د الینګار ولسوالۍ د (الوخېلو) په یوې روښنفکرې کورنۍ کې زېږېدلی دی. یون لا د شپږم ټولګي زده‌کوونکی و چې پلار یې وفات شو،

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کور سرپرستي او د ژوند نورې چارې خپله ده ته ورپرغاړه شوې. خو په دې سختو شرایطو کې یې هم خپل هوډ قوي وساته، هم یې د کورنۍ سرپرستي کوله او هم یې خپلو زده کړو ته دوام ورکړ.

۲- زده کړې:

محمد اسمعیل یون پر (۱۳۵۳ل)کال د الینګار ولسوالۍ د (سلینګار) په لومړني ښوونځي کې، چې د یون له کوره په پلي مزله یې نږدې یو نیم ساعت واټن درلود، په لومړي ټولګي کې شامل شو، یون یو کال د سویې ازموینه ورکړه او یو ټولګی یې ارتقا وکړه، پر (۱۳۵۷ل)کال دې ښوونځي ته نوې ودانۍ جوړه شوه او د یون کور ته نږدې ساحه کې اباد شو. پر (۱۳۵۸ل) کال دا ښوونځی د حکومت د مخالفینو له خوا وسوځول شو، یون د نورو زده کوونکو په شان له ښوونځي څخه بې برخې شو، یون له درس سره د خپلې مینې او د کورنۍ د موافقې پر اساس کابل ته راغی او دلته پر (۱۳٦۱ل) کال یې د کابل په (ده خدایداد) او بیا په (ده یحیی) لېسو کې خپلې زده کړې پسې تعقیب کړې. پر (۱۳٦۲ل) کال د کابل په خوشال خان لېسه کې شامل او پر (۱۳٦٦ل) کال ترې په دویمه نومره فارغ شو، (۱۳٦۷ل)کال د کابل پوهنتون په ژبو او ادبیاتو پوهنځي کې شامل او پر (۱۳۷۰ل) کال ترې اول نومره فارغ شو، پر (۱۳۷۰ل)کال یې د یاد پوهنځي پښتو څانګې کې د کدر ازموینه ورکړه، په یاده ازموینه کې بریالی او پر همدې کال د (نامزد پوهیالي) په رتبه د پښتو څانګې د کدر غړی شو. یون پر

(c) ketabton.com: The Digital Library

(۱۳۸۵ل)کال د کابل پوهنتون د ژبو او ادبیاتو پوهنځي په ماستری پروګرام کې شامل او پر (۱۳۸۷ل)کال کې تړې فارغ شو.

یون د (کابل پوهنتون) علمي مجلې موسس هم دی او درې کاله یې ددې مجلې مدیریت هم ورپرغاړه و.

محمد اسمعیل یون پر (۱۳۹۲ل) کال د کابل پوهنتون د ژبو او ادبیاتو پوهنځي د پښتو څانګې د دوکتورا (PhD) پروګرام کې شامل شو او د تحصیل دا پړاو یې هم پر (۱۳۹٦ل) کال په بریالیتوب سره بشپړ کړ.

یون پر پورتنیو زده کړو سربېره د لنډ مهاله کورسونو، ورکشاپونو او سیمینارونو لپاره په کور دننه او بهر په ځینو برخو کې زده کړې کړې دي او لنډ مهاله کورسونه یې هم تعقیب کړي دي.

یون له (۱۳۷۰ل) کال څخه چې د کابل پوهنتون په کدر کې شامل شوی، بیا تر (۱۳۹٦ل)کال پورې په منظم ډول تدریس کړی او په دې یاده موده کې یې له (نامزد پوهیالي) څخه نیولې بیا تر (پوهاندۍ) وروستۍ لوړې پوهنتوني رتبې پورې ټولې رتبې په ترتیب سره بشپړې کړي او د هرې رتبې لپاره یې له پوهنتوني مقرراتو سره سم ځانګړی اثر لیکلی دی.

۳- دندې: یون چې کله په ښوونځي کې د څلورم، پنځم او شپږم ټولګي زده کوونکی و، نو د ښوونځي د ترانې د ټیم غړی و، سپورت سره یې هم مینه درلودله، په ښوونځي کې د خپل عمر په هلکانو کې د والیبال

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټیم غړی و، یون چې کله له لغمان څخه کابل ته راغی، نو دلته په (خوشال خان) لېسه کې د ادبي انجمن مشر شو. یون د ثانوي زده کړو پر مهال (۹-۱۲) ټولګي پورې موده کې له یو شمېر اخبارونو او مجلو سره قلمي همکاري درلودله او د ځینو چاپي خپرونو له خوا ورته حق الزحمه هم ورکول کېدله. یون په کابل پوهنتون کې د تحصیل پر مهال هم د لیکوالو د ټولنې غړی، د ځوانو لیکوالو د ټولنې د مشرتابه غړی، د خوشال فرهنګي ټولنې د ځوانانو د برخې مسول او یو شمېر نورو فرهنګي ټولنو غړی پاتې شوی دی.

یون لا په (۱۲) ټولګي کې و چې د (هیلې) په نامه یې د لرو او برو افغانانو د ځوانو شاعرانو یوه شعري ټولګه راټوله او پر (۱۳٦٦ل) کال یې چاپ کړه.

د پوهنځي پر وروستي کال یې دوه اثار: د خپلو شعرونو ټولګه (متکور) او د ولسي شاعر (محمد عالم حیران) د شعرونو ټولګه (نیمګړي ارمانونه) چاپ کړل.

یون د تنظیمي جګړو پر مهال کله په کابل او ځینې وختونه په پېښور کې اوسېده، هلته په پېښور کې یې (هیله) مجله چاپوله، د (معارف) مجلې همکار و، په جرمنې کې د دوو افغاني کلتوري ټولنو؛ (د افغانستان کلتوري ودې ټولنه) او (د پښتني فرهنګ د ودې او پراختیا ټولنې) استازی هم و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

محمد اسمعیل یون د طالبانو د نظام تر ړنګېدو وروسته پر (۱۳۸۱ل)کال لومړی په ختیزو ولایتونو کې د ملګرو ملتونو د مرستو د ځانګړي دفتر یوناما (UNAMA) مشاور او ډېر ژر په یادو ولایتونو کې د ببړنۍ لویې جرګې لپاره د انتخاباتو د دفتر مشر شو. یون دا دنده هم په ښه ډول ترسره کړه.

یون پر (۱۳۸۲ل)کال د ببړنۍ لویې جرګه چې نږدې (۱۶۰۰) تنو په کې له ټول افغانستان څخه ګډون درلود، غړی و، د جرګې د مشرتابه لپاره ټاکنې وشوې او یون د رایو په اکثریت سره د ببړنۍ لویې جرګې د لومړي منشي په توګه انتخاب شو، د منشیتوب دنده یې هم په ښه ډول ترسره کړه او بیا یې د یادې جرګې په باب (ببړنۍ لویه جرګه- ولسواکي او زورواکي) تر نامه لاندې یو ځانګړی اثر هم ولیکه.

یون پر (۱۳۸۵ل)کال د افغانستان او پاکستان تر منځ د (امن ګډې جرګې) لپاره د افغانستان له لوري د منشي په توګه غوره شو او دا دنده یې هم په ښه ډول ترسره کړه.

یون پر (۱۳۸۵ل)کال د جمهور رییس حامد کرزي د یوه ځانګړي فرمان له لارې د امنیت شورا دفتر د فرهنګي چارو د رییس په توګه غوره شو، اوه کاله یې دا دنده پر مخ یوړه او جمهور رییس حامدکرزي ته یې په ډېرو ملي او فرهنګي مسایلو کې خپلې مشورې ورکړې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یون پر (۱۳۹۲ل)کال په حکومت کې د ولسمشر له خوا جنګسالارانو او فسادګرو ته د زیاتو امتیازاتو له ورکړې سره د مخالفت له امله له خپلې دندې استعفی ورکړه او پر همدې کال یې (د افغانستان ملي تحریک) په نامه د یو ازاد، فرهنګي، مدني، ټولنیز، ملي او سیاسي حرکت بنسټ کښېود.

۴-کورنی ژوند:

استاد یون پر (۱۳۷۴ل) کال له (ارین مومند) سره واده وکړ، اوس څلور اولادونه لري (هیله، سمسور، سوله او ودان). (هیله) او (سمسور) دا مهال (۱۳۹۶ل کال) پر لوړو زده کړو بوخت دي، (سوله) او (ودان) د ښوونځي زده کوونکي دي او مېرمن یې (ارین یون) په ولسي جرګه کې د ننګرهار د خلکو منتخبه استازې ده.

۵-فعالیتونه:

الف- ټولنیزه برخه کې: یون له (۱۳۶۶ل)کال څخه بیا تر (۱۳۹۶ل)کال پورې په ټولنیزو چارو کې زیات کارونه ترسره کړي دي، په یاده موده کې یې په سلګونو زرو هېوادوالو سره لیدنې کتنې کړي دي، په سلګونو ټولنیزې غونډې یې جوړې کړي، د خلکو مشکلاتو ته یې ځان رسولی، د نورو ملګرو او ملي تحریک د ملګرو په مرسته یې مصیبت ځپلو خلکو ته مرستې وررسولي. په کابل، کندوز، بغلان، بدخشان، فاریاب، بلخ، هلمند، ننګرهار، پکتیا، خوست، لغمان، کونړ او د هېواد په نورو سیمو کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

یې زلزله ځپلو، سېلاب ځپلو، جنګ ځپلو او نورو مصیبت ځپلو هېوادوالـو ته د ملي پانګوالو مرستې رسولې دي، د دولت او خیریه ټولنو پام یې هغو ته وراړولی او لـه دې لارې یـې خلکـو تـه پـه مسـتقیم او نامسـتقیم ډول د میلیونونو ډالرو مرستو د ور رسولو زمینه برابره کـړې ده. د مصـیبت ځپلـو خلکو لپاره یې لوی رسنیز کمپاینونه هم ترسره کړي او دا کـار ددې سـبب شوی چې هم دولت او هم خیریه ټولنې غمځپلو سیمو ته ځـان ورسـوي. د جګړې ټپیانو ته د وینې د ورکړې لپاره یې څو پروګرامونه جوړ کـړي او همدارنګه یې د خلکو مدني او اعتراضیه غونډو ته لاره هواره کـړې ده. د مسجدونو او کلینیکونو په جوړونه کې یـې ونـډه اخیسـتې، د صـحي اوبـو لپاره یې د ژورو څاګانو په کیندنه او د چاپېریال د پـاک سـاتلو لپـاره یـې هم د هېوادوالو مرستې اړمنو هېوادوالو ته رسولې دي. په مجمـوعي ډول د ټولو هغو خیریه او ټولنیزو کارونو شمېر چـې یـون پـه ټبـرو (۳۰) کلونـو کې ترسره کړي تر (۱۰۰۰) ګټورو او مرستندویه کارونو زیاتېږي.

ب- سیاسي برخه کې: محمد اسمعیل یون سره له دې چې لـه کوم سیاسي ګوند سره تړاو نه لري او نه یې غړیتوب لري، خو په خپله یـې له نورو روښنفکرو افغانانو سره په ګډه (د افغانستان ملي تحریک) په نامـه د یو ملي، مدني، خدماتي، ټولنیز، ملي او سیاسي حرکت بنسټ ایښـی دی. ددې تحریک له لارې یې په هېواد کې یو شمېر سـیاسي فعالیتونـه تـرسره کړي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یون له یو شمېر نورو افغانانو سره په ګډه په هېواد کې د ولسواکۍ د ټینګښت، د جنګسالارانو او فسادګرو د زور کمونې، له منځه وړنې او همدارنګه د عادلانه سیاسي نظام د ټینګښت لپاره ګڼ شمېر لاریونونه ترسره کړي او په ځینو نورو دا ډول مظاهرو کې یې ګډون کړی دی. دا مظاهرې ټولې سولییزې او هدفمنې وې. د ټولو هغو غونډو، لاریونونو، جرګو، مرکو، سیاسي سیمینارونو او ورکشاپونو شمېر چې یون په مستقیم او نامستقیم ډول او د نورو هېوادوالو په مرسته جوړ کړي په ټېرو (۳۰) کلونو کې تر (۸۰۰) ښلاښلو غونډو اوړي.

د ملي او اسلامي هویت د خوندیتابه لپاره یې ټینګه او متواتره مبارزه د ملي او سیاسي مبارزو یوه ښلګه ده.

ج- فرهنګي برخه کې: یون د یو خپلواک لیکوال په توګه په ټېرو دېرشو کلونو کې ګڼ شمېرفرهنګي، علمي او اکاډمیک خدمتونه ترسره کړي،په ګڼو چاپي، رادیویي او ټلویزیوني مرکو کې یې د و اقعیتونو او حقایقو د څرګند بیان له امله د خلکو په زړونوکې ځای نیولی دی. که څه هم ډېر خلک د یون لیکنې، مرکې او نظریات خوښوي، خو یو شمېر داسې خلک هم شته، چې د یون سرسختي مخالفین دي؛ د هغه ملي او ګټورو نظریاتو ته هم غلط رنګ او تعبیر ورکوي، دا ډول اشخاص، چې اکثره یې زورواکي او د سیاسي ډلو ټپلو غړي او مشران دي، د یون نظریات خپلو شخصي او تنظیمي ګټو ته خطر بولي، نو ځکه یې په ټینګه مخالفت کوي. هر کله چې یون کومه لیکنه او مرکه کړې، نو دده پر وړاندې یې مثبت او منفي غبرګونونه دواړه راپاروي دي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

منفي غبرګونونه اکثره وخت د هغو اشخاصو او ډلو له خوا وي، چې په تېر کړکېچن سیاسي بهیر کې یې ډېرې نامشروع ګټې ترلاسه کړي او ځانونه یې مطرح کړي دي.

مثبت غبرګونونه اکثره د ولس د مشرانو، روښنفکرانو او نورو مخورو له خوا وي، خو یون په دغسې سختو اغزنو او تنګو شرایطو کې بیا هم خپلو فرهنګي، سیاسي او ټولنیز کارونو ته دوام ورکړی دی.

د ټولو هغو لیکنو، مرکو او ویناوو شمېر چې استاد یون په تېرو (۳۰) کلونو کې د هېواد په داخل او بهر کې له چاپې، غږیزو، لیدنیو او برېښنایي رسنیو سره کړي تر (۱۲۰۰) عنوانو لیکنو، مرکو او ویناوو اوړي.

د استاد یون اوسنی فرهنګي کارونه، چې تاسو یې اوس په مسلسل ډول ګورئ، د تېرو دېرشو کلونو په بهیر کې ترسره شوي دي. استاد یون په تېرو (۳۰) کلونو کې تر (۵۰) عنوانو زیات اثار لیکلي چې نږدې ټول یې چاپ شوي، دا اثار یې هم په برېښنایي ډول، هم په کتابي ډول او هم په (CD) کې لوستونکو ته وړاندې کړي دي. استاد یون پر خپلو فرهنګي کارونو سربېره د ګڼو فرهنګي ټولنو د غړي، همکار او موسس غړي په توګه هم خپل فرهنګي رول ادا کړی دی، په پېښور کې یې د دوو المان مېشتو فرهنګي ټولنو (دافغانستان دکلتوري ودې ټولنې) او(د پښتني فرهنګ د ودې پراختیا ټولنې) د همکار په توګه د ببلابېلو لیکوالو په لسګونو اثار، ایډیټ او چاپ کړي دي. دغه راز یې د سلګونو کورنیو مشاعرو، ادبي غونډو او سیمینارونو په جوړونه کې ونډه اخیستې ده، خپله یې هم په سلګونو مشاعرې،سیمینارونه او علمي ورکشاپونه جوړ کړي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په رسنیزه برخه کې یې د (ژوندون) په نامه یو رسنیز مرکز جوړ کړی چې ژوندون راډیو ټلوېزیون په کې فعالیت لري، دا راډیو ټلوېزیون د ټول هېواد په کچه نشرات لري او د سټلایټ او وېبسایټ له لارې یې هم ټولې نړۍ ته نشرات رسېږي.

په اکاډمیکه برخه کې یون د (کونړ) او (لغمان) پوهنتونونو په تاسیس کې اساسي نقش لوبولی دی او اوس دا دواړه پوهنتونونه په زرګونو محصلین لري، دغه راز د یو شمېر خصوصي ښوونځیو او پوهنتونونو په جوړونه کې یې هم مرسته کړې ده. یون د (هیلې، شمشاد او کابل پوهنتون) په نامه د درېو مجلو د مسول مدیر په توګه هم خپله دنده اجرا کړې ده. پر خپلو کتابونو سربېره یې د ببلابېلو لیکوالو نړدې (۴۰۰) عنوانو ببلابېلو اثارو ته د چاپ زمینه برابره او د یو شمېر نورو د سمون چارې یې هم پر مخ وړې دي.

په سیمه ییزه او ملي کچه یې د (۳۰) کلونو په بهیر کې تر (۱۱۰۰) زیاتې ادبي، علمي او فرهنګي غونډې، سیمینارونه او ورکشاپونه جوړ کړي دي.

چاپ شوي اثار یې په دې ډول دي:

الف- پنځونې:

کتاب نوم	څرنګوالی	چاپکال
• متکور	(لومړۍ شعري ټولګه)	دویم چاپ ۱۳۸۷ل کال.
• په اورونو کې سندرې	(دویمه شعري ټولګه)	دویم چاپ ۱۳۸۷ل کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ب- راټولونې:

- هیلې (ګډه شعري ټولګه) دویم چاپ ۱۳۸۷ ل کال.
- نیمګړي ارمانونه (د حیران شعري ټولګه) دویم چاپ ۱۳۸۷ل کال.
- د لوونو فصل (ګډه شعري ټولګه)دویم چاپ ۱۳۸۷ل کال.
- د نازو انا یاد (د سیمینار د لیکنو ټولګه) دویم چاپ ۱۳۸۷ل کال.
- د الفت نثري کلیات (د الفت نثرونه) درېیم چاپ ۱۳۸۷ل کال.
- سیندونه هم مري (د اسحق ننګیال شعري منتخبات) دویم چاپ ۱۳۸۷ل کال.
- د پښتو ادب لرغونې دوره (لومړی ټولګی) لومړی چاپ ۱۳۸۷ل کال.

ج- ژباړنې:

- د ټولنپوهنې له نظره: په افغانستان کې د واک جوړښتونه، د (پوهنوال روستار تره کي) اثر دویم چاپ ۱۳۸۷ ل کال.
- .د افغانستان فرهنګي میراثونو ته یوه کتنه (د نینسي دوپري اثر) دویم چاپ ۱۳۸۷ ل کال.
- په افغانستان کې د جګړې جنایتکارانو محاکمه(د پوهنوال روستار تره کي) اثر دویم چاپ ۱۳۸۷ ل کال.
- فلسفه او فلسفي بهیر (د استاد افغانیار اثر) لومړی چاپ ۱۳۹۴ ل کال.

د- یونلیکنې:

- د اماراتو سفر (د اماراتو یونلیک) دویم چاپ ۱۳۸۷ ل کال.
- که یون دی یون دی (د اروپا یونلیک) لومړی چاپ ۱۳۸۷ل کال.
- دپنټاګون ترځنډو (د امریکا یونلیک) لومړی چاپ ۱۳۸۷ ل کال.
- د کرملین په زړه کې (د روسیې یونلیک) لومړی چاپ۱۳۸۹ ل کال.
- د ډیلي تخت هېرومه (د هند یونلیک) لومړی چاپ۱۳۸۹ ل کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- درې ورځې د افسانو په وطن کې (د هلمند یونلیک) لومړی چاپ ۱۳۹۴ ل کال.
- د خدای تر کوره (د حج یونلیک) لومړی چاپ ۱۳۹۴ ل کال.

هـ- څېړنې او شننې:

- د محمدګل خان مومند اند و ژوند ته یوه لنډه کتنه (څېړنیز اثر) دویم چاپ ۱۳۸۷ ل کال.
- استاد زیار د پښتني فرهنګ یو ځلاند ستوری (څېړنیز اثر) دویم چاپ ۱۳۸۷ ل کال.
- دکابل پوهنتون د ادبیاتو پوهنځي پښتو کتابښود (څېړنیز اثر) دویم چاپ ۱۳۸۷ ل کال.
- د افغانستان فرهنګ ته اوښتي زیانونه (څېړنیز اثر) دویم چاپ ۱۳۸۷ل کال.
- د پښتو شعر هندسي جوړښت (علمي اثر) شپږم چاپ ۱۳۸۷ل کال.
- له افغانستانه د مسلکي کادرونو د فرار عوامل (څېړنیز اثر) دویم چاپ ۱۳۸۷ل کال.
- ساینسي پرمختیاوې (څېړنیز اثر) دویم چاپ ۱۳۸۷ل کال.
- بېړنۍ لویه جرګه ولسواکي او زورواکي (سیاسي څېړنیز اثر) دویم چاپ ۱۳۸۷ل کال.
- اندیال خوشال (د څېړنیزو لیکنو ټولګه) لومړی چاپ ۱۳۸۷ ل کال.
- هیله د خپلو سریزو په لمن کې (د تحلیلي لیکنو ټولګه) لومړی چاپ ۱۳۸۷ ل کال.
- کلتوري یون(د ادبي څېړنیزو لیکنو ټولګه) لومړی چاپ ۱۳۸۷ل کال.
- فرهنګي فقر (د کلتوري څېړنیزو لیکنو ټولګه) لومړی چاپ ۱۳۸۷ل کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- مرکه او مرکې (له بېلابېلو لیکوالو سره د مرکو ټولګه) لومړی چاپ ۱۳۸۷ل کال.
- خوشال په خپل ایډیال (د څېړنیزو لیکنو ټولګه) لومړی چاپ ۱۳۸۷ل کال.
- دکتابونو په وړمو کې (پر بېلابېلو اثارو د لیکل شویو سریزو ټولګه) لومړی چاپ ۱۳۸۷ ل کال.
- افغانستان په سیاسي کړلېچ کې (د سیاسي او ټولنیزو لیکنو ټولګه) لومړی چاپ ۱۳۸۷ ل کال.
- پښتو لیکنی سمون (ژبنی څېړنیز اثر) لومړی چاپ ۱۳۸۷ ل کال.
- اوسنۍ رسنۍ (څېړنیز اثر) لومړی چاپ ۱۳۸۷ ل کال.
- که نړیوال ماته وخوري؟ (د سیاسي او ټولنیزو لیکنو ټولګه) لومړی چاپ ۱۳۸۷ ل کال.
- جنګ او فرهنګ په افغانستان کې (د کلتوري څېړنیزو لیکنو ټولګه) لومړی چاپ ۱۳۹۴ ل کال.
- د سمون په لټه (د سیاسي او ټولنیزو لیکنو ټولګه) لومړی چاپ ۱۳۹۴ ل کال.
- کتاب الشعر (د علمي څېړنیزو لیکنو ټولګه) لومړی چاپ ۱۳۹۴ ل کال.
- کره کتنه (علمي اثر) لومړی چاپ ۱۳۹۴ ل کال.
- ادب تاریخ (علمي اثر) لومړی چاپ ۱۳۹۴ ل کال.
- ملي درسونه (د سیاسي لیکنو ټولګه) لومړی چاپ ۱۳۹۴ل کال.
- د نجات څلی (څېړنیز اثر) لومړی چاپ ۱۳۹٦ ل کال
- د ارګ نا ویلې خبرې (سیاسي څېړنیز اثر) لومړی چاپ ۱۳۹٦ل کال.
- د زمانې په کړلېچ کې (څېړنیز او تحلیلي اثر) لومړی چاپ ۱۳۹٦ل کال.
- ملي هویت او ملي عزت (څېړنیز او تحلیلي اثر) ۱۳۹٦ل کال.
- د خادم نړۍ لید (څېړنیز اثر) ناچاپ ۱۳۹٦ل کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

استاد یون د (۱۳۹۶ل) کال د کب پر (۱۸)مه نېټه په تذکره کې د لیکل شوي عمر له مخې پوره پنځوس کلن شو، ژوند یې د نیمې پېړۍ وروستي حد ته ورساوه. خو دا نیمه پېړۍ له منډو، ترړو، ستونزو، کړاوونو، جنجالونو او همدارنګه له بریاوو سره ملـه وه. له لومړي ټولګي څخه مخکې دوران خو ښځي د ماشومتوب دوران وي، په هغه کې انسان له زیاترو مسوولیتونو څخه بې غمه وي. له لومړي ټولګي څخه بیا تر دولسم ټولګي پورې د زده کړې زمانه وي، یون سره له دې چې په دې دوران کې د پلرنۍ مینې له نعمته محروم شو، د کور د سرپرستۍ درونـد مسوولیت ورپه غاړه شو، خو دې سره سره یې خپلو زده کړو ته یې دوام ورکړ، په همدې بهیر کې یې ادبي پنځونې وکړې او د (۱۲) ټولګي په بهیر کې یې د خپلو ادبي هڅو یا راټولونو لومړی ثمر (هیلې) ګډه شعري ټولګه چاپ کړه. د ژوند درېیم پړاو یې د تحصیل دوره ده چې د څلورو کلونو په ترڅ کې یې په ښه ډول ترسره کړه. په دې بهیر کې یې (متکور)، (د لوونو فصل)، (نیمګړي ارمانونه) او (د نازو انا یاد) اثار ټولنې ته وړاندې کړل. د ژوند بله مرحله یې د ګنې خدمتونو مرحله ده چې له (۱۳۷۱ل) کال څخه پیل بیا تر دې دمه (۱۳۹۶ل) کال پورې رارسېږي.

دا نو د ګنې خدمتونو مرحله ده چې پوره شپږ ویشت کاله وخت یې ونیو او ده هم په کې ښې ډېرې هلې ځلې وکړې چې مور یې دمخه یادونه وکړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که یوازې په فرهنګي برخه کې د تېرو دېرشو کلونو په بهیر کې مورِ د استاد یون له خوا ټول لیکل شوي، ژباړل شوي او راټول شوي اثار محاسبه کړو، نو تر (۱۵۰۰۰) کتابي مخونو یې شمېر اوړي او دا بیا که دده د لیکوالۍ پر (۳۰) کلن عمر ووېشو نو د ورځې لږ تر لږه یو نیم مخ کار کېږي. یانې استاد په (۳۰) کلونو کې یوه ورځ هم بې له لیکوالۍ نه ده تېره کړې. دا په داسې حال کې ده چې په سلګونو بېلابېل لیکل شوي پیغامونه، ویناوې، مرکې، مباحثې، مناظرې او لکچرونه لا په دې کمیت کې شامل نه دي. ددې ترځنګ هغه په سلګونو غونډې، مظاهرې، ټولنیز او سیاسي خدمتونه ترسره کړي، چې مورِ یې دمخه یادونه وکړه، هغه لا له دې فرهنګي کار څخه جلا دي، که دا ټول کارونه سره محاسبه کړو، نو رښتیا هم سړی فکر کوي چې دا دومره کارونه د هر چا په وس پوره نه دي. هغه چا چې استاد یون سره له نږدې کارونه کړي وي، هغو ته د استاد د کار اوسېله، زغم، هوډ او اراده معلومېږي. هر سړی ورسره کار هم نه شي کولای، یو سړی، ستومانه او سرګردانه خو ګټور او مثمر ژوند لري، زه ورسره له (۱۳۸۳ل) کال راهیسې کار کوم، د کار او فشار کچه یې ماته تر هر چا زیاته معلومه ده. د همدغو کارونو برکت و چې افغانستان کې د ملتپالنې یوه نوې جذبه، روحیه او ولوله راپیدا شوه. داسې یو وخت هم دلته تېر شو چې د واکمنو جنګسالارانو پر وړاندې چا سوې هم نه شو کولای، خو استاد یې په مقابل کې ودرېد، ځوانانو یې ملاتړ وکړ او بیا یې ولس هم ملاتړ ته راودانګل. د هېواد ملي او اعتقادي هویت په خطر کې و، د ملي هویت تذکرو کې د (دین) او (ملت) د سترو ارزښتونو د لیکلو

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخنیوی کېده، خو استاد یون او ملګرو یې د اسلامیت او افغانیت غږ اوچت کړ او ان د کرزي او غني حکومتونو هم د دې رسا غږ او داعیې مخه ونه شوه نیولی. په داسې حال کې چې افغانستان پردیو ایډیالوژیو سخت زیانمن کړی و، د یوه ملي فکر رغول او ځلول اسانه کار نه و، خو د استاد یون او دده په شان د ځینو نورو شخصیتونو برکت و چې د ملي هویت، ملي فکر او ملي ویاړونو ولولې تر هرې بلې ایډیالوژۍ زیاتې ځلېږي. زه نه غواړم دا لیکنه تر دې زیاته اوږده کړم، ځکه د استاد مبارزه دده په فعالیتونو او همدارنګه د استاد په ټولو اثارو کې انځورېږي. خو ددې څو ټکو یادونه مې ځکه وکړه چې زموږ راتلونکی نسل د استاد د ملي او فرهنګي مبارزو او د هغه د زمانې له چاپېریال څخه خبر شي.

استاد یون ته د اوږد عمر او لا زیاتو بریاوو په هیله

ضیاء الرحمن ضیاء

کابل- ژوندون راډیو ټلوېزیون

(۱۳۹۶ل) کال د کب، (۲۷)مه نېټه

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما د نیمې پېړۍ یون

ژوند یو سفر دی، پیل، منځ او پای لري. د (۱۳۹۶ل) کال د کب پر (۱۸)مه نېټه زه د تذکرې د رسمي سن له مخې پوره پنځوس کلن شوم. په دې مانا چې په دې نړۍ کې مې پوره پنځوس کاله مزل وکړ. دا مزل به ګوډ و مات و، له ستونزو او کړاوونو به ډک و، هدفمن او بې هدفه به هم و، خو هر څه چې و، ژوند و نو. له کومې ورځې چې مې ښې او کین لاس پېژندلی، کوښښ مې کړی چې هدفمن ژوند ترسره کړم، خو ټول کارونه د انسان په وس پوره نه دي، چاپېریال کله پر سړي داسې کانې وکا چې د ژوند بهیر او د فکر مسیر یې وربدل کا. له کومې ورځې چې مې قلم ګوتو کې نیولی، نو بیا پر ځان پوه شوی یم چې نه هر څه چې وي، هر څومره ستونزې چې وي، وي دې، ملت ته باید یو څه وکړم. د شعر په لیکلو مې شعور نور هم وده وکړه، خوشال بابا وایي چې شعر مشتق دی له شعوره، نو کېدی شي شعور مې وده کړې وي او احساس مې ځورېدلی وي چې د ژوند دې بلې نړۍ ته یې هم متمایل کړم. د ښوونځي په لسم ټولګي کې وم چې د وخت په اخبارونو کې مې شعرونه چاپ شول، دا زما د زیاتې هڅونې سبب شول. پر همدې مهال په خوشال خان لېسه کې د ادبي انجمن مسول وم. دې سره مې د خپل وخت له ځینو اخبارونو سره قلمي همکاري پیل شوه او په دې ډول مې په رسمي ډول ادبي سفر هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیل شو. خو له شعر او شاعرۍ سره مې مینه ان له هغه وخته وه چې په ښوونځي کې شامل شوم.

په دولسم ټولګي کې وم چې د (هیلې) په نامه مې د لرو او برو پښتنو افغانانو د ځوانو لیکوالو یوه تذکره یا غورچاڼ برابر کړ او پر (۱۳٦٦ل) کال چاپ شو، د پوهنځي پر وروستي کال مې د (نیمګړي ارمانونه)، (د لوونو فصل) په نامه دوه راټولونې او هم مې د خپل شعرونو ټولګه (متکور) چاپ کړې. په دې ډول نو له (۱۳٦٦ل) کال څخه بیا تر (۱۳۹٦ل) کال پورې چې پوره دېرش کاله کېږي، ما له فرهنګي دایرې بهر ژوند نه دی کړی او که د چا خبره ووایم چې یوه ورځ هم له فرهنګي کار او روزګاره بهر نه یم پاتې شوی، مبالغه به مې نه وي کړې. البته په دې تېر دېرش کلن بهیر کې ځینې سیاسي کارونه له ناچارۍ څخه راباندې تحمیل شوي او ځینې ټولنیز کارونه مې په خپله خوښه ترسره کړي، خو دا کارونه مې هم د خپل ولس د سوکالۍ، د ملي واکمنۍ د ټینګښت او د فرهنګي کارونو د ملاتړ لپاره ترسره کړي دي. په (۱۳۸۵ل) کال زه د جمهوري ریاست د ملي امنیت شورا دفتر د فرهنګي چارو رییس وم. دا مهال زما له منظم فرهنګي کار څخه څه باندې دوه لسیزې عمر تېر شوی و، په څنګ کې د نورو هنو ملي، سیاسي او ټولنیزو کارونو پر وړاندې چې ما یې د سرته رسولو هیله لرله، سخت خنډونه موجود وو، له خپلو ملګرو؛ ضیاءالرحمن ضیاء او وفاالرحمن وفا سره مې مشوره وکړه چې راځئ فرهنګي کار ته اړم شو، دا کارونه جانبي عوارض نه لري او که لري یې هم کم دي، تنګنظره سیاسي اشخاص ورسره ژر حساسیت نه ښیي او که دوی حساسیت ښکاره هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړي، نو موږ به خپل کار ترسره کړی وي. ددې فرهنګي کار لپاره مو یو پلان جوړ کړ، په څه باندې دوو کلونو کې مو د نړدې دوویشتو کلونو په ترڅ کې شوي فرهنګي کارونه راټول او منظم کړل. زما له خوا ټول پخواني لیکل شوي کتابونه او راټولونې مې له سره منظم او تر سمون وروسته مو چاپ ته تیار کړل، دا کار که څه هم ډېر ستونزمن و، خو پخې ارادې موږ خپل هدف ته ورسولو. ټول (۳۳) عنوانه ببلابېل اثار مو پر یوه وخت چاپ کړل. (۱۳۸۷ل) کال زما لپاره د فرهنګي کارونو یو غوره کال و. د خوږې خاطرې په توګه مې په ذهن کې دی. هغه وخت مې هم په یادښتونو کې لیکلي او ملګرو ته مې هم ویلي وو چې هېواد کې حالات ترینګلي دي، پر ژوند یوه شېبه هم باور نه شته، نو هر چا چې هر څومره فرهنګي کارونه کړي یانې اثار یې لیکلي دي، باید په خپله یې راټول او چاپ کړي.

زما کار یوه نوې تجربه وه، ځینو نورو لیکوالو هم هڅه وکړه دا تجربه تکرار کړي، خو په لاره کې ټکنې شول، خپل کارونه یې بشپړ نه کړای شول. زما د خپلې تجربې له مخې ترڅو چې کار ته کار ونه وایې او خپله یې ترسره نه کړې، کارونه په خپل سر نه خلاصېږي. کله چې مې د عمر نیمه پېړۍ مزل وواهه، نو یو ځل بیا مې زړه کې راتېره شوه چې د خوشال بابا په وینا چې د عمر اساس پر باد ایښی دی، نو بیا خو پرې اعتماد هم په کار نه دی، راځه دا ځل د خپل ټول فرهنګي ژوندانه کړي کارونه چې دا وخت پوره دېرشو کلونو ته رسېږي، بیا له سره منظم او کلیاتو په بڼه چاپ کړه. له دې کار څخه مې هدف دا و چې په ژوند کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

مې نه دي غوښتي څوک راځخه ازار شي او یا د چا د اوږو پېټی شم، هسې نه چې تر مرګ وروسته زما لیکنو او اثارو پسې، ښه دي، که خراب، کمزوري دي که قوي، هنري دي که ناهنري، څوک سرګردانه شي او پر راټولونې یې ځان ستړی کړي. له خدایه شکر کاږم چې ژوند یې راته د نیمې پېړۍ وروستي حد پورې راورسوه، دا د هغه لوی ذات پېرزوینه ده، که نور یې راته وغځوي، نو هم لویه مهرباني به یې وي او که نه برخلیک یې راته وخته لیکلي وي، نو ژوند خو د هغه لوی ذات ډالۍ ده، هر وخت یې اخیستلای شي. په دې خاطر مې یو ځل بیا پر ټولو پخوانیو چاپ او وروسته پر ځینو ناچاپو اثارو ګوتې ووهلې او د محتوایي وېش له مخې مې سره منظم کړل، ټول پنځوس عنوانه شول چې راټولونې، پنځونې، ژباړنې او څېړنې ټولې په کې شاملې دي. دا ټول پنځوس عنوانه بیا د شکل او محتوایي وېش له مخې په (۱۴) بېلابېلو ټوکونو کې تنظیم شول او (نیمه پېړۍ یون) نوم ورته ورکړل شو.

دا پنځوس بېلابېل اثار چې ښه مې پورته ورته یاده کړه زما د نیمې پېړۍ په تېره بیا (۳۰) کلونو فرهنګي سفر پایله او ثمره ده چې خپلو قدرمنو هېوادوالو ته یې وړاندې کړم. که چېرې په هېواد کې جګړه او ناورین نه وای، نو کېدی شول تر دې زیات کار ترسره شوی وای، خو موږ بدمرغه نسل وو چې له ډېر تنکي زلمیتوبه مو جګړه پیل شوې او دادی تر نړدې سپینږیرتوبه لا دوام لري. زه د ښوونځي په شپږم ټولګي کې وم چې جګړې د پلار له خواږه نعمته محروم کړم. له هغې ورځې بیا تر دې لیکنې پورې (۳۸) کاله تېرېږي، خو د پلار مرګ مې د پرونۍ ورځې د ترخې

(c) ketabton.com: The Digital Library

خاطرې په شان په ذهن کې انځور دی. ما غوندې په ملیونونو افغانانو د جګړې ټپونه او دردونه لیدلي دي.

نړدې دوه نسلونه په جګړه کې راګیر شول او لوی شول. د جنګ نسل د فرهنګ نسل نه دی. جګړه ډېره بدمرغه پدیده ده، د فرهنګ او تمدن د عمرونو مېوه او ثمره په یوه ساعت کې پوپناه کړي، نو په داسې یوه جګړه ییز چاپېریال کې چې هر څوک د ټوپک تر واکمنۍ لاندې د قلم د حاکمیت لپاره کار کوي، له اور سره د لوبو په مانا دي. له دې معترضه جملې څخه مې هدف دادی چې زمورِ راتلونکی نسل باید پر دې پوه شي چې که ما او زما د عمر ټول پښت راتلونکي نسل ته څه ډېر بډایه فرهنګي سوغات نه دی ډالۍ کړی، نو په دې کې زیات قصور د زمانې دی. خدای(ج) دې وکړي چې زمورِ راتلونکی پښت زمورِ په شان د ډول ډول انقلابونو د ژرندو تر پلونو لاندې گیر نه شي، چې د غنم د دانې په شان یې ژوند محوه شي او یا یې هم اغزن چاپېریال د ژوند مېوه پخېدو ته پرې نه ږدي. الله تعالی دې وکړي زمورِ راتلونکی پښت زمورِ د زمانې له تاوجن چاپېریال څخه سه پند او عبرت اخیستی وي او د یوه سوکاله ژوند او پرمختللي افغانستان لپاره ورته مناسب فرصتونه برابر شي.

ددې لیکنې په دې برخه کې غواړم د خپل ژوند په پنځوس کلن بهیر او په تېره بیا په (۳۰) کلن فرهنګي ژوند کې له ټولو هغو دوستانو څخه مننه وکړم چې په یو نه یو ډول یې زما د فرهنګي مبارزې لاسنیوی کړی دی. خپل مرحوم پلار ته د دعا لاسونه پورته کوم چې زما مزل یې تر شپږم ټولګي پورې راورساوه او بیا یې د خپل ابدي سفر لمنه ونیوه، خو ما

(c) ketabton.com: The Digital Library

یې د جنازې بازو ته اوږه ور نه کړای شوه او نه مې د مرګ پر مهال د هغه مبارکه څېره ولیده، د پلار قبر مې معلوم نه دی. د ژوند یو ارمان مې دا و چې کاشکې یې قبر معلوم وای چې لکه د مرغۍ د بچي په شان مې پرې وزرې غوړولای وای، څو شېبې ورسره ارام غځېدلای وای، د هغه د هغو مهربانیو قدر مې کړی وای چې زه یې پر اوږو ګرځولای وم. بازار ته یې بیولی وم، مېلې ته یې بیولی وم، ډاکتر ته یې بیولی وم، پټې به یې جیب کې راته پیسې اینبودلې، له نورو پټې. اوس مې نو له خدایه لویه هیله همدا ده چې تر مرګ وروسته مې لومړی ملاقات له خپل پلار سره وشي، په پښو کې ورته ورغړم راورغړم او خپله مینه پرې ماته کړم.

مور مې راسره ډېره په تکلیف شوې، د ژوند ټول ارمان یې خپل زوی ته و، زه یې د یوازیني زوی په توګه ډېر نازولی یم، ځان یې په تکلیف کړی، خو زه یې سختو ته یې نه یم پرې ایښی، ماته یې د تعلیم زمینه برابره کړې، د ټیکري په پیځکې پورې ترلې پیسې یې راته رالېږلي، خو زه یې بې خرڅه کړی نه یم، بختور وم چې د مور جنازې ته مې په خپله اوږه ورکړه، د وفات پر وخت مې د هغې جنازې ته ځان ورساوه، لکه د مرغۍ بچي چې د خپلې مور پښو ته رغړي، داسې ترې تاو راتاو شوم، سترګې مې ورته ښکل کړې، سترګې یې رنې وې، لکه چې د خپل یوازیني زوی لیدو ته په طمع وې، مور مې ډېر وخت غېږ کې ونیوله، داسې چې زه به یې کلک غېږ کې نیولی وم، ایا څوک به وي چې د داسې یوې صحنې پوره انځور وکاږي.

له جلال اباده تر لغمانه مې د مور د تابوت سر ته ناست وم، ډېر مې ورته وکتل، په لیدو یې نه مړېدم، له حج څخه مې ورته کفن راوړی و، د خدای په کور مې موښلی او د زمزم په اوبو مې مینځلی و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له خپلو خوږو خویندو مې هم ډېره منه کوم چې زما په روزنه او پالنه کې یې ډېر زیات زیار ګاللی، له مشرانو او کشرانو خویندو ټولو څخه ډېره منه، خو ما یې لا د خدمت حق نه دی اداکړی، له خپلو ټولو استادانو څخه چې له لومړي ټولګي څخه بیا د دوکتورا او پوهاندۍ تر کچې یې ګام پر ګام زما معنوي ملاتړ کړی، له خپلو ټولو هغو دوستانو، ملګرو، لیکوالو، د مال او عزت له خاوندانو څخه هم ډېره منه چې په دې نیمه پېړۍ کې یې له ماسره مادي مرسته او لاسنیوی کړی دی.

له خپلې مېرمنې او اولادونو څخه ډېره منه کوم چې په تېرو (۲۲) کلونو کې یې راسره د ژوند ډېرې سړې او تودې وګاللې او زما فرهنګي چارو کې یې له ما سره تر وروستي بریده مرستې وکړې.

له قلموالو، لیکوالو او نورو هغو دوستانو چې زما د اثارو په کمپوز، سمون او چاپ کې یې په یو نه یو ډول مرسته کړې له ټولو مننوی یم، خدای(ج) دې ټولو ته اجرونه او ثوابونه ورکړي، که ددغو ټولو دوستانو مالي او معنوي ملاتړ نه وای، نو خدای خبر چې زه د دغومره کارونو د سرته رسونې جوګه شوی وای او یا دغه اثار تر تاسو دررسېدلي وای او هم نور فرهنګي، ټولنیز او ملي کارونه ترسره شوي وای.

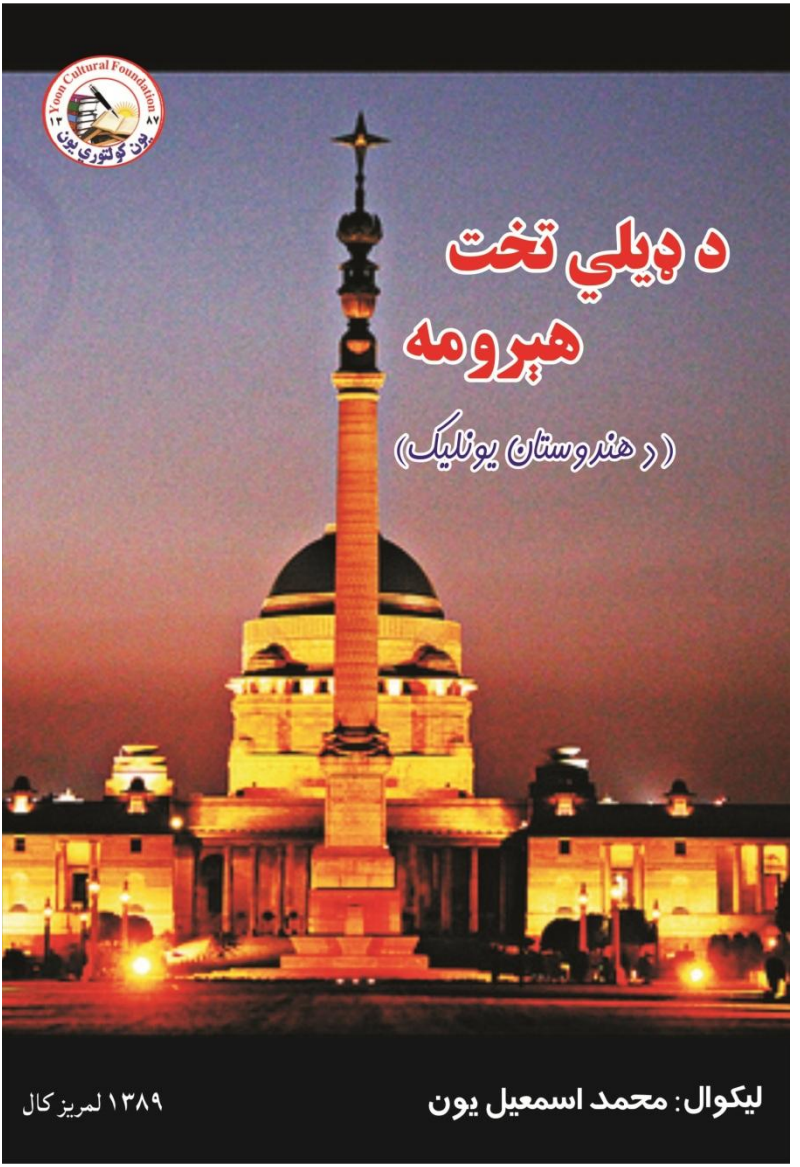
له ټولو یوه نړۍ منه

ستاسو د ټولو یون

(۱۳۹۶ل) کال د کب (۱۹)مه

کابل- افغانستان

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ډیلي تخت هېرومه

(د هندوستان یونلیک)

محمد اسمعیل یون

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

کتاب پېژندنه:

د کتاب نوم:	د ډیلي تخت هېرومه
لیکوال:	محمد اسمعیل یون
خپرندوی:	یون کلتوري یون
چاپشمېر:	۳۰۰۰ ټوکه
چاپکال:	۱۳۸۹ل کال
د لیکوال پرله پسې نومره:	(۳۵)
د خپرندوی پرله پسې نومره:	(۳۵)
کمپوزر:	ضیاالرحمن ضیا

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ډیلي تخت هېرومه

خو نه هېرېږي ....

دعلامه اقبال شعر او د هند دیوې ملي ترانې پیل دی چې وایي:

((سارې جهان سې اچهی هندوستان همارا))

خپل هېواد پر هر چاګران دی او هرڅوک له هغه سره مینه لري، کله کله دغه مینه تر دې حده هم رسېږي، چې له ایمان سره یې یوشان شي او باید داسې هم وي، په دې چې یوڅوک او یوشی په یوه سیمه کې پیداکېږي، هلته لویېږي او هلته وده کوي هغه په طبیعي توګه له هم هغې سره خپل اړیکي، احساس او ترټولو مهم خپل تخیل ملګری کوي او دا هغه وړتیا ده چې دیوه توکم اوټولنې نوی نسل د نویو هڅو او نویو بریاوو پر لوري بیایي .

هندوستان او د دغه هېواد خلکو او ان هغو ځواکونو چې دغه هېواد یې کلونه کلونه تر واک او ځواک لاندې و، دا یوه وړتیا درلوده چې دلته یې د علم او قلم پر وړاندې له دښمنۍ څخه کار نه دی اخیستی، همداده چې د خلکو اندوژوند یې له انځورونو او بتانو نیولې بیا تر اوسنۍ پرمختللې تاریخ لیکنې پورې له چا پټ نه دی پاتې شوی. همدا ده چې یو شمېر هندي پوهان دا هم وایي: ((زمونږ خپل اندوژوند او تاریخ زمونږ پر تیږو باندې انځوردی .))

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې خبرې یوه مانا داهم ده چې دلته ددغه هېواد خلکو خپل تاریخ او ژوند یا په خپله لیکلی او یا هم نورو د دوی په باره کې څه لیکلي دي.

همدا وجه ده چې دنړۍ پرمخ داسې تاریخ او داسې ملت چې لیک او لیکنه یې درلودل، نه شته چې په هغو کی ددغه هېواد یادونه نه وي شوې؛ هرځوک چې دلته راغلي او یا له دغې لارې تېرشوي، هغوی ددغه هېواد د ټولو ځانګړنو کیسې او افسانې هم لیکلي او هم یې په شفاهي توګه له ځان سره بېلابېلوخواووته لېږدولي دي. په دې ډله کې ډېرمهم یې (ابن بطوطه) او (فرانسوابرنیر) وو، چې د هند او سیمې په اړه یې لیکنې د نړیوالو لپاره په هر اړخیزه توګه د پاملرنې وړ دي.

د هند او هندو د مادي او معنوي ارزښتونو انعکاس په هر اړخیزه توګه د هر ملت او هرې ژبې په تاریخ کې یومهم ځېرکی دی، خارجي سیلانیان او زایرین؛ هغوی چې دچا خبره له آدمه تردې دمه دلته راغلي او هرڅه یې دپاملرنې وړلیدلي، هغه یې په یوه ادبي ډول کې د ادب، هنر او تاریخ مینه والو ته دیوه فرهنګي میراث او یوې نادرې ډالۍ په توګه سپارلي دي .

دپښتو ادب او تاریخ په زرینو پانوکې دهند پوهنې یولوی ځېرکی له زرګونو کلونو راپه دېخوا خوندي دی، د لویو اوحساسو لیکوالو او شاعرانو، چې پر دغې خوا رامخه شوې، دوی ددغه ګاونډي هېواد په باب یوڅه خامخا ویلي دي. خوشال ختک په دغه برخه کې ترټولومخکښ دی، هغه د هندپوهنې او هندپېژندنې په برخه کې داسې میراث را پرې ایښی، چې هغه اوس زمونږ د دواړو ملتونو په تاریخي او فرهنګي ویاړونوکې ځانګړی ځای او اهمیت لري .

(c) ketabton.com: The Digital Library

په هر ډول له هغه مهاله چې په افغانستان کې د نوي ادب او رسنیو نوی بهیر رامنځته شوی، په دغه ترڅ کې هم له خپلواک هندوستان سره، که څه هم ښکېلاک پر دوو برخو ووېشه، زمونږ اړیکي همداسې پیاوړې پاتې شول او د نړۍ یوې پېړۍ په اوږدوکې یې په پښتو ادب کې په اوسنۍ ځانګړې وړتیا او فورمونو کې انعکاس وموند، یوه بېلګه یې په دغه ادب کې دسفرنامو او یادښتونولیکل وو، چې په اوسني عصرکې لومړنۍ سفرنامه دپښتو نومیالي لیکوال اوپوهاند اروابنـاد صـدیق الله رښتین ولیکله او په هغې کې یې د خپل یوه سفر داسې خبرې، چې دپښـتنولپاره دحیرانتیـا ورښـکارېدې، وکښـلې دا پـر هغـه مهـال دهندوستان په اړه یوانځوریزه اوهنري خبرتیا وه.

دادی تر استاد رښتین وروسته دهغه پرلاره دهغه یوه بل لاروي ګران یون صاحب هم پل کېښود، له هغو پخوانیو پلونو یې د هېرښت ګردونه پورته کړل او د خپلو سترګو لیدلی حال یې، چې زمونږ له ژوند او تاریخ او دهند له تاریخ سره تړاو لري، زمونږ په واک راکړ او دغه یونلیک (ددیلي تخت هېرومه)یې ولیکه، دغه یونلیک د بیان پر طرز او خپل ادبي خوند سربېره په زړه پورې خبرتیایي او معلوماتي برخې لري. دا یونلیک زمونږ ځوان نسل ته یوه ښکلې ډالۍ ده، چې کولای شي ددې پـه واسـطه د هند له تاریخ او کلتور سره څه ناڅه اشنا شي او مهمه لا په کې دا چې د خپل سیاسي او ادبي تاریخ یوه ورکه خزانه په کې ومومي.

یون خپل دا یونلیک په منطقي تسلسل سـره اوډلـی او د ضـروري معلوماتو لپاره یې ګنو اثارو ته هم مراجعه کړې ده. دا یونلیک یوازې د سترګو لیدلی حال نه دی، بلکې د تاریخي او کره اسنادو له مخې د نن، پرون او تېر پرون یو منطقي تړون هم دی. د تېرو درېو لسیزو ناخوالو په

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترڅ کې چې د خپلو او پردیو له خوا د افغانستان پر تېر ویاړمن تـاریخ ډول ډول ګردونه راوړل شول او زمونږ د تاریخ دښمنانو هڅه وکړه چـې تاریخي واقعیتونو ته هم بل ډول رنګ ورکړي، دا اثر د هغو پر وړاندې یو مستند ځواب دی. دا اثر زمونږ په ځوان نسل کې پر خپل ځـان د بـاور روحیه روزي او د دوو هېوادونو او ملتونو د تاریخ مشترکات ځلوي.

یون صاحب څو ځوځلي هند ته راغلی، خو داځل راتګ یی له نـورو هغو سره په دې توپیردرلود، چی له یوې بریا سره مل و، هغـه ددغـې لیکنې په ترڅ کې په هراړخیره توګه داسې څه دي چې ډېرې خبرې او ډېرې لیدنې په کې نوې لوستلای شئ .

نن سبا په زرګونو ځوانان په هند کي درس وایي، که دوی هر یو، یوه یوه کرښه دخپل استوګنځي په څنګ کی دافغاني ویاړونو په اړه ولیکي، نو هغه به په زرګونوکرښې شي، داسې چې له هغو څخه به زمونږ خلک او زمونږ نوی نسل ګرد سره خبر هم نه وي. هسې خو دکتواز او زرمت یاران له سلګونو کلونو راهیسې د (کلکتې) او (اسام) د تودو شپو خړ ستوري په میاشتوکلونو دلته شمېري، خودېرلږ په کې داسې دي چې باید ځان پر دغه خاوره باندې له خپلو ویاړونو خبرکړي، خو زمونږ ځوان کول باید داکار ونه کړي ، دوی باید دلته پر ډېرو شیانو ځانونه خبرکړي.

زمونږ دپښتو او پښتنو دویاړونو یوه ناپښتون منتقد یومهال په یـوه بحث کې په رښتینې توګه دا اعتراف وکړچې : ((که زه هندوستان ته نه وای راغلی او دلته مې دپښتنو برم، پرتم او ددوی فرهنګپالنه نـه وای لیدلې او نه مې وای محسوس کړې، نو ما به تل ددوی پر وړاندې په پټو سترګو قضاوت کاوه ....)) دغو محصلینو ته په ټولیزه توګه زه تل همدغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشوره ورکوم او وایم چې د زده کړې یو هدف مو باید ځان پېژندنــه او دځان تاریخ پېژندنه هم وي .

یون صاحب ددغه اثرپه لیکلو سره بیا یوېبلګیز او شعوري ګام پورته کړ، په دې هیله چې ددغه اثر لوستونکي او مینه وال به یې په شعوري توګه ولولي او په شعوري توګه به دغه حرکت په هرځای کې چې وي، له یون سره بدرګه کړي .

دیون دلازیاتو بریو په هیله

په درناوي

پوهنوال دوکتورعبدالخالق رشید

نوی ډیلی- هندوستان

(c) ketabton.com: The Digital Library

سریزه:

د ډیلي تخت هېرومه

((د ډیلي تخت هېرومه)) زما پنځم یونلیک دی، چې درنو لوستونکو ته وړاندې کېږي، یونلیکنه د نورو هغو په شان کوم داسې ادبي یا ژورنالستیک فورم نه دی چې ټاکلی شکل، حد او برید ولري. له زریزو راهیسې د پېړیو په اوږدو کې یونلیکونه لیکل شوي، پر خپل وخت به یې دومره ارزښت درلود که نه، خو یونلیک داسې یو شی دی، لکه د سرو زرو په شان؛ ځومره چې پرې زمانه اوړي، ارزښت او قیمت یې زیاتېږي. د چینایي (هیون تسنګ) او د (ابن بطوطه) عرب یونلیکونه هغه یونلیکونه دي، چې زمونږ په هېواد کې د تاریخي موادو د استخراج لپاره ترې ګټه پورته کېږي او زیاته یادونه یې کېږي. ابن بطوطه خو د هغه وخت د ګنو اسلامي هېوادونو د تاریخ یوه برخه د تاریخ حافظې ته سپارلې ده. لکه څنګه چې ننني زمانه مونږ ته نوې او سباني نسل ته زړه ده، دغسې پخوانۍ زمانه هم پخواني نسل ته نوې او مونږ ته زړه ده. زمانه د پرون، نن او سبا درې نومونه لري او همدا پراوونه وهي. لکه څنګه چې پخواني یونلیکونه اوس ډېر ارزښت لري، اوسني به سباته ډېر ارزښت ولري. د یو یونلیک ارزښت په دې کې نه دی چې پېښې د یو جامد تصویر په شکل ثبت کړي، بلکې ستر ارزښت یې په دې کې دی چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پېښو ته خوځون ورکړي (د پېښو ویډیویي انځورنه وکـړي.) ؛ پېښـې داسې ثبت کړي لکه څنګه چې دي او څنګه یو بل سره تړاو لري. د یوه جامد او ویډیویي یا خوځنده تصویر ترمنځ توپیر په همدې کې دی چې جامد (بې حرکته تصویر) یوازې د یوه حالت انځورنه کوي، خو ویډیویي تصویر په یوه انځور کې د څو حالتونو انځورنه ده. په یونلیک کې مهمه خبره داده چې لیکوال د تجربو په مسلسل بهیر کې څه پیغام لېږدوي. یوه ټولنه چې د پېړیو په اوږدو کې یې د تکامل دا وروستۍ بڼـه خپلـه کړې، د لیکوال په لومړۍ کتنه، هغه څه ډول ارزول کېږي؟ لـه خپلـې ټولنې سره یې د هغې پرتلنه څه ډول ده؟ مشترکات او توپیرونه یې څه دي؟ ټولنه د عقایدو او افکارو د کوم مسیر او بحران لـه حالتـه تېـره شوې؟ د خلکو د تفکر مجموعي ظرفیت څرنګه دی؟ کلتوري او ټولنیزو کشمکشونو، پرمختیاوو، د ټولنې په جوړښت او وده کـې څـومره رول لرلی دی؟ داسې ډېر مسایل شته چې د یونلیک د ظاهري جغرافیـایي چاپېریال د انځورنې ترڅنګ ورته فکر په کار دی. په یونلیک کې دا هم مهمه ده چې لیکوال خپل پیغام په کومه بڼه لېږدوي؟ پیغام څرګنـد، شعاري او ناربطه دی که نه د ضرورت، واقعیت او عینیـت لـه مخـې د الفاظو په مناسب لباس کې؟ ((د ډیلي تخت هېرومه)) کې ما غوښـتي چې داسې پیغامونه په کې ولېږدوم چې هم واقعیت لري، هم ربط او هم د دواړو (افغاني او هندي) ټولنو په ګټه دي. زمونږ د تاریخ یوه درنه برخه په هندوستان کې پرته ده، د هېواد نوي او راتلونکي نسل تـه د تـاریخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې برخې ځلول یوه اړتیا ده. هندوستان له افغانستان سره تر یوه حده مشترک او ګډ کلتور لري، هند د تحمل داسې یوه ټولنه ده چې ډېرې تاریخي تجربې یې په لمن کې راټولې شوې دي. د یوې ګڼ قومیزې، ګڼ مذهبیزې او ګڼ کلتوریزې ټولنې د ثبات او پرمختګ راز په څه کې دی؟ دغه راز ته ګوته نیول، د هغه سپړل او په خپله ټولنه کې له دې لاسته راغلو تجربو څخه په وړیا ډول ګټه اخیستل، هغه پیغام دی چې ما غوښتي په دې یونلیک کې یې په طبیعي ډول ځای پرځای کړم. دا چې زه به څومره په دې هدف کې بریالی شوی یم او دا چې د یونلیک فزیکي جغرافیه د څومره پیغامونو د ځایونو ظرفیت لري، دا هغه مسایل دي چې درانه لوستونکي به یې خپله ارزونه کوي، خو زما چې څومره وس و، په هند کې د دوه میاشتنۍ استوګنې او سفر د مهال په ګډون مې نړدې یو کال پر دې یونلیک پرله پسې کار وکړ چې دا بنه یې خپله کړه. د یونلیک لومړنۍ او ابتدایي بنه مې د سفر پر مهال لیکلې او لومړني معلومات مې هم د ببلابېلو کرکټرونو او راویانو له خولې لیکلي، تر کمپوز وروسته مې د ایډېټ پر وخت دا محتویات او ارقام څو ځله کره کړي، له ببلابېلو کتابونو او په انټرنېټ کې له ببلابېلو سایټونو مې ګټه پورته کړې ده. هغه اثار چې تري ګټه پورته شوې دا دي: ((د سرمحقق زلمي هېوادمل: په هند کې د پښتو ژبې او ادبیاتو د ودې او ایجاد پراوونه، د علامه پوهاند حبیبي: د پښتو ادبیاتو تاریخ، د محمد هوتک: پټه خزانه، د نثار احمد صمد: د شېرشاه سوري څو کیسې، د صفیې حلیم: د

(c) ketabton.com: The Digital Library

بهوپال پښتانه، په کابل خپرېدونکې هند مجله، د عتیق الله پـاځون: د افغانستان تاریخي اطلس، هېواد ورځپانه)) او ځینې نور چاپې اثار. پـه یونلیک کې مې د اثارو سیستماتیک اخځ ځکه نه دی ورکړی چې ما له هغو اثارو څخه اکثره محتوا راټوله کړې او دلته مې ځای کړې ده. د اړتیا وړ محتوا اکثره د اثارو په یوه یا څو مخونو کې نه وه؛ د محتـوا ځینـې برخې د یادو شویو اثارو د څو بېلابېلو مخونو د مانا نچوړ و، بله دا چـې یونلیک د یو علمي اثر بنه هم نه لري چې یو څوک دې ضرور له علمي میتود سره سم اخځونه هم ځای پرځای یاد کړي. تر اوسه پورې په پښتو او د افغانستان په دري ژبو کې د یونلیکونو شمېر ډېر زیات نه دی او نه ورته لکه د ځینو نورو ادبي او ژورنالستیکو فورمونو په شان څه داسې کوټلي معیارونه، اصول او قاعدې غوره شوي، چې لیکوال دې د هغو په رڼا کې حرکت وکړي، کېدی شي یو وخت داسې راشي چې ګڼ شـمېر یونلیکونه ولیکل شي او بیا د هغو د لیکدول او محتوا پر بنسټ یو لـړ معیارونه وضع شي او ورو ورو دا لیکنی فورم هم د یو لړ مشخصو اصولو تابع شي، خو اوس چې دا یونلیک ګورئ، دې ته مخکې تر مخکې کوم شکلي معیارونه نه وو ټاکل شوي.

دا چې دې یونلیک ته مې ولې ((د ډیلي تخت هېرومه)) نوم ورکړی؟ دا هم یوه تاریخي ریښه لري. د پاني پت د فاتح لوی احمدشاه بابـا یـو ښکلی غزل دی:

(c) ketabton.com: The Digital Library

ســـــتا د عشـــــق لـــــه وینـــــو ډک شـــــول ځیګرونـــــه
ســـــتا پـــــه لاره کـــــې بـــــایلي زلمـــــي ســـــرونه
تاتـــــه راشـــــمه، زړګـــــی زمـــــا فـــــارغ شـــــي
بـــــې لـــــه تـــــا مـــــې اندېښـــــنې د زړه مارونـــــه
کـــــه هـــــر څـــــو مـــــې د دنیـــــا ملکونـــــه ډېـــــر شـــــي
زمـــــا بـــــه هېـــــر نـــــه شـــــي دا ســـــتا ښـــــکلي باغونـــــه
د ډیلـــــي تخـــــت هېرومـــــه چـــــې رایـــــاد کـــــړم
زمـــــا د ښـــــکلې پښـــــتونخوا د غـــــرو ســـــرونه
د رقیـــــب د ژونـــــد متـــــاع بـــــه تـــــار پـــــه تـــــار کـــــم
چې پـــــه تـــــورو پښتانـــــه کـــــا ګوزارونـــــه
د فـــــریـــــد او د حـــــمید دور بـــــه بیـــــا شـــــي
چـــــي زه و کـــــاندم پـــــه هـــــر لـــــوري تاختونـــــه
کـــــه تمامـــــه دنیـــــا یـــــو خـــــوا تـــــه بـــــل خـــــوا شـــــي
زمـــــا خـــــوښ دي ســـــتا خـــــالي تـــــش ډګرونـــــه
احمدشاه بـــــه دغـــــه ستـــــا قـــــدر هېـــــر نـــــه کـــــا
کـــــه و نیسي د تـــــمام جـــــهان مـــــلکونه.

دا شعر له لسیزو راهیسې زما په حافظه کې و. ډېر زیات افغانـان دا شعر خوښوي. کله چې له استاد خالق رشید سره له ډیلي نه د پاني پت پر لوري روان وو، نو له استاد څخه مې وپوښتل: ((دا چې احمدشاه بابا د ډیلي تر تخته د پښتونخوا د غرونو سرونو ته ترجیح ورکوي، اساسي

(c) ketabton.com: The Digital Library

علت یې شاید د وطني مینې او محبت عنصر وي، هر چا باندې خپل وطن ګران وي، خو ددې ترڅنګ کوم بل فرعي علت هم لري که نه؟)) استاد خالق رشید موسکی شو، ویې ویل: ((طبعاً لري یې)) ما وویل: ((استاده دا راته ووایه چې احمدشاه بابا په اوړي کې هند ته راغلی و که په ژمي کې؟ که په اوړي کې راغلی و، دلته خو اور بادېږي، که دا ماته چې یو عادي سړی یم، هم د ډیلي تخت راکړي والله که ورته ټینګ شم، پاتې خو لا احمدشاه بابا. هغه وخت خو نه برېښنا وه، نه ایرکنډېشن، پر امیر او فقیر د ګرمۍ زور یو ډول تطبیقېده، زمور د کندهار ځوانان چې کابل ته راشي، زړه یې تنګېږي پاتې خو لا هندوستان. طالبان چې به کله له کندهاره کابل ته راغلل، له جګړې څخه به نه ستړي کېدل، خو کابل کې به یې زړه تنګېده، نو د کندهار مېلې، شړومبې او غېږې به یې یادېدلې، نو که احمدشاه بابا په اوړي کې هندوستان ته راغلی وي او دلته یې بیا سوبې هم کړي وي، نو زه فکر کوم تر جګړې به هم د هند ګرمۍ زیات ځورولای وي.)) استاد خالق رشید راته وویل: ((کله چې پاني پت ته لاړ شو، وبه ګورې چې جګړه څه وخت پیل شوې ده؟)) رښتیا هم هلته چې لاړو نو جګړه د (جولای) پر میاشت پیل شوې وه، چې د سرطان له میاشتې سره سمون خوري او پوره درې میاشتې یې، چې ښه ګرم اوړی و، دوام کړی دی. استاد خالق رشید ته مې وویل: ((دا خو رښتیا هر څه په ګرمۍ کې تېر شوي دي.)) خیر په هر صورت د بابا دا شعر زما ډېر خوښېده او له هېواد سره یې د بابا د ژوړې مینې انځورنه کوله، نو ځکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

مې ددې شعر د تاریخي او هېوادني ارزښت له مخې د هغه د یوې مسرې نیمه برخه ((د ډیلي تخت هېرومه)) ددې یونلیک د عنوان په توګه غوره کړ.

لکه څنګه چې دمخه مې یادونه وکړه؛ ددې یونلیک لومړی متن مې په هند کې د خپل دوه میاشتنې سفر په ترڅ کې لیکلی او بیا مې د ببلابېلو سرچینو په واسطه د یوه کال په ترڅ کې کره کړی. زما تر بیا بیا کتنې وروسته مې ګران ورور (اسد ساحل) ته چې زما د سفر ملګری و، د کتنې لپاره ورکړ، (اجمل فدایي) هم د ځینو یادونو په تازه کولو او د ځینو تصویرونو په کره کولو کې خپله مرسته وکړه، بیا مې هند کې استاد خالق رشید ته، چې هغه هم ددې یونلیک یو اساسي کرکټر دی، ولېږه، د هغه تر کتنې او سمون وروسته مې یو ځل بیا په کې څه بدلون راوست، زما تر بیا کتنې وروسته مې یو ځل بیا اسدساحل، عطاالله حیران او ښاغلي (داود سلیم) ته ورکړ، هغوی هم یو ځل بیا وکوت، وروسته مې بیا ایډېټ کړ، بیا مې ګران (وفاالرحمن وفا) ته ورکړ، هغه هم په ځیر سره وکوت. وفاالرحمن زما ټول اثار له یوې مخې کتلي، په ایډېټ کې اوس دومره پوخ شوی چې دی یې یوځل وګوري، نو زما زړه ایله ډاډه شي. کله چې وفاصیب وکوت نو د وروستي سمون لپاره یې بیا ماته راکړ، ما د وروستي ځل لپاره وکوت او بیا نو د چاپ پر لوري لاړ، په دې کې خو مې لا د ښاغلي ضیاءالرحمن ضیاء یادونه ونه کړه چې نه یوازې یو پوخ کمپوزر دی، بلکې یو ښه لیکوال او پوخ ایډېټر هم دی. د ضیاالرحمن ضیاء ګوتې د خدای په فضل د پښتو متن له ټایپ او سمون سره داسې روږدي شوي لکه چغل چې د غنمو پاکي له ناپاکۍ څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېلوي؛ هر لیکلی متن چې ده ته ورکړې په لومړي پړاو کې د یاګانو پــه ګډون، د (پر، له، د، په، ځینې، ځنې، په منځ، ترمنځ، سربېره، برسېره) او داسې نورې په سلګونو کلمې خو سم له لاسه پر خپل خپل ځای سموي او کاروي. کله چې ضیاءالرحمن ضیاء په ننګرهار کې و د یو شمېر هغو لیکوالو لاس پرې ډېر ازاد و چې د زیاتې لیکنې لېوال وو، خو د ایډېټ یا سمون اوسپله یې نه لرله، کله چې ضیاءالرحمن ضیاء له جــلال ابــاده کابل ته راغی، نو د یو شمېر لیکوالو د سواد منګی هم مات شو. زمــا د ټولو اثارو په کمپوز او اتومات ایډېټ کې دده پراخ زغــم، لکــه د نــورو پورتنیو ښاغلو په شان هم د ستاینې وړ دی او هــم د یــادونې. لــه دې پورته یادونې څخه مې موخه دا وه چې زما دې یونلیک هم لاس په لاس یو دوراني یون کړی او بېرته ماته رارسېدلی دی. زه د ټولو هغو دوستانو مننه‌وی یم چې په مستقیم او نامستقیم ډول یې ددې اثر په بشپړاوي او چاپ کې مرسته او همکاري کړې ده. هیله لرم چې دا اثر د نړۍ پــه دې سیمه کې د دوو سترو ملتونو د پېژندنې په برخه کې لږ تر لږه د یوه څرک په توګه کار وکړي.

په ټوله فرهنګي مینه

پوهندوی محمد اسمعیل یون

د (۱۳۸۹ل) کال د تلې (۲۵)مه

د افغانستان د جمهوري ریاست

د ارګ مانۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سفر علت او ضرورت

زه په دې نړۍ کې د هغو انسانانو له جملې څخه یم، چې ډېر سفرونه کوي. ژوند خپله یو سفر دی؛ پیداشي، پیل شي، ترسره او پناه شي. سفر د ژوند ملګری دی او ژوند د سفر. سفر په ژوند کې کېږي او ژوند په سفر کې. زما دا درېیم ځل دی چې هندوستان ته ځم؛ دوه ځله لـه خپلـې مېرمنې سره د هغې د ناروغۍ د علاج په خاطر او دا درېیم ځل بیا بـل ډول (بښوونیز) سفر و. په تېرو اوو اتو کلونو کې تـولنیزو، سیاسـي او د ژوند نورو بوختیاوو داسې سره سرګردانه کړی یم، چې یوه ورځ دمه هم راته ډېر غنیمت ګنل کېږي. له هغې ورځې چې زه (د جمهوري ریاست د امنیت شورا دفتر کې د فرهنګي چارو مسول) په توګه دنده اجراکوم، د نورو سیاسي بوختیاوو ترڅنګ مې خپل اساسي فرهنګي کار ته هم کار ویلای دی. کله چې زه دې دفتر ته راغلم، نو په لومړي سر کـې اکثـرو (ارګمېشتو) ماموریتو زما د کار هرکلی وکړ. د هېواد په کچه مې یو څو ملي کارونه ترسره کړل، چې هم یې د جمهور رئیس پام ځانته راواړوه او هم یې ولسي ګټه څرګنده وه. دې پرمختګونو ورو ورو زما د نورو کارونو او ملي پلانونو پر وړاندې خنډونه راوټوکول. کله چې ما د خپلو ټولنیزو او ملي کارونو پر وړاندې خنډونه په خپلو سترګو ولیدل او خپل وس مې ورسره پرتله کړ، د خنډونو او وس اندول مې برابر نه و، نو د خپـل کـار مسیر مې بدل کړ، ومې غوښتل همغه هدفونه له بلې لارې ترسره کړم؛ هسې خو هم زما آر مسلک او کار فرهنګي هڅې دي، نو دا زما لپاره لا

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو ښه چانس شو چې که څوک مې د نورو سیاسي او ملي کارونو څرګند مخالفت او ممانعت کوي، نو د فرهنګي کارونو او خدمتونو مخالفت تــه خو په څرګند ډول هېڅ دلیل او منطق نه شي برابرولای.

د فرهنګي کار لپاره مې یوه ستراتیژي جوړه کړه: یو هغه فرهنګــي کارونه وو چې دولتي او نادولتي وو او یا د نورو فرهنګیانو د کارونو لپاره کار و، هغو ته مې د دفتر کاري مهالوېش جوړ کړ او بل هغــه فرهنګــي کارونه وو، چې ما د تېرو شلو کلونو په بهیر کــې کــړي وو، د هغــو بیــا انسجام او انتظام ته ډېره اړتیا وه؛ د تېرو لیکلو چاپي او ناچــاپ اثــارو اوډنه، منظمونه او بیا چاپ، ددې لپاره مې هم یو پلان جوړ کــړ، خپــل

ملګري: (وفاالرحمن وفا) او (ضیاءالرحمن ضیاء) دواړه مې په کې شریک کړل، کارونه مو هم سره ووېشل، د شلو کلونو په بهیر کې مې خپل ټول چاپي او ناچاپ اثار، متفرقه، نوې او پخوانۍ لیکنې ټول سره راټول کړل، ډلبندي مې کړل، پر کمپوز، سمون او چاپ مو پیل وکړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوه نیم کاله مې په پرله پسې ډول پر دې پروژه کار وکړ، ان تــر دې چې پر دې مهال کوم چېرته پر سفر هم تللم، نو د کتابونو توري به راسره وو، په الوتکه کې به مې توري لوستل او لیکنې به مې سمولې.

په مجموعي ډول مې په کتابي سایز تر (۳۵) زره مخونو زیات ایډېټ وکړ، دې کار نو زه او زما ملګري له ذهني پلوه ښه ستړي کړو. کله چې ټول (۳۳) واړه کتابونه چاپ شول او په کابل سرینا هوټل کې د هغــو د پرانیستې غونډه جوړه شوه، نو تر هغه وروسته مې ځان داسې احساس کړ، لکه یو لوی غر مې چې له اوږو پورته شوی وي.

په کابل سرینا هوټل کې د کتابونو د مخکتنې غونډې کــې د ځینــو کورنیو او بهرنیو مېلمنو ترڅنګ، په کابل کې د هند سفارت د سیاسي

په کابل سرینا هوټل کې د کتابونو د مخکتنې غونډه

چارو مسول ښاغلي جي پي سنګ(J.p.singh) هم ګډون کړی و. هغه بیا یو وخت ماته د هند په سفارت کې د کتابونو د مبارکۍ ترڅنګ وویل:

(c) ketabton.com: The Digital Library

((ډېر زیات کار دې کړی، هر کله که هندوستان ته د تفریح لپاره تللې، نو زه دې په خدمت کې یم، د سفر ټول امکانـات زه برابـروم.)) ښـاغلي سنګ ته مې وویل: ((هند ته خو ځم، خو دا چې څه وخت به لاړ شم دا به وخت ته وګورو.)) هغه وویل: ((غږ به ستا له خوا وي. که کـورنۍ دې هم بیایې، موږ به د وېزې ټول امکانات برابر کړو.))

د (۱۳۸۸ل)کال په (وري) کې مې بیا له ښاغلي جي پي سنګ سـره ناسته وکړه، هغه وخت د جمهوري ریاست د ټاکنو اوازې شوې، نو ځکه مې سفر پاتې شو، په دې کې څو میاشتې تېرې شوې، خو وخت برابر نه شو، بیا مې پرېکړه وکړه چې د جمهوري ریاست د ټاکنو پر دویمه ورځ به ځم، دا ټاکنې هم وشوې، خو دا انتخابات هم پر یو بل جنجال واوښتل، بیا مې وویل، کله چې وروستۍ نتیجه اعلان شوه، پر همغه ورځ به ځم، نتیجه چې اعلان شوه د دویم پړاو مسله په کې مطرح شوه، دا یـو بـل جنجال شو، خو هغه جنجال هم په پای کې په یو بل ډول حل شو، خـو تر هغه وروسته هم شرایط همداسې پسې سختېدل. په پای کـې مـې غوڅه فیصله وکړه چې دا ځل هر څه کېږي ځم به. ښـاغلي جـي پـي سنګ ته مې وویل: ((دداسې یو کورس زمینه برابره کړه چې هم درس ولولم، هم استراحت وکړم او هم مې په فکر کې یو څه تغیر راشي.))

هغه وویل: ((د IT او انګلیش کمونیکشن په برخه کې کورسونه لرو، د دوو میاشتو زیات و کم وخت لپاره دي.)) ما وویل: ((همدا انګلیسي ژبه تعقیبوم.))

د (۱۳۸۸ل)کال د (عقرب) میاشت وه، له دفتره مې یو غوښتنلیک ترتیب کړ او جمهور رئیس سره مې د ملاقات زمینه برابره کړه. ولسمشر ته مې وویل: ((ډېر ستړی شوی یم، غواړم د څه وخت لپاره هند ته لاړ

(c) ketabton.com: The Digital Library

شم، هم به یو لنډ مهالی کورس ولولم او هم به لږ دمه وکړم.)) هغه راته وویل: ((څه غواړې؟)) ما وویل: ((اجازه غواړم.)) هغه په غوښتنلیک کې

د افغانستان اسلامي جمهوريت
دملي امنيت شورا دفتر
د فرهنگي چارو رياست

نېټه	وړانديز	حکم
	د افغانستان د اسلامي جمهوريت د جمهوري رياست محترم مقام ته! زه پوهندوی محمد اسمعيل يون د ملي امنيت شورا د دفتر د فرهنگي چارو رئيس، غواړم د هندوستان هېواد ته د يوه لنډ مهالي کورس لپاره لاړ شم، زه هيله لرم نوموړي کورس ته د تګ لپاره اجازه راکړئ او هم هيله من يم په همدې تاکلي موده کې د ملي امنيت شورا په دفتر کې زما ټول دفتري حقوق خوندي وساتل شي. په درنښت پوهندوی محمد اسمعيل يون د ملي امنيت شورا دفتر د فرهنگي چارو رئيس	وکتل شو! د ملي امنيت شورا دفتر ته! د هندوستان هېواد ته د لنډ مهالي زده کړې لپاره پوهندوی محمد اسمعيل يون ته د تګ اجازه ورکړئ او د زده کړې پر مهال يې دفتري حقوق خوندي وساتئ! حامد کرزی د افغانستان د اسلامي جمهوريت جمهور رئيس

(c) ketabton.com: The Digital Library

د امنیت شورا دفتر ته ولیکل: ((د هندوستان هېواد ته د لنډ مهالي کورس لپاره اجازه ورکړئ او تر بېرته راتګ پورې یې په دفتر کې ټول حقوق خوندي وساتئ!.)) دا حکم یې امضا کړ او بېرته یې راکړ، ما ترې پر خپل وخت مننه وکړه.

د ژوند متواتري ستړیاوې او د انګلیسي ژبې د زده کړې ضرورت ددې سبب شو چې په پای کې دې سفر ته لاره اواره شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له کابله تر ډهلي

د (۲۰۱۰م)کال د جنورۍ پر (۲) او د (۱۳۸۸ل)کال د مرغومي پر (۱۲) مه نېټه د الوتکې ټکټ او د سفر نور لوازم ټول برابر شول. زما د سفر ملګري (اسدالله ساحل) چې (د افغانستان د علومو اکاډمۍ د سیمه ییزو مطالعاتو په مرکز) کې کار کوي، د سفر تخنیکي امکانات ټول برابر کړي وو. پر همدې ورځ له اسدالله ساحل او ثناالله خان تسل سره په کابل کې د وچې مېوې مندې یې ته ورغلو، نړدې (۳۰) کیلو وچه مېوه مو، چې ممیز، توت، متاک (چارمغز) بادام، پسته او نور په کې شامل وو، واخیستل. له افغانستانه چې ځوک هندوستان ته ځي، نو تر وچې مېوې بله ښه ډالۍ نه شته، چې هلته یې یار و دوست ته ورکړي. د شپې مې په خپل بیک کې د سفر ټول ضروري شیان کېښودل. اسدالله ساحل سره مې په زړو مکروریانو؛ زمورِ د کور مخې پارکینګ کې د سهار پر شپږو بجو وعده کېښوده، ساحل هم ټیک پر شپږو بجو راغی، له هغه ځایه د هوایي ډګر پر لوري وخوځېدو، شپږ نیمې بجې هلته ورسېدو،ان تر اصلي وخته لا دمخه ورسېدو. ځرنګه چې زما موټر هوایي ډګر ته د ننوتو کارت درلود، نو د کابل نړیوال هوایي ډګر د ترمینل تر وره پورې په اسانۍ سره لاړو. د ډګر له پولیسو مو وپوښتل: چېرته لاړ شو؟ هغوی وویل: ((نوي ترمینل ته لاړ شئ!)) له هغه ځایه په دوو درېو دقیقو پلي مزله ترمینل ته ورسېدو. دا لومړی ځل و چې نوي ترمینل ته لاړم، که څه هم د جوړېدو له پیل او پای څخه یې ښه خبر وم، خو له دې ترمینله

(c) ketabton.com: The Digital Library

مې الوتنه نه وه کړې. کله چې ترمینل ته داخل شوم، نو زړه مې خوشاله شو، یو نوی عصري ترمینل چې د وخت ټولې اړتیاوې پې په پـام کـې نیولې دي. سړی چې (سړی) وي او په خپل هېواد کـې دا ډول ابـادي وګوري، نو زړه یې باغ باغ شي. که څه هـم دا ترمینـل د مسـاحت او

د کابل د نړیوال هوایي ډګر نوی ترمینل

وسایلو له پلوه د نړۍ د پرمختللو هېوادونو له ترمینلونو سره سیالي نه شي کولای، خو زمونږ د هوایي ډګر له زاړه ترمینل سره یې ډېـر زیـات توپیر درلود. دغه راز د منځنۍ اسیا او د درېیمې نړۍ د نورو هېوادونو د هوایي ډګرونو تر ترمینلونو که ښه نه و، نو خراب هم نه و. دا ترمینل د جاپان هېواد په (۳۵) ملیونو ډالرو ورپا مرستې جـوړ شـوی دی. (۶۰) متره سور او (۳۷۰۰) متره اوږدوالی لري.

د ترمینل پاکي او صفایي خورا زیاته وه، امنیتي چـارې یـې د یـوې خصوصي امنیتي کمپنۍ پر غاړه وې. زمونږ بیکونه یې د چک له سکېنر

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماشینه تېر کړل. ځینې بیکونه یې تر چک ماشینه وروسته بیا راسپړل او یو یو شی یې بیا چکاوه. زمونږ بیکونه یې هم همدې پروسې ته کښنودل، مونږ نو خپل شیان په بیکونو کې داسې منظم ایښي وو، چې لټون او تلاشۍ یې نظم ته ښه زیان اړولای شو، خو مونږ بیا هم د همدې ډول تلاشۍ په باب هېڅ ونه ویل. مخکې تر دې چې زما او د اسدساحل بیکونه دې حالت ته لاړ شي، له امنیتي مسولینو څخه د یو تن، چې مخابره یې په لاس کې وه، پر ما سترګې ولګېدې، راغی ماسره یې ښه ګرم سترې مشي وکړل، ماته یې وویل: ((یون صیب چېرته ځې؟)) ما وویل: ((هند ته))، ویل یې: ((بیکونه دې چېرته دي؟)) ما ویل: ((هغه دي؛ دویم ځل تلاشۍ ته منتظر یو)) سملاسې یې زمونږ بیکونه راواخیستل، هغوی ته یې وویل: ((د یون صیب بیکونه دي.)) ان تر هغه ځایه یې مونږ بدرګه کړو چې هلته بیکونه تلل کېږي، تسمه ترې تاوېږي او مارک یا نښه پرې وهل کېږي. مونږ ترې مننه وکړه، خو د نامه پوښتنه مې ترې څکه ونه کړه چې هغه به ویل ماتاسې سره دومره مرسته وکړه او ته مې لا په نامه هم نه پېژني. خپل غټ بیکونه مو هلته تسلیم کړل او خپله له وړو وړو کڅوړو سره د ترمینل دویم پوړ ته پورته شو، هلته یو ځل بیا وروستی چک و او له سکښنر ماشینه تېرېدل، دا نو بیا همغسې له نړیوال معیار سره برابره تلاشي وه؛ دا ماشین هېڅ اوسپنیز شی نه شي زغملای، تر هغې تلاشۍ هم تېر شو او هغه هال ته لاړو چې تول مسافرین په کې د الوتنې لپاره انتظار باسي.

په هال کې ډېر وخت منتظر پاتې شو، خو د تلېفون دې کور ودان وي، یوازې یې پرېنښودو؛ دقیقه پر دقیقه به زنګونه راتلل، ما هم دا وخت غنیمت وګانه، ځینو هغو دوستانو ته چې دا ډېر وخت ورسره په تماس

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې نه وم پاتې شوی، هغو ته مې زنګونه ووهل، د حال واحوال پوښتنه مې وکړه. د هند په سفارت کې مې ښاغلي جي پي سنګ (J.p.singh) ته، چې ددې سفر په برابرولو کې یې مرسته کړې وه، هم یــو میســېج (پیغام) ورولېږه او مننه مې ترې وکړه. ساعت یوولس بجــې شــو، خــو بیاهم د الوتنې پته ونه لګېده، په هال کې د مسافرینو په منځ کې یــو شمېر داسې مسافرین هم وو، چې زه یې پېژندلم، ځینو به ستړي مشي راکړل، د حال پوښتنه به یې وکړه او ځینو بیــا د سیاســي او تــولنیزو حالاتو د بدلون په باب پوښتنې کولې. ما به هم ورسره خپلې اندېښنې او معلومات شریکول.

تر ډېر اوږده انتظار وروسته، څه کم دولس بجې وې چې الوتکې ته د

د هند د هوایي لیکې یوه الوتکه

ورختو جوګه شو. تر معمول چک وروسته الوتکې ته پورتــه شــو او پــر خپلې څوکۍ کېناستو. زه او اسد ساحل څنګ په څنــګ پــر څوکیــو کېناستو. د الوتکې ستوارډیستانو په الوتکــه کــې د ســفر شــرایط، د احتمالي خطر په حالت کې له بېړنیو دروازو څخه د وتلو لارې چارې او د ضرورت پر وخت له اکسیجن څخه ګټه اخیستنه تشریح کړل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هندي ستوارډیستانې هغومره ښکلې نــه وې، لکــه د ځینــو نــورو هېوادونو د هوایي شرکتونو خدمې چې ګورې. په هند کې چې کــومې ښکلې او بیا ډېرې ښکلې نجونې پیدا شي، نو له فلمونو او ډرامو څخه نه وزګارېږي، ایله د فلمي کمپنیو اړتیاوې پوره کړي، تر هوایي شرکتونو یې ډېر کم څرک رارسېږي. زمونږ د افغاني شرکتونو ستوارډیستانې تر هندي هغو ښکلې او پاکې ښکاري. (اندین ایــرلاین) (د اریانــا افغــان هــوایي شرکت) ته په خدماتو کې تقریباً نړدې دی. ډېر څرګند توپیر په کې نــه

د ډیلي هوایي ډګر

لیدل کېږي، خو دا دواړه هوایي شرکتونه د نړۍ له پرمختللــو هــوایي شرکتونو سره د سیالۍ جوګه نه دي. غرمنۍ مو په الوتکه کې وخوړه، د افغانستان پر وخت نړدې یوه نیمه او د هند پر وخت نــړدې دوه نیمــې بجې وې چې ډیلي هوایي ډګر ته ورسېدو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلور ساعته په ډیلي هوایي ډګر کې

کله چې الوتکه د ډیلي پر هوایي ډګر کښته شوه، نو له میده میـده باران سره سپین ګردونه او د سپینو ورېځو یو څپه هم راورسېدل. دې ډول ګرد ته په هند کې فوګ (Fog) وایي چې په لس متري کې دې هم څوک نه ښکاري، د الوتکې پیلوټ اعلان وکړ: ((د هوا د خرابۍ له امله تاسو همدلته په الوتکه کې پاتې کېږئ او کله چې مو ړ ته د هوایي ډګر د لارښوونکو له خوا معلومات راکړل شول، بیا به تاسو ته اعلان وکړو او د ترمینل مخې ته به ځو.)) پر ما باندې چې د غرمې ډوډۍ تـر خـوراک وروسته ضرور خوب راځي، دا وخت مې د ځان لپاره غنیمت وګانـه او زمو ږ د یوه کلیوال په اصطلاح ((د خوب ګهر مې ولګاوه))؛ (نږدې نـیم ساعت) به ویده شوی وم، چې بېرته مې سترګې وغړولې، همغه خرک او همغه درک و، بیا مې اخوا دېخوا په الوتکه کې پر ایښودل شویو مجلو لړ وخت تېر کړ، خو الوتکه له ځایه د خوځېدو نه وه، په الوتکه کې چې دې هر چاته کتل له تندي یې د ناراحتۍ احساس له ورایه ښکارېده، چا بـه خپله خوله وازه کړه، ساه به یې وکښله، چا به خپل دوارې لاسونه جګ کړل او پر شا څوکۍ به یې راتاو کړل، ځینې به د الوتکې په دهلېز کـې څو ګامه کښته پورته لاړل، ځینې شوخو افغان ځوانانو بـه د الـوتکې پورته چت کې هغه بټن بار بار وهله چې هرڼ به یې کاوه، خو دې ټولـو تنګسیاوو پر الوتکې هېڅ اغېز ونه کړ، همداسې ځای پرځای ولاړه وه، (نږدې دوه نیم ساعته) همدلته ځای پرځای پاتې شو، نور نـو د خلکـو

(c) ketabton.com: The Digital Library

خُلق دومره تنګ شوی و، چې چا سره خبره هم نه کېده، تر دوه نیمــو ساعتونو ځنډ وروسته الوتکې د ترمینل پر لوري حرکت وکړ، یو ځای ته چې ورسېدو، دا یې نو وروستی تمځای و. څو دقیقې وروسته د الوتکې تر سینې پورې (۳۰۲) ته ورته اوږد هندي موټر راورسېده، په هغه کــې سواره شو او د ترمینل د دخولي وره له لارې ترمینل ته ورداخل شو.

کله چې ترمینل ته ننوتو، نو مسافرین په څو اوږدو لیکو کې ولاړ وو؛

د ډیلي د هوایي ډګر دخولي ترمینل

د هندیانو لپاره ځانته لیکې او د بهرنیانو لپاره جلا ځانګړې لیکې وې، بهرنیان په دوو ځانګړو لیکو کې ولاړ وو. سره له دې چې ویل کېږي په بهر کې هرڅه د قانون مطابق ترسره کېږي، خو دلته لیکې نه منظمــې وې او نه هم د قانون مطابق؛ په رنو سترګو دې لیدل چــې یــو څــوک درځخه مخې ته کېده. د پاسپورټونو د ټاپې لګولو مامورین هم د هندیانو د خوی مطابق ډېر سست وو، ورو ورو یې کار کاوه، د سړي یې دومره زړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

تنګاوه تا به ویل چې پر لاس یې خوله ولګوې، یو ځل به یې کمپیوټر ته کتل، بیا به یې شخص ته، بیا به یې کاغذونو ته، پر هر شخص به دا عملیه څو ځله تکرارېدله، په تېره بیا پر هغو افغانانو چې ناروغان به وو، زاړه به وو او پر ژبه به هم نه پوهېدل او نابلده به هم وو. مورږ چې د مامورینو پر دې سست حرکت پوه شو، نو ځان مو د خدای هیلې ته وسپاره. په لیکه کې (د ننګرهار پوهنتون د هندي څانګې) یو ټولګی محصلین هم راسره مخامخ شول، دوی د ستاژ یا عملي زده کړو لپاره د هند (اګرې) ښار ته روان وو. په ننګرهار پوهنتون کې هندي څانګه نوې جوړه شوې او محصلین یې د ژبې د زده- کړې په موخه د ټاکلي وخت (یو سمستر) لپاره هند ته ځي. دوی سره مو تر روغبړ وروسته د حال او احوال پوښتنه وکړه، ډېر ځند مو پر سیاسي، ټولنیزو او ادبي بحثونو تېر شو، دې کار زمورږ پام پر بله کړ؛ د اوږده او رنځوونکي انتظار بار راباندې لږ څه کم شو. سیاسي بحثونه کله کله ښه پر دې وي: یو خو په کې د تجربو تبادله کېږي او بل د شخصي بحث یا غیبت پرځای چې د یو چا شخصیت په کې داغمن کېږي، تر هغه خو سیاسي بحث ډېر ښه دی، په دې شرط چې د نظر وسعت په کې وي، افکار په کې تبادله کېږي او یوه نیمه نوې خبره هم په کې زده کېږي. (نږدې دوه ساعته) په همدې لیکه کې ولاړ وو چې په پای کې زمورږ نوبت راورسېد، تر دخولي وېزې وروسته زه او اسد ساحل د خپلو بیکونو په لټه کې شو، تر (پنځه لس دقیقو) انتظار او پلټنې وروسته مو خپل بیکونه ترلاسه کړل او له هوایي ډګره د وتلو په حال کې شو، خو مخکې تر دې چې له هوایي ډګره ووځو، ساحل د هغې کمپنۍ مسول ته، چې د کورس مسولیت یې درلود او مخکې تر مخکې یې، مورږ ته په راکړې لارښود کې نوم لیکل شوی و، ټلېفون وکړ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

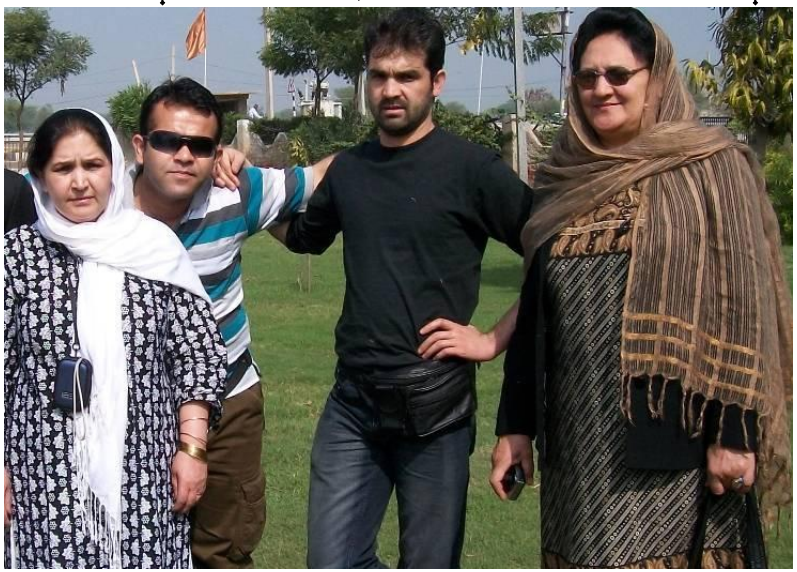
هغه وویل: ((تاسو ته په هوایي ډګر کې موټر ولاړ دی.)) له ترمینله چې راووتو نو د هغو سلګونو هرکلیوالو لیکو تــه راورســېدو چــې د خپلــو مسافرینو انتظار یې کاوه، چا، چاته لاسونه خوځول، د چا پر سینه د چا نومونه لیکل شوي وو، چا د چا نومونه پــر لوحــو لیکلــي وو او څــوک همداسې ولاړ وو. د لیکو نیمایي برخې ته چې ورسېدو، نو پر محبــوب الله محبوب مو سترګې ولګېدې، چې له لرې یې مورِ ته لاس خوځــوه: ((یون صیب، یون صیب دلتــه یــم، دلته یم.)) محبوب الله محبوب سره یوځای شو، تر روغبــړ وروســته لــه هوایي ډګره ووتو. محبوب زمورِ یــو تکړه فرهنګي ملګری دی، عمر یــې کم، قد یې ټیټ، خو کار یې زیات او ارادې یــې لــوړې دي، ډېــر لــوړ اجتماعي خصلت لري، په فرهنګــي

کارونو او ټولنیزو روابطو کې ډېر فعال دی. محبوب وویل: ((زه ان یوولس بجې راغلی وم، بیا مې دلته د معلوماتو له دفتره وپوښتل، هغوی وویل: د هوا د خرابۍ له امله مو الوتنې ځنډولي، خو بیا هــم زه همدلتــه پــه هوایي ډګر کې پاتې شوم. ښه په خیر راغلئ!)) محبوب نو مورِ پسې ډېر خپه و، اسدساحل ورته د معلوماتو پاڼه ورکړه، هغه سملاسي ټلېفــون وکړ او هغه ډرېور یې پیدا کړ چې مورِ پسې هوایي ډګــر تــه راغلــی و. محبوب اردو ژبه ډېره ښه زده کړې ده، ډرېور سره لست و، مورِ اوو تنو افغانانو ته منتظر و. هغه وویل: ((ستاسو څلور تنه نور افغانان هم هلته منتظر دي، ټول به هلته ورشو او بیا به یوځای هوټل ته لاړ شــو.)) لــه

(c) ketabton.com: The Digital Library

هوایي ډګره راووتو، په یوه ځنډه کې ځلور تنه افغانان (دوه نرینه او دوه ښځینه) له خپلو درنو بیکونو سره ولاړ وو. ستړي مشي مو سره وکړل، خپل ځانونه یې معرفي کړل، خو نومونه یې ما حافظې ته ونه ســپارل، ډرېور وویل: ((په لست کې ماسره اوه کسه یاست د (اجمل) په نوم یو تن پاتې دی.)) ساحل ورته وویل: ((هغه مورِ سره په الوتکه کې نه و.)) ډرېور

وویل: ((ځو به نو؟)) مورِ وویل: ((هو ځو به،)) د محبوب په شمول مــورِ اوه کسه کېدو، خو دوی یو وړوکی سوزکی موټر رالېږلی و. په موټر کې ایله زمورِ د کابلیو اندیوالانو بیکونه ځای شول، هغوی تــه مــو وویــل: ((تاسې ځئ، مورِ په بل ټکسي کې درپسې درځوا!)) ډرېور وویل: ((د بل ټکسي چارچ مورِ نه ورکوو.)) مورِ وویل: ((دوی په خیر ورسوه، د ټکسي کرایه مورِ خپله ورکوو.)) زه (یون)، او محبوب سره پاتې شو اسد ساحل هم هغو سره لاړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

محبوب د بل ټکسي موټر لپاره ټکټ واخیست، یو سوزکی راغی، په هغـــه کـــې دواړه کېناســـتو او د هوټـــل پـــر لـــوري مـــو

حرکت وکړ. په لاره کې نرمې هوا او د ډیلي ښار رڼاګانو یو عجیب خوند کاوه، محبوب سره مو په دې لاره کې ښه ګپ شپ چالان کړ، محبـــوب چې د نویوالي یا ماډرنیزم سخت پلوی دی، پر یو شمېر افغان لیکوالـــو همېش نیوکه کوي او وایي: ((د دنیا له حال و احواله خبر نه دي، په زړو ببولالو کې راګیر دي او ډېر دودیزوال دي.)) ما محبوب ته وویل: ((زموږ په کلي کې یو ملا دی، ډېر چالاکه او تر نورو ملایانو یې سترګې خلاصې دي، څه ناڅه یې دنیا هم لیدلې ده، د کلیوالي ملایانو ســخت مخــالف دی. هغه د کلیوالي ملایانو په باب وایي)): ((دوی داسې مســطور دي چې هېڅ لمر یې نه دی لیدلی ؛ نه یې بهر ځای لیدلی، نه بهر دوی چــا لیدلي، نو ځکه خو د دنیا له حاله خبر نه دي.)) محبوب بیا په خندا شو ((یار که نه بیا دې له ملا سره تشبه کړم، زه یو ازاد سړی یم.)) ما ویل نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې ملا مثال خو دلته ستا په ګټه دی. محبوب ته مې وویل: ((څنګه چکر به راکوې که نه؟)) هغه وویل: ((چکر که چکرونه، دا وایه چې جیب دې ډک دی که تش؟)) ما وویل: ((دلته چکر په جیب پورې ترلی؟)) هغه وویل: ((بلکل، د هند کلتور داسې دی چې دلته خلک ډک جیبونه راشي نو تش جیبونه بېرته ځي)) ما وویل: ((ځکه نو ته څلوېښت زره کلداري معاش اخلې، څومره وخت وشو د ښځې خاوند نه شوې.)) هغه وویل: ((یار ته عجیبه خبرې کوې، دلته هډو د ښځې ضرورت پېښېږي نه.)) ما وویل: ((ښه نو دلته هر څه پراخ بنسټ دي؟)) بیا مې ورته د ((پراخ بنسټ)) ټوله کیسه وکړه چې دلته د کاغذ پر مخ یې لیکل، کېدی شي د کاغذ وزرونه وسېزي. محبوب بیا یو کړس خندا وکړه. په همدې بحث بحث کې مطلوب هوټل ته نږدې شو، خو ټکسي ډرېور چندان بلد نه و، څو ځله یې اخوا دېخوا په کوڅو کې تاو راتاو کړو، محبوب مجبور شو، هوټل والا ته څو ځله ټلېفون وکړي، د هوټل په شاوخوا کې تر نږدې شل دقیقو سرګردانۍ وروسته مو هوټل پیدا کړ. جي کی ون، ام بلاک، رانی کسل هوټل (GK1. M Block Rani Castle Hotel).

ډرېور له محبوب څخه څه نورې پیسې هم (د اضافي چارج) په توګه واخیستې، ما محبوب ته وویل: ((ټول حساب دې زه درپوره کوم، دا پیسې له خیره وساته چې کوژده او واده دې پرې وشي.)) هغه بیا په خندا شو: ((په دې چس مس به څه وشي که پیسې راکوې، نو بیا خو هغه غټو خزانو ته لاس کړه په دې چس پس څه نه کېږي)) ما وویل: ((پر خزانو خو ښاماران ناست دي، همدې څاڅکي څاڅکي نه دریاب

(c) ketabton.com: The Digital Library

جوړېږي، تاته خو پیسې هسې هم نه پکارېږي، ځکه تاته خــو همدلتــه

هندی ښځه کوو، پیسې به هم درکړي او واده به دې هم وشي؛ دوه ګټې به وکړي: ملنګه دوه ګټې دې وکړي: هم دې خیر ټول کړ هم دې وکړل دیدنونه. ته به هم پیسې ترلاسه کړې او هم به ښځه درته میلاو شي.)) همدې توکو توکو کې هوټل ته پورته شو. د هوټل هرکلیــوال مــوږ تــه هرکلی ووایه، هر چاته مخکې تر مخکې اتاق مشخص شــوی و، خپلــو اتاقونو ته پورته شو، خپل بیکونه مو ځای پرځای کړل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هوټل لومړۍ شپه

راني کسل هوټل (Rani Castle Hotel) چې د ډیلي په یوه معتبره سیمه (جي کې ون (Gater klash one) کې موقعیت لري، د ډیلي یوه قیمتي سیمه ده. راني کسل هوټل داسې یو هوټل دی، چې پنځه

ستوریزو کې نه حسابېږي، خو تر نورو مېلمستونو او هوټلونو یو څه لوکس دی. ددې هوټل د یوه اتاق کرایه په یوه شپه کې تقریباً درې، درې نیم زره کلداري ده، خو دا چې زمونږ کوربني کمپنۍ به څو کرایه ورکوله، ددې پته مونږ ته نه وه، خو داسې اټکل کېده چې دې کمپنۍ د ډېر وخت لپاره اتاقونه کرایه کړي وو، نو کېدی شي، کرایه يې تر نورو مسافرینو یو څه ټیته وي. د هوټل اتاقونه ښه مناسب او پراخ وو، هر اتاق ځانګړی

(c) ketabton.com: The Digital Library

تشناب، ټلویزیون او د انټرنېټ پوره اسانتیاوې لرلې. د ماسختن اته بجې ډوډۍ تیاره شوه، د هوټل منتظم ټولو ته خبر ورکړ چې: ((پـر همـدې وخت ډوډۍ ته راشئ، هم به ډوډۍ وخورو او هم به یـو لنـډ میټنـګ وکړو.)) اته بجې ډوډۍ ته پورته شو.

د ډوډۍ پر مهال د هوټل یو منتظم (بټه چاري) وویل: ((نن ستاسـو

اسد ساحل، فرهاد ، نذیره هاشمي، زرغونه پوپل او اجمل فدایي

لومړنۍ ورځ ده، د ماسختن ډوډۍ او سهار چای ستاسو پر مـوږ دی، د غرمې ډوډۍ که چېرې تاسې دلته خورئ نو پیسې به یې ورکوئ، (۳۰۰) کلداري، که مېلمه درسره وي، د هغو به خپلې پیسې ورکوئ. دا هوټل د کشمیریانو دی، دلته اسلامي غذا تیارېږي، له مذهبي پلوه غذا ته کومه اندېښنه مه کوئ، دلته چې هر څه راوړل کېږي، ټول حلال دي. د ډوډۍ مینو مو وخت پر وخت بدلېږي، تاسې هم کولای شئ خپـل فرمـایش ورکړئ!.)) موږ چې لومړی ځل ډوډۍ وخوړه، ډوډۍ یې ډېره ښه نه وه، تر ډوډۍ وروسته یې ایس کریم هم راوړ او د چای لپاره یـې ځـانګړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

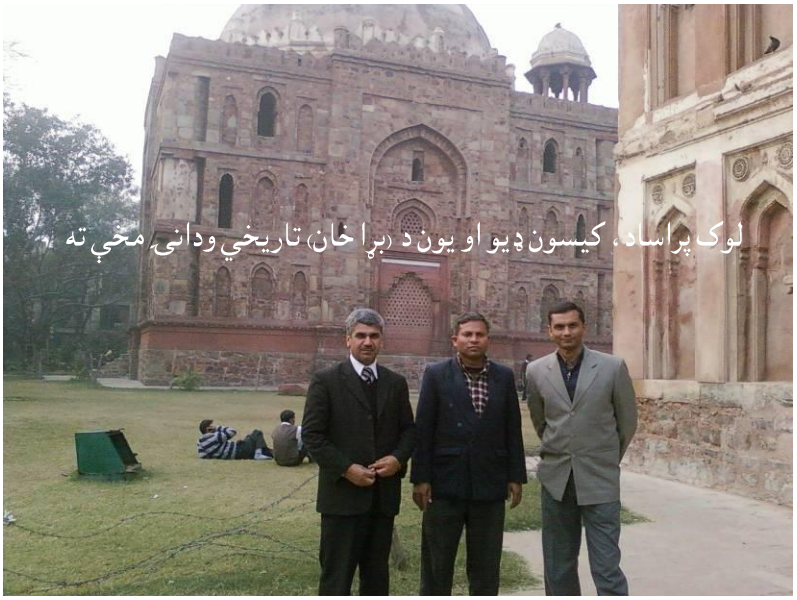
ترموزونه هم راکړل. ویې ویل: ((له مهم ضرورت پرته اتاقونو تــه ډوډۍ وړل لازم نه بولو، خو که چېرې ستاسو کوم یو کله پر خپل مشخص ټایم ډوډۍ ته نه شئ راتللای، نو مورږ ته ټلېفون وکړئ، ډوډۍ به درته اتاق ته در وړو. سبا ستاسو درسونه پیلېږي، کولای شئ چې د ډوډۍ وخت کې ساعت نیم بدلون راولو. خو ستاسو په خوښه او ضرورت. سهار مــو لــه همدې ځایه موټر وړي او بېرته مو راوړي.))

تر ډوډۍ وروسته بېرته اتاق ته لاړو، تر ناوختــه مــو ګــپ ولګــاوه، محبوب ته مو وویل: ((ته هم همدلته پاتې شه! ناوخته دی.)) محبوب له اسد ساحل سره اتاق ته لاړ او زه د خوب غېږې ته!

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کورس لومړۍ ورځ

سهار تر چای وروسته مونږ ته احوال راکړ شو چې ستاسو کورس نــن پیلېږي، خو تر غرمې وروسته. زمونږ د افغانانو بل ګروپ چې د ګرافیک کورس یې تعقیباوه، هغوی سهار مهال ورغلي وو. (یوه بجه او پنځه لس دقیقې) د همدې هوټل په یوه سوزکي ګاډي کې سواره شو، (پینځه لس دقیقې) وروسته هلته اپټېک (APTECH) کورس ته ورســېدو. اپټېــک

کورس د ډیلي ښار په سوت ایکستېنشــن تــو (Sout Extension II) برخه کې موقعیت لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدې کورس ته مخامخ درې تاریخي ودانۍ هم شته چې په هند کې د پښتنو واکمنۍ په مهال پورې اړه لري، دوه ودانۍ یې اوس نوم نه لري او د زمانې له حافظې وتې دي، خو یوه لویه یې اوس هم نوم او لوحه لري. دا ودانۍ د بړاخان (لوی خان) په نامه یادېږي. اپټېک (APTECH) یوه هندي نړیواله روزنیزه موسسه ده چې تر اوسه یې په ملیونونو زده کوونکي روزلي دي. دا محصلین د نړۍ په بېلابېلو هېوادونو پورې اړه لري. ددې کمپنۍ مرکزي دفتر په ممبۍ کې دی، په ډیلي او نورو لویو ښارونو کې هم ځانګې لري. د کمپیوټر په بېلابېلو ځانګو او د انګلیسي ژبې د زده کړې په برخه کې محصلین روزي. دوی د هند له حکومت سره ټړون لري، هغوی ورته پیسې ورکوي او دوی ورته محصلین روزي. دوه بجې کورس پیل شو. لومړی د کورس یوه اداري مسوله مېرمن (سونیا) راننوته، ځان یې معرفي کړ. بیا یې د ګرافیک کورس استاده مېرمن (ریمي کرن) معرفي کړه، تر هغې وروسته یې د کورس دوه تنه نور مسولین: (هانبټ او کارټېک) معرفي کړل. بیا یې موږ ته نوبت راکړ چې ټول یو بل ته ځان معرفي کړو. پر دې ورځ تقریباً د پنځه لسو هېوادونو محصلینو ځانونه معرفي کړل چې دغه هېوادونه په کې شامل وو:

افغانستان، مالدیف، کمبودیا، زامبیا، سوډان، لاوس، چیلي، ارمنستان، ویتنام، منګولیا، نیپال، ترکمنستان، موزمبیق او مدغاسکر.

تر هغه وروسته یې بیا د هویت کارت د جوړولو لپاره ځانګړې فورمې راکړې، د کورس لپاره درسي مواد چې تدریسي کتابونه، یوه کتابچه، پنسل، پنسل پاک، قلم او پنسل تراش په کې شامل وو، ټول یې په یوه بیک کې د پکېج په شکل ایښي وو، هغه یې راکړل، یو ځل بیا د محصلې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر څوکۍ کېناستم، یوازې زه نه وم، نور داسې کسان هم وو چې په خپلو هېوادونو کې یا د پوهنتون استادان وو او یایې هم پر لوړو څوکیو کـار

کاوه. د محصلۍ یا متعلمۍ پر څوکۍ ناسته یو ځل بیا سړي ته د خپـل ماشومتوب او زده کړې دورې خواږه او بـې مسـولیته وختونـه ور پـه یادوي.

نن خو لومړۍ ورځ وه، ډېرې خبرې ونه شوې، د کورس یوې مسولې (سونیا) وویل: ((نن ډېرې خبرې نه کوو، سبا به له خپلو استادانو سـره پوره پوره معرفي شئ.)) د کورس یو بل تن اداري مسول (هانېت)، پـه هندوستان کې د اوسېدو شرایط، ضوابط او قـوانین تشـریح کـړل، د ترانسپورت سیستم، مقید ځایونه او د کورس اصول یې ټول واضح کړل. دا یې هم وویل: ((هرې پنځه لس ورځې وروسته ستاسو تدریسي وخت بدلون مومي.)) لومړۍ ورځ مو پر همدې تېره شوه. کله چې راني کسل

(c) ketabton.com: The Digital Library

هوټل ته لاړو، څو شېبې وروسته (استاد خالق رشید) چې په هند کې د افغانستان کلتوري اتشه دی، پوځي اتشه (مسعود ستانېکزي صیب) او تجارتي اتشه (عبدالمنیر یوسفزي صیب) زمونږ اتاق تــه تشــریف راوړ، هغوی سره څو شېبې ناست وو، ګپ مو لګاوه چې (په هند کې د پښتنو جرګې مشر) (ښاغلي ثناالله خان یوسفزي) هم تشریف راوړ. ثناالله خان

محمد حنیف خان شاستري، یون، استاد خالق رشید او اجمل فدایی

یوسفزی د هند د کشمیر پښتنو خانانو له جملې څخه دی، اوس هم په کشمیر کې پرېمانه ځمکې او جایدادونه لري، خپله په ډیلي کې اوسي، همدا هوټل چې مونږ په کې اوسو، د ده کور له دې ځایه په پلــي مزلــه پنځه دقیقې لرې په دویمه کوڅه کې دی. ثناالله خان هغه پښتون دی چې نه یوازې د پښتو ژبې او ادبیاتو ډېره شتمني یې په خپل ذهن کــې خوندي کړې، بلکې د ډیلي په زړه کې هغه کورنۍ ده چــې د زامنــو او لمسیانو ټولو یې پښتو زده ده او په ښه ډول یې پالي هم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شپې تر اتو بجو مو دوی سره پر بېلابېلو مسایلو خبرې اترې وکړې. ثناالله خان او خالق رشید استاد ډېر نږدې ملګري دي، دواړه چې سره یوځای وي، نو بیا د زړه له اخلاصه ظریفانه او مودبانه ګپ لګوي. ثناالله خان وویل: ((زه په دې ورځو کې ډېر لرې؛ د هند جنوب ته روان یم، لس ورځې هلته تېروم، خو مخکې تر هغه باید تاسو او ستاسو ټول ملګـــري یوه غرمه ماسره تېره کړئ، هدف مې دادی چې زما کور ووینئ.))

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوه غرمنۍ له خان ثناالله خان سره

لکه څنګه چې دمخه مو یادونه وکړه؛ ثناالله خان چې پر لومړي ځل زمونږ لیدو ته راغی، نو ویې ویل: ((زه د هند جنوب ته پر یو سفر روان یم، خو تر هغه دمخه باید یوه غرمنۍ له ماسره تېره کړئ!)) د همدې ژمنې او ټینګار مطابق مو دا مېلمستیا ومنله. استاد خالق رشید او خپله ثناالله خان لالا تر غرمې دمخه مورږ پسې راغلل، زه (یون)، اسدساحل او اجمل ورسره موټر کې کېناستو، که څه هم لاره دومره لنډه وه چې تر موټره پلی تګ غوره و، خو د هغوی په ټینګار په موټر کې لاړو، له راني کسل هوټل څخه په پلي مزله ایله (پنځه دقیقې) واټن لري، ډېر ژر کور ته ورسېدو،وروسته محبوب الله محبوب هم راغی. کله چې د ثناالله خان لالا کورته لاړو، نو په هند کې مو ځان داسې احساسوه، لکه په پېښور، کابل او یا هم د سوات د کوم پښتانه یوسفزي په کور کې چې مېلمانه یو. د کور ټول محیط پښتون پښتون و. ثناالله خان د (۱۳۰۰) ملیوني هندوستان په زړه کې پښتو ساتلې وه، خو زمونږ یو زیات شمېر واکمنو د (۲۵) ملیوني افغانستان په زړه (کابل) او په تېره بیا په (ارګ) کې هېره کړې ده: ډېر تفاوت شته په انسان کې د مانا په لحاظ...

ثناالله خان ډول ډول افغاني غذا تیاره کړې وه، د خپل وطن د غذا پوره پوره مینه پرې ماتېدله. د ثناالله خان ټول اولادونه او ان

(c) ketabton.com: The Digital Library

لمسیان پښتو خبرې کوي. د هندوستان په شان په یوه لویه ټولنه کې د پښتو په شان د یو محکومې او محرومې ژبې ژوندي ساتل اسانه کار نه دی. ثناالله خان ښه د ګپ او شپ سړی دی، د ډوډۍ پر وخت یې هــم دومره وخندولو چې پر دې پوه نه شو ډوډۍ ډېر خوندوره وه که ټوکې، تر ډوډۍ وروسته مو چای وڅښه او بیا مو لــه ثنــاالله خــان لالا څخــه رخصت واخیست.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوه غرمه له استاد خالق رشید سره

که څه هم تر دې دمه مورږ څو ځله په ډیلي کې د استاد خالق رشید استوګنځي ته ورغلي وو، هغه زمورږ ډېر عزت کړی و، نه یوازې دا ځل، بلکې تر دې دمخه چې زه هر کله له خپلې کورنۍ سره هند ته تللی یم، نو استاد زمورږ دومره عزت کړی چې حد نه لري، یو ځل بیا یې یادونه

یون، استاد خالق رشید، ستانیکزی او اسد ساحل

د استاد خالق رشید د استوګنځی ترمخه

وکړه چې یوه غرمه به د رخصتۍ پر ورځ چېرته لرې له ښاره وځو. د رخصتۍ ورځ وه، یکشنبه، سهار (۷) بجې له ((ګېټر کلاش)) څخه (ګرین پارک ماین کې) د استاد خالق رشید استوګنځي ته لاړو، هغه مورږ ته منتظر و، استاد چای تیار کړی و، چای مو وڅښه، څو شېبې محبوب ته منتظر شو، هغه ټلېفون کې وویل: ((نږدې یم نږدې؛ څو دقیقو کې در رسېږم.)) خو تر نیم ساعت انتظار وروسته مو ایله محبوب الله محبوب پیدا کړ. په موټر کې پوځي اتشه (ستانیکزی صیب) استاد خالق رشید، زه (یون) ساحل، اجمل او محبوب کېناستو، ډېر مزل مو وکړ، د ښار یوې

(c) ketabton.com: The Digital Library

څنډې (ویسانت کونج) ته ووتو او هلته یو سیمه ییز هوټل تــه لاړو، دا هوټل ښه افغاني غذا تیاروي، استاد خالق رشید راته په ټلېفــون کــې ویلي وو چې نن (بشیر کندهاری) هم راځي، هغه ډېره موده کېږي لــه کندهاره راغلی، لږ شان مریض غوندې دی، زړه یې هم تنګ دی او ویل چې یون صــیب راغی، نو ما بــه حتماً خبــروې، چــې لــږ د زړه خوالـــه ســـره وکـــړو. بشـــیر کنـــــدهاری د کندهار یو ځوان امـــــــاتور

سندرغاړی دی، د پیسو لپاره نه، بلکې د شوق او خدمت لپاره کله کله سندرې وایي، خو ښې یې وایي.

څه کم یوه بجه هوټل ته ورسېدو. وړوکی خو پاک هوټــل و، اســتاد خالق رشید ورته فرمایش ورکړ، د پسه ورون یې کباب کړ، مــوږ ورتــه وویل: ((استاده دومره څه ورته ووایه چې خوړلای یې شو، زیات څه مه وایه.)) ډېر ښه خوندور کباب یې پوخ کړی و، موږ هم ښه وړې شوي وو، ډوډۍ ډېر خوند وکړ. ښاغلي بشیر کندهاري ښې د مزې ټوکې وکړې، د خپل هنر خاطرې یې هم په کې یادې کړې، کیسه یې د (ببرک کارمل) له وخته پیل کړه، د (رباني) او (طالبانو) د واکمنۍ پر مهال یې لا ببلې

(c) ketabton.com: The Digital Library

خاطرې لرلې، چې پر هنرمندانو يې څومره ساحه تنګه کړې وه.

بښاغلي بشيرکندهاري راڅخه هملته خدای پامـــاني واخيســـته، دی هلته نړدې اوسېده، هملته پاتې شو او مورِ استاد خالق رشيد تر خپلـــه ځايه راورسولو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په هند کې افغان ناروغان

هند په طبابت کې د نړۍ په کچه پرمختللی هېواد دی او ډېر ناروغان ورته د درملنې لپاره راځي. د دې یو علت دا دی چې په هند کې د ناروغیو د تشخیص لپاره پرمختللې طبي ټکنالوژي کارول کېږي او بله خبره دا ده چې په هند کې درملنه د ډېرو هېوادونو په اندول ارزانه ده. د نړۍ هغه ناروغه خلک چې کله هند ته د ناروغۍ د علاج په خاطر راغلي، کله چې ښېرته خپل هېواد ته ستانه شوي له هنده یې ښه خاطره وړې ده. هندیان په پخواني یوناني یا طبیعي طب کې هم پخه تجربه لري. تر اوسه پورې هم، د افغانستان یو زیات شمېر خلک د هندوانو پر یوناني طب باور لري. په افغانستان کې اکثره نالوستي خلک اوس په لرې پرتو سیمو کې د خپلو ګنو ناروغیو د علاج لپاره یا په ملا تعویذ کوي او یا هم د هندوانو او سکانو له خوا له طبیعي بوټو څخه د جوړو شویو دواګانو یا یوناني طب له لارې د خپلې ناروغۍ د تداوۍ لارې لټوي، خو هر څومره چې عصري طب له خپلو نویو بریاوو او ټکنالوژۍ سره پراخېږي، د یوناني طب او ملایي دم و چوف ساحه راتنګېږي. اوسمهال تر پاکستان وروسته هندوستان په نړۍ کې هغه هېواد دی چې تر ټولو زیات افغان ناروغان د درملنې لپاره ورځي. په کابل کې د هند سفارت د معلوماتو له مخې لږ تر لږه هره ورځ (۳۰۰) تنو افغان ناروغانو ته د هند وېزه ورکول کېږي. د الوتکې د ټکټونو په شمول د هر ناروغ لګښت لږ تر لږه (یو لک هندي کلدارو) یا (یو لکو شل زره افغانیو) ته رسېږي. د

(c) ketabton.com: The Digital Library

لګښت اوسط کېدی شي (یو نیم لک هندي کلدارو) ته پورته شي. یانې

په ډیلي کې اپولو روغتون

هندوستان له افغانستان څخه پر نورو تجارتي ګټو سربېره هره ورځ لږ تر لږه (څلورنیم سوه لکه هندي کلداري) چې د (یونیم ملیون ډالرو) معادل دي، ګټه کوي. د هند په ګنو روغتونونو کې د افغان ناروغانو تداوي کېږي، (اپولو)، (مکس) او ځینې نور یې ډېر مشهور دي. کله چې د هند روغتونونو ته لاړ شي، نو افغان ناروغان او له هغوی سره د ورغلو پایوازانو دومره ګڼه ګونه وي چې سړی فکر کوي، د کابل په (وزیراکبرخان)، (جمهوریت) او یا هم کوم بل روغتون کې یم. اکثره افغانان نابلده وي، له روغتون سره نږدې ځای نه شي پیداکولای، د پېژندنې اکثره سرچینې یې همغه ناروغان وي چې یو ځل هند ته راغلي او بېرته یې په خپل هېواد کې دوی ته د خپلې درملنې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ډیلي کې مکس روغتون

داستان بیان کړی دی. په تېره بیا هغه افغان ناروغـان چـې د هنـدي ډاکترانو درملنې پرې ښه اغېز کړی وي، هغه نو بیا خپله ټوله کیسه په زور او زېر سره دوی ته بیانوي، سره له دې چې د دوی ناروغۍ مختلفې وي، همغه روغتون او همغه ډاکتر ته د تګ بلنـه ورکـوي چـې دده د ناروغۍ پر له منځه وړلو یې ښه اغېز کړی دی. دا ډول افغانان چې هلته لاړ شي لکه د بخت او طالع کار دی، کله یې طالع کار وکړي، خو کله یې بخت کوټه شي. داسې ناروغان د مناسب ځای په پیداکولو کې هم لـه ډېرو ستونزو سره مخامخېږي، کله کله یې ځایونه لرې وي او کله کله یې ناسم ځایونه په لوړه کرایه نیولي وي.

د ژباړې ستونزه هم وي، یو زیات شمېر افغان ناروغان پـر هنـدي او انګلیسي ژبو سم نه پوهېږي، چې له ډاکتر سره سم افهـام او تفهـیم وکړي؛ مجبور دي د ځان لپاره ژباړونکی ونیسي، ځینې ژباړونکي ښـه خلک وي، افغاني احساس په کې وي، اکثره ژباړونکي هغه افغانان دي چې یا یې په هند کې زده کړې کړې دي، یا هلته ډېره موده مهاجر پاتې

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوي او یا هم هغه افغان هندوان دي چې پخـوا پـه افغانسـتان کـې اوسېدل او اوس يې يو زيات شمېر په هندوستان کې اوسـي. دې ډول

ژباړونکو ته ژباړه اوس د عوايدو د يوې ښې سـرچينې پـه توګـه کـار ورکوي. يو ښه ژباړونکی د احساس او ګټې ترمنځ اندول ساتي؛ مشروع ګټه کوي، طبابت ته د تجارت رنګ نه ورکوي، خو ټول ژباړونکي او ټول ډاکټران بيا دا ډول نه دي؛ د ناروغانو له مجبوريت او مظلوميت څخـه ناوړه ګټه پورته کوي. ښاغلی (شمس) يو له هغو افغان ژباړونکو څخـه دی چې ښه افغاني احساس لري، هم د افغانانو خدمت کوي او هم خپل مشروع فيس اخلي. په هند کې زمونږ د استوګنې پر مهال ښاغلي شمس څو ځله له مونږ سره وليدل او د ناروغو افغانانو ډېر غمجن داستانونه يې بيان کړل. يو شمېر ژباړونکي له ډاکټرانو سره داسې رابطه لري چې د هر ناروغ پر سر خپل ځانګړی کمېشن اخلي؛ ډاکټر له روغتون او روغتون

(c) ketabton.com: The Digital Library

والا بیا له درملتون یا درملځي سره د ګټې په زنځیر ټرلي دي. که کــوم ناروغ پر دې تسلسل برابر شو، نو که د ځینو رنځونو علاج یې هم وشي،

نوي رنځونه به هم ورته پیدا کړي. هغه رنځنیولي او درد نیولي افغــان ناروغان چې د افغانستان له کلیوالي سیمو ورځي، ډېر ساده زړي وي، اقتصاد یې هم ځپل شوی وي او د ښاري ټګانو له چلونو هم خبر نه وي، نو چې د دوی په لومه کې ونښلي، تر هغه یې زېښبني چې څو یې جیب کې د پیسو بوی وي. کله کله یو ژباړن پر بل ژباړونکي ناروغ پلوري او له هغه څخه کمېشن اخلي، په دې پلمه چې نــاروغ تــه وایــي: ((زه ډېــر مصروف یم تاسو سره به زما بل ملګری لاړ شي.)) د هوټل یا ځای نیولو کې هم له خپل ارتباطي هوټل څخه کمېشن اخلي، ان تر دې چې کلــه ناروغ، روغ یا ناروغ بېرته خپل هېواد ته ستنېږي، نو خپلو خپلوانو تــه څه سوغاتونه اخلي، پر داسې مارکېټ یا دکان یې برابــروي چــې دوی ورسره له پخوا نه په تماس کې وي، له هغو څخه هم خپل کمېشن اخلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د همدې ژباړونکو په واسطه کله کله په یوه ناروغ، په څــو بېلابېلــو روغتونونو کې څو څو ځله معاینه کېږي او په دې پلمه چې بیا خــو نــه شي راتللای راځه خپل ټول چک اپ (ټول ځان چک) وکړه، په هغو کې بیا هم څو ډوله معاینې دي (ساده، سلور او ګولډن یا طلایي) چــې لــه درمل پرته یې لګښت تر (۱۲) زرو هندي کلدارو رسېږي.

د تجارت دا ډول لړۍ اوس په هند کې ښه په ګرمۍ سره روانه ده.

د پولیسو راجسترېشن (نوملیکنه) بله ستونزه ده، چې اکثره ناروغان ورسره مخامخ دي. سره له دې چې یو زیات شــمېر افغــان ناروغــان د پولیسو تانې ته له ورتګ څخه معاف دي، خو کله کله ځینې ناروغان او په تېره بیا د هغوی پایوازان له دې ډول ستونزې سره مخامخ وي، دوی مجبور دي د سفر پر لومړیو ورځو او بیا د راتګ پر وخت د پولیسو تانې ته مراجعه وکړي. هلته لومړی ځان ثبت کړي او بیا خپله تزکیه وکړي. د پولیسو ستېشن ته په ولاړه لیکه کې د ناروغانو دومره ګڼه ګوڼه وي چې په تګ راتګ کې دوه بشپړې ورځې پرې تېرېږي. د ناروغ لپاره ټوله ورځ په لیکه کې ودرېدل اسانه خبره نه ده. نالوستي ناروغان له هغې شېبې چې د هند په هوایي ډګر کې کښته کېږي او د دخولي وېزې پــر مهــال خپله فورمه ډکوي او بیا تر هغه وخته چې افغانستان ته په راتلــونکې الوتکه کې سورېږي، شېبه پر شېبه له مشکلاتو سره مخــامخېږي. پــه ټولیز ډول له ټولو افغانانو او په تېره بیا له ناروغانو سره د هند د عــامو خلکو، حکومت او پولیسو وضعه ډېره ښه ده، د هند پولیس د پاکستان په شان نه دي چې د چایو پنځه روپو ته یې هم سترګې نیولې وي. کله چې څوک (کوم افغان) هند ته ځي او بیا تري بېرته راځي، ډېر کم بــه

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسې پېښې شوې وي چې پولیس له کوم خاص ضرورت پرته د چا د ودرونې یا ځوروني سبب شوي وي.

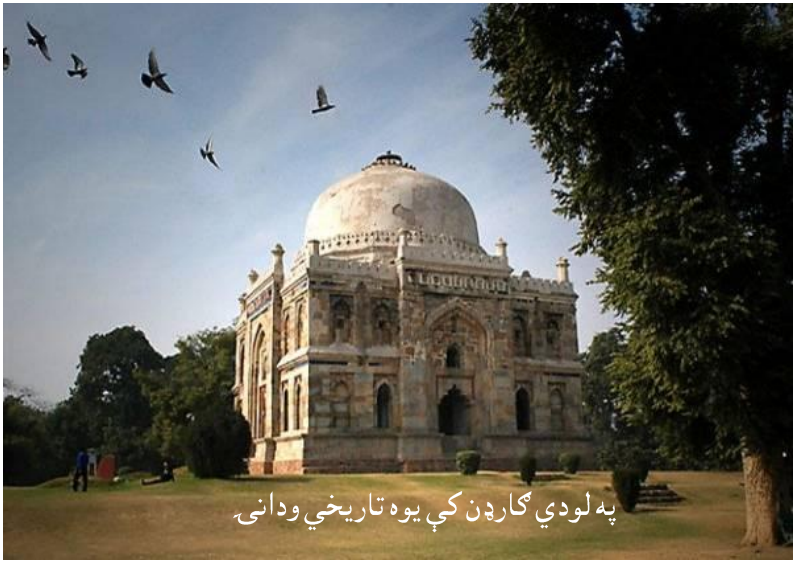
په مجموعي ډول هندوستان د افغان ناروغانو د درملنې لپاره یو مناسب ځای دی، که څه هم د پاکستان په اندول په کې د ناروغانو لګښت یو څه زیاتېږي، خو صحت او عزت یې په کې تر ډېره حده خوندي کېږي.

زه درې ځله له خپلې مېرمنې سره د هغې د معدې ناروغۍ د علاج لپاره هند ته تللی یم. مورِ د سواد او ژبې مشکل نه درلود، د پولیسو تانې ته له ورتګ څخه هم معاف وو، ډېر په تکلیف شوي نه یو، خو په روغتون کې چې به مې کوم افغان ناروغان کتل او هغوی به د خپلې ناروغۍ او تداوۍ کیسه کوله، نو له زړه به مو ورته وینې څڅېدلې. دا ځل مې هم مېرمن د لسو ورځو لپاره راغلې ده، خپله درملنه یې وکړه، هغې سره زه درې ځله (اپولو) روغتون ته ورغلم، هلته مې ناشمېره افغان ناروغان ولیدل چې له ګنو ستونزو سره مخ وو، هر یو د غم او درد بېل بېل داستان درلود، خو د ډېر مالي زیان له زغملو سره سره بیا هم په عام ډول له درملنې راضي ښکارېدل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لودي ګارډن (لودي بڼ)

لودي بڼ په ډیلي کې د ښکلو او لویو بڼونو له جملې څخه دی او له تاریخي پلوه خو په لومړنیو هغو کې راځي. لودي بڼ په (۹۰) ایکړه یا (۳۶،۴۲) هکتاره ځمکه کې له (۱۵-۱۶) پېړۍ پورې د لودي پښتنو شاهانو له خوا جوړ شوی، چې بیا په کې د همدې پښتنو شاهانو او مهمو شخصیتونو مقبرې جوړې شوې دي، لکه د (محمدشاه) مقبره، (سکندر

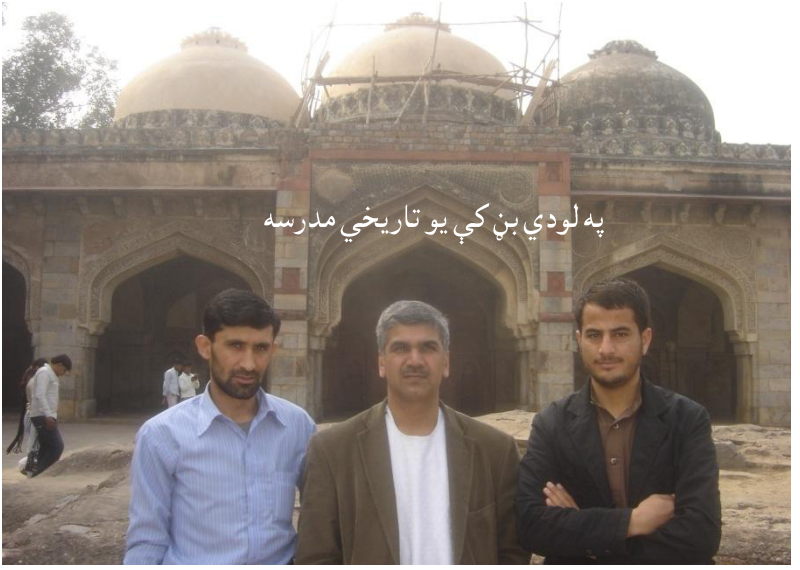
په لودي ګارډن کې یوه تاریخي ودانۍ

لودي) مقبره. همدارنګه (شش ګنبده) او بړا ګنبده (لویه ګنبده) هم په کې جوړې شوې دي. کله چې موسم ښه وي، نو هره ورځ په لسګونو زره مینه وال ورته راځي، چې په هغو کې له بېلابېلو هېوادونو څخه بهرني

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیلانیان او خپله اکثره ډیلي مېشتي هندیان شامل دي. د رخصتۍ پر ورځ خو دلته د پښې ایښودلو ځای نه وي.

تېر کال چې زه او مېرمن مې (ارین یون) ډیلي ته راغلي وو، نو زموږ استاد (ښاغلي خالق رشید) تر ټولو لومړی همدلته راوستلو او راته یې وویل: ((راځئ د خپل تاریخ یوه ټوټه دروښیم.)) پر هغه وخت مـو ددې بڼ ځینې مهمې ودانۍ وکتلې، خو په ټول بڼ کې پلي ګرځېـدل راتـه اسانه نه وو. استاد خالق رشید هغه وخت موږ ته وویل: ((د هند اکثـره تاریخي ودانۍ چې ګورئ دا په اسلامي دورې پورې اړه لري او اکثره یې

په لودي بڼ کې یو تاریخي مدرسه

د پښتنو واکمنو له خوا جوړې شوي، وروسته مغولو همغه ډیـزاین تـه دوام ورکړی، خو توپیر یې په دې کې دی چې د مغولو دوره وروستۍ وه، د دوی پر وخت د مرمر ډبرو د تورپلو صنعت ورو ورو دود شو، خو تر دې دمخه له نورو ډبرو څخه کار اخیستل کېده، چې هغه هم توږل شوې او صیقل شوې دي، خو د مرمرو په شان سپینې او ښویې نه دي.)) استاد

(c) ketabton.com: The Digital Library

خالق رشید وویل: ((دلته اکثره تاریخي ودانۍ په همدې دوو ستایلونو جوړې شوي چې یوه ته یې (پتانز ستایل) وایي او بل ته یې (مغولز ستایل) وایي.)) هغه وخت هم مورِ د دې بن ودانیو ته ګوته په غاښ شو

او ډېر تصویرونه مو په کې واخیستل، زما مېرمن خو به چې د ودانۍ په داخل کې د هر قبر سر ته ودرېده، نو ډېرو دعاګانو به یې زما زړه راتنګ کړ، هملته به مې دېوال ته ډډه ولګوله او یخ شمال به راباندې ډېر ښه ولګېده. هغې به راته ویل: ((دا پښتانه دي او مسلمانان دي خدای خو دې ټول وبښي څومره کارونه او ابادۍ یې کړي دي.)) استاد خالق رشید چې به ورته د دوی په هکله نور تشریحات ورکړل، نو دې به نور هم دعاګانو ته کش ورکړ. هغه ځل مورِ د لودي ګاردن ځینې برخې وکتلې، خو څرنګه چې هغه مهال هوا لږ شان ګرمه وه، ومو نه شو کولای چې د بن ټولې برخې وګورو، خو هغه ځل استاد خالق رشید مورِ د (عیسی

(c) ketabton.com: The Digital Library

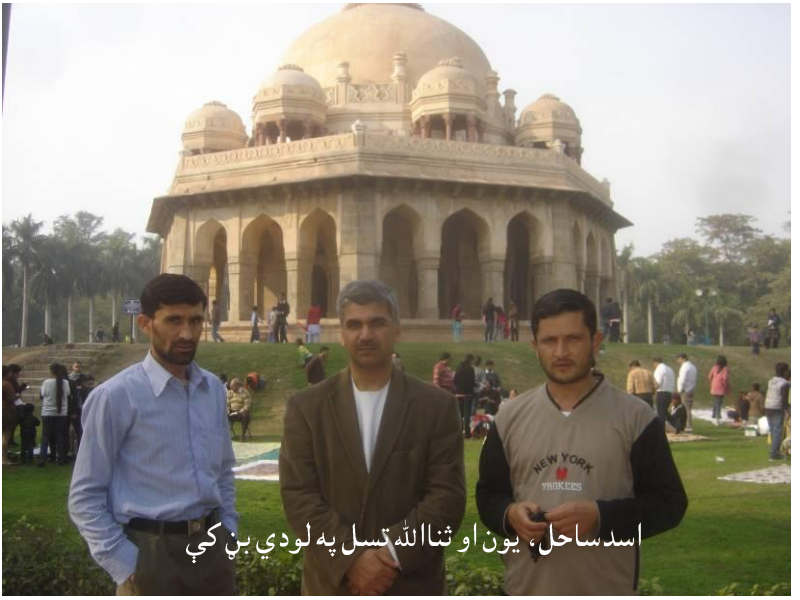
خان نیازي) مقبرې ته هم بوتللو، د نیازي پر قبر یو ډېره ښکلې ودانـۍ ودانه ده چې د شېرشاهي عصر له شهکاریو څخه ده. عیسی خان نیازی په هند کې د شېرشاهي پېر یو ستر پښتون قومندان و او ډېرې سوبې یې کړي دي. ما او مېرمن مې هغه وخت د نیازي قبر ته ډېر ودرېدلو او ډېرې دعاګانې مو ورته وکړې، خو دا ځل چې هوا هم ښه ده زه (یـون) اجمل، ساحل په ښه دمه کې یو، ثناالله خان تسل هم راسره ملګری دی، محبوب الله خان محبوب ته مو هم زنګ ووا‌هه هغه هم راغی، نو د لودي ګارډن ډېرې برخې مو وکتلې، ددې بن یوې برخې ته چـې لاړ شـې د پخوانیو شاهانو یو عظمت درته تر سترګو کېږي، دا ورځ چې د رخصتۍ ورځ وه، په بن کې د پښې ایښودلو ځای نه و، ګن شمېر هندي کورنۍ له خپلو غړو: لویانو، ځوانانو او ماشومانو سره ورته راغلې وې، په چمنونو کې یې څکالي اوار کړي وو، د خوراک او څښاک شیان یې ټول ځـانونو سره راوړي وو. د تفریح او مېلې ورځې یو ښه انځور یې وړاندې کاوه. په

افغانستان کې داسې مېلې او تفریح ځایونه کم دي چې ښځې او نر دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ازاده فضا کې په کې ګډون وکړي، په افغانستان کې په هرې ورځ پسې یوه تیاره راغلې او هر څه یې بیا له خاورو سره برابر کړي دي. زمونږ په هېواد کې بېلابېلو کلتوري او ډول ډول مذهبي بنډیزونو د ازاد ژوند وزرونه ټرلي دي. هند سره له دې چې یو ګڼ قومیزه او ګڼ مذهبیزه ټولنه ده، خو حکومت یې د ولسواکۍ پر اصل ولاړ دی، هېڅوک پر چا خپل مذهبي عقاید نه شي تحمیلولای، خو هر څوک حق لري، خپل

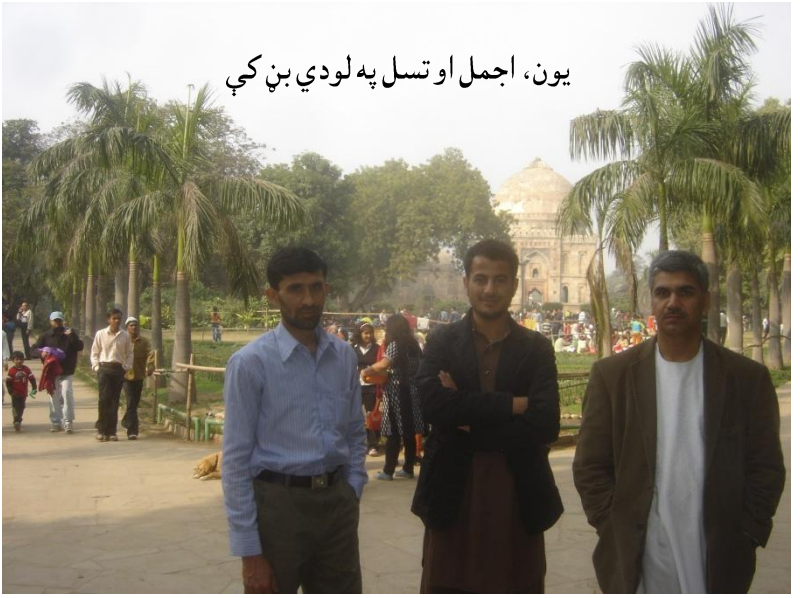
اسدساحل، یون او ثناالله تسل په لودي بڼ کې

خپل مذهبي مراسم، افکار او عقاید وپالي. په لودي ګارډن کې چې کله ګرځېدو، نو ځای نیم مو په کې داسې افغانان هم لیدل چې یا له خپلو کورنیو سره وو او یا هم په انفرادي ډول ګرځېدل. د یو چمن د غاړې په پلې لاره کې یو چا ودرولو، سړی سپین ږیری او عمر خوړلی و، په هندي یې وویل: ((تاسو افغانان یا پټانان یاست؟)) مورږ وویل: ((هوا)) ده وویل: ((ډېر بهادر خلک یاست، ډېر مېلمه پال.)) ده زیاته کړه: ((زه څو کاله

(c) ketabton.com: The Digital Library

وړاندې کابل ته تللی وم، هلته افغانانو زما ډېر عزت وکړ، زه هغه خوږې شپې تر اوسه یادوم.)) مورِ ورته وویل: ((ته بیا راشه دا ځل به دې مـــورِ عزت وکړوا)) سړی په خندا شو، زړه یې و چې مورِ سره ډېـــرې خبـــرې وکړي، خو په پلې لاره کې ډېره ګنه ګونه وه، اجازه مو ترې واخیسته.

په لودي ګارډن کې ښه ډېر وګرځېـــدو، زړو ونـــو د تېـــرې زمـــانې د

خاطراتو تداعي کوله، دومره وګرځېدو چې نور ښه ستړي شو.

له لودي ښه راووتو، د غرمې (۱۲ بجې) وې، په دوو جلا ریکشاوو کې کېناستو او د راني کسل هوټل پر لوري مو حرکت وکړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

قطب مینار

تر څو ورځني تدریس وروسته د کورس اداري مامورینو وویـل: ((د راتلـونکي رخصـتي پـر ورځ پـه ډیلـي ښـار کـې تاسـې یـو،

یو ورځنی ټور (چکر) لرئ، په دې سیاحت کې به تاسې د ډیلـي ښـار ځینې مهمې تاریخي ودانۍ او ځایونه هم وګورئ. په تاریخي ځایونو کې یو هم (قطب مینار) دی، بل یې (بهایي مرکز) او بل هم (ګاندي څلـی) دی او که وخت و ځینې نور ځایونه به هم وګورئ، مازیګر به مو بېرتـه خپلو ځایونو ته ورسوو.))

شنبې ورځ وه. سهار اته بجې له (سوت ایست) څخه په یو (۳۰۲) ته ورته هندي ساخت موټر کې سپاره شو، لومړی (قطب مینار) ته لاړو، هوا

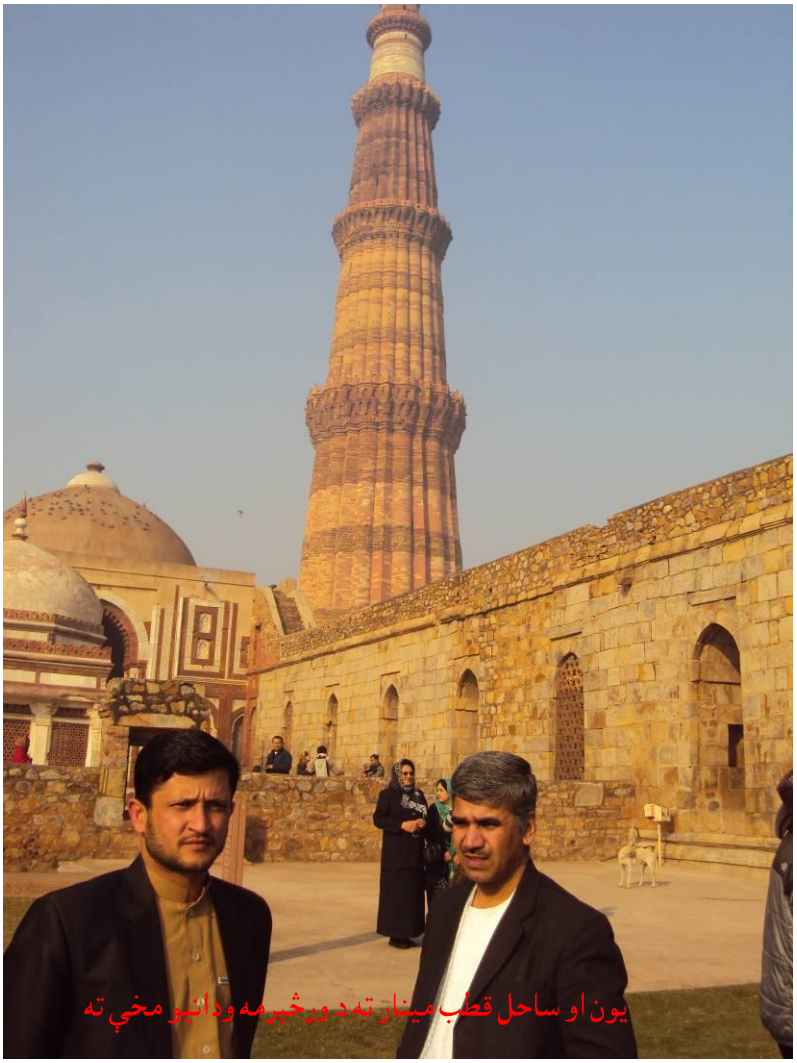
(c) ketabton.com: The Digital Library

ساحل او یون تر قطب مینارہ لرې وړاندې

لرې شان یخه وه، یخنۍ لرزولم. لومړی د قطب مینار انګړ ته داخل شو، په دخولي دروازه کې د ټولو چک وشو. قطب مینار په هند کې څه، چې په نړۍ کې له سترو تاریخي مینارونو څخه دی. دا مینار په هند کې د افغان واکمن (قطب الدین ایبک) له خوا جوړ شوی دی، ددې مینـــار بنســـټ قطب الدین ایبک ایښی و، خو د هغه د ژوند پرمهال بشپړ نه شو، بیا د هغه زوم دا مینار بشپړ کړ او دا بنه یې خپله کړه.

دا مینار پر (۱۱۹۹م)کال د قطب الدین ایبک له خوا پیل شو او د هغه د زوم (شمس الدین التمش) له خوا بشپړ شو. د مینـــار تـــول لـــوړوالی (۷۲.۵) متره دی. د مینار اساس یا قطر (۱۴.۳) متره او لوړه وروســـتۍ څوکه یې (۲.۷) متره ده. درې ډوله تیږې یې په کې کارولې دي: د مینار

(c) ketabton.com: The Digital Library

یون او ساحل قطب مینار ته د ورځپرمه ودانیو مخې ته

بدن له یو ډول تیږو څخه جوړ شوی، چې زینتي نه دي؛ زیږې دي او بل ډول هغه تیږې دي چې د مینار پوښ ورځخه جوړ دی، دا سرې زینتـــي تیږي دي چې په ښه ډول ښویې توږل شوي او په منظم ډول سره اوډل شوي دي. د مینار ټول پوښ له همدې ډلو تیږو جوړ دی او د مینار پـــه

(c) ketabton.com: The Digital Library

برنۍ برخه کې سپینې مرمر ډبرې کارول شوي چې مینار ته یې ډېره ښکلا وربښلې ده.

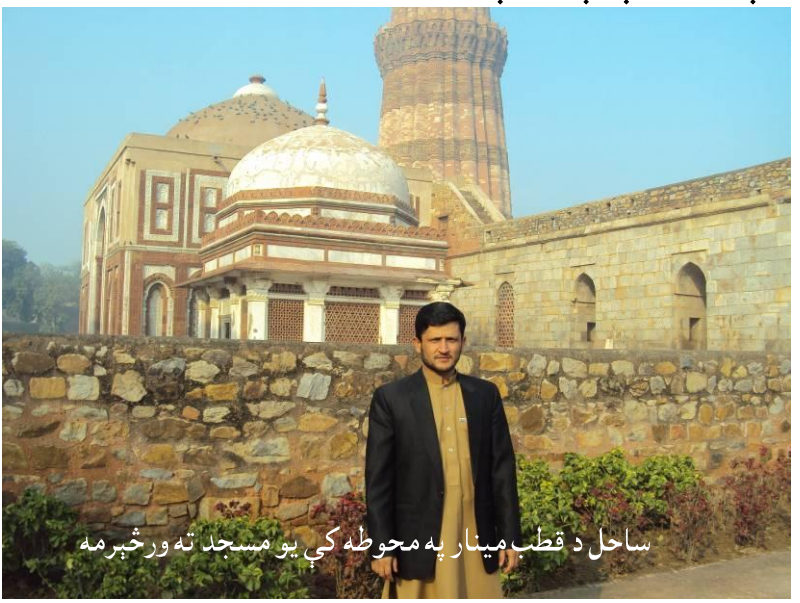
د قطب مینار په منځ کې تر (شپږ تنو) زیاته اوسپنه کارول

شوې ده. دغه راز دې مینار ته ورځېرمه د اوسپنې یوه ستن ولاړه ده چې د سانسیکرت کتیبه ګنل کېږي او ویل کېږي چې د هندوانو د عزت او شرافت د خدای (ویشنو) په یاد ودرول شوې ده. دې کتیبې پر خپل وخت د وخت لارښوونه کوله، ددې ستنې عمر (۱۶۰۰) کلونو او لوړوالی یې (۷) مترو ته رسېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

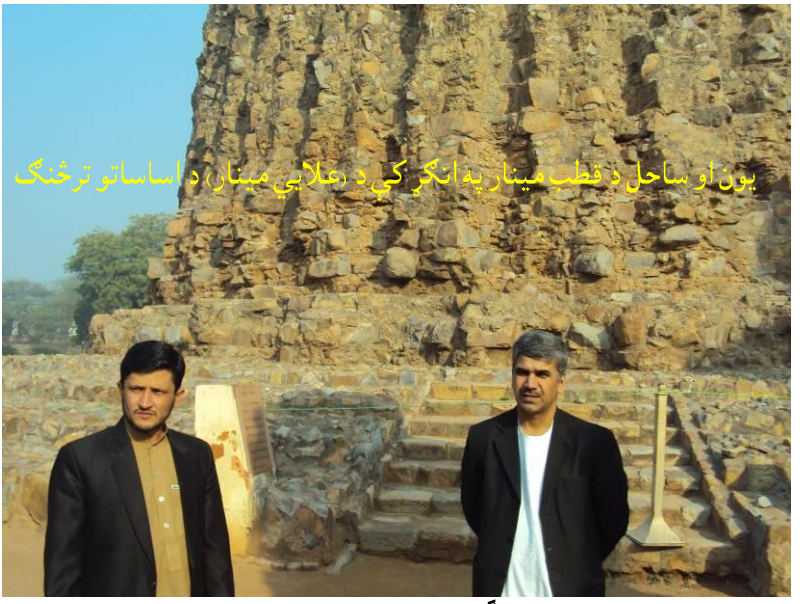
قطب مینار په داسې یوځای کې ودان دی چې شاوخوا یې نورې ګڼې ودانۍ هم ودانې دي. دا داسې ودانۍ دي چې ځینې یې اوس هم روغې پاتې، خو ځینې یې نړېدلې دي. قطب مینار ته ورځېرمه یو ښکلی

ساحل د قطب مینار په محوطه کې یو مسجد ته ورځېرمه

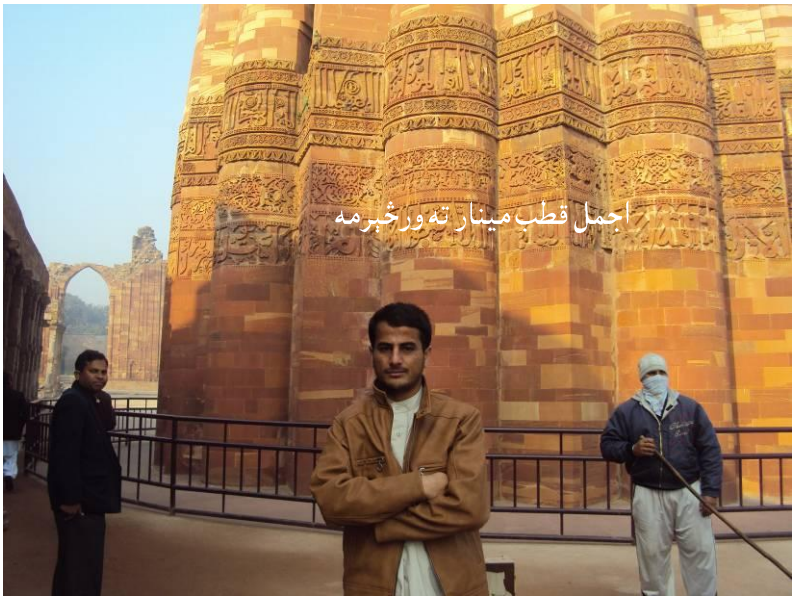
جومات هم ودان و، چې دا جومات هم د قطب الدین ایبک له خوا جوړ شوی و او د(قوت الاسلام) په نامه یې یاد کړی و. د قطب الدین ایبک له نامتو امامانو څخه یو هم (بوعلي شاه قلندر) و، چې زیارت یې په پاني پت کې دی او خورا مشهور دی. په یوه بله څنډه کې د مدرسې دېوالونه لا پرځای پاتې وو. د قطب مینار د همدې لویې محوطې په یوه بله برخه کې له قطب مینار څخه نږدې (۳۰۰) متره لرې د علاوالدین خلجي له خوا یو بل لوی مینار هم پیل شوی و چې تر قطب میناره دوه ځله لوی او لوړ و، له بده مرغه چې د هغه د جوړېدو په دوران کې علاوالدین ومړ او هغه نیمګړی پاتې شو، یوه برخه یې تر اوسه هم شته او د (علایي

(c) ketabton.com: The Digital Library

مینار) په نامه یادېږي. غالباً چې تر قطب مینارہ به د هغه نقشه ځکه په دقت جوړه شوې وه او ښکلا ته به يې زيات پام شوی و، چې ددې مینار تجربه يې هم لرله. د قطب مینار پر تنې د قران کریم آیتونه په داسې یو منظم ډول لیکل شوي چې په اوسنۍ معاصره زمانه کې بـه هـم ډېـر هنرمندان له داسې یو نقش او مهارت څخه عاجز وي. دا مینار د سړي په ذهن کې د اسلامي معماری غرور تازه کوي او سړی پرې د اسـلامي تمدن پوره پوره ویاړ کولای شي. خو اوس چې د اسلام په نامه د وحشت او بربریت کوم تصویر د نړۍ د ځینو خلکو په ذهن کې توکېدلی، هغه له دې بشري تمدن سره بشپړ تضاد لري. اوس د قطب مینار له تنې څخه له دې وېرې، چې څوک پرې ځانمرګی برید ونه کړي، یـوه اوسـپنیزه کتاره راتاوه شوې ده، د قطب مینار دروازې ته غټ قلفونـه پراتـه دي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

اجمل قطب مینار ته ورځېرمه

څوک نه پرېږدي چې داخل ته لاړ شي، خو پخوا به سـیلانیان همـدې مینار ته ننوتل او د زینې له لارې به (دوه اویا متره) لوړ وروستي حد یا څوکې ته ختل، خو اوس پر مینار د تروریستي برید د وېرې له امله، لـه سیاحانو دا حق اخیستل شوی، نو دلته سړي ته پته لګي چې (زر کاله) دمخه یو پاچا د اسلام په نامه د اسلام لپاره دومره خدمت کړی چـې د قران کریم مبارک ایتونه یې د تیږو په ذهن کې حک کړي، خو (زر کاله) وروسته بیا د اسلام په نامه د اسلام د مدعیانو له ګواښه ددې مینـار د نړولو خطر احساسېږي.

د قطب مینار شاوخوا ټول جوړښتونه مو وکتل، ربښتیا هم چې سړی یې یو بلې خیالي نړۍ ته ور وور. د انسان ذهن د تیږې ذهن توږلای شي، له تیږې څومره ښکلا پنځولای شي، خپل ځان ته څومره ښکلې ښکلې ودانۍ جوړولای شي، خو ددې ترځنګ هم ځان او هم نورو تـه ډېـرې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دېرې ورانۍ هم ور پېښولای شي. رښتیا هم ((جهنم دی هر انسان د بل انسان))، کله کله بیا همدا انسان له خپل علم او غرور سره سره ((لکه غنه په خپل جال کې)) راګیر شي او هر څه ورنه پاتې شي.

د قطب مینار په څنډو کې مو د ښوونځیو پر معصــومو زده کوونکــو سترګې ولګېدې، چې نجونې او هلکان په کې شامل وو؛ له شپږم نه تر لسم ټولګي پورې زده کوونکي به وو.

دوی په داسې حال کې چــې د خپــل ښــوونځي د اداري لــه خــوا

ددې ځای ننداري ته راوړل شوي وو ؛ (علمي سیر) یې کاوه، ددې دنده یې هم لرله چې له نورو هېوادونو څخه راغلو سیلانیانو ته د قطب مینار په باب په لنډو ټکو کې معلومات ورکړي. له دوی څخه ځینو یې د قطب مینار رنګه انځورونه هم په خپل لاس کاږلي وو او ځینو ســره یــې پــه

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپین کاغذ کې رنګه تصویرونه هم وو او د قطب مینار په اړه لنډ معلومات، نو بهرنیانو ته به یې دا معلومات او تصویرونه په وړیا ډول ډالۍ کول، په دې ډول د ښوونځیو د زده کوونکو جرئت هم زیاتېده او د بهرنیو معلومات هم کره کېدل، ما چې له خپلو تاریخي ځایونو سره د

یون او ساحل د قطب مینار په محوطه کې د یوې بلې تاریخي ودانۍ مخې ته

هندي زده کوونکو دا میتود، مینه او چلند ولیدل، نو د لوی خدای(ج) دربار ته مې د خپل هېواد ماشومانو لپاره هم د دعا لاسونه پورته کړل چې الله(ج) دې هغوی هم داسې یو مرحلې ته ورسوي. په همدې سوچونو کې له قطب مینارہ رابهر شو او د (بهایي مرکز) پر لوري وخوځېدو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بهایي مرکز

له قطب مینار څخه د (بهایي مرکز) پر لوري وخوځېدو. تر نږدې نیم ساعت مزله وروسته بهایي مرکز ته ورسېدو، بهایي مرکز په یوه بڼ کې ودان دی. دا د نړۍ د بهایانو یو ستر روحاني مرکز دی. دا ځمکه د بهایانو د ټولنې له خوا نږدې (پنځه لسیزې) وړاندې د هند له حکومت څخه اخیستل شوې او بیا یې په کې دا لوی بڼ او

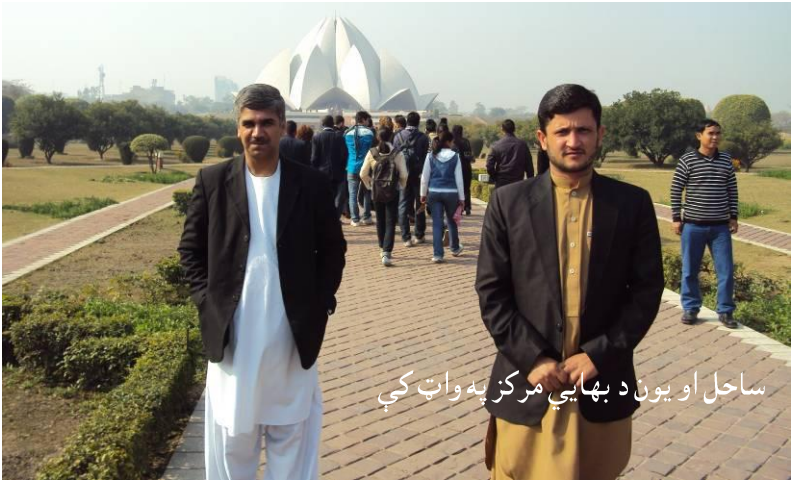

د بهایي مرکز محوطه

دا مذهبي ګونبزه جوړ کړې دي. کله چې بڼ ته ورسېدو نو په دخولي وره کې تر منظم چک وروسته بڼ ته ورننوتو، د (سل مترو) په واټن پر یوه سړک لاړو چې په پخو خښتو پوښل شوی و، شاوخوا ته یې زینتي بوټو ښه ښکلا وربښلې وه. په ټول بڼ کې شنه کښله غوړېدلې وه او ډول ډول ګلان په کې ولاړ وو. تر (سل مترو) مزله وروسته کینې لاس ته بله

(c) ketabton.com: The Digital Library

پلې لاره ګرځېدلې وه، چې د تګ لاره یې یوه او د راتګ یې بله وه، بیا چې مو نړدې (سل متره) مزل وکړ، نو یو ځای داسې راغی چې د بوټانو د ایستلو ځای و، هلته ټولو خلکو بوټان ایستل، بوټان یې په یوه کڅوړه

ساحل او یون د بهایي مرکز په واټ کې

کې اچول، که دوه درې ملګري وو، نو د ټولو بوټان یې په یوه کڅوړه کې اچول او یوه نومره یې ورکوله، له همدې ځایه بیا تر ګونبزې پورې نړدې (پنځوس متره) لاره وه، دا مزل به ټولو همداسې په لوڅو پښو واهه، خو دا لاره دومره پاکه او صفا وه، چې د چا خبره مړۍ دې په کې تولې کړې وای نه سپېره کېدله؛ د ګرد څرک په کې نه و.

کله چې د ګونبزې دخولي دروازې ته نړدې کېدلو، نو ددې عبادتځي منتظمینو خلکو ته لارښوونه کوله چې په منظم ډول په لیکه کې ودرېږي او خبرې ونه کړي؛ چوپتیا اختیار کړي. د دروازې منتظمینې ټولې ځوانې نجونې وې او ډېرې ښکلې عیناً لکه په الوتکه کې چې ستوارډیستانې وي او په ګوته یې راټولې کړې وي؛ ډېرې پاکې، سوتره او

(c) ketabton.com: The Digital Library

ساحل او یون بهایي مرکز ته پر غځېدلې لاره

ډېرې ښکلې وې، ټولو منظم شین رنګی یونیفورم اغوستی و. مورِ ټولو ته یې داخل ته د تلو لارښوونه وکړه. کله چې دننه هال ته ننوتو، نو خورا یو لوی هال مو ترسترګو شو، هال دایروي شکل درلود، د هال د چت مرکزي لوړوالی نږدې پنځوس متره و او د چتریِ د جوړښت بنه یې درلودله، لاندې ټول متن یې په مرمري ډبرو فرش و او څوکیِ په کې پر منظمو لیکو ایښودل شوې وې، نږدې (یو زر) کسان عبادت کوونکي یې پر یوه وخت ځایولای شول. دا مهال چې مورِ په کې وو، د عبادت وخت نه و، چوپه چوپتیا په کې خوره وه، مورِ ته پته نه وه چې د دوی مذهبي مراسم به څنګه وي؟ خو دا راته دلته څرګنده شوه چې د دوی په دې مقدس ځای کې چوپتیا د مذهبي مناسکو اخلاق ګڼل کېږي. د ګونبزې تر چتر لاندې هال کې ورو ورو وګرځېدو، پر هغو تازه ګلانو مو هم سترګې ولګېدې چې په ګلدانوکې شاوخوا ایښودل شوي وو او دې ځای

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته یې ځانګړې ښکلا وربښلې وه. کله چې له هاله ووتو، نو لږ څــه نــور معلومات مو هم ترلاسه کړل؛ بهایي داسې یو مذهبي جریان دی چــې ریښه یې له ایران څخه راغځېدلې او هدف یې دادی لکه څنګه چې ټول ادیان مشترک خصوصیات لري، نو باید د ادیانو د هماهنګۍ او یو والي لپاره کار وشي او د مذهبي تکرونو مخه ونیول شي.

بهائیه فرقه یا مذهبي جریان له (بابیه) فرقې څخه منتصب شــوی، میرزا حسینعلي چې په بهاالله مشهور و، د بهائیت بنسټګر دی، نو ځکه خو دې لارې ته (بهائیه) وایي. میرزا حسینعلي پــر (۱۲۳۳ل)کــال پــه

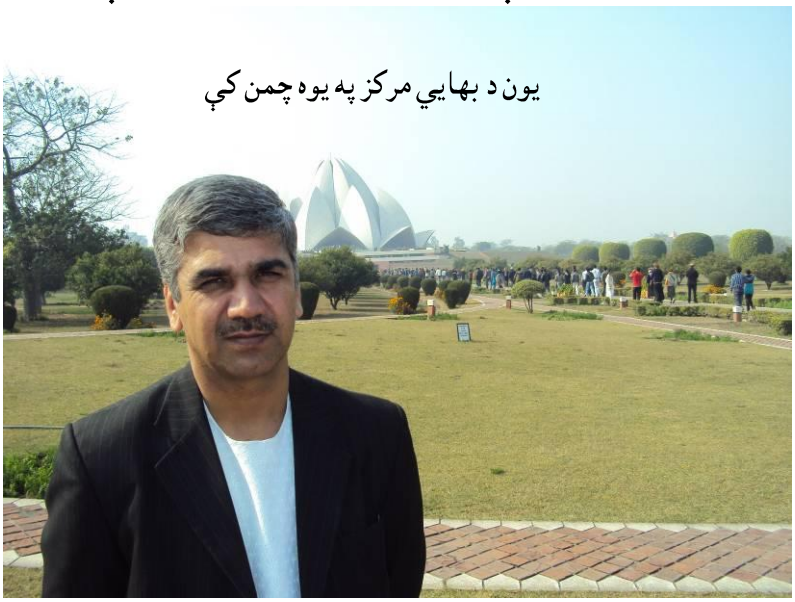

تهران کې زېږېدلی، خو د ایران د وخت واکمنو له خوا کربلا، روســیې، قبرس او فلسطین ته تبعید شوی دی. میرزا حسینعلي د فلسطین پــه (عکا) کې (نهه کاله) تر نظر لاندې و او د عمر وروستي (پنځه لس کلونه)

(c) ketabton.com: The Digital Library

یې هم هلته تېر کړل او هملته پر (۱۳۰۸ل)کال د (پنځه اویا کلنۍ) په عمر مړ شو.

ددې عمومي ګونبزې دوو خواوو ته د اوبو ښکلي حوضونه جوړ شوي چې ان د ګونبزې تصویرونه هم په کې ښکاري. کله چې له ګونبزې راووتو نو ما(یون)، اجمل او ساحل ته وویل: ((راځئ د دوی کتابتون ته لاړ شو چې ځینې مواد او معلومات ورڅخه واخلو.)) کتابتون یې په لاندینۍ برخه کې وو، خو دا مهال تړلی و، بېرته د ګونبزې د دخولي دروازې منتظمې ته لاړو، یوه ښایسته جلۍ وه، مورِ وویل: ((معلوماتي مواد مو په کار دي.)) هغې وویل: ((لږ صبر وکړئ!)) څو شېبې وروسته

یون د بهایي مرکز په یوه چمن کې

راغله، بروشر یې په لاس کې و، په هندي او انګلیسي ژبو و. ساحل ورته وویل: ((پښتو او یا فارسي مو په کار دی)) هغې وویل: ((په خواشینۍ سره پښتو او فارسي نه شته. مورِ تري بېرته راوګرځېدو، (شل متره)

(c) ketabton.com: The Digital Library

واټن به مو نه و وهلای چې جلي رامنډه کړه: ((دغـه دی فارسـي یـې واخلئ، خو پښتو یې پیدا نه شو.))

هلته بیا موږ ته د پښتو مظلومیت رابښکاره شو. ساحل هغې جلي ته وویل: ((بل ځل یې باید پښتو هم جوړ کړئ،)) هغې وویل: ((په سترګو زه به یې خپلو مشرانو ته ووایم.)) هغـه ډېـره خوشـاله وه چـې د خپـل ((دین)) لپاره یې تبلیغاتي کمپاین کړی و. ما (یون)، اجمل او ساحل ته وویل: {ګورئ دوی د خپل ((دین)) د تبلیغ لپاره له کومې وسیلې کـار اخلي؛ څومره پاکې نجونې یې ودرولي او دا ساحه یې څومره پاکـه ده. زموږ په ټولنه کې خو د دین لپاره اکثره ملایان تبلیغ کوي چې د ځینو په څېره کې قهر او غوصه له ورایه راڅرګندېږي، پر دې نجونو که زموږ محروم ځوانان برابر شي، نو که نور ((دین)) یې مني که نـه خـو ددې

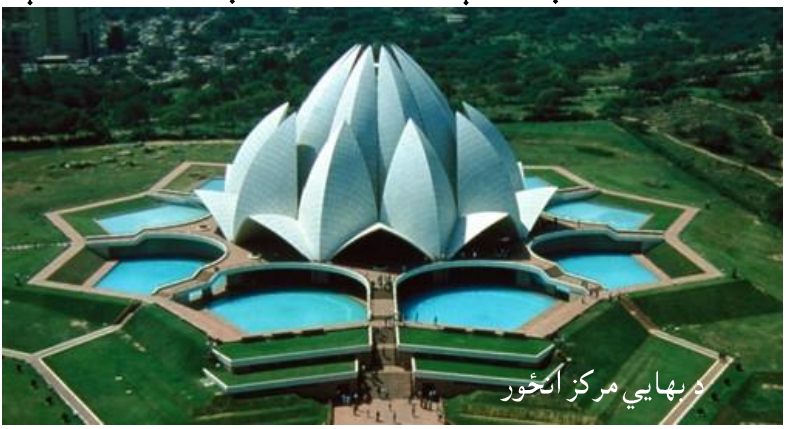

نجونو په خاطر به ورته تسلیم شي} هغوی هم وخندل. بروشر ته مو پام

(c) ketabton.com: The Digital Library

شو، په بروشر کې د بهایي مذهبي جریان په باب پوره معلومـات وو. د بهایي مذهب له بنسټګره نیولې د هغوی ټول مشران په کې په تسلسل سره معرفي شوي وو، د نړۍ په هر ګوټ کې یې د بهایانو عبادتځایونـه یې په لنډ ډول په بروشر کې معرفي کړي وو او هم یې د خپلو پلویانو او معتقدانو شمېر په کې لیکلی و. په ایران، کانادا، هندوستان، امریکـا او نورو هېوادونو کې یې خپل شمېر ته اشاره کړې وه. لـه ارقـامو داسـې برېښېدله چې په ځینو سیمو کې یې مبالغه کړې وي.

په بهایي مرکز کې بنه ډېر وګرځېدلو، ان تر دې چې بنه ستړي شو. دلته په زرګونو خلک را روان وو، دا خلک ددې لپاره نه راتلل چې ګنې بهایي فکر یا ((عقیدې)) سره مینه لري، دلته یې د راتګ یو غټ علت دا و چې بهایانو خپل دا مرکز په ډېره بنکلې بنه جوړ کـړی، خلـک ددې ودانۍ سیل ته راتلل، نه دا چې دا ((مذهب)) مني او یا ورسره مینه لري. دا ودانۍ د ګل د یوې غونچې په څېر جوړه شـوې او پـه نـړۍ کـې د

معماري یو شهکار ګڼل کېږي. د ودانۍ داخلي او بهرني متن کې مرمـر

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډبرې په داسې ظریفانه ډول کارېدلي چې د لوړ هنري ذوق او فن انځورنه کوي.

د بهائیانو دا معبد د هندوستان له ډېرو مشهورو ودانیو څخه دی چې د هند د نیمې وچې (د معبدونو مور) په نامه پېژندل شوی دی. دا ودانۍ چې د (لوتوس) د ګل بڼه لري، ډېرې سترې نړیوالې جایزې یې ګټلې او د نړۍ په ډېرو معتبرو رسنیو کې ددې په باب لیکنې خپرې شوې دي.

دلته جوړ شوی بڼ هم د نندارچیانو لپاره ډېر په زړه پورې دی، خو بهایان د بڼ او ودانۍ له دې ښکلا څخه داسې ګټه اخلي چې خپل ((دین یا مذهب)) ډېرو خلکو ته معرفي کوي او کېدی شي یو

نیم د همدې ښکلا تر تاثیر لاندې راشي او دې لارې ته مخه کړي. له دې څخه معلومېږي هغه دین یا مذهب چې له یو تمدن او پرمختګ سره ملګری وي، د هغه دین تداوم او پرمختګ ته ډېره ښه زمینه برابرېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوازې وچ افکار د بشر د ژوندانه ټولې اړتیاوې نه شي خړوبولای. مـوږ چې کله په هندوستان کې د اسلامي تمدن یا مسلمانو واکمنو د سوونو کلونو واکمنۍ ته ګورو او دې بهیر ته نظر اچوو، نو دا راتـه ځرګنـدېږي چې په هندوستان کې اسلام یوازې د یوې دیني عقیدې په توګ مطرح نه و، بلکې له اسلام سره هلته یو سـتر تمـدن، پرمختـګ او د ژونـد سهولتونه ملګري وو، ځکه نو اسلام او مسلمانانو هلته دومره مقاوم او اوږد عمر درلود. د همدې مسلمانو واکمنو له جملې څخـه چـې کلـه (اورنګزېب) له مذهب څخه د خپل واک د بقا لپاره ناسمه ګټه پورته کړه او د نورو ادیانو پر پلویانو یې د ژوند ساحه راتنګه کـړه، نـو د مغـولي امپراتورۍ د سقوط عوامل هم ورسره راوټوکېدل. زموږ په افغاني ټولنه کې که هرڅوک غواړي ریښتینی اسلام تطبیـق کـړي، نـو د اسـلام د اساسي روح مطابق باید اسلام او تمدن، ژوند او پرمختګ سره ټول غاړه غړۍ کړي، یوازې د کلیوالي ملایانو په وچو او سپوره نصیحتونو نه اسلام پرمختګ کوي او نه ریښتینې انساني او اسلامي ټولنه جوړېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوه غرمنۍ په ډیلي ښار کې

کله چې له بهایي مرکز څخه راووتو، نو ښه د مزې سترې وو او هم ښه وږي شوي وو، ساعت څه کم یوه بجه وه چې په خپلو موټرو کې سواره شو، موټر د ښار منځ کې یو داسې ځای ته راوړلو چې د هر چا په طبع په کې خوراک او څښاک پیداکېدل، دا ځای (جان پت) نومېده، کله چې موټر څخه کښته کېدلو نو منتظم غږ کړ: ((یو ساعت وروسته به همدلته سره راټولېږو، دلته نړدې میکډونالډ هوټل پیداکېږي، خوښه ستاسو چې

هر څه خوړئ)) زه (یون)، اجمل او ساحل همدې نړدې میکډونالډ هوټل ته ورغلو، خورا ګنه ګونه په کې وه، اجمل ترټولو کشر و، هغه وویل: ((تاسو کښئ، زه به په لیکه کې ودرېږم.)) مور ورته وویل: ((فیش برګر) به راواخلي.)) هلته د هر ډول خوراک تصویرونه وو، هغه همداسې وکړل، خو یو یو ګیلاس ایس کریم یې هم ورسره راوړ، ډوډۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

یې ډېره خوندوره وه، یا دا چې مورِ ډېر وړې وو، ښه چپس یې هم ورسره راوړي وو. میکډونالډ داسې غذا ده چې د نړۍ هر مذهبوال یې کارولای شي، په تېره بیا مسلمانان. ډوډۍ مو ښه په خوند وخوړه، کله چې لـه هوټله راووتو، نو لا یوځه وخت و، لږ اخوا دېخوا پلي وګرځېدو، دا مهال یو شمېر وړې او غټې نجونې چې ګنې (مرۍ) یې په لاسو کې وې، تر مورِ راوتاوې شوې، مورِ ته یې وویل: ((دا به اخلئ او ضرور به یې اخلئ)) دا داسې یو ټیپ مخلوق وو، لکه په افغانستان کې چې جټـان وي، لکـه زرکۍ درپوړې نښتلې، په پیل کې خو یې ډېرې قیمته وویلې، یوه جوړه غاړکۍ (امپل) چې له وړو مریو جوړه وه، سـل کلـدارې، وروسـته بیـا پنځوس، بیا لسو ته راکښته شوې، بیا داسې وخت راغی چې شل جوړې مو تړې په سل کلدارې واخیستې، ما خو تـرې ځلـور پنځـه درجنـه واخیستې، اجمل او ساحل هم یو څه واخیستې، دوی په نورو بهرنیـو پسې هم ډېرې شله شوې، پر هغوی یې هم ځینې تاوان کړې، دا نجونې ځینو بهرنیو سره دومره ازادو توکو ته ووتلې چې د کاغذ پرمخ د لیکلو وړ نه دي، څو شېبې همدلته سره ولاړ وو چې موټر راغلل او تـول پـه ترتیب سره په خپلو موټرو کې پر خپلـو ځـایونو کښاسـتو او مـوټر د (همایون ګونبدې) پر لوري حرکت وکړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د همایون مقبره

تر دوډۍ وروسته د همایون مقبرې ته لاړو. د همایون مقبره په ډیلي کې یو له ډېرو تاریخي، ظریفو او ښکلو ځایونو څخه ده.

همایون د مغول ظهرالدین بابر زوی دی چې د (۱۵۰۸ میلادي کال) د جنورۍ پر (۱۷مه نېټه) په کابل کې زېږېدلی دی. د بابر تر مرګ وروسته د (۱۵۳۰م کال) د ډسمبر پر (۲۶مه نېټه) د ډیلي پر تخت کېناست، پوره (لس کاله) یې حکومت وکړ او د (۱۵۴۰م کال) د مې پر (۱۷مه نېټه) یې د پښتون (شېرشاه) له لاسه ماته وخوړه، ټول لښکر یې مات شو، او دی د یوه کښتیوان یا مانو په وسیله وژغورل شو، ایران (فارس) ته وتښـــتېد. تقریباً (۱۴ کاله) په ایران کې و. د ایران پاچا (طهماسب) ورسره په دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

شرط مرسته وکړه چې شیعه مذهب ته به را اوړي. همایون د فارس د شیعه واکمنۍ په پوځي او اقتصادي مرستو، د دې جوګه شو چې ځوارلس کاله وروسته د هند تخت بېرته ونیسي. د (۱۵۵۵م کال) د فبروري پر (۲۲مه) بېرته د ډیلي د واک خاوند شو او نړدې یو کال او یوه میاشت وروسته د (۱۵۵۶م کال) د جنورۍ پر (۲۷مه نېټه)، له دېوالې را وغورځېد او مړ شو. د همایون په دویم ځل واکمنۍ سره تر یوې ځوارلس کلنې وقفې وروسته، په هندکې د مغولي واکمنۍ واک پسې وغځېد، وروسته بیا جلال الدین اکبر، نورالدین جهانګیر، شاه جهان او اورنګزېب عالمګیر په هند کې د مغولي واکمنو د واک لړۍ ته دوام ورکړ. د همایون مقبرې ته هره ورځ په زرګونو خلک را روان وي، دا مقبره په ښه شان ساتل کېږي. له څو کلونو راهیسې د (اغاخان فونډېشن) له خوا ددې مقبرې د بیارغونې چارې روانې دي. د دې مقبرې په ودانۍ کې پر همایون سربېره د مغولي واکمنۍ د ځینو نورو معتبرو څېرو قبرونه هم شته.

همایون

دلته ډېر وګرځېدو. زه له هغه لارښود کس سره، چې کتونکو ته یې ددې ځای په باب معلومات ورکول، ډېر وګرځېدلم، هغه د افغانستان په

(c) ketabton.com: The Digital Library

بـــاب هـــم زيـــات معلومـــات درلودل.لـــه مـــا څخـــه يـــې د

افغانستان د ټاکنو، رسنیو، طالبانو، د بهرنیو ځواکونو د شتوالي، امنیتي حالت په باب ګڼ شمېر پوښتنې وکړې. ما ورته په لنډیز او ارقامو سره د افغانستان د پرمختیاوو په باب معلومات ورکړل. زما معلومات دده لپاره

نوي او تازه وو، ده له ما څخه ډېره مننه وکړه چې د ده معلومـــات مـــې ورتازه کړل. تر یوې اوږدې ستړیا وروسته، د همایون له مقبرې راووتو.د

(c) ketabton.com: The Digital Library

همایون مقبرې محوطې ته نږدې ځینې نورې تاریخي ودانۍ او د مهمو پخوانیو شخصیتونو نورې مقبرې هم شته چې ځینې یې معلومې دي او ځینې لا تر اوسه هم ناڅرګندې پاتې دي. د ستر پښتون سپه سالار (عیسی خان نیازي) مقبره هم همدلته نږدې ودانه ده، دده مقبره د افغاني ډول معماري خورا پخوانۍ او بې ساري بڼلګه ده. عیسی خان نیازی د شېرشاهي دورې له نومیالیو مشرانو او مهمو ارکانو څخه و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګاندي څلی

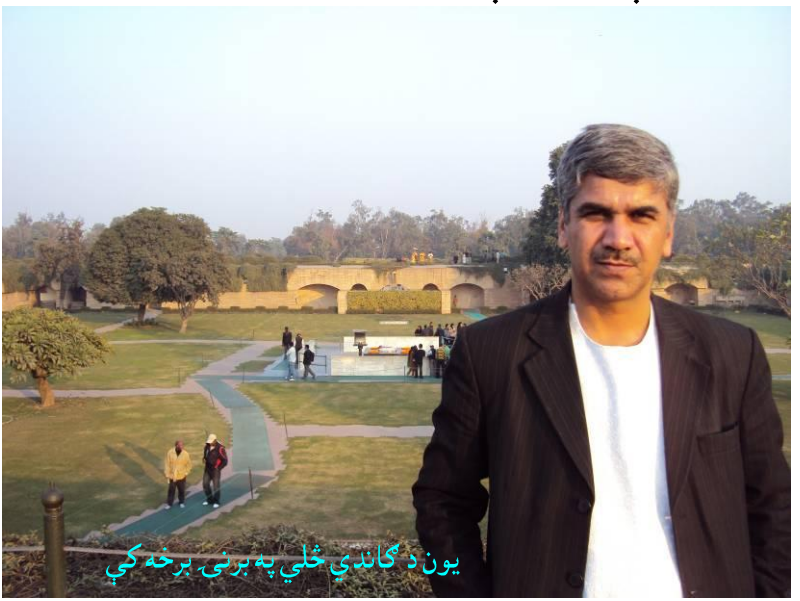
د همایون مقبرې تر کتنې وروسته مو د مهاتما ګاندي څلي پر لوري حرکت وکړ. ګاندي نه یوازې د هند د نیمې وچې لوی عظیم شخصیت دی، بلکې د نړۍ په سترو انسانپالو شخصیتونو کې حسابېږي. دی د عدم تشدد د فلسفې له بنسټګرو څخه و او له انګرېزي استعمار څخه یې د هند د خپلواکۍ په ګټلو کې اساسي نقش درلود.

(موهنداس کرم چندګاندي) د (۱۸۶۹م کال) د اکتوبر پر (۲مه) نېټه د هندوستان د (ګجرات) ایالت په (فوربانډر) سیمه کې زېږېدلی. په (۱۹) کلنۍ کې انګلستان ته د لوړو زده کړو لپاره تللی، بیا بېرته خپل هېواد ته راغلی او بیا سویلي افریقا ته تللی دی. په دې هېوادونو کې یې د بېلابېلو ادیانو ژوره مطالعه کړې. ګاندي له برتانیې څخه د هند د خپلواکۍ د ګټلو تحریک جوړ کړ، خو ددې تحریک اساسات د عدم تشدد پر اصولو ولاړ وو او د وسلې له کارونې پرته یې د هند د خپلواکۍ پر ترلاسه کولو ټینګار کاوه.

تر نړدې نیم ساعت مزله وروسته ګاندي سمادي (ګاندي څلي) یا پارک ته ورسېدو، دا هغه پارک دی چې د ګاندي څلی په کې جوړ شوی دی. دا پارک په ډیلي کې له مهمو تفریحي پارکونو څخه یو دی. خلک هره ورځ د سیل او تفریح لپاره دې پارک ته راځي او ددې ترڅنګ د ګاندي یادګاري څلی ګوري او هغه ته دعا کوي. د ګاندي څلی د پارک په منځنۍ برخه کې په داسې یو ځای کې جوړ شوی چې شاوخوا څلورو دېوالونو احاطه کړی او څلور موازي دروازې لري، له بهر څخه دېوالونه نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښکاري، داسې ښکاري چې سړی نسبتاً لوړ ځای ته خېژي، دپارک لــه

یون د ګاندي څلي په برنۍ برخه کې

نورو برخو دا برخه لوړه ده، خو کله چې داخل ته لاړ شې، نــو د نــړۍ ځلور جریبو ځمکې په اندول په مربع ډول ژوره ساحه لیدل کېــږي، د همدې ساحې په منځنۍ برخه کې د ګاندي یادګاري څلی دی. د مینار په شان نه دی، بلکې د یوه قبر په شان دی چې تر اواړي ځمکې د نــیم متر په کچه لوړ دی، پر برنۍ او کوزنۍ برخه یې د ګاندي نوم په انګرېزي او هندي ژبو لیکل شوی، سرته یې د سپینو تازه ګلانو ګېډۍ ایښــې او یوه ډیوه پرې بلېږي، په هندو مذهب کې خو مړی سیزل کېږي، دلته د ګاندي جسد نه شته، خو د ګاندي د جسد ایرې دلتــه ســاتل کېــږي، مسلمانانو ته لکه د قبر په شان ښکاري، ډیوه پرې داسې لګېــدلې وې لکه د المپیک مشعل چې همېش بل وي. کله چې دې انګړ تــه څــوک داخلېږي، نو په دخولي دروازه کې به بوټان باسي، نوره دا ټوله دخولي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ساحه ګرد سره پاکه ده، تورې زینتي ډبرې پرې فرش دي، د څلـــي پـــه

د ګاندي یادګاري څلی

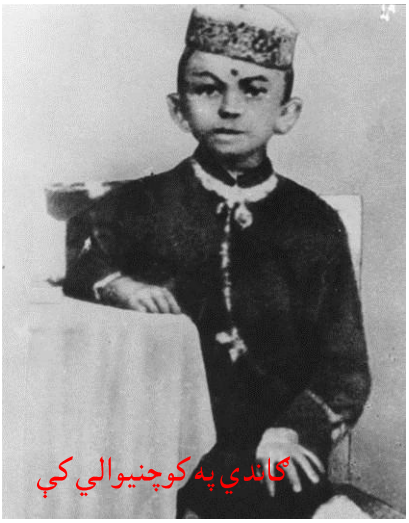
څلورو کونجونو کې زینتي ونې ولاړې او شاوخوا یې شنه چمنونه دي.

له دې ځایه چې بهرنۍ برخې ته ګورې، نو د دوه درې مترو په لوړوالي دېوالونه درته ښکاري، چې ټوله ساحه یې احاطه کړې ده. پر دېوالونـــو زینتي بوټي راځوړند دي؛ د دېوالونو مخ یې پټ کړی او دې ساحې ته یې عجیبه ښکلا ورکړې ده. د ګاندي له څلي به هر چا خپل خپل تعبیر او تاثر اخیسته، خو ما ته د خوشال بابا هغه شعر راپه یاد شو:

چـــــې د عـــمر یې بنیاد په هوا ایښی

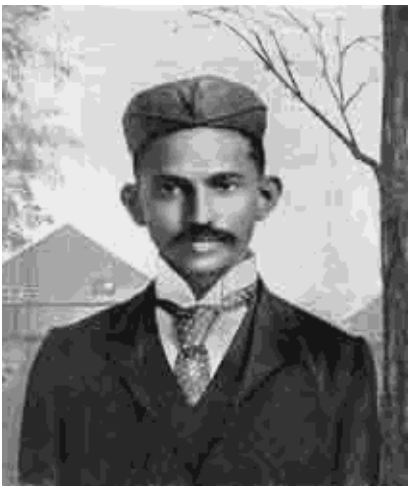
پـــــه دا هسې ژوندون څه دی اعتماد

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګاندي په کوچنیوالي کې

د ګاندي څلی رښتیا هم ډېر زړه راکښونکی و، پر سړي یې تاثیر کاوه، ګاندي داسې یو شخصیت و چې د انسانیت شعار یې پورته کړی و، سوله یې غوښتله، له جګړې یې کرکه کوله، انسان یې د تعمیم وړ بالله، د جنګ جګړې مخالفت یې کاوه، له توپک او ماشې سره یې ورانه وه، هغه به ویل: ((ډېر داسې مسایل شته چې زه کولای شم د هغه لپاره ځان قربان کړم، خو هېڅ داسې څه نه شته چې زه دې څوک د هغه لپاره ووژنم.)) د ګاندي که هر څومره له توپک سره ورانه وه، خو بیا هم د توپک له ازاره خلاص نه شو؛ پر (۱۹۴۸ م) کال د جنورۍ پر (۳۰مه) د یو وسله وال له خوا په ډزو ووژل شو. اوس هر کال د جنورۍ پر (۳۰مه) د هند د ملي پلار یاد، په همدې محل کې نمانځل کېږي. سوله د ژوند ضرورت دی. سوله د انسان ضرورت دی، سوله د هر ژوندي موجود ضرورت دی. یو وخت په ټول هندوستان کې د کال له ښایسته مېرمنې څخه پوښتنه وشوه، چې ستا د نړۍ په شخصیتونو کې د چا نظریات خوښېږي؟ هغې وویل: ((د ګاندي. دا ځکه چې ګاندي د سولې شعار ورکړی و. سوله زموږ د ژوند د پرون ضرورت هم و، د نن هم دی او د سبا به هم وي.))

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نړۍ دا ډول شخصیتونه که څه هم د نړۍ په یوه مشخصه جغرافیه کې زېږېدلي او لوی شوي ، خو فکرونه او ارمانونه یې د یوې مشخصې جغرافیې په حدودو کې نه پاتې کېږي، ګاندي د نړۍ د همدې شخصیتونو له جملې څخه دی او زمونږ فخر افغان خان عبدالغفار خان (باچاخان) هم د همدې شخصیتونو په لیکه کې ودرېږي.

خان عبدالغفار خان د ګاندي تر تولو نږدې مبارز ملګری و، دواړه د بېلابېلو ادیانو پلویان وو، سره له دې چې ادیان یې بېل و، خو د مینې او انسانیت مذهب د دواړو یو و. دواړه د زغم خاوندان وو، خان عبدالغفار پښتون و، ګاندي هندو، دواړه په بېلابېلو قومونو او جغرافیو کې زېږېدلي وو، خو د فکر او ارمان جغرافیه یې یوه وه.

د (ایشین ایج) په نوم په نوې ډیلي کې د خپرېدونکې ورځپاڼې سرمحرر (انندسهای) چې د افغانانو په اړه یې څېړنې کړي، په

(c) ketabton.com: The Digital Library

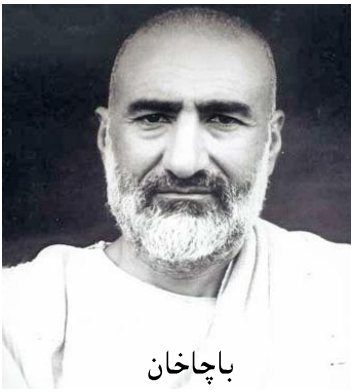
شلمه پېړۍ کې د عدم تشدد مبارزې د مخکښانو د وندې په باب وایي: ((خان عبدالغفار خان، ګاندي او مارتین لوترکینګ هغه شخصیتونه دي چې په ډېرو دلایلو شلمه پېړۍ تعریفوي. د شلمې پېړۍ تعریفوونکي اصلاً ستر صدراعظمان، ولسمشران او پاچایان نه دي. شلمه پېړۍ د بشریت په تاریخ کې د تر ټولو زیات تشدد پېړۍ وه چې دوه نړیوالې جګړې او ګڼ شمېر نورې وړې او خونړۍ جګړې په کې وشوې، خو دوی هغه کسان وو چې په دې جګړو کې یې د سولې خبرې وکړې، د خپل ژوند له ښندلو ونه وېرېدل او داسې وضعیت ته یې ور ودانګل چې هره شېبه یې د مرګ وېره وه، خو دوی نه وېرېدل، دوی له خلکو او ټولنې

یون او اجمل د ګاندي څلي په برنۍ برخه کې

سره مینه کوله. دوی خلکو ته یوازې دا ویل چې خپلې وسلې لرې وغورځوئ، ګاونديې ته دې په سترګو کې وګوره او ووایه چې ایا مورِ ټول ورته شیانو ته اړتیا نه لرو؟ او ځواب طبعاً مثبت و...)) ښاغلي سهای د

(c) ketabton.com: The Digital Library

عدم تشدد له لارې د ګاندي او باچاخان د مقاومت وسیلې داسې په ګوته کوي: ((د خان عبدالغفار خان او ګاندي ځانګړتیا په دې کې ده چې دوی پر مقاومت باور لاره، خو د عدم تشدد پر مقاومت، د دوی پیغام دا و چې زه د دولتي دفتر په مخکې کښنم، چارواکو ته وایم، دا هغه ځه دي چې خلک یې غواړي او ستاسو پالیسۍ سمې نه دي، که خپلې پالیسۍ بدلې نه کړئ، زه د لوړې اعتصاب کوم، همدلته کښنم او ځه نه خورم، ځو ځلې داسې پښې شول چې هم ګاندي او هم خان عبدالغفار خان د استعماري پولیسو له خوا ووهل شول، خو دوی ویل، تاسو مورې وهلای شئ خو د عدم تشدد پر مقاومت او زمورې پر شعار چې سوله ده، زمورې عقیده له مورې څخه نه شئ اخیستلای.))

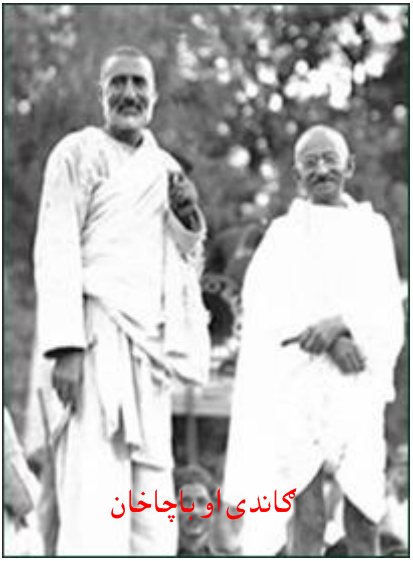

باچاخان

یو بل لیکوال وایي: ((باچا خان په هغه وخت کې یو لک و شل زره کسان پرته له دې چې د تنخواه غوښتنه وکړي، د خدایي خدمتګارو په غورځنګ کې سره راغونډ کړي وو، تاسو یې تصور هم نه شئ کولای چې ته به چاته تنخواه نه ورکوې خو سړي به راځي دوډۍ به خپله خوري، اوبه به خپلې څښي، خو منډې ترړې به له تا سره وهي.))

باچاخان په سپینړیر توب کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

هندي لیکوال او ژورنالیست انندسهای له ګاندي سره د باچاخان د هڅو او عدم تشدد د فلسفې د پراختیا لپاره د ده د فعـالیتونو پـه اړه وایي: ((ګاندي یو بېساری شخصیت و چې په زمانو کې یو ځل راځـي. ګاندي یو ډېر پراخ نفوذ درلود، خو دقیقاً ګاندي ته ورته دده معاصر، خو تر هغه یو څه ځوان یو ډېر لوی او ستر پښتون انسان و چې باچاخان یا عبدالغفار خان نومېده. ده ته په خپله ګاندي د سرحد د ګانـدي لقـب ورکړی و. باچاخان هغه پښتون و، چې کلي په کلي، کور په کور وګرځېد او پښتانه یې پوه کړل چې باید خپلې وسلې لرې وغورځوي. ده همدا راز ننني افغانستان ته سفرونه وکړل او هلته یې د سولې لپاره خپل سـتر پیغام ورساوه او دا پیغام خلکـو ته په زړه پورې و . ده له مینـې پرته لـه خلکـو بـل هـېڅ نـه غوښتل.

ګاندی او باچاخان

باچا خـان لـه تشـدد نـه د پښـتنو د لـرې کولـو، د نـاوړه دودونو او رواجونو د اصلاح او په قومونو کې د قاملی د مینې او محبت د پیداکولو په مقصـد د (انجمن اصلاح الافاغنه) په نامه ټولنه جوړه کړه. دی کلـي پـه کلي، کور په کور او سیمه په سیمه ګرځېده، د سـوله ییـز مقاومـت د اهمیت په اړه یې له خلکو سره خبرې کولې او خلک یـې زده کـړې او تعلیم ته هڅول.))

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیاست یو ډینامیک بهیر دی چې کله کله په کې تر اخلاقي معیارونو د چل او مهارت عنصر زیات ځلېږي. وګورئ د یــوې لارې د دوو اتلانــو وروستی برخلیک، دواړو سره په نړدې یوه زمانه کــې د یــوه هــدف او ارمان لپاره څنګ په څنګ مبارزه وکړه، د خپل ملت لپاره د یــوه اتــل ارمان پوره شو خو د خپل ولس لپاره بیا ددې بل اتل ارمان د توطیو په

د افغانستان په جلال اباد کې د باچا خان مقبره

سیند لاهو شو، نن د یوه پر قبر د د رنا مشعل بلېږي، خو د بل پر قبر د سپېرو خاورو ډېرې پرتې دي، هوکې د زمانې قضاوت هر وخت عادلانه نه وي، ویښ ملتونه همداسې وي چې د مشر په رنا پسې ځي، خو ویده ملتونه بیا همداسې وي چې مشر یې ومري نو د لارې ډیوه یې مړه شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

جامعه ملیه اسلامیه

هند په نړۍ کې د اسلامي علومو د یو ستر مرکز په توګه ډېر شهرت لري. د علي ګړ پوهنتون، دیوبند مدرسه او نور په هند او اسلامي نړۍ کې ډېر مشهور دي.

په ډیلي کې (جامعه ملیه اسلامیه) له لویو پوهنتونونو څخه دی چې د اسلامي علومو ترڅنګ نور علوم هم په کې تدریسېږي. جامعه ملیه

یون او ساحل په جامعه ملیه اسلامیه کې

اسلامیه (پوهنتون) پر (۱۹۲۰م کال) تاسیس شوی، په لسګونو پوهنځي لري، اوس په کې (۱۵۴۰۰) محصلین زده کړه کوي، چې د (۹۹۷) استادانو له خوا ورته تدریس کېږي. په دې پوهنتون کې اوس یو شمېر افغان محصلین هم پر زده کړو بوخت دي. هند اوس هر کال افغانستان

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته د لوړو زده کړو (پنځه سوه) بورسونه ورکوي، چې یــو زیــات شــمېر افغانان په ډیلي، پونه، علي ګړ او د هند په نورو ښارونو کې لــوړې زده کړې کوي. په جامعه ملیه اسلامیه پوهنتون کې پښــتو مضــمون هــم تدریسېږي، خو له ښوونکو او تدریسي چلند څخه یې دا ډېــره مــوده کېږي سر ټکېږي. (ثناالله خان تسل) چې زموږ یو تکړه فرهنګي ملګری دی، د خپلو علمي څېړنو لپاره ددې پوهنتون له یو شــمېر اســتادانو، محصلینو او مسولینو سره اړیکي لري، هغه څو ځله ماته وویل: ((کلــه چې هند ته لاړې، نو جامعه ملیه اسلامیه ته بایــد حتمــاً لاړ شــې او د پښتو څانګې یا ژبې د محصلینو پوښتنه وکړې!)) دا مهال چې ثنــاالله خان تسل له ښاغلي (بشیر دودیال) او (سرور ماموند) سره د یوه علمي ورکشاپ لپاره همدغه پوهنتون ته راغلي دي، نو زموږ لپــاره مناســب وخت و چې دا جامعه (پوهنتون) وګورو. سهار زه (یون)، ساحل او اجمل درېواړه په ریکشا کې کېناستو، تر نیم ســاعت مزلــه وروســته هلتــه ورسېدو، څرنګه چې جامعې څو بابه (دروازې) درلودل، نو د ورکشاپ د ځای پیداکول موږ ته اسانه نه و، خو تر ډېرو پوښتنو او ګروېږنو وروسته مو پیدا کړ. ورکشاپ لا شروع نه و چې موږ د ورکشاپ تالار ته پورته شو. ثناالله خان تسل موږ د ورکشاپ له ځینو برخوالو سره معرفــي کــړو، د هند له بېلابېلو پوهنتونونو څخه دلته خلــک راغلــي وو. د ســیمینار منتظمې (راداکمار) ته یې هم وروپېژندلو. د (راداکمار) نوم په پښتو کې د تلفظ او جوړښت له مخې (نرینه) ښکاري، خو دا هغه مېرمن ده چې د افغانستان په باب یې ډېرې څېړنې کړي او زموږ د هېواد د سیاســي او ټولنیز جوړښت په اړه ښه معلومات لري. هغې موږ ته ټینګ ست وکــړ چې په ورکشاپ کې ورسره پاتې شو او په هغه کې ګډون وکــړو. مــوږ

(c) ketabton.com: The Digital Library

وویل: ((رسمي پروسیجر نه خرابوو، ستاسو لیدو ته راغلو، بیا که زمینه مساعده شوه بل وخت به راشو.)) ثناالله خان تسل ماته وویل: ((دلتــه محصلین غواړي چې تاسو سره وګوري)) ما وویــل: ((نــن رخصــتي ده پرېږده چې دوی خپله رخصتي وکړي بیا که وخت مساعد شو، بل وخت به ورسره وګورو.)) له هغو څخه مو رخصت راواخیست، ددې پوهنتون په انګړ کې مو څو یادګاري عکسونه واخیستل او بیا د خپل استوګنځي پر لوري را رهي شولو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتابونو نړیوال نندارتون

په هند کې مو دوه درې اوونۍ تېرې شوې وې، چې یوه ورځ محبوب راته وویل: ((دلته په ډیلي کې هر کال د کتابونو یو نړیوال نندارتون وي، د فبروري په میاشت کې کېدی شي دایر شي. په لسګونو زره عنوانه کتابونه په کې نندارې ته وړاندې کېږي، له هند او نورې نړۍ څخه په

پراګنتي میدان کې د کتابونو نړیوال نندارتون

سلګونو لویې خپرنې موسسې او کتاب پلورونکي ورته راځي.)) ما محبوب ته وویل: ((وخت او ځای یې معلوم کړه او بل کله کېږي چې پښتو کتابونه په کې هم نندارې ته وړاندې کړو، ما خپل کتابونه هسې هم لوکس چاپ کړي، دا به هم نندارې ته وړاندې کړو او نور ښکلي پښتو کتابونه هم، مقصد مې دادی چې پښتو کتابونه په کې هم مطرح

(c) ketabton.com: The Digital Library

شي، پر دې پوهېږم چې دلته به اکثره کتابونه طبعاً په انګلیسي، هندي او د هند په نورو ژبو وي، خو زما هدف دادی چې پښتو کتابونه په کې یاد شي، باینرونه به په انګرېزي ولیکو.)) محبوب وویل: ((ځای خو یې معلوم دی (پراګتي میدان) دی خو نېټه او نور شرایط به یې له (ممتازولي) نه پوښتنه وکړم، هغه هر کال ورځي، زما خو یوازې همدا سړنی کال دی.)) ما رښتیا نیت کړی و چې په نندارتون کې به پښتو کتابونه نندارې ته وړاندې کوم، خو وروسته چې مې خپل مصروفیت ته وکتل، له کابله د کتابونو انتقال ته او بیا مې دېته فکر وکړ چې هند خو قانونمنده ټولنه ده، دلته به هر ناشر د خپل قانوني امتیاز په لرلو سره ددې حق لري چې خپل کتابونه نندارې ته وړاندې کړي، همدارنګه څومره ټکس به راځي او داسې نور مسایل، نو له خپله نېټه واوښتم، خو دا هوډ مې لاتینګ و چې د نندارتون لیدلو ته به ضرور ورځم. نندارتون ته مې شپې ورځې شمارلې، د جنوري میاشت له (۳۰) څخه د فبروري تر (۷) پورې د نندارتون اوونۍ وه، کله چې نندارتون پیل شو، ما ویل چې پر لومړۍ ورځ به په کې ګډون کوو، هغه ورځ مصروفه تېره شوه، دویمه، دریمه، څلورمه او پنځمه ورځ هم همداسې بوخته وه، په پای کې مې محبوب ته مې وویل: ((هسې نه چې نندارتون خلاص شي او موږ یې له لیدلو بې برخې شو.)) لنډه دا چې پر وروستۍ ورځ مو ځان ور برابر کړ. زه (یون) محبوب، اجمل او ساحل څلور واړه لاړو. (پراګتي میدان) ته ورسېدو. ماسپښین مهال و، په زرګونو کسان ور روان وو. د دخولي وره خولې ته چې ورسېدو، نو په دوو دخولي دروازو کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پراګتي میدان کې د کتابونو نړیوال

په سلګونو خلک په لیکه کې ولاړ وو، ننوتل په تکبټ وو. د یو تن تکبټ دېرش کلداړې و، اجمل تکبټونه را واخیستل، یو ډېر لوی کمپونډ یــا د ودانیو مجتمع ته ور داخل شو. مورږ په پیل کې فکر کاوه چې دا یوازې د کتابونو نندارتون دی، خو هلته چې لاړو د کتابونو ترځنــګ د هنــدي کلتور د بېلابېلو څانګو نندارتونونه هم وو. د هرې برخې لپاره جلا ودانۍ په پام کې نیول شوې وه، یوه ځای ته چې لاړو هلته د انتیکــو شــیانو نندارتون و، بل ځای کې د هند د بېلابېلو مذهبونو کستونه، سي ډیانې او نور اړوند شیان خرڅېدل، یوې بلې ودانۍ کې د هنــدي ســوغاتونو نندارتون و، خــو لنــډه دا چــې پــه لســګونو ودانــۍ وې او ډول ډول نندارتونونه. محبوب ته مې وویل: ((اصلي ځای ته مو بوځه چې د خپل ذوق شیان وګورو.)) د کتابونو نندارتون، دخولي دروازې ته ورځېرمه په چپ لاس کې و. هلته یوه لوی هال ته ور داخل شو، د هال له دخــولي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دروازې نیولې بیا تر پایه په لسګونو ډول ډول غرفې ایښې وې، غرفې له لرګي څخه جوړې وې، خو ډول ډول پوښونه یې درلودل او هر ناشر پرې خپلې لوحې په اوږدو او لنډو ځړولې وې. په هره غرفه کې په لســګونو

پراګتي میدان کې د کتابونو نړیوال نندارتون

عنوانه ډول ډول کتابونه ایښي وو. له اکثرو کتابونو سره یې خپلې سي ډیانې هم ملې وې، هغه څوک چې د کتابونو شوقي و، هغه ته نو دا ځای داسې ښکلی ښکاري لکه ملا چې په خیال کې د جنت د حورو په منځ کې ګرځي راګرځي، هر کتاب چې به دې کاته په چاپ او صحافت کې تر بل ښکلی و، د سړي په زړه کې تېرېدل چې ټول واخلي، ربنــتیا هــم د پیسو وړې په پیسو او د کتابو وړې په کتابو نه مړېږي. تقریباً پــر ټولــو غرفو وګرځېدلو. د ماشومانو لپاره مصور کتابونه او سي ډیانې په کې تر نورو هر ډول کتابونو زیات وو. په لســګونو هنــدي کــورنۍ لــه خپلــو ماشومانو سره راروانې وې او هرې یوې خپلو ماشومانو تــه د هغــوی د خوښې او اړتیا وړ کتابونه اخیستل. د ماشومانو د کتابونو ترځنګ تقریباً په اکثرو غرفو کې د ښوونځي د لیک لوست ټول سامان الات هم د یوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پېکج یا بکسې په بنه خرڅېدل، په هغو کې هـم د ښـوونځي درسـي شیان داسې ځای پرځای شوي وو چې د ماشوم څه چې د ماشوم د مور و پلار توجه یې هم ځانته جلبوله، ما چې دا بکسې وکتلې او دا رنګارنګ کتابونه، نو خپلو ماشومانو ته مې ترې یوه یوه بېلګه بکسې واخیستې او همدارنګه هغوی ته د انګلیسي ژبې او د مصورو کیسو ځینې روزنیـز کتابونه مې هم واخیستل. د انګلیسي ژبې له روزنیز کتاب سـره سـي ډیانې هم ملې وې، د یو کن وېن (You can win) په نوم مې یو کتاب هم په (۲۵۰) کلدارې واخیست. دا یو مهم کتاب دی چې هنـدي لیکـوال شیوا خیرا (Shiva khera) لیکلی دی، د کورس استادې یې هـم ډېـر توصیف کړی و، په هند کې یې اکثره خلک لولي، دا کتاب د ژوند ښـه لارښود دی او تر اوسه پورې څو ځله چاپ شوی، د هر ځل چاپ شمېر یې ملیونونو ټوکو ته رسېږي، د وروستي چاپ شـمېر یـې (۱،۷۰۰،۰۰۰) ټوکه و. د وروستي چاپ د مخونو شمېر یې (۲۷۶) مخه دی، ما د یوولس سوو کلدارو کتابونه واخیستل، اجمل او ساحل هـم یـو څـه کتابونـه واخیستل. د کتابونو نندارتون ډېر خوند وکړ، د هرې کمپنۍ له غرفـې څخه چې به دې کتابونه اخیستل، نو هغوی به خپل بروشـور پـه کـې ایښوده، دا داسې کمپنۍ دي چې د هند په بېلابېلو لویو ښارونو کې یې خپلې چاپخونې او استازۍ لرلې. د کتابونو ددې هال پر هرې غرفې پـه لکونو هندي کلدارې لګول شوي او منځ منځ کې یـې لکـه د مېلـې د ورځې په شان ښکلي او رنګه کاغذونه ټکوهلي وو. دا چې دوی به پـه یوه اوونۍ کې څومره ټکس ورکړی وي، ماته پته ونه لګېده، خو لـه دې دومره درانه کار څخه پته لګېدله چې ددې د ټکس ورکول هم د هر چا

(c) ketabton.com: The Digital Library

په وس برابره خبره نه ده، ان په خپله د ځینو هندي ناشرانو په وس هم پوره نه ده.

کتابونه اکثره په انګرېزي او هندي ژبو وو، په اردو لیکدود هم کتابونه په کې پیدا کېدل، د هند په نورو ژبو هم کتابونه په کې وو، خو زیات په انګرېزي او هندي ژبو وو. ما چې د خپلې ټولنې د کتابونو حالت له دې سره پرتله کړ، نو د لسګونو کلونو واټن مې په ذهن کې وګرځېد، مورِ چې دې حالت ته رسېږو، نو دوی به کوم حالت ته رسېدلي وي؟

په همدې چورتونو کې له نندارتونه رابهر شو، د لوی خدای(ج) له دربارِه مې هیله وکړه چې زما په ولس کې هم نوره د توپک

شپېلۍ بنده کړي او د هندوستان په شان د کتاب رنګینې پانې په کې وغوړوي. مانبام مانبام خپل استوګنځي ته راورسېدو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویم سفر (تر ډیلي بهر)

په ډیلي کې تر نږدې یو میاشتني درس وروسته نو د ټولو هیله دا وه چې نور باید د سیل او اوږده سفر وخت راورسېږي. وخت پر وخت به مو پوښتنه کوله: ((تاج محل ته به کله ځو؟)) د کورس مسولینو بـه ویـل: ((مورِ یې درته وایو)) په پای کې همغه ورځ راورسېده.

د فبروري (۹) مـه نېټـه وه، د کـورس اسـتادې مېـرمن (سـوګوتا چکروتي) خپل درس تر نیمایي اړولی و، لږه دمـه شـوه، سـاعت تـه

یې وکتل، ویې ویل: ((اوس به تاسې ته د کورس له اداري څخه څـوک راشي، هغه به تاسو ته ستاسو د سفر په هکلـه معلومـات درکـړي.)) مېرمن چکروتي داسې یوه استاده وه چې د اصولو او پرنسیپونو له مخې

(c) ketabton.com: The Digital Library

یې تدریس کاوه، د ډېر زغم خاونده وه، د فصاحت او بلاغت له امتیازه برخمنه وه، ظاهري بڼکلا او علمي بڼکلا یې دواړه غاړه غړۍ وې، هر څومره درس یې چې درکاوه د ستړیا احساس دې نه کاوه.

اجمل فدایي، استاده سوګوتا چکروتي او اسد ساحل

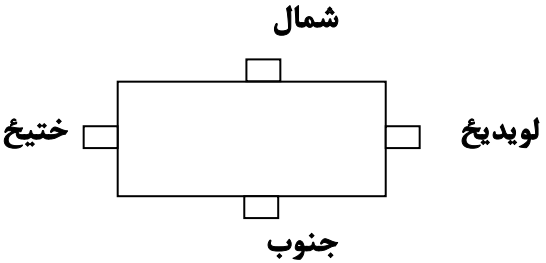
شپږه وروسته د کورس یو تن اداري کارکوونکی بڼاغلی هانېت (Hanit) رانغوت، بورډ مارکر یې راواخیست، تر تولو خبرو دمخه یې تولو ته بڼه راغلاست ووایه، بیا یې وویل: ((د فبروري پر ۱۰مه نېټه (اګرې) ته سفر لرئ، خو سهار وختي پنځه بجې به روانېږو.)) هانېت مهم ټکي پر تخته ولیکل:

((د فبروري لسمه، سهار څلور نیمې بجې به له هوټله حرکت وکړئ، د سوت ایکستېنش ون (Sout Extension I) مخې ته به راشئ، د هوټل مسولین به تاسو ته د ترانسپورټ اسانتیاوې برابرې کړي، پنځه بجې به ټاکلي ځای ته راشئ، پر پنځه بجو او دېرشو دقیقو حرکت کوو. حرکت

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر همدې ټاکلي وخت دی، که څوک پاتې شول، انتظار ورته نه کېږي. له (ډیلي) څخه تر (اګرې) پـورې (۲۵۰) کیلـو متـره واټـن دی. د خپـل پاسپورټ اصلي کاپي باید راواخلئ، فوتوکاپي په کار نه ده، هلته اصلي کاپي په کارېږي.

(۲۲۵) کیلو متره لاره په (۵-۶) ساعتونو کې وهو. لومړی ځای چې مورِ ورته ورځو، هغه (تاج محل) دی، د نړۍ په عجایبو کې شامل یو مهم تاریخي ځای دی، چې ډېره ښکلې معماري په کې شوې ده. تاسې به یې په اړه معلومات لرئ، تاج محل څلور دروازې لري؛ په دې ډول پروت دی:

مورِ او تاسې به په جنوبي دروازه کې ودرېږو، خو ګورئ پام کوئ چې بېرته به همدلته راځو، تاسې په تاج محل کې ښه ډېر وګرځئ، خو پر بلې دروازې ونه وځئ، چې بېرته دلته راتګ مو ډېر وخت غواړي، د تاج محل محوطه لس کیلو متره مربع ده، ټول دوه ساعته به هلته پاتې کېږو، یوه بجه به د غرمې ډوډۍ ته ځو، د غرمې ډوډۍ لګښت د هر چا خپل دی، چې څه شی خورئ او څه شی غواړئ، خو د مابنام او سهار چای مو په

(c) ketabton.com: The Digital Library

(اپټېک) دی، هلته مو تاسو ته په هوټل کې ځای نیولی او د مانښام ډوډۍ او سهار چای دواړه په کې شامل دي، تر غرمې ډوډۍ وروسته یوه نیمه بجه اګرې کلا؛ اګره فورټ (Agra Fort) ته روانېږو، هلته د لیدو ښایسته ځایونه دي.

پنځه نیمې بجې په اګره کې ګرېنډ هوټل (Grand Hotel) ته ځو، هلته مو ستاسو لپاره اتاقونه بوک کړي دي، د مانښام اوه نیمې بجې د مانښام ډوډۍ ده. دا ستاسو د لومړۍ ورځې پروګرام دی. هانبت ښه ښکلی په اصطلاح سمارټ ځوان و، زمونږ په ټولګي کې یو نیم تن په دې منځ کې لږ څه سپېرونی ور زیات کړ؛ مانښام به څه کوو؟ یو تن پوښتنه وکړه: ((نایټ کلب شته که نه؟ مساج به وي که نه؟)) هانبت ورته وویل: ((مساج شته خو نر د نر لپاره او ښځه د ښځې لپاره، خو هغه څه چې ته غواړې هغه نه شته)) هانبت په خندا شو، ویې ویل: ((له سودانه دلته

(c) ketabton.com: The Digital Library

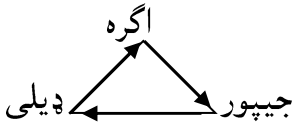
کورس ته یو سړی راغلی و، نوم یې (ابوسوفیان) و، هغه د (اګرې) چکر ته ډېر خوشاله و او ورځې یې شمېرلې، کله چې هلته لاړو، نو ماته یې وویل: ((چېرته دی مساجر؟)) ما د هوټل رسپشن ته وویل: ((ده ته مساجر را وغواړه، هغه یو سړی راوغوښت، ده ته یې وویل: ((دغه دی)) هغه یو تور غټ سړی و، ده چې هغه ته وکتل نو زړه یې له مساجه تور شو، ماته یې وویل: ((دا څه دی؟)) ما ورته وویل: ((دی مساج کوي)) ابوسفیان ډېر خواشینی شو، ویې ویل: ((ما ویل چې نه هغه بل شی به وي.)) دې کې ټولو وخندل نور نو بیا چا د مساج پوښته ونه کړه.

هانېت وویل: ((د سفر پر دویمه ورځ چې د فبروري (۱۱ مه نېټه) ده، د سهار اوه نیمې بجې مو سبا ناری دی، اته نیمې بجې له (اګرې) څخه (جیپور) ته روانېږو. جیپور په (راجستان) ایالت پورې اړه لري، له اګرې څخه (۲۳۵) کیلو متره لرې دی. پنځو ساعتونو کې به ورسېږو، یوه بجه به د غرمې ډوډۍ خورو، تر هغه وروسته امبر کلا؛ امبر فورټ (Amber Fort) ته ځو، دا ډېر ښکلی ځای دی، (۲۸) کیلو متره ساحه لري، په جیپ موټر کې به پنځه پنځه کسان سورېږئ، خو ګورئ چې د جیپ نمبر او خپل ملګري له یاده ونه باسئ! تر هغه وروسته لیک پېلس (Lake palace) یا د سیند غاړې ته ځو دا هم ډېر ښایسته ځای دی. تر هغه وروسته بیا ستي پېلس (City palace) ته ځو، پنځه نیمې بجې جیپور پېلس هوټل (Jaipur palace hotel) ته ځو، د مانښام اوه نیمې بجې د مانښام ډوډۍ ده.

د سفر درېیمه ورځ چې د فبروري (۱۲مه نېټه) کېږي، سهار اوه بجې د سهار چای دی، سهار اته نیمې بجې جنتر منتر (Janter manter) ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځو، یوه نیمه بجه مارکېټ ته ځو او غرمنۍ خـورو، دوه نیمـې بجـې د ډیلي پر لوري حرکت کوو. مورږ په حقیقت کې د یو مثلث په ډول حرکت یا سفر کوو، چې دېته دلته طلایي مثلث

وایي.)) هانېت د سفر په باب نور جزیات هم بیان کړل، ویـې ویـل: ((هلته ډېر شیان مه اخلئ ځکه چې ډېر قیمته دي، خپل ملګـري مـه هېروئ، هر څوک چې پر خپل وخت رانغـی او لـه مـوټره پـاتې شـو، مسولیت یې پر خپله غاړه دی. خپل او د خپل ملګري ټلېفون نمبرونه؛ هانېت (۹۸۷۳٦۷٦٦۷٦)، کارټېک (۹۹٥٦۸٦٤٤٤٦۰) نمبرونه یې پر تختـه ولیکل، ویې ویل چې هره لحظه څه مشکل پیدا شو، مورږ تـه ټلېفـون وکړئ!

تر دې ضروري تشریحاتو وروسته د کورس استادې مېرمن چکروتي د تاج محل، شاه جهان، ممتاز، د شاه جهان د واکمنۍ، مینا بازار، د اګرې او جیپور په هکله په زړه پورې معلومات ورکړل او د سـفر د تیـاري دا لارښوده ورځ پر همدې ځای پایته ورسېده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اګرې پر لوري

د شپې یوه بجه او پنځه لس دقیقې وې، چې د خوب مرغیو راباندې خپل وزرونه وغوړول، سهار وختي ځلور بجې وې، چې له رسپشن څخه زنګ راغی، له خوبه یې پاځولم، تشناب ته لاړم، اودس مې وکړ، جامې مې واغوستلې؛ خپل افغاني کالي مې واغوستل، د سفر نور لوازم مې لا مخکې تر مخکې په کڅوړه کې ایښي وو. تر ځلورو، پنځه ویشت دقیقې تېرې وې چې رسپشن ته کښته شوم، زه لومړنی سړی وم چې رسپشن ته کښته شوم، خو مخکې تر هغه مې اسدالله ساحل ته زنګ وواهه، هغه وویل: ((زه تیار یم)) ځو شېبې رسپشن کې پاتې شوم، ما ویل له وعدې سره سم باید ټول ځلور نیمې راغلي وای، له هرکلیوال (رسپشنست) څخه مې وپوښتل: ((ډرېور راغلی؟)) هغه وویل: ((پاوکم پنځه بجې راځي)) ما ویل دا خو ډېر ناوخته کېږي، رسپشنیست ته مې وویل: ((یو ځل بیا ټولو ته زنګ ووهه چې تیار شي)) هغه بیا ټول خبر کړل، یو یو راکښته کېده، خو لنډه دا چې پنځه بجې ټول تیار شو، ډرېور هم لکه د پوډري په شان ورو ورو پر ځمکه څخېده، راځرګند شو، وروستی سړی چې ټول ورته منتظر وو، یو فلسطیني عرب و چې (ابراهیم) نومېده، له نجونو سره یې ډېره جوړه وه. مخکې ما د عربو په هکله د ځینو دوستانو تجربې اجمل او اسدالله ساحل ته بیان کړې وې، ساحل وویل: ((دا عرب چې ما ولیدل، نو اوس راته لا ښه پته ولګېده چې دوی له اسلام سره څومره علاقه لري؟ اسلام یې ټول مورِ ته راپرې ایښی دی، دوی خپل

(c) ketabton.com: The Digital Library

عیشونه کوي.)) پنځه بجې او پنځه لس دقیقې وې چې په (سوت ایکستینشن) کې د (اپټیک) کورس مرکزي دفتر مخې ته ورسېدو.

مورډوویل اوس به نو موټر تیار وي، څو دقیقې مو انتظار وکړ، پنځه کم شپږ بجې وې چې د سفر موټر راغلل، موټر ته پورته شو،

میریال، یون او امیلای سهار وختي سفر ته د تیاري پرمهال

د سفر او سیاحت ځانته خپل کلتور وي، کله کله په کې ځینې داسې خبرې او ټوکې هم راځي چې هغه لیکل کېږي نه او یا یې لیکل ښه نه وي، په ګړني ډول بدې نه بریښي، نو ځکه یې زه هم نه را نقلوم، کله کله د یو ماحول خوږې او ښې خبرې په راتلونکي وخت او بل ماحول کې هغه خوند او رنګ نه شي افاده کولای، چې اصلي حالت کې وړاندې شوې وي. که څوک وغواړي په اسانۍ سره ترې غلط تعبیر اخیستلای شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا یادښت چې زه لیکم تر شپږو لس دقیقې تېرې دي، مـوټر همـدا شېبه حرکت وکړ. د ساحل په کمره مو په موټر کې څو قطعې عکسونه

یون د سفر په موټر کې د یادښت پرمهال

واخیستل، ډیلی په رناګانو ښایسته و، سهار وختي د موټرو ډېره ګنـه ګونه نه وي، سړکونه ښه ارام وو.

شل دقیقې تر شپږو تېرې وې چې په موټر کې مې د لمانځه نېت وکړ. په روان موټر کې لمونځ مې له دینپوهانو پوښتلی، هغوی یـې د جـواز دلایل څرګند کړي دي. (ښاغلی استاد محمد اصف صمیم) هغه څوک دی چې د اسلام اصلي روح و روان یې پرځان تطبیق کړی دی. مـا پـه سفر کې څو ځله هغه لیدلی چې روان موټر کې یې لمونځ کړی، څـوک یې پرځان خبر کړي هم نه دي، د صمیم صیب بل ښه عادت دا دی چې په خپل لمانځه او اوداسه بل څوک نه په تکلیفوي، کله چې چېرته لاړ شي، نو ده اول اوبه او مسجد په ښښه کـړي وي، غلـی لاړ شـي اودس

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړي او لمانځه ته لاړ شي، داسې نه دی لکه زموږ د کلي ملا عبدالله کاکا، زه له هغه سره یوځای په کابل کې اوسېدلم، یو کرایي کور و، هغه وخت کابل کې جنګونه وو، د کور خاوند هم موږ سره یوځای اوسېده، ټول جرګان اوسېدو. د جنګونو له وجې هر چا خپلې کورنۍ خوندي ځایونو ته کښلې وې، زه په یوه کوټه، ملا عبدالله کاکا په بله کوټه او د کور خاوند په بله کوټه کې اوسېدو، سهار وختي به ملا کاکا موږ لمانځه ته پاځولو، تر لمانځه وروسته به زه ویده شوم، ملاکاکا به په لوړ غږ تلاوت شروع کړ، کله به یې تر لمانځه دمخه په جار سره تلاوت کاوه. د کور خاوند د لمانځه ډېر مېرنی نه و، بله ورځ یې اضطراري جلسه راوغوښته: زه، ملا او دی درېواړه سره کېناستو، ملا ته یې وویل: ((مېرمن یې... دې سهار کې ماته خوب راځي، دا د لمانځه لپاره اودس خو دې لا خیر دی چې ډېر په کې توخېږي خرپ او ترپ دې وي، خو دې تلاوت خو دې نور داسې کړو چې څه کوې، که ته دومره لوړ تلاوت کوې، نو لاړ شه مسجد ته، دا کور دی کور)) ملا وویل: ((زه خو تاته کرایه درکوم، زه خو تلاوت کوم، هم تاسې لمانځه ته پاځوم، زه خو ستا د خوب لپاره د خدای(ج) دین نه شم پرېښودلای...)) د کور خاوند ورته وویل: ((دا مسجد نه دی دا کور دی کور، درته مې وویل که د تلاوت ډېر شوقي یې مسجد ته لاړ شه!)) د دوی ترمنځ خبره خرپ او ترپ ته نږدې شوه. په پای کې یې صلاحیت ماته راکړ چې زه فیصله وکړم. فیصله په دې وشوه: ((ملا به په لوړ اواز تلاوت نه کوي، خو د کور خاوند به سهار لمانځه ته پاځېږي او په ګډه به لمونځ په جمع کوو.)) ملا هم ښه ټوکي و، اوس په ابدي دنیا دی، خدای دې جنتونه ورکړي، د کور خاوند ته یې وویل: ((څه چې ته له سره کفره راتېر شوې له دې ټینګ او شنه اسلامه

(c) ketabton.com: The Digital Library

به زه هم یو څه درتېر شم، دا تلاوت خو مې په لوړ اواز ځکه کاوه، چې ته لمانځه ته غاړه کېږدې، که نه د تا خبیث خو له مانځــه ســره ډزې دي ډزې.)) د کور خاوند هم په ګپ کې تر ملا کم نه و، هغه ورته وویل: ((ټول وطن خو مو په دې اسلام (... په ...) کړ، دا یو کور پاتې دی، دې کې مــو هم پرېږدې که نه؟ څنګه مې درته اواز په خوله کې غلی کړ، چرګ چې هم بې وخته اذان وکړي، سر یې د غوڅولو دی، ته خو لا مــلا نښــیې)) دواړو نښه ګپ ولګاوه.

اوس په معاصره نړۍ کــې چــې تــر هرشــي د وخــت کمــی زیــات احساسېږي، د صمیم صیب طریقه ډېره نښه ده:

پته خوله عبادت کړه په کې ثواب دی
د ریــا عـــبادت تار ګنــه اومـــړی.

په داسې حالت کې چې د ګنو هېوادونو او ګنو مذهبونو خلــک پــر

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټاکلي وخت، د ټاکلي هدف لپاره په سفر روان وي، که هر یو د خپل دین د فرایضو مسله، لکه څنګه چې د هر دین کلیوالي ملایان یې وایي، مطرح کړي، نو دا ډول سفرونه خو اصلاً ممکن نه دي او که ممکن هم شي، نو د ورځې سفر به اوونۍ او د اوونۍ سفر به میاشتې ونیسي. موږ په یوه موټر کې د نړدې (۳۰) هېوادونو او بېلابېلو دینونو خلک ناست وو، هېڅا هم د چا دین ته په سپکه نه کتل، ځکه چې د چا دین د چا د کار په مخالف لوري کې نه و. کاشکې زمونږ دینپوهان د نړۍ د دغسې عصري ضرورتونو په پام کې نیولو سره د اسلام اساسي مفهوم خلکو ته ورسوي.

کله چې له ډیلي ښار څخه تېرېدو، نو د نورو ابادیو ترڅنګ مو د (اورګاډي) پر هغې هوایي لیکې هم سترګې ولګېدې چې نوې جوړېدونکې ده. دا لیکه د لسګونو کیلومترو په اوږدوالي، په ډیلي ښار کې غځېدلې ده، کېدی شي د کال دوو په بهیر کې بشپړه شي، دې سره به د (میټرو) هغه لیکه هم بشپړه شي چې همدا اوس یې د ډیلي ښار پامور ترانسپورتي ستونزې حل کړي دي. د اورګاډي دا هوایي او ځمکتلې لیکه لکه د دوبۍ د اورګاډي د هوایي لیکې په شان په عصري سیستم جوړېږي. دا لیکه چې څوک وګوري نو بیا د هندوستان د پرمختګ پر سرعت ښه پوهېږي؛ هندوستان داسې یو ملک دی چې هر څه په خپله کوي او هر څه په خپله کولای شي.

د ډیلي ښار په یوه برخه کې یو څه تم شو؛ لس پنځه دقیقې وروسته موټر حرکت وکړ، فکر کوم د ټکس پر سر څه ستونزه وه، اوه بجې له ډیلي ښار څخه ووتو، لومړۍ سیمه چې مخې ته راغله، پرې لیکلي وو: (فرید اباد)، وروسته بیا بله سیمه وه: (زوړ فرید اباد)، ماته بیا هم پته نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

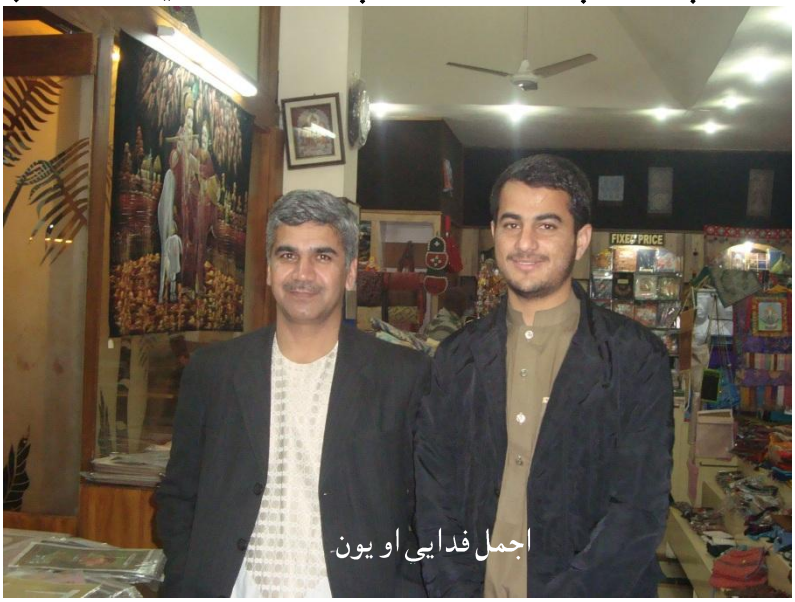
لګېده چې دا سیمې هم د ډیلي ښار مربوطې دي که نه؟ په مـوټر کـې ټول غلي ناست وو، اکثره ویده وو، چا لارښوونه هم نه کوله. زړه کې مې تېره شوه چې کېدی شي دا سیمه د هندوستان د پښـتون شاهنشـاه شېرشاه سوري (فرید خان) نامه سره نسبت ولري.

څو شېبې وروسته پر ما هم خوب راغی، خو ناتراشه ارنډونو هېڅوک ارام ته نه پرېښودل، د چیلي یو محصل (فرانیسکو جاوېر) خو هارنډونو دومره ستړی کړ چې د ډرېور شیشه یې وټکوله، ورته یې وویل: ((ډېـر ارنډونه مه کوه)) ډرېور وویل: ((دا یو ضرورت دی.)) هند کې ارنډ په لاره کې د موټر د حرکت لپاره یو اساسي ضرورت دی، خو په نورو پرمختللو هېوادونو کې بېڅایه ارنډونه د کنټلو په مانا دي. له دې څخـه مـوږ دا قیاس کولای شو چې په یوه ټولنه کې ترافیکي نظم او قانون پـه کـوم حالت کې دی او په بله کې په کوم؟. کله چې ډرېور د چیلي د محصـل خبره ونه منله، نو هغه د کورس یو مسول ښاغلي (کارټېک) ته خبـره ورسوله، هغه هم د ډرېور ځواب ورکړ، هغه وویل: ((دا یو ضـرورت دی، یوه عادي غلطي کولای شي زموږ او ستاسې ژوند له خطر سره مخامخ کړي، نو تر هغه ښه ده چې ارنډونه وزغمئ.)) د چیلي محصل چې لـږ شان مریض هم و بېرته د خپلې څوکۍ پر لوري وخوځېد، زما څوکۍ ته چې راورسېد، ما ورته وویل: ((څنګه خبره یې درته ونه منله؟)) د سر په خوځولو یې وویل: ((نه!)) موټر همداسې خپل حرکت ته دوام ورکړ.

په لاره کې د (مهاراجا هوټل) مخې کې د شلو دقیقو لپاره تـم شـو، تشنابونه یې پاک وو، هوټل او د خرڅلاو خونې په کې وې، خو شیان په کې د اور په بیه وو. اجمل او ساحل یوه جوړه قلمي بتړۍ چې په کابـل کې په (شل افغانۍ) کېږي، دلته په (یوسـل او شـل هنـدي کلـدارې)

(c) ketabton.com: The Digital Library

واخیستې،(۹) بجې او پنځه لس دقیقې له مهاراجا تمځي څخه د اګرې

اجمل فدایی او یون.

پر لورې وخوځېدو. د اګرې- ډیلي سړک ډېر بد نه دی، خو د نورې نړۍ د سړکونو په شان هم نه دی، دوه طرفه دی، په هر طرف کې یې دوه دوه موټر پر یو وخت حرکت کولای شي. دلته هم هوا لکه د هندوستان د نورو برخو په شان ګردجنه ښکارېده، د سړک دواړو خواووته په مسلسل ډول ښارګوټي، دکانونه او مارکېټونه اباد وو، خو شاوخوا ځای نیم شنه فضا هم ښکارېده، دا مهال نو شنه غنم په پټو کې ولاړ وو، لکه په ننګرهار کې د حمل میاشتې موسم، خو څومره پاکه او شنه فضا چې په ننګرهار کې احساسولای شې، دلته په هغه کچه نه ده، ګندګي او چټلي په کې زیاته ده، تر دې دمه چې مورِ راغلي یو، هر ځای د خوشیو تپې پرتې دي، ځینو ځایونو کې خو یې ببخي ډېرې وې، عیناً لکه تر جلال اباد ښاره وړاندې د بهسودو په سیمه او یا هم په لغمان کې تر درونتې لړ

(c) ketabton.com: The Digital Library

وړاندې د کبانو فارمونو سره چې د خوشیو کومې ډېرۍ دي او هغه ټول ځایونه یې بدرنګه کړي دي. زمونږ یو ملګری دی؛ محمد عاشق غریب

نومېړي، د میدان ودرګو ولایت دی، پنځه لس کاله کېړي په جرمني کې اوسي خو دا یو کال کېړي په کابل کې دنده لري، هر وخت چې ما سره جلال اباد ته ځي، نو چې دې ځای ته راورسېړي، وټوخېړي، بیا په خندا شي وایي چې دا د لغمان ((سوپر مارکېټ)) دی، هغه کله یوه نرۍ خندا هم وکړي، ما ورسره ګپ لګولی و، ما ورته ویلي وو: ((ساده کېړه مه، د لغمانیانو په هر کار کې یو حکمت دی، دا سمه ده چې دا شیان دلته تولیدېږي، خو د تقاضا مارکېټ یې تاسو سره دی، نو څه فکر کوې چې په خوشیو کې درنه دومره پیسې ګټو، نو په نورو شیانو کې به مو څومره ټېرویستي یاستئ.)) بیا مې ورته د یو (لغماني) او یوه (وردګ) کیسه وکړه چې دواړه اندیوالان وو، وردګ صادق او لږ شان ساده و، لغمانی

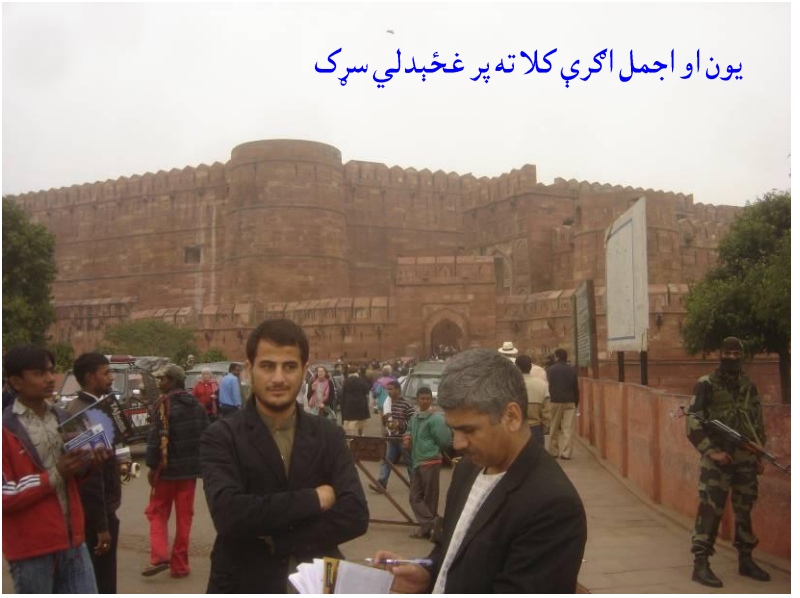
(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېر چالاکه و، څو ځله یې وردګ سره چل ول کړی و، اخر هغه یې له دې چلونو ډېر ستړی شوی و، غوښتل یې اندېوالي ورسره پرې کړي، یوه ورځ وردګ د لارې پر سر ناست و چې لغمانی پرې برابر شو، تر نورو خبرو دمخه یې وردګ ته غږ سلام ور واچوه: السلام علیکم! وردګ ورته وویل: وروره! که دې کې دې چل نه وي، نو وعلیکم السلام. غریب صیب ته مې وویل: ((ته پوهېږې چې زه قدرت ته ورسېږم، څه به کوم؟)) هغه وویل: ((د خلکو د خدمت لپاره به ماسټرپلان جوړوې بیا به یې عملي کوې)) ما ویل نه زه چې واک ته ورسېدم، اول د ننګرهار په بهسودو او بیا د لغمان په دې کښ کې دا خوشیي له منځه وړم چې ټوله سیمه یې بدرنګه کړې او د ځایي خلکو کلتور ته یې سخت زیان رسولای دی، دا مهمه نه ده چې ستاسې به په ژمي کې ساړه وشي، تر هغه پورې به ستاسو ځایونو ته هم برېښنا درشي. تر اوسه مې هېڅ وخت او وس نه دی پیدا کړی چې د لغمان او ننګرهار په والیانو دا سیمې پاکې کړم. د ډیلي او اګرې لارې ته چې ګورې ځای پرځای درته همداسې سیمې ښکارېږي، خو څومره چې له ډیلي څخه د اګرې خواته ځې، شنه فضا او شنې ځمکې زیاتېږي، دا ټوله سیمه د لاس د ورغوي په شان اواره ده؛ غر، غونډۍ او کندې په کې تر اوسه نه ښکاري. د یونلیک دا برخه ژوندۍ لیکم، څه مې چې مخې ته راځي، په روان ګاډي کې لیکنه کوم، موټر هم ډېر جمپونه خوري، لوی (۳۰۲) موټر ته ورته ګاډی دی، نړدې څلوېښت کسان په کې ځایېږي، مور څه کم څلوېښت کسان په کې ناست یو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اګرې لومړۍ کتنه

لس کم یوولس بجې اګرې ښار ته ورسېدو، د اګرې ښار هم په ګنــه ګونه کې تر ډیلي کم نه دی، ډېر لوی ښــار دی، نفــوس هــم پــه کــې همداسې راخوټېږي، نږدې (یو نیم ملیون) تنه نفوس لري. په پنځه لسو دقیقو کې د ښــار لــه دخــولي برخــې تــر اګــرې فــورټ (Agra fort)

یون او اجمل اګرې کلا ته پر غځېدلي سړک

پورې ورسېدو، لومړۍ همدې کلا ته لاړو. دا کلا د مغولو د وخت ابــادي ده، خورا زیات زحمت پرې ایستل شوی دی. ټوله له سرو ډبرو، چې په هندوستان کې خورا زیاتې دي، جوړه شوې ده. کلا پر یوه جګه غونډۍ ودانه شوې، لکه زمونږ د بالاحصارونو په شان. په اوسني موسم کې یې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورځې په لسګونو زره کسان لیدو ته راځي. دا کلا د (جلال الدین اکبر) د واکمنۍ پر مهال د (۸) کلونو په بهیر کې جوړه شوې ده.

جلال الدین اکبر د همایون زوی او د جهانګیر پلار دی. دی د (۱۵۴۲م کال) د اکتوبر پر (۱۵) مه نېټه زېږېدلی او د (۱۶۰۵م

امیلاني، ایما ، یون او احمل اګرې کلا ته پر دخولي لاره

کال) د اکتوبر پر (۱۷) یا (۲۷) مه نېټه وفات شوی دی. له (۱۵۵۶-۱۶۰۵) یانې د خپل تر ژوند وروستي وخته یې واکمني کړې او د هند په تاریخ کې د (اشوکا) ترڅنګ ډېر اغېزناک او لوی پاچا ګڼل کېده. جلال الدین اکبر د اګرې کلا په ډېرو پخو استحکاماتو جوړه کړې ده. دا کلا د خپل وخت ستره پوځي، اداري او سیاسي کلا وه، چې د هند مغولي واکمنو د خپل حکومت چارې تري سمبالولې.

انګرېزانو هم دا کلا د پوځي قرارګاه په توګه کارولې او اوس په کې هندي پوځ هم قرارګاه لري. په دې کلا کې بیا څو نورې کلاګانې دي چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مغولو د کورنۍ بېلابېلو واکمنو پسې غځولي او جوړې کړي، د هر یوه په کې خپل خپل ځای معلوم و. په هره کلا کې ځانګړي چمنونــه وو او سوپې وې، د خپل وخت ښه معماري په کې کارېدلې ده.

مغولو په هند کې په لسګونو کلونه حکومت کړی او په دې بهیر کې یې هلته ډېرې ودانۍ جوړې کړې دي. په اګره فورټ کــې یــو ښــکلی

مسجد و او یوه ښکلې مدرسه هم وه. د عمومي کلا تر شا، لکه د نــورو پخوانیو شاهي کلاګانو په شان ګردچاپېره لوی خندق ایستل شــوی و، چې غالباً د دښمن د مدافعې په خاطر به له اوبو ډکېده.

په کلا کې ښه ډېر وګرځېدو، له همدې ځایه د تاج محل ودانۍ هــم ښکارېده.

یوه نیمه بجه ببرته په موټر کې کېناستو، پــه مــوټر کــې معلومــات ورکوونکي وویل: ((اوس ډوډۍ ته ځو، تر هغه وروسته تاج محل ته ځو، تاج محل ته تاسو ځان سره کمره او ټلېفون وروړلای شئ، خــو ویــډیو کمره خپل (۲۵) روپۍ چارج لري، د خوراک او څښاک شیان، ســګرټ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

سګرټ لایټر او نور شیان لکه سبزیجات نه شئ وروړلای. هلته ماشومان دي تاسو سره په ښه انګرېزي خبرې کوي، خو که غوږ مو ورته ونیوه، بیا مو پرېږدي نه، تر هغه چې پیسې درځخه واخلي، هغوی سره به قطعاً تماس نه نیسئ.)) دا همغه خبره وه، چې مخکې په اګره فورټ کې پر موږ تېره شوه، کله چې له اګرې کلا ځخه بهر راووتلو، نو لاره کې هلکان، واړه او ځوانان ولاړ وو، د مریو ډول ډول امپلونه ورسره وو، ځینې یې له مرمرو جوړ کړي وو، یوه ته ورنږدې شوم، زما زړه و چې یو ورځخه واخلم، ده ډېر قیمته بیه کړل، دوه زره کلداري، ما ویل نه یې اخلم، ورو ورو یې د امپلونو تعداد زیات کړ، ما ویل سل کلداري، ده ویل زر، نور یې هم زیات کړل، ما وویل: دوه سوه، نور یې هم زیات کړل، بلاخره ما وویل: درې سوه، ده تعداد دومره زیات کړ چې ما د افغانستان نرخونو ته وکتل،

په اګره کلا کې ډله ییز عکس

دا راته ډېر ارزانه ښکاره شول، شمېر یې تقریباً شلو ته ورسوه، ما اخري

(c) ketabton.com: The Digital Library

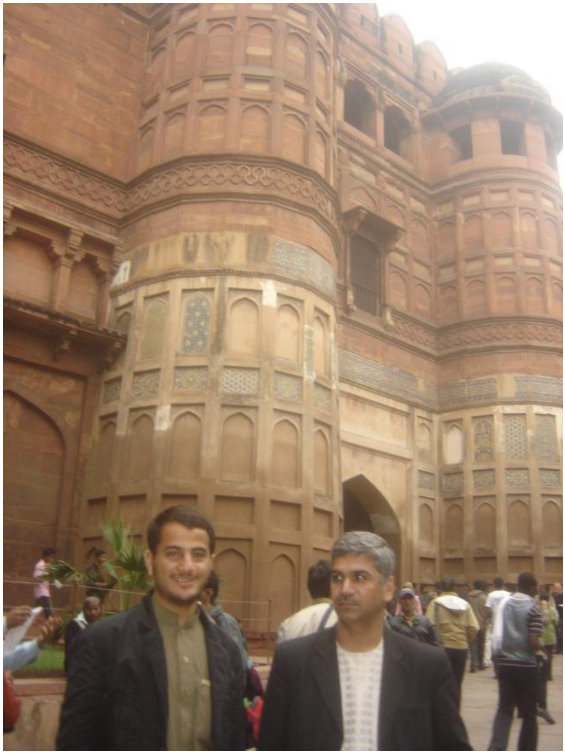
نرخ ځلور سوه ورته ووایه، ده په پلاستیک کې واچول، ما وویل: نه یې اخلم، یو څه یې نور هم پرې ورزیات کړل، ویل یې: (۷۰۰)، ما ویـل نـه اخري (۵۰۰) تقریباً ټول دوه ویشت دانې مختلف امپلونه مې په همدې بیه واخیستل، څنګ ته یې بل تن خبر شو، هغه داسې له لاسه ونیولم چې هېڅ خلاصی مې ترې نه و، همداسې یې خپل شیان زیاتول، ماتـه یې وویل: ((له هغه څخه دې واخیستل، ماڅخه یې هم واخله)) هغه بل دېره مار هم ورسره ولاړ و، ځکه چې همغه دی تحریک کړی و، تر څنګه یې هم ګرځېده، اخر مې ورته وویل: ((دا ټول شیان دې په ســل روپــو اخلم)) ویل یې: ((همداسې یې درکوم خو وایې خله)) پلاستیک یې راوړ او خپل ټول امپلونه یې په کې واچول، نــړدې (۲۵-۳۰) دانــې بــه وو.

پرېښودلم یې نه، دوه سوه مې ورته وویل، ویل یې: ((هېڅ پیســې مــه راکوه خو وایې خله)) خو دېر یې په تنګ کړم، بالاخره اجمل او ساحل

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترې په زوره خلاص کړم، په پای کې په څلور سوه کلدارو پرېکړه وشوه، پنځه سوه ګیز نوټ مې ورکړ، ژر یې بل ته غړ کړ: ((ورکړئ د سلو روپو نور)) ما ویل: ((نه یې اخلم)) دوه درې یې نور پرې زیات کړل، خو اجمل ترې سل ګیز په وچ زور واخیست، یو له لوستوني ونیولم ان تر مـوټره راسره لاړ چې زما شیان په سلو روپو واخله، مـوټر تـه پورته شوم، ما ویل پنځوس، کله چې موټر حرکت وکـړ، ده ویل له مـوټره پیسې راخطا کړه، ما سره پنځوسـي نه و، که سل ګیـز مې ورغورځـولی وای، هغه یې هـم وړه، پر دې وخـت مـوټر لـړ چتـک

حرکت وکړ، د ده سودا ونه شوه او زه ببغمه شوم، نو کله چې موټر کې د تاج محل په اړه معلومات ورکوونکي وویل: ((ماشومانو څخه بـه ځـان ساتئ،)) پر ما یوه تجربه تیاره تېره شوې وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوه غرمنۍ په اګره کې

کله چې له اګرې کلا څخه راووتو، نو تر څو دقیقو مزله وروسته موټر د یوه لوی رستورانت مخې ته ودرېد، لارښود وویل: ((دلته هر ډول غـذا

شته، میکډونالډ هم شته.)) له میکډو نال سره چې یوه نړیواله غذا ګڼل کېږي، مونږ ښه اشنا وو، نو ځکه یې مونږ ته زیات خوند راکړ. که هنـدي غذا وای، خدای خبر چې زمونږ د افغانانو په طبیعت برابره شـوې وای. اجمل او ساحل غذا راوړه، لس کم دوه بجې مو د غذا پر خـوراک پیـل وکړ. په پنځه لس شل دقیقو کې مو غذا او ایس کریم وخوړل، بیـا پـه همدې مارکېټ کې د یوې کمرې د اخیستلو په لټه کې شـو، د سـاحل کمره له کاره ولوېده، هغه وویل: ((ځه بله کمره به واخلو، دا چې د تاج

(c) ketabton.com: The Digital Library

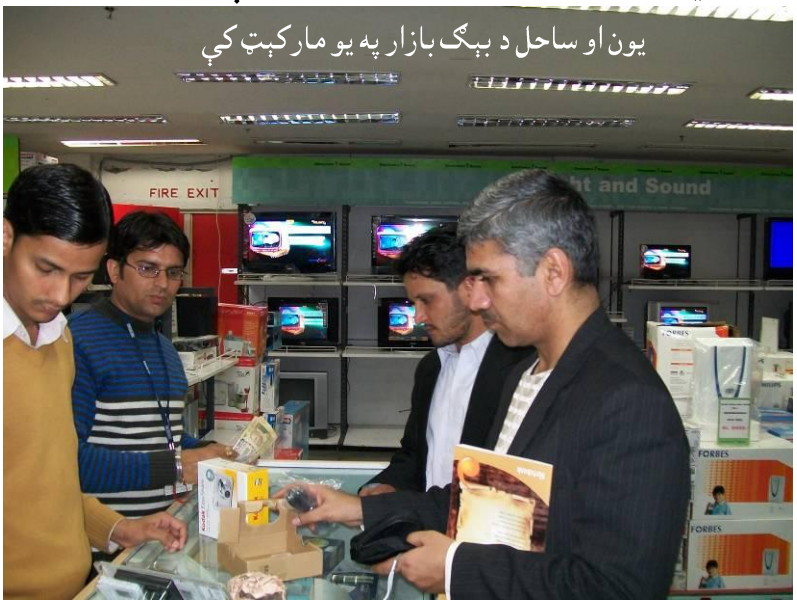
محل عکسونه راځخه پاتې شي دا خو نو ســخته خبــره ده.)) پــه دې مارکېټ کې چې مو پوښتنه وکړه، دوی ووېل: ((دلته نه شــته، دغلتــه وړاندې بل مارکېټ دی، بیګ بازار (Big bazaar) ورته وایي، هلتــه لاړ شئ.)) که څه هم لاربنود له اوله راته ویلي وو چې دغه بازار ته بــه نــه ځئ، ځکه هلته بیا ایسارېږئ، خو موږ ډېر مجبور وو؛ تاج محل کې لــه

کمرې پرته نه کېده، ځکه خو دغه مارکېټ ته لاړو. هلته چې لاړو، درېیم پوړ ته پورته شو، هلته نه وه، یو ځوان ادرس راکړ تلخونې (تکاوي) تــه کښته شو، هلته مو یوه کمره پیدا کړه، خو تر ډېر جنجال وروسته مــو خبره ورسره په (۴۴۹۹) کلدارې خلاصه کړه. ساحل پیسې ورکــړې او کمره مو واخیسته. په هند کې اکثره هغه جنسونه چې نرخونه یې تــر زریز رقم پورته کېږي، نو دوی تري یوه روپۍ ځکه کموي چې د ټکس په زریز رقم کې برابر نه شي. اجمل له هانېټ (د کورس یو تن مسول) سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

تماس ونیو، هغه وویل: ((ژر راځئ، چې ټول موټر تاسې ته منتظر دی.)) پلورونکي ته مو وویل: ((ژر ژر کوه ب ِل راوړه چې ځو.)) هغــه همــدا

وایي: ((یو منټ یو منټ.)) په دې کې یې پر موږ پنځه لــس دقیقــې تېرې کړې، اجمل ته بیا زنګ راغی، وایي: ((چېرته یاستئ؟)) هغه وویل: ((دغه دی په دوو دقیقو کې درسېږو)) پنځه شپږ دقیقې مو نورې هم پر بل تېرې کړې، دا داسې مغازه وه چې هر څه باید له کمپیوټر او چکه تېر شي، له بل پرته څه شی له مغازې نه شي ایستلای، کله چې مو مو بایل واخیست نور مو منډه کړه، ژر ژر د موټر پر لوري وخوځېدو، کلــه چــې عمومي سړک ته ورسېدو، نو له سل متره واتــن څخــه (هانېــت) لاس خوځوي: ((دلته یوا دلته یوا!)) ژر ژر ورغلو کله چې موټر ته پورته شو، نو دواړو موټرو حرکت وکړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاج محل

تیک درې بجې د تاج محل پر لوري وخوځېدو. په پیل کې یې یوځل بیا اعلان وکړ چې د مخکنیو ذکر شویو شیانو ترڅنګ، قلم او کتابچې ته هم اجازه نه شته، دا ټول باید په موټر کې کېښږدئ، که څه یادښت ته اړتیا وي له حافظې څخه کار واخلئ! لارښود وویل: ((تاج محل د ښځې او مېړه د مینې سمبول دی، د نړۍ له ګوټ ګوټ څخه په لکونو خلک دلته راځي او ددې ځای دیدن کوي او د مینې دا کیسه ورته تداعي کېږي.))

یون او ېرن تاج محل ته پر ورتلونکي سړک

وایي چې (شاه جهان) په مغولي پېر کې تر (نورالدین جهانګیر) وروسته پاچا شو، ده له خپلې مېرمنې (ممتاز) سره بې کچه مینه درلودله، یو وخت ممتاز ته یوه داسې ناروغي پیدا شوه چې پاچا د نړۍ ډېر پوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډاکتـــران ورتـــه راوغوښـــتل، خـــو د هغـــې مـــرض یـــې

تشخیص نه شو کړای. یوه ورځ ممتاز خپل مېړه (شاه جهان) ته وویـل: ((زه خو هسې هم یوه ورځ ځم او پاتې کېږم نه، نو ته به ماته څه وکړې چې ستا د مینې اظهار په کې وي؟)) هغه ورته وویل: ((زه به پر تا داسې ښکلې ګونبده یا داسې ودانۍ جوړه کړم چې په نړۍ کې به یې ساری نه وي، هغه به (ممتاز محل) وي.)) شاه جهان دا ودانۍ پیل کړه، ددې لپاره یې له نورو هېوادونو انجنیران او معماران راوغوښتل، سپینې مرمر ډبرې یې ورته صیقل کړې او په داسې نازک او شفاف ډیزاین یې ودانۍ پیـل کړه چې رښتیا هم په نړۍ کې یې ساری نه و. ممتاز وفات شـوه او پـه همدې ودانۍ کې دفن شوه، هغه ځای چې هغه په کـې دفـن ده اوس (ممتاز محل) نومېږي، کله چې دا ودانۍ بشپړه شوه، نو دومره ښکلې وه چې یو وخت د خپلې مېرمنې د مینې پرځای د پاچا له دې ودانـۍ سره مینه پیدا شوه. دا نو هغه روایتونه دي چې د تاج محل پـه هکلـه

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوله په خوله بیان شوي دي. د ممتاز تر مړینې یو کال وروسته د تـاج محل د جوړېدو کار پر (۱۶۳۲م)کال پیل شو او پر (۱۶۴۷م) کال پای ته ورسېد. پر دې ودانۍ په تولیز ډول شل زره (۲۰،۰۰۰) کارګرانو، معمارانو او انجنیرانو چې د اسیا له بېلابېلو برخو څخه راغوښتل شوي وو، کـار وکړ. شاه جهان په خپله ددې ودانۍ په باب داسې وویل:

((ایا ښایي چې یو ګناهکار دلته پناه وغواړي او د یو ښبل شوي انسان په څېر له ګناه پاک شي؟ ایا ښایي چې یو ګناهکار دغې لویې ودانۍ ته لار پیدا کړي او تول تېر ګناهونه یې له منځه لاړ شـي؟ د دغـې لـویې ودانۍ منظره نوري غمجنې منظرې پیدا کوي، لمر او سپوږمي پرې ژاړي. په دې نړۍ کې دغه مانۍ د دې لپاره جوړه شوې چې په دې وسیله یې د جوړونکي لوړتیا او برم څرګند شي.))

یو روایت دا هم دی چې ممتاز پر (۱۶۳۱م) کال د ماشوم پـه زېـږون وفات شوه، خو په هر ترتیب د شاه جهان او مېرمنې مینه یې په نړۍ کې یو مثال دی.

تر یوولس دولس دقیقو مزله وروسته د تاج محل ودانیو کمپلکس ته ورسېدو، تاج محل درې دخولي دروازې لري، موږ یې جنوبي دروازې کې ودرېدو، موټر له عمومي کلا څخه نږدې دوه ســوه متــره لــرې ودروي. ځینې خلک چې سپین ږیري وي او یا څه مشــکل لــري، پــه ګــاډیو، اوښګاډو، بایسکلونو او ځانګړو ګاډو کې چې شپږ شپږ کسه اخلي او ښه سیاحتي بنه لري، وړل کېږي، خو اکثره خلک چې صحت یې ښــه وي، پلي ورځي. موږ چې نږدې څلوېښت کسیز ګروپ و او تول تقریباً ځوانان وو، نو له مخکښ پلان سره سم پلي روان شو، هر یو ته یو یو بوتل اوبه او د بوټانو د پوښښ لپاره یوه یوه ځانګړې کڅوړه ورکړل شوې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

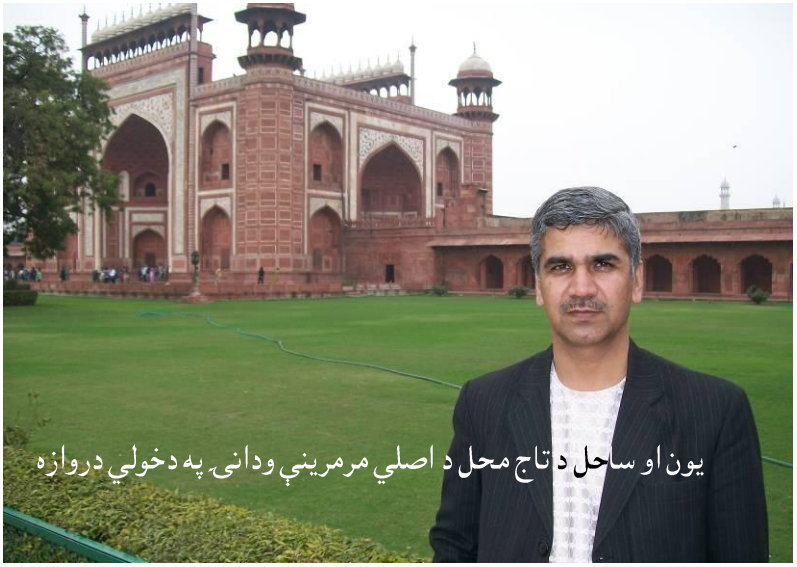
د عمومي کلا په دخولي دروازه کې په سوونو کسان په لیکه کې ولاړ دي، ما له خپل یو همځنګ ملګري څخه پوښتنه وکړه چې هره ورځ

همدا حال وي که یوازې همدا نن دی؟ هغه وویل: ((نن رسمي ورځ ده، د رخصتۍ پر ورځ دلته د پښې ایښودلو ځای نه وي.)) هانبت وویل: ((تاسو ته مو ځکه نن پروګرام برابر کړ، چې یو خو دلته لږ سهولت وي او بل دا چې د رخصتیو پر ورځ په اګره کې هوټلونه مخکې تر مخکې بوک شوي وي؛ ځای په مشکله پیدا کېږي.)) په لسګونو زره خلک خو به زما ترسترګو تېر شوي وي چې څوک له دې کلا څخه راووتل او څوک ورننوتل، اکثره خارجیان وو، د هر بهرني لپاره دې محل ته د ورتګ اجازه (۱۲) امریکایي ډالره او د سارک هېوادونو د اتباعو لپاره (۱۰)امریکایي ډالره او په خپله د هندیانو لپاره (۲۰) هندي کلدارې وه. د خلکو دې ګڼې ګونې ته چې ګورې تاج محل به تر اوسه پورې زر ځله

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل لګښت پوره کړی وي، البته د تاج محل تاریخي او هنري ارزښت د

یون او ساحل د تاج محل د اصلي مرمرینې ودانۍ په دخولي دروازه

مادي ارزښت په قېمت نه شي محاسبه کېدلای.

د تاج محل لومړي کمپلکس ته چې داخل شو، دلته هم خورا ښکلې ودانۍ او چمنونه وو، ټوله سره تیږه کارېدلې وه، خو تر اګرې کلا دا معماري مزینه او ښکلې ښکارېدله، ددې علت شاید دا وي چې دا تر هغې وروسته جوړه شوې ده، اکثره برخې یې سلامتې وې، د ورانۍ ډېر کم داغونه پرې ښکارېدل، خو ځومره چې د تاج محل ودانۍ ته نږدې کېدلو، ښکلا نوره هم زیاتېدله. کله چې د تاج محل د داخلي مرمرینې ودانۍ محوطې ته داخل شو، نو د دوو سوو مترو په واټن د اصلي ودانۍ شکل هم د ځمکې پرمخ او هم د هغې انځور د هغه اوږده حوض د اوبو په متن کې راڅرګند شو، چې د ودانۍ مخې ته جوړ شوی و. دواړو خواوو ته مزین بوټي او شنه چمنونه وو. ښکلو ونو چې د ځینو عمر ډېر ښکارېده، د ودانۍ شاوخوا فضا نوره هم ښکلې کړې وه. د تاج محل د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرمرینې ودانۍ مخې ته په زرګونو کسان تاوېدل

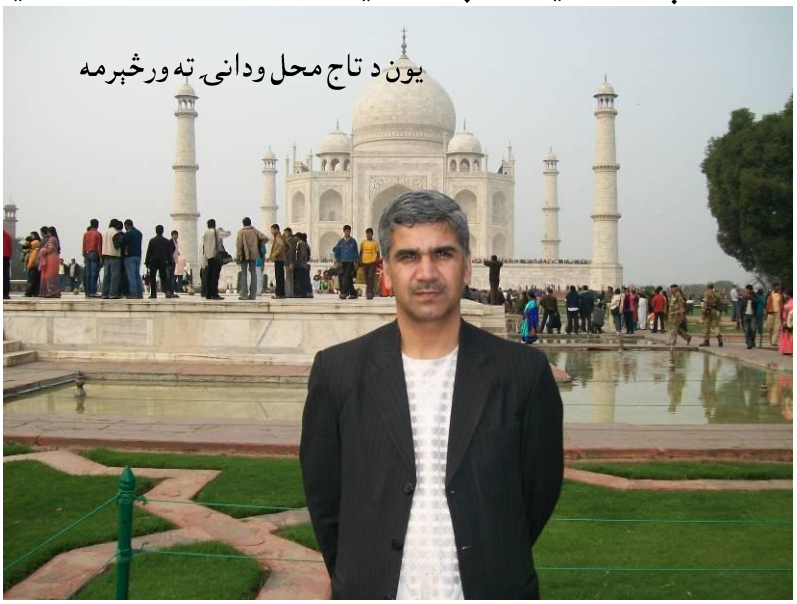
راتاوېدل، چا عکسونه اخیستل، ځوک ودانۍ ته ننوتل او ځوک ترې راوتل.

زه (یون)، اجمل او اسدالله ساحل هم لومړی شاوخوا چمنوکې، د اوبو د حوض شاوخوا او د سوپو پر سر ښه ډېر وګرځېدلو، هر ځای کې مو یادګاري عکسونه واخیستل، بیا د اصلي ودانۍ پر لوري وخوځېدو. د بوټانو د ایستلو لپاره ځانګړی ځای و، هغو کسانو چې د بوټانو د پوښلو لپاره ځانګړې کڅوړې لرلې، ضرور نه و چې هغوی دې بوټان وباسي، هغوی خپلو بوټونو ته پوښونه اچول او بیا ورننوتل، مورږ درېواړو خپل بوټان، د بوټانو په ځانګړي ځای کې کېښودل، (۰۸۶) نومره مې په ټلېفون کې قید کړه، پر دخولي زینې ورپورته شو، لین کې ودرېدو، لین

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېر اوږد و، مار پېچ په شان و، یوځل باید موږ له خروجي دروازې څخه په لیکه کې تر دخولي دروازې رسېدلي وای، بیـا بېرتـه تـر خروجـي

او کله چې بېرته دخولي ته رسېدلي وای، نو بیا زمـوږ د ننوتـو نوبـت

(c) ketabton.com: The Digital Library

رسېده، نړدې زر کسه به تر مورِ دمخه وو. کله کله تر دې هم ګنه ګونه زیاته وي او کله کله بیا ګنه ګونه تر دې کمه وي او په اسانۍ سره خلکو ته نوبت ور رسېږي. سره له دې چې امنیتي پولیسو او د لین مسولینو وخت پر وخت لیکه برابروله، خو بیا هم یو نیم بهرني او خپله کورنیو کله کله بې نوبتي کوله او له بلې خوا به لین ته داخلېدل. مورِ په لیکه کې دوه ځله د ودانۍ له بهرنۍ برخې تېر شو او د بیروني نقش ښه نندارہ مو

ساحل، اجمل او یون تاج محل ته ورځېرمه

وکړه، په تیږو کې یې د غاټولو په ګډون ډول ډول ګلان داسې نقاشي کړي وو چې ته وایې ګل ترې په لاس رابېل کړم؛ داسې ژوندي او مجسم ښکاري، د سپینو ډبرو ترمنځ چې کومه نازکه توره تیږه کارول شوې، ته فکر کوې چې دا یې تور رنګ کارولی دی، خو هغه د تورې تیږې توره لیکه ده. ټوله ودانۍ لکه د چرګې هګۍ داسې ښویې او شفافه ده. غټې

(c) ketabton.com: The Digital Library

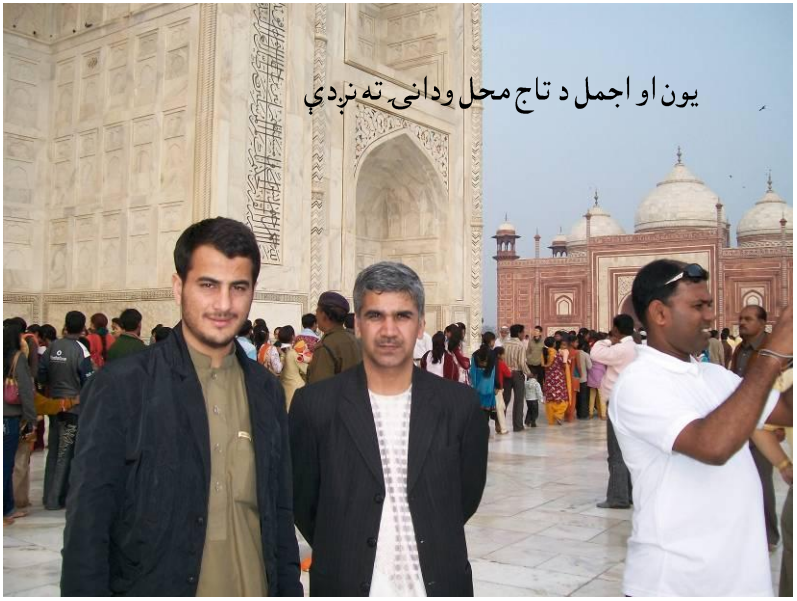

د اوبو پرمخ د تاج محل یو انځور

او وړې ډبرې، لنډې او اوږدې ټولې یې په مناسب ډول کارولي، د تیـرو کړکۍ یا اشداري یې لا بل هنر دی چې په اوسني کمپیوټري عصر کـې یې هم جوړونه اسانه نه ده، د ودانۍ برجونه لا بله ځانګړې ښکلا لري، ودانۍ ځلور خواوو ته ځلور دروازې لري؛ هرې خواته یوه دروازه، هر پلو ته چې ودرېږي همغه نما درکوي چې په بله خوا کې شته، بیا ددې ودانۍ شرق، غرب خواته یو ډول ودانۍ، سویل ته بل ډول او شمال ته یې سیند دی، خو خپله د تاج محل دې اصلي ودانۍ ته چې له هرې خوا داخـل شې، همغه یو ډول شکل درکوي. تر ډېر انتظار وروسته موږ ته هم نوبت راورسېد، د ودانۍ داخل ته لاړو، د ودانۍ په داخل کې چـې پـه کـوم

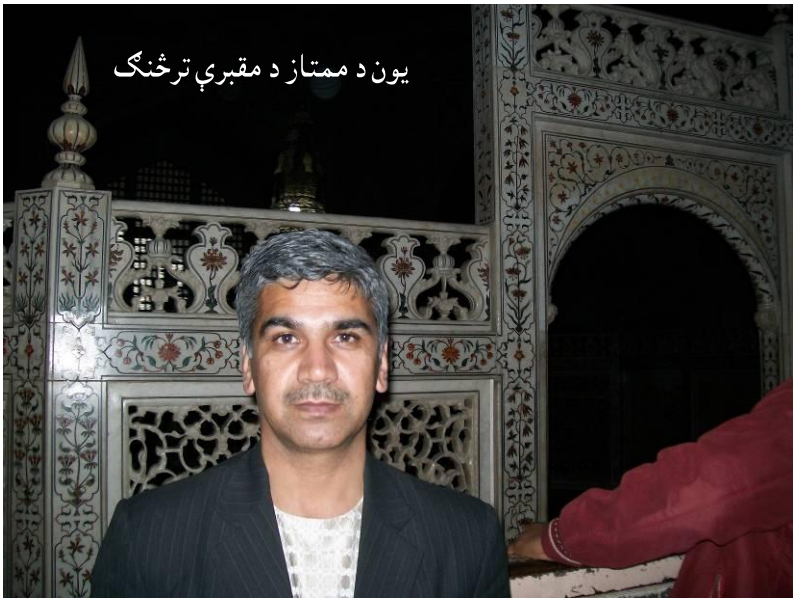
(c) ketabton.com: The Digital Library

ظرافت کار شوی، بهرنۍ برخه د سړي له یاده وځي، خصوصاً هغه هــال

چې د (ممتاز محل) په نامه یادېږي او د شاه جهان مېرمن (ممتاز) په کې دفن ده، د هغې مقبره یې دومره ښکلې جوړه کړې چې د ژوندي سړي هم مرګ ته اشتیاه راولي، دوه قبرونه څنګ په څنګ وو، یو د (ممتاز) او بل د (شاه جهان) و. د مرمرینو ډبرو یوه هکاکي شوې پنجره ترې راتاوه وه، تر هغې وروسته بیا د اوسپنې یوه بله ساتندویه (محافظتي) پنجره ترې راتاوه وه، غالباً چې دا ډېره وروسته ترې راتاوه شوې ده. د مقبرې داخل ته یو دروازه شته، ځینو خلکو ته دا مقبره اوس د یوه مقدس ځای حیثیت لري. په راغلو خلکو کې به ځینو پر پنجرې لاس راکاړه، بیا بــه یې په سترګو او شونډو موښه؛ مچوه به یې، موږ هلتــه څــو عکســونه واخیستل، هر څومره چې هلته پاتېږې، پر ښکلا یې سړی نه مړېږي، بیا بېرته له خروجي لارې ووتو، خپل بوټان مو واخیستل، مخ قبلې لور ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورغلو، هلته بیا یو ښکلې ودانۍ وه، یو مسجد هم په کې و، یــو ســړی راغی ځان یې موړ ته د مسجد امام معرفي کړ. ویل یې: ((که اودس کوئ هلته لاړ شئ)) مخې ته یې لاس ونیو، یو حوض و، هلته د اوداسه ځای و. په تاج محل کې د اوبو سیستم له پخوا څخه ډېر ښه جوړ شوی او دا اوس هم په همغه شکل پاتې دی. د تازه اوبو د بهېدو او د باران د اوبو د ویستو لپاره په کې ځانګړې لارې جوړې شوې دي. تر نورو ودانیو د تاج محل ښه والی دا و چې دلته ټولو ودانیو د تیږو ناوې درلودې، خو په یو شمېر نورو مغولي ستایل ودانیو کې د باران د اوبو د بهېــدو لپــاره لــه بامونو څخه د دېوالو پر سر یوازې سوري پرې ښودل شوي دي. پر خپل مرمرین ظرافت او ښکلا سربېره د تاج محل د معماریۍ یو بــل کمــال دا دی؛ ټول هغه تخنیکي نواقص چې د مغولي ستایل په نورو ودانیو کــې شته او د هغو د خرابېدو سبب کېږي، په دې کمپلکس کې نه شته. البته

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ودانیو په تېره بیا د ځمکې د متن ځینو تیږو څه مرض کړی و، ځینې

خو یې د خلکو د ډېرې ګرځېدنې له امله ښویې شوې وې، ځینو رنګ بدل کړی و، ځینې زیږې شوي او ځینو پوټکي اچولي وو، د ودانۍ په ځینو ډبرو کې هم ځای نیم ځینې ډبرې رنځېدلې ښکارېدې، خو په مجموعي ډول ودانۍ ډېره مستحکمه ښکارېدله او دومره ښکلې وه چې د هر چا زړه یې راکښه، رښتیا هم دا د ښځې او مېړه د محبت سمبول دی. کله چې زه ددې ودانۍ دې ښکلا، شان او شوکت ته متوجه شوم او بیا د (شاه جهان) او (ممتاز) د محبت داستان ته، نو ماته د نړۍ د ستر ارواپوه (زیګموندفروید) نظریه په ذهن کې تداعي شوه. فروید وایي: ((ټول بشري پرمختګونه د بشر د جنسي غریزې نتیجه ده.)) هغه لکه د ځینو نورو پوهانو په شان شعر هم د جنسي غریزې د محرومیت نتیجه بولي. د فروید خبرې به په نورو برخو کې سمې وي که ناسمې، خو دلته

(c) ketabton.com: The Digital Library

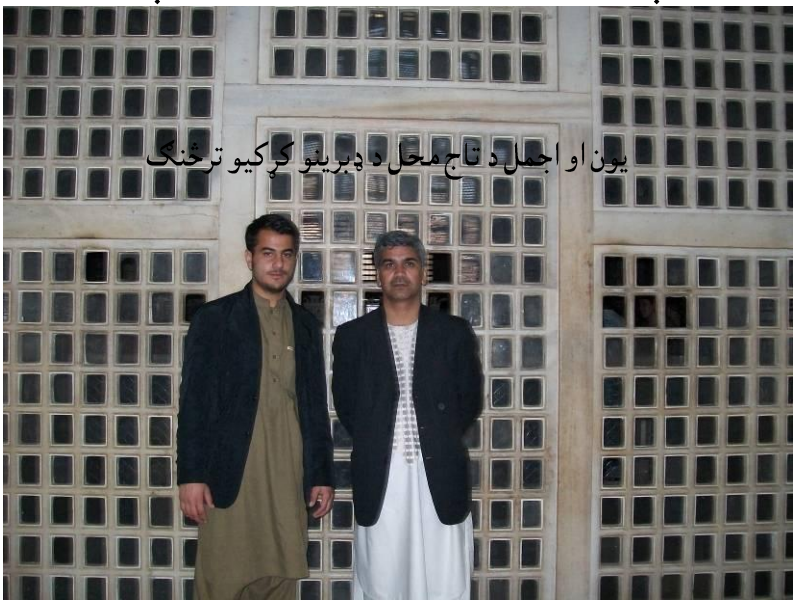
ماته ځکه پوره او کره ښکاري چې که شاه جهان له خپلې مېرمن سره

د زړه له تله مینه نه درلودلای، نو خدای خبر چې دې ودانۍ ته یې زړه ښه کړی وای. انساني مینه د انساني غریزې تابع ده، البته ديني او الهي مینې تر دې غریزه یې مینې لوړې او مستثنی دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بله مسئله د مینې د صداقت مسئله ده، خدای پاک په طبیعت کې ډېر رازونه اچولي، یو راز همدا د صداقت او رښتینولۍ د انتقال مساله ده. پخوا خلک نه پوهېدل چې د هوا په څپو کې غږ انتقالېږي، خو وروسته د تلګراف، تلېفون، رادیو او تلویزیون په جوړولو، بشر ددې راز پر کشف بریالی شو. دا چې ویل کېږي: ((یوه زړه نه بل ته لار وي او د زړه خبره زړه ته لاره کوي)) ساینس به دا هم یو وخت کشف کړي. وایي: ((په اروپا کې یو وخت د منځنیو پېړیو د انځورګرۍ داسې یو کلاسیک

یون او اجمل د تاج محل د ډیزاینو کړکیو ترڅنګ

اثر نندارې ته وړاندې شوی و، چې په یو ځل لیدو یې د هر چا زړه ته لاره کوله؛ ډېر زیات کشش یې درلود او ډېر زیات درد یې څرګنداوه. دا داسې یوه تابلو وه چې یوه مور د حرکت په حال کې ده او یوه ماشوم د هغې لمنه ټینګه نیولې او په سترګو کې یې اوښکې ګرځي، مور که هر څومره هڅه کوي خو ماشوم د هغې لمن نه خوشې کوي.)) د تابلو تول درد د

(c) ketabton.com: The Digital Library

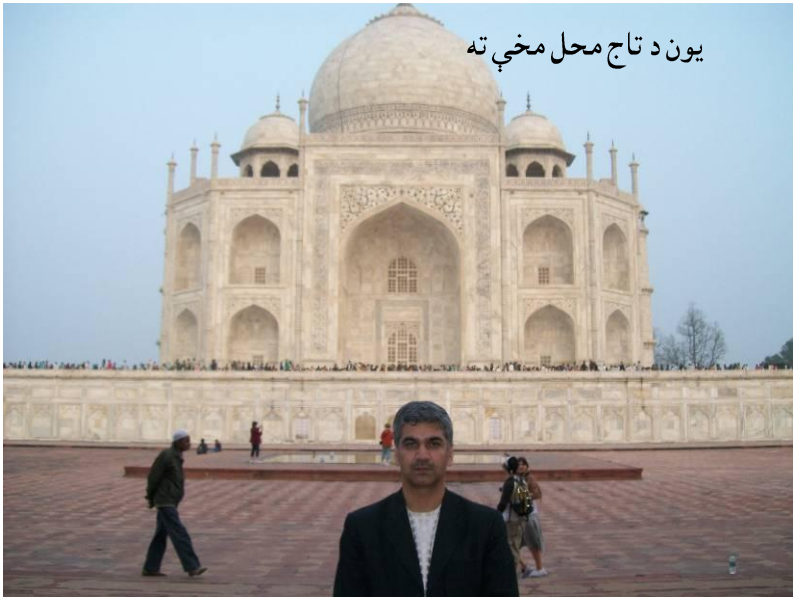
مور او ماشوم په همدې عاطفي ټرون کې راټول شوی و، هر چا چې به دا تابلو کتله نو تاثیر یې پرې کاوه. دا تابلو که څه هم ډېره زړه وه خــو زړه راکښون یې زیات و. ډېرو معاصرو انځورګرانو ددې تابلو کاپي جوړه کړه

یون او ساحل د تاج محل په محوطه کې د یوه جامع جومات مخې ته

او د اوسني وخت ټول امکانات او رنګونه یې په کې وکارول، له همغــې تابلوسره یې څنګ په څنګ نندارې ته کېښوده، خو هېڅکله یې هغــه کشش پیدا نه کړ چې په اصلي تابلو کې و. شنونکي او اروپوهــان یــې تشریح ته راوبلل چې ددې خبرې راز پیدا کړي.

یو اروپوه وویل: ((د انځورګر ژوند لیک راته راوړئ!)) کله چې یې د انځورګر ژوند لیک ولوست، کیسه داسې وه چې په ډېر کوچنیتوب کې د مور د خوږې غېږې له نعمت څخه محروم او یسیر شــوی و. اروپــوه وویل: ((دې انځورګر د مور د مینې د محرومیت ټول درد همدې تابلو ته انتقال کړی او دې نورو ورته تابلوګانو کې چې هغه درد نه شته، علــت

(c) ketabton.com: The Digital Library

یون د تاج محل مخې ته

دادی چې ددې تابلوګانو دا انځورګران یسیران شوي نــه دي.)) نــو زه فکر کوم چې د تاج محل په ودانۍ کې چې د مینې کوم درد او خوند دی علت یې دادی چې ددې تر شا د یو غمجن داستان برخلیک پروت دی.

شاه جهان خو پاچا و، خپلې مېرمنې ته یې تاج محل جوړ کړ، خو هغه څوک چې نه تخت لري نه بخت او ژوند یې د قلم په وړانګو چلېږي، هغه خپلې معشوقې ته له شعر او د زړه له وینو پرته نور څه نه شي ورکولای، نو ځکه خو وایي:

د شاهانو ورکړه لعل او جواهر وي
د ادب د خاوندانـــو د زړه ویـــنې

کله چې له تاج محل څخه راووتو، نو اسدالله ساحل او اجمل ته مــې وویل: ((تاج محل مو خوښ شو او که نه؟)) دوی وویــل: ((بالکــل ډېــر ښایسته دی.)) ما ویل دلته د دنیا ډېر لوی لوی شخصیتونه راځي، هر یو

(c) ketabton.com: The Digital Library

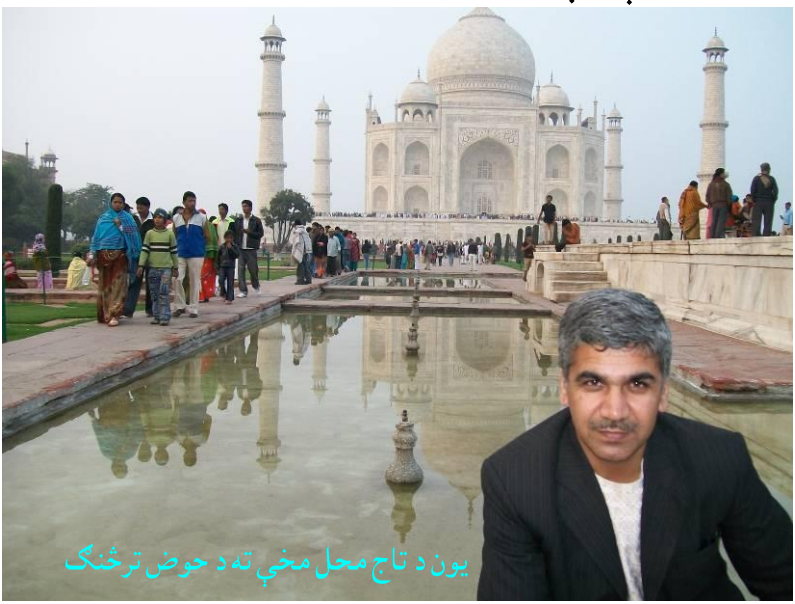
چې راغلی نو تاج محل پرې خپل جادوګر تاثیر پرې اینبی دی. زه فکر کوم چې دې ودانۍ کې د ودانۍ پر ظاهري ښکلا سربېره یو باطني درد او راز هم شته، هغه د زړه درد او محبت دی، د دوو انسانانو تــرمنځ، دا درد او داستان ددې ودانۍ هر کتونکي ته انتقالېږي، نو ځکه پر هغــوی ژور تاثیر کوي. د امریکا جمهور رئیس بل کلنټن هم دلته راغلی و، د تاج محل تر لیدو وروسته یې د هند په پارلمان کې وینا لرله، کلنټن په خپلو خبرو کې وویل: ((اوس په نړۍ کې دوه طبقې خلک ژوند کوي.)) د هند پارلمان چې اکثره زړې ګرګې یې غړي دي، دې خبرې فکرمن کړل چې دوه طبقې خلک څه مانا؟ اوس خو کمونیزم هم له منځه تللای، طبقاتي مبارزه هم نه شته، د امریکا نظام هم پر طبقاتي مبارزې باور نه لري، هند

اجمل او یون له تاج محله د راوتو پرمهال

کې خو هسې هم درې طبقې خلک دي: ډېر ماړه، متوسط او ډېر غریب، مور لا تر اوسه له دې درېو طبقو څخه دوو ته نه یو پورته شوي، البته د

(c) ketabton.com: The Digital Library

هند حکومت عمومي پالیسي دا ده چې د لوړې او غریبې طبقې واتــن راکم کړي او منځنۍ طبقه زیاته کړي، کلنتن بیا وویل: ((اوس په دنیا کې دوه طبقې خلک ژوند کوي...)) دوی بیا حیران شول، خو په پــای کــې هغه وویل: ((یو هغه دي چې تاج محل یې لیدلی او بل هغه دي چې تاج محل یې نه دی لیدلی.)) دې خبرې نو د هند د پارلمان غړو ته ډېر خوند ورکړ او کلنتن یې په خپلو چکچکو سخت بدرګه کړ، نو اوس چې سړی فکر کوي د کلنتن خبره هم بې حکمته نه وه، ساحل وویل: ((رښتیا هم ډېره پخه خبره یې کړې ده.))

یون د تاج محل مخې ته د حوض ترڅنګ

شاوخوا نور هم وګرځېدو، د راوتو پرمهال مې اجمل ته وویل: راشــه د اوبو پر سر چې د تاج محل کوم عکس ښکاري، دا عکاسي کړه، هغه چې عکس واخیست ویې ویل: ((دې ته د هېچا پام نه و، تر ټولو ښه عکــس

(c) ketabton.com: The Digital Library

راغی)) ما وویل: ((نورو هم دا عکسونه واخیستل، ډېر ښه طبیعي رنګ لري.))

تر هغه وروسته په خروجي دروازه کې زمونږ ګروپ نیم راټول و، کله چې ټول راټول شول، بیا ځینو مشترک عکسونه واخیستل، تر هغه وروسته له تاج محله رابهر شو. کله چې بهر شو له وړو ماشومانو او ځوانانو سره د تاج محل ډول ډول نمونې (سمپلونه) وې، په لاسو کې یې نیولې وې او لکه زرکۍ درباندې ننښتل، یوه یې ماته کلیبندونه ونیول چې هم کلیبند و او هم په کې د تاج محل وړوکی سمپل په وړه شیشه کې بند و، دانه یې سل روپۍ راته بیه کړه، ما ورته لس وویل، دی پنځوسو بیا دېرشو او په پای کې شلو ته راتیټ شو، ما ویل نه یې اخلم، په پای

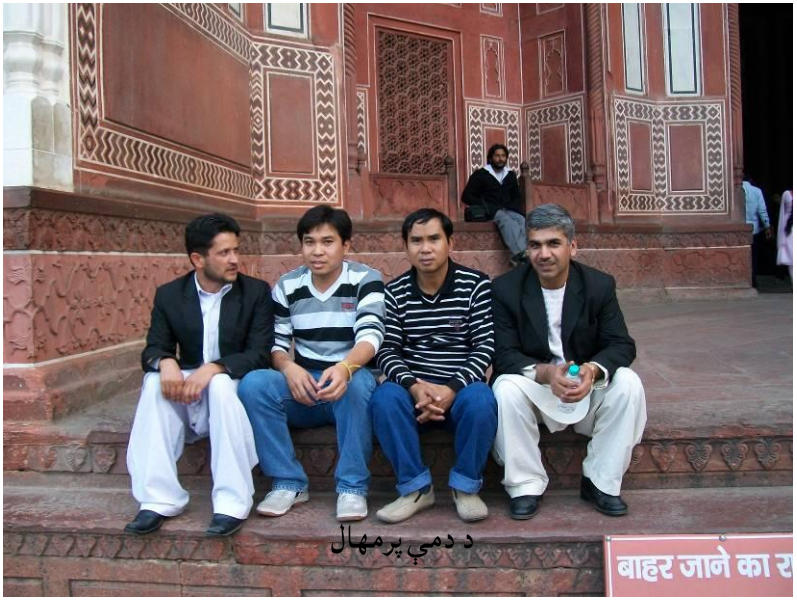

کې په لسو راضي شو، څنګه چې یې خبره له خولې ووته، نو لس دانې مې تري واخیستل، سل ګیز مې ورکړ، لږ چې وړاندې راغلو، بل رامنډه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړه، همغه کلیبندونه یې راته ونیول، ماته یې وویل: ((دانه په شل)) ما وویل په پنځه، ویل یې ((واخله)) ساحل او اجمل تیار ولاړ وو، څه چې ورسره وو هغه تري دوی واخیستل، ټولو ویل دا خو والله ډېر ارزانه دي، یو څه به نور هم واخلو، ګورو چې زمونږ ملګرو څخه هر چا څو څو دانې اخیستي، خو په ببلابېلو نرخونو، چا په لس، چا په شل، چا په دېرش، پر یوې کمبودیایي محصلې (ویندې) باندې خو یې دانه په دېرش کلدارې خرڅ کړې و.

لږ وړاندې چې راغلو یوه کوچنۍ ماشومه ولاړه وه، یوه بله غټه جلۍ هم ورسره وه،هغوی سره هم همدا سمپلونه وو، ما ویل په څو دي؟ غټې

د دمې پرمهال

وویل: ((دولس په پنځوس)) کوچنۍ وویل: ((ما څخه یې واخله)) غټې وویل: ((ماڅخه)) کوچنۍ باندې مې ډېر زړه درد وکړ، خپل ماشومان مې

(c) ketabton.com: The Digital Library

راپه یاد شول، ژر مې تري واخیستل، پیسې مې ورکړې، زښته ډېره خوشاله شوه، هغې بلې څخه اجمل او ساحل واخیستل، د ټولو کار وشو، لږ چې وړاندې راغلو، موټر ته نږدې شو، یو بل کوچني ماشوم رامنډه

د تاج محل په خروجي دروازه کې د راوتو پرمهال ډله ییز عکس

کړه، کلیبندونه ورسره وو، ماته یې وویل: ((دا راڅخه واخله!)) ما ویل په څو دي؟ ده وویل: ((۱۲په پنځوس روپۍ)) ما ویل ته یې وشمېره! ویې شمېرل، یوولس وو. اهـ یې وکړ، وارخطا شو چې زه به یې تري وانه خلم، لاس مې پرې کش کړ ما ویل خیر دی درڅخه اخلم یې، پنځوس ګون مې ورکړ، (۱۱) مې تري واخیستل، ماشوم داسې خوشاله شو، لکه چې ټوله دنیا مې ورکړې وي، دا چې دی به څومره خوشاله شوی وي هغه خو خدای(ج) او دی ډېر پوهېږي، دا چې زه پر دې دوو ماشومانو څومره خوشاله شوی یم او کله چې مې ددوی پر خوله خندا ولیده، دا نو چې دې خندا ماته څومره خوند راکړی، هغه نه شم بیانولای؛ له تاج محله

(c) ketabton.com: The Digital Library

مې هم دومره خوند نــه دی اخیســتی، لکــه ددې دوو ماشــومانو لــه خوشالۍ څخه، دوی به څومره په ارام زړه نن مابښام خپل کور ته ستانه شوي وي، ډېر کوچنیان وو، ډېر معصوم وو.

شپږ نیمې بجې موټر کې کېناستو، پنځه دقیقې وروسته موټر حرکت وکړ، اوه بجې وې چې د (گرېنډ هوټل) مخې ته کښته شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوه شپه په ګرېنډ هوټل کې

ګرېنډ هوټل (Grand Hotel) په اګره کې له هغو هوټلونو څخه یو دی چې له مېلمنو خالي نه وي، که څه هم اتاق او سرویس (خدمتونه) یې چندان ښه نه برېښېدل، خو ددې ځای په کچه په لومړیو نه خو په دویمه درجه هوټلونو کې راځي. کله چې د هوټل ریسپشن ته ورسېدو،

ساحل د ګرېنډ هوټل په مېلمستون کې

هرچاته یې خپله خونه معلومه کړه، د اسدالله ساحل او اجمل اتاق (۲۰۱) شو، زما او د ښاغلي فرهاد (بل افغان دی د کمپیوټر ګرافیک کورس لولي) (۲۰۲)شو.

کله چې اتاق ته راپورته شو، نور له حده باده وتي وو. زه ښه ستړی وم، فرهاد ته مې وویل: ((زه خو تر ډوډۍ پورې یوه سترګه خوب کوم.))

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه وویل: ((مهرباني وکړه!)) یو لوی چپرکټ و چې پر دوو برخو وېشل شوی و، څرنګه چې یو نفري اتاقونه کم او یا هم کېدی شي قیمته وو، نو مورِ ټولو ته یې د دوو کسانو لپاره یو یو اتاق نیولی و. زه چې ستړی وم نو ژر راباندې د خوب څپه راغله، یو سترګه خوب مې وکړ، فرهاد هم ویده شوی و.

زما لا خوب پوره نه و، چې اجمل دروازه ټک ټک کړه، راننوت، ویـل یې: ((ویده یاستئ؟)) زه ویښ وم، ما ویل څنګـه چـل دی؟ ده وویـل:

((هوټل والا مې راوست چې دا ټلویزیون درته جوړ کړي او بل اته بجې دي ځو ډوډۍ ته.))

ما ویل سمه ده، ټلویزیون یې جوړ کړ او ډوډۍ ته کښته شو، اکثـره کسان راغلي وو، ډوډۍ مو راواخیسته، سرویس یې ډېر بد نه و، خو ډېر ښه هم نه و، پر یوه مېز کښناستو، ډوډۍ چې مو خلاصه کړه، نو (انجنیر نثار بخشي) راغی، هغه هم افغان دی، د پنجشېر دی او دلته په کمپیوټر

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګرافیک کورس کې درس وایي، نثار بخشي تقریباً د خوب په کالیو کې ښکارېده، ما وویل: ((څنګه چل دی انجنیر صیب! ځان دې لکه چې هغه کار... ته تیار کړی دی که څنګه؟)) هغه په خندا شو: ((والله نو په کابـل کې خو څه نه شو کولای دلته خو څـو ورځـې ازاد وګرځـو، وګـوره دا

وېښتان مې هلته له شرمه نه شو رنګولای، دلته مې رنګ کړل، وګـوره څنګه ځوان ښکارم؟)) ما ورته وویل: ((ته خـو همداسـې هـم ځـوان ښکاري وېښتان رنګولو ته دې څه حاجت دی؟)) ما رښتیا هم فکر کاوه چې دا یې د وېښتانو طبیعي رنګ دی، خو ده راته وویل: ((نـه اسـتاده رنګ مې کړل.)) ما وویل: ((خیر دی یوه ټوکه به درته وکړم.)) دوی ټول غوږ غوږ شول، ما وویل: ((په یوه کور کې یو سړی لږ شـان زوړ و، خـو ښځه یې تر ده ځوانه او غښتلې وه، ده به هر وخت خپل وېښتان او ږیره رنګول، چې ځان غښتلی او ځوان وښیي، یوه ورځ یې ښځه د کور پـه څه کار کې بنده وه، ده ته یې پر وخت تشناب کې د وېښـتانو رنګولـو

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسباب نه وو برابر کړي، نو سړی ډېر په قهر شو، غږ یې کـړ: وه ښـځې چېرته ورکه یې؟ څه بلا درباندې لګېدلې ده، چې دا شیان دې نـه دي راوړي؟ ښځې هم لږ جرئت وکړ، غږ یې کړ: وه سړیه خیر دی چې یـوه ورځ دې رنګ نه کړل، چاته ځان ښیې، زور دې ماته معلوم دی او عمـر دې خدای پاک ته، نو پاتې څوک دي چې ته ورته ځان ښیې؟)) دا خبره چې مې نثار بخشي ته وکړه نو ټول له خندا شنه شول، پر دې وخت له مدغاسکر څخه د اغلې (میریال) مور ته پام شو، زمور څنګ ته راغلـه، ماته یې وویل: ((پروفیسور صیب ولې خاندې؟)) ما وویل: ((هسـې دې نثار جان سره مې یوه ټوکه وکړه.)) دې وویل: ((ماته به یې هم کوې)) ما ویل دا خاص دده لپاره وه، دې بیا وویل ((نه ماته به یې هم ضرور کوې)) ما اسدساحل ته وویل: ((ورته ترجمه یې کړه)) هغه چې ورته ټوکه وکړه، ښځه له خندا شنه شوه، ما ورته وویل: ((ګـوره زه ولـې وېښـتان نـه رنګوم)) دې وویل: ((نو ستا زور خپلې مېرمنې ته معلوم دی)) ما وویل: ((البته، عمر مې خدای پاک ته.)) ښځې نور هم وخندل، ماته یې وویل: ((پروفیسور صیب څومره ټوکې دې زده دي، هره ورځ یوه نـوې ټوکـه درسره وي.)) له هغه ځایه په همدې ټوکو ټوکو کې راووتو، یـوه نـړدې دکان ته لاړو، لږې اوبه، د غاښونو بورس او د ډیرې خریولو یوځل مصرف ماشین مو واخیستل. بېرته اتاق ته راغلو، لومړی فرهاد خپل دسـمال اوار کړ، لمونځ یې وکړ، بیا ما د هغه پر دسمال لمونځ وکړ، ده خوب تـه پناه یوړه ما ورته وار له مخه وویل چې زه د نن ورځې یادښتونه لیکم، ده وویل: ((زه ستړی یم خوب کوم.)) دادی اوس د شپې دولس نیمې بجې دي چې زه له یادښت لیکلو څخه خلاص شوم او فرهاد په مست خوب ویده دی او خرهاری یې خېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سهار پر اوو بجو او پنځه لسو دقیقو د چای لپاره لاړو، سهارنۍ یې

یون او اجمل د سهار چای پرمهال

هم ساده غوندې وه، پنځه لس شل دقیقو کې مو چای وڅښله، بېرته چې د اتاق پر لوري وخوځېدو، له لرې په دهلېز کې (لوک پراساد) (د نیپال یو محصل) غږ کړ: ((های پروفیسور یـون!)) لـوک لـوک! (دې خواتـه وګوره) هلته چې مې وکتل دوه روسۍ محصلینې یوه (تاتیانـا) او بلـه (مرینا) پر نڅا بوختې دي او افغاني اتڼ ته ورته نڅا کوي، یوه سندره هم ورسره زمزمه کوي، زه خپل اتاق ته لاړم، خپل کالي مالي مې سره راټول کړل. تر هغه وروسته د ساحل او اجمل اتاق ته چې زموږ له اتـاق سـره همځنګ و، لاړم، ځان مو تیار کړ، پنځه کم اته بجې رسپشن ته لاړو، د سفر اکثره ملګري همدلته راټول شوي وو،اته بجې او پنځه دقیقې وې چې له هوټله ووتو او موټر کې کېناستو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له اګرې نه تر جیپوره

شل دقیقې په موټر کې منتظر شو، تر څو چې ټول منظم او راټـول شو، اته بجې او پنځه ویشت دقیقې وې چې د جیپور پر لوري مو حرکت وکړ.

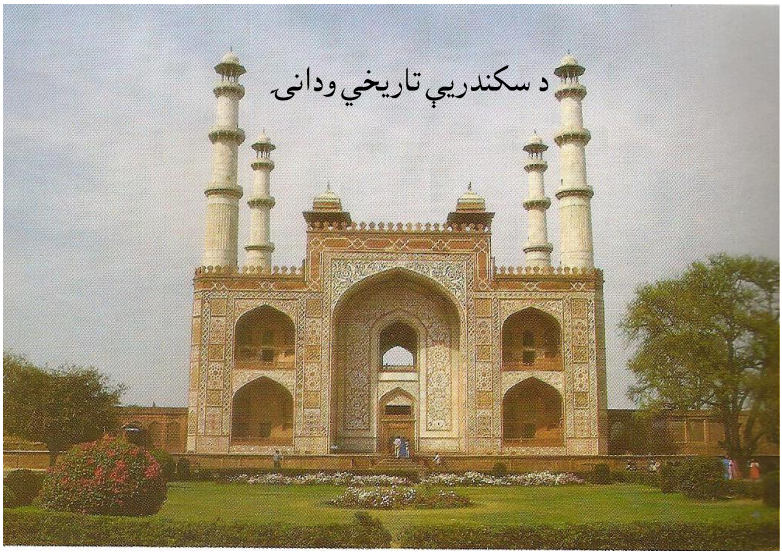
له اګرې تر جیپوره د سفر پرمهال

په اګره ښار کې د هغې له ښکلا سره سره د خوشیو او چټلیو زیـاتوالی هم له ورایه ښکارېده، (کارټېک) د سفر په هکله لنډ معلومات ورکړل، ویې ویل: ((یوولس بجې به یو چېرته تم کېږو، خو که سړکونه خلاص وو کېدی شي یوه بجه جیپور ته ورسېږو.)) له ډیلي نه تر اګرې او بیا دادی اوس چې له اګرې نه د وتو په حال کې یو، د هندوستان دا برخه ټوله د یوه باغ حیثیت لري؛ شنه او اباده ده، خو چټلي هم په کې پرېمانه ده، د

(c) ketabton.com: The Digital Library

نفوسو تراکم، مالداري او کاروبار په کې ډېر زیات دي. د اګرې ښـــار لـــه منځه جیپور ته (۲۳۶) کیلو متره لاره ده.

د اګرې ښار بنسټ د (سکندر لودي) له خوا ایښـــودل شـــوی دی، د (سکندرې) ښکلې ودانۍ ددې ځای په تاریخي ودانیو کې مهمه ودانۍ ګڼل کېږي.

سکندر لودي د سلطان بهلول لودي زوی دی چې د (۱۴۸۹م) کال د جولای پر (۱۷مه) نېټه زېږېدلای او د (۱۵۱۷م) کال د نومبر پر (۲۱) مه نېټه وفات شوی او د ډیلي د لودي ګارډن په سیمه کې دفن شوی دی. د سکندر لودي عصر په هند کې د تمدن او ترقۍ یوه ښه زمانـــه وه. ده د نورو ابادیو ترڅنګ پر (۱۵۰۳م) کال د اګرې ښار بنسټ کېښود.

په اګره کې د ترافیکو غرفې، چې په افغانستان کې اکثره فلزي او یا کانکرېټي وي، په دې ښار کې یې له سرو غرنیو ډبرو څخه په ډېر ظرافت جوړې کړې دي. کلالي لوښي هم په اګره کې پرېمانه جوړېږي. په اګـــره

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې بېلابېل مذهبونه سره څنګ پــه څنــګ ژونــد کــوي، (مســجد)، (درمسال)، (ګوردواره) (کلیسا) او (مندر) کوڅه په کوڅه شته. له اګرې چې راووتو، نو څو فامیلي مخې ته راغلې چې د ښار د کورونو په انډول پاکې وې، له ښاره لرې وتې ساحې د ښار په انډول ډېرې پاکې وې، د لارې په اوږدو کې پر دېوالونو دومره شعارونه، پوسترونه او رنګونه وهل شوي وو چې دېوالونو خپل اصلي رنګ بایلولی و، دا د هند د ورځنۍ سیاسي او تجارتي کلتور یوه برخه ده چې اوس یې افغانستان ته هم لاره کــړې ده. په هر ځای کې د خوشیو موجودیت کېدی شي د ډېرې مالداري او د

هغو د اقتصادي ګټې له وجې وي. څومره چې له ښاره لرې کېدو شــنه ساحه زیاتېدله او پراخېدله، د سترګو په لیدو سره ټوله ساحه شــنه او اواره وه، اوس چې د غنمو موسم و، نو اکثرو ځمکو کې شنه غــنم ولاړ وو، د شړشمو ګلانو د سیمې ښکلا لاپسې زیاته کړې وه، خو ځای ځای

(c) ketabton.com: The Digital Library

به چې د سړک پر سر لوی او واړه بازارونه راغلل، چتلي به ورسره هم له ورایه ښکاره شوه.

دلته د هند په ځینو سیمو کې حکومت ښه دی، عمومي پروژې یې جوړې کړي، خو د ښارونو په تېره بیا د لرې پرتو ښارونو خلک لکه چې په پاکی کې له حکومت سره دومره مرسته نه کوي، اکثره ښارونه په نامنظم ډول پراخ شوي دي. د اګرې- جیپور عمومي لاره ښه جوړه شوې، دوه طرفه، هره خوا کې دوه دوه موټره پر یوه وخت حرکت کولای شي، منځ کې ګلدان دی چې ځینې برخې یې شنې خو ځینې یې شنې نه دي، دا شپېه مې ساعت کې نهه بجې او پنځه لس دقیقې دي، پر ما د خوب یوه څپه راغله...

شل کم لس بجې یې د لسو دقیقو لپاره موټر ودروه، ځینو خلکو څه

ستونزه لرله، بېرته یې حرکت وکړ. پنځه دقیقې وروسته د (راجستان) ساحې ته داخل شو، موټر ودرېده چې ټکس ورکړي، دلته قانون دادی

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د یوه ایالت موټر چې بل ایالت ته داخلېږي، په ټېره بیا توریســتي موټر باید همغه ایالت ته ځانګړی ټکس ورکړي.

تر هغه وروسته کله کله راباندې د خوب یوه ځپه راتلــه، اوس چــې یوولس بجې دي تر دې دمه چې موږ د سترګو په لید سره کومه ساحه ګورو، ټوله اواره، ټوله شنه، اباده، په ونو او غنمو پوښلې ده، سړک یــې هم په ځینو ځایونو کې پر نړیوال معیار برابر دی. تر ډیلي - اګرې سړک او ساحې دا سړک او ساحه ښکلي او پاک دي. په شینوالي کې له اروپا سره سیالي کولای شي، خو په پاکۍ کې نه.

د اګرې- جیپور د لارې د سر یوه سیمه

اوس پر لاره یو نیم ځای کې غونډۍ هم راڅرګندې شوې، هغه د ســرو ډبرو له کانو څخه یو یې چې په ټول هندوستان کې یې ډبرې کــارېږي، هغه هم دادی راڅرګند شو. پاو باندې یوولس بجې وې چــې د رومــس میډوې (Rooms Midway) په تمځي کې د لنډ استراحت لپاره تم شو،

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا ښکلی او پاک ځای و، د بهرنیانو لپاره یې د شیانو خـرڅلاو مغـازې درلودې، رستورانټ یې هم درلود، تشنابونه یې هم پاک وو، خو په دې ځای کې هم شیان د اور په بیه خرڅېدل.

د رستورانټ مخې ته د یو نیم جریب ځمکې په مساحت یـو شـین چمن و، څوکۍ او زانګوګانې په کې ایښې وې او خلکو پـه کـې خپـل تصویرونه اخیستل. نړدې شل دقیقې دلته پاتې شو، هرڅومره سـاحه

چې دې لیدله اباده او شنه ښکارېده، خو په هند کې یو ډول ګـرد وي چې نه درته شین اسمان ښکاري او نه هم ډېرې لرې ســاحې. پـه دې ځای کې له یو کاناډایي سره هم مخ شو، هغه هم له خپل موټره راکښته شوی و، ځان یې مورِ ته معرفي کړ، مورِ هم ځانونه ورته معرفي کړل. ویې ویل: ((افغانستان کې زمورِ عسکر مېشته دي.)) ما وویل: ((هوا خدای دې ورته سرته خیر کوي.)) یو یادګاري عکس یې مورِ سره واخیسـت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځه کم دولس بجې موټر ته پورته شو، لړه شېبه وروسته موټر حرکت وکړ.

دا لاره ټوله اباده او ښکلې وه، خو په یو ځای کې د پنځو کیلو مترو په واتـــن د ســـړک دواړو غـــاړو تـــه د ډبـــرو د تورټلـــو فـــابریکې وې

چې له ډبرو څخه یې ډېر ښکلي ښکلي شیان جوړول. سرې ډبرې پـــه کې تر ټولو زیاتې وې او د ډول ډول ګونبدو ډیزاینونه یې د بېلګـــو پـــه توګه ایښي وو. د ډبرو صنعت رښتیا هم له ورایه ښکارېده، چې دلته ډېر لرغونی دی او اوس نور هم د لاپرمختګ په حال کې دی. په ځینو برخو کې د سړک منځ ګلدان کې سرې ډبرې، چې په ښه ډول تـــورټل شـــوې وې، ودرول شوې وې، سړک ته یې ډېره ښکلا ورکړې وه. په موټر کې ما او ساحل د (مدغاسکر)، (ارمنستان) او (منګولیا) له څو تنو محصلینو سره هم خبرې وکړې، ډېرې خبرې مو د ژبو د کورنیو او مشترکاتو په اړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

راځرخېدې. جیپور ته چې نږدې شو، نو په لاره کې لږ لــږ غرونــه هــم راځرګند شول، ډېر جګ نه وو د کابل د اسمایي غره په کچه به لوړ وو.

ماته خو داسې ښکاره شوه چې د (اګرې- جیپور) سړک یا نــوی جــوړ شوی یا له سره نوی رغول شوی، ځکه چې تر دې دمه پورې په ســړک کې کوم عیب ونه لیدل شو. پر ستنډرډ برابر و، درې ځایه د ټکس لپاره دروازې وې، له هر موټر څخه ټکس اخیستل کېده، ســړک یــې اکثــره ځایونو کې ډېر مستقیم و، په یو نیم ځای کې یې میلان هم درلود. داغ ماغ په کې نه و. یوه بجه او پنځه ویشت دقیقې وې چې جیپور ښار تــه ورسېدو، تر دې دمه مو چې د جیپور ښار کومې برخې تر نظر شوې تــر (اګرې) ښار پاک راښکاره شو، خو په ښار کې د ډېوالونو تر غاړو او نورو ځایونو کې د تش او ډک معذرت رفع کول، دواړو ښارونو کې یو شان و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په لاره کې د یو بازار له منځه تېر شو چې ډېرې تاریخي ودانۍ

د جیپور ښار یوه تاریخي ودانۍ

په کې وې، خو داسې ښکارېده چې ساتنې ته یې پاملرنه نه کېده.

د ښار په یوه برخه کې د ماسپښین د لمانځه د اذان اواز رابانډې ولګېده، دې څخه معلومه شوه چې په جیپور ښار کې مسلمانان څرګند حضور لري، وخت پاوکم دوه بجې دي. په جیپور کې خلکو ځینې تاریخي ودانۍ داسې راتوږلي او شاوخوا ته یې خپل کورونه په کې جوړ کړي، لکه د کابل بالاحصار، کاسه برج او نورو برخو کې چې خلکو پر تاریخي ځایونو خپل کورونه جوړ کړي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

امبر کلا

(Amber Fort)

کله چې جیپور ښار ته راورسېدو، نو موټر یې په ښار کې ونه دراوه؛ راساً مو د (امبر کلا) پر لوري حرکت وکړ. د ښار په منځ کې د فیلانو یوه قافله له ډول او سورني سره تېره شوه، ناوې یې په ډولۍ کې پــر فیــل

کېنولې وه، د لرغونو ودونو تداعي یې کوله، ښځې او نر ورپسې روان وو، په جیپور کې هم له اوښګاډو څخه کار اخیستل کېده. د هند هر ښــار لکه د یو هېواد پایتخت هومره نفوس لري. همدومره پراخ هم دي، خــو اکثره ښارونه او ښارګوټي یې ډېر ګډ وډ جوړ شوي، زیاتره ښارونه هم د نفوس او هم د مساحت له پلوه تر کابلــه لــوی ښــکاري، جیپــور هــم

(c) ketabton.com: The Digital Library

همداسې درواخله. جیپور (۳.۵) ملیونه نفوس لري، خو مساحت یې د نفوسو په اندول زیات نه دی. جیپور د راجستان ایالت مرکــز دی. اوس دوه بچې شوې چې لا هم مورِ په جیپور ښار کې خپل ټاکلي ځای ته نه یو رسېدلي، دا مهال په جیپور کې د یوه ډنډ غاړې ته ورسېدو، د کابل د (کرغې بند) پنځه برابره به وي. ښه تفریح ځایونه یې په کې جوړ کــړي

دي. له دې بنده چې تېر شو شاته یې په ونو پوښلې جګې غونډۍ وې. پر یوې غونډۍ جګ غزېدلی دېوال راښکاره شو، له ډبرو جوړ و، له لرې د چین دېوال په شان ښکارېده. له دېواله د غونډیو منځ کې تېــر شــو، مخې ته د غونډۍ پر سر یو څو نورې تاریخي ودانۍ راڅرګندې شــوې، عیناً لکه د کابل بالاحصار ، دې ځای ته (امبر فورټ) یا امبر کلا وایــي. دلته یې کښته کړو، شپږ شپږ تنه یې په جیپ موټر کې کېښولو، راته یې وویل: ((د موټر نمبر له یاده ونه باسئ)) زمورِ د موټر نمبر (۰۰۲۱) و. یو تن

(c) ketabton.com: The Digital Library

لارښود یې راسره کښاوه، موټروان هم په خټه پټان و، ځان یې معرفي کړ: ((عزیزخان یم، خو غټ خان نه یم وړوکی خان یم، غټ خانان خو اصلاً د کابل دي...)) په لسګونو جیپان ولاړ وو. پر یوه زاړه سړک یې پورته کړو، دا سړک ځلور سوه کاله مخکې جوړ شوی و، په تیرو یې پوښلی و.

امیلای، ساحل، یون، میریال، اجمل او پراسپر په جیپ موټر کې

یوې ډېرې تاریخي کلا ته وردننه شو، پر غره غځېدلی دېوال (۱۱) کیلو متره اوږد و، د هند د هغه وخت د یوه محلي واکمن له خوا جوړ شوی، دی یو قبایلي مشر و، (مهاراجا سنګ) نومېده، دا وخت د (اکبر پاچا) د واکمنۍ له مهال سره نږدې مهال و، مهاراجا سنګ په ډیلي کې د هند له مغولي معماري څخه ډېر متاثر شوی و، نو ځکه یې دلته له مغولي معماري څخه کار واخیسته. دلته سړی د هندي او مغولي کلتور یو ګډ حالت ویني. مهاراجاسنګ دلته (۱۲) کاله و، خو دا دېوال ټول په (۲۵) کلونو کې جوړ شوی دی. دننه کلا پر (۱۵۹۲م) کال د من سنګ (Man singh) له خوا پیل شوې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

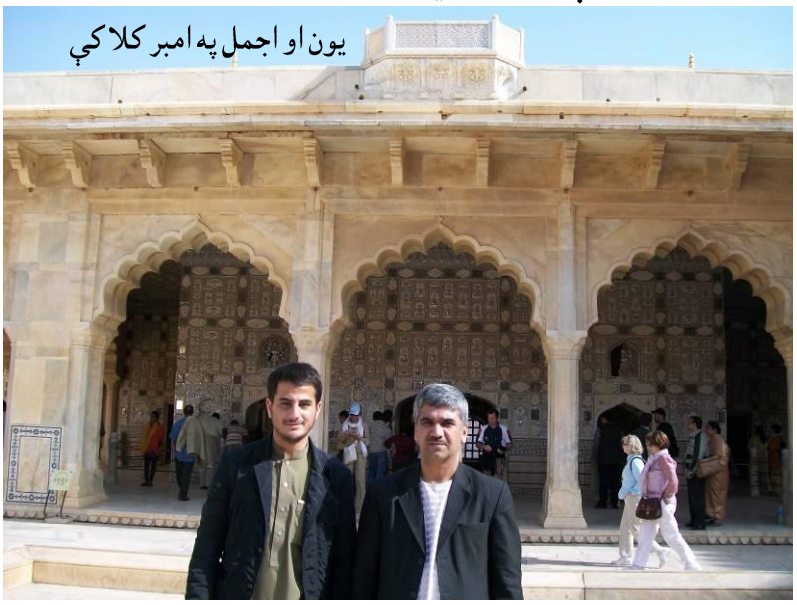
په رښتیا سره چې پر دې ودانۍ هم ډېر زحمت ایستل شوی

یون او ملګري یې د امبر کلا دننه

دی، (څلور څلورنیم سوه) کاله وړاندې د دا ډول ودانیو جوړول اسانه کار نه و، عجیبه خبره خو داده چې په دې ټولو ودانیو کې د اوبو سیستمونه، (راتګ او تګ) دواړه په پام کې نیول شوي دي، خو د اوبو د ایستلو او د باران د اوبو لپاره یې لکه د (تاج محل) په شان ډبرینې ناوې نه درلودې، دهلېزونو ته داسې ډبرینې کړکۍ په پام کې نیول شوي چې رنا او هوا ترې داخلېدی شي، خو د لمر وړانګې ترې نه شي داخلېدی. د ضرورت لپاره په کې ځای ځای د اوسپنې کړکۍ هم ټکوهل شوې وې، له دې څخه ښکارېده چې هغه وخت د اوسپنې صنعت پوره مروج و، ځای نیم یې په تیږو کې داسې سیخان تېر کړي وو چې یوه کړکۍ یې له بلې سره نښلوله. امبر کلا ډېره لویه وه، د ودانیو یوه مجموعه په کې راټوله وه. تر (شل کم څلورو بجو) پورې مو د ودانیو اکثره برخې وکتلې،

(c) ketabton.com: The Digital Library

تر څلورو شل تېرې وې چې موټر حرکت وکړ. د دومره وخت په بهیر کې مو د امبر کلا د اساسي کمپلکس مهمې ودانۍ وکتلې، خو دا کلا چې غځېدلو دېوالونو یې په مجموعي ډول یوولس کیلو متره ساحه احاطه

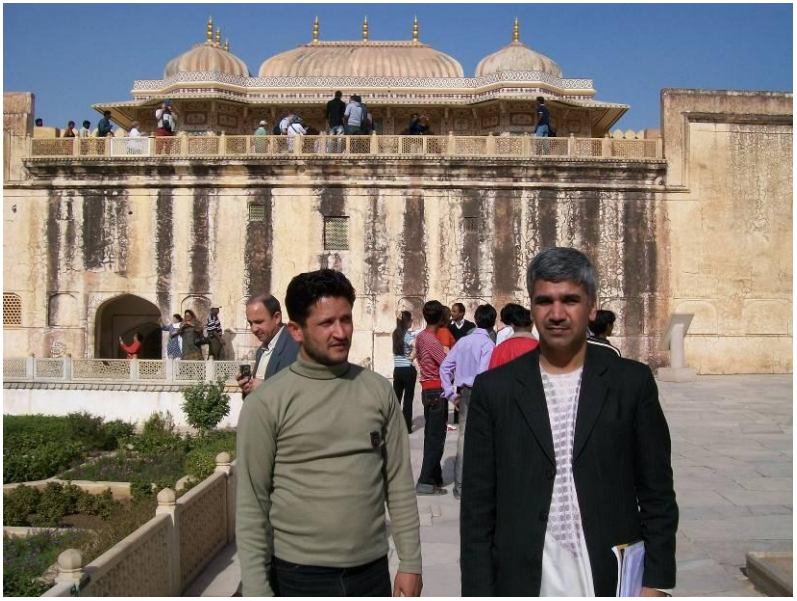

کړې او ځای ځای په کې د غونډیو پر سر د ډول ډول ودانیو یوه مجتمع ودانه ده، د ټولو لیدل د یوې ورځې کار نه دی، لږ تر لږه یوه اوونۍ وخت غواړي چې سړی د دې ساحې ټولې ودانۍ له نظره تېرې کړي.

کله چې بېرته راوګرځېدو، نو بیا چپ لاس ته همغه د اوبو ځای راغی چې دا هم د همغه مهاراجا له خوا جوړ شوی او اوبه یې کنټرول کړې دي. یوه ښکلې ودانۍ یې هم په کې جوړه کړې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځلور نیمې بجې ریل ټرېټ (Reayal Treat) هوټل ته ورسېدو، په

موټر کې یې اعلان وکړ چې دلته د بوفې سیستم دی او تاسې کولای شئ خپل فرمایش هم ورکړئ! د بوفې سیستم کې (۲۵۰) کلداړې لګېږي او هغه بل کې کېدی شي زیات یا کم شي. تر پنځو بجو پورې مو ډوډۍ وخوړه، له بوفې سیستم نه مو ګټه پورته کړه، د اوبو په شمول زما د (یون)، ساحل او اجمل (څه کم اته سوه کلداړې) شوې. تر هغه وروسته مو په دکان کې یوه یوه پیپسي واخیستله، تر لږ دمې وروسته موټر ته پورته شو، خو موټر ته تر ختلو مخکې ځلور پنځه واړه ماشومان او یو دوه خیراتخورې مېرمنې مو هم ببنوا پرې نښودل، مور سره خو ټول بهرنیان وو، خو په اکثرو بهرنیانو کې د خیرات ورکولو کلتور نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

شته، افغانانو ته خدای لوی زړه ورکړی دی. خیراتخورو ته مو یــو څــه ورکړل، دا وخت ماته د یوه انګرېز هغه خبره رایاده شوه چې یوه افغان

ساحل او یون په امبرکلا کې د یو شمېر هندي کارګرو مېرمنو مخې ته!

ته یې په لندن کې کړې وه، هغه ویلي وو: ((افغانان تر انګرېزانو ډېــرې زیاتې پیسې لري، زیات پانګوال دي.)) افغان ورته ویلي وو: ((نــه بابــا افغانان غریب خلک دي.)) انګرېز ورته ښېرته غبرګه کړې وه: ((تــا پــه لندن کې له وزیره نیولې تر عادي ماموره، له پانګواله نیولې تر غریبــه داسې څوک لیدلي چې په لاره کې ودرېږي او ماشوم یا کوم غریب تــه پیسې ورکړي؟)) افغان ورته ویلي وو: ((نه!)) نو بیا انګرېز ورته غبرګــه کړې وه: ((زه افغانستان ته تللی وم، هلته چې به کوم مشر یــا ځــوان چېرته کوم ماشوم ولید نو جیب ته به یې لاس کړ، پیسې به یــې ورتــه ورکړې، داسې پېښه ما تر اوسه په انګلستان کې نه ده لیدلې...))

(c) ketabton.com: The Digital Library

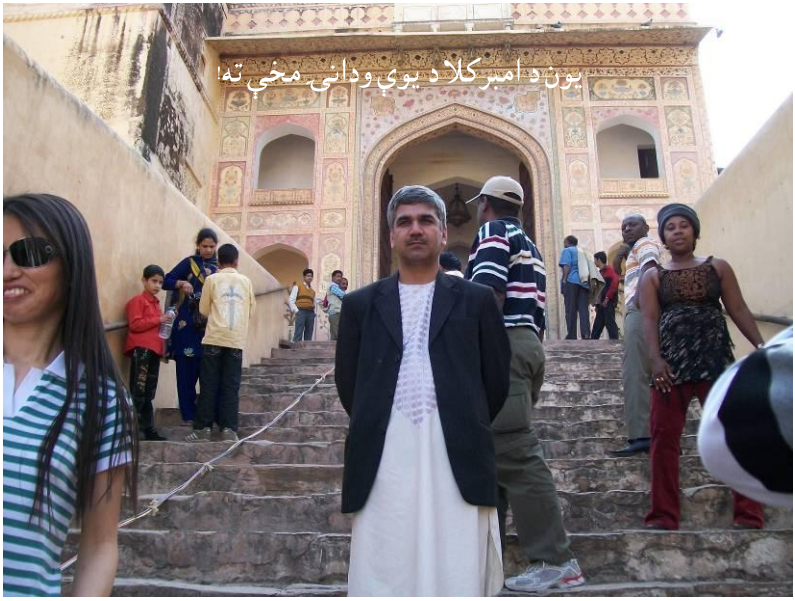
پر کشرانو شفقت او پر غریبانو مهرباني زمونږ د کلتور یوه برخه ده.

چې ګټل خوړل ښښل کا ځوان هغه

چې توره لري د تــورې خان هــغه

(خوشال بابا)

پاوکم شپږ بجې موټر حرکت وکړ، مسول کس اعلان وکړ چې نن بل

ځای ته نه ځو، ښار کې مارکېټ ته ځو، که څوک څه اخلي، نور ځایونه به سبا وګورو. دا دولتي مارکېټ دی، قیمتونه یې لوړ دي خو ټیک دي.

دا دولتي مارکېټ (راجستان مارکېټ) نومېده چې هر څــه پــه کــې میلاوېدل، قیمتونه یې هم مناسب وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مورِ هم په کې څه ناڅه سودا وکړه او د ټولګیوالو له جملې څخه مو

هم یو نیم ته یو څه ډالۍ واخیستلې.

لس کم اوه بجې په موټر کې کېناستو او موټر د هغه هوټل پر لـوري، چې مورِ ته یې د شپې لپاره ریزرف کړی و، حرکت وکړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوه شپه په جیپور پېلس هوټل کې

ترنیم ساعت مزله وروسته جیپور پـېلس هوټـل (Jaipur Palace Hotel) هوټل ته ورسېدو، شل کم اوه بجې وې. د هوټل په رسپشن کې نږدې نیم ساعت پر څوکیو ناست وو، چې کارټېک (د کـورس یـو تـن مسول) اعلان وکړ: ((د ډوډۍ ټایم له اته نیمو څخه تر لس نیمـو بجـو

پورې دی.)) ما ویل څه ښه ده لږه دمه به وکړو. د ټېرې شپې په شان بیا یو اتاق دوو کسانو ته ورکړل شو، وېش هم د ټېرې شپې په شان و، زه او فرهاد په یو، اجمل او ساحل په بل اتاق کې شولو، زمونږ اتاق (۱۰۷) او د اجمل او ساحل (۱۰۵) و. دا هوټل تر (اګرې ګرېنډ) هوټله ډېر لوکس و، څلور ستوریز و، د دوبۍ له ځینو هوټلونو سره یې سیالي کولای شـوه،

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چې زه او فرهاد اتاق ته لاړو، نو پر ما د خوب څپه راغلـه، زه څـو شېبې ویده شوم، لږ وروسته اجمل او ساحل اتاق ته راننوتل، ساعت (۹) بجې و، هغوی وویل: ((ډوډۍ ته ځو.)) ډوډۍ ته لاړو، ډوډۍ یې د هغـه بل هوټل ریل تریټ (Reayal Treat) په شان لوکسه نـه وه او یـا هـم

کېدی شي مورږ ماړه وو، ځکه یې ډېر خوند ونه کړ. د ماسپښـین ډوډۍ مو ډېره ناوخته خوړلې وه، هغه هوټل لوکس نه و، خو خوراک یې مزه دار و. دا بیا بر عکس و. کله چې ډوډۍ ته کښته شو اجمل وویـل: ((زه پـر ځینو کسانو لږ چل کوم.)) خبره دا وه چې له مورږ سره د کورس د اداري په قرارداد کې دا شامل وو چې د غرمې ډوډۍ به د هر چا خپله وي، خو د شپې ډوډۍ او سهارنۍ به مو پر (اپټېک کـورس) وي. اجمـل ځینـو کسانو ته وویل: ((له اپټېک څخه ماته زنګ راغلی و چې ټولو ته ووایـه پنځه سوه کلداري د ډوډۍ قیمـت دی، هـر څـوک یـې بایـد خپلـه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورکړي...)) د ځینو زړو ته دا خبره پرېوته، یو بل نه یې پوښتنه وکړه، دا

سمه ده؟ ځینو به وویل: ((اجمل ګپ لګوي، دروغ وایي)) خو اجمل په توکو توکو ځینې خلک وارخطا کړل، خو وروسته اکثره پوه شول چې دی هسې ګپ لګوي، بیا یې ځینو ځوانانو ته وویل: ((اپټېک وویل چې ډوډۍ په پیسو شوه نو مساج مفت شو.)) د مساج پوښتنه خو په همغه لومړۍ شېبه کې ځینو له رسپشن څخه وکړه، په حقیقت کې مساج هېڅ نه و. ډوډۍ مو په ګپ ګپ کې وخوړه، زه (یون)، اجمل او ساحل له هوټله باندې ووتو، څو قدمه اخوا دېخوا لاړو، د هوټل ترڅنګ پر تازه مېوې برابر شو، یوځای کې درې ځوانان ګډ ناست وو، مورې پوښتنه وکړه.. (ناریال شته؟) هغوی سملاسي له هغه بل دکان څخه راوړه، دا لومړی ځل و چې مورې ناریال اخلو، ځینو خلکو یې مورې ته ډېر صفت کړی و، چې ډېره قوي مېوه ده. ډېر ژر یې پرې چاړه راتېره کړه، مورې وویل: ((نه اول

(c) ketabton.com: The Digital Library

ساحل، یون او اجمل په جیپور کې له مېوې خرڅونکي سره

یې قیمت ووایه)) تر دې مخکې دوی مورِ تــه وویــل: ((د کــوم ځــای یاستئ؟)) مورِ وویل: ((د افغانستان. افغانان یو، پټانان یو، خانان یــو.)) دېــر زیــات احتــرام یــې وکــړ، نــور یــې ناریــال غــوڅ کــړ،

اجمل، یون او ساحل د ناریال د څښاک پرمهال

ویل یې: ((هېڅ پیسې نه اخلو.)) مورِ وویل: ((ژر یې قیمت ووایه!)) ویل

(c) ketabton.com: The Digital Library

یې: ((لس کلداړې)) درې دانې یې راوړل، رښتیا هم د وړې هندوانې په کچه و، تقریباً د یوې پیپسي په اندازه اوبه به په کې وې، خوند یې وکړ، د نارنج جوس ته ورته وو. ډېر خوندور وو، اجمل پنځوس روپـۍ ورکـړې، دوی شل بېرته ورکړې، مورږ ویل نه دا هم ستاسو شوې، یو خپـل نـوم (جنت)، بل (شاکر) او بل هم څه بل نوم یاد کړ. درېواړه مسـلمانان وو،

یادګاري عکسونه مو ورسره واخیستل، ډېره زیاته مینه یـې وښـوده، داسې لکه ورک عزیزان چې یو بل سره پیدا کړي. بېرته هوټل ته راغلو، څو شېبې په رسپشن کې کېناستو، یوې اندونیزیایي جلۍ له مورږ څخه د افغانستان په اړه څو پوښتنې وکړې، مورږ معلومات ورکړل او تر هغـه وروسته اتاق ته پورته شو، دغه یادښت مې پوره کړ، اوس د شپې یوولس بجې دي او تر لمانځه وروسته د خوب پر لوري حرکت دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سبا ناری په جیپور پبلس کې

د هوټلوالو عادت وي چې سهار وختي د ګودمارننګ (Good morning) په نامه درته زنګ وهي، مانا وینې شه چې ویده پاتې

نه شې، ځینې خلک اکثره پر همدې وخت له هوټله وځي، خو دوی د میرزایانو په اصطلاح پر ټولو (متحدالمال) غږ کوي. شپږ بجې ټلیفون راغی، فرهاد غوږۍ پورته کړه (Good morning) اواز راغی، زه هم ویښ شوم، فرهاد هم، څو شېبې وروسته فرهاد بهرته د سپورت لپاره لاړ او ما په تشناب کې پر ځان اوبه تېرې کړې، لمونځ مې وکړ، بېرته په کټ کې ځملاستم، اته بجې چای ته کښته شولو، تر اته نیمو بجو پورې له چای څخه خلاص شو، چای مو وڅښه، ډېر خوندور نه و، خو تر مانښامنۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

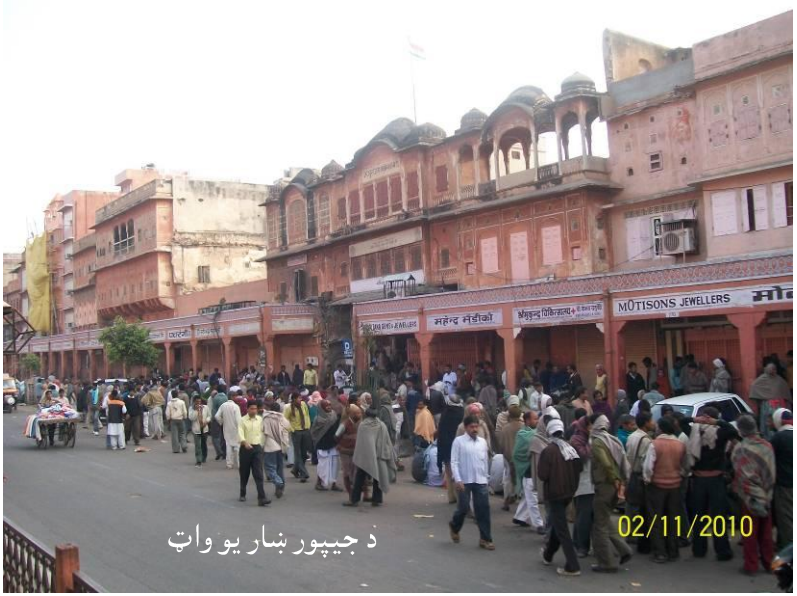

ډوډۍ یو څه ښه و، پنځه ویشت کم نهه بجې موټر ته پورته شو. هوا هم ډېره ښه وه. موټر د (جنټر منټر) پر لوري حرکت وکړ، دا چې جنټر منټر څه شی دی، زه خپله هم تر دې دمه نه پوهېږم، یوازې د (مـــداریانو) د یوې اصطلاح په توګه مې اورېدلی دی، هلته به یې وګورو چې جنټر منټر څه ته وایي؟.

(c) ketabton.com: The Digital Library

جنتر منتر

پر لاره په موټر کې لاړښود د (راجستان) مانا هم وکړه، ویـې ویـل: ((راجا، پاچا ته وایي (ستان) د ځای په مانا دی. راجستان مانا د راجاګانو وطن.)) (ستان) روستاړی د ډېرو هېوادونو په نومونو کې راځـي، لکـه

افغانستان، هندوستان، پاکستان، تاجکستان، ازبکستان، ترکمنستان، قزاقستان او نور، ځینې خلک فکر کوي چې (ستان) روستاړی په دري ژبې پورې اړه لري، خو (پوهاند ډاکتر مجاور احمد زیار) په دې نظر دی چې (ستان) تر پښتو او دري دمخه په (اوسـتا) او (سانسـکریت) کـې راغلی، وروسته بیې دري کې د (ستان) او پښتو کې د (ستون) بنه غوره کړې، د (ستون) بنه بیې د اوستا او سانسکرېټ لومړني شکل تـه ډېـره

(c) ketabton.com: The Digital Library

نړدي ده. په پښتو کې اوس د مېلمنو خونې ته (مېلمستون) وایي، یانې د مېلمنو ځای، مړستون (د قبرستان لپاره)، (برستن) چې د اغوستو وسیله ده، په دې کې هم د (ستان او ستون) زړی شته خو یو څه بدلون یې کړی دی. ددې ترځنګ داسې ډېرې نورې کلمې دي چې (ستون) یا (ستان) په کې کارول شوی، نو په دې خاطر پښتو ژبې د دې کلمې هغه اصلي ریښه ښه ساتلې چې سانسکرېت او اوستا ته نړدي ده.

(جیپور) په نړۍ کې د ډېرو لرغونو ښارونو له جملې څخه دی، البته د رنګ له پلوه دغه ښار ته (Pink city) (رنګین ښار) هم وایي. له تاریخي پلوه تر (روم) وروسته دویم دی. د ښار پر یو زوړ واټ یې بوتلو چې په سلګونو دکانونه په کې وو او ډېر تاریخي ارزښت یې درلود. د دې بازار ځینو ودانیو وړې وړې کړکۍ لرلې . دا هغه بازار و چې ویل کېږي د مغولو د یو واکمن د واک پر مهال پر ښځو سخت بندیز و، دوی حق نه درلود

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې بازار ته لاړې شي. دا بازار یې په داسې ډول جوړ کړ چې ښـــځې د

د جیپور ښار د مغولي پیړیوه ودانۍ

دویم پوړ له کړکیو د بازار نندارە کولای شي، خو بازار ته د کښته کېدو او هلته د ګرځېدو اجازه نه لري. کړکۍ په داسې ډول جوړې شوې وې چې له بهره څوک په کې څوک نه شي لیدلای، خو له دې ځایـــه بهـــر کـــې خلک ښکاري.

مخکې تر دې چې (جنتر منتر) ته لاړ شو لومړی یې (ستي پېلس) ته یوړو. جنتر منتر ته هم له همدې ځایه لاره تللې ده.

(ستي پېلس) ددې ښار یوه اساسي برخه ده، په دې ځای کې یو څو تاریخي ودانۍ وې، تر هغو چې تېر شو یو لوی تعمیر ته یې وردننه کړو، د شل جریبو په اندازه به و، دې ځای ته یې (جنتر منتر) ویلې، مورې ته یې نوم ډېر جالب ښکارېده، خو چې دننه لاړو، یوازې د وخت معلومولو، د لمر او ځمکې حرکت او د ستورو لیدلو د پخوانیو سیستمونو د مـــوزیم

(c) ketabton.com: The Digital Library

حیثیت یې درلود؛ اکثره نجومي علوم په کې وو، خو

سړي ته یې دا تداعي کوله چې ننني علومو څومره مزل وهلای دی.

دا مرکز پر (۱۷۲۸م) کال د مهاراجا جایي سنګ (Mahraja jai singh) له خوا ډیزاین شوی و.

د وخت معلومول، د هوا د درجې تثبیت، د مرکزي او سیمه ییز وخت ټاکنه او د ستورو ګردښت په دې ځای کې معلومېدل، یانې له دې مرکز څخه د علمي او څېړنیزو کارونو لپاره کار اخیستل کېده. دا چې د (جنتر منتر) اصطلاح ولې د مداریانو د ترمینالوژۍ یوه برخه شوه، علت یې شاید همدا وي چې په دې ځای کې هم مهارت دی او د مداریانو په کارونو کې هم له ډېرو مهارتونو کار اخیستل کېږي.

څوک چې له نجومي علومو سره مینه لري، ددې ځای لیدل ورته ګټه لري، خو د عامو سیلانیانو لپاره دومره په زړه پورې نه و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چې له جنتر منتر څخه راووتو، نو د (مهاراجا لیوي من ســنګ)

موزیم ته چې په (ستي پېلس) کې موقعیت لري، لاړو.

لومړی یوځای ته چې (مبارک محل) نومېده، لاړو، په (مبارک محل) کې د پاچا د شخصي ژوند اثار، د ښځو او نرو جامې او د کورونو نور لوازم ایښي وو. مبارک محل د مهاراجــا مــډهو ســنګ (Mahraja Madho Singh) له خوا د خپلو مېلمنو لپاره جوړ شوی و. تر دې وروسته د موزیم بلې برخې ته چې ورکشاپ (workshop) نومېده ورغلو، په دې هال کې تصویرونه، لاسي صنایع، جامې او نور خرڅېدل. تر دې وروسته یو بــل هال ته لاړو، چې دوه لوی دیګي په کې ایښودل شوي وو، د لوی وزن یې (۳۴۵) کیلو ګرامه، لوړوالی یې (۵.۳) متره و، (۴۰۹۱) لیتره اوبــه یــې ځایولای شوې. څنګ ته دوه (ډولۍ ګانې) وې عیناً لکه زمونږ د پښتنو د ودونـــو د ډولـــۍ پـــه شـــان وې، دې ځـــای تـــه یـــې

(c) ketabton.com: The Digital Library

(دېوان خاص) وایه.

تر دې وروسته سبها نیواس (Sabha Niwas) ته لاړو، دې ځای کې د شاه تصویرونه ځوړند وو، همدې ځای کې (دېوان عام) هم و، د وخت پاچا به ځینې خلک خپل حضور ته رابلل. وروسته تر یوې بلې ودانۍ ته لاړو، دا ودانۍ تر ترمیم لاندې ده، دا د پاچا استوګنځی و، د (دارالامان) مانۍ په کچه به وه، خو په هندي ډیزاین کې. د ودانۍ پر دېوالو کوترې ناستې وې، د ودانیو په چتلولو کې یې پوره وندې اخیسته، عیناً لکه د کابل په (شاه دوشمشېره) جومات کې چې کوترې کوم

(c) ketabton.com: The Digital Library

کارونه کوي، دلته هم همغه حال و. د جیپور د راجاګانو دا ځایونه هم ډېر ښایسته وو، یو شی چې په جیپور کې عام و، هغه دا چې غویې خو ازاد وو، بیزوګانې هم ازادې وې او دومره ډېرې وې چې د هر دېوال سر تــه چې به دې وکتل نو بیزو به پرې ګرځېدله. تر هغه وروسته یــې پــوځي موزیم ته لاړو، هلته په کې د دوی د وخت ګاډی، لاسي ګاډی او توپونه ولاړ وو. پنځه ویشت کم دولس بجې له موزیم څخه راووتــو. لــړ اخــوا دېخوا وګرځېدو، ټیک دولس بجې په موټر کې کېناستو. د یادونې وړ ده چې په جیپور کې په تولیز ډول تر (۵۰۰) کورنیــو پــورې پښــتانه هــم اوسېږي، خو دوی اکثرو پښتو هېره کړې ده، یوازې د ګوتو پــه شــمار داسې پښتانه شته چې هغوی پښتو ګړېدلای شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستي پېلس همغه مهال هم د راجستان د راجاګانو شخصي شتمني

وه او اوس د نیکونو دغه میراث یې لمسیانو ته پاتې دی. اوسنی پښت (لمسیان) کولای شي د نیکونو په شتمنیو د خپل ځان لپاره د ژونـد د راحت ټول اسباب برابر کړي او سوکاله ژوند پرې وکړي. د پښتو متـل دلته رښتیا هم مصداق پیداکوي. (پلار ګټلې زوی ته اسانه ده.)

(c) ketabton.com: The Digital Library

له جیپوره تر ډهلي

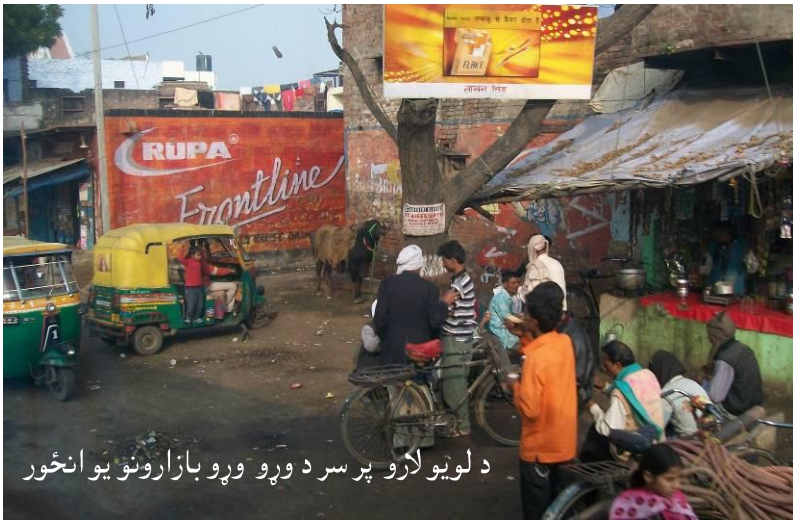
کله چې موټر عمومي سړک ته برابر شو، نو پاکه هوا او شنه فضا مو تر سترګو شوه. دا لویه لاره هم په ښه او اساسي ډول جوړه شـوې وه، منځ کې ګلدان او هره خوا پر یوه وخت دوو موټرو حرکت کولای شو. دا ځمکـــه کـــه څـــه هـــم اواره وه، خـــو ځـــای ځـــای

د جیپور ښار یو واټ

غرونه هم تر سترګو کېدل، دلته هم د لارې د سر مارکېټونو، بازارونو او دکانونو کمی نه و. په لاره کې ځای ځای باغونه وو چې سرو او رنګارنګ ګلونو یې د سړي توجه ځانته راجلبوله، د لارې د سر بازارونه ډېر چټل وو، داسې فکر کېږي چې دا بازارونه یا ښارونه ښاروالي قطعاً لري نه او یا خلک په نظافت کې پوره وندې نه اخلي. غرونه او غونډۍ یې په طبیعي ونو پوښلي وو او لکه زمونږ د غرونو پـه شـان د جګـړې او د لرګیـو د سوداګرو ناتار پرې نازل شوی نه و. یوه بجه موټر د ټکس یوې دروازې ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لویو لارو پر سر د وړو وړو بازارونو یو انځور

ودرېده. سره له دې چې دا لاره هم ښه وه، خو ماته د دومره ګڼې ګونې لپاره کافي نه ښکارېده، کله چې د چک له دې لومړۍ دروازې تېر شو، نو پر دواړو خواوو د سړک جوړولو کار شروع شوی و، ددې کار په تکمیل سره کېدی شي دا سړک د نړیوالو لویو لارو په شان شي. د سرو ډبرو ډېر غرونه هم په لاره کې ځړګند شول، تر دې ځایه چې موټر مزل وکړ، نو لږ لږ د ګرمۍ احساس وشو، خو د هېڅا هم (ای سي) ته پام نه و، اجمل ورغی، ډرېور ته یې وویل چې (ای سي) چالان کړه، هغه ای سي چالان کړه او دې سره اکثرو د راحت احساس وکړ، تر اوږده مزله وروسته جانپتي ریسورټ (Ganpati Resort) رستورانټ ته راغلو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

غرمنۍ په جانپټي ریسورټ کې

جانپټي ریسورټ (Ganpati Resort) د لارې د سر یو ډېر ښکلی ریستورانټ دی، لومړی مو په تشناب کې مخ و لاس ومینځل، هوټل ډېر ښه چمنونه لرل، وړې وړې ویالې او شنې

ساحې په کې جوړې وې، ټولې خواوې شنې وې، په چمنونو کې یې هم د ناستې لپاره ځایونه جوړ کړي وو، مورږ په ځانګړو خونو کې کښناستو، هوټل والا راغی، مورږ ورته وویل: ((مینو راوړه!)) مینو یې راوړه، سور کړی چرګ مو فرمایش ورکړ، یو دال، د چرک دوه کبابه. چرګ کباب ته یې (۲۶۰) کلدارې لیکلې وې، د دالو قیمت مو هېڅ ونه کوت، چپاتۍ ډوډۍ مو ورته وویل چې ورسره رایې وړي، د (سریلانکا) او (مالدیف)

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوه محصلینې چې غالباً پیسې ورسره خلاصې وې، هلته نــړدې ولاړې

وې، هغوی مو هم ډوډۍ ته راوبللې، خو د مالدیف هغې ډوډۍ ونه خوړه. کله چې یې وروسته ب ِل راوړ، د درې بوتلو اوبو په شمول نــو تــولې (۱۵۷۰) روپۍ شوې، مورِ ورته وویل چې په مینو کې خو دا قیمتونه نــه وو، دوی وویل: ((تاسو خو د چرګ کباب دوه دوه فرمایش ورکــړی و.)) په داسې حال کې چې مورِ ټول دوه خوراکه فرمایش ورکړی، دوی ډبل محاسبه کړی و، ډبل خوراک یې هم داسې و چې زمورِ د وطن د بزګرانو ایله دوه غټې مړۍ کېدلې، یوه چپاتۍ یې په پنځوس کلدارې محاسبه کړه، ټیک یوه مړۍ کېدله، خیر جنجال مو ورسره ونه کړ، پیســې مــو ورکړې، یو بوتل اوبه چې (۱۵) روپۍ کېږي دلته یې (۵۰) روپۍ حســاب کړې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځه کم څلور بجې موټر ته پورته شو، له دې ځای څخه تر ډیلي پورې (۱۵۲) کیلو متره لار پاتې ده، چې کېدی شي په نږدې درې ساعتونو کې ور ورسېږو. تر دې وروسته به یو لس پنځه لس دقیقې تېرې وې چې ښي او کین لاس ته مو لویه صنعتي سیمه تر سترګو شوه. د بېلابېلو فابریکو لوحې پرې لګېدلې وې. په لاره کې موټروان دومره ناتراشه ارندونه کول چې د سړي زړه یې برېښوه، ارند لکه د دېوال خواته متیازې کول دلته عادي خبره ده. د ټکس دویمې دروازې ته ورسېدو لږ تم شو. بیا هم تر اوږده، له ګنې ګونې ډک او ستړي کوونکي مزله وروسته د ټکس درېیمې دروازې ته ورسېدو، پنځه لس تېرې وې شېږو نه چې (ګورګاوون) ښارګوټي ته داخل شو، دا ډېر ښایسته ځای او ښکلی ښارګوټی دی. د ډیلي ښار په یوه څنډه کې دی، څو دقیقې وروسته د ډیلي دخولي دروازې ته د ټکس لپاره ودرېدو. پنځه لس دقیقې وروسته همغه ځای (سوټ ایکستینشن) ته چې مور، د سفر پر لومړۍ ورځ له همدې ځایه موټر ته پورته شوي وو، راورسېدو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هر چا ته د خپل هوټل موظف موټر ولاړ و، مورِ په دوو ټکسي مـــوټرو

کې تر خپل هوټله (راني کسل هوټل) پورې راغلو، د مابنـــام اوه نیمـــې بجې وې، د هوټل رسپشن کې تر هر کلي وروسته هغوی مورِ ته وویـــل: ((څو بجې ډوډۍ تیاره کړو؟)) مورِ ورته وویل: ((اته نیمې بجې.))

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې سفر نتیجه

ددې سفر نتیجه کېدی شي ددې سفر له متن څخه استخراج شي، څه چې ما لیدلي، هغه مې تر ډېره حده کټ مټ را انتقال کړي ، خو څه شی چې زه غواړم لږ نور هم راوسپړم، هغه دادي چې څومره یو شی کم وي ارزښت یې زیات وي، محرومیت او محکومیت هم د یو شي ارزښت

زیاتوي، څومره چې سړی ډېر تړی وي، اوبو ته یې ډېره اشتها راځي، د تړیتوب په پراو کې چې سړي ته اوبه میلاو شي، نو د اوبو پر قدر تر هرچا ښه پوهېږي، هغه ته اوبه تر هر څه زیات خوند ورکوي، انسان هر هغــه څه ته ډېر لېوال وي چې دی ورته په اسانۍ لاسرسی نــه لــري. زمــوږ افغاني ټولنه کې له مشروعو او نامشروع لارو د نر او ښځې پیوستون ډېر

(c) ketabton.com: The Digital Library

سخت دی، همدا وجه ده چې د ښځې او یا له هغــې ســره د مینــې او محبت قیمت لوړ دی ان د سر په قیمت:

دیدن د سر په بدله دی

که سر ساتې خاورې به وکړې دیدنونه.

ببلابېل سانسورونه ددې سبب شوي چې د ښځې یوه تشــه خولــه خندا او تش کتل هم د تړې نرینه د زړه ګلونه وغوړوي او ډېر لذت ترې واخلي.

ســـتا د یـــوې ورځې خندا وه

زه به ژړا درپسې ټول عمر کومه.

خو په هغه ټولنه، لکه د هندوستان، په ټهره بیا د هند ښاري ټولنه،

په دې کې هم بیا ډیلي کې، چې د ښځې او نر ترمنځ د پیوســتون پــر وړاندې اکثره پولې نړېدلي، ښځو هم هغه کشش له لاسه ورکړی، چې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

محرومو ټولنو کې یې لري. انسان (وګړی) لا تر اوسه په ډېرو ټولنو کې (وګړی) یا حیوان دی، (انسان) شوی نه دی، کم شمېر یې د انســانیت

پراو ته رسېدلي دي، د انساني غریزو د مهارولو او صیقلولو لپاره چــې سیستماتیک عقاید او قوانین نه وي، انسان خپله پر یو وحشي حیوان بدلېږي، په دې سفر کې مورِ سره د نړۍ (۳۲) هېوادونو محصلین وو، چې اکثره یې په خپلو هېوادونو کې مطرح خلک ګڼل کېږي او غالباً یو ځوک دي چې تر دې ځایه رارسېدلي، عمرونه یې هم له (۲۵) څخه تر (۵۰) کلونو پورې وو، ښځې او نر دواړه په کې شامل وو، خو په دې درې ورځو کې د ښځې او نر تر منځ بریدونه اکثره ونړېدل، د نرو او ښــځو د هوس اسونه ډېر تېز وو، په هر چمن کې یې د هوس اس ځغاست کاوه، داسې سل په سلو کې ازادي، سل په سلو کې بغاوت هم راتوکــوي، نــو ځکه خو ماته لا ډېره څرګنده شوه، چې بې کنټروله ازادي، بې کنټروله

(c) ketabton.com: The Digital Library

انارشي زېړولای شي. زه فکر کوم چې ښځو ته د عقایدو په مسیر کې د ورکړې ازادۍ تضمین په کار دی، په هر څه کې داسې یو حـد، بریـد او کچه ټاکل په کار دي چې هوسونه د ښځې او نر پر هویت او شخصـیت داسې ګوزار ونه کړي، چې هغه یې د کنټرول وړتیا له لاسه ورکړي. کله چې له سفره راستانه شو، هر سړی به په هره کچه په فزیکي او ذهنـي لحاظ ستړی و، خو زه خوشاله په دې وم چې د ګناه د ښاپېرو له یرغل څخه په داسې حالت کې بچ شوم چې یوازې د دفاعي ځـواک سسـت دېوالونه راته پاتې وو. ډېر څه مې ولیدل او ډېرې نوې تجربې مې ترلاسه کړې، خو څه شي ته مې لاس ورنه وړ او د څه شي مزه مې ونه څکله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو مانبامی د کرکټ په خوشالۍ کې

د فبروري د یارلسمه نېټه د شنبې ورځ وه، (محبوب) سره مو لا پخوا وعده اینبې وه: ((د شنبې ورځ رخصت یو راشه، چې اجمل او ساحل سره لاړ شو چکر ووهو!)) محبوب الله محبوب زموږ یو فعال فرهنګي ملګری دی چې له تېرو لسو میاشتو راهیسې په

د افغانستان د کرکټ ملي لوبډله

هند کې اوسي، موږ ورته له ډېرې مینې (محبوبی) وایو. د شپې مې ښه خوب وکړ، تر سهار چای وروسته بیا لاړ شان ویده شوم، دولس بجې مې اجمل او ساحل ته زنګ ووایه، ما ویل راځئ چای به وڅښو، بیا به لاړ

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوا! هغوی چې راغلل، څو شېبې مو پر کتابونو بحث وکړ، هغوی زما په کمپیوټر کې د سفر عکسونه واچول، دې کې اجمل وویل: ((صبر تر څو چې محبوب راځي، کرکټ به وګورو.)) تصادفاً کرکټ پر همغه شـــېبه شروع شو او په ژوندۍ بڼه یې د انټرنټ له لارې ښوده، البته تصویري نه خو نومړي یې شېبه پر شېبه ښودلې، اجمل خو د کرکټ دومره شوقي

د افغان لوبډلې غړي د لوبې تر کتلو وروسته دخوشالۍ پرمهال

دی چې امتحان هم ورته پرېږدي، زه خو پر کرکټ چندان نه پوهېږم، خو اجمل چې راته تشریح کړ، نو ماته یې هـــم خونـــد راکـــړ، دا وخـــت محبوب هم راغی، هغه هم کرکټ ته کښناست، لوبـــه د افغانســـتان او عربي متحده اماراتو ترمنځ وه، په پای کې (عربي متحده اماراتو) تـــول

(c) ketabton.com: The Digital Library

تال سل منډې وکړې، محبوب هم پر کرکټ مصروف شو، لـړه شـېبه وروسته د (جاوید نوراني) په نامه یو بل افغان هم زما لیدو ته راغی، هغه غونډتل چې افغانستان کې یو (Think tank) ګروپ جوړ کړي، په تېـره بیا په دیني برخه کې، له هغه سره مې په دې اړه مفصلې خبرې وکړې، کرکټ همداسې روان و، کله چې د افغانستان نوبت راغی، نو پـه اول کې د افغانستان ټیم چندان ښه نه و، اجمل همداسې وارخطا و، کله به کوتې څخه وته کله به بېرته ننوته، په اخر کې د افغانستان دټیم حالت ښه شو، کله چې پنځه باله او یو رنځ پاتې و، نو اجمـل ډېـر وارخطـا و. بلاخره ولیکل شول Afghanistan won (افغانستان وګټله)، دې سره نو

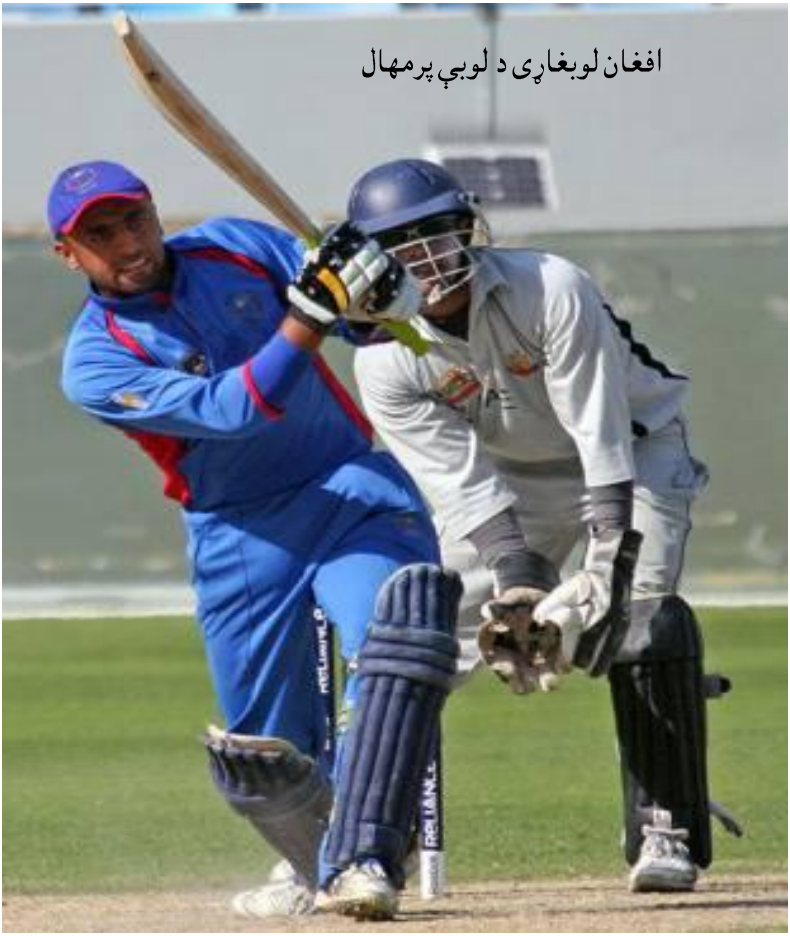

محبوب، میریال، یون او پراسپر

ټول خوشاله شو، ما ورته وویل: ((ځئ چې ځو نو اوس په (کابل- ډیلي هوټل) کې زما مېلمانه یاست.)) هلته لاړو،ډوډۍ مو ښه په خوند وخوړه، (۷۵۰) کلداړې مو ورکړې، کله چې راووتو نو په بازار کې د مدغاسکر له

(c) ketabton.com: The Digital Library

هېواد څخه زمونږ دوه ټولګیوال اغلــې میریــال بوتــو(Mrs. Myrielle Botou) او ښاغلی محفینو جینــټ پراســپر (Mr. Mahfeno Jeannot Prosper) مخې ته راغلل، هغوی نو یو څه سودا هم ځان ته اخیستې وه،

ما دواړو ته وویل: ((یو شی به زه هم درته واخلم!)) دواړو هېڅ ست ونه کړ، د بوتانو دکان ته ودرېدل، لومړی ښځې یو جوړه بوټان خوښ کړل، بیا مې (پراسپر) ته وویل: ((ته دې هم مېرمنې ته یوه جوړه خوښ کړه))

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه وویل: ((سمه ده)) بوټان یې واړول راواړول، بیه مـو هـم ورسـره خلاصه کړه، خو بیا ببرته پښېمانه شول، ما وویل: ((راځئ بل ځای ته لاړ شو، بوټان څه کوئ راځئ جامې واخلئ!)) دوی وویل: ((بېخي سمه ده)) لنډه دا چې دوه جوړې جامې مې یوه دې پېغلې او بل د سړي مېرمنې ته واخیستې، ډېر زیات خوشاله شول، دواړه (۷۰۰) کلداري شوې، اجمل جوس ته دعوت کړل، د کېنو جوس یې هم وخښه، په رېکشا کـې مـو کېنول، د رېکشا کرایه مو ورکړه، دوی د خپل هوټل او مورِ د خپل هوټل پر لوري رهي شو. اوس چې د شپې شل کم یـوولس بجـې دي، مـا دا یادښت ولیکه او همدارنګه په انټرنېټ کـې د ایرلنـډ او افغانسـتان د

د افغانستان د کرکټ ملي لوبډله

کرکټ لوبه ګورم، ایرلینډ دا مهال په ۳.۱۸ اورونو کـې (۱۳۴) منـډې جوړې کړي، دا ډېرې زیاتې دي خدای دې د افغانستان تـیم تـه خیـر کوي، زه لاړم لمانځه ته چې د خپل وطن د تیم لپاره دعا وکړم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

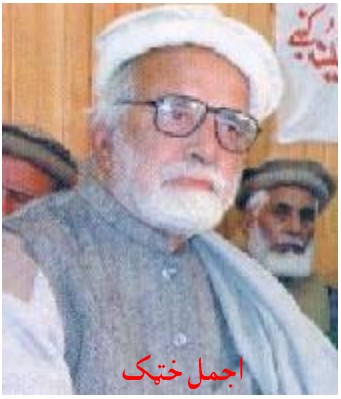
تر لمانځه وروسته بیا نېټ ته کېناستم. ایرلنډ (۱۴۲) منډې جـــوړې کړې اته لوبغاړي یې وسوځېدل، افغانستان ته په کـــار دي چـــې (۱۴۳) منډې جوړې کړي، د افغانستان ټیم لپاره دا اسانه خبره نه ده، خـــدای دې فضل وکړي، مورِ پر خپل خدای(ج) ډېر ډاډه یو، افغانانو ټول عمر د خدای پر دین ننګ کړی دی. سره له دې چې کرکېټ د دین خبره نه ده، خو مورِ باوري یو چې بری او ناکامي د لوی خدای(ج) په لاس کې دي.

اوس چې د شپې پنځه ویشت کم یوه بجه ده، افغانانو د لوی خدای په فضل ایرلنډ ته ماته ورکړه، دادی د شل اوریزو لوبو نړیوال کپ ته یې لاره پیدا کړه. مورِ نو شېبه په شېبه لوبه تعقیبوله، دا د افغانستان لپاره یو لوی ویاړ او د عزت کار و. ما(یون) اجمل او ساحل ته وویل: ((پر ما مو بله مېلمستیا هم واوښتله.)) محبوبي ته مو زنګ وواهه چې لوبه افغانانو وګټله، محبوب هم ډېر خوشاله و او مورِ نو د سبا پروګرام لپاره د ذهني نقشې پر جوړولو مصروف شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اجمل ختک په یاد غونډه

د فبروري (۱۳) مه نېټه وه چې استاد خالق رشید راته زنګ ووایه: ((سبا ماسپښین د ثناالله خان لالا په کور کې د اروابنیاد اجمل ختک په یاد غونډه ده چې له یاده دې ونه وځي، له اندیوالانو سره ورته راشه!)) ما وویل: ((سمه ده.)) ثناالله خان یـو ځل مخکې هم مورږ مېلمانه کـړي وو، دی د هند د نیمې وچې د سیاسـي- ادبي بهیر او قومي مبارزو په باب ډېـر معلومات لري او یو ژوندی تاریخ دی. د فبروري (۱۴) مه د غرمې ۱۲ بجـې زه (یون)، محبوب الله محبوب، اسدالله ساحل او اجمل فدایي د ثناالله خـان لالا کور ته ورغلو، د ال اندیا رادیو د پښتو څانګې پخوانی مشر (ملهوترا بترا)، اوسنی مشر (ممتاز ولي)، (استاد خالق رشید)، په جواهر لعل نهرو پوهنتون کې استاد (مظهر صیب) هـم تشـریف راوړی و. پـه دې کـې بتراصیب سک هندو او مظهر مسلمان هندی دی. په پیل کـې مظهـر صیب د قران کریم څو مبارک ایتونه تلاوت کړل، بیا ملهوترا بترا د اجمل ختک د شخصیت په اړه هر اړخیزې خبرې وکړې او دی یـې د هنـد د نیمې وچې یو عظیم سیاسي او فرهنګي شخصیت وباله، بتـرا وویـل: ((اجمل ختک تر پایه پورې د عدم تشدد فلسفې ته وفادار پاتې شو.)) بترا له مرحوم اجمل ختک سره خپلې شخصي خاطرې هم بیان کړې او

اجمل ختک

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هغه پر مړینه يې ډېره خواشيني څرګنده کړه. بترا د خپلو خبرو پــه پای کې وویل: ((سره له دې چې پښتو زما مورنۍ ژبه نه ده، خو اوس زما

په حافظه کې ناسته ده او زه په پښتو ژوندی یم)) بترا زیاته کــړه: ((زه اوس ډېر سپین ږیری شوی یم او د ژوند وروستۍ شپې ورځې مې دي، خو په ژوند کې مې دا یو ارمان دی چې کله زه مړ کېږم، نو که ماسره د ځنکدن پر وخت څوک پښتو ووایي نو روح به مې ډېر ارام شي.)) ما چې د پښتون شوي سک دا خبرې واورېدې، نو د مرحوم عاصي اشنغري دا شعر رایاد شو:

د مرګ قاصده ځنکدن کې دا پښتو به کوې
پــښتنه ساه رانه وانخلي د بادار کوڅه کې

بترا راته څومره عظیم شخصیت او خپل تېر او اوسني هغه واکمــن، چې خپله ژبه يې هېره کړې، راته څومره پیکه وبرېښېدل. د مورنۍ ژبې ساتل د شخصیت په وده کې څومره رول لري، هغه پښتون چې پښــتو يې هېره کړې وي، هغه کې به د پښتونولۍ د جوهر څه څرک ولګي؟ خو هغه سک یا هندو چې پښتو يې زده کړې، د پښتونولۍ څــومره اثــرات

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرې پراته دي، دلته سړي ته لا ښه پته لګي، چې چا پښتو هېره کړې، د پښتونولۍ نور ممیزات یې هم هېر کړي دي، کاشکې زمونږ ناپښتانه شویو پښتنو خو له (بترا) او نورو بشروالو څخه څه عبرت اخیستی وای.

تر بترا صیب وروسته ما (یون) خبرې وکړې، ما وویل: ((د زمانې قضاوت کله کله عادلانه نه وي، بریالي شخصیتونه کله کله ناکام ښیي او کله کله بیا ناکام شخصیتونه د تاریخ په یوه مشخصه مقطع کې بریالي وګڼل شي، د یو چا په بریالیتوب او ناکامۍ کې چاپېریال ډېر رول لري، اجمل ختک او د پښتنو ځینو نورو مشرانو چې په کوم تنګ او اغزن چاپېریال کې مبارزه کړې، دا کار د هرچا لپاره اسانه نه و، دوی پر یوه وخت له څو ډوله ستونزو سره مقابله کړې، خپل شخصیت یې تثبیت کړی او خپل فکر یې څرګند کړی دی. هغه وخت چې اجمل صیب په کابل کې و، مورږ به یې وخت پر وخت لیدو ته ورتلو، په کابل کې د هغه وخت مشکلات مورږ ته معلوم وو او هم په کوزه پښتونخوا کې د هغه پر وړاندې پرتې ستونزې مورږ ته څرګندې وې، خو ده د ټولو ناخوالو پر وړاندې مبارزه وکړه:

د خوشال له خاورې پورته یوه لمبه شوم
بل مشال په اباسین او تاتره شوم

دا مشال به لا بل وي او تر څو چې پښتون قوم ژوندی وي، د ده د لارې لارویان به دده لاره تعقیبوي، اوس مورږ ته په کار دي چې دده د فکر د لاښلونې لپاره د ده چاپې او ناچاپ اثار یو ځل بیا چاپ کړو او هر چاته یې ورسوو، الله تعالی دې اجمل ختک صیب ته فردوس جنت په نصیب کړي، ښاغلي ثناالله خان یوسفزي صیب نه هم ډېره مننه کوم چې دلته یې ددې ناستې زمینه برابره کړه.))

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماپسې ثناالله خان لالا خبرې پیل کړې، ویې ویل: ((د اجمل خټک صیب پر مورډ دا حق جوړېدو چې د هغه په یاد غونډه جوړه کړو، خو دلته شرایط داسې دي چې د لویو غونډو جوړول په کم وخت کې اسانه نه دي، نو ځکه مې تاسو ته بلنه درکړه.)) ثناالله خان یوسفزي له اجمل خټک سره د خپلو څو خاطرو یادونه وکړه، هغه وویل: [یوه خاطره خو داوه چې زه یو وخت کابل ته تللی وم، هلته زما لیدو ته (زاخېل) او (قمر ګله) راغلي وو، زاخېل وویل: ((ځو د اجمل صیب لیدو ته)) زه هم ورسره لاړم، کله چې د هغه کور ته ورغلو، نو اجمل صیب د زاخېل توصیف شروع کړ چې ډېره ښه هرمونیه غږوي؛ بل هېڅوک داسې هرمونیه نه شي غږولای، د قمرګلې یې هم ډېر توصیف وکړ، لکه هر مشر چې د خپلو هنرمندانو ستاینه کوي، دوی یې ډېر ونازول، زما په باب یې هېڅ ونه ویل، په پای کې زاخېل صیب ورته وویل چې دی (ثناالله خان) نومېړي د کشمیر له پښتنو څخه دی، دلته کابل ته راغلی دی، بیا یې نو له سره ما سره ستړي مشي وکړل، راته یې وویل: ((ما ویل چې ځه زاخېل سره راغلی یې، خیر د دوی د ګروپ سړی یې یا به تبله وهې یا به رباب غږوې، خبر نه وم چې ته د کشمیر پښتون یې.)) بیا یې د کشمیر او هند د ټولو پښتنو پوښتنه وکړه، د پښتنو په حال یې سترګې له اوښکو ډنډ شوې، دا نو د داود خان د حکومت وخت دی، داودخان په پای کې پاکستان او ځینو اسلامي هېوادونو سره موافقې ته رسېدلی و چې د روسیې د نفوذ مخه ونیسي، اجمل خټک ته یې هم ویلي وو چې تا به کوم بل هېواد؛ یوګوسلاویا اویا کوم بل هېواد ته ولېږو، اجمل صیب ډېر پرېشانه ښکارېده.]

(c) ketabton.com: The Digital Library

ثنالله خان اجمل ختک د پښتنو ډېر عظیم شخصیت وبالــه او ویــې ویل چې تر اخره پورې د باچاخان دلارې پیرو پاتې شو.

ورپسې محبوب الله محبوب لنډې خبرې وکړې او اجمل ختک یې یو لوی شاعر وباله. بیا استاد خالق رشید د اجمل ختک په اړه هر اړخیزې خبرې وکړې او ویې ویل: ((هغه په افغانستان کې د خــاص احتــرام وړ شخصیت و، پر خلکو ډېر گران و، په جشنونو کې به د هغه خبرو ته ټول خلک غوږ غوږ وو، دا چې یو زیات شمېر خلکو پر خپلو زامنو د (اجمل) نوم ایښی، دا هم څه تصادفي خبره نه ده، دده د شخصیت اغېز په کې له ورایه څرګندېږي)) ترڅنګ یې زمــا ملګري (اجمل) ته اشاره وکړه چې دا دی یو (اجمل) دا اوس هــم پــه دې څنګ کې لرو.

استاد خالق رشید

استاد خالق رشید د اجمل ختک په اړه د اردو ژبې د لوی شاعر (احمدفراز) یادونه هم وکړه چې اجمــل ختک یې ستر شاعر باله، استاد رشید وویل: ((احمدفراز به ویل چــې اجمل ختک د شاعرانو یو نسل روزلی دی، چې هغوی اوس د هغه لاره تعقیبوي، دا د هغه لوی کمال دی. اجمل ختک نه یوازې پښتنو، بلکې د هند نیمې وچې ته ډېر څه ورکړي او تر خوشال ختک وروسته دی دلته په مهمو شاعرانو کې حسابېږي.)) استاد رشید د اجمل ختک په بــاب نورې په زړه پورې خبرې هم وکړې، په پای کې بترا د پای خبرې وکړې او اجمل ختک ته یې دعا وکړه. غونډه په ډله ییزې دعــا ســره پایتــه ورسېده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کرکټ خوشالي او وچه مېوه

د فبروري پر (۱۵) مه نېټه د دوشنبې ورځ سهار ټولګي تــه لاړو، دا داسې مهال و چې افغانستان د کرکټ شل اوریزو لوبو ته لار موندلې او ماسره دلته په اتاق کې ډېره وچه افغاني مېوه وه، مخکــې مــې هــم د کورس استادې، اداري او ځینو نورو هندوانو ته یو څه وچه مېوه ورکړې وه، هندوان د افغانستان په وچه مېوه ډېــر زیــات خوشــالېږي، حتــی ډاکتران یې په نسخه کې لیکي، په تېره بیا (بادام) او (پسته.) اجمل او

اجمل او د کورس استاده د افغانستان وچه مېوه تشریح کوي.

ساحل ته مې وویل: ((د دوشنبې پر ورځ به دا وچه مېوه یوسئ او پر ټولو ټولګیوالو به یې تقسیم کړئ بیا به ورته ووایئ چې دا د څه لپاره ده؟))

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دوشنبې ورځ چې کله ټولګي ته لاړو، نو ټول راغلل، اجمل د مېوې پر وېش شروع وکړه، ټولو چیغې کړې، دا د څه لپاره؟ یوې نیمې شوخې محصلې به غږ کړ: ((دا د اجمل د کوڅې په مناسبت، اجمل کوڅه کړې.)) اجمل یې ښه تر پوزې راوست، بیا استادې ددې بېلابېلو مېوو نومونه پر تخته ولیکل، د بېلابېلو هېوادونو اکثره محصلین دې مېوې ته حیران وو، له کیوبا څخه (رافایل) وویل: ((مورِ قطعاً دا ډول مېوې نه لرو)) بیا استادې وویل: ((افغانستان دا ډول ډېرې زیاتې مېوې لري، هند یې هم لري، خو د افغانستان په شان ډېرې نه دي، افغانستان یې بهر ته ډېرې زیاتې صادروي)) استادې زیاته کړه: ((د (یون مېرمن) نه تشکر کوم چې ماته یې څو موده دمخه ډېره زیاته وچه مېوه رالېږلې وه.)) دې وخت کې اجمل وویل: ((ددې مېوې د وېش په مناسبت تاسې ته وروسته بیا وایم، خو اوس تاسې خپله مېوه وخورئ.))

ټولو یو چکچک وکړ، د محصلې څوکۍ داسې ده چې که خپله د

پوهنتون استاد هم پرې کېښې، د محصل خصلت او خوی اخلي. مورِ په ټولګي کې له بېلابېلو هېوادونو، لکه موزمبیق او نورو څخه څو پروفیسوران درلودل چې هلته یې عملاً په پوهنتون کې درس ورکاوه،

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو دلته چې یو ځل بیا د محصلی پر څوکی ناست وو، هغه د محصلی حرکتونه تري کېدل، ما تر ډېره حده کونښښ کاوه چې ځان کنټرول کړم، نو په دې خاطر به استادې ویل: ((پروفیسور یون یوازې ورو ورو موسکا کوي))(Ismael Smiles). د ماسپښین یوه بجه شوه، ټولګی په رخصتېدو شو، اجمل پورته شو له استادې یې اجازه واخیسته، ټولو ته

افغان ملي لوبډله د لوبې ترڅنګ وروسته

یې وویل: ((اوس غوږ شئ چې یو ښه خبر درته وایم)) ټول غوږ غوږ شول، هغوی اکثرو داسې فکر کاوه چې کوم شخصي خبر دی، اجمل وویل: ((تاسې پوهېږئ چې زموږ هېواد کې همېش جنګونه دي، ځینې خلک په نړۍ کې شاید داسې فکر وکړي چې افغانان له جنګه پرته پر بل څه نه پوهېږي، خو حقیقت داسې نه دی، هر کله چې افغانان د ډېر کم وخت لپاره له جنګه راوتلي، نو ډېرې غټې کارنامې یې کړي دي، تاسې وګورئ د افغانستان د کرکټ ټیم یې یو ښه مثال دی، موږ تر

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوسه پورې په ټول هېواد کې د کرکېټ یو اساسي میدان نه لرو، خــو د افغانستان ټیم بیا هم د کرکېټ شل اوریزو نړیوالو لوبو ته د لار موندنې په موخه چې همدا اوس په اماراتو کې روانې دي، د نــړۍ ډېــرو قــوي ټیمونو ته ماتې ورکړه او د لومړي ځل لپاره یې د کرکېټ نړیوال جام ته لاره پیدا کړه، هېڅ مملکت په دومره کم وخت کې دومره غټې بریاوې نه دي ترلاسه کړي، مورِ امریکا، اماراتو، ایرلنډ او نورو ته، چې په کرکېــټ کې اوږده سابقه لري، ماتې ورکړه، نو دا مېوه (پروفیسور یون) تاسې ته په دې مناسبت تیاره کړې وه)) ټولو چکچک وکړ، چغې یې کړې، لکــه چې له ټولګي نه د کرکېټ میدان جوړ شوی وي، همدې سره له ټولګي راووتو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیا هم د کرکټ د شوق په دام کې

لکه څنګه چې دمخه مې یادونه وکړه زه یو وخت پــر کرکټــ نــه پوهېدم، نو ځکه یې خوند هم نه راکاوه، که رښتیا ووایم یو څه مې بدې هم راته، ځکه چې په پاکستان کې ډېر کېده او هغوی خپله ملي لوبــه ګڼله، د اکثرو افغانانو دا عادت دی چې کوم شی د دوی د رقیب هېواد

د کرکټ ملي لوبډلې کپتان نوروز منګل د بال کتلو پرمهال

خوښېږي، د دوی نه خوښېږي، خو ځینې افغانان چې د کرکټ پر لوبه پوهېدل، هغوی به پرې داسې روړدي وو، لکه پوډریان چې پــر پــوډرو روړدي وي، اجمل هم د کرکټ یو پوډري غونــدې و، د افغانســتان او ایرلنډ، افغانستان او اماراتو، لوبه خو مو په ژوندۍ بڼه له انټرنېټ څخه تعقیب کړه. کله چې افغانستان ددغو لوبو وروستۍ لوبه کوله، نــو دې لوبو ډېر خوند وکړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دسې شنبې شپه مانښام اجمل راته وویل: ((نن د کاناډا او افغانستان مېچ دی نو دا هم ډېر جالب دی.)) د شپې ورته کښناستم، افغانستان په

افغان لوبغاړی د توپ وهلو پرمهال

ډېر خوند، ((۲۸۹)) مندې جوړې کړې، کله چې د کاناډا د منډو وار راغی، نو په اول کې ډېر تېز روان وو، داسې ګڼل کېدله چې سل په سلو کې یې وړي، زما زړه یې سور کړ، په دې کې زما انټرنېټ هم خراب شو، هرځومره چې مو هلې ځلې وکړې بېرته وصل نه شو، اجمل له خپل اتاقه زنګ وواهه: ((کاناډا ډېره تېزه روانه ده خدای دې خیر کړي، ډېر کم احتمال دی چې افغانان یې وګټي.)) ما ورته وویل: ((نور یې څه کول هماغه لوبه یې بس وه، نور به راتلل خپل وطن ته.)) ځرنګه چې زما انټرنېټ خراب و نو اجمل وویل: ((زه خپل کمپیوټر راکښته کوم)) ما وویل: ((نه درس نه مو وباسي، دا څو ورځې مو په همدې تېرې کړې))

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه وویل: ((خیر که نتیجه مثبته وه، بیا درته زنګ وهم.)) که افغانان دا لوبه وګټي نو دا به د کرکټ په تاریخ کې یوه معجزه وي، اجمل هـم د

کرکټ متخصص دی، ده وویل: ((کانادا خپلې ویکټې ساتلي، که افغانان په پای کې څه وکړي، وبه یې کړي که نه تر اوسه خو حـالات ښـه نـه دي.)) د شپې ډېر ناوخته اجمل زنګ وواهه، ما ته یـې وویـل: ((ویښ یې؟)) ما ویل: ((هوا!))، ((افغانستان خو وګټله)) ما وویل ((نه بابـا)) ده وویل ((کانادا (۲۸۸) منډې وکړې او نور بالونه یې خلاص شـول.)) مـا وویل ((داڅه وایې؟)) زه چې نور د ویده کېدو په حال کې وم، خوب مې وتښتېده، ببرته مې کمپیوتر چالان کړ، انټرنېټ ته لاړم، ګورم چې وصل شو، د لوبې ټول جزیات مې وکتل، رښتیا هم د معجزې په شان یو کار و.

اجمل ته مې ببرته زنګ وواهه: ((یو بله مېلمستیا مـو هـم پـر مـا واوښته، سبا ته به زاړه ډیلي ته ځو، (محبوبي) هلته یو ښه هوټل لیدلی دی)) اجمل هم ډېر خوشاله شو، ما محبوب ته زنګ وواهه، هغـه هـم

(c) ketabton.com: The Digital Library

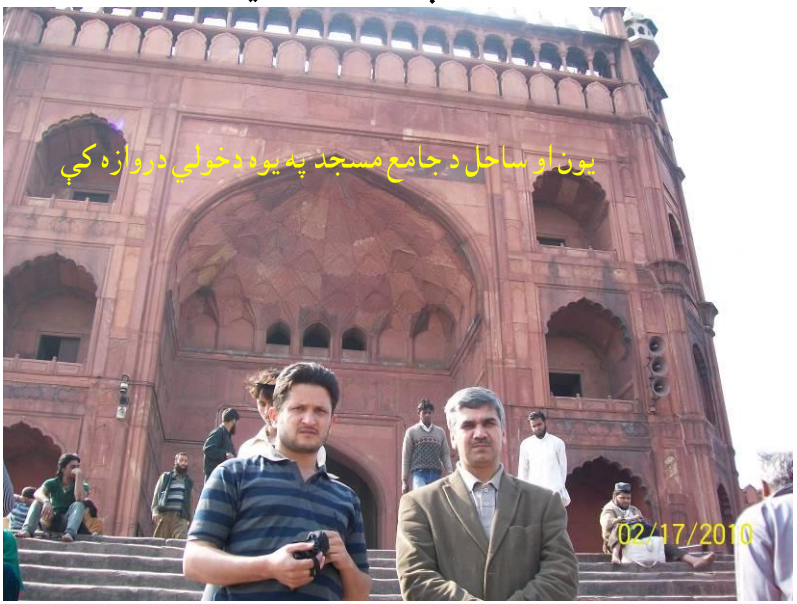

ویښ و، ما ویل چې دادی کاناډا ته یې هم ماته ورکړه، هغه هم سخت خوشاله شو، هغه وویل: ((دا دنیاوال به څه وایي چې داځه قسم خلک دي، بله ورځ ټولې نړۍ ته ماتې ورنه کړي.)) ما وویل: ((سبا دې پر ما بله ډوډۍ واوښته، زاړه ډیلي ته به ځو.))

(c) ketabton.com: The Digital Library

جامع مسجد - زوړ ډیلی

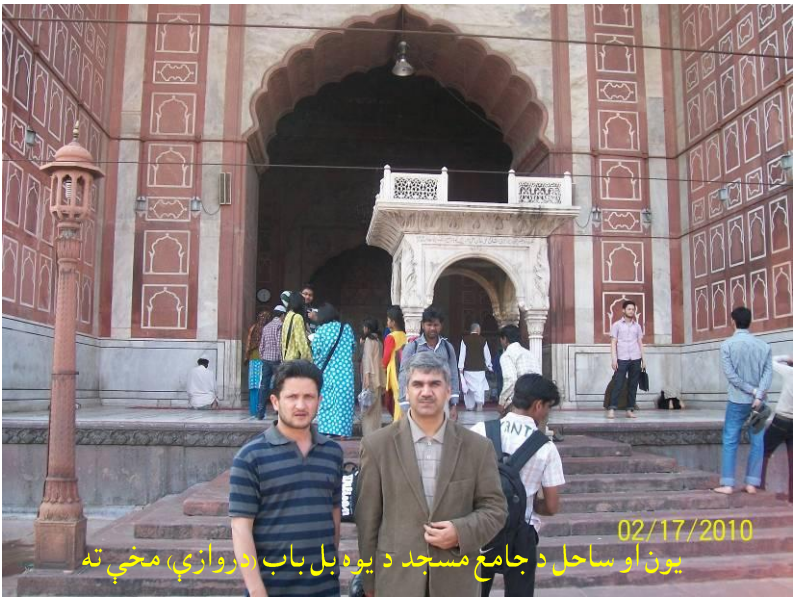
(جامع مسجد) په زاړه ډیلي کې جوړ شوی.دا مسجد د شاه جهان په امر پیل شوی او پر (۱۶۵۶م) کال بشپړ شوی دی. جامع مسجد لعل کلا ته مخامخ ودان شوی؛ په زاړه ډیلي کې موقعیت لري، دا د هند د مسلمانانو یو مهم مرکز دی، ددې جومات خارجي محوطه تر (۲۵زره)

زیات لمونځغاړي ځایولای شي، جامع مسجد د (شپږو کلونو) په بهیر کې جوړ شوی او (پنځه زره) کارګرانو پرې کار کړی دی. له لرغونو اثارو څخه چې په دې مسجد کې ساتل کېږي د هوسیو هغه پوټکي دي چې قران کریم پرې لیکل شوی دی. دا مسجد درې ګونبدې لري چې سپینې او تورې مرمر ډبرې په کې په ښکلي ډول کارېدلې دي، دوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

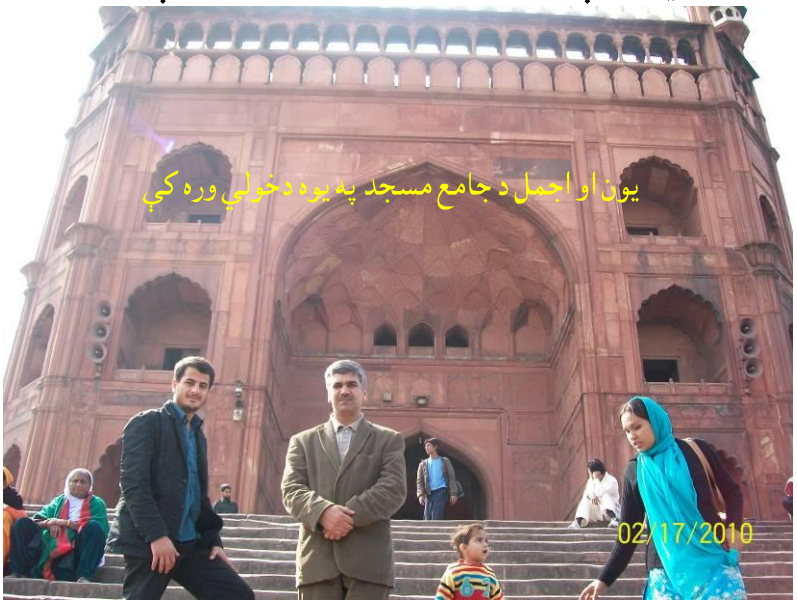
جګې منارې لري چې (۴۰) متره يې ارتفاع ده. ویل کېږي شاه جهان امر کړی و چې دا مسجد پر یوه جګه غونډۍ جوړ کړئ، زاړه ډیلي کې یو همدا ځای او یو هم هغه ځای چې لعل کلا (سره کلا) په کې جوړه شوې، د زاړه ډیلي تر نورو سیمو لوړ دي. په واقعیت کې د زاړه ډیلي د ټولو سیمو نندارې له دې ځایونو کېدی شي.

کله چې له کورسه رخصت شو، ریکشا مو ونیوله، د جامع مسجد پر لوري مو حرکت وکړ، (۴۵) دقیقو کې هلته ورسېدو، د جامع مسجد مخې سره يې کښته کړو، مسجد درې بابه (دروازې) لري، یوه دروازه يې د شاه جهان دروازه (باب شاه جهان) په نامه ده، لاندې تر يې بازار دی، داسې لکه د افغانستان ځینو سیمو کې چې د جمعې یا یکشنبې ورځې بازارونه وي، اکثره سودا د ځمکې پرمخ پرته وي، ځینې دکانونه هم هلته شته، خو نه په دکان کې او نه هم پر ځمکه د چټلیو کمی شته، چا

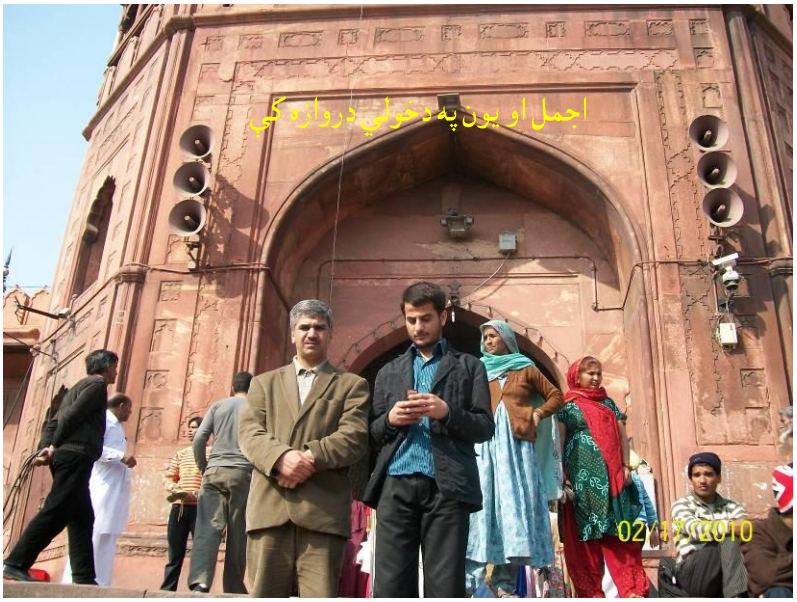
(c) ketabton.com: The Digital Library

مورِ ته ویلي وو چې دلته شیان ډېر ارزانه دي، ځو ورځــې دمخــه زه او

مېرمن مې (ارین یون) هم دلته راغلو، خو چې ددې ځــای چټلــي مــو وکتله، نو پرته له دې چې د شیانو د نرخونو پوښتنه وکــړو، پــوزې مــو ونیولې او پښې مو سپکې کړې، (آینه مارکیټ) ته چې تر دې ډېر لوکس دی، هلته لاړو، هلته مو سودا وکړه، خو دا ځل خاص د جامع مسجد د لیدو په خاطر راغلو. د (شاه جهان دروازې) له لارې مسجد ته پورته شو. دا مسجد هم لکه د ځینو نورو تاریخي ځایونو په شان په عمومي ډول له سرو ډبرو جوړ شوی دی. کله چې د مسجد دخولي دروازې ته ورنږدې شو، نو ځو قطعې عکسونه مو واخیستل، یو تن راغی، مورِ ته یې وویل: ((د مسجد داخل ته کمره مه وړئ او کــه وړئ یــې نــو (۲۲۰) کلــدارې راکړئ.)) زما ملګرو: ساحل او اجمل ورته وویل: ((هغه بله ورځ هم مورِ کمره وړې وه، هېڅ خبره نه وه، دا نن دې څنګــه پــه کــې دا خبــره را

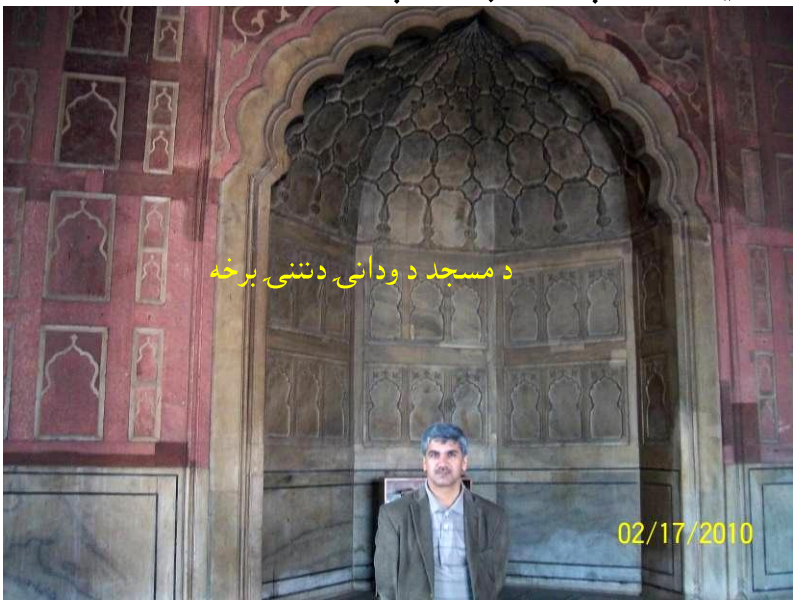
(c) ketabton.com: The Digital Library

وایستله؟)) هغه ډېر ټینګار وکړ، ټکټ یې راوکښه دا واخله! ما جیب ته لاس کړ، سل کلداري مې وکښلې، هغه وویل: ((نه (۲۲۰) کلداري)) ما وویل: ((تاج محل کې کمره وړیا ده او دلته دومره پیسې اخلي؟)) اجمل ورته وویل: ((ټیک ده نه ځو)) اجمل، ما (یون) او ساحل ته وویل: ((ځئ، تاسې په دې دروازه لاړ شئ، زه پر هغې بلې دروازې درځم.)) مورِ چې ورننوتو، اجمل کمره په جیب کې له هغې بلې دروازې (باب عبدالله) څخه راننوت، دننه ګورو چې هر چا سره کمره ده او عکسونه اخلي، مورِ هم عکسونه واخیستل، د مسجد ټول دېوالونه له سرو ډبرو جوړ دي، د مسجد باندني متن کې هم سرې ډبرې فرش دي، خو د مسجد په داخلي متن کې بیا سپین او تور مرمر کارول شوي، په متن کې یې، لکه د جاینماز په شان نقاشي هم په کې شوې، یانې ډبرین جاینمازونه په کې فرش دي، دا مسجد هم رښتیا ډېر ښکلی دی، هغه ډبرې چې دوی

(c) ketabton.com: The Digital Library

کارولي دومره غټې او اوږدې دي چې سړی فکر کوي د پخوانیو زمانو د

افسانوي کیسو دېوانو پورته کړي دي. رښتیا هم عقل کار نه کوي چې څلور سوه کاله دمخه دې په داسې برم او شوکت سره ودانۍ جوړه شوې وي. د ودانیو چت د نړدې (۱۵) مترو په اندازه لوړ دی، د کلا دېوالونه هم تر لسو مترو لوړ جوړ شوي، خو په ټولو تیږو کې (له ځمکني فرش پرته) ښکلی ډیزاین شوی دی. سره له دې چې د هند د واکمنۍ پر سر له مغولو سره د پښتنو ذهني واټن، رقابت او تضاد زیات دی، خو چې په هند کې د ځینو مغولو دا ډول ودانۍ په تېره بیا د شاه جهان د وخت ودانۍ سړی وګوري، نو په زړه کې یې دې شاهانو ته د کینې درجه یو څه راتیتېږي.

د مسجد په بهرني متن کې د اوبو یو حوض دی، چې د اوداسه لپاره ترې ګټه اخیستل کېږي، د باران او چتلو اوبو لپاره تر ډبرو لاندې لښتي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ایستل شوي، چې دا د مغولي ستایل په ټولو ودانیو، ان تر هغو دمخه او وروسته ودانیو کې هم لیدل کېږي، خو شپږې نور هم هلتـــه وو، بیـــا د (عبدالله باب) له لارې له مسجده رابهر شو او د کریم هوټل پـــر لـــوري وخوځېدو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوه غرمنۍ په کریم هوټل کې

(کریم هوټل) جامع مسجد ته مخامخ؛ په زاړه ډیلي کې موقعیت لري، له دې ځایه یوازې دوه درې دقیقې پلې لاره ده،

اجمل، محبوب او یون د کریم هوټل په وره کې

مورې چې کله هلته ورسېدو، نو پوښتنه مو وکړه، په سړک کې دننه یوه تنګه کوڅه ده چې ایله دوه تنه په کې پر یوه وخت جوړه ورننوتی شي، ما چې د زاړه ډیلي چټلي مخکې هم لیدلې وه، باور مې نه کاوه چې دلته به په دې تنګو کوڅو کې هم یو پاک هوټل پیدا شي، خو محبوب یې ډېر صفت کاوه، هغه ته مو هم همداځای ادرس ورکړی و. کله چې هوټل ته ورسېدو، نو په یوه ځای کې د کریم هوټل څلور ځانګې دي. سره له دې چې نړدې څلور بجې هلته لاړو، خو ګنه ګونه په کې ښه پرېمانه وه،

(c) ketabton.com: The Digital Library

مېزونه او څوکۍ یې هم ښه پاک وو، ګرمې ډوډۍ په کې سملاسي پخېدلې؛ تیار خپل ډوډۍ پخونکی یې درلود، نرۍ مینې ډوډۍ (پازې)او ساده ګردې ډوډۍ دواړه میلاوېدلې، هوټلي ته مو وویل: ((مینو دې راوړه!)) مینو یې راوړه، یو دال خوښ کړل، یو (میټور)؛ غوښه او ترکاري ، کوفتې ته ورته غذا ده، یو چکن کړایي، دا وخت لا محبوب نه و رارسېدلی، ما وویل: ((محبوب چې راشي هغه به په خپل زړه څه راوغواړي.)) مورِ ډوډۍ خوړل پیل کړل، دغه دی چې محبوب هم راورسېد، هغه چکن تندوري (سور کړی چرګ) فرمایش ورکړ. څو ځله مو پرې تازه ډوډۍ راوغوښته، ډوډۍ یې ډېره خوندوره وه، خو اوبه یې چندان خوندورې نه وې، د هوټل پر ډېوالونو هغه سندونه ځړول شوي وو چې معتبرو اجنسیو او دلته چې کوم بهرنیان راغلي، ډوډۍ یې خوړلې او له دوی څخه راضي تللي، نو هغوی ورته مننلیکونه او ستاینلیکونه رالېږلي دي، محبوب یې دومره صفت وکړ، ویل یې: ((دا د شاه جهان له وخته چلېږي، اشپز یې د همغه وخت دی، دوی د هغه په دربار کې کار کاوه.)) ما وویل: ((محبوبه اشپزان یې ژوندي دي که څنګه؟ چې ویې ګورو!)) محبوب وویل: ((هو جي هغه اشپزان نسل په نسل تر دې ځایه رارسېدلي دي.)) ما وویل په تاج محل کې هم یو دکاندار، چې د تاج محل سمپلونه یې خرڅول، وویل زمورِ نیکونو تاج محل جوړ کړی دی))، دا به هم همغسې وي، محبوب بیا په خندا شو: ((یاره ته په هر شي کې خبرې باسې.)) ډوډۍ مو په خوند سره وخوړه، (۶۷۵) روپۍ یې واخیستې، له هغه ځایه چې راووتو، نو د عمومي کوڅې پر سر د سلماني دکان و، هلته مو وېښتان جوړ کړل، خورا تکړه سلماني و، ما (یون)، ساحل او اجمل وېښتان جوړ کړل، محبوب خو هسې هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

غواړي وېښتان وکړي، نو د وېښتانو جوړولو اړتیا یې نه احساسـېږي، د

محبوب، یون او ساحل په کریم هوټل کې

هر یو وېښتان یې په ځلوېښت کلداړي جوړ کړل، خو د هر یوه پر سر مو (۶۰) کلداړي ورکړي، هغوی ډېر زیات خوشاله شول، له هغه ځایـه مـو پروګرام دا و چې (لعل کلا) ته لاړ شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لعل کلا یا سره کلا

د زاړه ډیلي له بازاره تر (لعل کلا) پورې ډېره لاره نه وه، خو محبوب وویـــل: ((زه پلـــی نـــه ځـــم)) اسدســـاحل او اجمـــل پـــر یـــوه، زه او

محبوب په بل سایکلګاډي کې ورسپاره شو. دوه کاله مخکـــې چـــې زه (یون)، له خپلې مېرمنې سره هندوستان ته راغلم، نو چې په بایسکلونو کې مو د خلکو دا حال ولید، زړه مې پر همغه ورځ له هندوســـتانه تـــور شو، هغه وخت له مجبوریته مورې په یوه سایکلګاډي کـــې کېناســـتو، د بایسکل والا پښو ته مې چې وکتل داسې وچـــې او تـــورې وې، لکـــه د شامتورې پښې، خو اوس زما دا درېیم ځل دی چې دلته راځم، نـــو لـــه بایسکل سورلۍ سره بلد شوم. شل شل روپۍ مو ورکـــړې، د لعـــل کـــلا

(c) ketabton.com: The Digital Library

دخولي دروازې ته یې بوتلو، محبوب وویل: ((که تاسې د خارجیانو په بڼه ځئ نو دوه سوه څو روپۍ ټکټ کېږي، خو که د هندوانو په جم کې

ځئ نو پنځه لس کلداري، زه به لاړ شم تاسې ته به ټکټونه واخلم.)) ما وویل: ((محبوب جي! که چېرې په ټکټ کې درغلي زمونږ ملیت او هویت بدلوي، نو زه خو همغه خپل قیمت ورکوم، ضرور نه ده چې د دوه سوه کلدارو په بدل کې خپل هویت بدل کړم او ځان هندو کړم.)) هغه وویل: ((نه بابا دا هویت مویت دا زړې خبرې دي، تاسې باید له نوي ژوند سره ځان عیار کړئ، دا ساحل او اجمل مې هغه تېره ورځ هم په همدې پنځه لس روپګي ټکټونو ورننویستي وو، هېڅ خبره ونه شوه، د دوی ملیت بدل شو؟ دوی هندوان شول؟ مورِ او تاسې نه پېژني، داسې ښکارو لکه کشمیریان.)) محبوب لاړ، لاندې په ځمکتلي کې یوه خونه وه، له هغه ځایه یې څلور ټکټونه راواخیستل، بهرنیان او هندیان ښه

(c) ketabton.com: The Digital Library

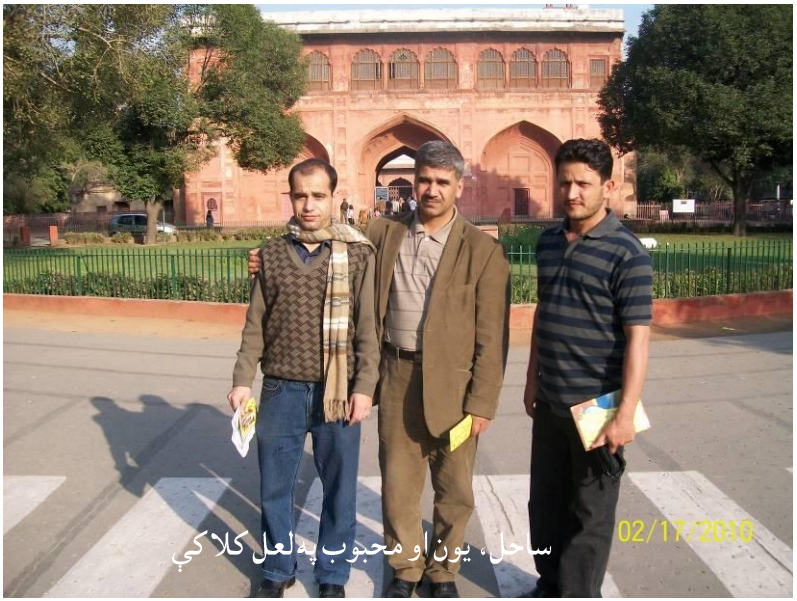
ډلې ډلې ور روان وو. له معمولي تالاشۍ ورتېر شو، زمونږ ټکټونــه یــې چک کړل. لعل کلا ته ورداخل شو، دا هم ډېره تاریخي کــلا ده، دا هــم

یون، محبوب او ساحل د لعل کلا دخولي بازار کې

مغولي امپراتور (شاه جهان) جوړه کړې ده. کله چې شــاه جهــان لــه (اګرې) څخه خپل پایتخت (ډیلی) ته رالېږداوه، نو ددې کلا د جوړولــو امر یې صادر کړی و. د جوړولو کار یې (۹) کاله دوام وکړ او پر (۱۶۴۸م) کال بشپړه شوه. د کلا په لومړۍ دخولي برخه کې یو سرپټی بازار راځي او دننه وړاندې پر مستقیم خط او زاویه دربار دی، هلته به پاچا کېناسته او دلته به عوامو سودا کوله. د (۱۰۰) مترو په اوږدوالي، د (۱۲) مترو پــه پراخوالي او د نږدې (۱۵) مترو په لوړوالي به دا سرپټی بازار جوړ شوی وي. اوس هم په کې دکانونه ښه په ځل او بل سره فعــال وو، د هنــد د تاریخي اثارو تصویرونه او سمبولونه په کې خرڅېدل، خو هرڅه په کې د اور په بیه وو. هر بهرنی، هر هندو ته داسې و، لکه د هوسیو ښکار، پــه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لسو کې چې یو بهرنی هم تېرباسي، دده د ورځې کار پوره کېږي، خو موږ چې تر څو ځلي تېر ایستنې وروسته پخې تجربې ته رسېدلي وو، پر موږ یې (جنتر منتر) چندان تاثیر نه کاوه.

له بازاره چې تېر شو، نو لومړی موزیم ته پورته شو، دا د تاریخي اثارو یو موزیم دی، چې په یوه دوه پوړیزه ودانۍ کې موقعیت لري، د مغولو د وخت، تر هغه لږ څه دمخه او همدارنګه تر هغه وروسته د انګرېزانو د وخت د جنګي وسایلو نمونې په کې ایښودل شوې دي، د (پاني پت) د جنګ د دګر یو سمبول هم په کې ایښودل شوی، دغو سمبولونو د جنګ د دګر انځورنه کوله.

تر هغه وروسته په مستقیم خط د شاه جهان دربار ته لاړو او د هغه تخت مو ولیده، لاندې یوه لویه سرپټې سوپه وه د (۱۵)

(c) ketabton.com: The Digital Library

مترو په پلنوالي، د (۱۰) مترو په لوړوالي او د (۵۰) مترو په اوږدوالي بـه وه، تخت د دوو مترو په اندول د سوپې په منځنۍ برخه کـې ایښـودل شوی و، شاته یې دروازه هم وه چې شاه به ورته له همغـې لارې راتـه، تخت او د ځمکې متن له سپین بخنو ډبرو جوړ و، خو نورو دېوالونـو او چتونو کې سره ډبره کارېدلې وه، د ودانۍ ښې لاس ته بیا یو بـل موزیم و چې په هغه کې اکثره د مغولو د وخت اثار، د ژوند لوښي، جامې، د ځینو تاریخي اثارو خطي نسـخې پـه کـې ایښـودل شـوي وو. پـر (۱۶۴۴م)کال د شاه جهان د فرمان یوه بېلګه، د اورنګ زېب د فرمانونو بېلګې، د مولوي جلال الدین بلخي د دېوان او همدارنګه د ابوالقاسـم فردوسي د شاهنامې خطاطي شوې نسخې یې په کې ایښې وې، د قران کریم یوه نسخه چې په لاس خطاطي شوې وه، هم په کې ایښودل شوې وه، د مغولي پاچایانو د مېرمنو جامې او د کور ځینې نور سامان الات هم په کې ایښودل شوي وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

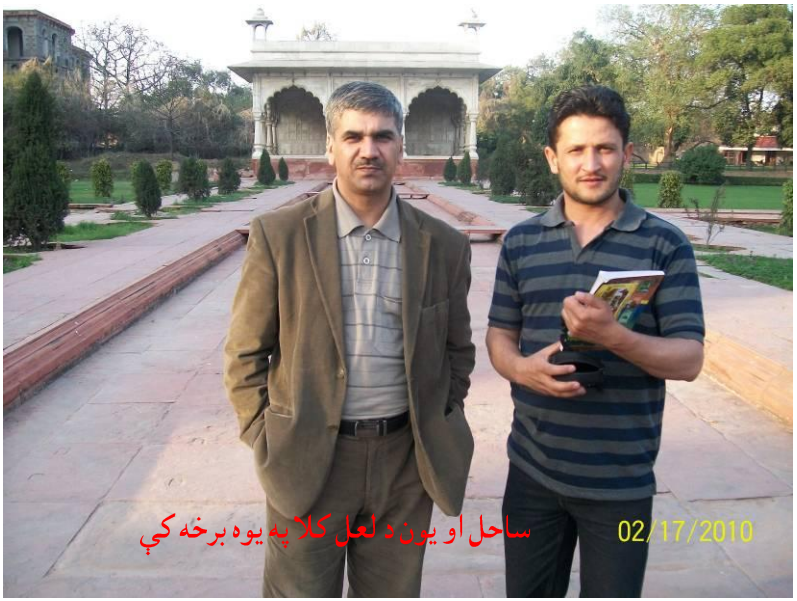
د همدې عصر او کورنۍ د نورو شاهانو خطونه او فرمانونه هم په کې وو. لکه د بابر د نیکه خط (۱۴۶۳م)کال هم په کې و، د بابر فرمانونه، د همایون، جلال الدین، د شاه جهان او اورنګزېب اکثره فرمانونه، مهرونه او نور اثار په کې تر سترګو کېدل، د ځینو شاهانو مینـاتوري ډولـه انځورونه هم په کې ایښودل شوي وو، د هغو د مېرمنو انځورونه هم په کې ښکارېدل، د دربار د جوړښت انځورګري هم په کې شوې وه. لنډه دا چې د سړي په ذهن کې یې د تېر تاریخ تداعي کولای شوه، سړی یـې لکه د خوب په شان یو بلې زمانې ته وړه، د شنو بخنو سپینو ډبرو درې تعمیرونه چې یو یې په وسط کې و او دوه یې اخوا و دېخوا، هغه مو هم وکتل، فکر کوم چې دا د لعل کلا تـر نـورو تعمیرونـو وروسـته جـوړ

شوي وي، ځکه د مغولي پېر په لومړیو وختونو کې اکثـره سـره ډبـره کارول شوې، خو په دې تعمیرونو کې سره ډبره نه وه، دا تعمیرونه هم په

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوه ډېره مستقیمه زاویه جوړ شوي چې غالباً د دربار د خلکو د کورونو په توګه به تري ګټه اخیستل کېده، چې لاس ته یې یو مسجد هم ودان و، چې دا مهال یې ور بند و، د مسجد څنګ ته بیا یو چمن و، ونې او شنې کبلې یې زړه راکښونکې وې، د اوبو یو حوض هم دلته و، د حوض په منځ کې یوه ودانۍ هم وه، چې له سرو ډبرو جوړه وه، د ودانۍ ختیځ پلو ته بیا یو بل مسجد ودان و، حوض دا مهال وچ و، خو غالباً چې اوس ورته د واټرپمپ په ذریعه اوبه رسېږي، خو پخوا د همغه

خپل سیستم له لارې اوبه ور رسېدلې، د لمر پرېوتې خواته بیا د انګرېزانو د وخت څو مسلسل تعمیرونه ترسترګو کېږي، له ورایه ښکاري چې د کلا له نورو تاریخي ودانیو سره اړخ نه لګوي، ځینې یې بیا ترمیم شوي او ځینې یې ترمیم لاندې دي. انګرېزانو له دې کلا څخه د خپلې واکمنۍ پر مهال د مهم سیاسي او پوځي مرکز په توګه ګټه اخیستله ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې کلا په لومړي سر کې چې مورِ کوم موزیم وکوت پــه هغــه کــې د انګرېزانو د وخت د واکمنۍ ځینې تصویرونه هم ترسترګو کېدل. لعل کلا (سره کلا) واقعاً ډېره لویه کلا ده، سره کلا ورته په همدې خــاطر وایــي

اسد ساحل د لعل کلا د یوې ودانۍ مخې ته

چې له سرو ډبرو جوړه ده، د کلا په داخل کې له ځینو ودانیو پرته د کلا اکثره برخې او عمومي دېوال له سرو توږل شویو ډبرو جــوړ دی. د دې ټولې کلا اوږدوالی (دوه نیم) کیلو متره دی، لوړوالی یــې پــه بېلابېلــو ځایونو کې تغیر کوي په مجموعي ډول له (۱۶) څخه تر (۳۳) مترو پورې لوړوالی لري. لکه څنګه چې دمخه مو یادونه وکړه په لعل کــلا کــې د بېلابېلو چارو لپاره ډول ډول ودانۍ جوړې شوي، چې ډېرې مشــهورې یې دادي:

لاهور دروازه (Lahor gate)، ډیلي دروازه (Delhi gate)، فیل دروازه (Elephent gate)، چاتــــا چـــــوک (Chatha Chowk)، نغـــــاره

(c) ketabton.com: The Digital Library

ساحل، یون او محبوب په لعل کلا کې د یوې پخوانۍ ونې ترڅنګ

خانه (Naggara khana) یا نوبت خانه (Nawbat khana)، دېوان عام (Diwan–i–Aam)، کرسي (Qursi) یا شاهي تخت، لعل (سره) پرده (Lal pardah)، حیات بخش باغ (Hayat Bakhsh Bagh)، دېوان خاص (Diwan–i– khas)، خاص محل (Khas mahal)، موسامان برج (Mussaman Burj)، نهر بهشت (Nahr–i– Behisht)، میزان عدالت (Mezan–i– Adalat)، ساوان وبادان (Sawan wa Bhadan)، ظفر محل (Zafar mahal)، حمام (Hammam)، زنانه (Zanana)، ممتاز محل (Mumtaz Mahal)، رنګ محل (Rang mahal)، دعوت خانه (Dawat khana)، موتي مسجد (Moti masjid) او ځینې نور. په کلا کې مو ډېر تصویرونه واخیستل، نړدې شپږ بجې وي چې له سرې کلا ځخه راووتو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څو شېبې په ګوردواره کې

کله چې له (سرې کلا) څخه راووتو، نو د کــلا عمــومي دروازې تــه مخامخ یو سور ګونبزي غوندې تعمیر دی، محبوب وویل: ((دا د هندوانو عبــادتځی (منــدر) دی، دلتــه بــه هــم ورشــو، وبــه یــې ګــورو

په ګوردواره کې عبادت کوونکي

چې څه حال دی.)) مورِ وویل: ((محبوبه! هندوانو نه دې پیسې نــه وي اخیستي، چې دادی دا څو مې درته راوستي، ته خو هسې هم د مذهب کیسه کې نه یې چې مورِ پرې خراب نه کړې.)) ده وویل: ((راځئ بابا دې خبرو پسې مه ګرځئ.)) مورِ وویل: ((ته بلد یې که نه او که نه پــه مــورِ ځان بلدوې؟)) ده وویل: ((بلد څنګه نه یم.)) تر څو دقیقو پلــي مزلــه وروسته چې هلته لاړو محبوب رښتیا هم بلد نه و. کله چې د هنــدوانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

عبادت ځي (مندر) ته ورسېدو، نو چوپه چوپتیا ده، محبوب وویل: ((دلته یوه (باریکي) شته.)) د محبوب د (باریکی) خبره مشهوره ده . یو وخت مورِ له څو تنو نورو لیکوالو سره (کندوز) ولایت ته روان وو، محبوب اصلاً د کندوز دی، محبوب مو ځان سره موټر کې کېناوه چې

مورِ ته به لاره راوښیي، ځکه زمورِ اول ځل و چې هلته تللو، کله چې تر (پلخمري) ورتېر شو، نو یوه دوه لارې راځي، یو سړک (مزارشریف) ته ځي او بل (کندوز) ته، مابښام تیاره ده، محبوب ته وایو چې پر کوم سړک لاړ شو، په ښي که په چپ؟ محبوب وویل: ((تاسې صبر کوئ، دلته یوه باریکي ده.)) نو پر دې وخت زمورِ، ترافیکي لارښوونې ته پام شو چې یوه خواته یې (کندوز) لیکلی او بلې خواته یې (مزارشریف)، نو هلته مورِ ته پته ولګېده، چې محبوب اصلاً د کندوز دی خو تر اوسه یې کندوز لیدلی نه دی، ما ویل محبوبه ګوره هغه د کندوز کانه راباندې ونه کړې؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده وویل: ((ته بیا داخبره کوې راځئ چې ځو هېڅ خبره نه شته.)) مـا وویل ((نه تاته د دوی مذهب معلوم دی که نه؟ مسـلمانان هـم د دوی عبادتځي ته ورتللای شي که نه؟)) ده وویل: ((هو ورتللای شـي.)) مـا وویل: ((پوه یې که هسې وایې؟)) ده وویل: ((ورتللای به شي نو...))، ما ویل ګوره چې خبره دې خرابه کړه، ددې عبادتځي ځنګ ته چې ورغلو، نو ګورو چې پر دېوالونو د عبادت کوونکو لوڅ عکسونه لګېدلي، یوازې فرض یې د پښې په راتاوولو پټ کړي، نور یې هر څه ښکاري، عکسونه ټول د نرینه عبادت کوونکو وو. محبوب ته مې وویل: ((داڅه حـال دی محبوبه؟)) محبوب هم لکه چې دا یې اول ځل و، حیران و، خو موږ تـه یې ځان ډېر بلدي بلدي ښکاره کاوه، دروازې ته ورنږدې شو، موږ پـرې غږ کړ! ((محبوبه راځه چې لوڅ دې نه کړي څه کـوې؟ بیـا دې څـوک راخلاصوي.)) خو ښه وه فکر کوم دا یې د عبادت وخت نه و، ارامه ارامي وه، دروازه هم ټرلې وه، یوازې یو سړی دننه ښکاږده چې صفایي یـې کوله.

د (سل مترو) په اندازه وړاندې لاړو، (چاندني چوک) سـره نـږدې د سکانو د عبادتځي پر لوري روان یو، د سکانو عبادت ځای ته (ګوردواره) وایي، محبوب بیا ځان ملک ملک کاوه ورننوته، لـه عبـادتځي څخـه ګردچاپېره کتاره راتاوه ده، مخکې تر دې چې څوک (ګـوردواري) تـه پورته شي، اکثره یې د زینې ډبرې مچوي، زینه نو بیا پاکه او سُتره ده، له سپینو مرمرو جوړه ده، اوبه هم پرې تویږي او دقیقه پر دقیقه پرې لته تږوي؛ پاکوي یې، لاندې د بوټانو ویستلو لپاره منظم ځای په پام کـې نیول شوی دی، ښځې او پېغلې ولاړې دي، د خلکو بوټان اخلي او نومره ورکوي. مامحبوب ته وویل: ((څه حال دی دې ښځو نه خو پوښتنه وکړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې اجازه شته که نه څه بل فساد ونه کړې وه محبوبه!)) محبـــوب ورو ورنږدې شو، مورِ ته يې اشاره وکړه: ((راځئ!)) مورِ هم ورغلو، ويل يې: ((بوتان مو وباسئ!)) يوه پېغله جلې او يوه ښځه په دې غرفه کې ولاړې وې، دې ښځې ته مې په ګوډه ماته اردو وويل: ((دا محبوب نومېړي، په جلال اباد کې (سک) شوی، ستاسو دين تـــه اوښـــتی اوس مـــو دلتـــه راوستی چې ستاسې هغو مشرانو ته يې ورتسليم کړو او مورِ درنـــه لاړ شو، مورِ ته خو څه مشکل نه شته چې پاس لاړ شو؟)) هغې وويل ((نه! بابانانک خو مسلمان و، هغه خو زمورِ او ستاسو دواړو دی،دلته هره ورځ مسلمانان هم راځي.)) څلور دسمالونه يې راکړل چې بايد له سره يې تاو کړو. پر زينې پاس ارام وختلو، په لومړي منزل کې يو لوی تالار دی، غالۍ په کې اوارې دي، خوشبويي لګېدلې ده، خلک ټول څو ځله سجده کوي او بيا غلي کېږي، مخې ته يې د يوه ستېج په شان ځای دی، څلور پنځه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کسان پرې ناست دي، مخې ته يې هرمونې، تبلې او میکونه اینبي دي،

په ګوردواره کې ښځینه عبادت کوونکې

خپل مذهبي سرودونه وایي، مورِ نو غلي غلي له یو کونجه د بل پر لوري روان یو، لکه سړی چې د فاتحې لپاره په لین کې روان وي، ګرد چاپېره وګرځېدو، محبوبي ته مې وویل: ((ژر ژر ځان باسه چې شاوخوا ټولې کمرې لګېدلي دي، څو ټلویزیوني کمرې هم لګېدلې وې فکر کوم د سکانو له کوم ټلویزیوني چینل څخه يې ژوندۍ خپرونې کولې. لاندې چې د خروجي زینې پر لوري راکښته کېدو، هلته یو ځای و، لکه د قبر په شان، ټول خلک به هلته یو ځل پر سجده پرېوتل، ګنه ګونه هم زیاته وه، یو دوه ښځې او نرینه چې پر سجده پرېوتل، نو مورِ ته لاره پیدا شوه، ژر تري تېر شو او په خیر سره راووتو، بېرته لاړو خپله نومره مو ورکړه او بوټان مو واخیستل، هغې ښځې ته مې وویل: ((دا یو(محبوب) سک شو

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ګوردواره کې مذهبي موسیقیوال

نور به هره ورځ دلته راځي.)) هغې هم سخت وخندل.

کله چې له ګوردوارې څخه راووتو، نو یو څو شېبې نور هم په (چاندني چوک) کې وګرځېدو، د سیارې موسیقۍ یوه ډله مخې ته

د ایجړاګانو یوه ډله د (هولي) مېلې لپاره د موسیقۍ له لارې چنده

(c) ketabton.com: The Digital Library

راغله چې غالباً ایجراګان به وو، د (هولي) مېلې لپاره یې موسیقي غږوله او چنده یې تولوله، ځینو ورته لږ لږ پیسې ورکولې، محبوب هم تري یو پنځوسی نذرانه کړ، په چاندني چوک کې لږ نور هم وګرځېدو. دا چوک د کاروبار لپاره ښه بازار ګنل کېږي، د هندي سینما مشهور ستوري (اکشي کمار) هم یو وخت دلته کار کاوه،(له چاندني چوک څخه تر چینه پورې) یو فلم یې هم جوړ کړی چې د ده د ژوند د همدې ځای برخه په کې انځور شوې ده. دې چوک کې تر ګرځېدو وروسته نور ښه ستړي شوي وو، نور مو نو محبوب د خپلې راډیو پر لوري رخصت کړ او مورږ درېواړه په ریکشا کې کېناستو او د خپل هوټل پر لوري وخوځېدو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هېوادونو پېژندنه

له ټاکل شوي مهالوېش سره سم باید د فبروري پر (۱۸) مه نېټه پــه کورس کې هر چا د خپل هېواد په باب یو پرزنټېشــن (Presentation) وړاندې کړی وای، د جمعې پر ورځ د پېژندنې دا لړۍ پیل شوه، لومړی د

د کورس استاده مېرمن سوګتا چکروتي او د مالدیف محصله سلما

نیپال، بیا د روسیې او ورپسې د کیوبا محصلینو د خپلو هېوادونو په باب معلومات وړاندې کړل. معلومات ټول په تصویري ډول د سکرین پــرمخ ښودل کېدل، د هر چا لپاره ډېر جالب وو، پر داسې وختونو د هر هېواد په باب غټ معلومات وړاندې کېږي، له جزیاتو ډډه کېږي، ځکــه چــې وخت په کې حتمي قید وي، د هر پرزنټېشن لپاره له (۲۰-۳۰) دقیقــو پورې وخت و. په دې کې د یو هېواد، مساحت، نفــوس، لنــډ تــاریخ، د

(c) ketabton.com: The Digital Library

حکومت ډول، دین، قومونه، ژبې، پیسې، اقتصـاد، ترانسـپورت، ملـي سرود، ملي سندرې یا ډانس، تاریخي او تفریحي ځایونه، تولیدات، کلتور

له سوډان څخه محمدعبدالله د خپل هېواد پېژندنه وړاندې کوي.

او ځینې نور غټ مسایل په لنډیز او مصور ډول بیانېدل، رښتیا هم ډېر په زړه پورې وو. پر لومړۍ ورځ چې دا پرزنټېشنونه وړاندې شـول، لـه خپلو هېوادونو سره یې د هغو د وړاندې کوونکو ژوره مینه څرګندوله. مورِ افغانان خو د هېواد پالنې ډېرې سندرې اورېدلې، خو چې نور خلک وګورو، ټول له خپلو هېوادونو سره همداسې مینه لري. زمـوږ نوبـت د فبروري پر (۲۱) مه نېټه دی، مورِ به کوښښ وکړو چې کوم مسایل پـه ننني پرزنټېشنونو کې زمورِ په نظر نیمګړي ښکاره شول، هغه هم پوره کړو. د پرزنټېشنونو تـر وړانـدې کولـو دمخـه د کـورس اسـتادې، د هندوستان او ځینو نورو هېوادونو په باب پر سکرین معلومات یا هغـه پرزنټېشنونه وړاندې کړل چې پخوا جوړ شوي وو، د کـورس اسـتادې

(c) ketabton.com: The Digital Library

مېرمن سوګتا چکروتي وویل: ((دا پرزنټېشنونه ددې کورس فارغانو ترتیب کړي وو، تاسې هم کولای شئ، همدا ډول معلومات وړاندې کړئ.)) د کورس استادې د هند په باب معلومات وړاندې کړل، خو دا معلومات ډېر په لنډیز سره وو. هند یو لوی او عظیم هېواد دی، د هند جمهوریت د اسیا د وچې په جنوب کې موقعیت لري، چې د (۳۱۶۶۱۴۴)کیلو متره مربع مساحت په لرلو سره، چې د هغه (۹،۵۶) سلنه اوبه احتوا کوي، د مساحت له نظره د نړۍ اووم هېواد شمېرل کېږي. دغه هېواد په نړۍ کې د نفوسو د شمېر په لحاظ دویم هېواد دی. ددې هېواد ګاونډیان دي: د هند سمندر په جنوب کې د عرب سمندرګی، په لویدیځ کې د بنګال سمندر او همدارنګه د دغه هېواد په ختیځ کې د پاکستان اسلامي جمهوریت، له چین، نیپال او بوتان سره په شمال ختیځ او له بنګله دېش او میانمار سره په ختیځ کې ګډه پوله لري، همدا شان د هند سمندر له لارې سریلانکا، اروپا او اندونیزیا سره هم ګاونډی ګڼل کېږي.

د انډیا (India) کلمه د اندوز (Indus) له کلمې څخه مشتق شوې ده. د هند جمهوریت اساسي قانون ددې هېواد محلي نوم بهارت (Bharat) هم په رسمیت پېژني.

د هند د جمهوریت دولتي نظام فدرال جمهوریت دی، چې ددې هېواد اساسي قانون دغه هېواد سوسیالیست، سیکولر او دموکراتیک جمهوریت تعریفوي او سیاسي رژیم یې پارلماني بنه لري، چې جوړښت یې له غربي پارلماني سیستم سره ورته تنظیم شوی دی. ددې هېواد د اساسي قانون له مخې دولت درې قوې: مقننه، اجرائیه او قضائیه لري، چې هر یوه مستقله قوه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

جمهور رئیس د دولت مشر او د پوځ اعلی قومندان دی، چې د پنځو کلونو لپاره د انتخاباتو له لارې انتخابېږي.

صدراعظم د حکومت (اجرائیه قوې) د مشر په توګه د هغه ګوند لــه خوا چې د پارلمان په ولسي جرګه کې یې اکثریت ترلاســه کــړی وي، غوره کېږي. صدراعظم چې د اجرائیه قوې مشر دی، د جمهور رئیس له خوا ولسي جرګې ته چې (۵۴۵) غړي لري، معرفي کېږي او د اکثریــت رایو په اخیستلو سره ټاکل کېږي.

ددې هېواد مقننه قوه یا پارلمان له دوو برخو څخه متشکله ده، چې لومړی یې د پارلمان پورتنۍ خونه ده، چې راجیا سبها (Rajya Sabha) یا د دولت شورا نومېږي، چې (۲۴۵) غړي لري او د ایالتي پارلمانونو له خوا د نفوسو د تناسب پر بنسټ انتخابېږي، د هغوی د کار موده شــپږ کاله ده. دا برخه یې د افغانستان د پارلمان مشرانو جرګې ته ورته ده.

د پارلمان دویمه خونه ولسي جرګه ده، چې هغه (لوک ســبها) یــا د خلکو کور دی. دا جرګه (۵۴۵) غړي لري، چې په مستقیم ډول د خلکو له خوا د پنځو کلونو لپاره انتخابېږي. لکه د افغانستان ولسي جرګه، په هند کې هر هندي وګړی، چې د (۱۸) کلونو عمر یې پوره کــړی وي، د رایې ورکولو حق لري.

د دولت درېیمه قوه، قضائیه ده، چــې د اساســي قــانون لــه مخــې مستقله پېژندل شوې او د هغې په سر کې ستره محکمه واقع ده، چې د قاضي القضات له خوا یې مشري کېږي. د سترې محکمې اساسي دنده د هند د سراسري قوانینو تطبیق، د هند د ایالتي عالي محاکمو څارنه او همدارنګه که چېرې د فدرال قانون او ایالتي قانون ترمنځ له یوې خوا او

(c) ketabton.com: The Digital Library

له بلې خوا له اساسي قانون سره د هغو کوم تناقض رامنځته شي، د هغو حلول دي.

له اجرايي پلوه جمهور رئيس، د جمهور رئيس مرستيال او د کابينې شورا، د دولت په سر کې واقع دي. د هند جمهوريت (۲۸) ايالتونــه او (۷) فدرال اتحادونه (زونونه) لري، چې عبارت دي له:

۱- اندراپردیش	Andhra Pardesh
۲- ارانچال پردیش	Arunachal Pardesh
۳- اسام	Assam
۴- بیهار	Bihar
۵- چهات سیګرا	Chattisgarh
۶- ګوا	Goa
۷- ګجرات	Gujarat
۸- هریانا	Haryana
۹- هېماچل پردیش	Himachal Pardesh
۱۰- جامو او کشمیر	Jammu&Kashmir
۱۱- جهارخاند	Jharkhand
۱۲- کمانکا	Kamanaka
۱۳- کیرالا	Kerala
۱۴- مدیا پردیش	Madhya Pardesh
۱۵- مهاراشترا	Maharashtra

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶- منیپور	Manipur
۱۷- میغالیا	Meghalya
۱۸- میځورم	Mizoram
۱۹- نګالند	Nagaland
۲۰- اوړیسا	Orissa
۲۱- پنجاب	Punjab
۲۲- راجستان	Rajisthan
۲۳- سیکیم	Sikkim
۲۴- تامیل ناډو	Tamil Nadu
۲۵- تریپیورا	Tripura
۲۶- اوترانچل	Uttranachal
۲۷- اوترا پردیش	Uttra Pardesh
۲۸- ویسټ بنګال	West Bengal

ددې هېواد (۷) فدرال اتحادونه (زونونه) عبارت دي له:

۱- اندامن اونیکو باراسلندز	Andamn And Nicobar Islands
۲- چندیګر	Chandigarh
۳- ددرا او نګرهیولي	Dedra and Nagar Haveli
۴- دامن او دیو	Daman and Diu
۵- لاکز شادوپ	Lakshadweep
۶- پادوچري	Puducherry

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هند معنوي پلار مهاتما ګاندي

۷- ډیلـــــي ملـــــي مرکـــــز

National Capital Territory of Delhi.

ددې هېواد پلازمېنـــه د ډیلـــي ښار دی او ستر ښارونه يې ممبي، کلکته، چيني، بنګلور او حيدر اباد دي. ددې هېـــواد رســـمي ژبـــې هندي، انګرېـــزي او (۲۷) نـــورې ژبي دي، خو ددې هېـــواد (۷۴) سلنه خلک په هندي ژبه غږېږي. د هند د وګړو (۸۰،۵) سلنه هندوان، (۱۳،۴) مسلمانان چې دويم اکثريت کېږي، (۲،۳) سلنه عيسويان، (۱،۹) سلنه سکان، (۱،۹) بودستان،(۰،۸) جيسی او (۰،۴) سلنه جيو او بهايان دي.

د هند صدراعظم من موهن سنګ

د کورس استادې وويل: ((هنـــد کې په سوونو ژبې دي چې له هغې جملـــې څخـــه (۲۹) ژبـــې رســـمي دي.)) دې وويل: ((په هنـــد کـــې د سلګونو مذهبونو پلويان شته، خو څوک حق نه لـــري چـــې د چـــا د مـــذهب ســـپکاوی وکـــړي.)) د سياسي مشرانو په لړ کې يې د هند د معنوي پـــلار مهاتماګانـــدي او د اوسنيو حکومتي مشرانو په لړ کې يې د من موهن سنګ يادونه وکـــړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دې د هند د بېلابېلو سیمو کلتور او د هند سینمایي هنر ته هم اشـاره وکړه.

د سینمایي ستورو په لړ کې یې د (شاه رخ خان) تصویر ښکاره کـړ،

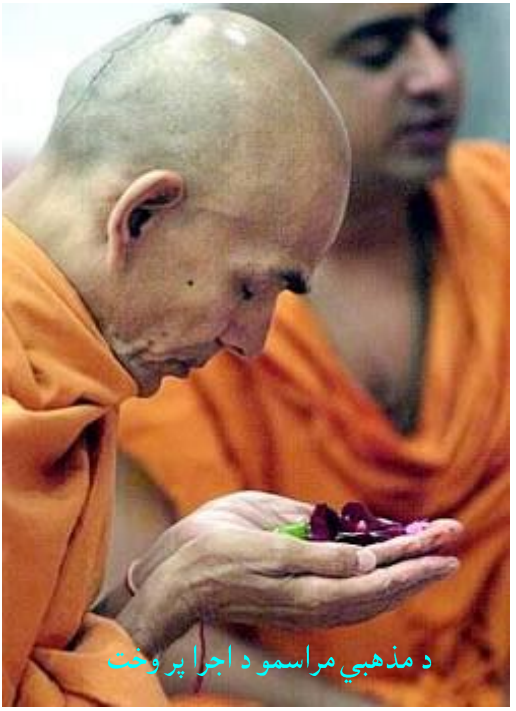

ویې ویل چې دی د هنـد ویـاړ دی، پـه سیاسـي شخصـیتونو کـې د مهاتماګاندي عکس وښود او همدارنګه د هند د اوسني صدراعظم من موهن سنګ عکس. د هند د بېلابېلو سیمو کلتورونه او د هنـد مهـم پیداوار یې هم څرګند کړل. د کورس اسـتادې د پرزنټېشـنونو د ښـه ترتیب په موخه پر موږ د کمپیوټر دوه ورځنـی ځـانګړی کـورس هـم ولوست.

(c) ketabton.com: The Digital Library

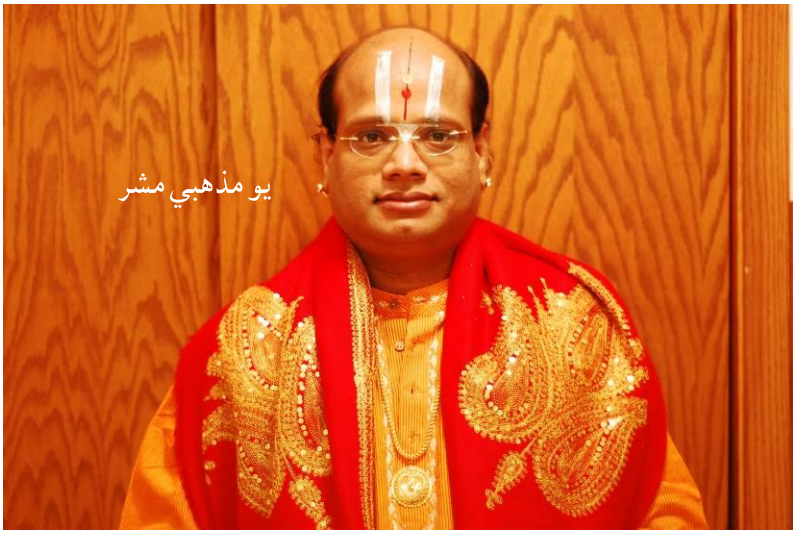
د مذهبونو یوه بله نداره

د جمعې پر ورځ مازیګر شپږ بجې تلویزیون ته ناست وم، څو تلویزیوني چینلونه مې وکتل، په زیاترو کې مذهبي مراسم روان وو، لومړی خو د سکانو یوه (ګوردواره) وه چې ژوندي نشرات ورڅخه کېدل او موسیقي په کې چالان وه، چا دېوالونه مچول، چا ځمکه، د موسیقۍ یو لس کسیز ګروپ و، هغو سندرې ویلې او نور ورته غوږ غوږ وو، دا چینل پنجاب نومېده، بل چینل سېنکېرا(Sankara) نومېده، په دې کې یو بل مذهبي لارښود ښکارېده، سرې جامې یې پر تن وې، خو نیم بدن یې ښکارېده، پر وچولي یې څو سپین خطونه کش کړي وو او سر یې هم ښه پاک خریلی و، خپل معبود یې د تازه ګلانو په امېلونو کې رانغاړلی و، د تازه ګلانو یوه یوه پانه یې پرې پاشله، بیا به یې د ډول ډول

د مذهبي مراسمو د اجرا پر وخت

(c) ketabton.com: The Digital Library

غذاګانو یوه یوه مړۍ له قاب او کاشغې سره ورته نږدې کړه، مخې ته به یې ورنه تاوه راتاوه کړه، بېرته به یې کېښوده، بیا به یې بله غذا راواخیسته تر هغه پورې چې د ټولو غذاګانو ډولونه خلاص شول، څنګ ته یې په لوڅ بدن یو دولس دیارلس کلن ماشوم هم ناست و، هغه هم پر خپل وجود سپینې پټې تېرې کړې وې، وروسته یې یو بل تصویر وښود چې همدا مذهبي لارښود د یوه دریاب یا سیند پرغاړه ناست دی، اوبو ته یوه زینه کښته شوې، دی په همدې زینه کې ناست دی، خلک ورته لاندې په اوبو کې ولاړ دي، ځینې دده پر زنګونو اوبه اچوي او اوبه همداسې لاندې راتویېږي او لاندې ورته هغو نورو خپلې خولې نیولي، هغه اوبه څښي او بیا یې په لپو کې پرمخ او سر شیندي، عیناً لکه افغانستان کې چې ځینې خلک د ځینو پیرانو د لاس اوبه څښي. ما چې دا حالات وکتل نو له مذهبونو څخه مې د ځینو سادګانو خپل خپل تعبیر ته پام شو، چې څومره مشترکې وجې سره لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دې مذهبي لارښود بیا وروسته د نړۍ لسو دقیقو لپاره له خپل معبود سره د زړه خواله هم وکړه، ډېر څه یې وویل، خو هر څه ده وویل، معبود یې هېڅ هم ونه ویل. بیا یې یوه غوا راوسته، پر هغې یې هم ګلان وپاشل، د یو فیل پر تندي یې هم سپینې پتۍ تېرې کړې وې، فکر کوم دا د هندویزم د یو مذهب پیروان وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پاني پت پر لوري

د (پاني پت) نوم هر لوستي او قلموال افغان ته اشنا دی، (پاني) په هندي ژبه کې اوبو ته ویل کېږي (پت) د هندي او پښتو ترمنځ مشترک دی، د پاني پت جنګ، د عزت او ابرو جنګ مانا ښندي. لوی احمدشاه بابا د پاني پت اتل ګنل کېږي. دا مې په

یون، استاد خالق رشید او اجمل په پاني پت کې

ژوند کې د خیال په شان هم نه ګرځېدله چې زه به ګنې (پاني پت) ته هم لاړ شم، دا ځل چې د ډېر وخت لپاره هندوستان ته راغلم، نو په زړه کې مې ډېرو ځایونو ته د تګ هیله پیدا شوه، ځو ورځې دمخه استاد خالق رشید راته وویل: ((که وخت پیدا شو، پاني پت ته به هم ځو.)) ما

(c) ketabton.com: The Digital Library

وویل: ((د رخصتیو پر وخت به ضرور ځو.)) د شنبې ورځ استاد خـالق رشید او مورِ تول رخصت یو، مابنام مې استاد ته زنګ وواهه چې که سبا څه مصروفیت نه لرې، نو پاني پت ته به لاړ شو، هغه وویل: ((بېخي سمه ده)) ما ورته وویل: ((د موټر چاره به زه وکړم.)) هغه وویل: ((نه زه یـې پیدا کوم.)) ما وویل: ((نه زه یې غم خورم.)) د اجمل یو ملګری (شمس) چې خپل موټر لري او مورِ کله کله ګرځوي، هغه ته مې وویل، هغه لـه هغو ناروغه افغانانو سره، چې له کابله نوي راغلي وو، مصروف و، د هوټل

رسپشن کې مو خبره وکړه، هغوی وویل: ((نیم ساعت وروسته به درته پوره احوال درکړو.)) نیم ساعت وروسته چې ورغلو، تیار یو ډرېور یـې راغونښتی و، (سک) و، خبره مې یو کیلو متر پر (۹) روپۍ ورسره خلاصه کړه، مورِ ورته وویل چې سبا اته نیمې بجې دلته راشه، له همدې ځایه به ځو. دا یادښت د شپې لیکم، تر سبا پورې دې خدای خیر پېښ کړي، پر

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژوند یوه شېبه هم اعتبار نه شته. (پـانې پـت) تـه خـو خـاص د بابـا (احمدشاه بابا) په یاد ځم، په احمدشاه بابا پسې خو یو شمېر بهرنیو او ځینو کورنیو لیکوالو ځینې ناوړه تبلیغات هم کړي، ان ځینې پښتانه هم کله کله یوه ګوډه ږنده خبره ورپسې خوشې کوي، هندي لیکوال (ډاکتر ګنډاسنګ) هم یو وخت د همدې تبلیغاتو تر اغېز لاندې راغلی و، خـو کله چې یې د خپلې دوکتورا تېزس د لیکلو لپاره د احمدشاه بابا په باب پلټنې پیل کړې، نو هغه یې یو ستر انسان وموند او (د احمدشاه درانې) په نامه یې خپل اثر په نړۍ (۷۰۰) مخونو کې بشپړ کړ. احمدشاه بابا، ما او زما په شان نورو ته ځکه ډېر ګران دی، چې د ستر سیاسي او پوځي نبوغ خاوند و، ده له ګډوډو پښتنو څخه یو منظم لښکر جوړ کړی و، د خوشال بابا په وینا ((له هغو کړو تېړو څخه چې هډو دېوال جوړېږي نه)) ده ورځخه یو پوخ سپر او دېوال جوړ کړی و، زه سره له دې چې له شلو کلونو راهیسې په شعوري ډول د پښتنو په درد کړېږم، خو څومره چې پر دوی کړېږم، همدومره د همدې پښـتنو د ځینـو تنګنظرانـو لـه خـوا ځورېږم، خوشال بابا وایي:

پـــښتانـــه د بدنیتۍ د خصومت دي
په حیا پــه شجـــاعت یې وکــړه شاش

زه چې یو عادي سړی یـم، دومــره کــړول شــوی یـم، نــو دا لــوی شخصیتونه به دوی څومره کړولي وي، بایزید روښان خو د تنــدې لــه لاسه جل وواهه، خوشال یې دومره ستړی کړ چې اخر یې وویل: ((... بیا د ټولو پښتنو پسې دنبال)) ارمانجن ګور ته لاړ او دا ارمان یې هېڅ پوره نه شو چې:

(c) ketabton.com: The Digital Library

که توفیق د اتـفاق پښتانـه مـــومي
زوړ خوشال به دوباره شي په دا ځوان

خو احمد شاه بابا له داسې عملي تدبیره کار واخیست، چې په پښتنو کې یې د بدنیتۍ او خصومت هوسونه مهار کړل او یوه لویه امپراتـوري یې جوړه کړه. د کار د خلکو پر وړاندې پرتې ستونزې د کار خلکـو تـه معلومېږي، د وینا او عمل ترمنځ ډېر لوی تفاوت وي، استاد الفت وایي:

د عمـــل د خـاونـــدانو په حضور کې
د وینا خاوند ولاړ لاس په سلام دی

نو هغه هیلې چې د خوشال بابا په زړه، فکر او قلـم کـې ټوکېـدلې، احمدشاه بابا هغو ته د عمل جامه ورپه غاړه کړه. نو ځکه خو د پاني پت ددې اتل په باب هلته تګ زما یوه هیله وه.

د فبروري (۲۰) مه نېټه د شنبې ورځ وه، سهار چای مو وڅښه، د سفر پیسې مې جلا کېښودې، ټیک اته نیمې بجې له اتاقه ووتم. کلـه چـې رسپشن ته کښته شوم، اجمل او ساحل هم تیار منتظر وو، خو ټکسـي والا تراوسه نه و راغلی، په رسپشن کې نن بل نوکریوال و، له پروني هغه سره یې تماس ونیو، هغه وویل: ((ټکسي به راشـي، انتظـار وکـړئ، زه ورسره تماس نیسم)) هغه لکه چې ویده غونـدې و، اواز یـې خوبـولی ښکارېده، هندوان هم لکه د ځینو مسلمانانو غوندې د وخت ډېر خیال نه ساتي، سره له دې چې ټکسیوان د خپلې ګټې لپاره وخت تـه ډېـره اړتیا لري.

په اکثرو اسلامي ټولنو کې وعده پر ساعت او دقیقو نه قیدېږي، وایي تر ماسپښین، ماسخوتن او یا نورو لمونځونو وروسته یا دمخه راشئ چې نږدې څلور پنځه ساعته زماني واټن رانغاړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څو دقیقې وروسته ټکسي راغله، سک هم ورسره و، خو هغه وویل چې دا بل سړی درسره ځي. لومړی مو د ټکسي کیلو متر قید کړ

یون او ساجل د راني کسل هوټل په وړه کې

(۱۶۶۰۳۲)، د ډرېور نوم (جکر سنګ) و، تلېفون نمبر یې (۹۸۹۷۸۳۷۸۵۴). د خالق رشید استاد د کور پر لوري مو حرکت وکړ، د هغه استوګنځی په ګرین پارک ماین ایف دوه شپېته (Green park mine F62) کې موقعیت لري. وړوکی سوزوکی موټر و، لکه د اورلګید ډبی څلور تنه په کې ایله ځایېدل، په لاره کې مو له ډرېور سره هم ګوډه ماته اردو ویله، له هغه څخه مو تپوس وکړ چې (پاني پت) ښه ځای دی که نه؟ هغه وویل: ((ډېر لوی ځای دی د (هریانا) مربوط دی.)) هریانا د هند یو ایالت دی، چې له همدې لرغونې اریانا څخه د ورغلو خلکو له امله ورته دا نوم منتسب شوی دی. د خالق رشید استاد تر ځایه څو وړې تاریخي ودانۍ مخې ته راغلې چې له اکثرو کتارې راتاوې شوې وې، یوه ورځ استاد خالق رشید وویل: ((په ډیلي کې د دا ډول ودانیو شمېر

(c) ketabton.com: The Digital Library

تر (یو زر ودانیو) هم اوښته چې اوس اکثره له منځه وړل شوي او د هند حکومت هم ډېر سوړ حکومت دی، یوازې هغو ودانیو ته یو څــه توجــه کوي، چې دوی ته بالفعل ګټه رسوي. نور نو ډېر د تاریخ په کیسه کې نه دي، دا تاریخي ودانۍ د اسلامي واکمنود واک په بهیر کې، په ټهره بیا د پښتنو او مغولو واکمنو له خوا جوړې شوې دي، نو ځکــه خــو دومــره ارزښت هم نه ورکول کېږي، نفوس هم ډېر زیات شوی، ښاري نقشې هم غځېدلي، خلکو هم ددې ودانیو پــر احــاطو خپټــه اچــولې، د هنــد د حکومت هم پر زورورو زور نه رسېږي، د زمانې توپانو هم ځینې ودانــۍ نړولي، نو ځکه اکثره ودانۍ له منځه تللي او نورې هم د له منځه تللو په حال کې دي.)) ټیک (۹) بجې د استاد خالق رشید کور تــه ورســېدو. استاد تیار مورِ ته منتظر و، (۹) بجې او پنځه دقیقې وې چې د پاني پت پر لوري مو حرکت وکړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له ډیلي تر پاني پته

د (صفدر جنـــګ) لـــه هـــوايي ميدانـــه تېـــر شـــو،دلته ورځېرمـــه د (صفدرجنګ) په نامه يوه زړه کلا ده،صفدر جنګ په هند کې د ګورګاني دربار وزير و. دلته د صفدر جنګ مقبره ده چې د مغولو د امپراتـــوري د معماري په وروستي ســـبک جـــوړه شـــوې ده. دا ودانـــي د محمدشـــاه ګورګاني د واکمنۍ پر مهال د (۱۷۵۳-۱۷۵۴م)کلونو په ترڅ کې جوړه

شوې ده. په لاره کې ساحل صيب وويل: ((نن په انټرنېټ کې يو خبر و؛ داسې يوه الوتکه جوړه شوې چې د يوه انسان لپاره ده، په يو ساعت کې تر (۴۰۰) کيلو مترو زيات مزل کولای شي.)) ما وويل: ((په روانـــو ســـلو کلونو کې به علم کوم حد ته ورسېږي؟ ځينې ساينسپوهانو وړاندوينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړي چې ددې (۲۱) مې پېړۍ په بهیر کې به علم دومره پرمختګ وکړي، چې د اېمبل یا برېښنالیک په واسطه به یو کور له یوې وچــې بلــې تــه انتقالولای شې، باران به د اړتیا له مخې کېږي، یانې کومو سیمو ته چې زیاته اړتیا ده، داسې وسایل به کارول کېږي چې هلته زیات باران وشي، لکه چې اوس هم پر ځینو سیمو مصنوعي باران کېږي، ان پاکستان هم

ددې وس پیدا کړی چې کله کله پر ځینو سیمو لکه بلوچستان او نورو مصنوعي باران وکړي، همدارنګه په لسګونو ډوله نور پرمختګونه چــې اوس یې تصور هم نه کېږي. د شلمې پېړۍ پرمختګونه په نولسمې پېړۍ کې متصور نه وو، داسې د یوویشتمې پېړۍ پرمختګونه اوس متصور نه دي، خو چې زمونږ ځینې ملایان به ورسره څه کوي؟))

له اندیا ګېټ څخه تېر شو، استاد خالق رشید وویل: ((د اندیا ګېټ د دروازې پر سر لیکل شوي چې دا د افغان- انګرېز د درېیمې جګړې په ویاړ جوړه شوې دروازه ده. دا دروازه انګرېزانو په ډېر شاندار ډول جوړه کړې، انګرېزانو چې افغانستان کې پرله پسې ماتې وخوړه، نــو د خپلــو

(c) ketabton.com: The Digital Library

اولادونو لپاره یې دلته دا ګټې جوړ کړ.)) استاد خالق رشید وویل: ((زموږ په کلي کې زموږ د یو خپلوان زوی د ملا زوی وهلی و، د کلي خلک پرې راټول شول چې تا ولې د ملا زوی وهلی دی، دا کار د کولو دی؟ د ملا زوی هم څوک وهي؟ هغه ورته وویل: زما د پلار نوم د انډیا ګټې په دروازه لیکل شوی، تاسې وایئ چې د ملا زوی دې وهلی دی، نو ددې ګیټ خاطرې د افغانانو په ذهن کې ژوندۍ دي.))

په لاره کې د (فیروزشاه کلا) مخې ته راغله دا کلا ډیلي ګټې ته نږدې ده چې په (۱۴) مه میلادي پېړۍ کې د فیروزشاه له خوا جوړه شوې، د دېوالونو لوړوالی یې (۱۴) متره و، چې د ګودۍ تیمور له خوا بیا رنګه شوې،

فیروزشاه کلا

ددې کلا زاړه دېوالونه نیمګړي او نیم رنګ ښکارېدل، د فیروزشاه کلا او (لعل کلا) ترمنځ یو عمومي سړک دی، ښي لاس ته د ګاندي یادګاري ځلی دی، دا ځای (راجګاټ) نومېږي. دې ټولې سیمې ته به یې د ډیلي ښار په ګډون (شاه جهان اباد) وایه. په لاره کې د (وزیراباد) په نوم یو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځای راغی، دا سړی (وزیرمحمد) نومېده چې له روهیله پښتنو څخه و، د پاني پت په جنګ کې یې د احمدشاه بابا ملاتړ وکړ، نو ځکه بیا وروسته دا سیمه دده په نامه یاده شوه. احمد شاه بابا چې کله ډیلي ته ننوت، نو د پاني پت په جنګ کې یې په لومړي پړاو کې ډېر تلفات ولیدل، وروسته یې ورته بیا تدبیر ونیو، بیا د هند پښتنو پر ده ننګ وکړ، احمدشاه بابا دوه ځلې هندوستان ته راغلی، یو ځل د نادر افشار د واکمنۍ پرمهال او بل ځل د خپلې امپراتورۍ پر وخت، وایي چې نادر افشار یوه ورځ (د سهار له اتو د ماسپښین تر درېو بجو پورې) په اوسني زاړه ډیلي کې (۱۲۰) زره کسان ووژل، اوازه وه چې نادر افشار وژل شوی، خلک په دې خبر خوشاله شول، دده پر عسکرو یې یرغل وکړ، نادر افشار خپله جنګ ته راووت او عام قتل یې وکړ. په همدې بحثونو کې وو چې موټر پنجاب ته پر تلونکې لویې لارې برابر شو. استاد خالق رشید وویل: ((دا سړک مخکې ډېر تنګ و، یوازې یو موټر پرې له دې خوا او یو له هغې خوا تګ راتګ کاوه، خو اوس یې په درې څلورو کلونو کې داسې جوړ کړ، اوس په کې څلور خطونه یوه خوا او څلور بله خوا دي، یانې دا چې څلور څله لوی شو.)) په لاره کې یوه جګه غونډۍ مخې ته راغله چې موټر یې پر سر تېرېدل، استاد خالق رشید وویل: ((دا طبیعي غونډۍ نه ده، دا د دوی کثافت دانۍ ده چې د ښار چټلي دلته راوړي او دا غونډۍ ترې جوړه شوې ده.)) څنګ ته یې بله غونډۍ هم ده چې پر هغې یې هم له پاسه نوې خاوره اچولې او شنه کړې یې ده.

په پاني پت کې درې لوی جنګونه شوي: لومړی جنګ د ابراهیم لودي او بابر ترمنځ، د پاني پت دویم جنګ د جلال الدین اکبر او هیمو (هیموچندرا) (Hemu chandra) ترمنځ د (۱۵۵۶م)کال د جنورۍ پر

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځمه نېټه وشو، هیمو په هند کې د پښتون پاچا (محمد عادل شاه سوري) لومړی وزیر و. درېیم جنګ د احمدشاه بابا او مرهټیانو ترمنځ و. دلته یو پخوانی ځای دی (کورکشتر) نومېږي، د (مهابهارت) تاریخي حماسې هم پر همدې ځای شوي. پخوا د ډیلي او پاني پت ترمنځ د پښتنو یوه نوابي وه، چې د (ګنجپورې) په نامه یادېده. په هند کې د پښتنو ډېرې نوابۍ تېرې شوي، پښتنې لیکوالې (صفیه حلیم) چې (بهوپال- د هندوستان پښتانه) په نامه یې یو اثر لیکلی، له دې نوابیو څخه یې د بهوپال د پښتنو نوابیو په باب څېړنه کړې، هغې نوابۍ په سوونو کاله دوام کړی، صفیه حلیم په خپل اثر کې لیکي:

((په هند کې پر (۱۹۰۰م) کال (۶۰۰) راجګانې او نوابۍ وې، په دې کې د مسلمانانو هغه د بهوپال نوابي ده چې دوست محمدخان اورکزي یې بنسټ ایښی و، دلته ځلور پنځو ښځو پوره دوه سوه کاله حکومت وکړ. دوست محمدخان بیا له یوې (راجپوتۍ) نجلۍ سره واده وکړ، هغه بیا مسلمانه شوه او نوم یې (فتح بي بي) شو. دا د بهوپال لومړۍ مسلمانه مېرمن وه چې په حکومتي چارو کې یې مهم رول درلود، ددې نوابۍ سلسله په دې ډول ده:

دوست محمد خان (د نوروز خان زوی) ۱۷۰۵- ۱۷۲۸م	
نواب یارمحمد خان	۱۷۲۸-۱۷٤۳م
فیض محمدخان (مامله بایي)	۱۷٤٤-۱۷۷۷م
حیات محمد خان	۱۷۷۷-۱۸۰۷م
غوث محمدخان	۱۸۰۷-۱۸۰۷م
وزیرمحمدخان	۱۸۰۷-۱۸۱٦م
نذر محمدخان	۱۸۱٦-۱۸۱۹م

(c) ketabton.com: The Digital Library

قدسیه بېګم	۱۸۱۹-۱۸۳۷م
جهانګیر محمدخان	۱۸۳۷-۱۸٤٤م
سکندر بېګم	۱۸٤٤-۱۸٦۸م
شاه جهان بېګم	۱۸٦۸-۱۹۰۱م
سلطان جهان بېګم	۱۹۰۱-۱۹۲٦م
حمیدالله خان	۱۹۲٦-۱۹٦۰م

په بهو پال کې اپریدي، یوسفزي او میرازي خپل پښتانه اوسي، اوس یې هم پښتو زده ده.))

د بهوپال د نوابۍ په شان په هند کې د پښتنو نورې نوابۍ هم وې، له هغې جملې څخه یوه هم د (ټونک) نوابي وه. د هندوستان د پخـوانۍ جغرافیایي تقسیم له مخې ټونک د منځنۍ هندوستان په (راجپوتانـه) کې واقع و. شمال ته یې (ګوالیار) او جنوب ته یې د (بهوپال) د ریاست سیمه پرته وه. دغه پښتنۍ ریاسـت پـر ۱۹٤۸م کـال د هندوسـتان د راجستان په ایالت کې مدغم شو. ټونک اوس د دغه ایالت یوه ضلع ده. په ټونک کې د پښتنو نوابي په دې ډول وه:

۱- نواب امیرخان	۱۸۱۷- ۱۸۳٤م
۲- نواب وزیرخان	۱۸۳٤- ۱۸٦٤م
۳- نواب محمدعلي خان	۱۸٦٤- ۱۸٦۷م
۴- نواب محمدابراهیم خان	۱۸٦۷- ۱۹۳۰م
۵- نواب محمدسعادت علي خان	۱۹۳۰- ۱۹٤۷م

۶- نواب محمدفاروق علي خان ۱۹۴۷- ۱۹۴۸م

نورې ګڼې نوابۍ هم تېرې شوي، چې موږ یې یـوازې دلتـه یـو دوه بېلګې راوړې. په دې ډول د هندوستان په بېلابېلو برخو کې پښتنو په

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډله ییز او انفرادي ډول ژوند کړی او اوس هــم پــه همــدې ډول ژونــد تېروي. پر (۱۹۰۱م) کال په هند کې د رســمي احصــایې لــه مخــې پــه هندوستان کې د پښتنو شمېر په دې ډول و:

۱- اجمیر، پنجاب، کشمیر، راجپوتانه او موار (۴۲۵۹۶۶)تنه

۲- بمبي (ممبي) بروده (۱۸۲۷۸۹) تنه

۳- مدرس، میسور، ملک توسط برار (۳۳۱۴۷۹) تنه

۴- ممالک متحده بهار (۹۱۹۲۶۴) تنه

۵-بنګال، اوړیسه (۲۴۵۱۶۲) تنه

۶- اسلم، شکم، کوچ بهار، پرا (۱۱۴۵۴) تنه

د ټول هندوستان د پښتنو شمېر (۳۴۰۴۷۰۱) تنه

یو کم سل کاله دمخه پــه تــول هندوســتان کــې د پښــتنو شــمېر (۳۴۰۴۷۰۱) تنه و. د احصائیوي علومو له مخې د نفوسو تراکم په هــره ټولنه کې توپیر لري، د سړو سیمو په اندول په ګرمو سیمو کې د نفوسو تراکم زیات وي. ځینې پوهانو د نفوسو تراکم په اوسط ډول په کال کې په سلو کې (۲،۳) محاسبه کړی او (۳۰) کاله وروســته د هــر پښــت د نفوس تراکم د (۳) په طاقت پورته کېږي، که همدا قاعده د پښتنو پــر پورتني شمېر تطبیق کړو، نو د تېرو (۹۹) کلونو په بهیر کې به د پښتنو شمېر په هندوستان کې تر (۳۰) ملیونو واوړي. دا هغه شمېر دی چې په کابل کې د هند سفارت یو لوړ پوړي چارواکي هم تائید کړی دی، خو په هندوستان کې مېشتو اکثریت پښتنو خپله ژبه له لاسه ورکړې ده.

په هند کې (خان) روستاړی یا کلمه اکثره پښتانه د خپــل هویــت د تثبیت لپاره کاروي، په هندي سینما کې د همدې پښتون نسبه خانانو رول تر هر چا زیات مطرح دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ډیلي یو زیات شمېر کارخونې او صنعتي پارکونه د همدې پانې پت خواته راغلي. د (روهیله) سیمه هم همدلته ده، چې اوس یې اکثره پخواني نومونه بدل شوي. د احمدشاه بابا په جنګونو کې د (نجیب الدوله) پوځونه د احمدشاه بابا مرستې ته راورسېدل، درې میاشتې د احمدشاه بابا ځواکونه او مرهټیان یو بل ته مخامخ سره ولاړ وو، تر درېو میاشتو وروسته غوځ جنګ وشو.

دې سیمې د (هریانا) ایالت وایي، کله چې لرغوني اریایانو دلته مهاجرت وکړ، نو دا نوم له همغه وخته پاتې دی، خو دوی یې د (هـ) په تلفظ (هریانا) ادا کوي.

په (پانې پت) کې د (بوعلي شاه قلندر) زیارت هم دی، احمدشاه بابا تر جنګ دمخه دې زیارت ته راغی، دعا یې وغوښته، د ابوعلي شاه قلندر او امیر خسرو ترمنځ خطونه هم تبادله شوي، په یوه خط کې ابوعلي شاه قلندر، امیر خسرو ته لیکلي چې: ((که دلته سیاسي واک د مسلمانانو له لاسه ووت، نو زما او ستا تصوف په درد نه خوري؛ دا خپله له منځه ځي، نو ځکه خو (نظام- الدین اولیا) ته ووایه چې د مسلمان پاچا ملاتړ وکړي.)) د نظام- الدین اولیا او ناصرخسرو دهلوي مزارونه دواړه په ډیلي کې یو بل سره نږدې واقع دي. کله چې نظام الدین اولیا وفات شو، نو ناصرخسرو په بنګال کې و، له هغه ځایه چې ډیلي ته راورسېده، نو دی هم پسې وفات شو، دواړو یو بل سره ډېره مینه درلودله.

موټر خپل مزل ته دوام ورکاوه، د استاد خالق رشید معلومات مې هم لیکل، په لاره کې څو مسجدونه هم مخې ته راغلل، ټوله لاره شنه وه، تر پنجابه دا لاره هم داسې اباده او شنه وه، شنه غنم ولاړ وو، دا ټولې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځمکې د خلکو شخصي دي، (۱۱) بجې د پاني پت ښار ته ورسېدو، پـر یوه پله چې نږدې (۵) کیلو متره اوږدوالی یې درلود، تېر شو. د پاني پت ښار وړوکی و، خو تر نورو پاک ښکارېده.

له عمومي سړک څخه د ښار فرعي سړک ته ورداخل شـو، اسـتاد خالق رشید له یو دکاندار څخه د بوعلي شاه قلندر د زیارت او ابراهیم لودي د مزار پوښتنه وکړه، هغوی ادرس ورکړ، د پاني پت ښار په سـلو کې (۴۰)اوسېدونکي مسلمانان دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ابراهیم لودي مزار

لومړی د ابراهیم لودي مزار ته لاړو. ابراهیم لودي په همدې ځای کې د بابر له لښکرو سره وجنګېده، پر (۱۵۲۶م) کال، همدلته شهید شـو.

یون، استاد خالق رشید او ساحل د ابراهیم لودي پر قبر هغه ته د دعا

زیارت یې هم، همدلته دی. ابراهیم لودي یو ډېر مقتدر پاچا و، خو دده د لاهور واکمن (دولت خان لودي) او د واکمنۍ بل غړي علاوالدین خان له ده سره خیانت وکړ، بابر سره یې خبره جوړه کـړه او دده د واکمنـۍ د نړولو اسباب یې برابر کړل. دولت خان لودي، سره له دې چې د ابراهیم لودي د کورنۍ سړی و، خو په وړو خبرو او د ځینو امتیازاتو پر ســر لــه ابراهیم لودي څخه خوابدی و، له بابر سره یې لاره ونیوله او په پای کې د ابراهیم لودي د پاچاهۍ د نړولو سبب شو. د دولت خان لودي ترځنګ سلیم خان خویشکی چې د ابراهیم لودي په دربار کې ډېر منلی و، هم د ابراهیم لودي د واکمنۍ په نړولو کې بابر ته لاس ورکړ او د دربــار تــول

(c) ketabton.com: The Digital Library

رازونه یې هغه ته وویل. کله چې شېرشاه سوري د بابر له زوی (همایون) څخه پاچاهي ښېرته وګټله، نو یو شمېر پښتانه مشران یې مبـارکی تـه ورغلل او ددې ترځنګ یې د (سلیم خان خویشکي) د هغې ګناه ښښنه وغوښته چې ده پر خپل وخت د ابراهیم لودي پر وړانـدې کـړې وه؛ د

دربار رازونه یې بابر ته ور رسولي وو، خو شېرشاه سوري پښتنو مشرانو ته مخ راواړوه او ورته یې وویل: ((ددە (سلیم خویشکي) څېره په ما مه ګورئ، ماته ددە په ګېډه کې د ابراهیم لودي مړی ښکاري...)) دروښـش درانې څه ښه ویلي:

دښـمن پـه زوره ننوت په کور د پښتانه
خو دغه کار یې هم وکړ په زور د پښتانه

په ډبرلیک لیکل شوي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

(قبر بادشاه ابراهیم لودی) ډېرلیک په هندي ژبــه لیکــل شــوی و، ځنګ ته یې د (فیل) قبر هم و، دا د ابراهیم لودي خپل فیل و چې پــه همدې جګړه کې وژل شــوی و. مخکــې ددې قبــر شــاوخوا تــه اوبــه

وې چې اوس ترې احاطه راتاوه شوې او قبر له خطره ژغورل شوی دی، اوس یې ځنګ ته یوه ویاله ده چې له چټلو اوبو ډکه وه، خو اوس ښه په دې و چې له ټولې محوطې دېوال راتاو و او د مزار داخل ته یې د اوبو د راتګ مخنیوی کاوه، د مزار په یوه ګوټ کې یو وړوکی ستډیوم هم جوړ شوی، مزار هم لکه د یوې سوپې په شان پر لوړ ځای جوړ شوی و، خــو اصلي قبر لاندې په ځمکه کې و. د مزار ټوله ساحه نړدې پنځه جریبــه ځمکه وه، چې شنه جلګه او شین چمن په کې وو، ځینې شنه بوټي هم په کې وو، سپینې مرغۍ چې (بګلې) ورته وایي او ځینــې خلــک یــې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځنګلي مرغان بولي، همدلته ګرځېدلې. په هجري قمري نېټه (۹۳۱) هـ ق کال د ابراهیم لودي د واکمني زمانه وه.

د قبر یوې خواته له ګڅو او چونې څخه جوړه یوه مسجمه وه چې ددې جګړې انځورنه یې کوله، یوه خپله د ابراهیم لودي مجسمه وه، بله د هغه د دوو صاحب منصبانو مجسمې وې، یو توپ یې مخې ته پروت و. کله چې انګرېزان دلته راغلل، ددې جګړې تاریخ یې ولوست، نو بیا یې د

هغو له مخې دا مجسمې جوړې کړې. د ابراهیم لودي د زیارت یوې خواته د سکانو (ګوردواره) او نور د خلکو کورونه دي.

که څه هم په دې جنګ کې د ابراهیم لودي د قواوو شمېر د بابر تر لښکرو کم نه و، خو د ابراهیم لودي په حکومت کې داخلي تضادونو او کورنیو اختلافاتو بابر ته ددې زمینه برابره کړه چې بریالیتوب ترلاسه کړي. که څه هم د جګړې د ډګر ځینو قوماندانانو ابراهیم لودي ته په

(c) ketabton.com: The Digital Library

تکتیکي ډول د جګړې د ډګر د خوشې کولو مشوره وکړه، خو ابـراهیم لودي په ټینګه د مغولو مقابله وکړه، روهیله پښتنو هم دا مهال ابراهیم لودي ته ډېر وویل چې دلته پاني پت کې محاصره یې، راشه روهیلکنډ

ته، هلته ټول پښتانه دي، یوازې درې ورځې په کار دي چې ته راشې او بېرته ټول ځایونه تړې ونیسو، خو هغه ورته وویل: ((ماته د جنګ په ډګر کې (ځلور زره) شهیدان پراته دي، زه نه غواړم دا یوازې پرېږدم او ځان وباسم)) تر هغه پورې وجنګېده ترڅو چې شهیدشو.

تـــر مغولـــو پښـــتانه پـــه تـــوره ښـــه دي
کـــه پـــه پوهـــه پښـــتانه وای څـــه هوښـــیار
هـــره چـــار د پښـــتون تـــر مغـــول ښـــه ده
اتفـــاق ورســـره نـــه شـــته ډېـــر ارمـــان

(c) ketabton.com: The Digital Library

کـــــه توفیـــــق د اتفـــــاق پښـــــتانه مـــــومي
زوړ خوشـــال بـــه دوبـــاره شـــي پـــه دا ځـــوان
(خوشال بابا)

کله چې د ابراهیم لودي له مزاره راووتو، نو په ذهن کې مـې همغـه وخت تداعي کېده او د جګړې صحنه انځورېدله، له همغه ځایه مې کابل کې ځینو لیکوالو ملګرو ته زنګ ووهه او ورته مې وویل: ((ټولو هغو بې غیرتو پښتنو ته د زړه له کومي کنځلې وکړئ چې تل یې له دښمن سره لاس یو کړی او خپل ځان یې تباه کړی دی.)) ډېر پرېشانه له دې مزاره راستانه شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بوعلي شاه قلندر زیارت

پنځه ویشت کم یوه بجه د ابراهیم لودي له مزاره راووتو او د (بوعلي شاه قلندر) د زیارت پر لوري مو حرکت وکړ، مخکې تر دې چې د بوعلي شاه قلندر زیارت ته ورسېږو لومړی د بوعلي شاه قلندر د مور بي بي پر زیارت برابر شو، د زیارت پر سر لیکل شوي وو: {درگاه عالیه حضــرت سیده بي بي حافظه جمال صاحبه (رح) پاني پت شریف (هریانه)} دننه څلور قبرونه وو.

یو د قلندر مور، یو یې د پلار، یو یې د تره او بل هغه یې د لمسي قبر و، ښکلې ګونبزه پرې جوړه وه او شاوخوا یې ټوله د تازه ګلانــو پــه پــانو پوښلې وه، له قبرونو د ګلانو امېلونه راټول وو، چې لاس تــه یــې یــوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

مدرسه وه: (مدرسه فیض القران درگاه حافظه جماله صاحبه) د زیارت

له پاسه د څلوېښت مترو په اندازه یوه جگه مناره نوې جوړه شوې وه او څنگ ته یې جومات و چې د نړدې دوه سوو کسانو لمونځغاړو ځای پــه کې و. د پاني پت ښارگوټی د هند د نورو وړو ښارونو په اندول پــاک و، غویي او خوشیي په کې کم لیدل کېدل، خو خنزیران یې په کوڅو کې ځای نیم راښکاره کېدل، داسې ښکارېدله چې دلته خلک خنزیــران د کورنیو حیواناتو په توگه ساتي، د خنزیر شکل ته چې گورې نو د سړي زړه بدېږي. پر ډېرو تنگو کوڅو سر شو، له موټر کښته شو، په پلي مزله د بوعلي شاه قلندر درگاه ته راورسېدو.

پر لوحه لیکل شوي وو:

بسم الله الرحمن الرحیم

حق حق حق حق حق حق

(c) ketabton.com: The Digital Library

استانه عالیه

درگاه حضرت شاه شرف الدین المعروف بوعلی شاه قلندر رحمة الله علیه

پیدایش (۶۰۶هـ) (۱۴۰۹)ع پانی پت

پر همدې دروازه خپله احمدشاه بابا ننوتی و او دلته یې دعا اخیستې

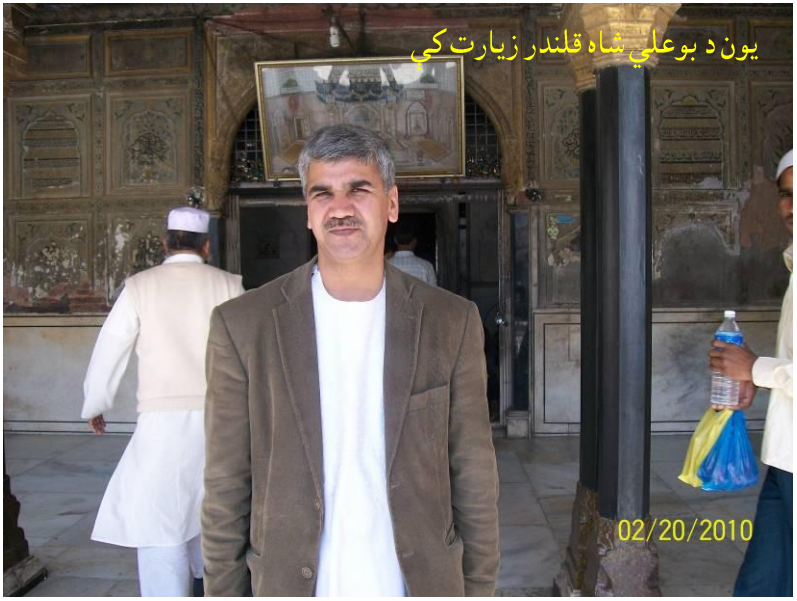

وه، د زیارت احاطه ښه لویه وه، په سپینو مرمرو پوښلې وه، نوې ابادي هم په کې په ښه درز روانه وه، پخوانۍ ودانۍ یې هم ښې جوړې او پاکې وې.

پر دېوالونو ځینې شعرونه لیکل شوي وو، د مقبرې په دروازه کې یې دېر قلفونه ځوړند وو، د پانې پت تر جګړې یوه ورځ مخکې احمدشاه بابا دلته راغی، دعا یې واخیسته او بیا جګړې ته لاړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د (جهانګیر نواب) مقبره هم دلته ده، په دې درګاه کې نور په لسګونو قبرونه هــم شــته. د قلنــدر شــاه طبیــب هــم دلتــه دفــن دی. پــه

دې درګاه کې تر ماسپښین لمانځه وروسته خاصــه موســیقي شــروع کېږي، ځکه یې شهرت عام دی. د زیارت په یوه خوا کې کتابتون هم و. دولس نیمې بجې له زیارته راووتو، پنځه دقیقې پلي لاړو، بیا موټر کــې کېناستو د پاني پټ میدان پر لوري وخوځېدو، د پاني پټ ښار کې چې له چانه پوښتنه وکړې، نو د پاني پټ میدان نه پېژني، خو چې ورته ووایې: (کل عام) نو بیا یې پېژني، (کل عام) د (قتل عام) یا عام وژنې لنډیز ګنل کېږي، ددې مانا داده چې د جګړې په ډګر کې ډېر خلک وژل شوي دي.

د ډیلي او د هند د ځینو نورو ښارونو پر خلاف، په پاني پــت کــې د خلکو یو ښه عادت دا و چې د ادرس په ورکړه کې ډېر مخلص و، تر څو یې چې ښه پوه کړی نه وې، نه یې پرېښودلې، خو په هغو نورو ښــارونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې چې ته يې ترڅو پوه نه کړې، ادرس به در نه کړي، کله چې د پـاني پت ښار څخه ووتو نو تر شپږو کیلو مترو واټن وروسته د پاني پت میدان ته ورسېدو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پاني پت ډګر

د(پاني پت) ډګر یوه ډېره لویه ساحه ده، دا سیمه د ډیلي شمال ته (۶۰) میلــه (۹۵،۵) کیلــو متــره لــرې پرتــه ده. پــه (هریانــا) ایالــت

پورې تړلې ده، د سترګو په رپ کې چې ورته ګورې ارته او اواره ســاحه درته ښکاري. اوس د پاني پت په دې میدان کې یو یادګاري څلی جــوړ شوی، په یوځای کې د همغه وخت دوه اوسپنیز ډالونه پر دېوال نصب شوي دي.

هندوانو دا ځای یا څلی ځکه تازه ساتلی چې د خپلو قربانیو یاد تازه وساتي. دوی وایي چې مرهټیانو دلته درې میاشــتې مقاومــت وکــړ او سخته قرباني یې ورکړه. دا ډګر چې دلته نسبتاً تر نورې سیمې لړ (د یو

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوه مترو په اندازه) لوړ دی، وایي چې احمدشاه بابا پر همدغه ځای ولاړ و او د جګړې قوماندہ یې ورکوله. له مرهټیانو سره یو مسلمان هم د هغو په ګټه د احمدشاه بابا پر ضد جنګېده، (ابراهیم ګاردي) نومېده، اصلاً د دکن له مسلمانانو څخه و، کله چې احمدشاه بابا پــر مرهټیــانو غلبــه ومونده، نو نور مرهټیان یې وېښل، خو خپلو عسکرو ته یې وویل چــې ابراهیم ګاردي ته سخته سزا ورکړي او بیا د هغه عسکرو هغه د مرګ په سزا محکوم کړ.

په همدې ډګر کې (ام ونه) په نامه هلته یوه ونه وه، چې احمدشاه بابا به تر همدې وني لاندې کېناسته او د جنګ قوماندہ به یې ورکوله، اوس خو هغه ونه نه شته، خو پرځای یې د همغه نسل یوه بله شنه ونه ولاړه ده، همغې وني ته ورځېرمه یو یادګاري څلی جوړ شوی دی، پرې لیکل

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوي چې: له همدې ځایه د پاني پت درېیمه جګړه (د احمدشاه ابدالي او مرهټو ترمنځ) پیل شوه، د جنګ تاریخ (۱۷۶۱م) کال دی.

د هغه وخت د واکمنیو او واکمنو خصوصیت دا و چې که چا بل ځای

ته لښکر کشي نه کوله، نو نورو د دوی سیمې لاندې کولې. د احمدشاه بابا په باب په تاریخونو کې راغلي چې هغه یو حلیم او صوفي انسان و، ویل کېږي چې یو ځل هغه په هند کې له مرهټیانو سره د سولې او ښه ګاونديتوب په خاطر رابطه ټینګه کړې وه، خو مرهټیانو هغه نه وه منلې او د دې سولې په بدل کې یې د (کابل) او (پېښور) صوبې غوښتې وې. احمدشاه بابا په پای کې د هند د مسلمانانو د روحاني مشر (شاه ولـي الله) په غوښتنه د مرهټیانو مقابلې ته ورودانګل، شاه ولي الله په خپلو لیکونو کې احمدشاه بابا ته یادونه کړې وه، چـې د هنـد مسـلمانان د

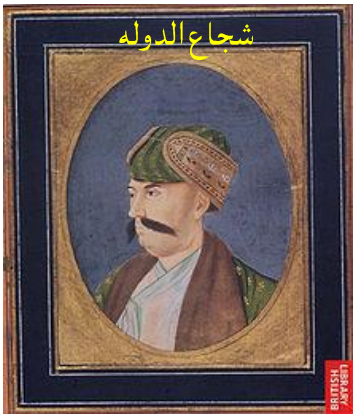
(c) ketabton.com: The Digital Library

مرهټیانو تر ظلم او ستم لاندې دي او دی (احمدشاه بابا) د مسلمانانو د یوه امیر په توګه مسولیت لري، چې د هند مسلمانان له دې ظلمه وژغوري. دا وخت مرهټیان په ډېر قوت کې وو، د بېلابېلو قومونو یو ائتلاف یې جوړ کړی و. د مرهټیانو د پوځونو شمېر دا مهال (نیم ملیون) تنه اټکل شوی و. احمدشاه بابا پر (۱۷۵۹م) کال په لاهور کې د مرهټیانو مقابله وکړه او د (۱۷۶۱م) کال په جنوری کې د هند د شمال د کنټرول لپاره د (پاني پت) پر لوري وخوځېد.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې جګړه کې (۲۵۰۰) هاتیوال (پر فیل ایښودونکي) توپونه کارېدلي دي. مورِ په دې یادګاري ځلـي کـې نصب شویو انځورونو ته ډېر متوجـه شو، خو غالب او مغلوب یو هـم پـه کې ډېر جوت نه ښکارېده. په جنـګ کې یوه عادي اشتباه د ډېـرې غټـې قربانۍ سبب کېږي، د جګړې په پیل کې د احمدشاه بابا په لښکرو کې د کندهار یو قومنـدان (عطامحمـد) جنګ تر پلانه یوه ورځ مخکې پیل کړ، خپله دی او د افغان لوري پنځه زره کسان پر دې ورځ ووژل شول، وروسته ډېر ژر د احمدشاه بابا د ملاتړ

لپاره له روهیلکنډ څخه د نجیب الدوله قوتونه راغلل او دا ځای یې ډک

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړ، د جنګ پر بله ورځ يې مقابل لوري (مرهټيـــو) تـــه (۲۰۰۰۰) کســـان تلفات وروړول، د نجيب الدوله د لښکرو شمېر (۳۰۰۰۰) تنه و. دا جګړه د (۱۷۶۱م) کال جولای پر (۲۱) مه چې سخته ګرمي وه، پيل شوه.ددې جګړې د دواړو غاړو د عسکرو شمېر بېلابېلو تاريخ ليکوالـــو متفـــاوت ښودلی دی؛ ځينـــو د مرهټيـــانو شـــمېر يولک او د احمدشاه بابا د لښکرو شـــمېر هم يو لک تنه ښودلی دی. ځينـــې نـــور وايي چې له افغانستانه د احمدشاه بابا د راغلو لښکرو شـــمېر (۱۰۰۰۰)کســـان وو. وروسته ورسره د شجاع الدولـــه چـــې د هند د مسلمانانو له جملې څخه و، (شل زره) کسيز پوځ او د نجيب الدوله (دېرش زره) يوسفزي لښکر يوځـــای شو او (سکانو) هم د احمدشاه بابـــا ملاتړ وکړ، خو ځينې نور بيا وايي چې د افغانستان د لښکرو ټول شمېر په دې ډګر کې شپېته زره (۶۰۰۰۰) تنه وو او د مرهټيانو ټول شمېر له درېـــو لکو څخه تر پنځه لکو (۳۰۰۰۰۰- ۵۰۰۰۰۰) تنو پورې و، د جګړې مخامخ کربنې (دولس) کيلو مترە اوږدوالی درلود. ويل کېږي چې مرهټيانو په دې جګړه کې ټول درې سوه زره تنه، خو ځينې نور بيا وايي چې نږدې سل زره تنه تلفات وليدل.

د مرهټيو يو هم قومندان د شيواجي

د پاني پت د جګړې افغاني لوري قومندانان خپلـــه احمدشـــاه بابـــا، شجاع الدوله او نجيب الدوله وو، چې شجاع الدوله د هند له مسلمانانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

او نجیب الدوله د هند له پښتنو مسلمانانو څخــه وو او د مرهټیــانو د جنګ قومندانان سدیشیرو بهو (Sadashirro Bho) چــې لــه اویــا زرو څخه تر یو لکو (۷۰۰۰۰– ۱۰۰۰۰۰) کسانو قومنده یې پر غاړه وه. د افغاني (دراني) امپراتورۍ بیرغ (شین، سپین او شین رنګ) درلود او د مرهټوو بیرغ ژېړ و او څنډه کې یې سپینه لیکه وه.

دا جنګ افغاني لښکرو وګاټه او په دې ډول احمدشــاه بابــا یــوه لویــه افغــاني امپراتوري جوړه کړه، چې د (شارل کبیر) تر امپراتورۍ دوه برابره لویه وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو جنګ له دوو لید لورو

مورِ څلور تنه افغانان: استاد خالق رشید، اسد ساحل، اجمل فدایي او زه (یون) هم د پاني پت د یادګاري څلي لیدو ته راغلي وو، خو پر همدې وخت ډلې ډلې هندیان هم همدلته راتلل او دا یادګاري څلی یې کاتــه،

مورِ یو ډول تعبیر ترې اخیسته او دوی بل ډول، خو د څلي جوړونکو له داسې یو لوړ کلتور څخه کار اخیستی و، چې په څلي کې یې دا یادونه نه ده کړې؛ څوک ملامت دی او څوک سلامت، چا جګړه ګټلې او چا نه ده ګټلې، یوازې د جګړې خاطرات یې ژوندي ساتلي، پر یو ولاړ څلي یــې همدومره لیکلي چې: ((دا د احمدشاه ابدالي او مرهټو ترمنځ د جګړې یادګاري څلی دی.)) نور یې د چا ستاینه او غندنه نه ده کړې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چې مو د پاني پت یادګاري ځلی وکوت، نو مورِ هــم ورتــه پــر نسبتاً جګ ځای کښناستو او استاد خالق رشید چې کومه وچــه مېــوه

ځان سره راوړې وه، هغه مو وخوړه، تیک(۲۴۹) کاله مخکې چې زمــورِ بابا دې ځای ته راغلی و، نن مورِ پر همغه ډګر ناست یو، خو هغه د یــوه فاتح په توګه او مورِ نن د نړۍ د مظلومو او محکومو انسانانو په توګه.

د بهلـــــــول او د شېرشـــــــاه خبـــــــرې اورم
چـــې پـــه هنـــد کـــې پښتـــانه وو پاچاهـــان
شـــپږ او اوه پېـــړۍ یـــې هســـې پاچـــاهي وه
چـــې پـــه دوی پـــورې درســـت خلـــک وو حیـــران

(c) ketabton.com: The Digital Library

یـــا هغـــه پښـــتانه نـــور و دا څـــه نـــور دي
یـــا د خـــدای دی اوس دا هســـې شـــان فرمـــان
(خوشال بابا)

کله چې احمدشاه بابا د پاني پت ډګر وګاټه او بېرته د کندهار پر لوري

لاړ، نو کله چې کندهار بنار ته ورسېد، راویت دی چې ډېـرې لښـکرې ورسره وې او ډېره خوشالي وه، احمدشاه بابا پر فیل سور و ، د کندهار بنار دکانداران پر خپل کار بوخت وو، یو خپلې مخې ته توتان اچـولي، لمن یې پر زنګنو راکش کړې وه، بل بل څه خرڅول، هر یو پر خپل کـار اخته و، کله چې یې د احمدشاه بابا پر قافلې سترګې ولګېدې، نـو یـو دکاندار پر بل غږ کړ: ((بارا ګورې یې؟)) هغه ورته وویل: ((څه شي؟ هغه دی ګوره یې د زرغونې زوی هم پر فیل سور دی!؟)) دا خبره که څه هم ټوکه بنکاري یا به رښتیا وي یا به نه وي، خو له دې څخه یو شی چـې څرګندېږي، هغه دادی چې په پښتني ټولنه کې (مشرتوب) تر هر بل کار

(c) ketabton.com: The Digital Library

سخت کار دی، داسې یو سړی چې ټول هندوستان یې فتح کړی، خو په خپل ښار کې یې د یوه عادي دکاندار پر زړه دا فتح نه اوارېږي او هغه نه شي زغملای، نو هلته سړي ته پته لګي چې په وروسته پاتې او قبیله یي تولنو کې د شخصیت وده څومره مشکله ده؟ پاوکم دوه بجې وې چې د بابا روح ته په دعا سره د پاني پت له میدانه د ډیلي پر لوري وخوځېدو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له پاني پته تر ډیلي

د پاني پت له ډګره د راتګ پرمهال مو په پاني پت ښار کې پـر ډول ډول مرمر ډبرو څو ځایه سترګې ولګېدې، داسې ښکاره شول چې دلته د ډبرو ښه کار وبار کېږي. کله چې له پاني پت ښار څخه ووتو، نو په لاره کې راباندې د معمول په شان څپه څپه خـوب راغـی، څـو ځلـه یـې وزنګولم، سره له دې چې سړکونه ښه وو، خو موټر پورته پورته الوته، نو

ځکه مې نه خوب وکړ او نه هم ویښ پاتې شوم، تر یو څه مزله وروسته ډرېور موټر د لارې د سر یوه هوټل ته ودروه، هوټل ښه لـوکس و، خـو هرڅه په کې نه پیداکېدل، یوازې سبزي غذا په کې وه، هوټل د باندې په سوپه کې هم ښکلی ځای درلود او دننه هم، خو عجیبـه دا وه چـې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ودانۍ دننه پر ډوډۍ اضافي ټکس و او د باندې نه و، مور د باندې کښناستو، چې له تازه هوا څخه هم ګټه پورته کړو او د باندې ځای ننداره هم وکړو، دا ایچ هاویلي (H.Haveli) هوټل نومېده، په هوټل کې مو د دالو او ځینو نورو شیانو، چې استاد خالق رشید ته یې نومونه زده وو، فرمایش ورکړ، کله چې یې خوراک شیان راوړل، تر هغه

دمخه، ګل مو پرمخ زه تشناب ته لاړم، دا نوی هوټل و، تشنابونه یې خورا لوکس وو، ان د اروپا او امریکا د عصري تشنابونو په څېر، سړي په کې ځان راحت احساسوه. بهر کې د سفر پر وخت یوه غټه ستونزه همدا د معذرت رفع کول وي، کله چاسره تشناب کاغذ وي کله نه وي، کله اوبو ته اړتیا وي، کله ځای پاک نه وي، کله په تشنابونو کې اوبه نه وي، کله دا او کله هغه نیمګړتیا وي، په لویو ښارونو کې هم همدا مشکل وي، زمور له لغمان څخه (ښایسته ګل ماما) چې په ټوکو ټکالو کې ډېر ازاد

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی، تر جنګونو دمخه له (لغمان) څخه (کابل) ته تللی و، هلته په (زمان خان کلا) کې له خپلو زامنو سره اوسېده، یوه حویلۍ وه څو کورونه په

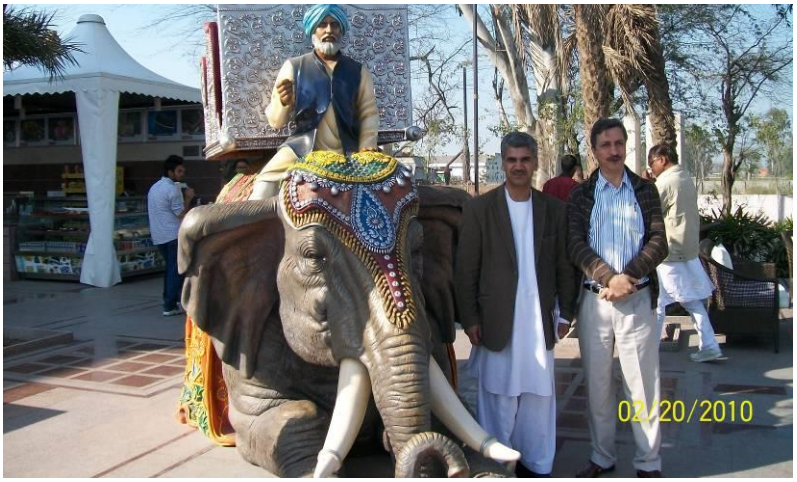
کې وو، پر تشناب به سهار وختي نوبت نه و، د ښایسته ګل ماما اشـتها هم بده نه وه، ډوډۍ یې په خوند خوړه، کله چې به سهار تشناب کې پر خپل وخت نوبت ورنغی، نو ناطاقته به شو، له کابله یې په همدې خاطر زړه خوږین و چې ده هلته ځان راحت نه احساساوه، بیا ښېرته لغمان ته راغی، مېرمن یې هم راوسته، یوه ورځ ما ورته وویل: ((ښایسته ګل ماما! کابل ښه دی که لغمان؟)) ده وویل: ((لغمان ښه دی، لغمان خو پاچایي ده پاچایي، کابل دې ورک شي د کابل مېرمن...، له هغـې ورځـې چـې لغمان ته راغلی یم ایله د غولو په خوند مور شـوی یـم...)) مـا ورتـه وخندل، ما وویل: ((ښایسته ګل ماما دلته د (خوند) کلمـه څـوک نـه استعمالوي، دا بله مانا ورکوي.)) ده وویل: ((زه یې پـه مانـا پسـې نـه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګـرځم، زه یـې پـه خونـد پسـې ګـرځم.)) ښایسـته ګـل مامـا

استاد خالق رشید او یون د ایچ هاویلي هوټل په مخ کې د فیل د یوې مجسمې ترڅنګ

زیاته کړه: ((زه چې کله سهار وختي پاڅم او لاړم شـم د پـولې خواتـه کښنم، څادر په سر واچوم، هم چورت وهم او هم غول کوم، دا خوند زه د کابل په ټولې پاڅایې نه ورکوم، ورکوه یې رنګ یې ورکوه...))

نو کله چې ما د ددې هوټل دا پاک او راحت تشنابونه ولیدل، نو ځان مې ډېر راحت احساس کړ او د ښایسته ګل ماما هغه خبره هم راپه یاد شوه... د هوټل مخې ته د فیل یوه مسجمه هم ایښودل شوې وه، چـې ډولې یې پر سر ایښې وه، یو سړی هم پرې ناست و.

(شل) تېرې وې درېو نه چې له دې هوټله راووتو او د ډیلي پر لوري مو حرکت وکړ. له پاني پت نه تر ډیلي پورې د سړک دواړو غـاړو تـه ډول ډول فابریکې وې چې شمېر یې زرګونو ته رسېږي، دا په واقعیت کې د هندوستان یوه مهمه صنعتي سیمه ده، له ډیلي نه تر پاني پته پورې تګ

(c) ketabton.com: The Digital Library

راتګ نړدې دوه نیم سوه کیلو متره واټن دی. دلته د اکثرو فابریکو مخې ته واړه واړه تفریحي پارکونه هم جوړ شوي چې د اړوندې فابریکې ملکیت ګڼل کېږي. په لاره کې مو ځینې واړه واړه ښارګوټي چې اکثره یې نوي جوړېدونکي وو، هم تر سترګو شول، خو دا عصري ښارګوټي وو چې اکثره په کې لوړ پوړې ودانۍ وې. دا ښارګوټی کولای شي په ډېره کمه ځمکه کې ډېر نفوس ځای کړي. د لارې په اوږدو کې چې دې هرې خواته کتل ابادي روانه وه، ځومره چې په ډیلي کې راني کیستال هوټل ته نړدې کېدلو، همغومره د چټلیو کچه زیاتېدله، د ډیلي په داخل کې هم ګنه ګونه ډېره زیاته ده. (پنځه) بجې او (لس) دقیقې مو استاد خالق رشید په خپل ځای کې کښته کړ او مور ترې د راني کیستال هوټل پر لوري وخوځېدو.

په لاره کې دومره ګنه ګونه وه چې ایله پنځه کم شپږ بجې راني کیستال هوټل ته ورسېدو، د موټر کیلومتر ته مو چې وکتل نو (۱۶۶۳۰۰) کیلو متره شو، یانې (۲۶۸) کیلو متره مزل مو کړی و. ټولې (۲۴۱۲) کلدارې شوې، خو ما ورته (۲۵۰۰) کلدارې ورکړې، ما ویل نوري ستا بخشش، ډرېور ډېر خوشاله شو، مور خپل خپل اتاق ته وختو او ډرېور پر خپله مخه لاړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خپل هېواد پېژندنه

کله چې له (پاني پت) څخه راستانه شو، نو ښه ستړي وو، اجمـل او ساحل ته مې وویل چې تر ماسختن ډوډۍ پورې به دمه وکړو، بیا بـه د پرزنټېشن ورځې لپاره خپل پرزنټېشن برابر کړو. همداسې وشول، تر اتو بجو مو استراحت وکړ، بیا ډوډۍ ته لاړو، تر هغه وروسته پـر (۹) بجـو

یون د خپل هېواد په باب د پرزنټېشن د وړاندې کولو پر مهال

درېواړه زما په اتاق کې کېناستو، درې کمپیوټرونه مو له انټرنېټ ســره وصل کړل، لومړی مو د پرزنټېشن لپاره یو چوکاټ جوړ کړ چې څه شی غواړو په کې معرفي کړو؟ بیا د هغــه لپــاره ضــروري مــواد کــوم دي؟ پرزنټېشن مو پر څو (درېو) برخو ووېشــه، لــومړی د افغانســتان نــوم، نفوس، مساحت، ګاونډیان، بیرغ، پیسې، ژبې، قومي ګروپونه، ملــي او

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیاسي شخصیتونه، لوی شاعران او لیکوال، دا برخه ما واخیسته، ساحل ته کلتوري برخه او اجمل ته مو طبیعي منابعې ورکړې چې د ټولو لپاره تصویرونه برابر کړو. د پرزنټېشن اصول دادي چې په هره برخه کې یوازې یوه یوه جمله لیکل کېږي او بیا به تشریح ورکول کېږي، اکثره مسایل په تصویر کې واضح کېږي، داسې یوه ټولنه یا ټولګی چې هلته د بېلابېلو هېوادونو او کلتورونو خلک وي، هلته ګړنۍ خبرې دومره کیف نه لري، لکه تصویري ژبه چې کوم مفهوم افاده کولای شي، نو ځکه زمونږ ډېر ټینګار پر انځورونو اوبیاهم پر جالبو انځورونو و.

د شپې تر دولسو بجو پورې مو کار وکړ، یو څه مواد مو ترلاسه کړل، نور ستړي شو، اجمل او ساحل ته مې وویل: ((نور کار سبا نهه بجې پیلوو، سبا چېرته نه ځو، دا باید حتمي خلاص کړو)) د یکشنبې ورځ نهه بجې مو بیا کار پیل کړ، د ورځې تر (۱۲) بجو مو چوکاټ وټړه، ځینې تصویرونه مو په کې ځای پرځای کړل، ما وویل: ((درې بجې به نیمګړتیاوې پوره کوو)) درې بجې مو بیا کار پیل کړ تر مابنامه پورې، مابنام ډوډۍ ته لاړو، تر دې دمه اکثره شیان پوره شوي وو. ټولو وویل: ((تر ډوډۍ وروسته وروستی ایډېټ (سمون) کوو، سهار ته باید هېڅ شی په کې کم نه وي.)) د شپې تر (۹) بجو پورې مو ټول شیان پوره کړل، اجمل او ساحل وویل: ((مونږ د شپې نور هم کار کوو، که تر دې مو د افغانستان ښه تصویرونه پیدا کړل، ځینې تصویرونه به بدل کړو.)) ما وویل: ((د خپل هېواد داسې یو تصویر باید دوی ته وړاندې کړو، چې دوی هم په وه شي افغانستان څنګه یو ګلالی هېواد دی.))

د فبروري پر ۲۲ مه د دوشنبې ورځ سهار چې ټولګي ته لاړو، نو لومړی خو درس و، یوولس بجې د پرزنټېشن د وړاندې کولو وخت و،

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی زمـوږ، بیـا د (کمبوډیـا) او بیـا د (مدغاسـکر) نوبـت و، خـو کمبودیاوالو او مدغاسکر والو وویل چې زمونږ نوبت بایـد اول وي، مـوږ ویل زمونږ نوبت اول دی ځکه چې افغانستان په (A) شروع کېږي، خـو دوی ډېر ټینګار وکړ، مونږ هم ترحده زیـات ټینګـار وکـړ، د کـورس د استادې دېته پام شو، مونږ ته یې وویل: ((څه خبـره ده؟)) مـونږ وویـل: ((اول نوبت زمونږ دی، خو دوی وایي چې مونږ باید اول خپل پرزنټېشـن وړاندې کړو)) مونږ زیاته کړه چې د مهالوېش له مخې هم زمونږ نوبت اول دی ځکه تېره ورځ مونږ همدا لومړی نوبت نیولی و، استادې مدغاسـکر والو ته وویل: ((وارخطا کېږئ مه (Don't worry)!)) دې سره کمبوډیـا وال هم غلي شول.

مونږ چې خپل پرزنټېشن پر سکرین ورښکاره کړ، نو ټول غلي او غونډ غونډ وو، زمونږ تصویرونه هم ښه وو او معلومات مو هم فکس وو، د هرې موضوع په اړه مو فکس او کوتلي لنډ لنډ معلومات ورکول، چې دوی زړه تنګی نه شي، دوی ډېرې پوښتنې وکړې او مونږ هم ښه ځوابونه ورکړل، دوی د افغانستان وچې مېوې او قیمتـي ډبـرو تـه حیـران پـاتې وو. پرزنټېشن د ټولو خوښ شو. پرزنټېشنونو یو بـل سـره توپیرونـه هـم درلودل، خو یو بل سره یې ورتوالی هم درلود. د ورته والي یوه غټه نښه دا وه چې هر چا په خپلو مشرانو کې پخوانې او د منځنۍ دورې یو یـو مشر معرفي کاوه او هم یې د خپل اوسني حکومت مشر ضرور معرفـي کاوه، که هغه انتخابي مشر و که ټولواک او یا هم انتصابي، مونږ د معاصر افغانستان د موسس په توګه احمدشاه بابا، د خپلواکۍ د ګټـونکي پـه توګه غازي امان الله خـان او د انتخـابي جمهـور رئـیس پـه توګـه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

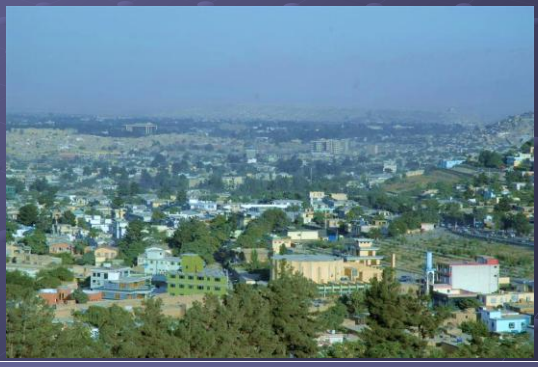
حامدکرزي تصویرونه ور وښودل او د هر یوه په باب مو لنډ لنډ معلومات هم ورکړل. پرزنټېشن په دې ډول و:

(c) ketabton.com: The Digital Library

- Location : between Central and south Asia
- Measurement : 6,53,000 km square
- Population :25,000,000
- Nationality :Afghan
- Ethnicity: deferent gropes, Pashton is majority
- Languages:31, official languages are : Pashto and Dari
- Religion: Islam 99.99% / 90% Sunni 10% shay

Capital: Khabul

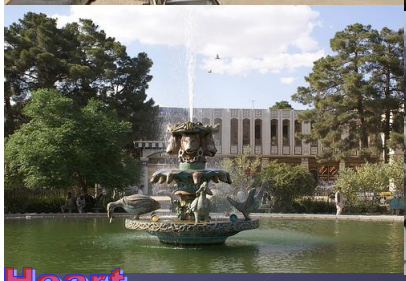
Large Cities

Kandhar

Jalalabad

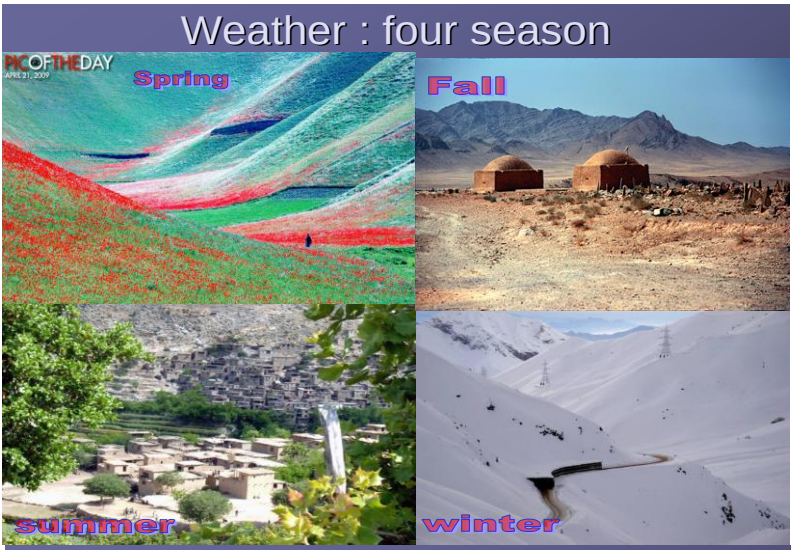

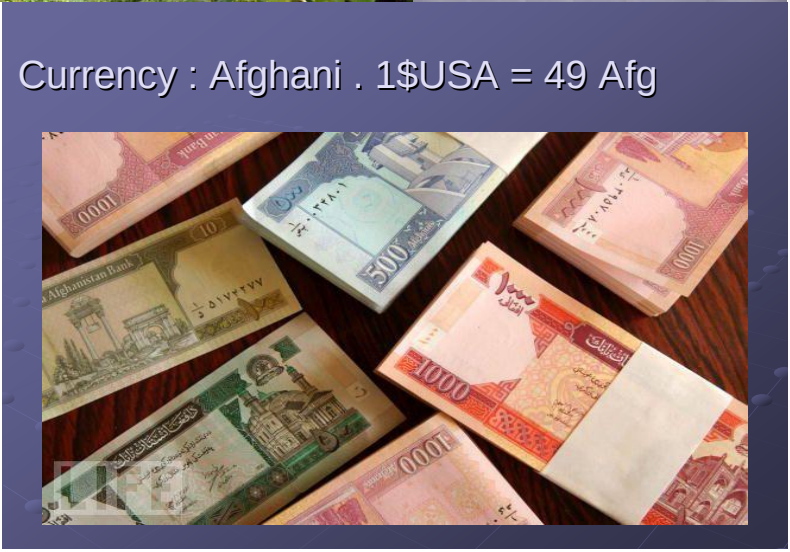
Heart

Mazarsharif

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

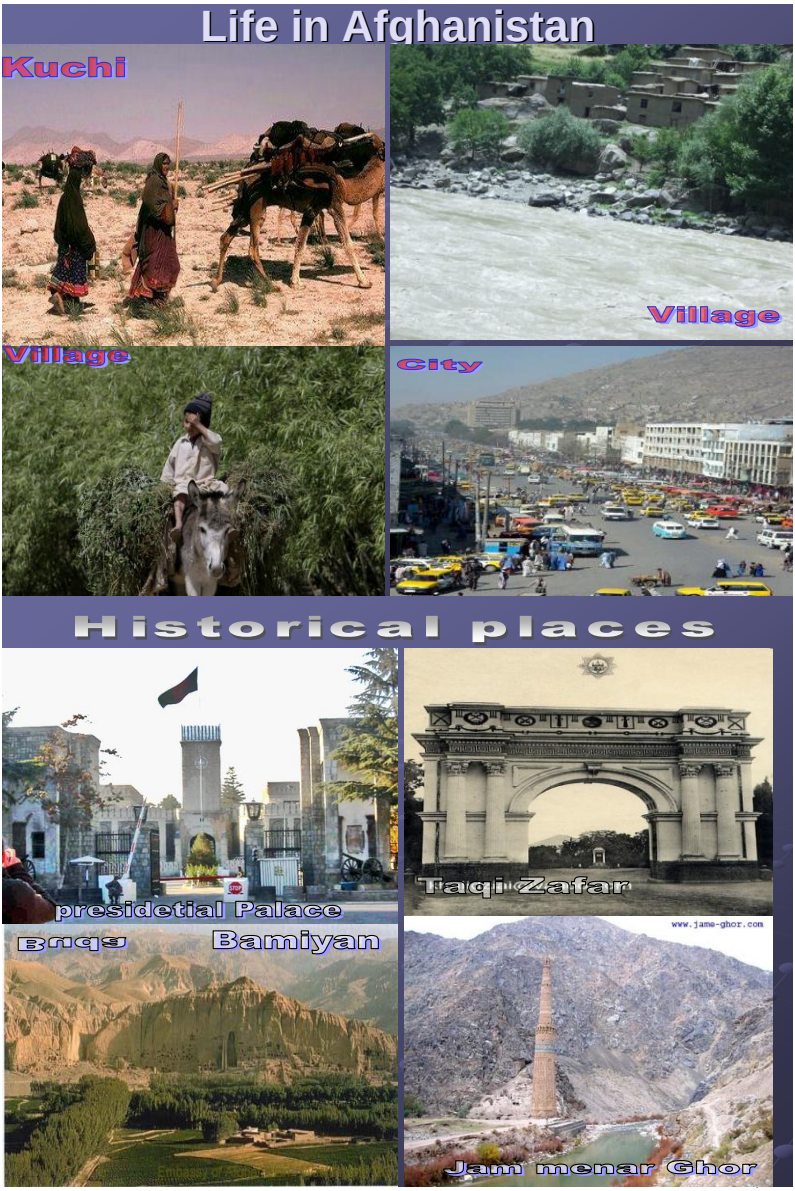

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

agriculture

- Wheat
- Rice
- Corn
- Fresh fruits
- Dry fruits

agriculture

(c) ketabton.com: The Digital Library

Agriculture

Fresh fruits

(c) ketabton.com: The Digital Library

Fresh fruits

Dry fruits

(c) ketabton.com: The Digital Library

Rug

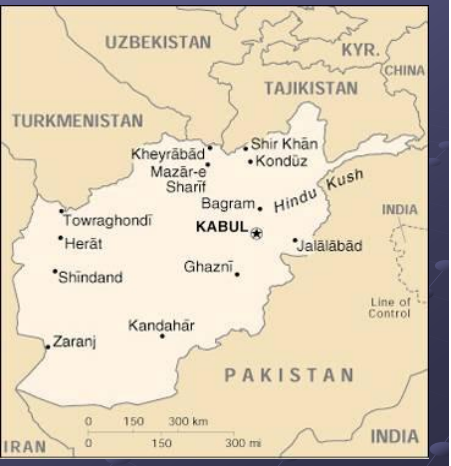

Precious stones

- Azure
- Ruby
- Emerald

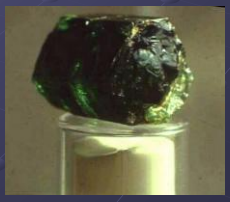

(c) ketabton.com: The Digital Library

Precious stones

Mines

- Iron
- Copper
- Gold
- Silver
- Gas
- Petrol oil
- Salt

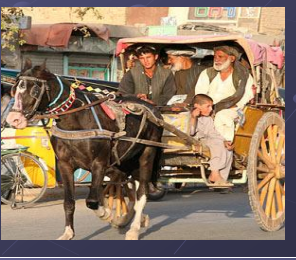
(c) ketabton.com: The Digital Library

Transportation

Transportation

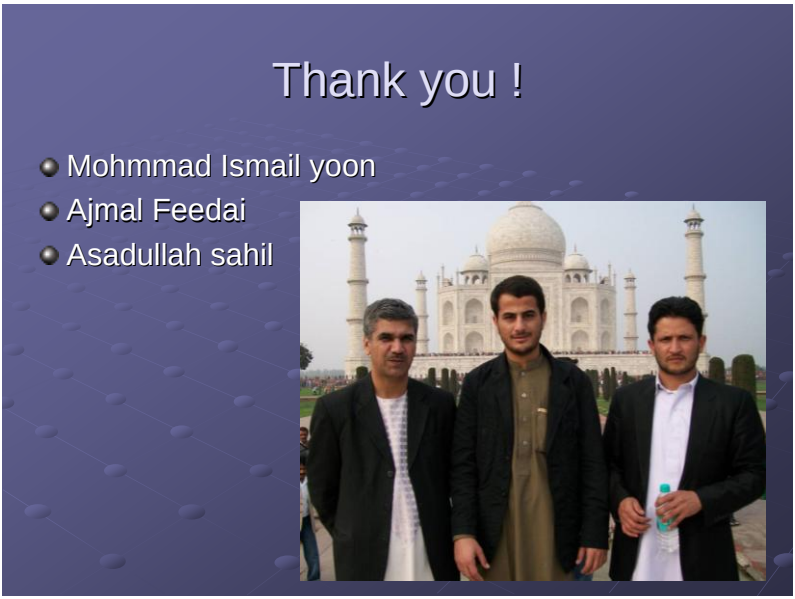

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروسته د کمبوډیا نوبت و، د مېرمن ویندي (wendy) پرزنټېشن هم ډېر بد نه و، ښه و، خو د (مدغاسکر) نوبت چې راورسېد یو څو ســپېره تصویرونه یې پیدا کړي وو، هغه یې ښکاره کول، وړاندې کوونکي یې په سر کې یې وویل: ((ما پوره تصویرونه پیدا نه کړای شول، نــو ځکــه زه خبرې زیاتې کوم.)) هلته خلکو ته خبرې ځکه خوند نه ورکوي، یــو دا چې یو هم په پوره انګرېزي نه پوهېږي، ټول د زده کړې پرمهال دي، بله دا چې د هر چا لهجه یو له بله دومره لرې وي چې که انګرېزي د ګرامر له مخې سمه هم وایي، خو د تلفظ له مخې یو بل ته ډېره ګرانه وي، لنډه دا چې د مدغاسکروالو پرزنټېشن چندان ښه نه و، ماته همدلتــه پتــه ولګېده چې دوی ولې پر لومړیتوب ټینګار کاوه، ځکه چې دوی چندان

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوښښ نه و کړی، خو د (مدغاسکر) په مانا پوه شو چې (د مور، پلار او ماشومانو کور) ته وایي.

کله چې درېواړه پرزنټېشنونه خلاص شول، نو استادې ماته ځانته وویل: «ستاسو پرزنټېشن ډېر ښکلی او ښه و. (Professor: your presentation was very nice and best) » استادې ته یې هم ډېر شیان جالب وو. له دې څخه مو دا تجربه ترلاسه کړه، هرځوک چې چېرته د خپل هېواد په استازۍ خبرې کوي، باید ډېر ورته متوجه وي او زیات معلومات ولري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خواجه نظام الدین زیارت

په هند کې د خواجه نظام الدین اولیا زیارت خورا مشهور دی، اکثره افغانان او د نړۍ لـه ګـوټ ګـوټ څخـه مسـلمانان یـې لیـدو تـه

ورځي. مورِ هم نیت درلود چې هلته ورشو. خواجه نظام الدین اولیا (له ۱۲۳۸– ۱۳۲۵م) کلونو پورې ژوند کړی، د نړۍ د مسلمانانو په تېره بیا د هند د مسلمانانو د خاص احترام وړ دی. د مازیګر څلور بجې وې چې له اتاقه راووتو، په ریکشا کې کېناستو، په شلو دقیقو کې ټاکلي محل تـه ورسېدو، لومړی (مسجد بنګله والی) مخې ته راغی، چـې لاس تـه د میرزا غالب مزار و، مورِ غوښتل د میرزا غالب قبر هم وګورو، پـر یـوې

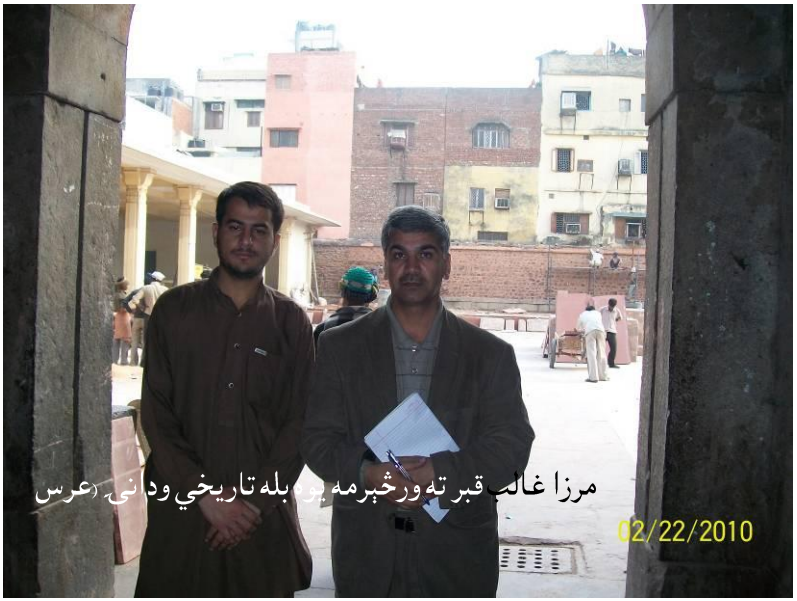
(c) ketabton.com: The Digital Library

لاړې لاړو خو هغه بنده وه، شاته يې يوه بلــه تــاريخي ودانــۍ وه چــې قبرونه هم په کې وو؛ پټان ستايلز ودانۍ ښکارېده. د ميرزا غالب د قبر څنګ ته (د غالب اکاډمۍ) په نوم يوه اکاډمي وه، خو موږ ورداخل نــه شو، دې اکاډمۍ ته ورځېرمه يوه بله لويه ودانۍ وه چــې دا هــم پتــانز ستايل ودانۍ ښکارېدله، دلته ليکل شوي وو: (عرس محل)، دلته هغــه ځای و چې د خواجه نظام الدين اوليا محبوب الهــی او ملــک الشــعرا طوطی هند (حضرت امير خسرو) عرس اجراکېده.

دا ودانۍ د جمو او کشمير وزيراعظم (غلام بخشي) په هڅو بيا جوړه شوې ده. شاته يې د سپينو مرمرو يوه بله تاريخي ودانۍ وه، چې هغې ته هــم قفــل پــروت و، لنــډه دا چــې د ميــرزا زيــارت داخــل

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته مو لاره ونه مونده. له بهر څخه د میرزا قبر ښکارېده ښه ښایسته او پاک و. په تنګو کوڅو کې د خواجه نظام الدین اولیا زیارت پر لوري وردننه شو، عیناً لکه د پېښور د قصه خوانۍ تنګې کوڅې، بوتان مو وروستي برید کې دکاندار ته تسلیم کړل، وردننه شو، د خواجه نظام الدین د زیارت څنګ ته د امیر خسرو دهلوي زیارت هم دی چې د هغه په شان ډېر لوی نه دی، خو سخته ګنه ګونه په دواړو کې وه.

د حضرت قاضي قطب الدین شاه، حضرت قاضي محی الدین کاشاني زیارتونه هم همدلته دي، د نظام الدین اولیا د زیارت داخل کې بې حده ګنه ګونه وه، داخل ته د نرو د ورتګ اجازه وه، خو ښځو ته اجازه نه وه چې داخل ته لاړې شي، ببچاره وو ښځو پر دېوالونو خپل مخونه موښل او لاسونه یې پرې سولول. دلته په محوطه کې په لسګونو زیارتونه وو، د خلکو ګنه ګونه دومره زیاته وه چې د پښې ایښودلو ځای نه و، دلته هر

(c) ketabton.com: The Digital Library

چا د خپل مراد او نورو مشکلاتو د حل لپاره دعا کولـه، د خیراتخـورو

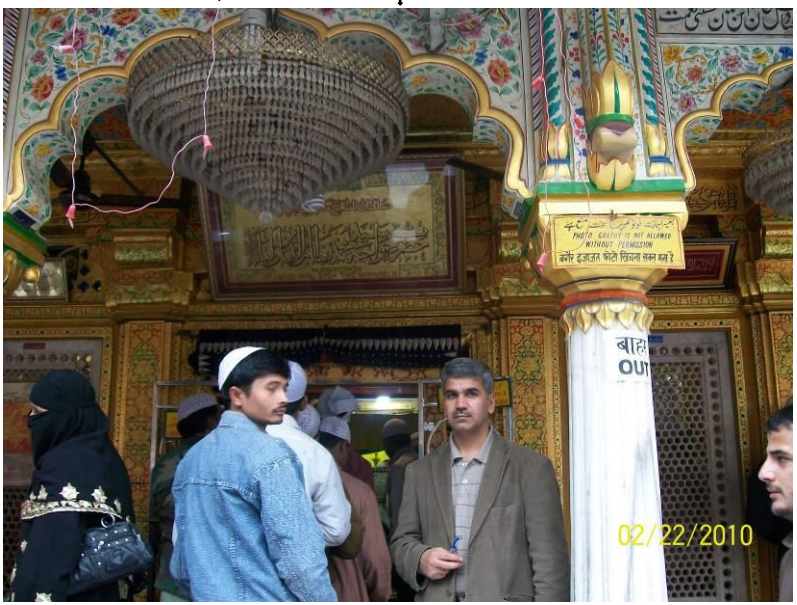

شمېر هم تر عادي خلکو کم نه و، پر قبرونو لیکل شوې لوحې اکثره په اردو ژبه وې، خو بې لوحې یا بې سرلیکه قبرونه هم په کې زیات وو، کله چې بهر ته راوځې نو مذهبي کتابونه،کستونه، دم کړې مېوې همدارنګه تازه ګلان هم ښه پرېمانه دي، هتیوال چغې وهي چې وایې خلئ.

په لاره کې د ډوډۍ کارتونه هم خرڅېدل چې اکثره بډایه خلک یې اخلي او دلته یې پر غریبو غربه وو وېشي او هغوی ته پرې یو خـوراک ډوډۍ میلاوېږي. په هند کې د خواجه نظام الدین اولیا د مور بي بي (بي بي هاجرې) زیارت هم دی. هغه زیارت ته هم خاص و عام ورځـي، خـو دلته چې کومه ګنه ګونه وه، هلته نه وه، دلته په واقعیت کې د زیارتونو یوه مجتمع وه، دلته چې دې د زیارتونو پر سر کومې لوحې ته کتـل، د خواجه نظام الدین اولیا په شمول، نو اکثرو خپله شـجره د خـدای(ج)

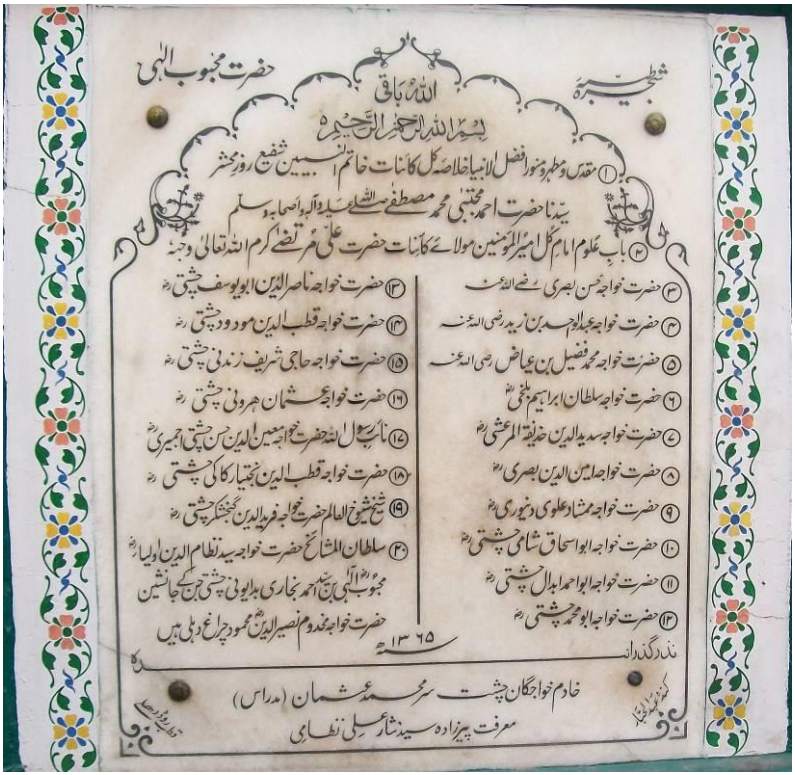
(c) ketabton.com: The Digital Library

رسول حضرت محمد(ص) ته رسولې ده، خــو زمــوږ او د ځینــو نــورو

افغانانو په ذهن کې په هند کې د هر مسلمان تصویر د پښتون د تصویر په توګه تداعي کېږي، ځکه چې پښتنو په هند کې پېړۍ پېړۍ حکومت کړی او موږ هلته د اسلام خپرېدل د خپلو تورو برکــت بولــو، نــو هــر مسلمان راته پښتون ښکاري.دې کې شک نه شته چــې هــر پښــتون مسلمان دی، خو هر مسلمان پښتون نه دی. وایي یو پښتون له خپــل وطنه سعودي عربستان ته تللی و، هغه چې په خپل کلي کې یوازې له اذان سره ډېر روږدی و فکر یې کاوه چې اذان پښتو دی، پر عربــی یــې سر نه خلاصېده، کله چې بېرته کلي ته راغی، نو سعودي کې یې زړه هم ډېر تنګ شوی و، چا ترې پوښتنه وکړه چې څه خبره وه په عربو کې؟ ده ورته وویل: ((وروره پوښتنه مه کوه، ټولو خلکو په قران شریف خبــرې کولې، یوازې اذان پښتو و او سپیو پښتو غپل نور خــلاص...)) نــو هــر

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتون چې هندوستان ته راشي دلته پر زیارتونو سر شي، فکر کوي چې دا د دوی نیکونه دي او اصیل پښتانه دي، که نه نو د زیارتونو خو یې په خپل وطن کې هم هېڅ کمی نه شته. پنځه بجې وې چې له زیارت څخه راووتو، په ربکشا کې کښناستو او د سروجني نګر مارکېټ پر لوري وخوځېدو، هلته مو لږ سودا مودا وکړه او د خپل استوګنځي پر لوري روان شو.

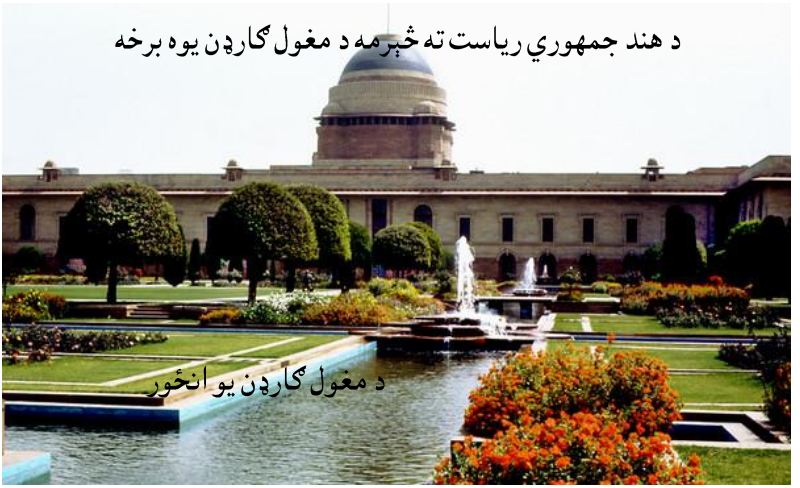
(c) ketabton.com: The Digital Library

مغول ګارډن

مغول ګارډن په هند کې تر ټولو لوکس او مجلل باغ دی، چې د مغولي پاچاهانو شاهي باغ ګڼل کېده، ددې ځای لیدل د هر چا لپاره ممکن نه دي، کال کې یو ځل عام خلک اجازه لري چې ددې باغ لیدو ته ورشي. لس کم دوه بجې له جي کې ون (G.K.1) څخه په رېکشا کې کېناستو، رېکشا والا یوه سندره (ګانه) پیل کړه، ما ورته وویل: ((ورووره وړیا ده که په پیسو؟)) هغه سخت وخندل ویل یې: ((نه وړیا ده.)) بنارسۍ سندره وه، ما ویل نه چې پای کې دا هم په موږ حساب کړې. پنځه لس تېرې وې له دوو چې (پټیل چوک) ته ورسېدو، شپېته روپۍ مو رېکشاوان ته ورکړې، محبوب هم تیار هلته راته ولاړ و، موږ وویل: ((محبوب ځکه ځان سره بیایو چې هغه پوره بلد دی.)) محبوب بیا همغه کانه وکړه: ((پوښتنه به وکړو، دلته نږدې به وي.)) لږ چې وړاندې لاړو، ساحل او اجمل (بېړې) واخیستې، ډېرې خوندورې وې، پر همدې وخت محبوب یو چاته ټلېفون وکړ چې د مغول ګارډن ادرس تري واخلي، هغه ورته وویل: ((رېکشا ونیسئ هلته به مو بوځي.)) دا نو د ادرس پیداکولو وروستۍ او اسانه لار ده، خو موږ بیا هم وویل: ((پلي به لاړ شو)) لږ څه وګرځېدو، خو لاره مو پیدا نه کړه، په پای کې بیا رېکشا ته مجبور شو، رېکشا مو ودروله، څرنګه چې موږ څلور تنه وو، نو (۶۰) روپۍ یې راځخه واخیستې، هلته د رېکشا قانوني استحقاق همدا درې تنه دي. ما ریکشا والا ته وویل: ((موږ خو ټول واړه واړه یو، محبوب خو لا ببخي وور دی،

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه وویل: ((ادمـــی هـــی)) مـــا ویـــل: ((ادمـــی هـــی خـــو چوتاچوتـا

هی))،هغه وویل: ((چې چرګان هم شئ تر دې مو ارزانه نه وړم.)) لنډه دا چې د مغول ګارډن دخولي دروازې ته ورسېدو. څرنګه چې دا باغ پـــه کال کې یوازې د یوې میاشتې لپاره د عوامو پر مخ خلاصېږي، نو ځکه خو ګنه ګونه په کې زیاته وي. مغول ګارډن د هند د جمهوري ریاســـت مانۍ سره متصل دی، په حقیقت کې اوسنی او پخوانی شاهی باغ دی او یوازې دولتي لوړ رتبه مامورین ترې په یوولسو میاشتو کې ګټه اخلي.

په پیل کې په دخولي دروازه کې تالاشۍ ته ودرېدلو، پر تالاشۍ هـــم نوبت نه و، کتابونه، کتابچې، قلمونه، کمرې او بټ ته د ورتګ نور ممنوعه شیان یې ټول راځخه واخیستل، خپله خپله نومره یې راکړه. باغ ته پلي ورداخل شو، رښتیا هم خورا لوی باغ دی، ځای نیم یې د دمـــې لپـــاره کېږدۍ هم ودرولي، ځکه چې خلک پلي ګرځي، نو طبعاً ستړي کېږي، اوبه هم څو ځایه ایښې وې او وړیا میلاوېدلې، باغ رښتیا هم د کتلو دی، سړی ورته حیرانېږي، باغ له ډول ډول ګلانو ډک دی، نړدې (۶۲) ډوله

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګلان په کې کرل شوي، ونې یې ډول ډول وې، زړو ونو د تېرې زمانې د یادونو کیسې کولې، بڼ څو ښلابښلې برخې لرلې چې هرې برخې بیا جلا

ډیزاین درلود، د جمهوري ریاست مخې ته چې کوم ډول چمنونه ډیزاین شوي وو او د اوبو کومې فوارې په کې لګېدلې وې، هغونو بیا یـو جـلا خوند درلود. د هند د جمهوري ریاست ودانۍ هم ډېره ښکلې او ډېـره تاریخي ده. د هند د لومړي وزیر او د بهرنیو چارو د وزارت مانۍ چې په سوتې بلاک (South Block) مشهورې دي، ددې ودانۍ په ختیزه څنډه او د ملي شورا ګرده ودانۍ هم ددې لوبې مانۍ په شمال ختیزه څنـډه کې واقع دي. د ودانیو دا مجموعه په نوي ډیلي کې د اصلي انګلیسـي معمارۍ یوه برخه ده. د جمهوري ریاست دا مانۍ ډېر لـوی تالارونـه او (۳۴۰) اتاقونه لري، د (اشوکا) مشهور سالون د همدې مانۍ په درېیم پوړ کې واقع دی، چې د هند د جمهوري ریاست مهمې غونـډې او رسـمي

(c) ketabton.com: The Digital Library

پروګرامونه همدلته ترسره کېږي. ددې سالون چت او د هغه د دېوالونو اوږدوالی (۷۵۰) متره ساحه رانغاړي، چې دا ټوله برخه په ښکلي بڼه نقاشي شوې ده. مغول ګارډن د همدې مانۍ په غربي څنډه کې موقعیت لري، د مغول ګارډن زیاتې برخې مو وکتلې، ډېرې زړه راکښونکې وې، هرې برخې یې ځانګړې ښکلا لرله، خو کمره یې نه پرېښودله چې مورې یې بېلابېل عکسونه اخیستي وای. په دې باغ کې تر دې حده وګرځېدلو چې نور مو نو په پښو کې د حرکت قوت پاتې نه و. همداسې له بڼه راووتو، لکه څنګه چې مو د مغول ګارډن په باب اورېدلي و، همغه شان ښکلی او ښایسته و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بوده پارک

کله چې له مغول ګاردن څخه راووتو، نو سروجني نګر مارکېټ ته لاړو، هلته مو جوس وڅښه او کورته مو هم یو څه سودا واخیسته. څه کم پنځه بجې وې د (بوده پارک) پر لوري لاړو، کله چې محبوب په سروجني نګر مارکېټ کې هر ریکشاوان ته ویلې:

د بوده پارک یو انځور

((بوده پارک!)) نو هغه به یو څه تبسم وکړ، محبوب وویل: ((دې پارک کې لکه چې څه فساد شته.)) مورِ ورته وویل: ((چې فساد په کې دی، خو مه مو بیایه، پر کوم غضب مو ککړ نه کړې!)) هغه وویل: ((راځئ نو دا خو هم یو سیل دی اوس چې هندوستان ته راغلې یاست، د سیل

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځایونه خو وګورئ!)) لاره کې ښایسته او ښکلي ځایونه مخې ته راغلل، په ډیلي کې هغه ډپلوماتیکه ساحه هم مخې ته راغله چې اکثره سفارتونه په کې دي، د افغانستان سفارت هم په همدې ساحه کې دی، د نړۍ د ډېرو لویو او پانګوالو هېوادونو سفارتونه هم همدلته دي. له دې ساحې تېر شو، نیم ساعت وروسته هغه پارک ته ورسېدو. محبوب ته مو وویل: ((ددې پارک نوم څه دی؟)) هغه وویل: ((بوده)) ما وویل: ((بوده که پوده؟)) دی هم خپله شکمن شو، ما ویل نوم خو یې په پښتو کې ښه نه دی د (ډېرو منفي کلمو) په وزن دی، چې د هندي اصلي تلفظ به یې څنګه وي، خدای دې خیر کړي چې ټول لوده ګان او پوده ګان ورته روان نه وي. د بن دروازې کې چې کښته شو، نو ګنډه ګونډه نه وه، شل ډېرش موټره او څه ربړکشاوې د دخولي دروازې په پارکینګ کې ولاړ وو، کله چې بن یا پارک ته داخل شو، اکثره طبیعي ونې په نظر راغلې، یانې نوی جوړ شوی پارک نه و، په پخواني ځنګله کې یې په اصطلاح اصلاحات راوستي وو او پارک یې په کې جوړ کړی و. باغ ته چې داخل شو او لږ څه وړاندې لاړو، نو ځای نیم تر ونې لاندې هلک او جلۍ جوړه جوړه ناست دي، پر همغو کارونو لګیا دي چې حال د ویلو لایق نه دی، محبوب ته مې وویل: ((لکه چې دا بوده پارک رښتیا هم د ښه وزن نه لري، راځئ چې ژر ژر پښې وباسو، له کوم غضب سره مخامخ نه شو.)) محبوب وویل: ((ماته چا ویلي چې دلته د رخصتیو او مېلو پر ورځ ډېر بدحال وي، خو نن لا په کې څوک نه شته.)) ما وویل: ((دا لا نه شته کار دې حالت ته رسېدلی، دا چې وای نو هغه به څه حال و؟)) ژر ژر له پارکه راووتو او په ډېر تکلیف مو د دروازې مخې ته ربړکشا پیدا کړه، ربړکشا کې کښاستو او د خپل استوګنځي پر لوري مو حرکت وکړ. وروسته بیا موږ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته څه ناڅه پته ولګېده چې د دې پارک نوم اصلاً (بودا پارک) دی، خو ورو ورو یې تلفظ (بوده پارک) شوی او یا لږ تر لږه محبوب مورږ ته په دې ډول تلفظ کړی. که دا پارک رښتیا هم د (بودا پارک) وي نو باید بیا خو یې مذهبي ارزښت او پاکوالی وساتل شي، خو چې اوس په کې څه کېږي او څه شوي دا په هېڅ وجه د (بودا) له تګلارې او فلسفې سره اړخ نــه لګوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ال انډیا راډیو کتنه

له هغې ورځې چې زه هند ته راغلی یم، نو دا څووم ځـل دی چـې محبوب الله محبوب ماته وایي: ((زمونږ د راډیو مسولین هیله لري چـې تاسو سره یو ځل وګوري، په تېره بیا پښتو څانګه. ددې ترڅنګ هیلـه لرو چې زمونږ د ال انډیا راډیو پښتو څانګې سره یوه ځانګړې مرکه هـم وکړې!)) ما وویل: ((محبوب صیبه! له مرکو څخه په کابل کې دومره په تنګ شوی یم چې سر مې په هندوستان ولګېد او بله دا چې دلته خو زه

ساحل، ایچ کې پاني، یون او ممتاز ولي

څه په رسمي سفر نه یم راغلی چې رسـمي اشخاصـو سـره ملاقـات وکړم.)) خو څرنګه چې محبوب زما ډېر نږدې ملګری دی، نو ځکه مې ورته وویل: ((څنګه چـې دې زړه وي همغسـې وکـړه.)) محبـوب الله محبوب یوه ورځ زما لپاره د ملاقات زمینه برابره کړه. ماسپښـین یـې ماپسې موټر راولېږه، زه (یون)، اجمل او اسدساحل ورسره په موټر کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

سواره شو، ثناالله تسل لا دا مهال تیار په راډیو کې منتظر و، تـر نـیم ساعت مزله وروسته راډیو ته ورسېدو. کله چې د راډیو ودانۍ ته وردننه شو، نو د پښتو څانګې مشر ښاغلي (ممتازولي) مورِ ته هرکلی ووایـه، ورپسې خان صیب (انور احمدخان) راغی او مورِ سره یې ښه ګرم سترې مشي وکړل. خان صیب اصلاً کاکړ پښتون دی، د هند له پښتنو څخـه دی، له کلونو راهیسې په همدې راډیو کې کار کوي. خان صیب اوس په هندي او انګرېزي ژبو خبرې کوي، پښتو یې هېره شوې، بیا هم څه ناڅه پرې پوهېږي، خو پښتانه احساسات او خواص یې لا ژوندي او قوي دي، زمورِ په لیدو ډېر خوشاله شو، له لاسه یې ونیولم راساً یې د خپل مشر دفتر ته بوتلم، د ال انډیا راډیو د بهرنیـو خپرونـو د مسـول ښـاغلي (ایچ.کې پاني) دفتر ته لاړو، هغه په خپل دفتر کې مورِ ته تود هرکلـی ووایه، خان صیب او محبوب صیب ورته زه ډېر لوی سړی معرفي کړم او ویې ویل چې د جمهور رئیس کرزي مشاور دی. ما وویل: ((مشاور نه یم، خو هملته چېرته کار کوم.)) ښاغلي (پاني) سـره مـو د افغانسـتان او سیمې د حـالاتو پـه اړه لنـډې خبـرې وکـړې، دوی د افغانسـتان او هندوستان د روابطو په اړه وپوښتل، ما وویل: ((اوسني حالات، روابط او شرایط د دولتونو او هم د ولسونو په کچه ډېر ښه دي.)) ښاغلي (پاني) وویل: ((هند او افغانستان ډېر تاریخي او کلتوري اړیکي لري)). مـا پـه افغانستان کې د وروستیو پرمختیاوو په باب لنډ معلومات ورکړل او په افغانستان کې مې د هند او چین د بېلابېلو کمپنیو پانګونې ته اشـاره وکړه. د خبرو په ترڅ کې ښاغلي (پاني) ته ټلېفون راغی او ماتـه پتـه ولګېده چې هغه کومې غونډې ته روان دی، نو ځکه مې خپلې خبـرې رالنډې کړې، ورته مې وویل چې که ژوند ملګرتیا وکړه، بیا به بل وخت

(c) ketabton.com: The Digital Library

ایچ کې پاني، یون ته د ډالۍ د ورکړې پرمهال، ممتازولي هم حاضر دی

تفصیلي کتنه کوو، اوس اجازه غواړو. په پای کې ښاغلي پاني د ال انډیا رادیو له خوا یوه ډالۍ چې د تحفې په کاغذ کې یې پوښلې وه، راکړه او ما ورته د خپلو ټولو چاپ شویو (۳۳) کتابونو یوه (سي ډي) ورکړه، دې سره مو له هغه رخصت واخیست او له دفتره رابهر شو. کله چې له دفتره رابهر شو، خان صیب (انور احمدخان) مورږ سره تر یوه ځایه بدرګه شو، له هغه څخه مو خدای پامانې واخیسته، ممتازولي مورږ سره راغې، راته یې وویل: ((تاسو ته به د ال انډیا رادیو سټودیوګانې او بېلابېلې څانګې وښیم.)) رښتیا هم ال انډیا رادیو ډېره پخوانۍ رادیو ده پر (۱۹۲۷م) کال د یوې خصوصي رادیو په توګه تاسیس شوې، خو په رسمي ډول پر (۱۹۳۶م) کال د یوې دولتي رادیو په توګه پیل شوې ده. کله چې هندوستان پر (۱۹۴۷م) کال خپلواکي ترلاسه کړه، ال انډیا رادیو (AIR) یوازې (شپږ) سټېشنه درلودل چې (اته لسو) ترانسمیترو په کې کار کاوه، دا وخت ددې رادیو د پوښښ ساحه (۲،۵٪) وه چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوازې په سلو کې (یوولسو) خلکو ته یې خپل خدمات رسولای شـول، خو اوس تر (۷۳) کلونو وروسته ال انډیا راډیو (AIR) له (۱۴۹) میـډیم (MW) سـره د خپرونـو (۲۳۲) مرکزونـه لـري، (۵۴) لـوړې (SW) فریکونسۍ او (171 FM) ترانسمیترونه لري. اوس یې په ټول هندوستان کې د پوښښ ساحه (۹۱،۷۹٪) ده او (۹۹،۱۴٪) خلکو ته یې خدمات ور رسېږي. دا په نړۍ کې د ولسواکۍ یوه ډېره ستره بېلګـه ده. ال انـډیا راډیو په کورنۍ کچه په (۲۴) لویو ژبو او (۱۴۶) وړو ژبو یا لهجـو خپـل خدمات وړاندې کوي او د بهر لپاره په (۲۷) ژبو خپرونې کوي چـې پـه هغو کې یې (۱۷) د هند خپلې ژبې او (۱۰) یې بهرنۍ ژبې دي. په هنـد کې د راډیو سټېشن تر تاسیس وروسته پر (۱۳۱۷ل) کال په افغانستان کې (راډیو افغانستان) تاسیس شوه. ال انـډیا راډیـو ډیلـي د بهرنیـو خپرونو پښتو څانګه پخوا په پښتنو کې ډېره مشـهوره او محبوبـه وه؛ نړدې پنځوس کاله یې د خلکو پر زړونو او فکرونو حکومت وکړ، خو په دې وروستیو اتو کلونو کې چې په افغانستان او ځینو نورو هېوادونو کې (FM) راډیوګانې دود شوي، د میډیم او شارټ راډیو ګانو اورېدونکي یې خورا کم کړي دي. د (FM) راډیو ګانو ترڅنګ نویو ټلویزیوني چینلونـو هم په مجموع کې د ټولو راډیو ګانو، په تېره بیا د (میډیم) او (شـارټ) راډیوګانو بازار ډېر محدود کړی او ددې راډیوګانو اورېدونکي یې د ځان پر لوري کش کړي دي. د لیدنیو رسنیو (ټلویزیون) زور او ځـواک خـو هسې هم تر اورېدنیو رسنیو (راډیوګانو) دوه ځله زیـات دی، راډیـویي خپرونې یوازې اورېدل کېږي او ټلویزیوني هغه هم لیدل کېږي او هـم اورېدل کېږي: (شنیده کی بود مانند دیده). ال انډیا راډیو پښتو څانګې

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم په دې وروستیو څو کلونو کې خپل اورېدونکي له لاسه ورکړي، اوس یې د اورېدونکو ساحه یوازې ډیورنډ کرښې ته ورځېرمه پر قبایلو سیمو راځرخي او له همدې سیمو ورته زیات لیکونه هم ورځي، خو یو وخت به له افغانستان او نورو پښتون مېشته سیمو دومره لیکونه ورتلل چې د ممتازولي په وینا دوی به یې په لوستلو، سپړلو او شمېرلو ستړي کېدل. زه هم یو وخت د ال انډیا راډیو ډیلي د پښتو څانګې دومره شوقي او دومره ګرم اورېدونکی وم چې هېڅ وخت مې نه قضا کوله. کله چې د ممتازولي غږ راباندې ولګېد، نو ډېر خوږ او اشنا و، ما ویل دې سړي سره لکه چې ډېر ناست یم، وروسته راته پته ولګېده چې دده غږ مې له همدې راډیو څخه اورېدلی دی، خو دا ډېره موده کېږي چې زه او زما په شان نور افغانان ددې راډیو د اورېدلو هغه پخوانۍ تلوسه نه لرو. ښاغلي ممتازولي موږ ددې راډیو پر پخوانیو او اوسنیو ستوډیوګانو وګرځولو، د پخوانیو او اوسنیو ترمنځ د ځمکې او اسمان توپیر و، له هغې ورځې چې دا راډیو جوړه شوې بیا تر ننه پورې، هر بدلون چې په کې راغلی، نو زوړ سامان یې په یوه دهلېز کې د موزیم د توکو په شکل ساتلی، د راډیو ټول سامان له یوې ډېرې ابتدایي دستګاه څخه بیا تر اوسني عصري سیستم پورې ټول خوندي وو. دا راډیو ستېشن د یوه موزیم حیثیت لري چې سړی کولای شي په یوه نندارې کې ورځخه د شپېتو- اویا کلونو په بهیر کې د علم او ټکنالوژۍ د چټک پرمختګ څرک ولګوي. هند داسې یو عظیم هېواد دی چې هر چا هلته یوه خبرته پر بله ایښې، نو هغه امانت پاتې شوې او بل بیا پرې بله ایښې او په دې ډول د هند د تمدن مانۍ همداسې روغه او اباده پاتې شوې ده. سره له دې چې هندوستان له انګرېزي ښکېلاکه تر خپلواکۍ او د هند او پاکستان تر وېش وروسته، له

(c) ketabton.com: The Digital Library

پاکستان سره درې ځله لوی جنګونه کړي او دې جګړو دواړو هېوادونو او د هغوی بشري ځواک ته ډېر زیانونه اړولي، خو ځرنګه چې هند په دې درې واړو جنګونو کې د یوه فاتح په توګه ځرګند شوی، نو د عادت له مخې فاتح په جنګونو کې تر فتحې وروسته د خپلو زخمونو پر درد نه پوهېږي او د خپل بري په خوښیو کې ډوب وي، خو مفتوح که هر ځومره توري کړي وي، خو چې په وروستۍ پایله کې ناکام وګڼل شي، بیا نو ایله خپل زخمونه کوشېروي، نو هندوستان هم په جګړو کې د زیان په اندول ډېرې بریاوې لرلې دي، بل دا چې دا جګړې داسې نه وې لکه د افغانستان په شان چې د هېواد ټولې سیمې دې را ونغاړي؛ جګړه اکثره پاکستان ته پر نږدې هندي سیمو او خپله د پاکستان پر خاوره او د پاکستان تر کنټرول لاندې سیمو متمرکزه وه.

هند د نړۍ له دوو سترو ولسواکو هېوادونو ځخه یو دی؛ د افغانستان په شان په کې د سیاسي نظام په بدلون سره د ټول نظام اډانه نه بدلېږي، نو ځکه خو په هندوستان کې انکشاف د یو مستحکم تسلسل نتیجه ده. ما چې د ال اندیا راډیو ټول تاریخي تسلسل له نظره تېر کړ، نو د خپل هېواد د راډیو ټلویزیون پر برخلیک مې زړه وسوځېد.

د (۱۳۷۱- ۱۳۷۵ل) کلونو په بهیر کې د تنظیمي جګړو له املې د افغانستان راډیو ټلویزیون ټولو تاسیساتو ته چې په مرکز (کابل) او (پنځه لسو) ولایتونو کې وو، په سلګونو ملیونه ډالره زیان اوښتی و، هغه ځېرنیز هئیت چې همغه مهال د راډیو ټلویزیون تاسیساتو ته د رسېدلي زیان د ځېرنې لپاره ګومارل شوی و، د افغانستان راډیو ټلویزیون د ټولو تاسیساتو زیان یې درې سوه (۳۰۰) ملیونه امریکایي ډالره اټکل کړی و. له دې زیان ځخه زمونږ د هېواد نورو تاسیساتو ته د اړول شوي زیان

(c) ketabton.com: The Digital Library

اندازه لګولای شو. د تېرو اوو اتو لسیزو په ترڅ کې په هند کې له ګرمو

محبوب، اجمل او خان صیب (انور احمد)

سیاسي جریانونو سره سره هلته ډېر څه امانت پاتې دي، خو په افغانستان کې د اوو اتو لسیزو په ترڅ کې ډېر څه څو ځله اړول شوي را اړول شوي دي.

په هغو ټولنو کې چې د واک لېږد د (عدم تشدد) له لارې کېږي، خلک به یې دا ډول برخلیک لري او په هغو کې چې د تشدد له لارې واک ترلاسه کېږي، د هغو برخلیک به طبعاً په وینو سور وي.

ښاغلي ممتازولي د رادیو پر هره څانګه وګرځولو، پخوانی او اوسنی ارشیف مو هم وکوت. (بلوڅي)، (دري) او ځینې نورې څانګې مو هم وکتلې، ثناالله تسل، اسدساحل او ښاغلی (محمدصادق ربښتینی) چې په کندهار کې د کلید رادیو له لارې د شپږو میاشتو لپاره ال اندیا رادیو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته راغلی و، هم راسره ملګري وو. ددې ځانګو تر کتنې وروسته محبوب مورِ ته د مرکې بلنه راکړه، د راډیو ستوډیو ته ورداخل شو، دا نو نــوې ستوډیو وه، چې د غږِ سمون (سوند پروف) لپاره یې سپین لرګین پوښ

یون او محبوب د مرکې په حال کې

ورکړی و، سلیقه یې ښه وه، خو بیا هم دومره ښکلې ستوډیوګانې نــه وې، لکه په جرمني، روسیې او ځینو نورو هېوادونو کې چــې مالیــدلي وې، کېدی شي دا ستوډیوګانې هم څو کاله دمخه جوړې شوې وي، خو د استعمال له مخې نوې برېښېدې.

محبوب د مرکې په پیل کې مانه وپوښتل: ((اوس د هند او افغانستان اړیکي څنګه ارزوئ؟)) ما وویل: ((دا اړیکــي اوس ډېــر ښــه دي، هــم حکومتونه ښه اړیکي لري، هم ولسونه، د هند حکومت د افغانستان له بیارغونې او نوې جوړونې سره په سوونو ملیونو ډالره مرسته کړې او ګڼ شمېر هندي کمپنۍ په افغانستان کې د سړک جوړونې، برېښنا او نورو تاسیساتو پر جوړونې مصروفې دي او زیاتو هندي کمپنیو هلته پانګونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړي ده.)) محبوب بله پوښتنه وکړه: ((پاکستان په دې روابطو نه خپه کېږي؟)) ما وویل: ((د دوو هېوادونو په روابطو باید درېیمګړی هېواد خپه نه شي، پاکستان هم ډېرو هېوادونو سره ښه اړیکي لري، نو افغانستان خو پر دې روابطو نه خپه کېږي. افغانستان جګړې ځپلی یو هېواد دی، د هر چا مرستې ته اړتیا لري، که هند وي که پاکستان او یا که د نړۍ کوم بل هېواد، چې افغانستان سره مرسته کوي او د افغانستان په بیاجوړونه کې برخه اخلي، افغانان یې هر کلی کوي. افغانان مرستې ته اړ دي او د هر چا بې غرضه مرستې مني.)) محبوب بله پوښتنه وکړه: ((پاکستان همېشه تور لګوي چې د هند قونسلګري د افغانستان له لارې په پاکستان کې مداخله کوي او افغانستان حق نه لري چې په کندهار، ننګرهار او پاکستان ته په نورو نړدې ولایتونو کې د هند قونسلګریو ته اجازه ورکړي، ځکه چې دا کار د پاکستان ملي امنیت ته ګواښ پېښوي؟)) ما په ځواب کې وویل: ((افغانستان یو خپلواک هېواد دی، د نړۍ له هر بل هېواد سره د ډپلوماتیکو معیارونو مطابق روابط ټینګولای شي او په دې کې د درېیم یا ګاونډي هېواد موافقې ته هېڅ اړتیا نه شته.

ایا افغانستان کله شکایت کړی چې پاکستان دې په کوټه او یا پېښور کې ددغه او یا هغه هېواد قونسلګریو ته د فعالیت اجازه نه ورکوي او دا ګڼي افغانستان ته خطر دی، د افغانستان دولت حق لري، پر خپلې خاورې بشپړ سیاسي واک ولري، همدا اوس په جلال اباد، کندهار، هرات او مزارشریف کې د پاکستان قونسلګرۍ هم فعالیت لري، سبا به ایران وایي چې پاکستان زمونږ سیمه ییز رقیب دی، قونسلګري یې باید له هراته وباسئ ځکه چې دا مونږ ته خطر دی او یا هم ازبکستان ووایي

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې له مزارشریف څخه د پاکستان قونسلګرۍ وباسئ چې مورږ ته خطر دی او یا هم هند ووایي چې مورږ د افغانستان په بیارغونه کې تر پاکستان ډېره ونډه اخلو، نو د افغانستان په دغه او یا هغه ولایت کې دې د پاکستان قونسلګري نه وي. پر افغانستان د دا ډول شرایطو تحمیلول د افغانستان لپاره د منلو وړ نه دي او نه ډپلوماتیک اصول ددې غوښتنه کوي، هوا! دا خبره سمه ده چې د افغانستان خاوره باید د هېڅ هېواد له خوا د افغانستان د ګاونډیانو پرضد ونه کارول شي. پاکستان باید له افغانستان سره خپل دا تشویشونه د ډپلوماتیکو سرچینو او خبرو اترو له لارې حل کړي، نه دا چې هند سره خپل رقابت ته زور ورکړي او په افغانستان کې د هند قونسلګریو د شتوالي او نورو پلمو له لارې د پخوا په څېر ځان ته په افغانستان کې د مداخلې لپاره لاره اواره کړي. افغانستان باید د سیمه ییزو قدرتونو د رقابت ډګر نه شي، پاکستان باید له دې خبرې هم یو ښه الهام واخلي چې که افغانانو خپله خاوره د هند په ګټه د پاکستان پر ضد کارولای، نو د هند او پاکستان درې جنګونه یې ښه مهال و؛ هغه وخت د پاکستان لاس تیار تر تیږې لاندې و، هغه مهال د پاکستان پرضد د افغانستان له خوا د بلې جبهې پرانیستل او په هغه کې د هند او افغانستان یو ځایي ګډون، د پاکستان د شتوالي چانس ښېځي له منځه وړه، هغه مهال چې افغانانو دا کار ونه کړ او پاکستان دا دی تر ننه ژوندی پاتې شو، نو پاکستان هم باید د افغانانو د هغې اوسپلې او احسان په مقابل کې ناوړه شکونه ونه کړي او نه د افغانانو له اوسني مجبوریت او مظلومیت څخه ناوړه ګټه پورته کړي.))

محبوب: ((کومه لاره موجوده ده چې افغانستان او پاکستان دواړه په ګډه په سوله او ورورولۍ کې ژوند وکړي؟))

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځواب: ((د پاکستان تر جوړېدو وروسته په وروستیو دوو لسیزو کې د پاکستان په پوځ کې له ځینو کړیو او په ټېره بیا د پاکستان له ځارګرې اداري (I.S.I) سره داسې تصور پیدا شو، چې پر یوه وخت له دوو ځواکمنو ګاونډیو (هند) او (افغانستان) سره نه شي جنګېدلی، نو ځکه یې داسې یوه تیوري وضع کړه. (د افغانستان قوت د پاکستان تباهي او د افغانستان کمزوري د پاکستان پیاوړتیا) له همغه وخت راهیسې یې په افغانستان کې د مذهب او نورو پلمو تر چتر لاندې بې درېغه مداخله وکړه او دا کار د افغانستان د تباهۍ او کمزورۍ سبب شو. دې کړیو داسې فکر کاوه چې د افغانستان په تباهۍ او کمزورۍ سره به د دوی پخوانی ارمان پوره شي، خو د افغانستان د بربادۍ په وجه حالات داسې راغلل چې دلته یو شمېر هغو افراطي حرکتونو، چې پاکستان یې په روزنه او پالنه کې لاس درلود، نړۍ ته خطر پېښ کړ او په دې ډول افغانستان ته د نړیوالې ټولنې د راتګ اړتیا راپیدا شوه. کله چې نړیواله ټولنه افغانستان ته راغله، پاکستان د سیمې او نړۍ په کچه منزوي شو او افغانستان کې یې هغه پخوانی رول له لاسه ورکړ، چې دوی پرې پانګه لګولې وه.

د ټېرو ځو کلونو تجربو وښودله چې د افغانستان ثبات، پاکستان او د سیمې ټولو هېوادونو ته په ګټه دی. د طالبانو د واکمنۍ پر مهال افغانستان ته د پاکستان د ټولو صادراتو اندازه نړدې (درې سوه) ملیونه ډالره وه، خو ټېر کال دا صادرات نړدې (یو نیم زر) ملیونو ډالرو ته پورته شوي. هر ځومره چې افغانستان کې اقتصاد غوړېږي، ډېره ګټه یې پاکستان ته رسي؛ همدا اوس په لسګونو پاکستاني کمپنۍ په افغانستان کې کار کوي، نړدې (۵۰) زره پاکستاني کارګر هلته پر کار مصروف دي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې له دې درکه پاکستان هره میاشت په ملیونونو ډالر ګټي. افغانستان اوس د پاکستاني اموالو لپاره ښه مارکېټ دی، که افغانستان کې امن او ثبات وي، پاکستان کولای شي د افغانستان له لارې خپل اموال د مرکزي اسیا مارکېټ ته ولېږدوي او په دې ډول د نړۍ دا یو ستر بازار راخپل کړي. زه فکر کوم چې په پاکستان کې ځینې کړۍ باید نور خپل ذهنیت بدل کړي، خو اوس چې موږ ګورو په خواشینۍ سره چې بیاهم تر بېلابېلو پلمو لاندې د افغانستان په کورنیو چارو کې مداخله کېږي او د پخوانیو مرضونو او غرضونو سلسله لا اوس هم جاري ده، خو خپله پاکستانی ولس او ملکي انتخابي حکومت له افغانستان سره د ښو اړیکو غوښتونکي دي. زما په نظر یوازېنۍ لاره داده چې په پاکستان کې مشخصې، سیاسي، مذهبي او پوځي کړۍ په افغانستان کې د مداخلې پخوانی تسلسل په بشپړ ډول پرېږدي، افغانستان جګړې ځپلی دی، په نړۍ لسیزه او یا دوه لسیزو کې پاکستان ته د ستر خطر پېښولو جوګه نه دی، خو دواړه هېوادونه یو بل ته د متقابل درناوي له لارې ډېره ډېره ګټه رسولای شي.)) محبوب نورې هم ډېرې پوښتنې وکړې، خو زه نه غواړم د هغو ټولو بیان دلته وکړم.

زما تر مرکې وروسته محبوب له ښاغلي اسدالله ساحل سره هم یو ادبي مرکه وکړه او ترهغه وروسته بیا ښاغلي ممتازولي ما سره د ادبي مسایلو په باب مفصله مرکه وکړه. د ادبي مرکې ضرورت دا و چې ما تر دې نېټې کال دمخه (۳۳) عنوانه بېلابېل ادبي، ټولنیز، علمي او سیاسي کتابونه پر یوه وخت، په یوځایي ډول چاپ کړي وو. ددې کتابونو څو پکېجه (بستې) مې هندوستان ته هم لېږلي وو، ممتاز ولي او نورو دوستان پرې خبر وو. دوی ورته ډېر خوشاله وو، دا کتابونه زما د شلو

(c) ketabton.com: The Digital Library

کلونو د فرهنګي کار و زیار محصول وو. دا کتابونــه مــې د نــړۍ درې کلونو په ترڅ کې له سره راټول، ترتیب، ایډېټ او چاپ کړل، نړۍ (۳۵) زره مخه مې ایډېټ وکړ، نړۍ پنځه ملیونه (۵۰۰۰۰۰۰) افغانۍ یا سله زره (۱۰۰۰۰۰) امریکایي ډالره لګښت پرې راغی او د چاپ بهیر یې په یو کال کې بشپړ شو.

ددې کتابونو چاپ نه یوازې د افغانستان فرهنګي کړیو ته یو ښه خبر و، بلکې تر هېواده بهــر یــې هــم د ځینــو فرهنګــي ټولنــو لــه خــوا

یون له ممتاز ولي سره د مرکې پرمهال

تود هرکلی وشو. د لومړي ځل لپاره د افغانستان په تاریخ کــې د یــوه لیکوال ټول اثار پر یوه وخت د چاپ، ســي ډي او انټرنېــټ لــه لارې د لوستونکو د ګټې لپاره وړاندې شول. ښاغلي ممتازولي له ما سره په دې اړه هر اړخیزه مرکه وکړه، زه نه غواړم د هغې ټول تفصیل دلتــه راوړم، خو یوازې د کتابونو د ډلبندۍ او وېش د یوې پوښتنې ځواب دلته راوړم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ممتاز ولي وپوښتل چې کوم کتابونه په دې لړۍ کې شامل دي؟ ما وویل:((زه ببلابېل اثار لرم چې نومونه به یې دلته بیان کړم:

اثار

الف- پنځونې:

کتاب نوم	**څرنګوالی**
• **متکور**	**لومړۍ شعري ټولګه.**
• **په اورونو کې سندرې**	**دویمه شعري ټولګه.**

ب- راټولونې:

- **هیلې** **ګډه شعري ټولګه.**
- **نیمګړي ارمانونه** **د حیران شعري ټولګه.**
- **د لوونو فصل** **ګډه شعري ټولګه.**
- **د نازو انا یاد** **د سیمینار د لیکنو ټولګه .**
- **د استاد الفت نثري کلیات** **داستاد الفت نثرونه.**
- **سیندونه هم مري** **د اسحق ننګیال شعري منتخبات.**

ج- ژباړنې:

- **د ټولنپوهنې له نظره: په افغانستان کې د واک جوړښتونه.**
- **دپوهنوال روستارتره کي اثر.**
- **.د افغانستان فرهنګي میراثونو ته یوه کتنه.**
- **د نینسي دوپړې اثر.**
- **په افغانستان کې د جګړې جنایتکارانو محاکمه.**
- **د پوهنوال روستار تره کي اثر.**

(c) ketabton.com: The Digital Library

د- یونلیکنې:

- **د اماراتو سفر د اماراتو یونلیک.**
- **که یون دی یون دی د اروپا یونلیک.**
- **دپنټاګون ترځنډو د واشنګټن یونلیک.**

هـ- څېړنې او شننې:

- **د محمدګل خان مومند اند و ژوند ته یوه لنډه کتنه.**
- **استاد زیار د پښتني فرهنګ یو ځلاند ستوری.**
- **دکابل پوهنتون د ادبیاتو پوهنځي پښتو کتابښود.**
- **د افغانستان فرهنګ ته اوښتي زیانونه.**
- **د پښتو شعر هندسي جوړښت.**
- **له افغانستانه د مسلکي کادرونو د فرار عوامل.**
- **ساینسي پرمختیاوې.**
- **بېړنۍ لویه جرګه ولسواکي او زورواکي.**
- **اندیال خوشال.**
- **هیله د خپلو سریزو په لمن کې.**
- **کلتوري یون .**
- **فرهنګي فقر .**
- **مرکه او مرکې.**
- **خوشال په خپل ایډیال.**
- **دکتابونو په وړمو کې.**

(c) ketabton.com: The Digital Library

- افغانستان په سیاسي کړلېچ کې.
- پښتو لیکنی سمون.
- اوسنۍ رسنۍ.
- که نړیوال ماته وخوري؟)).

تر مرکې وروسته ښاغلي ممتاز ولي خپل دفتر ته بوتلو، هلتــه یــې رابانديې د شیدو چای وڅښه، دفتر یې ډېــر عصــري نــه و، ماتــه ډېــر کلاسیک او پخوانی ښکاره شو، عیناً لکه د افغانستان د علومو اکادمۍ دفترونه چې ګردونه او کتابونه یې دواړه پر مېزونو له ورایه ښکاري، خو د ښاغلي ممتازولي مینې، صمیمیت او مېلمه پالنې زمونږ پام د دفتر له زاړه حالت او میتود څخه بلې خواته واړوه. ترچای څښلو وروسته مو له هغه څخه خدای پامانې واخیسته، هغه تر لاندیني پوړه پورې مونږ سره راکښته شو او مونږ د رادیو موټر تر رانې کیستال هوټل پورې ورسولو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لس مناظرې

د اپټېک (APTECH) د انګلیسي ژبې د کورس یوه ښېګڼه او ځانګړنه دا وه چې په یوه اوونۍ کې یې یوځل ضرور یو دوه صنفي مناظرې جوړولې. د مناظرې یا خبرو اترو لپاره به یې یوه داسې موضوع ټاکله چې نړیوال ارزښت به یې درلود او د بېلابېلو ټولنو او کلتورونو افرادو ته یې پوهاوی راپوهاوی ستونزمن نه و. موضوع به یوه ورځ دمخه ورکول کېدله او بیا به هر چا په ټولګي کې د هغې موضوع په باب رڼا اچوله، د یو بل نظریات به یې ردول او یا تائیدول، په دې ډول به بحث کله دومره ګرم شو، لکه په افغانستان کې چې کله کله په ټلویزیونونو او رادیوګانو کې د دوو مخالفو ډلو او لیدلوریو ترمنځ ګرمه مناظره او بحث وي. مناظرو دوه غټې ګټې لرلې: یو دا چې موضوع ښه شاربل کېدله او ټول له یوې نوې، مهمې او نړیوالې موضوع څخه ښه خبرېدل او بله دا چې محاوره ډېره قوي کېدله، د بحث او خبرو اترو په جریان کې د یو بل له لهجې، تلفظ او محاورې څخه ښه خبرېدلو، د ساري په توګه موږ ته ښه پته ولګېده چې د جنوبي اسیا هېوادونو خلک د (ش) تلفظ په (س) کوي، د عربي هېوادونو خلک هم د ځینو انګلیسي غږونو لکه (P)، (T) او (D) په تلفظ کې مشکل لري، هسپانوي ژبي او فرانسوي ژبي بیا له انګلیسي سره د ځینو ګډو لغتونو او مشترک لیکدود له وجې د ځینو انګلیسي لغتونو په سم تلفظ او مانا کې له ستونزو سره مخامخېږي. یوازې موږ (درې تنه) پښتانه وو چې د انګلیسي ژبې د ټولو غږونو له

(c) ketabton.com: The Digital Library

تلفظ سره مو دومره ستونزه نه درلودله. پښتو ژبه د نړۍ پنځوسو بېلابېلو غږونو په لرلو سره د نړۍ هغه یوازینۍ ژبه ده، چې په ډېرې اسانۍ سره د نورو ژبو د غږونو د جذب صلاحیت لري. پښتو په حقیقت او واقعیت کې د ژبو د زده کړو کیلي ده، د چا چې پښتو ژبه زده وي، د نورو ژبو زده کړه ورته ډېره اسانه وي، ددې علت دادی چې د هرې ژبې غږونه په پښتو کې شته، خو د پښتو ټول غږونه بیا په ټولو ژبو کې نه شته، په همدې وجه پښتانه د نړۍ هره ژبه د بلې هرې دویمې ژبې تر ویونکي ژر زده کوي، ان تر دې پورې چې خپله ژبه هېروي، خو د نورو هغه زده کوي، نو په دې ډول د کورس ښوونکي د لغتونو په تلفظ او اکسینټ (خجن غږ) کې له موږ سره ستونزه نه درلوده، خو د لغتونو زېرمه او مانا بیا هغه مشکل و چې طبعاً ټولو درلود.

د دوو میاشتو په بهیر کې موږ ټول ټال لس مناظرې ترسره کړې، چې په ځینو کې خورا مهم او ګرم بحثونه ترسره شول، په بحثونو کې له افغانستان څخه اجمل او ساحل، له کیوبا څخه رافیل، له کمبوډیا څخه مېرمن ویندي له روسیې څخه تاتیانا له موزمبیق څخه امیلای ډېره وندې اخیسته، نورو هم په خپل وار سره برخه درلودله. د کورس استادې هېڅوک داسې نه پرېښودل چې په مناظرې یا (Debet) کې برخه وانخلي. ددې کورس ګډونوال د هېوادونو په تفکیک سره، چې هر یو په بحث کې خپله خپله وندې له په دې ډول دي:

ګڼه	نوم	هېواد
۱	کاستیلهو موسا امیلی (Castilho (Mussa Amilai	موزمبیق

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲	کیسون ډیو راوټ (Kisun Dev (Raut	نیپال
۳	لوک پراساد بشیال (Lok Prasad (Bashyal	نیپال
۴	رفعت القم (Rafat Alqam)	فلسطین
۵	مرینا اموسوا (Marina Amosova)	روسیه
۶	تاتیانا سامرینا (Tatiana Samarina)	روسیه
۷	محمد احمد عبدالله الصدیق رودوان (Mohammad Ahmad Abdullah (Elsiddiq Rudwan	سودان
۸	محمد اسمعیل یون (Mohammad (Ismael yoon	افغانستان
۹	امبروس برتراند ایسي (Ambrose (Brtrand Ayissi	کامیرون
۱۰	اجمل فدایي (Ajmal Feday)	افغانستان
۱۱	اسدالله ساحل (Asadullah Sahil)	افغانستان
۱۲	مویڼګ ویندي (Moeng Vandy)	کمبوډیا
۱۳	رافیل پیرز مالو ستینګا (Rafel (Perez Malo Stinga	کیوبا
۱۴	میریال بوتو (Myrielle Botou)	مدغاسکر
۱۵	سلما ابراهیم (Salma Ibrahim)	مالدیف

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶	محفینو جینټ پراسپر (Mahfeno Jeannot Prosper)	مدغاسکر

ښه به وي چې په ترتیب سره ددې مناظرو لنډیز دلته بیان کړم:

۱- ښځه کولای شي یوه ښه ملي لیډره شي؟

Can woman be a good national leader?

مېرمن بېنظیر بوتو

د جنورۍ پر (۸)مه نېټه دا موضوع بحث ته وړاندې شوه. زما (یون) نظر دا و چې ښځه د بشري ټولنې نیمه برخه ده او دوی کولای شي ملي لیډرشیپ ته ورسي. لکه څنګه چې تجربو ښودلې ده ښځه یوه ښه ښوونکې کېدلای شي داسې یوه ښه لارښوونکې هم وړځخه جوړېدلای شي، په کومو ټولنو کې چې لیډرشیپ ښځې ته رسېدلای هغه مهال هلته قانون او ډیموکراسي زیات واکمن شوي دي. موږ په نړۍ کې ګڼ شمېر داسې ښځې لرو، چې د خپل قوم مشري یې په ښه ډول ترسره کړې ده. مېرمن اندراګاندي، مېرمن بېنظیر بوتو، مېرمن خالده ضیا، مېرمن مارکریت تاچر او اوسمهال مېرمن انګلامیرکل د نړۍ په کچه مطرح سیاسي مشرانې وې او دي. ښه خبره داده چې په مېرمنو کې جنګسالارانې نه شته، یو زیات شمېر جنګونه چې د نرینه وو له خوا

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیل شوي، اختتام یې د ښځو په وسیله شوی دی، د افغانستان په تاریخ کې مورِ د غوره مېرمنو بېلګې لرو چې د سیاسي مشرتوب لوړ کفایت

یې درلود، لکه مېرمن نازو انا، زرغونه انا، بي بي زینب او نـورې. همـدا اوس که مورِ د افغانستان پارلمان ته وګورو نو په سلو کـې اوه ویشـت غړي یې ښځې دي، چې که تر نرینه وو یې کفایت زیات نه وي، نو کم خو هم نه دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چې ما خبرې دې حد ته ورسولې، نو یو نیم لاس پورته کړ او زما د خبرو مخالفت یې وکړ.

اسد ساحل وویل: ((زه له دې نظر سره مخالف یم، ښځه کولای شي، ښه ښوونکې شي، ښه وزیره شي، ښه وکیله شي، ښه انجنیره، ښه ډاکتره شي، داسې او داسې شي، خو د اسلام له نظره ښځه ښه لیډره یا مشره نه شي کېدلای. ځکه چې ښځه یو شمېر صحي او فزیکي مجبوریتونه او کمزورۍ لري چې په سختو شرایطو کې یې د هېواد مشرۍ ته نه پرېږدي.)) د ساحل دې خبرو پسې د ښځینه محصلینو د اعتراض یوه څپه پورته شوه، اسدساحل ته یې وویل: ((ولې یې نه شي کولای ته د ښځو مخالف یې مخالف یې.)) اسدساحل که هر څومره ورته وویل: ((د ښځو مخالف نه یم، په مشرتابه کې یې مخالف یم، اسلام مورږ ته هر څه واضح کړي دي...)) خو هغوی نه منله، په دې ترڅ کې نورو هم ګڼ دلایل وویل: ((هر کار چې نر یې کولای شي، ښځه یې هم کولای شي، د ښځې مشري تر نر ځکه ښه ده چې د جګړې مخنیوی کوي، په ښځو کې وارلارډان، فرادان او قاچاقوړونکي نه شته، نو که ښځه مشره شي د ټولنې لپاره په ګټه ده.)) په همدې ګرم بحث کې خبره تر ټاکنې (لاس جګونې) ورسېده، په نتیجه کې د ښځو د لیډرشیپ پلویان زیات شول، (اسدساحل) او له سودان څخه (محمدعبدالله) تقریباً یوازې پاتې شول.

۲- فساد یا کرپشن د بري یوازېنۍ اسانه لاره ده؟

Is Corruption an easy way to saccess?

د جنورۍ د (۱۱) مې نېټې لپاره همدا موضوع ټاکل شوې وه، ځرنګه چې زه د ټولګي د لومړي کتار پر لومړۍ څوکۍ کېناستم، نو معمولاً به په

(c) ketabton.com: The Digital Library

مناظرې یا ډیبېټ کې لومړی خبرې ما پیلولې، دا به د نورو لپاره یو ښه فرصت هم و چې زما پر خبرو زیاتونه وکړي، یا یې رد او یا یې هم تائید کړي. د کرپشن په هکله زما نظر دا و: [کرپشن د بري لپاره لنډه لاره ده، خو ډېره خطرناکه، یو څوک کولای شي د فساد له لارې ډېرې پیسې ترلاسه کړي، خو دا پیسې د ډېر وخت لپاره نه شي ساتلای، دی مجبور دی ددې پیسو د ساتنې لپاره وسلوال ساتونکي ولري او مجبور دی هغوی د پیسو په زور استخدام کړي، ځکه چې دا پیسې د نورو پیسو په زور ساتل کېږي، یوه مقوله ده چې: ((نامشروع پانګه په نامشروع امکاناتو ساتل کېږي)). دا ډول پیسې قانوني ملاتړ نه لري، د دا ډول پیسو ساتل هم د هر چا لپاره ممکن نه دي. لنډه دا چې کرپشن د لنډ وخت لپاره د بري اسانه لاره ده، خو د ډېر وخت لپاره نه...)) ماپسې د

موزمبیق محصل (امیلای) نوبت واخیست، هغه د کرپشن پر ډولونو او مرضونو رڼا واچوله: ((فردي کرپشن چې د فرد له خوا وي، دولتي چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

دولت په کچه موجود وي، تولنیز چې د تولنې په کچه وي، دا تـول پـه خپل ذات کې زیان رسوونکي دي.))

ځینو وویل: ((کرپشن تولنیز اندول له منځه وړي او عدالت ته زیـان اړوي.)) ځینو نورو وویل: ((کرپشن کې ګټه ده، پیسې دي، هر سړی حق لري چې له هرې ممکنې لارې پیسې ترلاسه کړي، دا د هغـوی خپـل مهارت او ذکاوت دی.)) ځینو بیا د دولتونو په کچه کرپشن تـه ګوتـه ونیوله چې د نړۍ په ډېرو پرمختللو هېوادونو کې هم کرپشن په خپلـه اوچته کچه لیدل کېږي، هندوستان کې هم کرپشن په لوړه کچـه دی، امریکا کې هم، پاکستان او ځینو نورو هېوادونو کې هم شته، لنـډه دا

چې د نړۍ هېڅ هېواد تري خلاص نه دی، خو ویل کېږي چې (نایجیریا) په کرپشن کې د نړۍ په کچه لومړی مقام لري.

د کرپشن موضوع هم ډېره جالبه وه او خورا اوږد بحث پرې وشو. ما فکر کاوه چې اوس زمونږ په هېواد کې د اداري فساد پر ضد ډېرې خبرې کېږي او نړیوالې تولنې هم د افغانستان حکومت له همدې خوږې ګوتې نیولی، نو کرپشن به یوازې زمونږ په هېواد کې وي، خو کلـه چـې مـې

(c) ketabton.com: The Digital Library

انټرنېټ کې د څېړنې تکل وکړ او هلته مې انټي کرپشن (Anti Corruption) سایټ وکوت، نو چې د نړۍ د نورو هېوادونو کرپشن مې وکوت، افغانستان په کې ګرد سره ښکارېده هم نه. د نړۍ ګڼ شمېر هېوادونه او ان پرمختللي هېوادونه هم د کرپشن له رنځه خلاص نه دي.

د کرپشن بحث مو په خوند پای ته ورسوه، بیا به نو چې چا کله دروغ وویل او یا به یې هسې کومه خبره پټه کړه، نورو به ورته وویل: ((کرپشن به نه کوې)). (په خبرو کې هم کرپشن وي.)

۳- کمپیوټر دندې راکموي که نه؟

Have Computer decreased employments?

د جنورۍ د (۱۳) مې نېټې د بحث موضوع وه. موضوع بیا ما پیل کړه، ما وویل: ((کمپیوټر د کار یوه مهمه وسیله ده، چې کولای شي، په لنډه موده کې ډېر کارونه ترسره کړي، مونږ کولای شو په کمپیوټر سخت او دقیق کارونه ترسره کړو. په تېره بیا په رسنیزه برخه کې کمپیوټر یو ستر انقلاب راوستی، د بېلګې په توګه د چاپي رسنیو په برخه کې چې پخوا کوم کار د لسو تنو له خوا ترسره کېده اوس د یوه کمپیوټر او یوه کمپیوټر اپریټر په واسطه ترسره کېږي. مونږ کولای شو له کمپیوټر څخه د ژوند په هر ډګر کې ګټه پورته کړو، لکه ښوونه او روزنه، رسنۍ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

تجارت، امنیت او نورو کې. کمپیوټر کولای شي د نړۍ په څلورو ګوټونو کې په بلیونونو بلیونونو وګړي یو بل سره وصل کړي. اوس په نړۍ کې د ځوان نسل اکثره برخه کمپیوټر کاروي، خو زوړ نسل له کمپیوټر څخه ډېره ګټه نه اخلي، له همدې کبله دوی په ځینو ځایونو کې خپله دنده له لاسه ورکوي، نو ځکه خو دوی له پرمختګ او کمپیوټري پرمختیا سره څرګند او ناڅرګند مخالفت کوي.)) زما د خبرو لنډیز دا و چې کمپیوټر د اکثرو دندو او کارونو لپاره مهم او ضروري دی، خو یو شمېر نورو بیا زما د خبرو مخالفت وکړ، ویې ویل: ((کمپیوټر که له یوې خوا کارونه اسانوي، نو له بلې خوا کارونه کموي او له منځه یې وړي، د همدې کمپیوټر د کارونې له امله یو زیات شمېر خلک دندې له لاسه ورکوي، په ټولنه کې وزګارتیا راپیدا کوي. کله چې ټولنه کې خلک وزګار پاتې شي، فقر رامنځته کېږي او ټولنیز فساد ورځخه زېږي، کمپیوټر کارونه راټولوي او ثمر یې څو محدودو کسانو ته ځي، محدود اشخاص ډېر پانګوال کېږي، خو عام خلک وزګار پاتې کېږي.)) دوی مثال ورکړ: ((پخوا به په یوه فابریکه کې په سلګونو او زرګونو خلکو کار کاوه، خو کله چې کارونه کمپیوټرایز شول، اوس همغه کار څو د ګوتو په شمار کسان کوي، دا کار د فابریکې خاوند ته په ګټه دی، خو هغو کارګرانو ته په زیان دی چې د کمپیوټر له امله وزګار شول.)) ما په ځواب کې ورته وویل: ((کمپیوټر د

(c) ketabton.com: The Digital Library

بشر د تفکر زېړنده ده او د اوسنۍ نړۍ د پرمختګ نښه، دا چې موږ له کمپیوټر سره مخالفت کوو، مانا دا چې د نړۍ له پرمختګ سره مخالفت کوو، پاتې شوه د اشتغال مسله، د ټولنې په پرمختګ سره د اشتغال شکل او ډول هم بدلېږي، د ساري په توګه پخوا خلکو په ښار او ځارویو په کرونده کې کښت کاوه، خو اوس یې په تراکتور او نورو عصري وسایطو کوي، دا ددې مانا نه ورکوي چې دا ټولنې ته ځکه په تاوان ده چې هلته څو تنه بزګران وزګار پاتې شول، په دې کار سره موږ پاموږ بشري قوه سپما کړه، موږ کولای شو له دې قوې څخه په بل ځای کې کار واخلو. د وزګارتیا د مخنیوي په خاطر موږ کولای شو د نویو دندو او کارونو پر پیداکولو فکر وکړو. کمپیوټر موږ سر په دې چاره کې هم مرسته کولای شي.)) خو زما دې خبرو بیا هم د ځینو قناعت حاصل نه کړ. ځینو وویل: ((سمه ده د کمپیوټر ګټې ډېرې دي، خو کمپیوټر تر زیاته حده د انسان ټولنیز مناسبات قطع کوي، انسان یو ټولنیز موجود دی، کله چې د ده ټولنیز اړیکي کمزوري شي، د ده اجتماعي چلند ورسره تغیر کوي، مینه او عواطف یې مړاوي کېږي او له خپل همنوع سره یې د همکارۍ روحیه ورو ورو کمزورې کېږي او بیا دا روحیه له منځه ځي. د ښه ژوند لپاره په ټولنه کې د ساینسي پرمختګ او ټولنیزو روابطو ترمنځ یو تناسب په کار دی.))

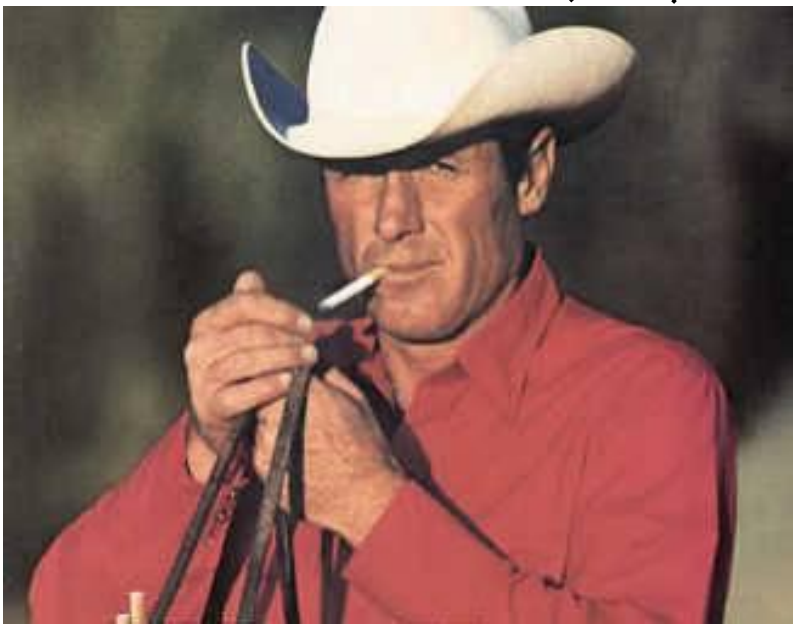
۴- پر سکرین باندې د سګرټو د څکلو ښودل ضرر لري که نه؟

Should smoking scenes be banned on screen?

د جنورۍ د (۲۰)مې نېټې موضوع همدا وه. لومړی نوبت بیا زما و، ما وویل: [په مجموعي ډول د هر ډول سګرټو کارول روغتیا ته زیان اړوي. دغسې یې اعلانونه او پر سکرین ښودل یې هم ټولنې ته ځکه ضرر

(c) ketabton.com: The Digital Library

رسوي، چې د همدې اعلاناتو په وجه سګرټو ته مارکېټ پیداکېږي، خو

ځینې خلک فکر کوي چې سګرټ کارول د دوی حق دی، دوی وایـي مورِ له دې حق څخه په هر ځای کې ګټه اخلو، که هغه په سـینما کـې وي، که پر سکرین باندې او که په نورو ځایونو کې، خو د هند په شمول ګڼو هېوادونو په عامه او ډله ییزو ځایونو کې د سګرټو څکل منع کـړي دي. ځینې بیا د سګرټو څکل هم د انسان یو دیموکراتیک حق ګڼـي. تراوسه پورې یو زیات شمېر پوهانو په دې باب څېړنه کړې او اکثره دې نتیجې ته رسېدلي چې پر سکرین باندې د سګرټو ښودل ضـرر لـري. پروفیسور سیمو چپمن (Prof: Simo Chapman) په خپله څېړنه کـې څرګنده کړې چې پر سکرین باندې د سګرټو ښودل ضرر لري، په تېره بیا ماشومانو ته! د بالیوډ سینما ځینې فلمي ستوري هم دېته ورته نظر لري، هیمامیلاني او راکي سوانت وایي: ((د سګرټو او یا د هغو د اعلانونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښودل په عامه ځایونو او فلم دواړو کې ضرر لري.)) خو د همدې بالیوډ سینما ځینې ستوري بیا له دې نظر سره موافق نه دي، دوی وایي: ((فلم- سکرین او سګرټ دوه جلا پدیدې دي؛ فلم فلم دی، تمثیل دی، دا ریښتیا نه دي، بلکې د ریښتیا په شان دي.)) خو ځینې نور بیا دا نظر ردوي او وایي: ((د فلم اکټور او هیرو ډېر مهم دی، هغه چې کوم اکټونه کوي، ماشومان او ځوان نسل د هغه تر تاثیر لاندې راځي او هغه تعقیبوي.))

د پورتنیو خبرو او دلایلو په پام کې نیولو سره زما نظر دا دی، چې د سګرټو ښودل او څکل پر سکرین، عامه ځایونو، دفترونو او نورو سیمو کې ضرر لري او ضرر یې هم ثابت دی.] زما په خبرو پسې نورو خپل نظرونه څرګند کړل، ځینو وویل: ((پر سکرین د سګرټو ښودل ضرر لري.)) او ځینو وویل: ((نه یې لري.)) له روسیې څخه تاتیانا وویل: ((دا د تجارتي کمپنیو حق دی چې خپل اعلان پر سکرین وښیي، دا نو بیا د خلکو کار دی چې دا علان تعقیبوي که نه!)) له کمبوډیا څخه وینډي وویل: ((که پر سکرین سګرټ ونه ښودل شي، نو د سګرټو ضد اعلان به له کومې لارې وښودل شي؟ د سګرټو د بندولو ښه لاره داده چې له قانوني لارو د هغوی مخنیوی وشي، نه دا چې پر سکرین پرې بندیز ولګول شي.)) تاتیانا وویل: ((کله کله په فلم کې یو کرکتر د سګرټو استعمال ته ضرورت لري، هغه په دې مانا نه ده چې دی سګرټو ته تبلیغ کوي، بلکې دا په دې مانا ده چې کرکتر ریښتیا هم سګرټي دی او هلته باید دی ضرور سګرټ وڅکي، نو که پر سکرین د سګرټو پر ښودلو بندیز ولګول شي د واقعي ژوند نورې برخې به له ستونزو سره مخامخ کړي.)) یو بل تن وویل: ((د سګرټو له اعلانونو ډېره ګټه ترلاسه کېږي او که پر

(c) ketabton.com: The Digital Library

سکرین باندې د سګرټو بنبودل بند شي، هم ټلویزیونونه زیان کوي او هم تجارتي کمپنۍ. کوم څوک چې د سګرټو عملي دی، هغه په هر ترتیب سګرټ پیداکوي، که په سکرین وبنبودل شي که ونه بنبودل شي، نو که پر سکرین یې بنبودل بند شي، نورو خلکو ته یې ډېر زیان رسېږي.)) اسد ساحل بیا هم مخالفت وبنبود او ویې ویل: ((پر سکرین د سګرټو بندېدل مهمه خبره نه ده، باید دغه پدیده په رښتیني ژوند کې بنده شي او وروسته دې پر سکرین خبرې وشي)) هغه وویل: ((مورږ غواړو په سکرین

د رښتیني ژوند انځور وړاندې کړو. کله چې دا کار کوو، نو اړتیا لرو سګریټ هم استعمال کړو ځکه په رښتیني ژوند کې شته.)) د سګرټو پر موضوع هم ډېر اوږد او توند بحث وشو، خو غټ ټکي یې همدا وو.

۵- خپلخوښې ځانوژنه: (The euthanasia)

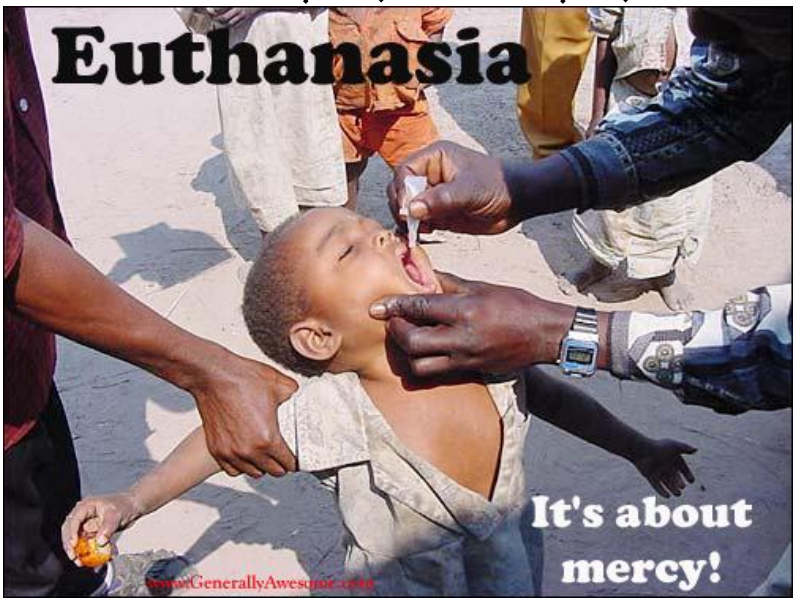
د جنورۍ پر (۲۲) مه نېټه دا موضوع مطرح شوه، خپلخوښې ځانوژنه (The euthanasia) یوه مهمه موضوع ده، دا هغه ډول ځانوژنه ده چې کله انسان له خپل ژوند څخه ډېر په تنګ شي، نور نو ټول امیدونه له

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاسه ورکړي او یا هم دومره سپین ږیری شي چې پښې ځان پسې راکاږي او یا له سختې ناروغۍ سره مخامخ وي، نو په دغسې حالاتو کې دی کولای شي په خپل لاسلیک او غوښتنه په خپله خوښه ځانوژنه وغواړي. دا ډول ناروغان بیا د مخصوصې پېچکارۍ په وسیله له منځه وړل کېږي او په اصطلاح له ژونده بېغمه کېږي. اوس په نړۍ، په تېره بیا په اروپا کې یو شمېر داسې ډلې او اشخاص شته چې غواړي دې موضوع ته قانوني بڼه ورکړي. د نړۍ په کچه تراوسه پورې په جرمني، ډنمارک او هالنډ کې له حکومتونو او پارلمانونو غوښتل شوي چې په خپله خوښه دې ډول ځانوژنې ته قانوني لاره خلاصه کړي، خو نورې نړۍ لا تراوسه پورې اکثرو له دې موضوع ډډه کړې ده. دا ډېره دردوونکې او حیرانوونکې موضوع ده، خو کېدی شي په راتلونکو څو لسیزو کې په ځینو پرمختللو هېوادونو کې پر یوې قانوني جنجالي موضوع بدله شي. ددې موضوع په اړه لا ما دمخه هم څه ناڅه معلومات درلودل، خو په انټرنېټ کې مې د څېړنې له لارې ډېر زیات مواد پیدا کړل، چې د هغو ټولو یادونه خپله یو ځانګړی کتاب او ان کتابونه غواړي. ددې موضوع د قانوني کولو پر ضد د بشري حقونو ګڼ شمېر ټولنې ولاړې دي او پر حکومتونو او پارلمانونو سخت فشار دی چې هېڅکله دې موضوع ته قانونیت ور نه کړي. د څو ورځنې معمول په څېر دا موضوع بیا ما پیل کړه. کله چې مې موضوع شروع کړه نو یو شمېر هغه کسان چې لا د موضوع پر محتوا نه و خبر، اصلي موضوع ته متوجه شول. زما نظر په دې باب داسې و: ((ژوند د خدای(ج) له خوا انسان ته یوه ډالۍ ده، یوازې الله تعالی کولای شي دا ډالۍ بېرته واخلي، د نړۍ ټولو ادیانو او مذهبونو لکه اسلام، عیسویت، بودیزم، یهودیت، سکیزم، هندویزم او

(c) ketabton.com: The Digital Library

نورو ټولو له یوې مخې ځانوژنه رد کړې، دا یې د انسان حق نه دی ګڼلی

او په لویو ګناه ګانو کې یې حساب کړې ده. نو ځکه خو مورږ، ځانوژنه یو ستر جرم ګڼو. که چېرې څوک غواړي (The euthanasia) یا خپلخوښې ځانوژنې ته قانونیت ورکړي، په واقعیت کې دوی یو ستر جرم ته قانوني بڼه ورکوي او کله چې جرم د قانون یوه برخه شي، نو بیا هېڅکله خوندي ژوند نه شو کولای. زه فکر کوم خپلخوښې ځانوژنه د ژوند ارزښت او ماهیت راتیټوي او د ژوند طبیعي جوړښت ته بدلون ورکوي، تر دې وروسته به هرڅوک راپاڅېږي او د ژوند په طبیعي جوړښت کې به بدلون راولي او په دې ډول به ټول بشریت له یو ستر بحران سره مخامخوي. خپلخوښې ځانوژنه د کورنۍ د غړو ترمنځ کړکېچ رامنځته کوي، صمیمیت له منځه وړي او د وخت په تېرېدو سره به ځینې کمپنۍ له دې حالت څخه د یوې تجارتي وسیلې په توګه ګټه پورته کړي، داسې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دارو درمل به جوړ کړي چې د ځینو کورنیو غړي به یې د مال او میراث په خاطر د کورنۍ په بل غړي کاروي او هغه به ځانوژنې ته تشویقوي، نو په دې ډول به بشري ټولنه له یوه رنځوونکي خطر او بحران سره مخ شي.))

ما پسې اسدساحل خپل نظر څرګند کړ او ویې ویل: ((د اسلام له نظره د ژوند حق یوازې الله تعالی سره دی، هېڅوک حق نه لري چې دا حق سلب کړي.)) د اسد خبرې د کیوبا محصل ښاغلي رافایل په ټینګه رد کړې، ویې ویل: ((هغه انسان چې نور یې د ژوندي پاتې کېدو هېڅ چانس نه وي (د کوما په حالت کې وي)، له ژونده هم ډېر په تنګ شوی وي او خپله هم غواړي چې د خپلې ناروغۍ له رنځه خلاص شي، نو بیا خو په کارده چې ځانوژنه لاسلیک کړي.)) ساحل ورته وویل: ((ته څه خبر یې چې هغه څه وخت مري؟ د مرګ او ژوند راز له الله تعالی سره دی، که بېرته ښه شي؟)) رافایل ساحل ته وویل: (((The euthanasia) دا مانا چې انسان د ژوند داسې یوې مرحلې ته رسېدلی چې د رغېدو هېڅ چانس نه لري او همداسې پاتې کېدل یې هم کورنۍ ته یو درومد بار دی.)) خو اسد ساحل پر خپلې خبرې ټینګار کاوه، ساحل او رافایل سره ښه ګرم شول، دې کې له کمبوډیا څخه مېرمن ویندي وویل: ((زه خپله کیسه کوم، زما نیکه ډېر سپین ږیری او د رغېدو نه و، پر لاره هم تللی نه شو، مورږ د کورنۍ ټول غړي یې په پالنه دومره ستړي وو چې حد نه لري، هغه خپله هم تر ژونده مرګ ښه ګانه، څو کاله دې حالت دوام وکړ، زمورږ ټوله کورنۍ د یوه مریض په ستونزه کې راګیر وه، د ژوند له ډېرو نعمتونو بې برخې وو، ځرنګه چې کمبوډیا کې د ځانوژنې قانون نه و، نو مورږ ډېر کلونه صبر وکړ او د نیکه تر مرګه موده مو ډېره په تکلیف تېره

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړه، نو که په داسې حالت کې د ځان وژنې قانون وي، زما په نظر په ګټه ځکه دی چې د یو تن په له منځه تللو سره د نورو ژوند ښه کېدلای شي.)) ځینو نورو ټولګیوالو هم د ویندې خبرې تائید کړې، له سوډان څخه (محمدعبدالله) او له فلسطین څخه (رفعت) د (ویندې) له خبرو سره موافق نه وو. ما (یون) وویل: ((که چېرې یوازې په دې هدف چې یو څوک د ژوند له کړاوونو ځان ژغوري او یا د خپلې کورنۍ د سوکالۍ او نېکمرغۍ لپاره خپل ځان له منځه وړي، نو بیا هغه څوک چې د یوه ارمان (ښه یا خراب) په خاطر ځان په بمونو الوزوي (ځانمرګي بریدکوي) هغه ته هم قانوني پلمه په لاس ورکوو او په دې ډول په نړۍ کې د ځانوژنې بېلابېلو ډولونو ته قانوني رنګ ورکوو.)) د ځینو نورو نظر بیا دا و: ((ځرنګه چې ځانوژنه ټولو ادیانو مردوده کړې نو په کار دي چې ډډه تري وشي، خو د هغو ناعلاجه ناروغانو او یا هغو کسانو لپاره چې د ژوند تر کړاوونو د مرګ خوب ته ترجیح ورکوي، د هغو لپاره باید داسې لارې چارې ولټول شي چې د طبیعي مرګ تر بریده یې پالنه وشي او د ژوند د ستړي کوونکي بار پېټی یې راکم شي.)) (اجمل)، (ایملای)، (ایما)، (لوک پراساد)، (دیو) او نورو ټولو په دې بحث کې وندې واخیسته، د بحث په پای کې اکثریت په دې نظر وو چې ځانوژنه باید قانوني نه شي، خو اقلیت وویل چې باید قانوني بنه ورکړل شي.

۶- د ښه ویاند ځانګړتیاوې: (Dips for a good speaker)

دا د جنورۍ د (۲۷) مې نېټې موضوع وه، دا موضوع هم جالبه وه، ځکه په ژوند کې اکثره خلک غواړي چې ښه خبر لوڅ، ویاند او ژبور وي، پر دې موضوع مو په ډله ییز ډول کار وکړ، د ټولګي څو څو تنه (څلور پنځه تنه) سره کېناستل، د موضوع لپاره یې په سر کې غټ غټ ټکي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټاکل او بیا یې هغه تشریح کول. پر دې موضوع هم په ډله ییزه توګه کار وشو او هم په انفرادي توګه. مورږ د یوه ښه ویانـد لپـاره دغـه لانـدې ځانګړتیاوې په ګوته کړې:

۱. پر خپل مسلک ښه پوهېدل.

۲. صفا اواز او ښکلی تلفظ.

۳. ژبنی مهارت

۴. د لغتونو پرېمانه زېرمه

۵. اغېزناکه وینا

۱. که یو څوک پر خپل مسلک واکمن وي، هغه کولای شي پـه هغـه برخه کې ډېر معلومات راټول کړي او بیا د خبرو پر وخت هغه پـه ښـه شکل خلکو ته تشریح او واضح کړي، خو که معلومات یې کمـزوري او ناکافي وي، هغه نه شي کولای هغه موضوع سمه واضح کړي.

۲. صفا اواز او ښکلی تلفظ ډېر مهم دی، که یو څوک د یوې موضوع په اړه سم او پوره معلومات هم ولري، خو چې هغه تشریح نه شي کړای، تلفظ یې سم نه وي او اواز یې صفا نه وي، خلک ترې ستړي کېږي، د ښه ویاند لپاره ښه طبیعي غږ هم په کار دی. په دې برخه کې به یو عملـي مثال هم درکړو. مورږ د پارلمان یو غړی لرو، پر موضوعاتو ښه حاکم دی، یوه ورځ یوه ټلویزیون ما (یون) ته وویل چې د پارلمان یو وکیل مـې د مرکې لپاره په کار دی، ما له دې وکیل څخه هیله وکړه چې ټلویزیون ته لاړ شي او مرکه وکړي، هغه تلویزیون ته تللی و او مرکه یې کړې وه، کله چې له ټلویزیون څخه راوتلی و، نو ډېر خپه و، ما چې تپوس ترې وکـړ ولې خپه یې؟ ده وویل: ((والله هغه موضوع مې سمه واضـح نـه شـوه کړای.)) بله ورځ بیا د همغه ټلویزیون مسول ټلېفون وکړ چې د پارلمان

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو غړی مې په کار دی، ما بیا دی ورولېږه، کله چې ټلویزیون ته ورسېده، نو ټلویزیون والا راته بیا زنګ ووایه، ولې یون صیب، ما وویل: ((ولې؟)) دوی وویل: ((تا خو بیا همغه سړی رالېږلی دی)) ما وویل: ((څــه پــرې شوي؟)) هغوی وویل: ((د ده سوند سیستم خراب دی.)) نو په دې ډول څرګنده ده هغه څوک چې ښه ښکلی طبیعي اواز نه لري، که پر موضوع حاکم هم وي، ښه ویاند کېدلای نه شي.

۳. د ښه ویاند لپاره د ژبنیو مهارتونو زده کړه ډېره مهمه ده، ویانــد باید پر دې پوه شي چې کوم لغت پر کوم وخت او کوم ځای کې څنګــه تلفظ کړي او پر کوم وخت پر لغت فشار راوړي. پــر ژبنیــو مهــارتونو او ګرامر پوهېدنه له ویاند سره مرسته کوي چې خپله موضوع په ښه ډول تشریح کړي.

۴. د لغتونو زېرمه هم ډېره مهمه ده، یو ویاند ته په کار دي چې خپله لغوي زېرمه زیاته کړي، متبادل لغتونه وکاروي، په خبرو کې ټکنی نــه شي، که چېرې لغوي زېرمه یې کمه وي، نو یا به تکراري لغتونه کاروي او یا به هم په خبرو کې ټکنی کېږي، کله چې خبرو کې ټکنی شــو، نــو د اورېدونکو لېوالتیا ورسره کمېږي او خبرې یې جذابیت له لاسه ورکوي.

۵. په وینا کې باید اغېز موجود وي، سم تلفظ او شفاف غږ د وینا اغېز زیاتوي، ویاند باید هره کلمه په داسې شکل تلفظ کړي چې اورېدونکي پرې پوه شي، د خبرو سرعت باید دومره زیات نه وي چې یو لغــت یــې خلاص کړی نه وي، بل ورپسې پیل کړي، ځکه چې اورېدونکي د هر لغت مانا تعقیبوي. ویاند باید د خپلې وینا محیط ته هم متوجه وي؛ که خلک د ستړیا احساس وکړي باید یا موضوع بدله او یا هم خپلې خبرې لنډې کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما تر دې خبرو وروسته نورو ویناوالو هم د ښه ویاند ځانګړتیاوې په ګوته کړې، ځینو د وینا وخت تخنیکي وسایلو ته هم اشاره وکړه چې باید موجود وي او چک شي او ځینو د لباس په ګډون نورو ځانګړتیاو ته نغوته وکړه.

۷- له کور څخه د دندو ترسره کول ممکن دي؟

Should working form home be encoaraged?

د فبروري د (۲) مې نېټې موضوع همدا وه، چې له کوره د کارونو یا دندو ترسره کول ممکن دي که نه، ګټې یې څه دي او زیانونه یې څه دي؟ دا موضوع مناظرې ته وړاندې شوه. ما وویل: ((له کوره د کارونو ترسره کېدل ممکن دي. نن نړۍ د ډېر پرمختګ کړی، مورږ کولای شو د همدې ټکنالوژۍ په کارولو سره له کوره د ډېر کارونه کنټرول او ترسره کړو.

مورږ کولای شو په کور کې د کاري رابطې او ټلیکمونېکشن اړیکي جوړ کړو او پر لږ وخت د ډېر کارونه ترسره کړو. له کوره د کارونو ترسره کول دا ګټه هم لري چې د وخت او ترانسپورتي لګښت مخنیوی کېږي؛ ډېری کسان چې سهار له خپله کوره تر دفتره ځي نو وخت یې هم لګېږي او ترانسپورتي لګښت یې هم کېږي، نو له کوره په کارونو کې د دې دواړو سپما کېږي، خو له کوره د کارونو ترسره کول څه ستونزې او زیانونه هم لري: په کور کې کار کول کورني روابط زیانمنوي، مینه او صمیمیت کموي، د کار وخت په کې نه تضمنېږي، که په کور کې کارونه وشي، نو کور د ورکشاپ بڼه خپلوي، نو بیا خو باید ورته ورکشاپ یا کارخونه وایو، نه کور. کور د مینې، محبت، استراحت او کوروالۍ لپاره دی، نه د کار لپاره. په کور کې پوره وخت کار کول هم سخت کار دی. که کارونه کور

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته را انتقال شي، نو د کور فزیکي بڼه هم باید بدله شي، اوسني کورونه باید تغیر ومومي؛ لوی شي. لنډه دا چې له کوره کارونه ممکن دي خو ګټې او زیانونه دواړه لري.))

زما په خبرو پسې ځینو وویل: ((د ټکنالوژۍ بهیر راروان دی، که څوک غواړي که نه غواړي، ځینې کارونه به کورونو ته انتقالېږي، همدا اوس په هندوستان کې یو شمېر خلک شته چې له بېلابېلو ادارو سره کار کوي، خو له کوره کارونه تر سره کوي.)) ځینو وویل: ((انلاین درس ورکول یې یوه بله بېلګه ده چې ښوونکی له خپله کوره ټولګي ته په سکرین درس ورکوي.)) ځینو بیا وویل: ((په ټولنه کې ځینې کارونه داسې دي چې کولای شو له کوره یې ترسره کړو، خو ځینې کارونه بیا داسې دي چې هغه په هېڅ وجه په کور کې نه شي ترسره کېدلای.)) ځینې نور بیا په کور کې د کار مطلق مخالف وو، ویل یې: ((په کور کې کار کول اجتماعي مناسبات کمزوري کوي، انسان ضرورت لري چې په خلاصه هوا و فضا کې وګرځي او چکر ووهي، کور د خوب او استراحت لپاره دی نه د کار لپاره، په یوه کور کې د ښځې او مېرې، خویندو او ورونو متفاوت او متضاد کارونه بله ستونزه ده چې یوه کورنۍ نه شي کولای خپل کاري او کورني روابط سره دوستانه وساتي.))، خو دا نظر هم موجود و چې که له کوره بهر ته کار پسې لاړ شو، هم خپل وخت ضایع کوو او هم ترانسپورتي لګښت کوو. پاتې شوه د تفریح او چکر مسئله، هغه نو که څوک په کور کې کار وکړي او ستړی شي، هم د باندې چکر او استراحت ته تللای شي؛ د کور کار د هغو مزاحمت نه کوي. لنډه دا چې دا مسئله هم بڼه وشاربل شوه او ګرم بحث پرې وشو. کله چې پر یوه

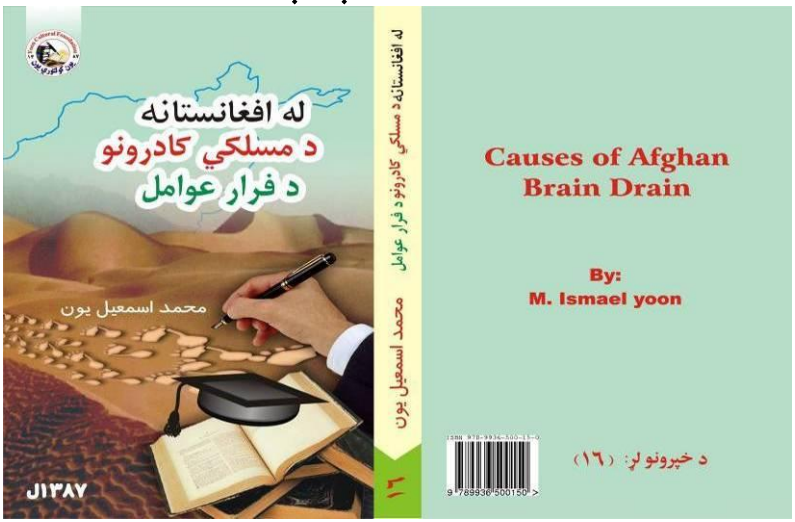
(c) ketabton.com: The Digital Library

موضوع د نظر اختلاف وي، نو هغه موضوع له ټولو خواوو ښــه څېــړل کېږي او شنل کېږي، دا موضوع هم همداسې هر اړخیزه وشنل شوه.

۸– د مغزونو فرار: (Brain drain)

دا موضوع د فبروري پر (۵) مه نېټه مطرح شوه. دا ټاپیک ماته ځکه ډېر جالب و چې په دې باب ما مخکې یــو کتــابګوتی لیکلــی و: ((لــه افغانستانه د مسلکي کادرونو د فرار عوامل)) چې انګلیسي محتــوایي ژباړه یې همدا (Brain drain) وه.

زما دا کتابګوتی دوه ځله چاپ شو او په هغه کې له (۱۳۵۷– ۱۳۷۷ ل) کال پورې (نړدې شل کلونه) له افغانستانه د مسلکي کادرونو د فرار عوامل څېړل شوي دي. په افغانستان کې چې هر نظام راغلی، یو شمېر

مسلکي کادرونه په کې یا له کاره ګوښه شوي او یــا هــم لــه هېــواده مهاجرت ته اړ شوي دي. افغانستان د جګړې د شلو لومړنیو کلونو پــه ترڅ کې نړدې (پنځوس زره) مسلکي کادرونه له لاسه ورکړي دي. زمــا

(c) ketabton.com: The Digital Library

څېړنه خو یوازې د افغانستان پر محور راڅرخېدله، خو دلته دا موضوع نړیواله یا نړۍ شموله وه. نو ځکه خو ما یو ځل بیا انټرنېټ ته مراجعه وکړه او ومې کتل چې له افغانستان پرته نور هېوادونه هم دا ستونزه لري که نه؟ کله چې مې هلته وکتل نو له یو څو پرمختللو هېوادونو، لکه استرالیا، کانادا، امریکا او نوي زیلنډ پرته نور ټول ((د مغزونو فرار)) ستونزه لري. کله چې مناظره پیل شوه، نو لومړۍ خبرې بیا ما پیل کړې، ما وویل: {(د مغزونو فرار) ځینو هېوادونو او ټولنو ته یوه جدي ستونزه ده او که علاج یې ونه شي هغه ټولنه له فکري فقر سره مخامخولای شي. مورږ کولای شو دا ستونزه په درېو کټګوریو هېوادونو کې جلا جلا وڅېړو:

۱. مخ پر ودې هېوادونه

۲. پرمختللي هېوادونه

۳. د درېیمې نړۍ هېوادونه

۱- په لومړۍ کټګورۍ هېوادونو کې ځینې یې خپل کادر له لاسه ورکوي، خو ځینې یې بیا یو څه ګټه هم ببرته ترلاسه کوي. هندوستان، چین، پاکستان، ایران، عراق او ځینې نور په دې ډله کې شامل دي. په دې هېوادونو کې ځینې یې د همدې کادرونو د نشتوالي له امله له ډول ډول اقتصادي، سیاسي او ټولنیزو ستونزو سره مخامخېږي او ځینو ټولنو ته د بې ثباتۍ ناروغۍ لاره پیدا کوي. خو په همدې کټه ګورۍ کې د چین او هندوستان په شان هېوادونه بیا کولای شي د کادر د انتقال یا صدور له لارې خپل هېواد ته ډېره مالي ګټه ورسوي. دا هېوادونه زیاتې بشري سرچینې او ځواک لري، د مسلکي کسانو هم په کې کمې نه شته، خو د کار د لټون لپاره دوی نورو هېوادونو ته ځي، له هغو څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

نقده مادي ګټه ترلاسه کوي او خپلو هېوادونو ته يې رالېږي. دوی فکر تولیدوي او په مقابل کې يې پیسې راټولوي. زه فکر کوم په داسې حالت کې د مغزونو فرار، لکه د چین او هند په شان هېوادونو ته په زیان نه دی.

۲- په دویمه کټه ګوری کې د نړۍ پرمختللي هېوادونه، لکه کانادا، امریکا متحده ایالات، استرالیا او نور شامل دي. دا هېوادونه چې خاوره يې زیاته او بشري قوه يې کمه ده، تحصیل کړو او علمي کادرونو ته اړتیا لري، دوی ته دا په ګټه ده؛ ددې پرځای چې د کادرونو پر روزنې ډېر وخت او پیسې ولګوي، تیار کادرونه راونیسي. دوی د کادر پر رانیولو پیسې لګوي خو وخت سپما کوي. دې هېوادونو ته د مغزونو فرار د دوی په ګټه دی او دوی ته یو طلایي چانس دی.

۳- په درېیمه کټه ګوری کې د درېیمې نړۍ هېوادونه شامل دي. له دې هېوادونو څخه د مغزونو فرار دوی ته یوه ستره ستونزه ده. ځکه چې دوی د یوه کادر پر روزنې ډېرې پیسې او کلونه کلونه وخت لګوي، خو په ډېرې اسانۍ او لنډ وخت کې يې له لاسه ورکوي. افغانستان، بنګله دېش، ایتوپیا، سومالیا او نور په دې ډله کې شامل دي. د درېیمې نړۍ د هېوادونو بل مشکل دادی چې دا کادرونه يې ببرته خپلو هېوادو ته په اسانۍ نه ستنېږي. افغانستان د دې اوږدې جګړې په لومړیو شلو کلونو کې نړدې (پنځوس زره) کادرونه له لاسه ورکړي، خو د دوی ډېر کم شمېر هم ببرته خپل هېواد ته ستانه نه شول. په نورو هېوادونو کې د دوی فکر بدلېږي او بیا ببرته خپلې ټولنې سره ځان نه شي عیارولای. اوس چې زمور د هېواد د بیارغونې وخت دی، تر (سل زرو) زیات بهرني متخصصین او کارګران افغانستان کې کار کوي او هره میاشت په

(c) ketabton.com: The Digital Library

سلګونو ملیونه ډالره بهرته له افغانستانه باسي، که مور خپل کادرونه او مسلکي کارګران درلودلای، ددې بهرنیانو ګومارنې ته اړتیا نه پیدا کېده. دوی به زمور د ټولنې په فزیکي اعمار کې مرسته وکړي، خو ذهنـــي او فکري ودانۍ کې ډېر مثبت رول نه شي لوبولای. (د مغزونو فرار) زمور په شان هېوادونو ته یو جدي مشکل دی، نو ځکه خو ځینې متخصصین د مغزونو فرار ته د (بشري پـــانګې الوتنـــه) (The human capital flight) وایي.{ زما تر خبرو وروسته بیا بحث پیل شو، چا وویل: ((دا رښتیا هم ځینو ټولنو ته یو ستر زیان دی)) ځینو وویل: ((انسان ازاد پیدا شوی او د ازاد ژوند حق لري، دی چې هر چېرته ځان راحت احساسوي، هلتـــه کولای شي ژوند وکړي.)) خو اسدساحل له دې نظر سره مخالفت وکړ، ویې ویل: ((انسان رسالت لري، داسې نه شي کېدلای چې لګښت پرې د یوې ټولنې شوی وي او د خپل ځان د راحت په خاطر به بلې ټولنې تـــه ځي، دې سره به غریب هېوادونه نور هم غریب شي او بډایه به نور هـــم بډایه شي.)) خو د اسد له خبرې سره ټولو توافق ونه کړ، ځینو وویـــل: ((انسان ته تر ټولو قیمتي شی د هغه ژوند دی، دا چې یو انسان له یوې ټولنې بلې ته مهاجر کېږي، څه مجبوریتونه به لري، بل هېواد ته بـــه د خپل ژوند د خوندیتوب په خاطر ځي، په ځینو ټولنو کـــې اســـتبدادي رژیمونه وي، ځینو ته په کې د سر خطر وي، دوی مجبور دي لـــه هغـــه ځایه کډه وکړي. هر چا باندې خپله ټولنه ګرانه وي خو کله کله هلتـــه اورونه بادېږي، دوی نه شي کولای چې هلته ژوند وکړي.)) یو بل په کې لا دا هم وویل: ((ماته خپل ژوند مهم دی چېرته مې شه هلته مې شپه، هغه ټولنه چې زما ژوند نه شي خوندي کولای، زه نه غواړم خپل ژوند له

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغې نذرانه کړم.)) ددې موضوع وخت هم پر دې ګرم بحث پای ته ورسېد.

۹- د اعلانونو ګټه زیاته ده که زیان؟

Advertising lose more harm than good?

د فبروري پر (۱۵) مه نېټه دا موضوع وړاندې شوه. په سر کې بیا ما خبرې پیل کړې: ((زه فکر کوم اعلانونه زمونږ د ننني ژوند یوه برخه ده. اعلانونه له خلکو سره د ارتباط نیولو اساسي او اسانه لاره ده، د ټولنې هره برخه لکه تجارت، سیاست، ښوونه او روزنه او نور ټول اعلانونو ته اړتیا لري او له دې لارې خلکو ته خپل پیغام لېږدوي. اکثره رسنۍ د همدې اعلانونو له برکته چلېږي او له دې لارې ډېرې پیسې ترلاسه کوي. دا د ټولنې د دوو برخو: پیغام رسوونکو او پیغام اخیستونکو ترمنځ د ارتباط ښه وسیله ده. د اعلانونو په وسیله کولای شو پر ډېر کم وخت خپل پیغام ملیونونو وګړو ته ورسوو، خو کله کله په اعلانونو کې مبالغه او وړه ټېروتنه د لویو ستونزو سبب کېږي او د هغې ټېروتنې اصلاح هم بیا اسانه کار نه دی. په ټولیز ډول که مونږ د اعلانونو ګټې او زیانونه سره پرتله کړو، نو تر زیانونو یې ګټې زیاتې دي.)) زما تر خبرو وروسته بیا ګرم بحث پیل شو، چا وویل: ((ځینې اعلانونه له مبالغې ډک دي، پر واقعیت ولاړ نه دي، ګټه یې یوازې اعلانوونکي ته ډېره ده، عوام په کې زیان کوي، ځکه دوی په اعلان کې یو ټېرویستونکی پیغام ځای کړی وي، ولس پرې غولېږي او د دوی اموال اخلي، خو کله چې یې استعمال کړي، هغه هغسې نه وي لکه په اعلان کې چې وي.)) دوی د بېلګې په توګه د بېلابېلو شامپوګانو، صابونونو او د سینګار د ځینو سامانونو د اعلاناتو یادونه وکړه. ځینو وویل: ((دا د هغو حق دی چې په هر ډول خپل اعلان

(c) ketabton.com: The Digital Library

جوړوي، خو اخیستونکی هم باید له خپل شعوره کار واخلي.)) یو تن وویل: ((که اعلانونه تر قانوني چتر لاندې راشي او د مبالغه یې اعلاناتو مخه ونیول شي، نو بیا به یې زیان کم شي.)) خو یو شمېر نورو ویل: ((د اعلان جذابیت په همدې کې دی چې مبالغه په کې وي، که مبالغه په کې نه وي، بیا خو نو اعلان نه دی، عادي خبرې دي.)) بحث دوام وکړ خو عمومي نچوړ یې دا و چې د اعلاناتو ګټه د هغو تر زیانونو زیاته ده.

۱۰- پیسې مهمې دي که پوهه؟

Money or Education which one is important?

دا زمونږ تقریباً وروستی موضوع وه، دا موضوع هم خورا جالبه او په زړه پورې وه. ټولو په کې فعاله ونډه واخیسته، ما وویل: ((مونږ دوه ډوله پانګه لرو: یوې ته منقوله پانګه وایي، بلې ته نامنقوله. مانا دا: هغه پانګه چې د انتقال وړتیا ولري، هغې ته منقوله او هغه چې د انتقال وړ نه وي هغې ته نامنقوله پانګه وایي. پیسې منقوله پانګه ده، خو ځینې وخت داسې وي چې د انتقال وړتیا له لاسه ورکوي، پیسې هم په پوهه ساتل کېږي او په پوهه ګټل کېږي. که یو څوک ډېرې پیسې هم ولري، خو چې پوهه ورسره نه وي، کېدی شي پیسې ترې ښېرته لاړې شي.

پیسې د ډېرو ګټو ترڅنګ خطر هم لري، غل- غدوی او نور سیالان کولای شي د یوه پانګوال سړي ژوند له خطر سره مخامخ کړي، خو پوهه داسې یوه پانګه ده چې هر چېرته د انتقال وړ ده او هر چېرته پرې پیسې ترلاسه کولای شي. زما د خبرو نچوړ دا دی چې پوهه بې ضرره پانګه ده او پیسې داسې یوه پانګه ده چې څه ناڅه خطر او ضرر هم ورسر ملګری دی. سره له دې چې د انسان لپاره دواړه مهمې دي، خو تر

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیسو ماته پوهه ډېره مهمه ښکاري.)) زما خبرې ځینو ژر رد کړې، ویې ویل: ((که پیسې درسره نه وي پوهه نه شې ترلاسه کولای، اوس تعلیم هم په پیسو دی، که چېرې څوک غواړي ښه تعلیم وکړي، نو ډېرې پیسې باید مصرف کړي، همدا ټولګی یې یو مثال دی، مورِ چې دلته د زده کړې په خاطر راغلې یو، پر مورِ هر یوه ډېر لګښت راغلی دی، که چېرې د پیسو دا امکان نه وای، نو مورِ دلته نه شو راتللای.)) یو بل وویل: ((د پوهې وروستی ثمر او نچوړ همدا پیسې دي، مورِ چې غواړو پوهه ترلاسه کړو ددې په خاطر چې پیسې وګټو، نو چې پیسې ولرو د پوهې زحمت ګاللو ته څه اړتیا ده؟)) یو بل وویل: ((پیسې هم په پوهه ګټل کېږي چې پوهه ونه لرې پیسې څنګه ګټې؟)) یو بل تن غږ کړ: ((د دنیا غټ ملیاردران چې وګورې هغوی اکثره نالوستي یا نیم لوستي کسان دي، یو یې هم لوړې او ځینې یې ان لومړنۍ زده کړې هم نه لري.)) د هند د یوه ملیاردر یادونه یې وکړه چې عادي لیک لوست کولای شي، یو بل په کې غږ کړ: ((که د پیسو ګټل په پوهه وای نو د دنیا ټول پوهان باید اوس پانګوال وای، په داسې حال کې چې خبره ببخې سرچپه ده.)) یو بل غږ کړ: ((ژوند لنډ او تنګ دی څوک چې پیسې ولري، هغه باید ژوند وکړي، هغوی له همدې پیسو څخه د ځان د حفاظت لپاره هم کار اخلي، څوک چې پیسې ولري همدا پوه کسان هم د هغو په خدمت کې دي، تاسې وګورئ په یوې فابریکې کې څو سوه کارګران، انجنیران او نور پوه کسان کار کوي، خو چې د فابریکې خاوند ته وګورې، نیمه سواد هم نه لري.)) ځینو وویل: ((مورِ باید سواد یا زده کړه تعریف کړو. یو رسمي سواد دی او یو نا رسمي. ځینې پانګوال کېدلای شي پوره رسمي زده کړې ونه لري، خو نارسمي پوهه او تجربه

(c) ketabton.com: The Digital Library

یې زیاته ده، دوی خپل فکر کارولی چې دومره پیسې یې ترلاسه کړي، که نه هېڅ په هېڅه د پیسو ګټل اسان کار نه دی.)) د پیسو او پـوهې ترمنځ دا بحث د چرګې او هګۍ کیسه شوه چې کومه یوه دمخه پیـدا شوې، تر پایه پورې تولګیوال توافق ته ونه رسېدل او بحث په همـدې جنجال کې پای ته ورسېد.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په هند کې فرهنګي ولولې

ښاغلي سرمحقق زلمي هېوادمل ((په هند کې د پښتو ژبې او ادبیاتو د ایجاد او ودې پراوونه)) تر عنوان لاندې یو غټ او مهم کتاب لیکلی دی، دا کتاب په هند کې د پښتو ادبیاتو پر کمیت او کیفیت رڼا اچوي او دا څرګندوي چې هند د پښتو ادبیاتو د ودې او توکښدو یوه مهمه حوزه وه. هند نه یوازې د پښتو ادبیاتو، بلکې د فارسي ادبیاتو او همدارنګه د ختیځ د نورو ادبیاتو لوی مرکز هم ګڼل کېږي.

هندوستان په واقعیت کې د پښتو ادبیاتو او پښتني فرهنګ د غورځېدو او توکښدو یوه ستره حوزه ده. په هند کې د پښتو ادبیاتو د توکښدو څرګندې او رسمي نښې نښانې په (ملتان) کې د (لودي کورنۍ) له واکمنۍ څخه پیلېږي، ددې کورنۍ لومړی واکمن (شیخ حمید لودي) و چې په پښتنو کې خورا مشهور و، ان احمدشاه بابا یې هم په خپل یو شعر کې یادونه کړې ده:

د فرید او د حمید دور به بیا شي
که زه وکاندم په هر لوري تاختونه

د پټې خزانې له قوله د لودي کورنۍ د دوو غړو: (شیخ رضي لودي) او (نصر لودي) ترمنځ یوه شعري مناظره یا مناقشه شوې او دا په هند کې تقریباً د پښتو ادبیاتو لومړنۍ لاسته راغلې بېلګې دي. د پټې خزانې د لیک له مخې شیخ رضي لودي، د شیخ حمید لودي وراره و. کله چې حمید په ملتان کې پاچا شو، نو دی یې پښتونخوا ته د اسلام د تبلیغ

(c) ketabton.com: The Digital Library

لپاره واستاوه او ده دوه کاله د کسي غره په لمنو کې تېر کړل او ډېر خلک يې مسلمانان کړل. پته خزانه وايي: ((د شیخ رضي تربور (نصر) چې د شیخ حمید زوی و، له قرامطه وو سره کښناست او د اسماعیلیه فرقې عقاید يې زده کړل او کله چې تر شیخ حمید وروسته دی پاچا شو، نو يې د قرمطیت ترویج غوره کړ او قرامطه يې راوستل.

شیخ رضي چې سوچه مسلمان و، نو د خپل تربور دا وضعه پرې نښه ونه لګېده، هغه ته يې يو پاڑکی ووایه او ور وایې ستاوه.)) دا پاڑکی دادی:

د الحاد په لور دې ترپلل ګروه دې زمونږ وکوراوه
مونږ رونړلی په زیارنه تا په تور وتوراوه
لرغون ولې ګروهبدلې چې دې ګوښې اړاوه
هغه ګروه دې اوس اړه کړ چې پلرو دې رنړاوه
لودي ستا په نامه سپک سو که هر څو مو درناوه
نصره نه مو يې له کهاله لودي نه يې په کاوه
زمونږ رغا ده ستا له ګروهه د ورځلوی په رغاوه.

کله چې (نصر لودي) ته د خپل تربره (شیخ رضي لودي) پاڑکی ورسېد، نو سملاسي يې د هغه تورونه رد کړل او په ځواب کې يې ورته دا پاڑکی ووایه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د الحاد په تور تورن سوم زه لرغون خو ملحد نه یم
زما دښمنه هسې تور راکړ که ملحد یم د دښمنه یم
له اسلامه نه ترپلمه تورانو څخه په ترپله یم
ګروه مې هغه لرغونی دی اوس هم کروړ په لرغونه یم
د اسلام پر هسک به ځلم و تورانو ته تیاره یم
د لودي زوی سنتي یم د حمید له لوړ کهاله یم
تورانې دښمن چې وایي زه له ګروهه په اړه یم
دا یې تور تاسې دروهوي زه مومن ستاسې په تله یم
د دښمنو وینې مغږه زه لودي یمه څو زه یم.

د لودي کورنۍ په واکمنۍ کې د پښتو ادبیاتو دود همداسې پالل شوی. په تاریخونو کې راغلي چې د لودي کورنۍ د دربار ژبه هم پښتو وه. د سلطان بهلول لودي په باب په (تاریخ داودي) کې راغلي: ((ګویند روزی که بر تخت نشست در ان هفته برای نماز حاضر شد. ملا قادن که یکی از اکابر ان شهر بود، برای خطبه خواندن بر منبر بر امد، خطبه به اتمام رسانید وقت فرود امدن گفت: سبحان الله عجب قومی پیدا شدند نمی دانم پیرو دجال در ایشان باشد زبان ایشان اینست که مادر را مور می گویند و برادر را ورور می گویند ودیه را شور می گویند و سیاه را تور می گویند و دیگر را نور می گویند. در این گفتن سلطان بهلول رومال را بر لب گرفته تبسم کنان گفت: ملا قادن بس کن که ما هم بنده گان خدایم.))

(c) ketabton.com: The Digital Library

د همدې سلطان بهلول لودي د واکمنۍ پرمهال پښتو ژبه او ادبیات وغوړېدل، خپله سلطان هم د شاعرۍ ښه ذوق درلود. پته خزانه وایي: ((په هندوستان کې د برسات په موسم خلیل خان نیازي هســې ربــاعي انشا کړه او د سلطان بهلول پادشاه په مخه کې یې وویله)):

خړې اوربځـــې ژاړي لــه پــاسه
کویـــله ږغ کــا بېلتون له لاسه
یه هغه لوني ګوهر په خول ستا
دا مرحبا کا ستا زمـــوږ مواسه

د پټې خزانې مولف محمد هوتک بیا لیکي: ((سلطان بهلول رحمة الله علیه چې دا رباعي ونغوړه، په ځــواب کــې یــې دا ربــاعي سمدســتي وویله)):

ملک به زرغون کړم په ورکړه راسه
ګــوره اوربــځې د داد لـــه پــاســـه
خول مې د عـــــدل پــه درو رونې دی
جــهان بـــه زېــب مومي زما له لاسه

هندي چاپېریال نه یوازې د پښتو د لیکنې ادب لپاره یو ښه بستر و، بلکې زیات شمېر پښتو شفاهي ادبیات هم په هنــدي چاپېریــال کــې راټوکېدلي او یا د هندي چاپېریال یادونه او انځورنه په کــې شــوې ده. پښتو لنډۍ په دې برخه کې تر شمېر وتي دي:

په هـــندوستان دې څلی جوړ شه
د بې ننګۍ اواز دې را مه شه مینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هندوستـــان سفـــر دې زار شـــه!
زما په تور اوربل کې سپین ولګېدنه

ولسي شاعر (محمد نور) وايي:
زما لالی دې ژوندی وینه
که دی په هر وطن کې وینه
که مسافر د تور دکن وي رابه شینه

د پښتو د افسانه يي کیسو، لکه مومن خان او شیرینو، موسی خان او ګلمکی چاپېریال هم هندي دی. په هندوستان کې د پښتنو د سیاسي واکمنۍ تر پایته رسېدو وروسته هم یو زیات شمېر وتلو پښتنو شاعرانو په هندي چاپېریال کې خپل ادب غوړولی دی.

د خوشال بابا د شاعرۍ او لیکوالۍ یوه د پام وړ برخه په همدې هندي ماحول کې راټوکېدلې ده. د بند ډېره موده يې هـــم د هنـــد د مغـــولي واکمنو په زندانونو کې تېره کړې ده:

هند پـه ما باندې دوزخ شه	کـه په نور عالم جنـــت دی
بندیـوان ورســـره راغـــلم	دا یو څو میاشتی فرصـــت دی
د بل حکم پرې زندان شـي	چـې پـه خپل حکم عادت دی.

خوشال بیا د (رنتبور) تر زندان وروسته د مبارزې یو بل ګرم پړاو ته داخل شو:

پس له بنده دی دا عزم	د خوشال د خاطر جزم
یا نـــیولی مخ مـــکې ته	یـــا مغـولـو ســـره رزم

خوشال خپل دوه مهم اثار (دستار نامه) او (فراقنامه) په هنـــد کـــې لیکلي او هم يې ګڼ شمېر شعرونه ویلي دي. تـــر خوشـــال وروســـته د

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوشال فرهنګیال زامن او د کورنۍ نورو غړو خپل پامور شمېر اثار په هندي چاپېریال کې لیکلي دي. د اشرف خان هجري د سوزناکې شاعرۍ ډېره برخه د هند په مغولي زندانونو کې بشپړه شوې ده. د روښان پیر د پلویانو؛ ملا ارزاني خویشکي او نورو فرهنګي بریاوې هم په هندي چاپېریال کې ترسره شوي، د اخند دروېزه ننګرهاري فرهنګي پلویان هم یو زیات شمېر په همدې چاپېریال پورې اړه لري. شیخ عیسی مشوانی، شیخ علي سرور لودي، شیخ بوستان بړېځ، عبدالله قصوري، عبدالمحمد ترین، محمدخان ځمند، عبدالغني کاسي، عثمان، مشتاق احمد، د رحمان بابا د سبک پلویان؛ عبدالرسول، ملا لتار شلمانی، تنها او نور، رحمت داوي، قاسم علي خان اپریدي، منصور، ګلمیر، ظاهرالدین او داسې نور په لسګونو لیکوال او شاعران په هندي چاپېریال کې راټوکېدلي او پښتو ژبې او ادبیاتو ته یې ډېر څه ورکړي دي. د احمد شاه شاهي شاهنامې ناظم (حافظ ګل محمد) هم په هندي چاپېریال پورې اړه لري. د پښتو یو شمېر نور نوموتي شاعران د هندي سبک تر اغېز لاندې راغلي دي؛ کاظم خان شیدا، حمید مومند او نور یې نښې بېلګې دي. د حمید مومند د شاعرۍ ځینې برخې هم د هندي چاپېریال زېړنده دي:

د اشنا له خط و خال دا معلومېږي
چې حمید به مسافر د هندوستان شي

(ال انډیا راډیو ډیلي) هم د پښتو ژبې او ادبیاتو په غوړونه کې خپله برخه اخیستې، ددې راډیو هغه هندي کارکوونکي چې پښتو ژبه یې زده وه، پښتو ته پامور کار کړی، د (جواهر لال نهرو پوهنتون پښتو څانګې) هم په دې بهیر کې خپله ونډه اخیستې ده. لنډه دا چې هند او هندي

(c) ketabton.com: The Digital Library

چاپېریال د پښتو ادبیاتو په پنځونه او غوړونه کې مهم رول لرلی او هندوستان لا اوس هم د پښتو ادبیاتو یوه فرهنګي حوزه ګڼل کېږي، د زیاتو معلوماتو لپاره کولای شئ ((په هند کې د پښتو ژبې او ادبیاتو د ایجاد او ودې پراوونه)) مهم اثر ولولئ.

هند داسې هوا، فضا او چاپېریال لري، چې که لیکوال سړی په کې څه موده تېره کړي، نو شعرونه او داستانونه پرې را اوري. زه چې کله هند ته لاړم، څو ورځې مې لا تېرې کړې نه وې چې شعر ته مې زړه وتوخنېده، د بېلابېلو لیکنو عنوانونه او موضوعګانې هم راباندې را وورېدل، که څه هم ما دلته نه غوښتل پر شعرونو او لیکنو مصروف شم، په همدې خاطر راباندې ډېرې موضوعګانې او شعرونه راغلل او همداسې مې تېر کړل، خو دا یو دوه شعرونه او یوه لیکنه داسې وو چې ځان یې راباندې په زوره تحمیل کړ، لومړی شعر (خطا) نومېده چې دا دی دلته یې وړاندې کوم:

خطا

خندا سړي نه کېږي او ژړا سړي نه کېږي
د ژوند رنګارنګیو کې خو دا سړي نه کېږي

چې حوري وي، غلمان وي او ته ځانته په کې ګرځې
په داسې نندارو کې خو خطا سړي نه کېږي

(c) ketabton.com: The Digital Library

مـــلا ویـــل ای ورونـــو ! دمـــلا شـــیطان مـــلا وي
دا غټـــې ګناهګـــانې چـــې مـــلا ســـړي نـــه کېـــږي

که هر څومره توبه کړي خو توبـــه یـــې نـــه قبلېـــږي
نو ځکـــه مسلســـلې تـــوبې بیـــا ســـړي نـــه کېـــږي

ترهغه به ګناه وي څو چې ساه وي پـــه وجـــود کـــې
ګناه کله بې روحه بـــې لـــه ســـاه ســـړي نـــه کېـــږي

ملنګ چېرته په عمر کې کوم کلی دی وران کـــړی ؟
دا لوبې ورانـــۍ تـــولې لـــه پاچـــا ســـړي نـــه کېـــږي

بس غر دی او ستا سر دی ، زمانه ده اوستا لاس دی
همېش دا سر زوري (یونه) لـــه تاســـړي نـــه کېـــږي.

(۲۰۱۰م) کال د فبروري (۱۶) مه
نوی ډیلی هندوستان

لیکنه ((چرګان او پښتانه)) نومېده، چې یو ځانګړي دردناک واقعیت ورته مجبور کړم، دا لیکنه پر همغه وخت په ببلابېلو پښتو وېبپاڼو کـــې خپره شوه، نو ځکه یې دلته راوړل ضروري نه بولم. بل شعر (مخـــالف) نومېړي، چې دا هم د ځینو ځانګړو واقعیتونو انځورنه وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخالف

اقـرار کـې مخـالف دی پـه انکـار کـې مخـالف
عجیبه شان جانان دی پـه هـر کـار کـې مخـالف

چې ناست مې پر اوړو وي، ښه خوشاله وي قانع وي
چې کوز یې لـه اوړو کـړم نیمـه لار کـې مخـالف

منمـه هـر سـړی کـوي پاچـا پسـې خبـرې
خو ما غوندې به څوک وي په دربـار کـې مخـالف

بېګـاه یـې د مـلا خبـرې تـولې ومنلـې
چې پاڅېده لـه خوبـه، شـو سـهار کـې مخـالف

دې تـولې زمـانې مـې پـر نـبض ووهلـې ګـوتې
یو تار یـم د درې تـارو پـه سـه تـار کـې مخـالف

زمـا او سـتا د دیـن نظـر اوبـه دي او اورونـه
تـه ژونـد کـې مخـالف، زه انتحـار کـې مخـالف

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغــه ســړی ســړیو کــې حســاب نــه دی ملګــرو!
چې نه لري پــه کلــي نــه پــه ښــار کــې مخــالف.

نوی ډیلی، هندوستان
د (۲۰۱۰م)کال د فبروري (۱۶)مه

د نورو کنو لیکنو موضوعګانې او شعرونه هم راباندې راغلل خو پر دې بریالی نه شوم چې د لیک جامه ور واغوندم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مېلمستیاوې

د دوه میاشتني کورس په بهیر کې درې څلور ځله د (اپټېک) کورس او د کورس د ځینو نورو محصلینو له خوا مېلمستیاوې وشوې. طبعاً په دې ډول مېلمستیاوو کې ډېره ازادي وي. لومړیو دوو مېلمستیاوو ته زه ځکه لاړ نه شوم، چې د ډېرې ګرمې او توندې موسیقۍ د اورېدلو زغم مې نه درلود. اسدساحل او اجمل ته مې وویل: ((ځئ تاسې ځوانان یاست دواړه لاړشئ!)) مادوی ته وویل: ((هغوی بیا داسې فکر ونه کړي چې افغانان زمورږ په پروګرامونو کې برخه نه اخلي، خو هلته چې مو څه ولیدل او واورېدل، ومو څښل او یا مو وخوړل او یا مو څه وکړل، د هغو پوښتنه هم درڅخه نه کوم او تاسې یې هم ماته کیسه مه کوئ.)) اجمل او ساحل هغو پروګرامونو ته لاړل، پروګرامونه یې خوښ شوي وو، خو دا چې ګډا (نڅا) په کې جبري وه، دې نو لږ څه ځوروليي وو. ګډا چې د چا زده وي، هغه چې کله موسیقي واوري، بیا ورته د ټینګې نه وي او چې زده یې نه وي او یا د شرم جذبه پرې غالبه وي، هغه ته نو بیا ډېره سخته وي، ماته ګډا تر هر څه سخت کار ښکاري او که ووایم چې په ژوند کې راته تر ټولو سخت کار همدا ښکاري، نو مبالغه به مې نه وي کړې، له کوچنیتوبه بیا تر دې دمه زما په یاد نه دي چې ما به د چا په واده او ښادۍ کې نڅا کړې وي، اکثرو ودونو ته یوازې په دې خاطر نه تللم؛ هسې نه چې هلته ګډا جبري شي، دا چې ګډا عیب دی که هنر؟ پر دې زه بحث نه کوم، خو کوم شی چې ماته څرګند دی لږ تر لږه زمورږ په کلیوالي ټولنه کې د شرم یوه برخه ګڼل کېږي. اجمل او ساحل هم له

(c) ketabton.com: The Digital Library

دواړو محفلونو خوند اخیستی و، خو کله چې د نڅا مسله رامنځته شوې وه، دوی په ملي اتڼ ځان تېر کړی و او ورته یې ویلي وو چې دا زمونږ ملي نڅا ده، هغوی هم دا ملي اتڼ ډېر خوښ کړی و.

بل محفل زمونږ ټولګیوالو (امبروز) چې له (کامیرون) او (رفعت) چې له فلسطین څخه وو، جوړ کړی و او ماته یې په ډېر ټینګار وویل، خو زه هغه محفل ته لاړ نه شوم، اجمل او ساحل دواړو ته یې ګیله هم کړې وه چې (پروفیسور یون) زمونږ په پروګرامونو کې ګډون نه کوي. وروسته ځل بیا هم همدې ښاغلو (امبروز) او (رفعت) بل پروګرام جوړ کړ، دوه ورځې دمخه یې پر تخته ولیکل (Good by, why not party). له ولې نه (Why not) اصطلاح سره اوس مونږ ټول اشنا وو، زمونږ په ټولګي کې د فلسطین یو محصل و (رفعت) نومېده، د ښه شان و شوکت خاوند و، په فلسطین کې یې یو ساختماني شرکت هم درلود، د پیسو یې هم کمی نه و، په عمر هم پوخ و، خو هر څوک چې د محصلۍ پر څوکۍ کېني همغه د محصلۍ خصوصیت اخلي. د رفعت انګلیسي په پیل کې ډېره ښه نه وه، خو وروسته وروسته د ګوزارې شوه، ښه شوه، نو کله چې به په ټولګي کې د استادې یا محصل له خوا کومه خبره مطرح شوه، نو ده به په (Why not) (ولې نه) پوښتنه پیل کړه، هلته چې هېڅ (ولې نه) نه راتله، هم ده به کارولې، بالاخره دی په ټولګي کې په (Why not) مشهور شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د (Why not) پارټۍ یو انځور

ښاغلي (امبروز) ماته په ټولګي کې بیا بلنه راکړه او ویل یې چې دا ځل به حتمي راځې، په ټینګار سره یې وویل، لږه شېبه وروسته بیا راغــی، ماته یې وویل: ((داځل راځې که نه؟)) ما ورته وویل (Why not?) هغه په خندا شو، نو ځکه د مانښام تر ډوډۍ وروســته د (Good by/ why not party) ته لاړو، دا پارټي په (B51) مېلمستون کې جوړه شــوې وه. کلــه چې د مېلمستون لاندې پوړ ته کښته شو، نو د سرو او شنو رنګانو باران وو، د سګرټو او الکولو دودونه او بویونه وو.

کله چې پر ما د ښاغلي (امبروز) او ښاغلي (رفعت) سترګې ولګېدې، رامنډه یې کړه: ((های پروفیسور یون ښه راغلئ!)) ښاغلی (امبروز) زما ځنــګ تــه راغــی، ډېــره مننــه یــې وکــړه، مــا ویــل

(c) ketabton.com: The Digital Library

ما خپله وعده پوره کړه، ژر ژر يې جوس، پيپسـي او الکـولي څښـاک راوړل، ما لږ جوس واخيستل او هلته لرې پر يـوې څـوکۍ کښناسـتم، موسيقۍ نو ښه په درز کې روانه ده، څوک جګېږي او څوک ټيټېږي، د ښځو او نرو توپير نه ښکاري، پر دې وخت يو بل فلسطيني (ابراهيم) د الکولي څښاک څو بوتله زما مخې ته کېښودل او ژر يې د خپلې غـاړې کمرې ته لاس کړ، څو چې يې عکس اخيسته، ما ځان لرې کړ، له خندا شين شو، ماته يې وويل: ((پروفيسور يون! ما ويل زه به دې يـو عکـس واخلم، خو ونه شو، ډېر بيدار يې.)) څو شېبې نور کښناستم، نـور مـې طاقت ونه شو، ساحل ته مې وويل: ((ته به (امبروز) ته زما له خوا معذرت وړاندې کړې، زه ځم ورته ووايه چې خاص ستا په خـاطر راغلـم.)) زه يوازې له مېلمستونه راووتم او د خپل مېلمستون پر لوري رهي شوم، دا چې د (Why not) پارتي به څومره دوام کړی وي او څه به په کـې تېـر شوي وي، نور نو پرې خبر نه شوم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې مېلمستیاوو ترځنګ مورِ ته په هند کې د بېلابېلــو افغانــانو او هندیانو له خوا د انفرادي مېلمستیا بلنه راکړل شوه، خو مورِ د ورتــګ وخت پیدا نه کړ. ښاغلی (رام پرکاش) هم د همدې مېلمه پالو په جمله کې و، چې هر وخت یې ټینګار کاوه.

ښاغلی (پرکاش) هندو دی، اصلاً د پښتونخوا په بونیر کې زېږېدلی، دومره خوږه پښتو وایي چې هېڅ فکر نه کوې پښتو به د هغه مورنۍ ژبه نه وي. ښاغلی رام پرکاش کلونه کلونه کېږي چې په ال انډیا رادیو ډیلي پښتو څانګه کې کار کوي، خو ددې ترځنګ په کورټ یا محکمه کــې د وکیل دنده هم ترسره کوي. د رام پرکاش له بلنې سره سره مورِ هغه کره لاړ نه شو، نو ځکه خو یې یوه ورځ یوه قوطۍ قیمتي متیان هلته راوړل، ما پر ټولو افغانانو ووېښل، ډېر خوندور وو. رام پرکاش تېر کال په کابــل کې په پښتو نړیوال کنفرانس کې هم ګډون کړی و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بري لیکونه

د فراغت ورځ د سړي لپاره د ډېرې خوشالۍ ورځ وي، کــه هغــه لــه ښوونځي وي که له پوهنتونه، که له کورسه، که له عسکرۍ او یا هم له کوم بل تحصیلي او تعلیمي مرکزه. موږه دې ورځې ته شېبې شمېرلې،

په پای کې همدا ورځ راورسېده، په کورس کې له پلان سره سم اعــلان وشو، چې د فبروري (۲۶) نېټه ستاسو د بري لیکونو ورځ ده، که رسمي لباس (دریشي) کې راشئ، ښه بــه شــي. د فراغــت جشــن پــه (B51) مېلمستون کې نیول شوی دی. په دې مېلمستون کې تیار د (اپټېــک) کورس څو تنه زده کوونکي چې نن یې د فراغت ورځ وه، هم دېــره وو. سهار (۹) بجې هلته لاړو، د انګلیسي ژبې او ګرافیــک کــورس د دواړو

(c) ketabton.com: The Digital Library

نړدي پنځوس تنه فارغان ورته راغلي وو، چا دریشي کړې وه، چـا هـم خپل ملي لباسونه اغوستي وو، تېر دوه میاشتني درسي بهیـر اکثـره ستړي کړي وو، ټول دې ورځې ته خوشاله وو، خو ځینې بیا په دې خپه وو چې د دوو میاشتو په بهیر کې له یو بل سـره ډېـر اشـنا شـوي وو،

د بېلتون دا ننني ورځ ورته د زغملو نه وه. د کورس مسولین: (کارټېک)، مېرمن (سونیا)، د انګلیسي ژبې استاده (مېرمن سوګتا چکروتي) او د ګرافیک کورس استاده (مېرمن ریمي کرن) ټول راغلي وو، ټولو پاک او ښکلي کالي اغوستي وو، د ټولو خوله له خندا ډکه وه،د غونډې د مشر مېلمه په توګه یې له (زمبابوې) هېواد څخه یو تن ډیپلومات (ناندوس) رابللی و. د مفاهمې او کمونیکشن په برخه کې یې ډېر معلومات درلودل، د نړۍ په بېلابېلو هېوادونو کې یې د ملګرو ملتونو په ادارو کې کار کړی، تور پوټکی، لوړ قدی او خوش ټیپه سـړی و، ډېـره فصـیحه او بلیغـه

(c) ketabton.com: The Digital Library

انګرېزي یې ویله، سړی یې له خبرو نه ستړی کېده، په نړۍ کې یې د کلتوري امتزاج په باب لنډې خبرې وکړې، بیا یې له یو نیم فارغ څخه ځینې پوښتنې هم وکړې، تر دې شېبې د فراغت غونډه په پرتمین ډول روانه وه. د نړدې (۳۲) هېوادونو فارغانو په کې ګډون درلود چې دغه لاندې هېوادونه په کې شامل وو: منګولیا، موزمبیق، نیپال، فلسطین، روسیه، سوډان، ترکمنستان، ویتنام، زمبیا، افغانستان، کامیرون،

کمبوډیا، ارمنستان، بورکینافاسو، چیلي، کیوبا، لاوس، لیتوانیا، مدغاسکر، مالدیف، میانمار، زمبابوې، ایتوپیا، سریلانکا، بنګلادېش، تاجکستان، ګانا، اندونیزیا، سربیا، کولمبیا، نامیبیا او ازبکستان.

تر خبرو اترو وروسته د بري لیکونو وېش پیل شو، څرنګه چې افغانستان په (A) پیلېړي، نو لومړی نوبت زموږ شو، موږ په خوښۍ سره بري لیکونه واخیستل، بیا د هر هېواد په استازۍ یو تن ته یو څو دقیقې

(c) ketabton.com: The Digital Library

وخت ورکول کېده، چې لنډې خبرې وکړي، زموږ په استازی اجمل فدايي لنډې او خوږې خبرې وکړې او همداسې د هر هېواد په استازی یو تن. د خبرو مرکزي ټکي دا وو چې هر یو د کورس له اداري څخه خوښي څرګندوله او مننه يې کوله، اکثرو هندوستان خپل دويم کور باله او دلته يې د خپلو دوو میاشتنیو زده کړو په بهیر کې د خوږو خاطرو یادونه کوله. د فارغانو د اکثرو له خبرو څخه دا څرګندېدله چې له هند څخه خپلو هېوادونو ته رېښتیا هم ډېر خوشاله روان دي، د هر یو په تندي کې ماته د خوشالۍ څرک ځکه ولګېده، چې ټولو دلته ناسیاسي

زده کړې وکړې. دا زده کړې د پخوانې شوروي اتحاد او یا هم د امریکا متحده ایالتونو او یا ځینو نورو هېوادونو په شان نه وې، چې د زده کړې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترځنګ سیاسي غرضونه او مرضونه هم ورســره مــل وي. دا یــوازې او یوازې علمي زده کړې وې نور څه نه وو.

سره له دې چې د هندوستان حکومت پــر دې هــر محصــل یــاد وړ لګښت کړی و، یانې په اوسط ډول نږدې (درې لکه) هندي کلداړې، خو کومه خوړه خاطره چې دې محصلینو له هندوستانه خپل هېواد ته یوړه، له مادي پلوه د هغې قدر او مقدار څوک نه شي تاکلی.

تر بري لیکونو وروسته یوه غرمنۍ هم په پام کې نیول شوې وه، تــر هغه وروسته یو بل څخه د خدای پامانۍ اخیستل پیل شول، د خــدای پامانۍ دا شېبې تر ټولو سختې او ترخې وې، زمونږ د یوې ټولګیوالې خو ان په سترګو کې اوښکې راغلې او ژبه یې په خوله کــې داســې بنــده رابنده شوه چې د خبرو توان یې نه درلود، په همدې سوزناک حالت کې مو له (B51) مېلمستونه د خپل استوګنځي پر لوري حرکت وکړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په هند کې د پښتنو واده

استاد خالق رشید راسره یوه ورځ دمخه خبره کــړې وه: ((د جمعــې مانښام د پښتنو واده دی چې چاسره وعده ونه کړې!)) ما ورتــه وویــل: ((سمه ده.)) د جمعې ورځ ثنــاالله خــان لالا هــم راتــه زنــګ ووا هــه

چې واده ته ځو،زاهد شاه انګار صیب هم له کابله راغلی و. استاد خالق رشید، ثناالله خان، انګارصیب، زه (یون) اسد الله ساحل، اجمــل، تــول زمونږ په اتاق کې ښاغلي (خلیل منګل) ته، چې په ډیلي کې یو روښنفکر اوملتپال افغان دی، منتظر وو، هغه څه کم نهه بجې راغی، دوه موټره او څه نور ملګري هم ورسره وو. ټول په دوو ګاډو کې کښناستو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(۹) بجې مو له هوټله د واده محل پر لوري حرکت وکړ، نهه نیمې بجې هلته ورسېدو، واده د عمومي سړک پر سر په داسې یو هوټل کې جـوړ شـوی و چـې د کابـل د حضـوري چمـن تـر نیمـایي زیـات شـنه

چمنونه یې لرل، ټوله سیمه په داسې ډول ډول ګروپونو پوښل شوې وه چې د یوه عصري واده له شان سره مناسب و، لکه د هند راجاګانو او یا هم د عربو د شیخانو په شان، زمونږ جنګسالاران لا تر اوسه دې سلیقې او دې حد ته نه دي رسېدلي. هوا او فضا ډېره ښه وه، پښتو سندرو او د ډولونو اواز ان د عمومي سړک څنډې هم ښـورولې، هرکلـي کوونکـو پښتنو مورږ ته تر حده زیات تود هرکلی ووایه، په شنه چمن کې مېزونه او څوکۍ ایښي وو، د چمن یوه برخه ښځو او بله نرو ته ځانګړې شـوې وه، خو په دواړو برخو کې د دواړو د شتوالي او ګرځېدو ممانعت نـه و، ځینو ځایو کې خلک ګډ هم ناست وو، د هوټل خدمتګارانو مورږ ته ژر ژر

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګرم کبابونه راوړل، خو اصلي ډوډۍ لا تراوسه پیل شوې نه ده، واده والا به دم ګړۍ زموږ مېز ته راتلل او پوښتنه به یې کوله. استاد خالق رشید یـــوه کوربـــه تـــه وویـــل: ((مـــوږ خپلـــه راغلـــي یـــو، چـــا

راغوښتي نه یو)) هغه ورته وویل: ((خوند خو یې په همدې کې دی؛ ډېر نر کار مو کړی دی)) د پښتو سندرو په منځ منځ کې به یوه نیمه هندي سندره هم راغبرګه شوه. دې واده کې د خدای په فضل دومره پښـــتانه وو چې زړه دې پرې راتولېده، د پېغلو او ځوانانو شمېر هم خورا زیات و، خو د ټولو پښتو زده وه، واده د پکتیاوالو پښتنو و، انګارصیب هم په کې خپل کلیوال پیداکړل، د ډول اواز ټول چمن سر په ســـر اخیســـتی و، د ډوډۍ دومره پرېمانې وه چې هر چا څومره خوړلای شوه قید او حد پـــه کې معلوم نه و، د هوایي پیشنګونو اورلوبه هم په کې ښه په درز روانـــه وه، اتنونه هم په درز کې روان وو، ښځو او نرو دواړو په کې ونډه درلوده:

(c) ketabton.com: The Digital Library

(هلک نری چنار دی جنۍ د ګلو ونه، په سر یې زرین شال دی په غـاړه امېلونه)، څو شېبې وروسته د سورني غږ هم ورپسې راپورته شو، چـې ډول هم ورسره مل و او ښـځینه نڅـا هـم ورسـره بدرګـه روانـه وه،

څو ځایه د ښځو او نرو نڅا روانه وه، د سټېج پر سر او هم نورو ځـایونو کې تر مکس (ګډې) نڅا وروسته مست اتن شروع کېـده، د اتـن یـوه ممیزه دلته دا وه چې زړې ښځې، پېغلې او ماشومان ټول په کې ولاړ وو، د ملا د تکفیر د ټاپې رنګ په کې نه ښکارېده، زمور د (محبـوبي) هـم طاقت ونه شو د اتن په لیکو وردننه شو. د اتن په لیکو کې خصوصاً پـه ښځینه وو کې اکثره افغان هندواني او سکاني ښځې لیدل کېدې چې د افغاني هویت روح یې تازه کاوه، څومره وفادار دي هغه افغان هندوان او سکان خپل افغانستان ته، چې په افغانستان کې لا تراوسه هـم خپلـو ډېرو حقوقو ته نه دي رسېدلي خو زړونه یې د افغانستان له مینې ډک

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي، خو لعنت پر هغو پښتنو او ناپښتنو ستمیانو چې د افغانستان شیره

یې ټوله وزبېښله، خو بیا یې هم له افغانستان سره مینه پیدا نه شوه او د د ښمنۍ کچه یې راتیته نه شوه. د ستېج پر سر د ښځو د اتــڼ دومــره

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوړده لیکه راتاوه شوه چې ما تر اوسه په افغانستان کــې دومــره لــوی ښځینه اتڼ نه و لیدلی.

پنځه لس کم یوولس بجې مې بیا یوځل زړه کې تېــر شــول او یــوه پوښتنه بیا په زړه کې وګرځېده چې دا واده د پکتیاوالو پښتنو دی که د

خوستیو افغان هندوانو؟ استاد خالق رشید راته وویل: ((دا د خوست د هغو هندوانو واده دی چې دلته د هند په فرید ابــاد کــې مېشــته دي. (فرید اباد) د شهر شاه سوري نامه پورې تړلې سیمه ده، افغان هندوانو دلته یوه لویه ټولنه جوړه کړې ده. عجیبه خبره داده چې د دوی لومړۍ ژبه پښتو او دویمه یې هندي ده)) دا وخت نو بیا دا پښتانه هندوان تر ذاتي پښتنو هم پر ما ګران شول، له (۵) کلن ماشوم څخه نیولې تر (۷۰) کلن سړي او ښځې پورې د ټولو اتڼ زده و، دلته اتڼ رښتیا د ملي اتڼ په مانا و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څو دقیقې وروسته په پښتو ژبه د ملي اتڼ لپاره انانس وړاندې شـــو، انانسر د خوست هندو پښتون و. وروسته په کابـــل کـــې د صـــرافانو د اتحادیې رئیس (امین جان خوستي) ته چې له کابلـــه همـــدې واده تـــه راغلی و، بلنه ورکړل شوه، ده د افغان هندوانو ددې واده له املـه خوښي څرګنده کړه او د ټولو پښتنو په استازی یې تبریکي ورکـــړه، ده د واده والو نومونه واخیستل چې ټولو کې (سنګ سنګ) راتلل، خو پوره نومونه یې ما یادښت نه کړای شول. د امین جان خوستي تـــر خبـــرو وروســـته

انانسر وویل: ((اوس له افغانستان څخـــه راغلـــو مېلمنـــو تـــه هرکلـــی وایو،افغانستان ته دعا کوو چې خدای(ج) دې په کې امـــن او ســـوکالي راولي.)) وروسته بیا د اتڼ سندره پیل شوه، امین جان خوستی یې پـــه سر کې او محبوب ورپسې ودرېده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تر اتنۍ وروسته مو له ثناالله خان لالا څخه وپوښتل چې په کشمیر کې څومره پښتانه دي؟ ثناالله خان لالا وویل: ((هسې خو پښتانه ډېر دي، خو هغوی چې همدا اوس سوچه پښتو وایي له (۱۵-۲۰) زرو تنو پورې دي.

په اتنۍ پسې بل اتنۍ پیل شو، واړه او زاړه ټول په کې تاوېدل، اتن د ټولو داسې زده و لکه مذهبي ارکان چې د خلکو په یاد وي، که مذهبي مراسم تړې وباسو، نو زمونږ تر ډېرو پښتنو ددې هندوانو پښتونولي څو ځله زیاته وه، وروسته راته امین جان خوستي وویل چې (۴۵۰) کورنۍ خوستي هندوان دلته اوسېږي.

لږه شېبه وروسته د خوست یو هندو چې کورنۍ یې په هند کې

ده زما څنګ ته راغی، راته یې وویل: ((یون صیب مرکې دې په ټلویزیون کې اورم من من غوښه اخلم، ډېر زیات خوشالېږم، زمونږ د ټولو افغانانو افتخار یې)) پر دې وخت بیا ما فکر وکړ چې پښتون دی، خو

(c) ketabton.com: The Digital Library

انګار صیب راوپېژنده ویې ویل: ((دده نوم (بسنت) دی.)) زوی یې هم ورسره و، ماشوم و، پښتو یې ویله، بسنت وویل: ((له پنځه لسو کلونو راهیسې مې ماشومان همدلته اوسي، په کور کې ورسره پښتو وایو، د دوی ټولو پښتو زده ده.)) دې وخت کې امین جان خوستی هم راغې، ویې ویل: ((یون صیب زموږ افتخار دی.)) انګار صیب ورته وویل: ((څوک چې پر یون صیب افتخار نه کوي)) امین جان خوستي وویل: ((هغه به له پښتو سره جوړ نه وي.))

کوم هندوان چې هلته ولاړ وو، هغوی زما دومره توصیف وکړ چې زه ځان سره وشرمېدم، هلته راته دا پته ولګېده، چې که څوک په صداقت سره ډېر کم کار هم وکړي، د خلکو په زړه کې خپل ځای نیولای شي. هېڅوک په زوره پر خلکو ځان نه شي منلای او هېڅوک په زوره د خلکو له زړونو څخه څوک نه شي ایستلای. پنځه لس کم دولس بجې وې چې د واده له چمنه راووتو، خو پر دې ټول وخت هېڅ پوه نه شو، لکه د سترګو په رپ کې هسې تېر شو.

واده په فرید اباد کې د (خالصه ګارډن په نامه) و. (خالصه) په خوست کې هغه کلی دی چې اکثره د خوستیو هندوانو کورونه په کې وو، نو ځکه یې د واده لپاره ددې هال نوم هم (خالصه هال) غوره کړی و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ډیلي کې وروستۍ ورځ

هر څومره چې د مساپرۍ شېبې لنډېدلې، هماغومره مو پــه خپــل وطن پسې زړه سولېده. د سفر لومړۍ اوونۍ چې تېره شوه، نو په ډیلي کې مو زړه تنګي پیل شوه، هسې خو هنــد، پاکســتان او ځینــې نــور هېوادونه له کلتوري پلوه افغانستان سره دومره نږدې دي چې سړی په کې ځان ډېر پردی نه احساسوي، خو بیا هم، مذهبي، سیاسي، ژبنۍ او

قومي پولې کلتوري واټن زیاتوي او ذهني فاصله رامنځته کوي. مورِ به ویل: ((کله به وي چې بېرته د خپل هېواد غېږې ته ستانه شو.)) د هند د کلتور مثبت او منفي اړخونه، کلتوري واټــن، د عملــي او ســینمایي تصویرونو تضاد او نور مو ټول وارزول، له دې ټولو ذهني انځورونو ســره سره مو غوښتل په هند کې د خپل سفر دا وروستۍ ورځ ښه تېره کړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چې په هند کې د پښتنو هندوانو یا هندي پښتنو له واده څخه د شپې (۱۲) نیمې بجې راروان شو، نو انګار صیب او نورو اندیوالانو ته مې وویل چې د شنبې ورځ زمونږ وروستۍ او د رخصتۍ ورځ ده، سهار به وختي لاړ شو، کور ته به سودا مودا هم وکړو او پاتې تاریخي ځایونه به هم وګورو، (پرانه کلا) او ځینې نور ځایونه پاتې دي، که موزیم مو وکوت هم ډېره به ښه شي. یو ملګري په کې وویل چې ژوبن یې هم د لیدو دی، ما ویل ژوبن خو ډېرو ځایونو کې دی، په ځینو ځایونو کې ترې دېوال تاو دی او په ځینو کې نه، خو حیوانات بیا په دواړو ځایونو کې شته، په ځینو کې څلور پښیز دي او په ځینو کې دوه پښیز، په ځینو کې خبرې نه شي کولای، خو په ځینو کې د اپلاتون په خبره ناطق دي، خو که موزیم مو وکتلای شو، ډېره به ښه وي، دوی ټولو راسره ومنله!

(c) ketabton.com: The Digital Library

سروجني نگر بازار

د شنبې ورځ سهار مې محبوب او انګار صیب ته زنګونه ووهل ما ویل چې ځانونه تیار کړئ څو مهم ځایونه وګورو. هغوی وویل: ((موږ یو یـو نیم ساعت کې دررسېږو.)) محبوب صیب له موږ لرې، خو انګارصـیب راسره نږدې و. ساحل او اجمل سره مې چې مشوره وکړه، هغوی وویل: ((یو یو نیم ساعت کې به موږ تک و پک سودا وکړو، بیا بـه تـر غرمـې وروسته دوی سره لاړ شو. دې وخت نه به هم ګټه پورته کړو، دوی ته به

سروجني نګر مارکېټ یوه څنډه

بېرته احوال ورکړو چې تر غرمې وروسته راشي.)) مـا ویـل سـمه ده، هغوی دواړو ته مې بېرته زنګ ووهه، هغوی هـم ووېـل: ((سـمه ده.))

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه(یون)، اجمل او ساحل درېواړه په (۲۰) دقیقو کې سروجني نګر بازار ته لاړو، دا یو لوی بازار دی چې ارزانه او قیمتي شیان دواړه په کې پیدا کېږي، خو که ساده سړی پرې پښې شي، ډېر ارزانه شی هم پرې په لوړ قیمت پلورلای شي. د هر شي د لومړۍ او وروستۍ بیې ترمنځ تفاوت پنځه ځله وي، مثال که دوی وویل چې دا شی په پنځه سوه دی، نو ته به ورته سل روپۍ وایې. که په ډیکو ډیکو تر (۱۵۰) پورته شوې نو سودا دې اخیستې ده، لنډه دا چې تر هغه دې نه پرېږدي چې ترڅو یې درباندې خرڅه کړې نه وي. مورِ پر لسو بجو هلته ورسېدو، اکثره دکانونه ټرلي وو، خو دا لوی مارکېټ او بازار دی، سړی په کې په پلي ورو ورو تګ په نږدې یوه ساعت کې یوه حلقه یې مزل کولای شي، مورِ هم یوه دوره بشپړه کړه، بېرته چې د پیل نقطې ته راتلو، نو اکثره دکانونه بېرته شوي وو، یوولس بجې وې، په څو دکانونو کې مو د شیانو بېلابېلې بیې وکړې، یوه کې خو مو لس جوړې ښځینه لباسونه واخیستل، خو هټیوال ته مو وویل چې یو ځل یې له پلاستیکونو راوکاړه چک یې کړه، هغه وویل: ((دا زمورِ ډېر وخت ضایعه کوي، تاسې زمورِ کارت واخلئ، کور کې یې چک کړئ کوم چې داغدار و، بېرته یې راوړئ.)) مورِ وویل: ((ته نو خپل کار په مورِ کوې مورِ به بیا دوه سوه روپۍ کرایه ورکوو او یا به له افغانستانه راځو او تاته به دوه درې جوړې داغداره کالي راوړو چې ته یې بیا بدل کړې او نور یې په عوض راکړې او بیا به همغه ورځ همدا جنس کالي تیار ایښي وي؟.)) دوی خپلې جامې واخیستې او مورِ خپلې پیسې بېرته ترې واخیستې. په دې مارکېټ کې د سړک د غاړې یا د دکان ترمخې او دکان دننه شیان، که جنسیت یې یوشان هم وي، نرخونه یې ډېر توپیر لري، د هټۍ رنګارنګ ډیزاین، سره او شنه ګروپونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر نرخونو مستقیم تاثیر لري. ساده زړي او یو نرخي اروپایان یې که پــه هر څومره نرخ راضي کړل، نو پرځان نه پوهېږي. په اروپا کې د شــیانو نرخونه ثابت وي، یو زیات شمېر یې چې هندوستان ته راشــي، نــو پــه

نرخونو کې چنې نه وهي، ځکه چې هلته د چنې وهلو کلتور نه شته، بل په هند کې شیان تر اروپا څو ځله ارزانه دي، نو ځکــه خــو دوی تــه د هتیوالو لومړی نرخ هم رښتینی ښکاري، خو مورږ افغانان چې له هندي کلتور سره ډېر روږدي شوي یو، لومړنی نرخ وروستی نرخ نه ګڼو، څــو ځایه نور هم وګرځېدو، د یوه دکان ترمخه مو پر غوړېدلي چپرکټ همغه شان ښځینه جامې چې په مخکنې دکان کې مو ورسره بیه غوڅه کړې وه، پیدا کړې، دولس جوړې مو تر هغه دکانه هم لږ څه ارزانه پیدا کړې، جوړه مې (۲۳۵) کلدارې تړې واخیسته، په داسې حال کې چې د دوی لیلام شوی نرخ (۲۵۰) کلدارې و، خو مورږ سره یې ځکه جوړجاړی وکړ

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې دا د هټیوالو په اصطلاح د دوی (لومړی دسلاپ) و. اجمل او ساحل په دکان کې د ماشومانو لپاره د لوبو سامان واخیست، ما هم څه نـوره ټک و پک سودا وکړه، لویې لویې کڅوړې مو هم واخیستې او د هوټل پر لوري رهي شو. په هوټل کې مو لږ دمه وکړه، محبـوب صـیب او انګـار صیب هم راغلل، وخت د ماسپښین (۲) بجې دي، پنځه واړه له هوټلـه ووتو، ریکشا ته مو لاس ونیوه، دوه ریکشاوې پر یو وخت نه پیدا کېدې، په پای کې مجبور شو، په یوه ریکشا کې ټول کېنو، خو هغه وویل: ((پوره سل کلدارې به راکوئ!)) مورِ وویل: ((پرانه (زړې) کلا ته به مو بوځې.))

(c) ketabton.com: The Digital Library

خیرالمنازل مسجد

کله چې له رانې کیستال هوټل څخه په ریکشا کې کېناستو نو تر نیم ساعت مزله وروسته ریکشاوان تاکلي هدف ته ورسولو، ویې ویل: ((دغه ښې لاس ته (پرانه کلا) ده)) موږ یې د دوه طرفه سړک چپ لاس کــې کوز کړو.

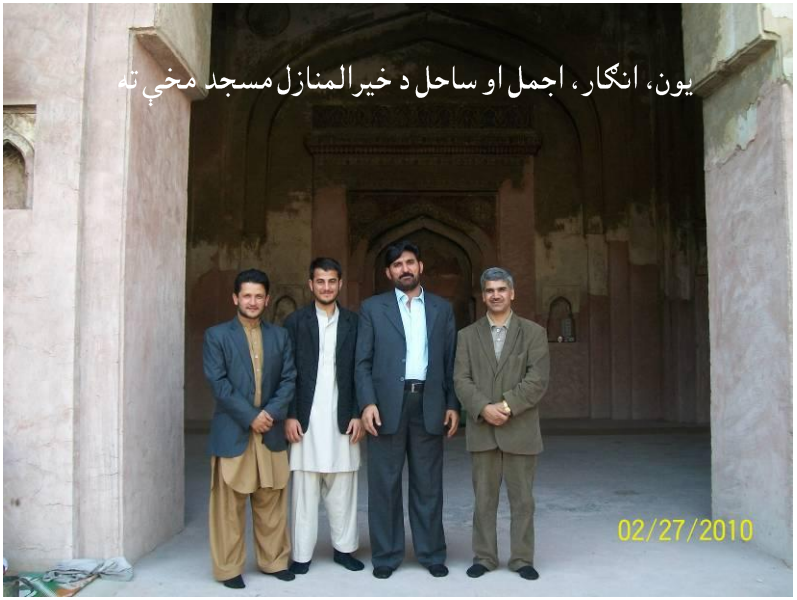

د خیرالمنازل مسجد نقشه او نېټه لیک

کله چې له ریکشا څخه کښته شو، نو په چپ لاس کې مو متصله یوه بله تاریخي ودانۍ مخې ته راغله، ما دوی ته وویل: ((تاسې راځئ اول همدا ودانۍ وګورو!)) د ودانۍ په عمومي دروازه کې اوســپنیزه پنجــره یــي دروازه له لرې بنده ښکارېده، خو د یو کسیز ورتګ ور یې بېرتــه و، مــا

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې وکتل، دوی ته مې وویل: ((دا خو بېرته دی راځئ چې ورشـــو کـــه ممانعت نه وي ورداخل به شو.)) لږ چې ورنږدې شو، نو پر ډبرلیک مـــو سترګې ولګېدې چې ددې مسجد د لرغونتیا نښته پرې لیکل شوې وه؛ د اکبر پاچا زمانه. پر (۱۵۱۶م) کال ددې مسجد ودانۍ جوړه شوې وه، دننه

ورننوتو، هېڅوک هم په کې نه ښکارېدل، یوازې په یوه کونج کې یـــوه سپین ږیري سړي د مسجد دېوال ته ډډه لګولې وه، مسجد بـــه د دوو جریبو ځمکې ساحه کې جوړ شوی و، خو دا ټوله برخه مســـجد نـــه و، ګردچاپېره نورې دوه پوړیزه ودانۍ هم په کې وې چې اوس اکثره نړېدلې وې او سولېدلي دېوالونه یې ښکارېدل. د مسجد مخې ته پـــه عمـــومي انګړ کې یو دایروي حوض و، چې غالباً د اودسونو لپاره به ترې ګټه پورته کېده، خو اوس فعال نه ښکارېده، ترڅنګ یې یوه څاه هم وه چې که څه هم لرغونې به نه وه، خو لرغونې ښکارېدله، زاړه لوښي یې هم ترڅنګ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ایښي وو او د نیم متر په لوړوالي تر ځمکې لوړه یوه سوپه یې پرې جوړه کړې وه، اوس هم دې ځاه اوبه ورکولې. شاوخوا چې مو نور وکتل، ډبرې

او خاورې پرتې وې، د بیا رغونې د کارونو تصویر یې وړاندې کاوه، خو نن پرې کار روان نه و، کېدی شي نن د رخصتی او یا هم کوم بل علت له وجې کار بند شوی وي، شاوخوا مو عکسونه واخیستل، د مسجد ترمخه لوحه (۵۰۰) کلونو حدود ښیي، ناست سړي مورِ ته وویل: ((څلور بجې جمع کېږي که چېرې راتلئ نو بیا راشئ!)) مورِ وویل: ((اوس هم خلک دلته لمانځه ته راځي؟)) ده وویل: ((هو راځي.)) څو شېبې نور هم دلته وګرځېدو. بیا د (پرانه کلا) پر لوري وخوځېدو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرانه کلا

د ډیلي ښار په داخل کې یوه تاریخي ودانۍ هم (پرانه) کلا یا زړه کلا ده چې په ښه موسم کې ورته هره ورځ په سلګونو څه چې په زرګونــو

لیدونکي او کتونکي ورځي. کله چې مو خیرالمنازل مسجد وکوت، نو تر هغه وروسته د (پرانه کلا) پر لوري وخوځېدو، دا کــلا لــه خیرالمنــازل مسجد څخه لږ لرې په یوه نسبتاً جګ ځای کې موقعیت لــري، زمــوږ ترمخه ډلې ډلې محصلین او زده کوونکي هم ور روان وو. د کلا شاوخوا لکه د نورو تاریخي کلاګانو په شان د یوې اوږدې ویالې دفاعي لیکه هم راتاوه وه، خو د عمومي دروازې کې اړخ ته د سل مترو په واټن د اوبو یو شین ډنډ هم ښکارېده چې وړې تفریحي کښتۍ په کې ګرځېدلې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چې د کلا دخولي دروازې ته ورنږدې شو، نو اجمل فدایي تر نورو دمخه شو او د ټکټونو له غرفې څخه یې دخولي ټکټونه راواخیستل، د کلا د ددې دروازې مخې ته څو شـېبې تـم شـو، څـو عکسـونه مـو

واخیستل، د دروازې په خوله کې یې زمونږ دخولي ټکټونه وکتل، منځ کې یې نیم کړل، یوه برخه یې دوی واخیستله او بله یې مونږ ته راکـړه. کله چې کلا ته ورداخل شو، نو پر لوېې او پراخې ځمکې مـو سـترګې ولګېدې چې رنګارنګ چمنونه، ډول ډول ودانۍ او نوې او زړې وني پـه کې له ورایه ښکارېدل. په پرانه کلا کې ډېرې ابادۍ وې، یو لوی جومات هم په کې اباد و، خو عمومي دېوال ته ورځېرمه ودانۍ اکثره له منځـه تللې وې. د پرانه کلا اساس د شېرشاه سوري په واکمنۍ کې ایښـودل شوی او یو شمېر ودانۍ هم په کې نورې ابـادې شـوي، چـې د مغولـو واکمنۍ د مهال دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

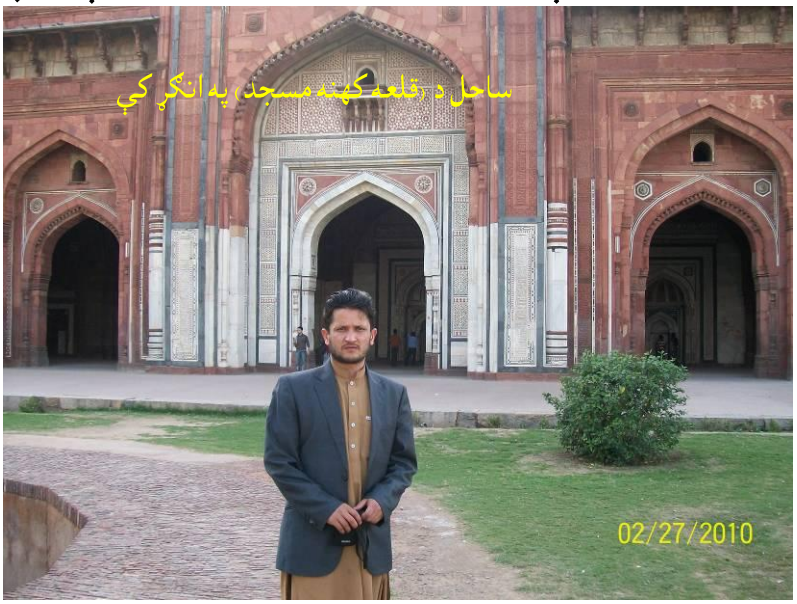
په همدې کلا کې د شېرشاه په واکمنۍ کې د (قلعه کهنه مسجد) په نامه یو لوی جامع جومات هم ودان شوی چې تراوسه پورې تـر زیـاتې کچې جوړ پاتې دی. ددې جومـات د ودانـۍ نېټـه (۱۵۴۱م) کـال دی.

مسجد په عمومي ډول له سرو ډبرو جوړ دی، دخولي دروازه، محراب او ځینې نورې برخې یې له سپینو مرمرو جوړې دي، په سپینو مرمـرو او سرو ډبرو کې د قران کریم مبارک ایتونه په ډېر ښکلي او ظریفانه ډول لیکل شوي، عجیبه ښکلا خو یې دا وه چې کله د قران کریم د یو آیت شریف د کلمې یوه برخه په یوه ډبره کې نه ده بشپړه شوې، نو بله ډبره چې بیا د هغې له پاسه راغلې او د ایت شریف د کلمـې امتـداد هلتـه تعقیب شوی، دومره په ظرافت سره کلمې اوبدل شوي چې هېڅ تصور نه کېږي، یوه کلمه دې په دوو ډبرو کې غځېدلې وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مسجد مخې ته د نورو مسجدونو په څېر د اوداسه لپاره حوض جوړ شوی و، په مسجد کې د سپینو مرمرو کارول هغه پیلامه ده چې تر دې

نېټې وروسته په نورومغولي ستایل ودانیو کې پسې تعقیب شوې او زیاته شوې ده. ټوله کلا او په ټېره بیا دا جومات په داسې یو لوړ ځای کې ودان دي چې نیم ډیلی ورځخه ښکاري. په جومات کې مو یوه دعا وکړه، کله چې له جومات څخه رابهر شو، نو اجمل او ساحل تیار ځان سره (سپرایټ) او لړ څه (چپس) راوړي وو، په یوه چمن کې کښناستو، موږ ویل دمه به مو راسته شي. انګار صیب او محبوب صیب یوه پنجه ګرم سیاسي او ادبي بحث وکړ، خو بحث صمیمي و، ښه د ګپ او شپ و ، کله به یې غږونه پورته شول خو بېرته به راکښته شول، د محبوب ټینګار دا و چې پښتانه باید ځان ورسوي او که نه په دې خبرو چې دا ځینې لیکوال یې په کوروکلي کې سره یادوي، د نړۍ له کاروانه شاته پاتې

(c) ketabton.com: The Digital Library

محبوب، انګار، اجمل او یون د (پرانه کلا) په یوه چمن کې د خبرو اترو

کېږي، محبوب وویل: ((زه یو هنرمند سړی یم، زه باید ځـان بـالیوډ او هالیوډ ته ورسوم.)) خو انګار صیب به لږ نور هم په عذاب کـړ: ((یـاره محبوبه! چې ما هم ځان سره کش نه کړې نه دې پرېږدم.)) محبوب ورته وویل: ((ستا ذهنیت قبیله یي دی ته باید (brain wash) شي (مـاغزه دې وواینځل شي).)) محبوب پرځینو سیمه ییزو لیکوالو هـم سـخته نیوکه وکړه چې پر تاویلو ما ویلو وخت تېروي، تجربـه یـې محلـي ده، مطالعه نه کوي او هنري ذوق نه لري، خو لنډه دا چې انګـار صـیب او محبوب صیب ښه ګپ ولګاوه، له هغه ځایه راپاڅېدو، په کلا کې لږ نور هم وګرځېدو، د ګرځېدو پر مهال مو ددې کلا د جوړېدو پر نېټه سترګې ولګېدې، پر یوه سیمنټي ډبرلیک لیکل شوي وو چې دا کلا د شېرشاه سوري له خوا جوړه شوې ده، هملته مو شېرشاه سوري ته د دعا لاسونه پورته کړل. په هند کې تر شېرشاه سوري دمخه او وروسته ډېر پښتانه پاچایان او واکمن تېر شوي، چې هر یو په تاریخ کې خپل خپل ځای لري، دلته به په لنډیز د ځینو د نومونو او د واک د کلونو یادونه وکړو:

(c) ketabton.com: The Digital Library

په هند کې د پښتنو افغان شاهانو واکمني

ګڼه	نوم	د واکمنۍ موده
۱	جلال الدین فیروزشاه	۱۲۹۰- ۱۲۹۶م
۲	علاوالدین خلجي	۱۲۹۶- ۱۳۱۶م
۳	مبارک خان (قطب الدین مبارکشاه)	۱۳۱۶- ۱۳۳۰م
۴	سلطان بهلول لودي	۱۴۵۱- ۱۴۸۹م
۵	سلطان سکندر لودي	۱۴۸۹- ۱۵۱۷م
۶	سلطان ابراهیم لودي	۱۵۱۷- ۱۵۲۶م
۷	شېرشاه سوري	۱۵۳۹- ۱۵۴۵م
۸	اسلام شاه (سلیم شاه)	۱۵۴۵-۱۵۵۳م
۹	محمدشاه	۱۵۵۳-۱۵۵۴م
۱۰	فیروزشاه	(اپریل۲۹-می۲، ۱۵۵۴)م
۱۱	ابراهیم شاه	۱۵۵۴-۱۵۵۵م
۱۲	سکندر شاه	۱۵۵۵-۱۵۵۵م
۱۳	عادل شاه	۱۵۵۵- ۱۵۵۶م

پر پورتنیو واکمنانو سربېره پښتنو افغان واکمنــو د هندوســتان پــر بېلابېلو برخو واکمنۍ کړي، نوابۍ خو یې زیاتې وې چې د بېلګې په توګه مو یوازې د (بهوپال) او (ټونک) نوابیو یادونه وکړه، خو داسې واکمنان

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د هند پر یوه لویه برخه یې واکمنۍ کړي، له هغې جملې څخه پــه (بنګال) او بیهار) کې د غلجیانو او کرلانیو واکمني او په (مالوه) کــې د غوریانو او غلجیانو د پاچایانو واکمني ده، چې دلته یې یادونه کوو:

ګ نه	نوم	د واکمنۍ موده
۱۴	بختیار خلجی	۱۲۰۲- ۱۲۰۵م
۱۵	امیرعلي مروان خلجی	۱۲۰۵- ۱۲۱۲م
۱۶	امیر عوض (غیاث الدین) خلجی	۱۲۱۲- ۱۲۲۶م
۱۷	تاج خان کرلانی	۱۵۶۴- ۱۵۶۵م
۱۸	سلیمان شاه کرلانی	۱۵۶۵- ۱۵۷۲م
۱۹	داود کرلانی	۱۵۷۲- ۱۵۷۶م
پرمالوه واکمن		
۲۰	دلاورخان غوري	۱۴۰۱-۱۴۰۵م
۲۱	سلطان هرشنګ	۱۴۰۵-۱۴۳۵م
۲	محمود غلجي	۱۴۸۲-۱۵۰۰م

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲		
۲ ۳	سلطان ناصرالدین	۱۵۰۰-۱۵۱۲م
۲ ۴	سلطان محمد شاني	۱۵۱۲- ۱۵۳۴م

او همداسې نور په لسګونو واکمنان چې د هند یوه پراخه برخه یې کنټرول کړې وه. دا واکمن هر یو د هند او افغانستان په تاریخ کې خپل خپل ځای لري،خو شېرشاه سوري هغه عظیم انسان دی چې نن د نړۍ دوه ستر ملتونه (هندیان) او (افغانان) دواړه پرې ویاړ کوي. د شېرشاه د کارنامو په باب مو دېر څه اورېدلي او دېر څه مو په کتابونو کې لوستي دي، د ټولو راوړل دلته ناشوني دي، خو ښه به وي چې د پیاوړي لیکوال ښاغلي (نثار احمد صمد) د یوې لیکنې او څېړنې لنډیز دلته راوړم چې د شېرشاه په باب یې کړې ده: {د شېرخان نیکه ابراهیم هند ته تر تګ مخکې د غزني د سیمې او هند ترمنځ د اسونو تجارت کاوه، د ده زوی (میاحسن) د سلطان سکندر لودي په پوځي خدمت کې ځان شامل کړ او د بیهار په سسرام کې جاګیر (جایداد او ځمکې) ورکړ شو. دا سیمه دوی ته ځکه اشنا وه چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خلجیانو (بختیار) درې سوه کاله مخکې د (محمد غوري) په زمانه کې دلته مېشته شوی و.

حسن خان دوه ماینې لرلې چې لومړنۍ یې خپله پښتنه وه او دویمه یې هم هندۍ مینځه وه. له افغاني مېرمنې څخه یې دوه زامن وزېړېدل چې مشر یې (فرید) او کشر یې هم (نظام) نومېده، له دویمې یانې هندۍ مېرمنې څخه یې شپږ زامن وزېړېدل چې له هغوی نه یې (سلیمان) او (احمد) د خپلو ناسکه ورونو سره رقابت او مخالفت کاوه. فرید (شېرخان) هغه مهال وزېړېده چې حسن خان په سسرام کې اوسېده. د فرید خان د ولادت په هکله یو په زړه پورې روایت دا دی چې کله د ده مور حامله وه، نو یوه شپه یې خوب ولیده، چې له اسمان څخه سپوږمۍ برابره ددې په غېږ کې راولوېږي، دا ددغه حیرانونکي او هیبتناکه خوب د لیدلو له امله یو دم راپاڅېده او خپل مېړه (حسن خان) یې راویښ کړ او تول خوب یې ورته ووایه. حسن خان چې ډېر متدین او ځیرک انسان و، ددې خوب پر تعبیر وپوهېده اُو یې له ځنډه راولاړ شو او خپله مېرمن یې څو دُرې (چلاخې) ووهله. ماندیني چې یې دا ناوړه غبرګون ولید، نو پوښتنه یې ورڅخه وکړه چې ولې مې ناحقه وهې؟ حسن په ځواب کې ورته وویل: ((ما له پوهانو او بزرګانو څخه اورېدلي چې که څوک دغسې ښه خوب ووینې نو باید چې د بېرته ویده کېدو موقع ور نه کړی شي، مبادا چې د خوب غلبه د دې ښه خوب لیدلو نتیجه ورباطله کړي، ما ځکه ته ووهلې چې ددې تکلیف او درد له امله بېرته خوب در نه شي او مورِ د هغه له ښه انجام څخه برخمن شو.))

په هر حال، فرید خان پر ۸۷۸ هـ ق (۱۴۷۳م) کال د بیهار په سسرام کې وزېړېد، د مشر اولاد په حیث پر خپل پلار ډېر ګران و. دا لا څه، فرید

(c) ketabton.com: The Digital Library

له هماغه کوچنیوالي څخه ډېر ذهین، ځیرک او پوه هلک و چې د هر چا په زړه کې به یې ژر ځای نیوه.

یو روایت دی چې وایي کله فرید کوچنی هلک و، نو د کوچنیانو د عامې قاعدې مطابق یې یوه ورځ شوخي کوله او پلار یې په تنګ کړ او کوم شی یې ورڅخه غوښته، دا مهال ناڅاپه یو ملنګ یا دروېش پر لاره تېرېده، هغه چې کله د هلک دا ناري او زاري ولیدې، نو په خندا شو او داسې یې وویل: ((د خدای هم څه حکمت او کمال دی، د هندوستان پاچا د یو دومره کوچني شي لپاره ژاړي او زاري کوي.)) په دې خبرې سره د فرید پلار میاحسن هېښ پېښ شو، یو ځل یې خپل زوی او بیا یې همغه ملنګ ته په ځیر ځیر وکتل.

فرید په هلکتوب او ځوانۍ کې دیني تعلیم حاصل کړ او ټول مروجه علوم یې په کفایت او لیاقت سره بشپړ کړل. وروسته له خپل پلار څخه د میرې او ناسکه ورونو د بدچال چلند په وجه خوابدی شو او په بیهار کې بهادرخان (مشهور په سلطان محمد) ته د خدمت لپاره لاړ.

یو روایت دی چې وایي یو وخت سلطان محمد د ښکار او تفریح لپاره کوم ځنګل ته تللی و چې فرید خان هم ورسره ملګری و، دا وخت نابېره یو زمری د ده مخې ته راغی، فرید هم بې له ځنډه خپله توره راوکښله او پر زمري یې سخت ګوزار وکړ، بس په همدې یوه حمله یې زمری پر منځ دوه ځایه کړ او ځای پرځای یې وواژه. واکمن سلطان محمد چې د فرید خان دغه زړورتوب او توریالیتوب ولید، نو هغه ته یې د ((شېرخان)) لقب ورکړ، هو فرید له همدې ورځې څخه نور نو د شېرخان په نوم اوځار شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ((تاریخ خان جهان لودی)) کې راغلي چې شېرشاه یـوه ورځ لـه خپلو څو ملګرو سره د بیهار د ((بلیا)) د بنارګوټي په بازار کې روان و، چې نابېره د یو مجذوب (ملنګ یا فقیر) سترګې پرې ولګېدې او سم له لاسه یې غږ وکړ چې وګورئ د ډیلي پاچا پلی روان دی! شېرخان چـې کله ددې خدای دوست ملنګ خبره واورېده، نو خپلې پګړۍ ته یې یوه بله غوټه هم ورکړه، په زړه کې یې د ډیلـي د پاچـاهۍ خیـال او اراده ورپیدا شول.

فرید خان چې نور نو شېرخان و، څه موده وروسته له سلطان محمد څخه رخصت واخیست او سسرام ته ولاړ او بېرته بیهار ته ستون نه شو، د (جونپور) حاکم (محمدخان سـوري) چـې د شـېرخان سـوري لـه زیاتېدونکي نفوذ او شهرت څخه وېرېده، پاچا ته دده په هکلـه منفـي تبلیغ پیل کړ، محمد خان سوري د سلطان محمد په هدایت شېرخان ته یو لیک ولېږه او له خپلو ناسکه ورونو سره یې د هغه د ځمکنۍ دعوې ختمول وغوښتل، خو شـېرخان پـه ځـواب کـې ورتـه ولیکـل: ((دا افغانستان نه دی چې جایداد د یو چا وي خو قبضه بل چا پرې لګـولې وي، بلکې په هندوستان کې چې پاچا کوم نفر ته جـاګیر ورکـړی، نـو هماغه نفر یې مالک وي نه بل څوک، تر ننه خو د واکمنانو دا دستور دی چې د کوم مړه کس جایداد د سپېځلي شریعت پر اساس د هغه وارثانو ته وېشل کېږي او څوک چې د امارت لایق وي نو هغه تـه حکومـت او سرداري ورکول کېږي، دلته خو ملکیت د هغه چا وي چې توریالی وي.

د شاهي فرمان له مخې د سسرام جایداد زما په تصرف کی دی، لـه دې څخه به هېڅا ته ان یوه لوښت ځمکه هم ور نه کړم.)) محمدخان سوري هم د خپل وفادار غلام (بنادي) په مشـرۍ یـو لښـکر برابـر او

(c) ketabton.com: The Digital Library

مقابلې ته ورولېږه، شېرخان خپل منتظم (ملک سکهر) ته چې د (تاندا) او (خواص پور) د جایداد چارې یې ورسپارلې وې، د مقاومت سپارښتنه وکړه، خو د هغه کسان لږ وو او د (بنادي) د لوی پوځ پر وړانـدې مـات شول او ملک په خپله هم ووژل شو. شېرخان چې دا ماتې ولیده، نو یوه نوې ستراتیژي یې غوره کړه، له زیاتو سـوغاتونو سـره د بـابر اخښـي (جنید برلاس) ته ورغی چې د (کټره) او (مانکپور) حاکم و، په نتیجـه کې جنید لوی پوځي کمک ورکړ او شېرخان هم پر (۱۵۲۷م) کـال پـر (جونپور) سخته حمله پسې وکړه او محمد خان سـوري او خپـل ورور سلیمان ته یې سخته ماتې ورکړه چې هغوی د (رُهتاس) غرونو ته پناه یوړه.

شېرخان نور نو د جونپور او ځېرمه سیمو جاګیر هم خپل کړ او ویې غوښته چې تیت او پرک پښتانه سره یو موتی کړي، په دې لړ کې یـې محمـد خـان سـوري تـه د پخلاینـې لیـک ولېـږه او هغـه هـم

بېرته راغی او دده ملګری شو، هوا شېرخان وروسته لـه دې د پښـتنو اتحاد، عظمت او واکمنېدلو ته لېچې ونغښتلې، په دې ترڅ کې یې پـه

(c) ketabton.com: The Digital Library

زرګونو لودي او نور پښتانه د ملي پیوستون او پښتونولۍ پر اساس سره یو موتی کړل.

شېرخان چې کله ډاډه شو، نو د جاګیر چارې یې خپل کشر ورور (نظام) ته وسپارلې او خپله یو ځل بیا (جنید برلاس) ته ورغی او هغه یې هم له ځان سره (بابر) پاچا ته بوت، یو روایت دی چې شېرخان یوه ورځ له سلطان جنید سره د بابر دربار ته د ډوډۍ خوړلو لپاره ورغی، دا مهال د ده مخې ته په چیني کاسه کې د ماهیچې یوه لویه توته اینبودل شوې وه، ښایي دا به یې پخوا نه وه خوړلې یا د غاښونو د کمزورۍ له امله به وو چې یو دم یې له خپلې ملا ځخه سپلاخۍ (پېشقبضه) راوکښله (یو بل روایت هغه خنجر ذکر کړی دی) او هغه غوښه یې توته توته کړه او وروسته یې په قاب کې کېښودله او په ډاډه زړه یې وخوړله. بابر د شېرخان دا عجیب او غریب حرکت ولید او خپل خلیفه یې ورته متوجه کړ او په غوږ کې یې یو څه ورته وویل. د ډوډۍ تر خوړولو وروسته بابر وویل چې ددغه ځوان افغان له ځېرې ځخه د پاچاهۍ نښې ښکاري، ما په زرګونو رئیسان او افغانان لیدلي، خو د هغوی له یوه ځخه هم په زړه کې دغسې نه یم وېرېدلی، زما زړه راته وایي چې دغه ځوان باید قید کړم، خو جنید برلاس (میرخلیفه) ته د شېرخان په هکله معلومات ورکړل او بل دا چې شېرخان میرخلیفه ته هم سوغاتونه ورکړي وو، نو ځکه میرخلیفه هم په خپل وار بابر ته ډاډ ورکړ چې شېرخان نه کوم لوی پوځ لري، نه سامان الات او وسایل، نو ځکه هغه شاهنشاه ته هېڅ خطر نه شي پېښولای، که تاسو دغه افغان بندي کړئ نو ضرور به نور افغانان پر تاسو بې باوره شي او ستونزې به راوتوکېږي، شېرخان هم په

(c) ketabton.com: The Digital Library

دې حساسیت پوه شو او له رخصت اخیستلو پرته ووت او خپل جاګیر ته وخوځېد، نور نو له مغولو سره دده مخالفت په نفرت بدل شو.

شېرخان له خپل کشر ورور (نظام) او عزیزانو (پښتنو) سره تر مشورې وروسته بېرته د بیهار واکمن سلطان محمد ته ورغی، سلطان محمد چې دده تدبیرونه لیدلي وو، ډېر خوشاله شو او خپل کوچنی زوی (جلال خان) یې د روزلو لپاره وروسپاره، څه موده وروسته سلطان محمد وفات شو او د جلال خان مور (دودو) هم پسې وفات شوه او شېرخان د جلال خان د مرستیال په توګه د بیهار اداره په خپل لاس کې واخیسته او نور نو لوی دولتي مقام ته ورشامل شو. د بنګال پاچا (مخدوم عالم) د جنګ لپاره (قطب خان) ورولېږه خو شېرخان د زرګونو پښتنو په توره سخته ماتې ورکړه او قطب خان شخصاً د (حبیب کاکړ) په نېزه ووژل شو، شېرخان ته لویه خزانه، اسونه، فیلان او تجهیزات په لاس ورغلل او د واکمنېدو اساس یې کېښود، وروسته یې د بنګال له پاچا سره جګړه وکړه او یوه یوه سیمه یې نیوله؛ (چینار) یې ونیو، د (رهتاس) او (ګور) کلاوي یې ونیولې، وروسته یې له رهتاس څخه تر (قنوج) او (سنبل) پورې ټولې سیمې فتح کړې، په قنوج کې یې همایون ته ماتې ورکړه، څو چې تر ډیلي پورې یې ټول هندوستان فتح کړ او په دې ډول یې پر هند باندې د افغانانو بالقوه واکمني بیا راپیل کړه (۱۵۳۹م) کال.

شېرشاه چې کله پاچا شو، نو ستراتیژیک هدف یې دا و چې ځوانان په شور او خوځښت راولي او د پښتنو وفاداري او هوډ ژوندي وساتي، تاریخ پوهان د شېرشاه طاقت، محنت او موفقیت ته په درنه سترګه ګوري، د ځمکنیو چارو شرایط یې سم کړل، نوی مالیاتي سیستم یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

جوړ او رایج کړ، ځمکنۍ اصلاحات یې وکړل او له کروند ګرو سره یې حکومت مستقیماً وتړه. یاغیانو، ظالمانو او حق خوړونکو د شېرشاه له وېرې د فساد او تېرۍ جرئت نه شو کولای، د ده یو خاص عادت دا و چې شخصاً به د نزاع او مناقشې ځای ته تللو او هلته به یې ماجرا او د دعوې موضوع په سترګو لیدله، هغه به یې ارزوله، بیا به یې قضاوت کاوه او بیا به یې فیصله کوله، کله چې به یې فیصله صادروله نو د هغې تطبیق به یې هم جداً تعقیباوه او همدا کار دده د بریالیتوب اصلي عامل و، شېرشاه سوري په ډېر لږ وخت کې ډېر زیات اصلاحي، جوړښتي او عمراني کارونه کړي دي، چې د هند او افغانستان تاریخونه پرې ویاړي.

د شېرشاه په کړو وړو کې متقابل احترام، نرمښت، انصاف، اخلاق او د پخلاینې احساس نغښتی و، ده به د عدالت پر مهال د خپل رعیت او خپلو اولادونو یا کورنۍ توپیر نه کاوه، وایي چې یو وخت د ده زوی عادل خان (چې په عین حال کې ولیعهد هم و) یوه ورځ پر فیل سپور و او د اګرې په کوڅو کې تېرېده، څنګه چې فیل ډېر لوړ او د کورونو دېوالونه کښته وو، نو نابېره یې سترګې د یو بقال په کور کې پر یوې ځوانې ښایسته ښځې ولګېدې چې د کور په غولي (انګړ) کې لمبېده، عادل چې ورته وکتل نو پاڼ یې وروغورځاوه، ښځه چې ډېره حیاداره وه، ځان یې شرمنده احساس کړ او د نامحرم سړي دغه عمل یې د ځان پر وړاندې سپکاوی وباله، کله چې یې مېړه کور ته راغی، مېرمنې یې کیسه ورته وکړه چې د واکمن زوی دغسې توهین کړم، مېړه یې هم سملاسي د واکمن (شېرشاه سوري) دربار ته د شکایت لپاره ورغی او ټوله کیسه یې ورته وکړه، پاچا چې کله دا ماجرا واورېده، نو له قهره سور او شین شو او په لوی دربار کې یې دا امر وکړ چې دغه بقال دې همداسې پر فیل

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپور شي او د عادل خان مېرمن (د پاچا نړور) دې هماغسې مخامخ توهین کړی شي او کټ مټ بدل دې ترې واخیستل شي، د شېرشاه په دې حکم سره په دربار کې غوغا او هنګامه پورته شوه له هرې خوا او هرې خولې څخه د شفاعت او سفارش غږ راپورته کېده، خو لوی واکمن شېرشاه سوري هدایت وکړ چې نه، دلته شفاعت او واسطه ځای نه شي نیولای، ځکه زما په فکر د یو معمولي رعیت لور یا نړور کټ مټ زما د لور یا نړور غوندې مقام او حیثیت لري او دا زما عدالت دی چې هرومرو به عملي کېږي. دا مهال په دربار کې چوپه چوپتیا خپره شوه او د لوی پښتون واکمن د امر په مقابل کې چا د نورو دلایلو او عذر جرائت نه شو کولای. کله چې بقال ولیده پاچا په رښتیا هم ډېر جدي دی او امر یې عملي کېدونکی دی، نو مداخله یې وکړه او رامخته شو او په ډېره عاجزۍ سره یې د عرض اجازه وغوښته، پاچا ورته وویل: ((ووایه څه وایې؟)) بقال په زاریو او ننواتو سره ورته وویل چې لوی تولواکه! ماته خپل انصاف راورسېد او هرڅه مې ترلاسه کړل او بدل مې واخیستل شو، دا چې زه په خپله عارض وم، خو ستاسې ټینګ عزم او پرېکړې ماته هرڅه راکړل، ستاسې نړور زما خور ده، ایا تاسو غواړئ چې د مېرمنې غوندې مې خور هم کټ مټ توهین شي؟ لوی واکمن هم نرم شو او د پښتونولۍ د رموز او شرافت له مخې یې خپله نړور معاف کړه او بقال یې ونازاوه، هوا! دغه دی د یو لوی واکمن لوی عزم، لوی انصاف، لوی شهامت او بالاخره لوی صفت.

لوی شېرشاه د خپل څه باندې پنځه کلن واک پر مهال مسلسل کوښښ کاوه چې لومړی په هندوستان کې استوګن پښتني قومونه سره متحد کړي او بیا د پښتونخوا پښتانه د هندوستان له پښتنو سره وصل

(c) ketabton.com: The Digital Library

او یو لاس کړي، دی چې کله د خپلو سوبو په لړ کې (جیلم) ته راورسېد، نو له خپلو شمالي پښتنو ورونو سره یې لیده کاته هم پیل کړل، ویل کېږي چې د روه (پښتونخوا) د هېواد له لرې لرې سیمو څخه په زرګونو پښتانه راتلل او د ده په لښکرو کې تنظیمېدل، شېرشاه د (مالګو) د غرنۍ لړۍ په لمن کې د (خوشاب) کمپ جوړ کړ، دلته هره ورځ جرګې کېدلې او پښتانه حتی له (کابل) او (کندهار) څخه راتلل، ځینې وایي چې د (هلمند) تر لمنو پورې پښتانه د شېرشاه لیدو او جرګو ته راتلل، په دغو خلکو کې (شیخ بایزید سروانی) د (شیخ کټه) زوی هم شامل و چې د پښتنو یو منلی پیر او د ((شېرشاه تاریخ)) لیکوال هم دی. کله چې بایزید راغی نو شېرشاه سوري یې مخې ته ورغی او په پښتو ژبه یې د زړه له کومې ورته وویل: ((ای شیخه! راشه چې سره غېږ په غېږ شو)).

د شېرشاه سوري د واکمنۍ په شمالي خوا کې د (کامران) حکومت و چې ډېر پیاوړي او منظم ځواکونه یې لرل. شېرشاه دومره طاقت نه درلود، چې هغه ته یې ماته ورکړې وای، همدا علت و چې د پښتنو پیوستون او تورې ته اړ و، نو ځکه ده غوښتل چې لومړی د لویدیځ خواته مخه کړي، د ده لومړی هدف د (نیازیو) سیمې وې چې د اباسین پر دواړو غاړو مېشته وو، د (کالا باغ) په ګاونډ کې یوه سیمه وه (عیسی خېل) نومېده چې د غلجیو پښتنو د یوې څانګې نوم هم و. د دې سیمې نیول ځکه اسانه و چې دده په لښکرو کې زیات شمېر نیازي پښتانه شامل وو او د ده ستر جنرال (هیبت خان) په خپله نیازی و چې دا مهال په دې سیمه کې د ده والي هم و چې ملتان او پنجاب دواړه یې په قلمرو کې شامل وو. شېر شاه خپل وراره (مبارک خان) چې د مینځی زوی و، د

(c) ketabton.com: The Digital Library

هیبت خان تر امر لاندې موظف کړ چې د نیازیو سیمه ونیسي، دا چې څه پېښې شول کیسه یې داسې ده:

د نیازیو د (سمبل خېلو) په تبر کې یو سړی چې (الله داد) نومېده ډېره ښایسته لور درلوده، چې د ښکلا صفت یې شاوخوا سیمو ته رسېدلی و، له مخ څخه یې د ښایست لمبې پورته کېدې، مبارک خان چې کله دا نجلۍ ولیده، نو زړه یې بایلود او پرې مین شو. ده د روه (پښتونخوا) دود دستور هېر کړ او الله داد ته یې پټ رویبار واستاوه او د لور غوښتنه یې ځنې وکړه. الله داد هم د مبارک خان حضور ته راغی او احترام یې وکړ او په ډېر عزت سره یې ورته وویل چې ته به په خپل حرم سرای کې ډېرې مینځې لرې او حرم به دې له پاک لمنو ښځو څخه ډک وي او پر دې سربېره عالیجناب خو په هند کې لوی شوی او د لوړ کلتور خاوند دی، خو زما لور یوه کلیواله نجلۍ ده او یوازې د (روه) پر کړو وړو پوهېږي، په لنډه توګه ستاسې او زما د لور ترمنځ ډېر زیات توپیر موجود دی یانې زما لور ستاسو لیاقت نه لري او د واده امکان یې نه لیدل کېږي.

مبارک خان ډېر په قهر شو او د (سمبل) کورنۍ پر ځوروړلو یې پیل وکړ تر څو الله داد مجبور کړي چې خپله لور ده ته په نکاح کړي، خو الله داد قطعاً دې کار ته نه حاضرېده، مبارک خان هم له ظلم او یرغل څخه کار واخیست، د سمبل پر یو کلي یې حمله وکړه او یوه مینځه یې وتښتوله، د ټولې قبیلې جرګه ورغله او د ښځې تښتول یې د پښتونولۍ خلاف عمل وباله، خو مبارک خان د هغوی خبره ونه منله، هغوی هم په قهر شول او خبرداری یې ورکړ چې ګوره! ته په هند کې لوی شوی یې، د پښتنو دود دستور دې نه دی زده، هېڅکله بانبه پر باز باندې ظلم نه شي کولای، موږ ستا د تره په وجه چې پاچا دی ستا احترام کوو، که نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته خو د یوې مینځې زوی یې، پام کوه چې نور پر مورې غرض ونه کـړې، زمورې ښځې په عزت سره پرېږده او نور مورې مه ځوروه! مبارک خان پـه ځواب کې ورته وویل چې تاسې څه شرف نه لرئ، زه به خپل حرم سرای ډک کړم، دا نجلۍ هم نه ازادوم او د (الله داد) لور هم په زوره بیایم، خو جرګه والو په قهر سره ورته وویل چې که ژوند دربانديې ګـران دی، نـو زمورې له ښځمنو څخه لرې ګرځه، ددې اخطار په اورېدو سره مبارک خان خپلو سړو ته امر وکړ چې د کوتکو او سوټیو په وهلو یې وباسئ، دا مهال د خلکو قهر وپارېد که څه هم وسلې یې د باندې ایښې وې، خو په تشو لاسو یې پر مبارک خان حمله وکړه، دی او د ده ټول سړي یې ځای پـر ځای ووژل.

شېرشاه چې پر دې پېښه خبر شو، نو هیبت خان ته یې ولیکل چې: ((سوریان هسې هم لږ دي خو چې خپل نور افغانان یې پسې وژني نـو بالاخره یو سور به هم پاتې نه شي، سمبلیان دهیبت خان خپل قوم دی، باید دوی ته سزا ورکړل شي چې نور بیا ددې جرئت ونه کړي چې والي ووژني.)) سمبل هم ټول غرونو ته وختل او هیبت خان ځکه تعقیب نه کړل چې هغه سیمه د شېرشاه په قلمرو کې نه وه، هیبت خان هم نیازی و له هغوی سره یې چل وکړ او ټولو ته یې د عفوې اعلان وکړ، د قبیلـه یې اړیکو په اعتماد (نهه سوه نرینه) له خپلو کورنیو سره بېرته خپلـو مېنو ته راستانه شول، هیبت خان هم ټول نرینه ترې ووژل او ښځې یې شېرشاه ته ورواستولې. شېرشاه پر دې عمل باندې ډېر خواشینی شو او ورته ویې ویل: ((د قبیلو ترمنځ دومره لوی خیانت او جنایت تر اوسـه هېڅا هم نه و کړی، ایا هیبت خان غواړي چې مستقل حکومت وکړي؟ ځنګه یې دومره خلک، هغه هم د خپل قوم، بېګناه ووژل؟ ده پښتو او

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتونواله هېره کړې ده.)) شېرشاه بې له ځنډه هیبت خان برطرف کړ او مخکې له دې چې سزا ورکړي یا دا مساله ژر تر ژره حل کړي، په خپله د اجل مېلمه شو (۱۵۴۵م)کال.

شېرشاه صرف یو پاچا یا دنیایي انسان نه و، بلکې د دین ډېر پابند او شریعت ته تسلیم و، په هر کار کې یې د دین او شریعت اصلي اصول تطبیقول. روایت دی چې شېرشاه یو لمونځ هم نه قضاکاوه، کله چې به د لمانځه وخت شو نو کار به یې پرېښود او لمونځ به یې ادا کړ، د تهجد لمونځ یې هم تل ادا کاوه او ډېر ذکر یې کاوه او دعاګانې به یې کولې. د علماوو او فضلاوو ډېر درنښت یې کاوه، په دربار کې یې روحانیونو خاص مقام درلود، سربېره پر دې شېرشاه یو صوفي انسان و او ویل کېږي چې د (ملک العلما حضرت شاه بدن منیري) مرید و، یو روایت ډېر مشهور دی وایي چې د عربستان په شګو کې یو سړی له تندې او ګرمۍ ځخه بې هوښه پروت و، دا مهال یو بوډا ورته راغی چې د اوبو ژۍ ورسره وه، ځنګه چې دا یو داسې ځای نه و چې د اوبو د راوړلو امید ورته شوی وای، نو دغه سړی حیران شو او مخکې له دې چې د بوډا اوبه وڅښي د هغه د نوم او ادرس پوښتنه یې وکړه او ورته ویې ویل چې ترڅو خپل ځان را ونه پېژني، دا اوبه نه څښم، بوډا هم ناچاره شو او ځان یې داسې وروښود: ((زما نوم فریدالدین دی چې په شېرشاه سره مشهور یم، که بیا ددغسې اوبو څښلو هیله درسره پیدا شوه نو د هندوستان په سسرام کې یې زما له تالاب څخه څښلی شې.)) ددې کیسې اصلیت که هر څه وي، وي به خو بې څه هم نه ده او دا چې له شېرشاه څخه په وروستي عصر کې دا کیسه دومره مشهوره ده په خپله د شېرشاه اسلام پالنه ثابتوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(سراولف کېرو) داسې لیکي: ((شېرشاه سوري د لوی پښتون تېر او پښتنې ټولنې یوه داسې مهمه ټوټه ده چې نـوري تـولې تـوټې ســره نښلوي، تر ده وروسته به دا قوم تل سترګې پر لاره وي چې د شېرشاه سوري غوندې لارښود یې په برخه شي تر څو دا ټوټې او پارچې قوم بیا سره سرېښ کړي او د پښتون تېر په تاریخ کې ځای ولري.))

وایي چې یوه ورځ شېرشاه ډېر غمګین و، اه یې وکښښ او په ژړا کې یې سلګۍ ووهلې، د مجلس خلک ټول خپه شول او یوه درباري ورځخه وپوښتل چې دولتي، تشکیلاتي او مالي چارې، اردو، شـاهي کـړه وړه، قوانین او مقررات ټول تنظیم شوي دي، په لړه موده کې ډېر کارونه اجرا شوي او هر څه چې تاسې امر کړی، هغسې اجرا شوي دي، نو پر دغـو ټولو سربېره ولې دومره خپه یاست؟ شېرشاه هېڅ ځواب ور نه کړ، خو د ده ملګرو ډېر ټینګار وکړ او دی یې مجبور کړی چـې ځـواب ورکـړي، شېرشاه داسې وویل: ((تاسې حق وایاست، مګر ځلور غوښتنې زما په زړه کې دي چې نه یې شم عملي کولای او دا ارمان به له ځانه سره ګور ته یوسم، هغه دا چې لومړی مو کاشکې د (روه) غرنۍ سیمې پرېښـې وای او ټول اوسېدونکي مې له (نیلاب) څخه تر (لاهور) پورې په هوارو او خړوبه ځمکو کې ځای پر ځای کړي وای، دوی به د مغولـو د هـر ډول تېري مخنیوی کړی وای او هم به یې څوک نه پرېښودل چې د کابل له لوري د هند د نیولو لپاره راتلای او همدارنګـه پـه اوارو سـیمو کـې د اوسېدلو بله ګټه دا وه چې د غرو خلک به متمدن شوي او پوهه به یې زیاته شوې وای، دویم دا چې زه غواړم لاهور ببخي ونړوم، ځکه لاهـور داسې ښار دی چې له شمال څخه هر تېري کوونکي ته ټول جګړه ییـز امکانات برابروي، هر یرغلګر له لاهور څخه ځان اکمالوي او پر هند برید

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوي، درېیم ارمان مې دا دی چې تر مکې معظمې پورې یوه لویـه لاره جوړه کړم او د هغې په اوږدو کې پنځوس لویې لویې ودانۍ جوړې کړم چې زمورِ حاجیان په راحت شپې په کې تېرې کړي، ځلورم غواړم چې په پاني پت کې د سلطان ابراهیم ښکلې مقبره جوړه کړم په دې شرط

چې مخامخ یې د چغتای سلطان بابر قبر ورته جوړ کـړم، ځکـه چـې سلطان ابراهیم د ده له لاسه شهید شو، دا ځلور هیلې زما د زړه ارمانونه دي چې له ځان سره به یې گور ته یوسم.)) هوا شېرشاه په رښتیا هم دا ځلور واړه ارمانونه گور ته له ځانه سره یوړل.

د شېرشاه په دې لنډ بیان کې دده د جنگ پوهنې، تاکتیک پوهنې، ستراتیژۍ پوهنې، معماری، ابادۍ، دین دوستۍ او پښـتونولۍ فلسـفه نغښتې ده چې څېړنه یې پوره یو کتاب په بر کې نیسي، خو د لاهور له نړولو څخه یې مراد فزیکي نړول نه، بلکې ستراتیژیک بـدلون او د یـو متبادل ښار جوړول و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانانو ته د شېرشاه سوري وصیت (عباس سرواني) داسې رانقل کړی دی: ((زه په دې پوره باور لرم چې که د افغانانو ترمنځ بې اتفاقي نه وي، نو هېڅ قوم په توریالیتوب کې له افغانانو سره برابرېدی نه شي، زه له خپلو عزیزانو څخه دا هیله کوم چې په خپلو کې کینه له منځه وباسي او ټول په خپلو کې سره یو لاس شي.))

شېرشاه سوري بالاخره د (کالنجر) د مضبوطې کلا د نیولو پر مهال

چې (راجاکریت سنګهـ) له خپل پوځ سره په کې پټ و، په هغه اور کې سخت تېپي شو چې د بمونو په ډیپو کې د یو بم د لګېدلو له امله ولګېد. کله چې څه لږ وروسته د کلا د فتحې خبر ورکړل شو، نو بې له ځنډه یې داسې وویل: ((یا الله تاته شکر پرځای کوم، همدا زما وروستۍ هیله وه.)) دا د ۹۵۲هـ کال د ربیع الاول د میاشتې لسمه او (د ۱۵۴۵م کال د مې ۲۲مه)) نېټه د شنبې ورځ وه. تر دې وروسته چې نیم بدن یې سوځېدلی و، پسې وفات شو او په سسرام کې خاورو ته وسپارل شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په سسرام کې د شېرشاه سوري زیارت ته خـاص او عـام ورځـي{ شېرشاه نه یوازې د افغانانو ویاړ دی، بلکې د ټول هند ستر ملت هم پرې ویاړي. پر (۱۳۸۷ل) کال د ملګرو ملتونو د تاریخي اثارو د ساتنې ادارې (یونسکو) او د هندوستان د حکومت له خوا د شېرشاه سوري مقبره، د هندوستان په تاریخي اثارو کې وشمېرل شوه او د خوندیتابه لپاره یـې سپارښتنې وشوې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اندېا ګېټ

کله چې له زړې (پرانه کلا) څخه راوګرځېدو، نو انګارصیب، محبوب صیب، اسد ساحل، اجمل او ما (یون) ټولو مصلحت وکړ، چې (انډیا ګېټ) به ګورو، استاد خالق رشید خو لا دمخه مور ته د اندیا ګېټ په باره کې معلومات راکړي وو، چې یو غزنیچي افغان په ویاړ ویلي وو: ((زما د پلار نوم د اندیا ګېټ په دروازه لیکل شوی دی)). اندیا ګېټ ته لاړو،

لومړی شاوخوا وګرځېدو، بیا ګېټ ته نږدې لاړو، د ګېټ پر سر لیکل شوي نومونه مو وکتل، که څه هم د ټولو لوستل ګران کار و، خو بیا مو هم ځینې ولوستل، پر دې ګېټ د هغو انګرېزانو او هغو هندیانو نومونه لیکل شوي چې د انګرېزانو په اصطلاح له برتانوي هند

(c) ketabton.com: The Digital Library

څخه یې په مېړانه دفاع کړې ده. د ګېټ د برنۍ خوا په یــوه ځــانګړې برخه کې د ګنو هغو افغانانو یا پښتنو نومونه هم لیکــل شــوي چــې د برتانوي هند پر وړاندې جنګېدلي، پر هغو مو چې سترګې ولګېدې، نو یو ځل بیا مې د غزنیچي افغان خبره په ذهن کې راوګرځېده، چې ویل یې: ((زما د پلار نوم د انډیا ګېټ په دروازه لیکل شوی دی.)) انډیا ګېــټ د انګرېزانو له خوا پر (۱۸۵۷م) کال جوړ شوی دی، په دې څلــي کــې د برتانوي هند د پوځونو خلاف د درې سوو ګوریلایي جنګونــو د مهمــو ګډونوالو او د هغو پرضد د برتانوي هند د جنګېدلیو پوځیــانو نومونــه لیکل شوي او همدارنګه د افغان انګلیس د لومړي جنګ د برخوالو زیات شمېر نومونه په کې لیک دي. ددې څلي بنسټ د برتانوي معمار ایډوین لوټین (Edwin Lutyen) له خوا ایښودل شوی دی. د ګېټ په خوا کــې هندي پولیس په خاص نظم او دسپلین ولاړ دي، په سلګونو څه چې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

زرګونو لیدونکي یې ګړۍ په ګړۍ لیدو ته راځي، د شپې له خوا نو بیا ببخي ډېره ګنه ګونه وي، د څلي شاوخوا لوی تفریحي چمنونه دي چې لیدونکو ته د څلي تر لیدو وروسته د ګرځېدو او دمې زمینه برابروي، همدلته د اوبو داسې یو حوض هم شته چې وړې دوه نفري یا درې نفري تفریحي کښتۍ په کې ګرځي او د شپې له خوا په لسګونو خلک په دې کښتیو کې د حوض منځ کې ګرځي راګرځي، څو شېبې هلته وګرځېدو، څو یادګاري عکسونه مو واخیستل او بیا د (پلیکا) بازار پر لوري وخوځېدو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پلیکا بازار

نړۍ ماښام و چې پلیکا بازار ته ورسېدو. پلیکا بازار د ډیلي ښار په منځنۍ برخه کې موقعیت لري. دا یو سرپټی او ځمکتلی بازار دی، چې

خورا کنه ګونه په کې وي، د دکانونو شمېر یې زیات نه دی؛ ټول به درې څلور سوه دکانونه په کې وي، خو کنه ګونه په کې خورا زیاته وي، لوکس بازار هم نه دی، پاس چت ته یې چې وګورې، کنډو کپر سمنټ، وتلـي سیخان او د غنو ځالې په کې له ورایه ښکاري، خو زیات خلـک ورتـه راځي او زیاته سودا په کې خرڅېږي، هټیوال یې داسې دي، لکه سرې غومبسې، تر څو چې یې چېچلی نه یـې پرېـږدي دې نـه، همداسـې درپوري نښتې وي. دکان ته دې هم په غېږ کـې جګـوي، لـه لارې دې کشوي، دلته د هټیوالۍ داسې یو کلتور واکمن دی چې په هـر ترتیـب

(c) ketabton.com: The Digital Library

وي، سودا درباندې خرڅوي. کله چې د کوم هتیوال پـر کـوم بهرنـي سترګې ولګي بیا خو نو په هېڅ وجه ترې خلاصېدی نه شـي. پـه دې مارکېټ کې نرخونه ثابت څه چې نیمه ثابت هم نه دي. نرخونه په سلو کې له (لسو) څخه تر (نویو) پورې کښته پورته کېږي، که کوم ساده زړی بهرنی پرې برابر شو، نو په همغه یو وار کې ترې غرز جګوي.

مورږ چې لږ لږ په هندي پوهېدلو، څېرې او جامې مـو هـم د هنـد د کشمیریانو په شان وې، نو په اسانۍ یې نه شو تېرایستلای، هر دکان ته چې به پورته شو، نو په بیه کې به جوړ نه شو. یو دکان کې مو ښـځینه شالونه بیه کړل، یو دانه یې په دولس سوه کلداري، بیا یې نهه سوه کړل، په پای کې یې شپږ سوه کړل، خو په بیه کې جوړ رانغلو، بل دکـان تـه لاړو، هغه لومړی نهه نیم سوه وویل، خو وروستۍ بیه یې پنځـه سـوه شوه، خو بیا هم سره جوړ نه شو، بل دکان ته لاړو، هغه لومړۍ بیه نهه سوه، بیا شپږ سوه کړه، مورږ ورته وویل: ((یوه دانه دوه سوه، خو دولس دانې درڅخه اخلو.)) ده سره هم جوړ نه شو، کله چې له دکانه راووتو، څو دکانه راغلو، نو یو شاګرد یې راپسې راولېږه، بېرته لاړو، بیـا چنـې چنې شوې، خو په پای کې مو یو دانه پـه (درې سـوه) کلـداري تـرې واخیست. ددې مارکېټ د هتیوالو ترمنځ سره له دې چې ظاهري رقابت ښکاري او هر یو دې خپل دکان ته کشوي، خو په عمومي نرخونو او په دې کې چې پېرودونکی ترې اخر تش لاړ نه شي، ټول پټه همغږي لري. دې مارکېټ کې (شله توب) دومره زیات دی، لکه په (پېښور) کې چـې کله هم د سورلۍ موټر روان وي، نو کلینر سورلۍ والا په غږ کې خبرې او ډېر حرمت یې کوي، خو د کښته کېدو پر وخت د یوې سپورې خبرې ترڅنګ کله کله یوه لغته هم ورپسې حواله کړي. سره له دې چـې پـه

(c) ketabton.com: The Digital Library

هند کې ګڼې داسې مغازې او مارکېټونه شته چې هلته د چنــې وهلــو کلتــور نــه شــته، لکــه ســتي واک (City Walk) او نــورو کــې،

نرخونه ثابت دي عیناً غربي کلتور حاکم دی، خو د هغوی برعکس بیــا ځینې داسې نور مارکېټونه شته، لکه پلیکا بازار، مینا بازار، ســروجني نګر، لجپتنګر، زوړ ډیلی او ځینې نور چې ثابت نرخونه په کې نه شته. دا چې دې ډول مارکېټونو ته ولې ډېر خلک راځي، ددې یو علت دادی چې پېرودونکي کولای شي، په ازاد زړه او خپله خوښه، د خپلې خوښې شی په ارزانه او مناسب قیمت ترلاسه کړي. که څه هــم ددې مــارکېټونو د امنوالو کیفیت چندان ښه نه وي، خو قیمتونــه یــې تــر ډېــره حــده د پېرودونکي له خوښې او جیب ځواک سره مناسب وي. په پلیکا بازار کې مو نوره ګڼه سودا هم وکړه او بیا د خپل استوګنځي پر لوري وخوځېدو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ډیلي کې وروستۍ شپه

د ماښام تر ډوډۍ وروسته په اتاق کې ټول د خپلو شیانو پر انتظام مصروف شو. ما خپل دوه بیکونه برابر کړل، ټول (۳۵) کیلو شاوخوا شول، یو وړوکی بیک مې د لاسي بیک په توګه هم له ځان سره د اخیستو په نیت برابر کړ، کله چې ټول د کالیو له ځای پرځای کولو ببغمه شو او لاندې رسپشن کې مو هم د سهار د تګ وخت فکس کړ، نو ټول بېرته خپلو اتاقونو ته راغلو، هوټل والا وویل: ((سهار تیک څلور بجې به تاسو ته د هوټل مخې کې موټر ولاړ وي، ټول باید پر همدې تایم ویښ او تیار اوسئ.)) مورِ اوو تنو افغانانو: [زرغونې پوپل، نذیرې هاشمي، نثار احمد بخشي، فرهاد، اسد ساحل، اجمل فدایي او ما (یون)] خپلې غوټې منظمې کړې او ټولو وتللې، د ښځینه وو دوو هغو غوټې تر څلوېښتو کیلو زیاتې وې، ما ورته وویل: ((ځئ په هوایي ډګر کې به یو بل سره مرسته وکړو، د چا چې وزن کم و، هغه بل سره به مرسته کوي.))

اسد ساحل او اجمل فدایي زما اتاق ته راغلل، له محبوب صیب او ښاغلي انګار سره مو ګپ شپ پیل کړ. لومړی مو پر فرهنګي مسایلو بحث وکړ، ما انګار صیب ته وویل: ((د فرهنګي خدمت لپاره تر ټولو ښه معیار کار دی، تر هغه چې چا کار نه وي کړی، باید د خدمت دعوې ونه کړي.

یو شمېر لیکوالو کار ته کار ویلی، خپل کار کوي، د چا خبرو پسې نه ګرځي یو شمېر نورو بیا دې ته کار ویلی چې په نورو پسې څنګه خبرې

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړي، خپله کوم تولید نه لري، غواړي نورو سره ځان په تله کې واچوي او په دې ډول په اصطلاح ځان مطرح کړي.)) محبوب وویل: ((تر څو چې دا ځینې لیکوال مکیوال له قبیله یې ذهنیت څخه ځان و نه باسي، دنیا ونه ګوري، ځان او دنیا مطالعه نه کړي له دوی څخه څه نه جوړېږي، پر همدې تاویلې ما ویلې به وخت تېروي، زه خو نور دې لیکوالو سره د خبرو وخت نه لرم او نه پرې خپل وخت مصرفوم.)) انګار صیب هم همدا خبره کوله چې: ((باید یو اساسي کار وکړو نور نو دنیا سره په دې خبرو مقابله نه شو کولای، دا ځل خو زما زړه دی چې خوست ته لاړم، اساسي کار ته ملا تړم.)) محبوب ورته وویل: ((ځان باید ماډرن کړو ماډرن)) انګار وویل: ((یاره زما زور چې رسېدلی ددې یو څو تنو لیکوالو سابه خو مې په مالګه کول.))؛ محبوب ته یې څنګزنې اشاره وه. محبوب وویل: ((زه نوره خپله انرژي له وروسته پاتې خلکو سره نه مصرفوم، زه غواړم د نړۍ ادبیات مطالعه کړم، زه غواړم په انګرېزۍ او هندۍ کې مې لیکنې چاپ شي چې په ملیونونو خلک یې مطالعه کړي، هم د ژوند، هم د شهرت او هم د کمال خاوند شم. دا په ننګرهار او خوست کې څو تنه هسې په تاویلو ما ویلو انرژي مصرفوي...)) د انګار او محبوب خبرې ورو ورو د تکر خواته روانې وې، یو وخت خبره ډېر ترخه حالت ته ورسېده، خو مور کوښښ وکړ چې د ډېر تریخوالي مخه ونیسو. تر فرهنګي مسایلو وروسته مو یوه پنجه سیاسي بحث هم وکړ، خو په هغه کې دومره اختلاف پیدا نه شو. محبوب سره مو توکه کوله، مور ورته ویل: ((وارخطا کېږه مه ژوند درته جوړو.)) هغه بیاوویل: ((یاره تاسو بیا دا خبرې کوئ زه خپله ژوند نه شم جوړولای؟ زه چې څومره د ژوند په خوند پوهېږم او ځان سره کوم پلان لرم، هېڅوک یې هم نه لري، سړی

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو چاته نه وایي چې زما پلان څه دی، زه نه غواړم چې هرڅوک زمـا د ژوند په باب خبرې وکړي، زه خو څه Subject (مضمون) نه یم چې هـر سړی مې سپړي.)) محبوب ته مو وویل: ((ښه اوس دا بـاب پرېـږده، دا ووایه چې افغانستان ته بېرته راځې که نه؟)) هغه وویل: ((وبه ګورم چې چېرته زما هنر غوړېدلای شي؟)) له محبوب او انګار صیب سره دا ګرم بحث ټوله شپه دوام وکړ، د شپې مو هېڅ خوب ونه کړ، ان تر هغه وخته چې سهار وختي څلور بجې له رسپشنه زنګ راغی چې ځانونـه تیـار کړئ!.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له ډیلي نه تر کابله

سهار څلور بجې تول تیار شو، د راني کیستال هوټل مخې ته پلنکوچ ته ورته یو موټر ولاړ و، زمونږ د اوو تنو د کالیو او زمونږ د ځایونې وړتیا یې درلودله، تول په موټر کې سواره شو، خو مخکې تر دې د هوټل رسپشنست د خپل یادښت یوه کتابچه د خپل دفتر د مېز پر سر مونږ ته کېښوده، چې یو یادښت ورته ولیکو. هر چا لنډ لنډ یادښت ولیکه، ما هم څو جملې ولیکلې او په هغه موده کې چې مونږ دلته اوسېدلي وو، په هغې کې مې د دوی له چلند او مېلمه پالنې څخه خوښې څرګنده کړه او مننه مې تري وکړه، خو زمونږ ځینې اندېوالان تري دومره خوشاله نه وو او ګیلې یې تري لرلې. پنځه لس دقیقې تر څلورو تېرې وې چې موټر حرکت وکړ.

له انګار صیب او محبوب صیب سره مو همدلته خدای پامانې وکړه او موټر د هوایي ډګر پر لوري حرکت وکړ. سهار وختي و، په سړکونو کې ګنه ګونه نه وه، موټروان په خپله طبعه حرکت کاوه، پنځه بجې وې چې د اندراګاندي نړیوال هوایي ډګر ته ورسېدو. د خپلو بیکونو لپاره مو لاسګاډي راواخیستل، هر چا خپل خپل بیکونه ځای پرځای کړل، د درېیم وره (ګېټ) له لارې ټرمینل ته داخل شو. په ټرمینل کې هم ګنه ګونه نه وه، هر څه د پلان مطابق ترسره شول، یوازې د تلې پر وخت زمونږ د ډلې د یوې غړې (مېرمن نذیرې هاشمي) بیکونه درانه وختل او تلونکي هغې ته ډېره ستونزه پیدا کړه، هغه شخص سره ما خبره وکړه،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ما ورته ویل: ((زه به درته یو څه شیرني درکړم، دا مېرمن اوس نه شي کولای دا شیان کم کړي.)) هغه وویل: ((خیر دوه زره کلداړې دې راکړي)) ما ویل هغه پیسې نه لري، زه ورسره مرسته کوم، نو بیا یې ما ته وویل: ((خیر ته یې راکړه،)) ما ورته وویل: ((درکوم یې خو دومره

نه.)) پنځه سوه کلداړې مې ورته لاس کې کېښودې، بیک یې تېر کړ، وروسته بیا راغی، ماته یې وویل: ((دا خو کمې دي)) ما ورته وویل: ((ګوره دا پیسې ما درکړې، هغې سره نه شته.)) دې سره سړی غلی شو، نور څه یې ونه ویل. تر دې چکه چې تېر شو، نو (مېرمن نذیرې هاشمي) د راحت احساس وکړ، ما ورته وویل: ((نور خو څه مشکل نه شته؟)) هغې وویل: ((ډېره مننه کور دې ودان!)) د خروجي وېزې تر چکه هم تېر شو، ټول کارونه په نورمال ډول ترسره شول او هېڅ مشکل په کې پیدا نه شو، وروستي ترمینل ته ورسېدو، د همدې ترمینل خولې ته موټر

(c) ketabton.com: The Digital Library

راځي او مسافرین بیا تر الوتکې رسوي. تر دې وخته بــه نــړدې یــونیم ساعت وخت لګېدلی وي، ساعت نړدې شپږ نیمې بجې و، په دې هــال کې مسافرین ښه ستړي ستومانه سره ناست وي، چا پر څوکۍ سر ایښی وي؛ ویده وي، څوک کتاب او یا اخبار لولي، څوک خپل لیپټاپ کمپیوټر ته ناست وي، څوک ګرځي، په دې هال کې د خوراک او څښاک شیان هم پرېمانه دي، خو د اور په بیه، د سوغاتونو د خرڅلاو دکانونه هم پــه کې زیات دي، خو هر څه په کې ښه قیمته دي. دلته مې ماشومانو تــه بسکېټونه او نور خوراکي شیان واخیستل، تر اتو بجــو همدلتــه اخــوا دېخوا وګرځېدو، یو شمېر افغانانو سره مې هم وکتل چې یــا هنــد تــه راغلي وو او یا هم له نورو هېوادونو څخه د هند له لارې افغانستان تــه تلل. څو دقیقې تر اتو تېرې شوې چې د ترمینل له وروســتۍ خروجــي دروازې ووتو، په یوه لوی (۳۰۳) ته ورته ګاډي کې کېناستو او د الوتکې پر لوري مو حرکت وکړ. تقریباً نیم ساعت وخت یې ونیو چې الوتکه الوتو ته چمتو شوه. هوا او فضا ښه وه، د الوتنې پر وخت الوتکــه لــه کــومې ستونزې سره مخامخ نه شوه، کله چــې هــوا ښــه نــه وي، د هنــد او افغانستان د هوایي چلند الوتکې دومره غرزېږي، لکه چکله موټر چې په خامه سړک کې روان وي، خو دا ځل د خدای په فضل په ارامه توګه تر کابله را ورسېدو، خو کابل کې بیا هوا بارانې وه، د کابل پر وخت څه کم لس بجې وې چې الوتکه پر هوایي ډګر کښته شوه، نــوي ترمینــل تــه

(c) ketabton.com: The Digital Library

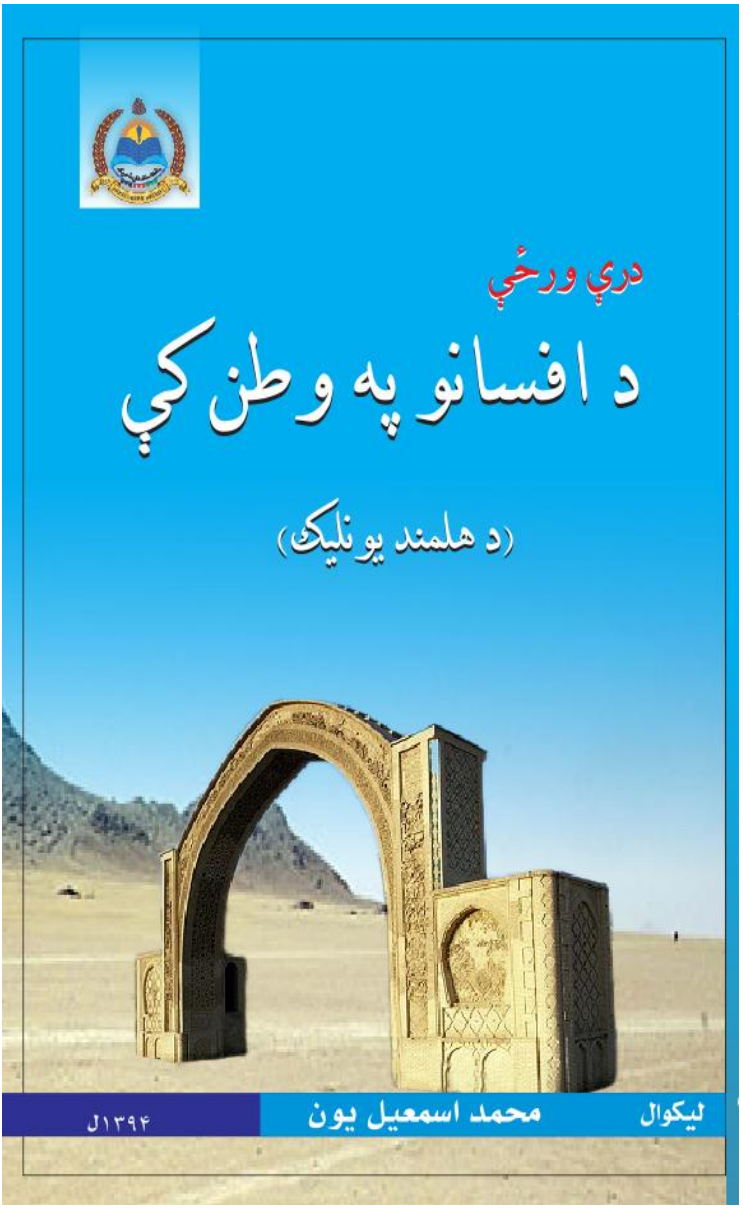

داخل شو. اکثرو ته خپل خپلوان د هرکلي لپاره راغلي وو، په تېره بیا (مېرمن زرغوني پوپل) او مېرمن نذیري هاشمي) ته چې دا دوه میاشتې یې له خپلې کورنۍ څخه لرې په مسافرۍ کې تېرې کړې وې. مېرمن نذیري ته یې خپل کوچنی زوی هم راغلی و. نذیري هاشمي ماته پنځه سوه روپۍ ونیوې چې ما ددې په خاطر هند کې کمېشنکار ته ورکړې وې، ما ویل نه یې اخلم، دا دې ستا ددې کوچني زوی تحفه وي، د هغه پر سر مې لاس کش کړ او د خپل کور پر لوري رهي شوم. په کور کې مې نو ماشومان راته سخت په انتظار وو، کله چې مې دروازه تک تک کړه، نو تول راغاړې وتل، (ودان) او (سوله) په غاړه کې راولوېدل، (هیله)، (سمسور) او مور یې لږ لرې ولاړ وو، ودان او سوله خو مې څو شېبې غېږ کې ونیول، ستړیا مې ووته، کله چې مې له غېږې کوز کړل، نو سملاسي یې د خپلو تحفو پوښتنه وکړه، ما نو د دوی تول فرمایشونه، چې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

تلېفون کې یې راته ویلي وو، یو په یو پوره کړي وو، د هغو په لیــدو نــو دوی دومره خوشاله شول چې حد نه لري، خو دې سره سره یې انتقاد وکړ: ((ډېر وخت دې تېر کړ، مورږ ته دې دروغ ویلي وو؛ اول دې ویلي وو چې پنځه شپږ ورځې تېروم، بیا دې دوه میاشتې تېرې کړې، ممي جان (مور) مې درته ډېره په قهر وه، بیا به دومره وخت نه تېروې!)) ما وویل: ((بس ببخي یې نه تېروم)) خپلې خونې ته لاړم، دې سره نو زما دا سفر چې له همدې خونې پیل شوی و، تر دوه میاشتني واټن وروسته بېرتــه همدې خونې ته په راتګ سره پایته ورسېده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

درې ورځې د افسانو

په وطن کې

(یونلیک)

محمد اسمعیل یون

۱۳۹۴ل کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

کتاب پېژندنه

کتابنوم:	درې ورځې د افسانو په وطن کې
لیکوال:	محمد اسمعیل یون
خپرندوی:	د ملي تحریک فرهنګي څانګه
د خپرونو ټر:	۹۱
د لیکوال د خپرونو ټر:	۳۷
وېبپاڼه:	www.melitahrik.com
چاپکال:	۱۳۹۴ل کال
کمپوز/ډیزاین:	فیاض حمید

یادونه: د چاپ حقوق له ملي تحریک سره خوندي دي او د کتاب د محتوا مسولیت لیکوال پورې اړه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډالۍ

ټولو هلمندوالو ته!

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تحریک یادښت

د افغانستان ملي تحریک د (۱۳۹۳ ل) کال په پیل کې له خپلو ګرانو هېوادوالو سره ژمنه کړې وه چې د دې کال په بهیر کې به (شل عنوانونه) ببلا ببل دیني، علمي، ادبي او ټولنیز اثار خپلې ټولنې ته وړاندې کوي. ملي تحریک دا ژمنه د یاد کال د کب پر (۲۸)مه نېټه پوره او د یوې پرتمینې غونډې په ترڅ کې یې شل عنوانونه علمي اثار هېوادوالو ته وړاندې کړل. ملي تحریک په یاده غونډه کې ژمنه وکړه چې د (۱۳۹۴ ل) کال په بهیر کې به انشاء الله د خدای (ج) په نصرت ټول ټال سل (۱۰۰) عنوانه ببلابېل علمي اثار ټولنې ته وړاندې کوي. طبیعي خبره ده چې دا اسانه کار نه دی، ډېر زیات زیار او زحمت ته اړتیا لري، خو ملي تحریک ټینګ هوډ کړی چې خپله دا ژمنه به هم د ټېرې ژمنې په څېر عملی کوي. دا اثر چې ستاسو په لاس کې دی د همدې (سل عنوانونو) ژمنه کړو اثارو له جملې څخه دی، چې د چاپ جامه اغوندي. ملي تحریک هیله لري چې له دې اثر څخه به زمونږ هېوادوال په زړه پورې ګټه پورته کړي. ملي تحریک له ټولو هغو لیکوالو، ژباړونکو، سمونچارو، مالي او معنوي مرستندویانو او چاپ چارو څخه چې ددې اثارو د چاپ په دې ټول بهیر کې یې یو بل سره مرسته او ملګرتیا کړې او دا فرهنګي بهیر یې بریالی کړی، د زړه له کومې مننه کوي او کور ودانې ورته وایي.

د هېواد د فرهنګ د ښېرازۍ په هیله

د افغانستان ملي تحریک فرهنګي څانګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

استاد یون او دا یونلیک

ځینې داسې لیکنې شته چې په لوستلو یې د انسان زړه ته یو ډول سکون راځي، زړه کې ورته خاندي او لوستل شوې خبرې پرې خــوږې لګي.

لیکنې په خپل ځان کې بېلابېل ډولونه لري، خو تر ټولو خونــدورې یې هغه دي چې ښکلی تصویر او ښه پېغام ولري.

د استاد محمد اسمعیل یون یونلیک چې پر هلمند یې لیکلی او دلته یې پر بېلابېلو برخو خبرې کړي دي، خپل لوستونکي ځان سره ګرځوي او د هلمند بېلابېلو سیمو ته یې وړي، لوستونکی داسې فکر نــه کــوي چې لیکنه لولم، بلکې داسې احساس کوي چې له یون صیب سره څنګ په څنګ په هر مجلس او د هلمند په هر بنډار کې ګډون لري.

د عربي ژبې د یوې معقولې ژباړه ده: ((د خبر اورېــدل د ســترګو د لیدلي حال په شان نه دی)). په درې کې هم متل دی: ((شنیده کی بود مانند دیده)).

د هلمند په اړه د هېواد ځینې خلک په خپل ذهن کې بل ډول انځور لري، اکثره خلک یې په اړه منفي فکر کوي، هلمند د وحشت ځای بولي، هلمند کې انسانیت تر پښو لاندې ګڼي او حتی دغه ولایت ته د راتلــو

(c) ketabton.com: The Digital Library

زړه هم نه ښه کوي، خو کله چې هم د هېواد له هرې برخې څوک هلمند ته راغلی دی، له خورا خوږو خاطرو سره تللی او بیا بیا یې هلمند تــه د راتګ ارمانونه پر زړه پراته دي.

یون صیب په خپل یونلیک کې دغه ټکي ته اشاره کړې ده او وایي: ((زما په شان به ډېرو هېوادوالو او بهرنیــانو تــه هلمنــد یــوه افســانه ښکاري، هغه چا چې هلمند او هلمندیان نه وي لیدلي، نو هغوی بــه د هلمند په باب عجیب او غریب تصور ولري. رسمي او نا رسمي ازادو او نا ازادو رسنیو په وروستیو درې ځلورو لسیزو کې د هلمند تصویر خــورا اړولی او را اړولی دی، د جنګ، ویرې، وحشت او وژنــو راپورونــه ددې تصویر مهم رنګونه وو او لا هم ښودل کېږي.))

رښتیا هم هلمند یو شمېر رسنیو افغانستان او نړۍ ته ناسم معرفي کړی دی، د یوې سیمې سمه پېژندنه لیکوال ښه کولای شي او بیا داسې لیکوال چې خپله نوم یې له یون څخه جوړ وي، نو یونلیک کې به یــې خود حقیقتونو ته ګوري.

استاد یون چې هلمند ته د هلمند پېژندنې سیمینار په موخه راغلی و، خپل یونلیک یې په خورا مهارت لیکلی، لومړیو خبرو کې یې د هلمند په اړه لنډې خو قانع کوونکې خبرې کړې، ورپسې یې د خپل یونلیــک مزل د هلمند پېژندنې له سیمیناره پیل کړی، هغه څه چې په سیمینار کې ویل شوي او پېښ شوي، ټول یې په ښکلې لهجه او عام فهمه ژبــه

(c) ketabton.com: The Digital Library

رااخیستي دي، هغه لوستونکي که سیمینار کې یې ګډون نه وي کړی، د یونلیک له دغې برخې هم ډېر څه زده کولای شي.

پر سیمینار تر هر اړخیزو خبرو وروسته مو یون صیب په یونلیک کې د توتو مېلې ته ورولي، هلته تر څو شېبو تمېدو وروسته مو د بُست راډیو پر ستوډیو ګرځوي، بېرته مو د خوب په نړۍ کې ورکوي، په ویښېدو مو هلمند کې پوهنیز ډګر ته ورولي په خورا ښکلي الفاظو د شخصي لوړو زده کړو موسسو یادونه کوي، دلته د طب په شان د لوړو پوهنځیو د پټۍ د پرېکېدو زېړی راباندې کوي او هغه خلک چې د هلمند جنګ ځپلـــی تصویر یې پر فکر خپور دی، د دې یونلیک لوستل ورته د یوې اســـماني معجزې په شان ښکاري.

استاد یون تر دې وروسته خپل لوستونکي ځان سره د هلمند شنې او ښېرازه ولسوالۍ (نادعلي) ته ورولي، هسې خو هم هلمند د کرنې له پلوه غني ولایت دی، شنې شنې ورشوګانې لري، داسې شـــنې ســـیمې لري چې د انسان زړه او روح ته خوښي، سکون او ارام ورکوي، خو یون صیب بیا دغه منظره په داسې هنري ډول په خپل یونلیک کې انځوروي چې لوستونکي ته کټ مټ د سیمې تصویر ودروي او داسې فکر کـــوي چې په خپلو سترګو عکاسي کوي: ((سهار لس بجې وې، چې د ښار له څنډو په هغه پله پورې وتو چې لښکرګاه ښار له (نـــادعلي، مـــارجې او ګرمسېر) ولسوالیو سره وصلوي، سړکونه د خدای(ج) په فضـــل تـــول

(c) ketabton.com: The Digital Library

پاخه شوي وو، ولسوالۍ ته غځېدلې لار هــم پــه ښــه او اساســي ډول رغېدلې وه، د پاخه سړک ترځنګ کېندل شوي نهر د یو عصري تمدن مظاهره کوله.))

یون صیب د هلمند له واقعي تصویر پرده پورته کوي، نادعلي ته پــر لار شنه سیمه دومره اغېز پرې کوي چې خپل قلم نه شي مهارولی او بې اختیاره خپلو لوستونکو ته د سیمې ښکلا داسې تصــویروي: ((نــړۍ پنځلس کیلومټره مزل به مو کړی و، هوارو، پراخو او ښېرازو ځمکو چې په ونو او شینلو پوښلې وې، عجیبه منظره جوړولــه، ســړي چــې نــور وچکالۍ ځپلی او شاړو نیولی افغانستان لیــدلی وي، نــو د هلمنــد دا ولسوالۍ ورته داسې ښکاري چې د ختیزې اروپا کومه ســیمه ګــوري، نیمه میکانیزه زراعت یې هغه چاته خورا خوند ورکوي چې، له شینلیو او کرنیزو مسایلو سره لېوالتیا لري.))

دغه راز یون صیب نادعلي ولسوالۍ ته په رسېدو او هلته په ښلابښلو غونډو کې تر برخې اخیستو وروسته د دغې ولسوالۍ پر پوهنیز بهیر تم شوی دی، ښېرته یې خپل لوستونکي لښکرګاه ته رارسولي دي.

دا چې یون صیب په دې وروستیو کې ډېر بوخت دی طبیعي خبــره ده چې له بوختیاو سره روړدی شوی دی او له بلې خوا خــروار کارونــه ورته ګوري چې باید یون صیب یې ترسره کړي، نو هلمند ته د خپل سفر پر مهال یې هم د ساتیرۍ بندارونه نه دي کړي، بلکې پر ښلابښلو سیمو،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ادارو او مرکزونو ګرځېدلی دی، ځوانانو، خبریالانو، ممثلینو او نورو خلکو ته یې لارښوونې کړې دي، د ښه کار کولو لارې یې وروښودلې دي، د دوی ستونزې یې اوریدلې دي او. . .

یون صیب چې د ملي تحریک مشر دی او د یوې سترې مبارزې د پېلېدو له برکته یې د هېواد په لر او بر کې د خلکو په زړونو کې ځای نیولی، هلمند کې هم هر چا علاقه لرله چې له استاد سره ووینې، نو د تحریک ځینې ملګري ورته د مبارزې همسنګرو سره یو ځای د هلمند مدنې ټولنې په دفتر کې راټول شوي وو، له دوی سره یې لنډې خبرې کړې دي، چې دا هم د یونلیک یوه برخه ده.

ښځینې انسان ښځتیا وایي او ښځتیا ویل یې عادت وي، یون صیب چې کله په خپل یونلیک کې لوستونکي د لښکرګاه پر واټونو ګرځوي، ټولې خبرې سپینې سپینې کوي، ښځینې تصویر وړاندې کوي، دلته د لوړو زده کړو خصوصي موسسې ته له نورو استادانو او لیکوالو سره یو ځای ورځي، ښُست پروډکشن، سباوون رادیو تلویزیون او نورو ګنو علمي، او رسنیزو دفترونو ته ورځي، ملګرو ته ډاډ ورکوي، مرکې ورسره کوي او د یو ښه استاد په توګه لازم ګڼي د هلمند له هرې برخې ځان خبر کړي چې استاد یې یو وخت د لیدو ارمان لاره، خو خدای (ج) د استاد دغه ارمان له ډېرو خوږو خاطراتو سره مل پوره کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ټوله کې د استاد یونلیک ډېر ساده او په زړه پورې دی، تر ټولو ښه ځانګړنه یې دا ده چې د هلمند ربښتینی انځور یې را اخیستی او پر هغو رسنیو یې نیوکه کړې چې کلونه کلونه یې د هلمند پر وړاندې د خلکو ذهنیت او فکر ته ناسم تصویرونه وړاندې کړي دي. دغــه راز اســتاد د هلمند د ځوانانو پر وړتیاوو خبرې کړي دي، خلکو ته یې د ښه پرمختګ زیري ورکړي دي، هلمند یې له ختیزې اروپا سره تشبه کړی دی، دلته یې د لوړو زده کړو د موسسو او پوهنتونو پر فعالیتونو هغه خلک حیران کړي دي چې د هلمند په اړه یې پر ذهن ناسم تصویر خپور دی.

استاد یون په هلمند کې تر (۴۸) ساعتونو کم وختت تېر کړ، خو په دې یاده موده کې یې قلم له ګوتو لرې نه کړ او دغه یونلیک یې د کــار محصول دی. دا د هر چا په وس پوره خبره نه ده چې په دومره لنډه او تنګه موده کې دې هم خلکو سره ملاقاتونه وکړي، هــم دې ببلابېلــې سیمې او علمي مرکزونه وګوري او هم دې داسې یو یونلیک ولیکي چې هم د ماضي تصویر وړاندې کړي، هم دې د نن او ســبا لپــاره پیغامونــه ولري او هم دې د حال منظرې وکاږي. د استاد یون په شان له یو کاري انسان څخه همدا هیله کېدی شي، کاشکې ده په هلمند کې ډېر وخت تېر کړی وای، چې هېوادوالو ته یې د هلمند نور لا ښه او لا ډېر تصویرونه وړاندې کړي وای.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پای کې استاد ته اوږ عمر غواړم او دا د هلمندیانو لپاره ویاړ بولم چې د استاد محمد اسمعیل یون په څېر ډېر لوی لیکوال، سیاستوال او قدرمن مېلمانه یې له خوږو خاطراتو سره له هلمنده رخصت کړي دي، هلمندیان یې د بیا بیا راتلو هیله او تلوسه لري.

په درناوي

سردار محمد همدرد

هلمند – ۱۵/۳/۱۳۹۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه

ژوندپه خپله یو سفر دی، پیل او پای لري، دا سفر که لنډ او کله لـړ شان اوږد و، کله ستړی او کله دمه وړی وي، زمانه ډېره تېزه روانه وي، چاته نه ګوري. هلمند د هېواد د یوې اساسي ځانګې په توګه پر ما خورا ډېر ګران دی، خو زما په تېر (۴۷) کلن ژوند کې تر دې دمه یوازې یو ځل ددې جوګه شوم، چې هلمند ته ورشـم او هلتـه یـوازې (پـاوکم درې ورځې) تېرې کړم، دا که څه هم ډېر کم وخت دی، خو ماته یې د هلمند پېژندنې یوه دریڅه رابېرته کړه. په درې ورځو کې مې چې څه ولیدل او څه وکتل، ماته خورا په زړه پورې وو، هغه مې د زمانې د یوې خاطرې په توګه په دې یونلیک کې ځای کړل، طبیعي خبره ده چې هلمند ته زما تر درې ورځینې سفر دمخه هم هلته ډېرې پېښې، پېښې شـوي او تـر سفر وروسته لا هم ډېرې نورې پېښې، پېښې شوې، په خواشینۍ سره چې ځینې یې ډېرې دردونکې هم وې، د هلمند د ښېرازۍ لپاره چې زما په زړه کې څه هیله وه، هغه لاهم نیمګړې پاتې ده، لا هم په هلمند کې د غم تغر خور دی. اوس چې خپل ځان او خپل هېواد ته ګورم، ځان ډېر بېوسه او بې کسه احساسوم، خپلو مظلومو هېوادوالو او په تېره بیا خپلو غمځپلو هلمندوالو سره د لاسنیوي لپاره مې هېڅ په لاس کې نه شته، یوازې احساس لرم او درد او د قلم څو توري، غواړم خپلو هېوادوالو سره خپله همدا یوازېنۍ پانګه شریکه کړم، هیله لرم د سفر دا یادښـتونه د هلمند د خپل دغه مهال انځورونه او خاطرې له یوه پښت څخه بل تـه

(c) ketabton.com: The Digital Library

انتقال کړي او خدای(ج) دې داسې وخت هم راورسوي، چې په ښکلي او سمسور هلمند کې نورې د ویر ساندې نه وي، د غم ټغر خور نه وي او د سوکالۍ وړمې او نغمې هرې خوا ته خورې وي.

د همدې هیلې د بریا لپاره د دعاګانو لپې

محمد اسمعیل یون

(c) ketabton.com: The Digital Library

درې ورځې د افسانو په وطن کې

سریزه

هلمند د کیسو او افسانو، تورې او مېړانې، جنګ او فرهنګ وطن دی. په فرهنګي برخه کې هلمند ډېر تاریخي ویاړونه لري، د امیر کروړ

ویاړنه، د اکبر زمینداوري غزلونه، د ابو هاشم سرواني منظومه ژباړه، د شیخ اسعد سوري بوللـه، د زرغون خان نورزي ساقینامه، د رابعـې او فتح خان، د موسی جان او ګلمکی نکلونه او نور ټول د هلمند د ادبـي چاپېریال محصول ګڼل کېږي. مساحت یې د افغانستان تر هر بل ولایت

(c) ketabton.com: The Digital Library

څخه زیات دی. د لویوالي له مخې په نړۍ کې تر نړدې لسو هېوادونــو لوی دی. د شینوالي له مخې هم په لومړۍ درجه او د دښتو د پراختیا له مخې هم په لومړۍ درجه کې راځي. نفوس یې تر یو نیم ملیون تنو اوړي (شاوخوا دوه میلیونه)، خو رسمي شمېرنو د سیاسي غرضونو له مخې دا شمېره د (۹-۱۰) لکو ترمنځ ښودلې ده. زما په شان به ډېرو هېوادوالو او بهرنیانو ته هلمند یوه افسانه ښکاري، هغه چا چې هلمند او هلمندیان نه وي لیدلي، نو هغوی به د هلمند په باب عجیب او غریب تصور لــري. رسمي او نارسمي، ازادو او نا ازادو رسنیو په وروستیو درې څلور لسیزو کې د هلمند تصویر خورا اړولی را اړولی دی، د جنګ، وېرې، وحشت او وژنو راپورونه ددې تصویر مهم رنګونه وو. او لا هم همدارنګــه ښــودل کېږي.

طبعاً هر څوک چې ددې رنګونو په هنداره کې هلمند ګوري، نو لــه هلمنده ځان لرې ساتي، د یوه ساده خو متدین، د یوه غمځپلــي خــو باغروره، د یوه جګړه ځپلي خو باتمدنه ولس برخلیک تل همداسې وي. ما چې د هلمند د پخواني برم څه ناڅه مطالعه لرله، نو پر هلمند باندې د راغلي وروستي څو لسیز ناورین ناخوالو خورا ډېر ځورولم. زمانې موږ په داسې یو موقعیت کې ودرولي یو چې له ځان ځوروني، اوسېلي ایستنې او ځان کړونې پرته نور هېڅ نه شو کولای. هلمند ته ډېر ځورېدلم. پــه وروستیو لسو کلونو کې چې هلمند د پرمختګ او بــې رحمــه جګــړې

(c) ketabton.com: The Digital Library

شاهد و، نو څو ځله مې هیله او اراده وکړه چې هلمند ته سفر وکړم، رسمي او نارسمي بلنې ډېرې راغلې، خو چانس او بخت یاري ونه کړه! هلمند ته مې سفر ونه شو.

کله چې (ژوندون تلوېزیون) جوړ شو او نشرات یې پیل شول، نو ما د ژوندون یو کاري ټیم دوه ځله هلمند ته ولېږه، چې د هلمند او

هلمندیانو پرمختګ او د ژوند پرحالاتو مثبت راپورونه جوړ او د تلوېزیون پر څپو یې خپاره کړي. ددې پروګرامونو هدف دا و چې هېوادوال د هلمند له پرمختګه خبر شي او خلکو ته د هلمند یو مثبت تصویر وړاندې شي. د ژوندون کاري ټیم د هلمند په باب نړدې (۳۰) راپورتاژونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

برابر کړل چې هر یو یې د هلمند د خلکو د ژوند د پرمختګ یو اړ خ روښاناوه.

ددې راپورتاژونو په خپراوي سره ګڼ شمېر هېوادوالو تلوېزیون ته زنګونه ووهل او موږ ته یې وویل چې هلمند څنګه ښکلی ولایت دی. دلته خو په رسنیو کې له هلمند څخه یوازې دغم او درد خبرونه خپرېږي. دېرو خلکو هیله څرګنده کړه چې کاشکې هلمند ته لاړ شي. د خلکو له هیلو سره زما هیله نوره هم وغوړېدله، له همغې ورځې مې وپتېیله چې دا ځل په هلمند کې هر پروګرام و، نور ټول کارونه به یوې خواته پرېږدم او ضرور به ځم او بیا داسې وخت راغی چې هلمند ته د سفر علت او اسباب برابر شول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هلمند پېژندنه

(هلمند پېژندنه علمي سیمینار) زمونږ د سفر اساسي علت و. د هلمند د اطلاعاتو او کلتور ریاست، د هلمند ولایت مقام، د اطلاعاتو او کلتور وزارت او نورو اړوندو څانګو په ګډه ددې سیمینار تابیا کړې وه.که څه هم هلمند فرهنګیان وایي: ((یاد سمینار اساساً دهلمند

فرهنګ پالو له لوري جوړ شوی، د ولایت مقام په لومړي کي زړه نا زړه و اونه یې غوښتل چي د سیمینار لګښت اودمبلمنو درنې مېلمه پالنې ته زړه ښه کړي او په دې نازک امنیتي حالت کي دهېواد د دومره مشهوره

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځیرو کوربتوب وکړي، خو دهلمندي فرهنګپالو پرله پسې فشـارونو د ولایت مقام دې ته مجبور کړ چې یوازې دمېلمنو کوربتوب او د ټولګې دچاپ لګښت ومني)) طبیعي خبره ده چې د سیمینار جوړونکي تر څو میاشتني کار او هلو ځلو وروسته خپل اساسي هدف ته نږدې کېدل. د یوې میاشتې په بهیر کې ماته څو ځله له هلمند څخـه د اطلاعـاتو او

کلتور رئیس ښاغلي(علیشاه مظلومیار) ، د مدني ټولنې مشر ښـاغلي (سردارمحمد همدرد)، د اطلاعاتو او کلتور وزارت مرسـتیال ښـاغلي (غلام نبي فراهي)، د هلمند فرهنګیانو او ګنو دوستانو لـه خـوا ګـڼ شمېر ټلېفونونه راغلل او زیات ټینګار یې وکړ چې ضرور بایـد پـه دې سیمینار کې ګډون وکړم. ما هم ورسره ژمنه وکړه، په دې زماني بهیـر کې مې هره ورځ زړه درب درب کاوه چې بیا کوم داسې بېړنی کار پیدا نه شي او هسې نه چې بیا مې د سفر مخه ونیسي. د سفر نېټه ورځ پـر

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورځ رالنډېده، خو ښه و، خدای(ج) دا ځل ټولې موانع په خپل فضل او کرم لرې کړې. نیت مو و چې که سفر پیلوو، نو د ژوندون له نورو ملګرو سره یوځای به یې د ژوندون له انګړه پیلوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سفر پیل

د (۱۳۹۳ ل) کال د غویي (۳۱)مه نېټه سهار وختي پاڅېدم. اودس او لمونځ مې وکړ، ډرېور او امنیتي ساتونکو ته مې ویلـي وو چـې سـهار (پنځه بجې) ما پسې کور ته راشئ، هغو پر خپل تـاکلي وخـت پـه زړو مکروریانو کې زمونږ د استوګنې بلاک مخې ته ولاړ وو. شل کم شپږ بجې ژوندون ټلوېزیون ته ورسېدو. هلته د سفر نور ملګري (سـراج الـدین پټان، استقلال الکـوزی) او دوه کمـره مینـان (فهـیم او نجـیم) هـم

حاضر وو. د سفر غوټې یې تیارې کړې وې. څو دقیقې په ټلوېزیون کې تم شو. خپل کارونه مو منظم کړل، (شپږ) بجې او (پنځوس)دقیقې لـه ټلوېزیون څخه د هوایي ډګر پر لـوري وخوځېـدو. (اوه) بجـې هلتـه ورسېدو. بوډینګ پاسونه مو واخیستل، هلته مو د سفر نور ګڼ شـمېر ملګري ولیدل. هغه دوستان چې له کابله په هئیت کې شامل وو په دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډول وو: د اطلاعاتو او کلتور وزارت مرستیال (پوهنمل غلام نبي فراهي) د ملي راډیو تلوېزیون رییس (محمد زرین انځور)، د علومو اکاډمي غړی

(حبیب الله رفیع)، استاد (محمد اصف صمیم)، لیکوال او د سیاسي چارو کارپوه (محمد حسن ولسمل)، د سیمه ییزو مطالعو د مرکز رییس (څېړندوی عبدالغفور لېوال)، د علومو اکاډمۍ غړی (عبدالظاهر شکېب)، د کابل پوهنتون استاد (پوهندوی لال پاچا ازمون)، د ژوندون تلوېزیون خبریال (سراج الدین پتان)، لیکوال او ژورنالیست

(c) ketabton.com: The Digital Library

(عبدالاحمد محمدیار)، د سیاسي چارو کارپوه (توپان وزیری)، د علومو اکادمۍ غړی (محمد نبي صلاحي)، لیکوال (فدا محمد نظري)، لیکوال (نجیب احمدزی) او یو شمېر نور دوستان شامل وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الوتکه او مرکې

(اوه) بجې وې چې الوتکې ته پورته شو، افغان جټ الوتکــه، خــورا نوې او پاکه سوتره الوتکه وه، وړه، د دېرش پنځه دېرشو تنو ســورلیو د ځایونې وس یې درلود. د ژوندون خبریال (سراج الدین پټان) او کمــره

مین (فهیم) چې له پیله یې د یوه تصویري راپورتاژ د جوړونې هوډ کړی و، له خپلې اعیارې کمرې سره د الوتکې په دهلیز کې برچپک ولاړ وو. مایک او کمره دواړه مرکې ته چمتو وو. لومړی یې د اطلاعاتو او کلتــور وزارت مرستیال(غلام نبي فراهي صیب) سره مرکه وکړه، بیا ما (یون) سره، بیا رفیع صیب، لېوال صیب، ډاکتر ځلاند او ولسمل صیب ســره مرکې وشوې. دا به په الوتکه کې د خپل ډول تر ټولو زیاتې مرکــې وې،

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې یوه ژورنالیست په الوتکه کې ترسره کړي. (اوه نیمې) بجې الوتکه له ځغاستلیکې څخه پورته او د هلمند پر لوري رهي شوه، خو مرکو لا هم

په الوتکه کې دوام درلود. پنځه لس کم نهه بجې د هلمند په بُست هوایي ډګر کې کښته شو.

ددې هوایي ډګر لیکه د (۵) ملیونه ډالرو په لګښت نوې جوړه شوې، (۱۸۰۰) متره اوږدوالی لري چې له اصلي او نړیوال معیاره یو کیلو متر

(c) ketabton.com: The Digital Library

کمه ده. خو بیا هم د افغانستان په شان د یو هېواد لپاره او هغه هم په ولایتي کچه غنیمت ګڼل کېږي.

غنیمت په دې مانا چې تر دې دمخه خو دا هم نه وه، ښه حالت به هغه وي چې دا لیکه خپل معیار ته ورسي او د هوایي ډګر نور تاسیسات هم بشپړ شي. په هوا کې زمونږ سفر لنډ او مسترح و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هرکلی

کله چې له الوتکې کوز شو، نو د هلمند د والي (حاجي محمد نعیم) په ګډون، د هلمند ګڼ شمېر دولتي چارواکو او هلمند فرهنګیانو له کابل څخه ورغلي هیئت ته تود هرکلی ووایه. یوې سیمې ته ورتګ او هلته د خلکو د عمومي چلند لومړنی تصویر همدا د هرکلي شېبې وي. که چېرې دا لومړنۍ شېبې، ښکلې، منظمې، سمې او له صمیمیته

ډکې وي، نو سړی اټکل کولای شي چې د سفر زیاته برخه به خوښه تېره شي، خو که لومړی تاثر منفي و، نو بیا چې وروسته څومره خدمات او تشریفات وړاندې کېږي، د لومړنۍ لیدنې ذهني اغېز پرې خپل رنګ

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوروي. هلمند کې مورږ ته لومړنی هرکلی خورا صمیمي و. لوکس ګاډي ولاړوو، ټول لورې پوري چارواکي اوفرهنګیان د هئیت د هرکلـي لپـاره چمتو وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بُست مېلمستون

په هوایي ډګر کې تر هرکلي وروسته، هر څوک له یو مسول او لارښود کس سره په ګاډي کې کېناستل. تر اوو اتو دقیقو مزله وروسته بُست مېلمستون ته ورسېدو. بُست مېلمستون که څه هم ډېر لوکس نه

دی، خو د تاریخي قدامت له مخې یې ارزښت ډېر زیات دی. نورو هېوادونو ته چې هم کله څوک په یو رسمي سفر ځي، که کوربه هېوادونه غواړي، خپل مېلمه ډېر ونازوي نو تاریخي هوټلونو ته یې بیایي او دودیزه غذا ورکوي.

بُست هوټل یا مېلمستون چې د اعلیحضرت محمدظاهرشاه د واکمنۍ پر مهال د هلمند د سیند پر غاړه ودان شوی او د هلمند د

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیند څپې یې د دېوالونو تر څنډو رسي، خورا ښه منظره لـري. زمـوږ کوربنو ویل، اعلیحضرت چې به کله هلمند ته راته، نو په همدې هوټـل کې به اوسېده، دلته یې خپله مخصوصه خونه هم درلودله. ددې هوټل دېوالونه خورا لوی او سورور وو، اصلي جوړښت یې لـه خـامو خښـتو رغېدلی، خو وروسته یې د پخو خښـتو پـوښ هـم ورکـړی دی. ددې دېوالونو ځانګړتیا داده چې په اوږي کې د خونود داخلي هوا یخه او په ژمي کې ګرمه ساتي یانې دا چې دا دېوالونه د ځینو انسانانو په شان د

بېرونۍ هوا او فضا ډېر تابع نه دي، د مقاومت ظرفیت یې لوړ دی او پـه عادي باد و هوا ډېر ژر نه ګرمېږي او یا په اصطلاح نه احساساتي کېږي. د اوږي په موسم کې دې خونو ته داخلېدل له خوب سره د ملګرتیا مانـا لري. موږ چې هم دلته راورسېدو، نو هر چا ته خپله خونه معلومه شوه. د ژوندون ملګري چې زما په ګډون (پنځه تنه) وو. په یوه خونه کـې مـو

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپله ځان سره جوړ کړ. څلور چپرکته په کې پراته وو. ما (یون)، پټان، فهیم او نجیم ته چپرکټونه ورسېدل، استقلال وویل، زه پر ځمکه څملم. تر لږ ځند وروسته پر ما د خوب یوه لنډه څپه راپرېوته، نیم ساعت شکر خوب به مې کړی و، تر خوب وروسته. تشناب ته لاړم پر ځان مې اوبه تېرې کړې، د انجویي اندیوالانو په اصطلاح (ریفرش) شولم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سیمینار پیل

له بُست مېلمستون څخه بیا په ولایت کې د سیمینار تر تالاره پورې د موټر ایله دوه درې دقیقې لاره ده، د ولایت مقام ته مخامخ(د استاد بهنوا) تالار ته لاړو، سیمینار په همدې تالار کې جوړ شوی و. له دې تالار څخه د ولایت د مشرتابه د جرګو لپاره هم کار اخیستل کېږي، نو ځکه خو غږیزسیستم په کې تیار جوړ و. د هر چا مخې ته یو مایک

اینبی و. شل کم یوولس بجې سیمینار په رسمي ډول پیل شو. د معمول په څېر لومړی د قران کریم د څو مبارکو ایتونو تلاوت وشو او بیا ملي سرود وغږول شو. وروسته والي (الحاج محمد نعیم)) د هلمند پېژندنې یو ورځني سیمینار ګډونوالو ته هرکلی ووایه، ددې سیمینار د جوړېدو، ارزښت، ماهیت، د هلمند او هلمندیانو د وروستیو پرمختګونو، امنیت او نورو مسایلو په باب یې لیکلې خبرې وکړې او د سیمینار ګډونوالو ته یې د بري او په هلمند کې د پاتې کېدو پرمهال د ښه ژوند هیله وکړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هلمند پېژندنه (لومړۍ برخه):

د والي (حاجي محمد نعیم) تر خبرو وروسته د سیمینار لومړۍ برخه پیل شوه. دا برخه دېره لنډه وه، یوازې ویناوې په کې وې، چا کومه لیکلې لیکنه په کې ونه لوستله، استاد رفیع، استاد محمد اصف صمیم، محمد حسن ولسمل صیب او ما (یون) په کې د سیمینار د ارزښت، د جوړېدو اړتیا او د پرېکړو پر عملي تطبیق ټینګار وکړ. د ځینو دوستانو خبرې په دې لومړني بحث کې هم د سیمینار تر اصلي

محوره ووتلې، خو بیا هم په مجموعي ډول خبرې اترې د سیمینار پر ارزښت راڅرخېدلې. تر دې نړدې یوساعته خبرو وروسته د سیمینار مشرتابه هئیت وتاکل شو. د سیمینار مشرتابه لپاره (استاد حبیب الله رفیع) مشر، (استاد محمد اصف صمیم) د مرستیال او (علیشاه مظلومیار) د منشي په توګه غوره شول، کله چې د سیمینار د مشرتابه

(c) ketabton.com: The Digital Library

هئیت خپلو مشخصو ځوکیو ته لاړ، نو رئیس؛ استاد حبیب الله رفیع وویل:((ځرنګه چې د جمعې مبارکه ورځ ده، د ډوډۍ او بیا د لمانځه وخت دی، نو مورږ د سیمینار لومړنۍ برخه همدلته ختموو، د سیمینار دویمه برخه چې اساسي برخه ده او په هغې کې به ټول دوستان خپلې لیکنې اوروي، هغه به دغرمې تر ډوډۍ او د ماسپښین تر لمانځه وروسته پر (۲) بجو پیلوو))، دا پرېکړه یې په غوڅ ډول اعلان کړه، ما پرې غږ کړ، همدغسې قاطع رییس په کار دی.

د غرمې ډوډۍ او لمونځ: د (بېنوا) تالار تر څنګ بل وړوکی هال و، ډوډۍ یې همدلته راوړه، ډوډۍ د هلمند ښاروالۍ له خوا تیاره

شوې وه، تر ډوډۍ دمخه مو هم له یو شمېر هلمندي ځوانانو او فرهنګیانو سره وکتل، په هلمند کې مو د تېرې تېرې شوې تراژیدۍ، اوسنۍ غمیزې او راتلونکي حالت په بابد د نظر تبادله وکړه، د هلمند پر

(c) ketabton.com: The Digital Library

استحقاق مو خبرې وکړې، په تېـرو دېرشـو کلونـو کـې د هلمنـد او

هلمندیانو پر محرومیت مو بحث وکړ، تر ډوډۍ وروسته نړدې یو ساعت وخت و، مورږ ببرته مېلمستون ته لاړو، هلته بیا پر ما د خوب یوه څپـه راغله، کله چې مې دمه راسته شوه، نو ګړۍ یوه نیمه بجه وه، تشـناب کې مې یو ځل بیا پر ځان اوبه تېرې کړې، دوه رکعته مسافرانه لمـونځ مې وکړ، نو چې ټول ملګري راټول شـول، دوه بجـې او پنځـه وېشـت دقیقې شوې، د سیمینار ځای ته چې لاړو، نو پوره دوه نیمې بجې وې.

د سیمینار علمي یا دویمه برخه: مورږ چې کله دوه نیمې بجې سیمینار ته ورسېدو، نو سیمینار پیـل شـوی و، کلـه چـې بـه (درې

(c) ketabton.com: The Digital Library

تنو) خپلې لیکنې ولوستې، نو بیا لس دقیقې وخت ورکول کېده، چې ازاد بحث وشي او که چا سره پوښتنې وې، هغه مطرح کړي. په سیمینار کې ښه ازاد بحث وشو، ټولې (۱۳) لیکنې ولوستل شوې. یوازې (توپان وزیري) او (محمد یار یار) د لیکنو پر ځای خبرې وکړې،

چې اکثره یې پر سیاسي موضوعاتو راځرخېدې، نورو اکثرو لیکوالو او پوهانو د ټاکل شوې موضوع په باب خپلې لیکنې، چې مخکې تر مخکې یې ترتیب کړې وې، ولوستلې. ځینو لیکوالانو ته چې لیکنې یې خورا

(c) ketabton.com: The Digital Library

مهمې وې، خو د وخت د کمښت له امله يې ليکنو ته نوبت ونه رسـېد. لوستې او نالوستې ليکنې په دې ډول دي:

د ليکنې نوم	ليکوال
۱ : د هلمند سيند تاريخي، ولسي او مېکانيزه بندونه	استاد غلام سرور غفاري
۲ : د هلمند سيند وندې په تمدن کې	استاد شاه محمود حسرت
۳ : هلمند ته داسلام راتګ	محمد اسماعيل شريعت يار
۴ : هلمند په صوره الارض او مسالک او ممالک کې	مولوي عبدالحميد هلمندی
۵ : ساکان او سيستان	عبدالغفور ليوال
۶ : دهلمند زړه راښکون	محمدنبي صلاحي
۷ : ديو حقدار ليکوال ياد	محمد زرين انځور
۸ : د بُست داستاني ادب	استاد فدامحمدنظري
۹ : د هلمند خاطره	ډاکترفيض محمد ځلاند

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰ : هلمند سیند اوځمکو ته ګوابښ	استاد عبدالستار ستوری
۱۱ : هلمند تر تاریخ وړاندې	شریف الله دوست سرواني
۱۲ : د بُست شاه زوی	استاد حبیب الله رفیع
۱۳ : هلمند رسنۍ او دبیان ازادي	عزیزاحمد شفیع
۱۴ : هلمند کي دیورانیمو زېرمې	انجینر توریالی رحماني
۱۵ : د هلمند اقتصادي جغرافیه	استاد عصمت الله نصرت
۱۶ : دهلمندښوونیز بهیر	بهاوالدین
۱۷ : د هلمند سیند اوبه دچا په ګته دي؟	توریالی سیستانی
۱۸ : د هلمند لرغوني سیمي او کلاګاني	فرید احمد فرهنګ
۱۹ : هلمند او کاکړۍ غاړې	عزیزاحمد تسل
۲۰ : دهلمند لویه ادې	محمدشفیق ژمن
۲۱ : هلمند په غزنوي دوره کي	بشیراحمد
۲۲ : هلمند په غوري دوره کي	محمدیاسین کریمي(غوري)
۲۳ : هلمند دپوهنې په ډګر کي	لالاخان خروتی

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۴ : هلمندي رسنۍ زین الله ستانکزی

۲۵ : هلمند کي دپام وړ عنا صر حمیدالله هیواد

۲۶ : هلمندی ګړدود غلام نبي شاکر

۲۷ : دکجکي بند تاریخي شالید فضل باري فیاض

۲۸ : بېنوا پېژندنه استاد حکمت الله ویاړ

۲۹ : هلمند دلرغوني ادب په غېږ کي

۳۰ : په منځنۍ ادبي دوره کې دهلمند نومیالي حمیدالله حمیدي

۳۱ : د هلمند په ۱۳ کلنه جګړه کې

د ماشومانو رواني حالت پوهیالی عبدالمناف فردین

۳۲ : هلمند په بریتانیا کې(هلته د هغو سرتېرو لپاره چې هلمند ته دجګړې لپاره راځي هلمند ته ورته سیمه جوړه شوې چې سرتېري له وړاندې لا له دا ډول سیمي سره بلدتیا ولري.)

۳۳ : د هلمندۍ مېرمنو دژوند رښتینی انځور نیلا پرهر

۳۴ : سویل لوېدیځ ولایت هلمند ته یوه لنډه کتنه هلمندی

۳۵ : هلمند دمحمدزیو په دوره کي سردارمحمد همدرد

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۶: د سند - هلمند تمدن زمورږ دتاریخ پیلامه ژبـــاړن: احســـان الله ارینزی

۳۷: د هلمند په غېږ کې د لرغوني ادب دوره خیر محمد همت

۳۸: د هلمند پښتني دودونه بصیر الحق عادل

ټولې لیکنې تر نړدې (۴۷)لیکنو پورې رسېږي.

په یادو لیکنو کې اکثره لیکنې پر اصلي موضوع څرخېدې، ځینـــې فرعي او څنګزني موضوعات هم په کې وو، خو په خپلـــه د هلمنـــدوالو

لیکوالو لیکنې د خورا دقت، ستاینې او پاملرنې وړ وې. د هلمند ځوان نسل فرهنګیانو په دې سیمینار کې دا ثابته کړه چې دوی په زغرده د مسایلو، ستونزو، ماضي او حال د سپړلو او راتلونکو احتمالاتو د ارزونې

(c) ketabton.com: The Digital Library

وس لري. د سیمینار لیکنې دومره په زړه پورې وې چې سړی یې بلــې خوا ته نه پرېښوده، زړه یې هیله کوله چې ټوله لیکنه باید ولوستل شي.

په سیمینارونو کې چې معمولاً اوږدې لیکنې لوستل کېږي، پر ځینو ګډونوالو د خوب د غلبې راتګ حتمي او معمولي خبره ده، دلته هم پر یوه نیم د خوب یوه څپه راتلله، خو اکثرو ګډونوالو په پوره خوند، دقت او لذت د سیمینار لیکنې واورېدلې. دا د هلمند د هر اړخیزې ځېرنــې، ارزونې، پلټنې، تېر، حال او راتلونکي په باب خــورا ګټــور ســیمینار و، سیمینار مازیګر ناوخته (شپږ) بجې پایته ورسېد.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هلمند توت

کله چې سیمینار ختم شو، نو د ملي امنیت رییس ښاغلي (نعیم مومن) چې ددې سیمینار په امنیت ساتنه کې یې مهم رول درلود، مېلمانه د ملي امنیت ریاست ودانۍ ته دعوت کړل، هلته یې د توتو مېلمستیا جوړه کړې وه، توت او شړومبی دواړه تیار وو، نړدې

(شپېتو، اویا) تنو ته یې تیاری نیولی و، خورا خوندور توتان وو. دا چې شړومبی مو پرې له پاسه وځښه دا نو بیا بل کیفیت و، ماته یې د لغمان (۳۰-۳۵) کاله وړاندې خاطرې رایادې کړې. کله چې وړوکی وم، نو زمونږ کور ته ورځېرمه د الینګار بهانده سیند بهېده، هلته د سیند غاړې ته د توتو ګڼې وڼې وې، توتان به مو وځندل، د سیند غاړې ته به مو یخ کړل، وبه مو خوړل او کله چې به ورسره شړومبی مل شو، نو هغه به بیا بل خوند و، تر شړومبي وروسته د سیند پر غاړه ترشنه سیوري لاندې او بیا د شنې کبلې له پاسه به مو ځادر هوار کړ او بیا به نو د خوب ښاپېرۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر سترګو د خوب څادر راخور کړ. د ماشومتوب هغه خونـد او د ژونـد اوسنۍ ستړتیاوې او غمونه که سره پرتله کړو، نو لکه خـوب چـې لـه ویښې سره پرتله کوې. توتان مو وخوړل، ښه خوند یې وکړ او د زړه لـه کومې مو کوربنو ته دعاګانې وکړې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بُست راډیو کتنه

د ملي امنیت ریاست کې د شړومبو تر مېلې وروسته له استاد (عبدالستار ستوري) او د بُست راډیو خبریال(احمد شاه پاڅون) سره د بُست راډیو پر لوري وخوځېدو، تر (۱۵) دقیقو مزله وروسته هلته ورسېدو. بُست راډیو د لښکرګاه ښار د (لومړۍ) ناحیې په یوه دوه

پوړیزه ودانۍ کې فعالیت کوي. هلته مو د بُست راډیو مسؤل او د راډیو له نورو کارکوونکو سره چې دا مهال لا هم په راډیو کې وو، وکتل. د بُست راډیو له مسؤل ښاغلي (عبدالسلام ذاهد) څخه مو د راډیو په باب هر اړخیز معلومات ترلاسه کړل. بُست راډیو په مجموعي ډول (۳۰) کارکوونکي او، (۱۸) ساعته نشرات لري او په هلمند کې د راډیو ګانو په جمله کې هغه راډیو ده چې خورا ډېر اورېدونکي لري. له (عبدالسلام

(c) ketabton.com: The Digital Library

ذاهد) سره مو د بُست راډیو، نورو راډیوګانو او په تولیز ډول په هلمنـد کې د ټول نشراتي بهیر په باب هر اړخیزې خبرې اتـرې وکـړې. پتـان صیب د راډیو د مشر (ذاهد) ترڅنګ، د راډیو لـه نـورو کارکوونکو،لـه افتخاري همکار (عبدالستار ستوري) او نورو سره هر اړخیزه ټلوېزیوني مرکې وکړې، د بُست راډیو خبریال (احمد شاه پاڅون) له ما څخه هم هیله وکړه چې یوه راډیویي مرکه ورسره وکړم، هغه سره ستدیو ته لاړم، نږدې (۲۵) دقیقې مرکه مو وکړه چې اکثـره پـر فرهنګـي مسـایلو را څرخېدله.

د بُست راډیو کارکوونکو زمونږ ډېر زیات عزت وکړ، ډول ډول جوسونه یې راوړل، چای یې راوړ، له محبت او اخلاصه ډک مجلس مو ورسره وکړ او د فرهنګـي کـارونو د سـرته رسـونې لپـاره مـو د ګـډې

ملګرتیا ژمنه وکړه. له هغوی څخه تر خدای پامـانې وروسـته، نـږدې یوولس بجې وې، چې بُست هوټل ته ورسېدو، د ډوډۍ وخت نه و، خـو

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوربنو مورې ته یو څه تیار کړل، تر هغه وروسته خونې ته لاړم، هلتـــه د ملي تحریک دوه ملګري (محمد اشرف) او (قاري بختیار) د مخه مورې ته منتظر وو. تر لږې دمې وروسته قاري بختیار راته یو ښکلی شعر په ترنم کې واوروه. د تحریک او نورو کارونو په باب مو له (محمد اشرف پروانه) او (سردارمحمد همدرد) ورور سره تفصیلي خبرې وکړې. تر (۱۲) بجو پورې مو هغوی سره مجلس وکړ، بیا هغوی د کور او مورې د خوب پر لوري لاړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اراکوزیا پوهنتون

د جوزا پر لومړۍ نېټه د شنبې سهار کله چې مو په بُست مېلمستون کې چای وڅښه، نو د والي صیب یو سکرتر راته وویل : ((تاسو، فراهي صیب او انځور صیب یو ځای ته سفر لرئ))، ما وویل: ما خو دېرو دوستانو سره وعده ایښې، که زه پاتې شم نښه به وي، که والي صیب له

رسمي اندېوالانو سره لاړ شي، نښه به شي، که ماته اجازه راکړئ، خوشاله به شم، هغه وویل، نه! والي صیب دېر ټینګار کړی، ستاسو تګ حتمي دی، (لس پنځه لس) دقیقې وروسته بیا راغی،ما ته یې وویل: ځان تیار کړه، ما بیا وویل: که زه لاړ نه شم نښه به وي، دلته به دوستان وګورم،

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه بیا خپله خبره تکرار کړه، ویې ویل: ((ژر ځو، تر لس یوولسو بجــو بېرته راځو.)) ما له نورو خلکو سره پر وعدې سربېره (بشر مل صــیب) سره هم وعده کړې وه، بشرمل د دویم ټولګي زده کوونکی، د هلمنــد ادبي بهیر غړی، ښه شاعر دی او په ډېر کم عمر کې د پښو سړیو کارونه کوي، هغه نن په ســباوون ټلوېزیــون کــې د کوچنیــانو لپــاره ټولنــه پرانیستله، هغه سره مې ژمنه وه، خو د والي صیب د سکرتر او وروسته

بیا د فراهي صیب په ټینګار د والي صیب له کاروان سره ملګری شوم. د هلمند د خلکو استازې نسیمه نیازی خور هم دا مهال په بُست هوټــل کې له موږ سره یو ځای شوه. د امنیت رییس ښاغلی (نعیم مومن)، یــو تن ډرېور، زه (یون) او (نسیمه نیازی) خور د امنیت رییس په مرمۍ ضد ډاډسن ګاډي کې کېناستو، لومړی د ارکوزیا پوهنتون ته لاړو، په ارکوزیا

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهنتون کې د طب پوهنځي پرانیسته وه، دا پوهنتون چې (درې کاله) د مخه پر (۱۳۹۰) کال جوړ شوی، ټول (۸۱۰ شاوخوا) محصلین او (۵۱) استادان لري، د پوهنتون ریس ښاغلی (قدرت الله یعقوبي) دی، پوهنتون په ښه معیار فعالیت کوي، د هلمند خلک او محصلین ورځخه خوشاله برېښېدل. د غونډې پیل د قران کریم د څو مبارکو ایتونو په تلاوت وشو، بیا ملي سرود وغږول شو، د پوهنتون رییس، لنډه وینا وکړه، بیا والي صیب د ارکوزیا پوهنتون او په هغه کې د طب پوهنځي د

پرانیستې په باب لنډې خبرې وکړې او دا یې د هلمند په تحصیلي ډګر کې یوه نوې زیاتونه وبلله. په غونډه کې له کابل څخه پر راغلو مېلمنو ستاینلیکونه هم ووېشل شول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیا مو په ګډه د طب پوهنځي د پرانیستې پتې پرې کړه او ټولو په ګډه خوړه (شېرینې) وخوړله، هغه کسان چې له والي صیب سره په سفر کې ملګري وو، هغوی راووتل او نورو خپلې غونډې ته دوام ورکړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ناد علي پر لوري

کله چې مو د ارکوزیا پوهنتون د طب پوهنځي پرانیسته وکړه، نو د (ناد علي) ولسوالۍ پر لوري مو حرکت وکړ. د امنیت رییس په مخکې سیټ، زه او نسیمه نیازۍ خور په شاته سیټ کې ناست وو، دا نو په ټول عمر کې دې ولایت او دې ولسوالۍ ته زما لومړی سفر و. سهار لس بجې به وې چې د ښار له څنډو پر هغه پله پورې وتو چې لښکرګاه ښار له ناد علي (ناوې ، مارجې او ګرشک) ولسوالیو سره وصلوي. سړکونه د خدای (ج) په فضل ټول پاخه شوي وو، ولسوالۍ ته

غځېدلې لاره هم په ښه او اساسي ډول رغېدلې وه.

د پاخه سړک تر څنګ کیندل شوي نهر د یوه عصري تمدن مظاهره کوله. د امنیت رییس دوه کاله مخکې پر لښکر ګاه ښار د طالبانو د برید

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه وکړه. هغه وویل: ((هغه مهال د هلمند سیند د وچکالۍ له امله تقریباً وچ شوی و؛ ډېرې کمې اوبه په کې وې، د سیند دې غاړې ته په سوونو طالبانو پر لښکرګاه ښار د برید نیت درلود، ان ویل کېږي چې انګرېزان هم ورسره همغاړي وو، پر ښار سخته جګړه ونښته، خو مورږ او د ښار مدافعانو د انګرېزانو او نورو بهرنیانو له مرستې پرته طالبان پر شا وتمبول، د طالبانو په سلګونو مړي دلته او هلته پر ځای

پاتې شول، کله چې انګرېزان زمورږ له دفاع خبر شول، نو هغوی هم ځانونه راورسول، ډزې یې پیل کړې، دا نو بیا هغه مهال و چې طالب په سیمه کې هېڅ موجود نه و، لښکر ګاه او په مجموع کې هلمند سخت جنګونه زغملي دي، اوس د خدای فضل دی، مورږ ګنو ولسوالیو ته د ځمکې له لارې سفرونه کولای شو. امنیت به نور هم ښه وای، که مرکزي حکومت هلمند ته پاملرنه کړې وای.))

(c) ketabton.com: The Digital Library

نړدې (پنځلس کېلومتره) مزل به مو کړی و، هوارو، پراخو او ښېرازو ځمکو چې په ونو او شینلیو پوښلې وې عجیبه منظره جوړوله، ســړي چې نور وچکالۍ ځپلی او شاړو نیولی افغانستان لیدلی وي، نو د هلمند دا ولسوالۍ ورته داسې ښکاري چې د ختیزې اروپا کومه سیمه ګوري، نیمه میکانیزه زراعت یې هغه چاته خورا خوند ورکوي چې له شینلیو او کرنیزه مسایلو سره لېوالتیا لري. تر شل پنځــه ویشــتو دقیقــو مزلــه وروسته اصلي هدف ته ورسېدو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نادعلي او ښوونځي

والي صیب او د پوهنې کاري ټیم اصلاً موږ ناد علي ولسوالۍ کې د ښوونځیو د پرانیستې لپاره بللي وو، دلته د یو ښوونځي د ودانۍ دېره اینښودل کېده، دا لېسه په (ځلور لارې) سیمه کې موقعیت لري چې دوی یې ((چهار راهي)) بولي او لېسه هم د (عبدالحی) لېسې په نامه یادېده.

د قران کریم د څو مبارکو ایتونو تر تلاوت او د ملي سرود تر غږولو وروسته لومړی د ناد علي ولسوال ښاغلي (انجنیر محمد ابراهیم) خبرې وکړې. دی یو ځوان ولسوال و او له ظاهري ځېرې او چلنده خورا

با استعداده ښکارېده، لومړی یې مېلمنو ته هر کلی ووایه، د امنیت په باب یې خبرې وکړې، په ناد علي کې یې د زده کوونکو په باب وویل چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټول (دولس زره) (۱۲۰۰۰) زده کوونکي لرو، له هغې جملې څخه درې زره (۳۰۰۰) تنه نجونې دي.

ورپسې د پوهنې رییس ښاغلي (عبدالمتین جعفر) خبرې وکړې، ده د خپلو خبرو په ترڅ کې وویل: ((اوس مورږ په ټول هلمند کې (۲۵۲) بابه

ښوونځي لرو، (۵۳) ښوونځي مو ښرته پرانیستل او (۱۳۰) ښوونځي لا هم ترلې پاتې دي. په (۲۵۲) ښوونځیو کې (۶۰) بابه ښـــوونځي ودانـــۍ لري. په ټول هلمند کې (۲۵۲) ښوونځي دي چې (۷۲) یې لېسې دي.

په(۱۳۹۲ل)کال کې مو (۴۴) پروژې لرلې چې زیاتې برخې مو بشپړې کړې. د (عبدالحی ښوونځي) ودانۍ چې په څلور جریبـــه او (۷) بســـو ځمکه کې جوړېږي، هم د همدې پروژو له جملې څخه ده، دا ښوونځی (۱۲) درسي خونې او نور ملحقات لري.))

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورپسې د هلمند والي ښاغلي الحاج محمد نعیم وینا وکړه، هر کلی یې ووایه،د امنیت، د کوکنارو د کښت کمښت او نورو مسایلو په باب یې تر خبرو وروسته وویل: ((ناد علي کې اوس د خدای په فضل بند مکتب نه شته، (۷) ښوونځي بند وو، هغه هم خلاص شول))! والي زیاته کړه: ((په ناد علي کې د نجونو لپاره شپږ ښوونځي فعال دي چې یوه یې لېسه ده.))

د والي صیب تر خبرو وروسته دعائیه وشوه او بیا ټول راغلي هیئت چې فراهي صیب، انځور صیب، نسیمه نیازی او نور په کې شامل وو، ټولو په ګډه د ښوونځي د ودانۍ ډبره کېښوده. کله چې ډبره کېښودل شوه، یو سپین ږیری چې دیني عالم هم و او غټه لونګۍ یې پر سر وه، ویلی: یې چېرې دی (یون) صیب، چېرې دی؟ زه ورته یو چا

معرفي کړم، ویل یې دغه دی، هغه ویل نه دا نه دی، ما ویل، چې یون صیب به غټ سړی وي غټ غټ برېتونه به یې وي، غږ یې به ترې نه چاپېرېږي، بیا نو غاړه یې راکړه، د مورشیدې دې شه ټول کابل دې وخوځوه، زمونږ د زړه زنګ دې لرې کړ، یاره چې همدلته راسره پاتې

(c) ketabton.com: The Digital Library

شې نو خورا خوند به وکړي. ما ویل، مننه، بیا بل وخت. له خلکو سره تر خدای پامانۍ وروسته مو مو یو څو دقیقې مزل وکړ. ولسوالۍ ته ورځېرمه د (قلعه هزاره) په نامه یو بل ښوونځی چې تیار جوړ شوی و، د

هغه پتۍ پرېکولو ته ورغلو، دلته هم د معمول په څېر د قرانکریم د څو مبارکو ایتونو تلاوت وشو، بیا ملي سرود وغږول شو، بیا د پوهنې رییس خبرې وکړې، والي صیب خبرې وکړې، نسیمې نیازۍ چې د هلمند د

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلکو استازې ده، لنډه وینا وکړه،ناست کسان چې ټول شمېر یې تر سلو تنو نه زیاتېده، نجونې او هلکان په کې شامل وو، یو شمېر یې قومي مخور وو، ټول د همدې شاوخوا سیمې اوسېدونکي وو. نیازۍ خور دې خلکو ته په خطاب کې وویل: ((زه هم د همدې ولسوالۍ یم، ستاسو خور

یم. تاسو ټول باید زده کړې وکړئ. خصوصاً خویندو ته مې خطاب دی. که ما زده کړې نه وای کړی، نو نن مې په پارلمان کې ستاسو نمایندګي نه شوای کولای، نو ټول باید تعلیم ته مخه وکړو، له تعلیم پرته مو د خلاصون هېڅ بله لاره نه شته، تردې وروسته د ښوونځي پرانیسته وشوه. دا ښوونځی د (قلعه هزاره اناثیه) نومېده، یوازې د نجونو لپاره و ، ښه په بنسټیز ډول جوړ شوی و، ځوکۍ او مېزونه یې ټول په ښه مستحکم ډول جوړ شوي وو، د دېوال پر مخ تورې تختې او سپین تباشیر سړي ته خپل ماشومتوب او د ښوونځي دوران رایاداوه. کله چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

مو ښوونځی پرانیست، نو د ښوونځي د مسولینو او معارف چارواکو لــه خوا په غونډه کې راغلو مېلمنو ته د ملي دود په توګه د عزت لونګی هم ور پر سر شوې. د دغه ښوونځي تر کتنې وروسته مو یوکرنیز مرکز هــم وکوت چې هغه هم نوی جوړ شوی و، هلته د بېوزلو ښځو او کونډو لپاره یو کورس هم ترتیب شوی و، د هلمند د کرنې ریاست له خــوا بېوزلــو مېرمنو او کونډو سره (دوه، دواوزې) مرسته هم کېدله. دا کار که څه هم هلته د ښځو او نورو خلکو له خوا تائید شو، خو ویل یې چــې د (اوزو) قیمت خورا لوړ دی، یوه اوزه په (دېرش زره) افغانی تمامه شوې وه. ددې مرکز تر لیدنې وروسته د لښکرګاه ښار پر لوري وخوځېدو. دولس نیمې بجې وې، چې لښکرګاه ته ورسېدو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ملي تحریک غونډه

کله چې له نادعلي ولسوالۍ څخه لښکرګاه ته راغلو او بیا بُسټ مېلمستون ته نو ښه ستړي وو، ژر مې پر ځان اوبه تېرې کړې، سردار محمد همدرد صیب او حاجي صیب محمد اشرف ته مې زنګ ووهه، هغوی وویل: د مدني ټولنو په دفتر کې د تحریک ملګري راټول شوي او

ستاسو انتظار باسي. زه او پټان صیب سملاسي د مدني ټولنې پر لوري وخوځېدو، تر یو څو دقیقو مزله وروسته هلته ورسېدو. د مدني ټولنې په دفتر کې د ملي تحریک (۱۵-۲۰) تنه هغه ملګري سره راټول شوي وو، چې د لښکرګاه له ښار او نړدې سیمو څخه وو، د وخت د کمښت له امله مو په ولسوالیو کې د تحریک نور غړو ته زحمت ور نه کړ. تر پېژندګلوۍ وروسته مو غونډه پیل کړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

غونډه د ښاغلي (ملا عبدالرشید) له خوا د قران کریم د څو مبارکو ایتونو په تلاوت پیل شوه، بیا د ملي تحریک غړي ښاغلي (محمد اشرف) هر کلی ووایه او ددې غونډې د جوړېدو اړتیا یې په ډاګه کړه، بیا د مدني ټولنې مشر ښاغلي (سردار محمد همدرد) خبرې وکړې او په هلمند کې یې د ملي تحریک د څانګې د جوړېدو پر اړتیا ټینګار وکړ، دغه راز یې د مدني ټولنې په استازۍ د همکارۍ ژمنه وکړه، ورپسې

ښاغلي ډاکټر (شمس الرحمن) په هلمند کې د تحریک د منظمو تشکیلاتو د جوړېدو غوښتنه وکړه او و یې ویل: په هلمند کې د ملي تحریک مینوال او لېوال خورا زیات دي، څومره چې ژر کېږي، باید د تحریک څانګې په هلمند کې فعالې شي، نورو ځوانانو هم په ترتیب سره خبرې وکړې. د هېواد پر ځوان نسل یې پر پانګونې ټینګار وکړ. د تحریک غړو په یوه خوله د ډار او وېرې پر وړاندې د تحریک ملي مبارزه وستایله. د تحریک په غړو پسې ما خپلې خبرې وکړې، د تحریک پر تېرو فعالیتونو مې رڼا واچوله، د تحریک د اوسنیو فعالیتونو په باب مو

(c) ketabton.com: The Digital Library

بحث وکړ او راتلونکو احتمالي فعالیتونو او پلانونو ته مې ګوته ونیوله. د تحریک ټولو غړو په تېره موده کې د تحریک د غړو فعالیتونه وستایل او راتلونکي ته یې لا هیله منتیا ښکاره کړه. د غونډې په پای کې پرېکړه وشوه چې لومړی به په هلمند کې د تحریک د خپلو غړو په خوښه له خپله منځه یوه لارښوده جرګه یا شورا جوړه شي، دا شورا به ورو ورو د تحریک د ځانګو د جوړېدو په اړه پرېکړه کوي، بیا به لومړی په لښکرګاه او وروسته به په ولسوالیو کې د تحریک ځانګې جوړوي. غونډه په دعایې سره پایته ورسېده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بُست پروډکشن

کله چې مې د تحریک له غړو سره غونډه پایته ورسېده، نو د تحریک یو غړي راته وویل چې دلته د (بُست پروډکشن) په نامه یو پروډکشن کار کوي، د هغه مشر او څو تنه ملګري یې راغلي، تاسو سره ګوري، ما ویل مهرباني وکړه، رایې وله، د خونې په یوه ګوټ کې کېناستو، (محمد اصف دلاور)، د بُست پردوډکشن موسس راته لومړی خپل پنځه تنه ملګري راوپېژندل، بیا یې د بسُت پروډکشن په باب معلومات راکړل، ویې ویل له تېرو درې څلورو کلونو راهیسې فعالیت کوو، مستند فلمونه جوړوو، فلمونه هم ژباړو او دوبله کوو یې هم.

محلي ټلوېزیونونه زمونږ تولیدات نشروي، اوس تر (۲۵) زیات ممثلین لرو، لنډ کمیډي فلمونه هم جوړوو، ستیج ډرامې هم، د هر یوه بېلګه یې په کمپیوتر کې رابنکاره کړه، ما دلاور صیب ډېر وهڅاوه، رښتیا هم ډېر زړور هلک دی، چې په یوه تنګ او اغزن چاپېریال کې یې د هنري

(c) ketabton.com: The Digital Library

کارونو لپاره لاره پرانیستې ده، دلاور وویل: پخوا ډېرې موسسې فعالې وې، مورږ څخه یې د پروګرامونو د جوړېدو غوښتنه کوله، زمورږ تولیدات یې هم اخیستل، خو په دې وروستیو وختونو کې ډېر شیان پر تپه ولاړ دي. ما دلاور صیب ته وویل، ښه ده چې په خپلو پښو ودرېږو، ورو ورو پرمختګ تر یو ناڅاپي پرمختګه ښه دی، یو بل سره به ملګرتیا کوو، هیله ده چې د هلمند پر مارکیټ سربېره د هېواد نورو برخو ته هم خپل تولیدات ورو ورو رسوو.

د بُست پروډکشن پر کارونو خورا خوشاله شوو، خو وخت نه و چې

د هغو د عملي کارونو جریان مې له نږدې څخه کتلی وای، بل وخت ته مې ورسره ژمنه وکړه، له دوی مو خدای پامانې واخیسته.

تر هغه وروسته(امیري) هوټل ته لاړو، هلته د ولایتي شورا په نویو ټاکنو کې بریالي کاندید، ښاغلي (حاجي عبدالکریم اتل) مورږ ته ډوډۍ تیاره کړې وه، هلته توپان وزیری صیب او نور ملګري هم وو، خورا

(c) ketabton.com: The Digital Library

خونـدوره ډوډۍ وه، لـوکس او پـاک هوټـل و، د هوټـل کـارګرانو د افغانستان له درې رنګه بیرغ څخه کمیسونه جوړ کړي وو، خـورا ښـه ښکارېدل. ډوډۍ خوندوره او هوټل خورا ښایسته وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بُست پوهنتون

په (امیري) هوټل کې تر ډوډۍ خوړلو وروسته د مېلمستون پر لوري وخوځېدو، هلته له رسېدو سره سم بیا هم موټر ولاړ وو، مورږ ته یې وویل چې بُست پوهنتون کې غونډه ده، والي صیب او ټول مېلمانه هلته ځي، موټر کې کېناستو تر لس دقیقو مزله وروسته بُست پوهنتون ته ورسېدو. (۱۵) کم څلور بجې وې چې غونډه پیل شوه، د غونډې

لپاره خورا ښه ترتیبات نیول شوي وو. غونډه له معمول سره سم د قران کریم د څو مبارکو ایتونو په تلاوت سره پیل شوه. ورپسې ملي سرود وغږول شو. بیا د بُست پوهنتون عمومي رییس ښاغلي (احمد جان پوپل) خبرې وکړې، هغه وویل: بُست پوهنتون پر (۱۳۹۱ل) کال تاسیس

(c) ketabton.com: The Digital Library

شو، اوس د طب، انجنیري او کمپیوټر ساینس پوهنځي لري، (۶۰۰) محصلین همدا اوس په دې پوهنتون کې زده کړې کوي. ورپسې د بُست

پوهنتون علمي مرستیال خبرې وکړې، بیا د هلمند والي (حاجي محمد نعیم) خپله وینا وکړه او په هلمند کې یې په تحصیلي ډګر کې وروستۍ بریاوې وستایلې، ده په لښکرګاه کې د درېیو خصوصي پوهنتونو شتوالی په تحصیلي برخه کې غوره پرمختګ وباله، ورپسې استاد غلام

نبي فراهي، استاد حبیب الله رفیع، د امنیت رییس (نعیم مومن) او بیا ما (یون) خبرې وکړې، د بُست پوهنتون پرمختګونه مو د ستاینې او

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوښې وړ وبلل. د غونډې په بهیر کې ددې پوهنتون علمي مجله (بُست پوهنتون) هم ووېشل شوه، خورا ښه علمي او خوړه مجله وه، د غونډې په پای کې له کابل څخه راغلو مېلمنو ته ستاینلیکونه هم ورکړل شول.

غونډه پر دعایې سره پایته ورسېده، بیا مو د بُست پوهنتون څلور پوړیزه ودانی، درسي او اداري خونې وکتلې، خورا عصري، پاکې

مجهزې او مکملې وې.د عصر اکثره غونډتنې په کې پوره شوې وې، د مرکز کابل تر خصوصي پوهنتونو یې سیستم، سویه او سلیقه لوړه ښکارېده، سړي ته یې ژر تر ژره د تدریس اشتها راوستله، له ښاغلي احمد جان پوپل څخه مې د هغه د سلیقې، سویې او پوهې له امله مننه وکړه، زه پر دې هم خبر وم چې ښاغلی پوپل د یوې درنې کورنۍ غړی دی، دا معلومات مې هم درلودل چې پلار یې ښاغلی (حاجي ادم خان

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوپلزی) دا شپږ کاله کېږي په بګرام کې د کورنیو او بهرنیانو له خــوا د کوم تور په تور بندي دی، عجیبه خبره خو دلته دا ده چې ویل کېــږي پلار یې د طالب او القاعدې په تور بندي دی، زوی یــې پــه اقتصــاد او حقوقو کې دوه ماسترۍ لري او د سیمې په کچه یې یو ښکلی پوهنتون

جوړ کړی دی، پښتون خو وي همداسې چې د دومره ستر علمي مرکز جوړول یې هم له توره نه شي سپینولای.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهنتون په لیدو خورا خوشاله شوم، فراهي صیب ته مې وویل چې یو ځل دوه خو به تدریس ته راځو، د پوهنتون لیدنې زمونږ په ذهن کې یوه خوږه خاطره پرېښوده او جوړونکي ته مې د زړه له کومې دعا وکړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لښکرګاه واټونه

د بُست پوهنتون تر لیدنې وروسته د امنیت ریس (نعیم مومن) مورِ تر بُست مېلمستونه ورسولو. نسیمې خور وویل: سبا تاسې روان یاست، خو د لښکرګاه ښار مو ونه لیده، زه خپل موټر راغواړم چې ښار دربانديې وګورم، دا مهال دلته د امنیت کورلا موټر ولاړ و، امنیتي مسؤل وویل، ستاسو د امنیت مسؤلیت زمورِ پر غاړه دی، تاسې چې

هر چېرته ځئ، مورِ درسره یو، خپل موټر مه راغواړئ، همدې کرولا موټر توري ښیښې لرلې، په هغه موټر کې کېناستو، د هلمند د مرمرو فابریکې له څنګه تېر شو، د ښار واټونه خورا ښکلي او لوی وو، د ښار ټول

(c) ketabton.com: The Digital Library

سړکونه او فرعي سړکونه پاخه وو، نسیمې خور وویل، اول (زاړه) بازار ته ځو، هلته ډېر ښه ایسکریم خرڅېږي، هلته ځو، لومړی هلتــه ورغلــو، نسیمې خور وویل، موږ چې واړه وو کله چې به له لېسې څخه رخصــت شو، نو دې ایسکریم ته به ضرور راتلم، خورا خوندور ایسکریم دی، هغه خوند چې زما په خوله کې دی، تر اوسه مې نه هېرېږي. ما ورته وویــل، ګوره هسې مزه به ونه کړي، دې وویل وبه یې ګورې ډېر خوندور دی، ژر یې هلته ورسولو، ډېرېور کښته شو، ((رووف شېریخ والا)) څخه یــې ژر موټر ته ایس کریم راوړ، نسیمې خور وویل: څنګه دی؟ خوندور دی که نه؟ سره له دې چې ډېر خوندور نه و، متوسط و، خو ما ورته وویل: ډېر

خوندور دی. ما ورته زیاته کړه دېته چې سړی وړوکی وای، پیسې هــم ورسره نه وای او له مکتبه هم راتښتېدلای وای، نو بیا دې دا ایس کریم خوړلای وی، نو عجب خوند به یې کړی وای، ته یې چې خوندور ګڼې، دا د همغه ماشومتوب خوند او خاطره ده، ما وویل: یو سړی و، (اش) یــې

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله نه و خوړلای، یو چا ورته ډېر صفت کړی و، ورته یې ویلي وو: کلـه چې ښار ته لاړې، نو پلان هوټل ډېر ښه (اش) پخوي، حتمـي بـه یـې خوړې، داسې خوندور دی چې خوند به دې په عمر کې له خولې ځخـه ونه ځي. کلیوال سړی چې ښار ته راغلی و، نو د هوټل شاګرد تـه یـې وویل (اش) راوړه، هغه ورته عاجل (اش) راوړ، ده وخوړ، خو په خوند یې پوه نه شو، بیا یې نور شیان ورته راوړل، هغه یې هم وخوړل، څو شېبې وروسته یې بیا غږ وکړ، و هلکه! اش راوړه، د شاګرد فکر نه شو، بیا یې په زوره غږ وکړ، و هلکه (اش) راوړه اش!، هغه ورته وویل اش خو مـې راوړ! ده وویل رادې وړ؟ هغه وویل هوا! ده وویل: څه شو؟ هغه وویل ودې خوړ، ده وویل ښه ومې خوړ، هغه وویل هوا! نو ده وویل: ښه ومې خوړ، نو څومره مزه به یې کړي وي!؟

ما نسیمې خور ته وویل چې دې ایسکریم ته همغه د (اش) اشتهاه په کار ده، نسیمې خور هم سخت وخندل، ما نسیمې خور ته وویل، ایـس کریم به هم خورو، خو ښار کې به هم ګرځو، خکه چې وخت ضایع نـه شي، د ښار ډېرې واټونه مو وکتل، نسیمې خور خپل نوي کور ته بوتلو، ښایسته کور یې جوړ کړی و، ما ورته وویل، وکیل چې کـور، دېـره او هوجره ونه لري، تر دې وروسته ډېره سخته ده چې یوازې په وچ وعظ او نصیحت سیاسـت وکـړي او خپـل پلانونـه عملـي کـړي. د نسـیمې

(c) ketabton.com: The Digital Library

خور د کور تر کتنې وروسته بیا ښار کې د ببلابېلو واټونو پر لیدو مصروف شو، دا وخت مې نسیمې خور ته وویل: د (هلمندوال) صیب مرحوم کور راته پیدا کړه چې هلته لاړ شم، زامنو ته یې فاتحه وکړم، هلمنـدوال صیب د هلمند یو تکړه قومي مشر و، په بېړنۍ لویه جرګه او د اساسـي قانون په لویه جرګه کې د هلمند د خلکو استازی و، ډېر هېواد پـال او ملي شخصیت و، زما ډېر دوست و، تر مړیني د مخه یې راته زنګ ووا‌هه چې زه سخت مریض یم، هندوستان ته د درملنې لپاره ځم، دا دنیا فاني ده که زه لاړم، نو زامنو ته مې وصیت کړی چې (یون کاکا) مو کومه خبره کوله، هغه به ضرور منئ، نو ستا به امر وي او د ورېرونو به دې غـاړه . د هلمندوال صیب خبرو، همغه وخت ډېر ولړزولم، دا په ټلېفون کې د هغه وروستۍ خبرې وې، ما بیا نه هلمندوال صیب ولید او نه مې ورته خبرې واورېدې، کله چې هلمند ته لاړم، نو اول مې د هلمندوال صیب د کور او زامنو پوښتنه وکړه، زموږ هلمندي ملګرو هلمندوال صـیب ډېـر ښـه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پېژنده، د هغه مشر زوی (عزت الله هلمندوال) یې هم پېژنده، پر لومړۍ شپه یې ورته ډېر زنګونه ووهل، خو رخ نه شو، مورِ سره چې په موټر کې کوم امنیتي ملګری و، هغه وویل، ما د هلمندوال صیب کور لیدلی، هلته به ورشو، تر یو څو دقیقو مزله وروسته هلته ورسېدو، د هلمندوال صیب مشر زوی (عزت الله هلمندوال) په کور کې نه و، کشر زوی یې راووت، هوجرې ته ورسره ننوتو، دعا مو ورته وکړه او ژر راووتو.

دا وخت نسیمې خور وویل: زما ورونه (عزیز) او (حفیظ الله) ستا ډېر مینوال دي، هر وخت تاسو یادوي (عزیز) یوه (وارلس تي وي شبکه) جوړه کړې ده، افغاني چینلونه ټول په کې دي، (ژوندون) هم په کې دی، هغه به هم وګورې، یوازې څو دقیقې به ورسره پاتې شو.

تر یو څو دقیقو مزله وروسته هلته (عزیز وارلس نېټورک) ته

ورسېدو.د نسیمې خور ورونو هر یو (عزیز) او (حفیظ الله) مورِ ته تود هر

(c) ketabton.com: The Digital Library

کلی ووایه او تودې غېړې یې راکړې، ډېر زیات خوشاله شـــول، هغـــوی وویل، لکه خوب چې ګورو، دا زمونږ یو ارمان وچې تا به ګورو او هغه هم په هلمند کې. حفیظ الله وویل، هلمند ته باید د ډېر وخت لپاره راشې، په دومره لنډ او تنګ وخت کې زمونږ تنده نه مـــاتېږي، (حفـــیظ الله) د سیمه ییزو شوراګانو مشر دی، ډېر زیات اجتماعي روابـــط لـــري، هغـــه وویل، په سوونو سپین ږیري او مشران به درته دعوت کړم، ټول درتـــه سخت احترام لري، خپله تګلاره به ورته بیان کړې، ما وویل، که ژوند و، بیا به راشم، د ډېر وخت لپاره، اوس خو لنډ تنګ رسمي سفر و. ښاغلی (عزیز) دا نېټورک داسې جوړ کړی چې لین نه غواړي، یو بکس دی هغه کې یې (۳۰-۴۰) چینلونه اعیار کړي دي،(څلور زره افغانی) قیمت لري، د هلمند ولسوالیو ته خدمات وړاندې کوي، هر څوک کولای شي، ددې بکس په اخیستلو سره افغاني چینلونه په اسانۍ سره وګوري، دا مهال د نسیمې خور وراره (داود) او ښاغلی (نجیب) د افغان ټلیکم مشـــر هـــم حاضر وو.له هغوی څخه مې مننه وکړه او کورودانی مې ورته ووایه، ډېر ټینګ ست یې راته وکړ، خو مونږ ترې په وچ زور اجازه واخیسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملت بابا پارک

د (عزیز وارلس نېټورک) تر کتنې وروسته د هلمند پر سیند پر تړل شوي پله پورې وتو، د (ملت بابا پارک) ته ورغلو، دا خورا ښایسته، ښکلی او شین پارک دی ،ځوان پارک دی، نړدې (شل جریبه) مساحت به لري، ځینې ودانی، کانتین او د خولې ودانی هم لري. خو ودانی یې اوس اکثره ګرېدلي دي، رنګ یې هم اوښتی، د پارک په مننځ کې یو ستېج دی، چې چت ته یې زینه هم پورته شوې. پارک ډېر ښایسته دی، خو عزت یې لکه څنګه چې پکار دی، هغسې نه کېږي،

نسیمې خور وویل، دا پارک د (اسدالله وفا صیب) او (ګلاب منګل صیب) په وخت کې خورا ښایسته و، خو اوس دا دی ورځ په ورځ خرابېږي. څو

(c) ketabton.com: The Digital Library

دقیقې په پارک کې وګرځېدو، هم خوشاله شو او هم خفه، ګڼ شمېر ځوانان پارک ته راروان وو، لوبې او ساعتیرۍ یې کولې، د وتو پر وخت د دروازې ساتونکي، چې ټکټونه یې په لاس کې وو، په خورا مینه خلاصه غېږ راکړه: یون صاب مولا دې راوله! نسیمې خور وویل: ټول هلمندوال دې پېژني، معرفۍ ته دې اړتیا نه شته، هغه ته مې وویل: خلک مفت

راځي، که ټکټ ورکوې؟ هغه وویل، نه ټکټان ورکوو، اوس مو دا کار پیل کړی، چې په همدې پیسو دا ویجاړ ځایونه ښېرته جوړ کړو او د پارک خدمت وکړو، دې وروستۍ خبرې ښېرته لږ خوشاله کړم، هغه ټینګ هرکلی او ټینګ ست وکړ او موږه ټینګه خدای پامانې وکړه او ښېرته د سیند دې غاړې ته پر پله راواوښتو، دلته هم هغه پارک ته ورغلو چې د هلمند د سیند پر غاړه جوړ شوی، ډېر لوی نه دی، خو ګڼه ګوڼه په کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېره وي، دا د (میرویس نیکه پارک) نومېږي. مازیګر لمونځ نور په قضا کېدو و، ژر مې هلته په جومات کې دوه رکعته مسافرانه لمونځ وکړ، څو شېبې نور هم هلته تم شو، هر ځوان چې به زمونږ له ځنګه تېرېده، یــو ستړی مشي او د یادګاري عکس د اخیستلو غوښتنه بــه یــې کولــه، ماښام په نړدې کېدو و، بُست مېلمستون چې مونږ په کې اوسېدو هغــه هم دلته ډېر نړدې و، هلته ستانه شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هلمند سیند مشاعره

په مېلمستون کې تر یو څه دمې وروسته، بیا احــوال راغــی چــې

مشاعره تیاره ده، مشاعره لــه پــلان ســره ســمه جــوړه شــوې وه، د (لښکرګاه ورزشي ستېډیم) د مېلمنو هر کلي ته انتظار ایسته، ستېډیم

په ولایتي کچه خورا ښکلی او شین دی، ټاکل شــوې وه مشــاعره تــر مانښام لمانځه وروسته پیل شي، خو ځرنګه چې زمونږ په هېواد کې هېڅ کار پر وخت نه پیلېږي او نه ختمېږي، مشاعره هم تر ټاکلي وخته څــه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروسته یانې څه کم نهه بجې پیل شوه، د مشاعرې تر پیل د مخه مـې کنو هلمندوالو او جګړه ځپلو معلولو هېوادوالو سره یادګاري عکسونه واخیستل.د مشاعرې ستیج ښکلی و، خو رنا په کې سمه خوره نه وه، نو ځکه خو یې تصویر ډېر روښانه نه برېښېده، لومړی د قران کـریم څـو

مبارک ایتونه تلاوت شول، بیا ملي سرود وغړول شو، بیا والـي صـیب شاعرانو، مېلمنو او هلمندوالو ته هر کلـی ووایـه او د هلمنـد سـیند مشاعرې د تاریخ او څرنګوالي په باب یې رنا واچوله، په مشاعره کې له

کابل، ختیزو ولایتونو، کندهار او شاوخوا ولایتونو او کوزې پښـتونخوا

(c) ketabton.com: The Digital Library

څخه ګڼو شاعرانو ګډون کړی و. د مشاعرې په پیل کې یو څه بې نظمي هم وه او شعرونه هم یو څه بې خونده او اوږده وو، مشاعره یې د پیکه والي خواته بیوله، خو وروسته هم نظم ښه شو او هم شعرونه خواږه شول. دغه لاندې شاعرانو خپل شعرونه او نظمونه واورول: بریالی هلمند، سردار محمد همدرد، محمد اسمعیل شریعت یار، ملا محمد

حنیفي، انجنیر محمد داود فرهنګ، سید محمد حیرت، عبدالهادي عمری، شریف الله دوست، احمد قیس هاشمي، علیشاه مظلومیار، جانان نجات مل، سردار محمد صدیقي، عطا محمد سیلا، زمری بستی، نظر محمدنیازی، حبیب الله رفیع، عبدالغفور لېوال، لال پاچا ازمون او ځینې نورو شاعرانو خپل شعرونه واورول.

په تولیز ډول ښه مشاعره وه، شعرونه اکثره پر ملي وحدت، اسلامیت، هېواد پالنې، سولې او نورو مسایلو څرخېدل، یوولس بجې وې

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د یو تن مسؤل له خوا راته وویل شول چې بُست مېلمستون ته ځه، ډوډۍ تیاره ده او مشاعره هم نوره په ختمېدو وه، که څه هم ما غوښتل تر پایه مشاعرې ته کېنم، خو تینګار یې وکړ چې ډوډۍ وخورئ که مشاعره اوړده شوه، نو بېرته به راشئ، موږ چې کله مېلمستون ته ورسېدو، تر یو څو دقیقو وروسته احوال راغی چې مشاعره هم پایته ورسېده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نړیوال (انټر نېشنل کمپلیکس) روغتون

د شپې تر ناوخته پورې ناست وو، یوه بجه له سردار محمد همدرد صیب سره د هغه د روغتون لیدو ته لاړو، همدرد صیب په یـوه ځلـور پوړیزه ودانۍ کې یو خصوصي روغتون جوړ کړی و، په دې روغتون کې ټول (۱۵) ډاکټران کار کوي او پر یوه وخت د (۲۵۰) ناروغانو د درملنې وس لري. د هلمند او شاوخوا سیمو ناروغان دلته راځي، فیس یې هـم خورا ارزانه دی، د شپې مو له نوکریوالو ډاکټرانـو ســره هــم وکتـل. د

روغتون د بېلا بېلو ځانګو تر کتنې وروسته بېرته د مېلمستون پر لوري

(c) ketabton.com: The Digital Library

وخوځېدو، په لاره کې هم له دېڅوا او هم له اخوا پولیسو ودرولو؛ درېش یې وکړ، د شپې نوم یې وغوښت، خو چې همدرد صـیب ورتـه وویـل: مېلمانه دي، نو په ډېر عزت یې مورِ ته اجازه راکړه. کله چې مېلمستون ته راورسېدو، نو ښه د مزې ستړي وو، زما خو له سهار راهیسې په نس درد و، خو د غیرت په خاطر مې ځان تینګ کړی و، د شپې ډېر ناراحته وم په ډېرې سختۍ مې خوب وکړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سفر وروستۍ ورځ

د یکشنبې سهار چې پاڅېدو، نو تر چای وروســته ټولــو ملګــرو د بېرته تګ تیاری نیوه، موږ هم غوښتل چې لاړ شو، خو ځرنګه چې زموږ ټکټونه یو طرفه وو، نو په افغان جیټ الوتکه کې ځای نه و، همدرد صیب موږ ته په (کام ایر) کې ټکټونه واخیستل، د افغان جیټ الوتنه سهار پر (۸) او د کام ایر الوتنه ماسپښین پر درې بجې وه.

د والي صیب سکرتر ماته زنګ وواهه چې ستاسو ټکټ افغان جیټ کې هم شته، خو ما ورته وویل، چې زه خپل ټیم سره یو ځای ځم، څــو شپېې وروسته مې همدرد صیب ته وویل چې پاتې ملګري بــه وګــورو، هغه وویل، زه به نور میټنګونه تنظیم کړم، دا وخت (حاجي بشــیر)، د هغه ورور (حاجي روح الله) او دوه تنه نور ملګري راغلل، هغو سره مــې پر بېلابېلو فرهنګي مسایلو خبرې وکړې، حاجي بشیر زموږ اندیوال دی، دوبی، هلمند او کندهار کې د سوداګرۍ کاروبار لري، هلمند ته زموږ له راتګ څخه خبر شوی و، نو ځکه زموږ لیدو ته راغی، په هلمند کې یې د تحریک د دفتر پر جوړېدو ټینګار وکړ او هم یې په ولسوالیو کې د ځانګو د جوړونې غوښتنه وکړه. ښاغلي حاجي بشیر سره نورو ملګــرو هــم د تحریک د پراختیا غوښتنه کوله. حاجي صیب بشیر سره لا مجلس پایته نه و رسېدلی چې سباوون ټلوېزیون ته د تلو وخت راورسېد، له حاجي صیب بشیر څخه مو له ناچارۍ اجازه واخیسته او خــدای پامــاني مــو ورسره وکړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سباوون رادیو ټلوېزیون

سهار لس بجې به وې چې، فرید احمد فرهنګ صیب ما پسې راغی، همدرد صیب د سباوون رادیو ټلوېزیون له مسؤل، ښاغلي (میرویس پاځون) سره وعده ایښې وه. فرهنګ صیب، زه (یون) او زما یوه کمره مین او همدرد صیب د سباوون ټلوېزیون دفتر ته لاړو. په لاره کې فرهنګ صیب د هلمند بېلابېل واټونه راوپېژندل چې اکثره د

افغانستان د بېلابېلو ولایتونو په نومونو وو، ننګرهار، هرات، کندهار، لغمان، بلخ او نور واټونه، ما ورته وویل، دا د ملي وحدت او د هېواد د بېلابېلو ولایتونو له پېژندنې سره ډېره مرسته کوي، د ښار واټونه خورا پراخه وو. فرهنګ صیب ته مې وویل: یو انګرېز عالم وایي: که غواړئ د یوه ښار د وګړو فکر معلوم کړئ چې پراخ دی او که تنګ، نو د ښار واټونه، کوڅې او سړکونه یې وګورئ، چې پراخ دي که تنګ؟ که پراخ وو فکرونه یې هم پراخ دي او که تنګ وو، نو د خلکو نظرونه یې هم تنګ

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي، اوس چې د هلمند د لښکرګاه ښار واټونو ته سړی ګوري، د انګرېز پوه د خبرې په مصداق د خلکو نظرونه يې د پراخې څرګندونه کوي.

څو دقیقې وروسته هلته ورسېدو، د ټلوېزیون مشر (میرویس پاځون صیب) او د سباوون ټلوېزیون، نورو کارکوونکو مورِ ته تود هرکلی ووایه، پاځون صیب د سباوون راډیو ټلوېزیون په اړه ټـول معلومـات راکـړل، پاځون صیب له (۱۳۸۷ل) کال راهیسې د یاد ټلوېزیون د جوړونې لپاره هلې ځلې کولې خو راډیو يې لا تر دې د مخه جوړه کړې وه، تر څو کلن زیار وروسته يې هلو ځلو رنګ راوړ او ټلوېزیون هم جـوړ شـو، اوس د هلمند د لوی ولایت په کچه دا خورا ښه رسنیز مرکز دی. په دې راډیو ټلوېزیون کې اوس تر (۳۰) زیات ځوانان پر رسنیز فعالیت بوخـت دي. ټلوېزیون دوه سټیدیوګانې لرلې چې په ښـه ډول جـوړې شـوې دي.

پاځون صیب وویل، : اوس يې راډیو ټلوېزیون ته خپله ځمکه اخیستې او اینده کې به ښکلې سټیدیوګانې په کې جوړې کړي. د ټلوېزیون او راډیو د سټیدیوګانو تر کتنې وروسته د یاد ټلوېزیون یو خبریال (صـفت الله زاهدي) زه یوې مرکې ته وبللم ، د مرکې محور يې اکثره پر سیاسـي او

(c) ketabton.com: The Digital Library

انتخاباتي مسایلو راڅرخېده، همغه پوښتنې یې راڅخه وکړې چې اړتیا یې وه. کشش په کې و او د ورځې مسایلو، اندېښنو او ابهاماتو ته د رناوي ضرورت په کې و، سباوون ټلوېزیون کې تر یو ساعت زیات پاتې شو. د دې ټلوېزیون او رادیو په لیدو مې هیلو نورې هم په زړه کې غزونې وکړې. د پاڅون صیب له ډېر ټینګ ست سره سره مو تري رخصت واخیست.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملي راډیو ټلوېزیون

د سباوون ټلوېزیون تر کتنې وروسته د ملي رادیو ټلوېزیون پر لوري وخوځېدو، د ټلوېزیون مشر او نور ملګري یې مورږ ته منتظر وو. د ټلوېزیون مشر مورږ ته تود هر کلی ووایه، ښاغلي (حیات الله داوري) خورا تکړه ځوان او د خوستیو ورونو په اصطلاح خورا ښایسته (ژنی)

دی. د ټلوېزیون پر ښلا ښلو دفترونو یې وګرځولو، د هلمند ټلوېزیون خورا ښې ستیډیو ګانې درلودې، نوي وسایل په کې نصب وو. په ولایتي کچه بشپړ ټلوېزیون ښکارېده، سلیقه یې هم د نورو حکومتي ادارو په اندول ښکلې وه، خو د ټلوېزیون د مشر په وینا دولتي بروکراسي یې خلاص لاس ته نه پرېږدي؛ تر څو یې چې ضروري غوښتنې عملي کېږي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغو خپل ارزښت له لاسه ورکړی وي. دی وایي مورږ چې کوم شی غواړو، تر هغه چې له مرکزه یې منظوري راځي، ډېـر وخـت پـرې تېـر وي. د ټلوېزیون مشر ښاغلي (حیات الله داوري) مورږ د ټلوېزیون پر احاطې هم وګرځولو،(نړدې شل جریبه) ځمکه لري. شنو ونو، د ټلوېزیون انګړ تـه خورا ښکلا ورکړې وه. له ننګرهار پرته فکر نه کوم چې بل هـېڅ کـوم ولایت دې د ټلوېزیون دومره شنه ساحه ولـري. ښـاغلي (حیـات الله داوري) د رادیو ټلوېزیون په باب پوره معلومات راکړل، ژوندون ټلوېزیون

سره یې لنډه مرکه هم وکړه. په پای کې مو یو بل سره ژمنه وکړه چې هر څه مو له وسه کېږي یو بل سره به مرسته کوو. له هغه ځایه مو غوښتل چې (بُست کلا) هم وګورو، خو د وخت د کمښت له کبله مو ونـه شـو کولای، صحت مې هم ښه نه و، سره له دې چې همدرد صیب راته دارو رالېږلي وو، هغه مې وخوړل، خو بیا هم د دې جوګه نه وم چې ښه پـه

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوند چېرته سفر وکړم. نو ځکه خو ببرته مېلمستون ته راستانه شـــو. مېلمستون کې مورږ لږه دمه وکړه، دوه نیمې بجې وې چې مېلمســـتون کې مو خپلې غوټې وترلې او د هوایي ډګر پر لوري وخوځېدو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هوایي ډګر پر لوري

له مېلمستونه تر هوایي ډګره ایله لس دقیقې لار ده. څه کــم درې بجې وې چې هوایي ډګر ته ورسېدو. پولیسو د مېلمه پالنې له مخې موږ

تالاشي نه کړو. کمرې او بکسونه یې د چک لپــاره یــورل. پــه وړوکــي ترمینل کې مسافرین منتظر وو. زه یې راساً د ترمینل اداري خونې تــه بوتلم. د دفتر مسؤلینو خورا زیات درناوی وکړ. په (VIP) خونه کې یــې کېنولم. دا مهال یو ځوان مخامخ له خپل ځایه راپاڅېد، ګرمه ســترې مشي یې وکړه. ویې ویل، زه به لومړی خپل ځان دروپېژنم، زه دلتــه دا څو میاشتې کېږي په هلمند کې یم، له امریکایانو سره ژبــاړن یــم. مــا ورسره ټوکه وکړه: ښه نو له امریکایانو سره مجاهد یې! هغــه وخنــدل،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ویې ویل زه له امریکا څخه راغلی یم، هلته ستاسو ټول پروګرامونه

تعقیبوم، ډېر زیات احترام درته لرم، ژوند کې مې دا یو ارمان و چې تاسو سره وګورم، دادی تاسو سره مې خدای (ج) دلته ملاقات وکړ. د دفتر مسؤلینو یخې انرژۍ راوړې. زمونږ ډېر عزت یې وکړ، یادګاري عکسونه مو واخیستل، له فرهنګ او همدرد صیب سره مې همدلته خدای پامانې

کړه، د الوتنې وخت نږدې شو، کم کسان په لیکه کې ولاړ وو، ترالوتکې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاندې پولیسو چې مورِ ولیدو، نو ډېر خوشاله شــول، دوه تنــه یــې ژر راغلل، ویې ویل کولای شو، یو عکس درسره واخلو؟ ما وویل، مهرباني وکړئ! عکسونه مو واخیستل او نور نو د الوتکې پر زینې ورپورته شو. د الوتکې د هلېز کې چې مې پښه کېښوده، نو د (VIP) پر لومړۍ څوکۍ د بُست پوهنتون رییس (احمد جان پوپل) ناست و، ژر راپاڅېد، ویې ویل: یون صیب دلته کېنه، ما ویل ځم خپل ځای ته، ده ډېر ټینګار وکــړ، دا

مهال دالوتکې خدماتي کارکوونکي راغلل، هغوی وویل همدلته کېنــه، ویې ویل: کپتان صیب درباندې ځانګړي سلامونه وایي، ما وویل: مننه! کله چې الوتکې الوتنه پیل کړه، نو لومړی د هلمند شنې ځمکې او بیا مو شاړې دښتې تر سترګو شوې، د هلمند سیند، د دښتو او شنو ځمکو تر منځ یوه شنه لیکه راکاږلې وه. یو ځل بیا مو د خپلې ماضي او حال پــه

(c) ketabton.com: The Digital Library

باب افسوس څرګند کړ، چې د سیند تر غاړې څنګه تـړې او وړې یـو، څومره سپېره او څومره بدمرغه یو!؟

ما او پوپل صیب د ببلابېلو فرهنګي، تولنیزو او سیاسي مسایلو پـه باب اوږدې او تفصیلي خبرې وکړې. تر کابله پورې نړدې یو ساعت مزل و. خو مور پردې مزله پوه نه شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کابل او د ژوندون انګړ

تر څلورو بجو څو دقیقې تېرې وې چې الوتکه د کابل پر هوایي ډګر

راکوزه شوه، ډېر ښه ارام سفر و. ترمینل ته داخل شو، خپل بکسونه او سامانونه مو راواخیستل. له ترمینله راووتو د خپــل مــوټر پــر لــوري

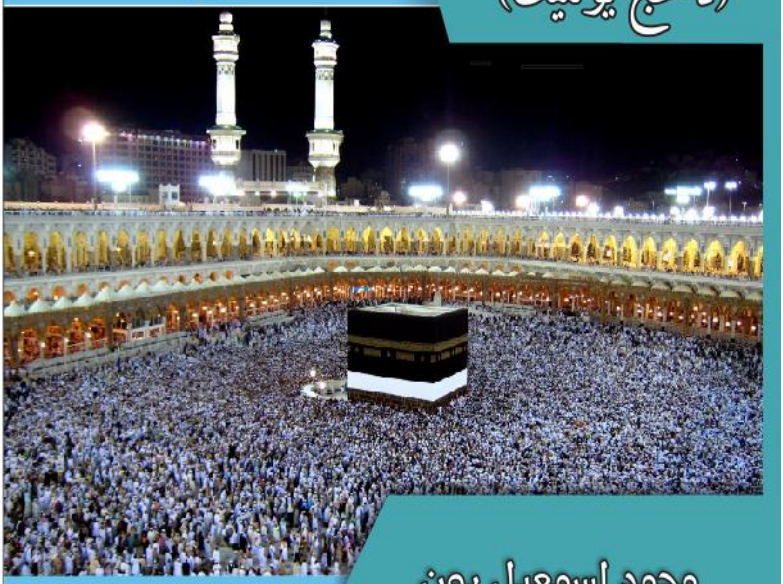
(c) ketabton.com: The Digital Library

وخوځېدو. تر لس دقیقې مزله وروسته څه کم پنځه بجــې وې چــې د ژوندون تلوېزیون انګړ ته راورسېدو په دې ډول مو هغــه ســفر چــې د جمعې پر ورځ سهار پنځه بجې له خپل کور او بیا څه باندې شپږ بجې له ژوندونه پیل کړی و، پای ته ورسېده، د ژوندون غوړېدلو ګلانو زمور هر کلی وکړ او ددې ښکلې هوا او فضا په لمس سره مو د سفر ستړیا لــړ شان پر دمې بدله شوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خدای (ج) تر کوره

(د حج یونلیک)

محمد اسمعیل یون

۱۳۹۴ لمریز کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خدای(ج) تر کوره

(د حج یونلیک)

لیکوال

محمد اسمعیل یون

۱۳۹۴ ل کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

کتاب پېژندنه

کتابنوم: د خدای (ج) تر کوره

لیکوال: محمد اسمعیل یون

خپرندوی: د ملي تحریک فرهنګي څانګه

د خپرونو لړ: ۹۲

د لیکوال د خپرونو لړ: ۳۸

وېبپاڼه: www.meltahrik.com

چاپکال: ۱۳۹۴ل کال

چاپشمېر: ۱۰۰۰ توکه

کمپوز: ضیاءالرحمن ضیاء

پښتی ډیزاین: فیاض حمید

یادونه: د چاپ حقوق له ملي تحریک سره خوندي دي او د کتاب د محتوا مسولیت لیکوال پورې اړه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تحریک یادښت

د افغانستان ملي تحریک د (۱۳۹۳ ل) کال په پیل کې لـه خپلـو ګرانو هېوادوالو سره ژمنه کړې وه چې د دې کال په بهیر کې به (شـل عنوانونه) ببلا ببل دیني، علمي، ادبي او ټولنیز اثار خپلـې تـولنې تـه وړاندې کوي. ملي تحریک دا ژمنه د یاد کال د کب پر (۲۸)مه نېټه پوره او د یوې پرتمینې غونډې په ترڅ کې یې شـل عنوانونـه علمـي اثـار هېوادوالو ته وړاندې کړل. ملي تحریک په یاده غونډه کې ژمنـه وکـړه چې د (۱۳۹۴ ل)کال په بهیر کې به انشاء الله د خدای (ج) په نصـرت ټول ټال سل (۱۰۰) عنوانه ببلابېل علمي اثار ټولنې ته وړانـدې کـوي. طبیعي خبره ده چې دا اسانه کار نه دی، ډېر زیات زیار او زحمت ته اړتیا لري، خو ملي تحریک ټینګ هوډ کړی چې خپله دا ژمنه به هم د تېرې ژمنې په څېر عملی کوي. دا اثر چې ستاسو په لاس کې دی د همـدې (سل عنوانونو) ژمنه کړو اثارو له جملې څخه دی، چې د چـاپ جامـه اغوندي. ملي تحریک هیله لري چې له دې اثر څخه به زمورِ هېوادوال په زړه پورې ګټه پورته کړي. ملي تحریک له ټولو هغو لیکوالو، ژباړونکو، سمونچارو، مالي او معنوي مرستندویانو او چاپ چارو څخه چـې ددې اثارو د چاپ په دې ټول بهیر کې یې یو بل سره مرسته او ملګرتیا کړې او دا فرهنګي بهیر یې بریالی کړی، د زړه له کومې مننه کـوي او کـور ودانی ورته وایي.

د هېواد د فرهنګ د ښېرازۍ په هیله

د افغانستان ملي تحریک فرهنګي څانګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

بناغلی استاد یې غوښتی و...

زه لا کوچنی وم چې په زړه کې مې د بیت الله شریف او مدینې منورې د زیارت مینه راتوکېدلې وه، هغه مهال مې د بیت الله شریف او د اسلام د ستر لارښود د روضې د انځورونو په لیدلو سره خپله مینه ماتوله او دا مینه مې هغه وخت لاپسې زیاته شوله، کله چې مې پلار پر (۱۳۶۲ل) کال بیت الله شریف ته لاړ او د بهرته راتګ پرمهال یې له ځان سره یو ډول سرې کمرې راوړې، چې په هغو کې به مو د همغو ځایونو عکسونه لیدل او زړه به مو درزا کوله چې خدایه کله به وي چې دا ځایونه له نږدې وګورو. یو وخت داسې راغی چې د (اروښاد استاد الفت نثري کلیات) چې د استاد یون په زیار راتول شوي وو، هغه مې ولوستل او له یو شمېر په اصطلاح روښنفکره دوستانو سره مې ناسته ولاړه شوه، نو بیا به مې داسې انګېرله چې حج خو له شک پرته فرض دی، خو د غریبو او بېوزلو لاسنیوی هم یوه وجیبه ده، هغه خلک چې حج ته ځي یو شمېر یې هغه ډول خلک دي چې په تکراري ډول حج ته ځي، باید له بېچاره وو او نادارو خلکو سره مرسته وکړي. د الله تعالی کارونه داسې وو چې پر (۱۳۸۵ل) کال مې مورجانه ناروغه وه، نو زړه مې وغوښتل چې باید حج ته یې بوځم خو لاس مې تش و، بیا مې هم خپل او د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مورجانې نومونه ثبت کړل، د الله تعالی پېرزوینه داسې وه چې زمونږ نومونه راووتل، دا مهال نو اوس پیسې نه شته، زړه نا زړه کېدم، خو (ساجد صیب) چې دغه مهال د ننګرهار د حج او اوقافو رئیس و، هر وخت به چې راسره مخ شو، ویل به یې چې څنګه شو، بالاخره یوه ورځ یې راته وویل، لکه چې زړه دې نه کېږي که څنګه؟ بس د مولوي صیب دې خبرې په حرکت راوستم او له دوستانو مې مرسته وغوښته او له امکاناتو پرته حج ته لاړو، نو هغه خبره راته په زبات ورسېده چې حاجیانو صاحبانو به ویل: هغه څوک چې الله تعالی غوښتی وي، حتماً حج ته ځي، زما یقین په دې خبره پوره پوخ شو چې دا یو واقعیت دی، خبره مې ولې تر دې ځایه راورسوله، دا ځکه چې زمونږ استاد ښاغلی (یون صیب) هم یو له هغو اشخاصو څخه و چې د بهوزلو او غریبو د لاسنیوی لپاره یې همېشه خپلو هېوادوالو ته توصیه کوله او ویل به یې چې د غریبو او بهوزلو لاسنیوی کېدی شي زیات ثواب ولري، نسبت دې ته چې د تظاهر او نوم پیداکولو په خاطر یوځوک حج ته لاړ شي، خو کله چې د الله تعالی اراده وشوه، نو له ښاغلي استاد څخه یې دا ټولې خبرې له یاده وکښلې، سیده یې د بیت الله شریف په زیارت مشرف کړ او حاجي شو، الله تعالی دې د ښاغلي استاد حج قبول کړي.

رابه شم اصلي موضوع ته؛ د ښاغلي استاد یون د حج سفر (یونلیک) مې له سره ترپایه ولوست، داسې څه مې په کې پیدا نه کړل، چې هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دې زه اصلاح کړم، ځینې ځای کې که کمپیوټري تېروتنه شوې وي یا هم کومه کوچنۍ باریکي چې هغه هم د نشت برابره وه، دا ځکه چې ښاغلی استاد یون خو د هېواد نه، بلکې د سیمې په کچه یو ستر استاد، لیکوال او ستر مبارز شخصیت دی، د هغه په لیکنه کې تېروتنې پیداکول اسانه کار نه دی.

مورِ ګورو چې هر څوک حج ته ځي، خو له حج څخه چې راوګرځي، یوازې د حاجي نوم له ځانه سره راوړي، هغه بیا یوازې یو شمېر محدودو دوستانو ته د حج ځینې خاطرې وایي چې هغه هم سمې ورته یادې نه وي، نو ځکه خو د خاطرو لیکل په کار وي او زمورِ ډېرۍ هېوادوال خو یا بېسواده دي او یا هم د لیکلو له فن سره اشنا نه دي، له نېکه مرغه چې استاد یون دغه تشه ډکه کړه، په دې مانا چې د حج د سپېڅلي سفر یو بشپړ یونلیک یې ولیکه. زمورِ په هېواد کې په تولیز ډول ممکن د حج د روحاني سفر یو یا دوه یونلیکونه لیکل شوي وي، چې هغه هم په دې کچه نه دي. په دې برخه کې مورِ ډېرو اثارو ته اړتیا لرو.

ښاغلي استاد یون دغه یونلیک په ډېره ښکلې طریقه لیکلې؛ نه یوازې دا چې د خپل سفر خاطرې یې لیکلي، بلکې د حاجیانو صاحبانو لپاره یې د حج د سپېڅلي سفر یو ډېر په زړه پورې لارښود کتاب هم ګنلی شو.ده خپلې خاطرې په ساده، کلیواله ژبه او کیسه ییز ډول لیکلي او هم یې خپلو هېوادوالو ته په خپله خوږه ژبه د حج د مناسکو

(c) ketabton.com: The Digital Library

او ارکانو د اداکولو لارې چارې ورښودلې دي. په دغه یونلیک کې د حج همغه اصلي تصویر او پیغام وړاندې شوی دی. دا یونلیک هم د حج عادي بهیر ترسیموي، هم د حج دیني فلسفه بیانوي او هم د حج مدني او ټولنیزه فلسفه ټول په کې بیان شوي دي. زه په ډاډ سره ویلی شم که څوک دا یونلیک ولولي، نو یو خو به یې له حج سره بې کچه مینه پیدا شي او بل به د حج مراسمو د اداکولو په برخه کې هر څه ورته په ډېره اسانه توګه مخې مخې ته راشي، دا د ښاغلي استاد لپاره د زیات ثواب موجب کېدی شي. زه په دې باوري یم چې که څوک دا یونلیک یو څو مخه ولولي، نو راکښون یې دومره زیات دی چې بیا یې نه پرېږدي؛ ضرور به یې ترپایه لولي، د حج د سفر یوه مهمه موخه داده چې هلته یو څوک له خپلو مسلمانو ورونو سره له نږدې ګوري او په لویه کې د یو بل له ټولنیزو، اقتصادي او سیاسي مسایلو څخه خبرېږي. استاد یون هم په دې اثر کې دا پیغام په ډېر ښه ډول عملي کړی او ځای کړی دی.

دا د ښاغلي استاد لومړنی یونلیک یا کتاب نه دی، بلکې تر دې وړاندې یې په لسګونو سیاسي، فرهنګي، ټولنیز او ادبي کتابونه لیکلي چې د هېواد او سیمې په کچه یې خپلو خلکو او نورو ته نوی فکر، نوې روحیه او بالاخره د هېواد مینه او د انسانانو ترمنځ د متقابل احترام پر اساس د ژوند تېرولو لارې چارې ورپه ګوتې کړي دي. استاد تل د محرومو او بېوزلو خلکو غږ پورته کړی دی، د ظالم پر وړاندې، لکه د غره

(c) ketabton.com: The Digital Library

په شان ودرېدلی او د بشریت د ستر لارښود حضرت محمـد مصـطفی صلی الله علیه وسلم دا لارښوونه چې: ((غوره جهاد د ظالم چـارواکي پروړاندې د حق کلمه ویل دي.)) نه یوازې په خپله عملي کړې ده، بلکې نورو ته یې هم دا جرئت ورکړی چې د خپلو انساني او ملي حقوقو ننګه او ملاتړ وکړي او د زورور پر وړاندې ودرېږي، ظالم چارواکي او د هغوی عملونه د عدالت منګولو او د تاریخ پاڼو ته وسپاري.

ددې یونلیک په لوستلو راته دا جوته شوه چې استاد یون د خپـل سفر پرمهال د نړۍ له مسلمانانو او په ځانګړي ډول له خپلو هېوادوالو سره چې یا له دې ځایه دحج په نیت تللي وو او یا هم په سعودي کـې مسافر دي، د روزګار ګرمیو ته ناست دي، له هغوی سره کتلي، هم یې د هغوی ستونزې یې اورېدلي، هم یې هغوی سره د خپل هېواد د پرمختګ او له خپل هېواد سره د مینې ملي او اسلامي درسونه او جذبات شریک کړي او هم یې د حج ددې سپېڅلي سفر پرمهال د هغه ځـای مېشـت افغانان یو له بل سره د غونډو په واسطه یووالي او ورورګلوۍ ته رابللي دي. خبره ډېره نه اوږدوم یوازې دومره وایم چې د استاد یون په برکتي ګوتو لیکل شوی دا یونلیک به نه یوازې دا چې د هېوادوالو لپـاره ډېـر ګټور ثابت شي، بلکې خپله د استاد لپاره به د دنیا او اخرت د نېکمرغۍ لامل هم وګرځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پای کې د الله تعالی دربار ته د دعا لپاره خپل لاسونه لپه کوم چې زموږ د هېواد هر وګړی، هر شخص او هر افغان که هغه کوچنی دی کـه لوی، د ښاغلي استاد په څېر پر خپله خاوره او پر خپلـو خلکـو مـین وګرځوي. خپله لیکنه د استاد الفت په دې بیت پای ته رسوم:

دېر تفاوت شته په انسان کې د مانا په لحاظ

واړه مشغول دي ځینې ځان ځینې جهان جوړوي

په درنښت

پوهنمل سید قیاس سعیدي

درېیم مکروریان، کابل- افغانستان

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خدای(ج) تر کوره او یو څو نورې خبرې

د خدای(ج) تر کوره زما اووم یونلیک دی. دا یونلیک د حج د فریضې د اداکولو ټول هغه جریان رانغاړي چې زه ورته تللی یم او د حج مناسک او مراسم مې ادا کړي دي. کله چې مې د حج د فریضې د اداکولو نیت وکړ او دوستان مې هم خبر شول، نو د فکــر او نظــر ټولــو دوســتانو راتــه سپارښتنه وکړه چې ددې ستر روحاني سفر یادښتونه راټول او یو بشپړ یونلیک پرې ولیکم. زما هم په زړه کې تینګ هوډ و، نو ځکــه خــو دې ایماني سفر ته زیات متوجه وم، کله چې د سفر وخت پیــل شــو، نــو د غاړې بکس کې مې کتابچه او قلمونه ځای پرځای کړل. کله چې مې له خپل کوره سفر پیل کړ، نو ساعت پر ساعت او ګام پرګام مې د ســفر د ټول جریان پر لیکلو پیل وکړ. د سفر په لړ کې چې د کومو شیانو د لیکلو امکان نه و، نو کله چې به په کوم ځای کې ساکن او دمه شوم، نــو تېــر یادښتونه به مې ژر پسې پوره کړل چې له یاده مې ونه وځي. نو ځکه خو پر دې بریالی شوم چې ددې سفر ډېر واړه خو مهم جزئیات هــم ثبــت کړم. البته کېدی شي ایمان، عقیده، پوخ هوډ او تکل ټول په دې کار کې سره شریک وي. په یونلیکنه کې زما پخوانۍ تجربه هم ددې سبب شوه چې دا یونلیک په دې څرنګوالي سره ولیکم. ددې ترڅنګ ستر ارمان

(c) ketabton.com: The Digital Library

مې دا و چې خپلو هېوادوالو ته هم ګټه ورسوم. ځرنګه چې د خدای(ج) کور ته ته تلونکي افغانان اکثره په ژوند کې یوځل ددې مجال پیدا کوي چې د حج فریضه اداکړي، نو طبیعي خبره ده چې ددې فریضې د ټـول جریان تعقیب کې له ستونزو او تېروتنو سره مخامخېږي. په پښتو کې د حج د فریضې لپاره لاربښود کتابونه هم د ګوتو په شمار دي، یوازې دوه درې عنوانه او هغه هم حج ته تلونکو ټولو افغانانو ته نه رسېږي او بلـه خبره لا په کې داده چې دا لاربښود کتابونه اکثره یې تصویري بڼه نه لري. نورو هېوادونو کې اوس د حج ویډیي لاربښوونې هم شته چې لوستي او نالوستي کسان ټول ورځخه ګټه اخیستلای شي. لاربښوونکي یا ناظمان یې هم ډېره تجربه لري. د افغان حاجیانو ناظمان یا معلمان هم ایله یـو ځل یا دوه ځله ددې چانس پیداکوي چې حج ته لاړ شي، هغوی خپله هم لاربښوونې ته اړتیا لري، ځینې یې کتابي مطالعه لـري، خـو عملـي تجربه یې یوازې لومړی ځل وي، د ډېرو کمو دویم ځل وي. په دغسې یو تشیال کې د هر ډول نوی اثر لیکل طبیعي خبره ده زمونږ هغو هېوادوالو ته ګټه رسوي، چې غواړي راتلونکي کې بیت الله شریف ته لاړ شي. مـا خپلو هېوادوالو ته د همدې نیت لپـاره دا یونلیـک لیکلـی دی. ددې خبرې توضیح هم په کار ده چې زه نه طالب یم، نه ملا یم، نه عالم، نـه مولوي او نه هم د حج د چارو ناظم. یو معتقد افغان یم او د خپل اعتقاد له مخې مې دغه یونلیک لیکلـی دی. طبیعـي خبـره ده چـې ډېـرې نیمګړتیاوې به ولري، هر انساني ګام او کار کې تېروتنې کېږي، خو که دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

اثر زما د هېوادوالو د ګټې وړ ګرځي او د حج په ستر ایماني سفر کې هغوی ته د ډېرو کمو اسانتیاوو او روښانتیاوو د برابرونې سبب شي، نو دا به زما د زحمت پوره اجوره وګڼل شي او ځان ته به یې د ثواب او اجر ښه اسباب وګڼم.

د اثر تر چاپ وروسته مې له لوستونکو څخه هیله ده چې د تېروتنو په باب راته خپل لیکلي وړاندیزونه راولېږي چې د کتاب د بیا چاپ او همدارنګه د برېښنایي بڼې په سمون کې ورڅخه کار واخیستل شي.

دا یونلیک به په چاپي ډول هم د هېوادوالو لاس ته و رسي، په برېښنایي ډول به هم د وېبپاڼو له لارې او هم د (CD) له لارې هېوادوالو ته وړاندې شي، کوښښ به وکړم چې په ویډیویي ډول هم له دې څخه لنډ ویډیویي یونلیک جوړ کړم چې لوستي او نالوستي ټول افغانان ورڅخه ګټه پورته کړي. خدای(ج) دې ټول افغانان او د نړۍ نور مسلمانان د خپل کور پر زیارت مشرف کړي او د همدې شرف په برکت دې زموږ په غمځپلي هېواد کې سوله، امن او سوکالي راولي او زموږ دا او هغه نړۍ دواړه دې په خپل نور او رحمت منورې او سوکاله کړي.

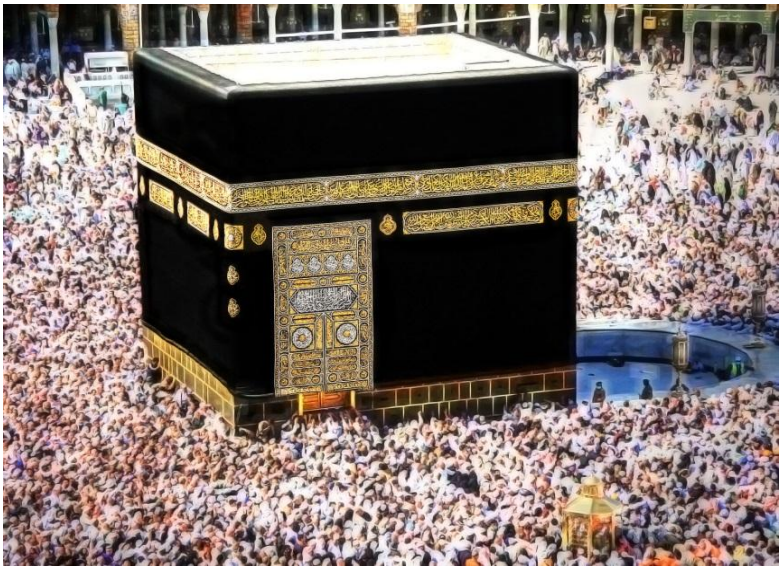
د الله(ج) د مهربانۍ په هیله

ستاسو د لارې یو یون

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حج هیله

له هغې ورځې چې یو مسلمان انسان ښې او کین لاس وپېژني او بیا د مور او پلار، یا د ملا امام او یا هم د کوم بل چا له خوا پر لمانځه ودرول شي، نو د حج هیله یې په زړه کې وغوړېږي. ان پر لمانځــه بانــدې تــر ودرېدو دمخه د اسلام پنځه بنسټونه یا ســتنې (کلمــه، لمــونځ، روژه، زکات او حج) د هر مسلمان ماشوم ضرور زده دي، خو په ترتیب سره د هر یوه د تطبیق پراوونه خپل خپل زمان او مکان غواړي. کله چــې یــو

مسلمان له ماشومتوبه د بلوغ پر لوري ګامونه اخلي او د اسلام نــورې بناوې وربانديې فرض او لازمېږي، نو حج ته یې تلوسه نوره هــم پســې

(c) ketabton.com: The Digital Library

زیاتېږي. تر دې دمه چې حج د هر مسلمان په ذهن کې د یوه خیال په څېر غځونې کوي، ډېرى مسلمانان یې په خوب کې ګوري او ډېر یــې د لیدو په ارمان وي. بختور همغه څوک ګڼل کېږي چې دا خوب او خیال یې پر واقعیت بدل شي. ډېر بیا داسې دي چې دا ارمان له ځان سره ګور ته یوسي، خو په ژوندوني یې د خدای(ج) د کور د نور په لیدلو سترګې منورې نه شي.

یو زیات شمېر عوام یوازې تر دې پورې پوهېږي چې (حج) د اسلام پنځمه بنا ده او پر هر بالغ مسلمان چې وس او ځواک یې ولري، فــرض دی. نور نو د حج پر لغوي، اصطلاحي مانا او فضیلتونو یې ډېر ســر نــه خلاصېږي، خو له عقیده یې پلوه پرې پوره ایمان لري.

ددې لپاره چې عامو لوستونکو ته لږ لنډ معلومات وړاندې کړو. دلته به په لنډیز سره حج تعریف کړو:

حج په لغت کې قصد او ارادې کولو ته وایي او په شرعي اصطلاح پر ټاکل شوي وخت (د حج په میاشت) او ځای(بیت الله الحرام) کې د ټاکل شویو عبادتونو اداکولو ته وایي. د حج عبادتونه هم لکه نور عبادتونه پر فرض، واجب، سنت، مستحب او مکروه وېشل شــوي دي، امــا د یــوه صحیح حدیث مطابق چې له رسول الله(ص) څخه روایــت شــوی دی، فرمایي: (الحج عرفه) یانې حج عرفه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حاجي هغه څوک دی چې د الله(ج) د کور (کعبې) زیارت یې کړی وي او د حج مناسک یې ادا کړي وي. څنګه چې د حج مرام له کعبې شریفې څخه طواف دی، نو کعبه هم دوه ډوله ده، یوه صوري او بله معنوي. هغه څوک چې یوازې د کعبې په صورت پسې وي، هغه د حج له

منځ او باطن څخه ناخبره دی. یانې دې ته یو افاقي حج ویلای شو. اما که د حج مقصد معنوي، واقعي او حقیقي بیت وي، نو دا حقیقي حج دی. د حاجي حج باید د صوري او معنوي دواړو ترکیب وي. تر څو هغه تعبیرونه چې الله(ج) د حاجي لپاره اختیار کړي دي، د هغوی ریښتینی مصداق شي. حاجي ته الله پاک (ضیف الله)، د الله مېلمه؛ (وفدالله)، د الله هییت؛ او (ضمان الله)، د الله په ضمانت او ساتنه کې، ویل شوی دی. حج ډېرې ګټې لري او قران کریم دغه حقیقت ته اشاره کړې ده، لکه چې فرمایي: (وَأَذِّن فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَىٰ كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِن كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ★ لِّيَشْهَدُوا مَنَافِعَ لَهُمْ وَيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ فِي أَيَّامٍ مَّعْلُومَاتٍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

عَلَىٰ مَا رَزَقَهُم مِّن بَهِيمَةِ الْأَنْعَامِ ۖ فَكُلُوا مِنْهَا وَأَطْعِمُوا الْبَائِسَ الْفَقِيرَ) ژباړه: ((او اعلان وکړه په خلکو کې د حج، نو راځي به تاته پیاده او سواره په هره تېز رفتاره سورلی، چې راځي به له هرې لرې لارې نه ددې لپاره چې حاضر شي خپلو ګټو ته او د الله تعالی نوم په معلومو ورځو کې یاد کړي په هغه څاروو یې یاد کړي چې الله تعالی دوی ته ورکړي دي.))

زما په زړه کې هم د بل هر مسلمان په شان دا هیله له کوچنیتوبه همداسې ژوندی وه، کله چې مې پر ځوانۍ پښه کېښوده، نو بیا به مې دا هیله د خیال د یوې څپې په شان په ذهن کې تېره وېښه شوه.

عمر په دېرې چټکۍ سره ګامونه اخیستل، له لوړو ژورو تېرېده، واده مې وکړ، د ماشومانو څښتن شوم. د کور او اور خاوند شوم، پر (۱۳۷۴ل) کال مې واده وکړ، نو زړه کې مې و چې له خپلې مېرمنې سره یوځای حج ته لاړ شم، خو په هېواد کې روانو بحرانونو ددې مجال رانه کړ، پر (۱۳۸۱ل) کال په هېواد کې سیاسي پانه واوښته. زه او مېرمن مې دواړه هم په ټولنیزو او فرهنګي کارونو کې داسې مصروف شولو چې هم دا کارونه وو او هم مو ځلور اولادونه دومره ماشومان وو چې موږ ته یې داسې مجال نه راکاوه، چې دواړه پر یو مهال په سفر ووځو. له اقتصادي پلوه مو کوم مشکل نه درلود او نه حج ته د تګ په لاره کې کوم مشکل و. زما مېرمن چې له (۱۳۸۴ل) کال راهیسې د ولسي جرګې وکیله ده، هر کال یې حج ته خپله سهمیه مستحقینو ته ورکوله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(۱۳۹۱ل) کال مې مېرمن راته وویل چې نور نو ځان تیار کړه چې یوځای حج ته ځو. خو هغه وخت بیا هم د ماشومانو له خاطره چې دلتــه یــې ښوونځي وو، د دواړو یوځایي تګ ممکن نه شو، هغې ته مې وویل چې له خپل پلار سره لاړه شه. هغې پلار سره د حج د سفر نیت وکړ. تېر کال مې دوه خویندې او د هغوی خاوندان او مور مې ټول حج ته ولېږل. تــر هغه وروسته مې نو بیا حج ته پوخ نیت وکړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حج پوخ نیت او تیاری

کله چې د (۱۳۹۳ل) کال په بهیر کې د ولسي جرګې وکیلانو تــه د حج درې درې تنه سهمیه ورکول کېدله، نو ما مې مېرمن ته وویل چې ماته یوه سهمیه وساته چې سړ کال مې له خیره سره حج ته نیت کړی او که د ماشومانو د مکتب غم نه وي او یا یې (نیا) کره لېړې، نو چې ته هم راسره لاړه شي ښه به وي. هغې وویل، تاته به سهمیه وساتم خو د خپل تګ په باب یې وویل چې کله وخت نږدې شو، مشوره به وکړو.

کله چې د حج د تګ وخت رانږدې شو، نو ماته یې له ولسي جرګې څخه د حج او اوقافو پر وزارت مکتوب واخیست، دا مکتوب زما امنیتي مسول ښاغلي (فریدون شېرزي) د حج او اوقافو وزارت ته یووړ، له هغه ځایه یې په دوه درې ورځو کې کار خلاص کړ او بیا یې د بانــک تعرفــه واخیسته. فریدون شېرزی د اداري کارونو په خلاصولو کې هــم ډېــره تجربه لري او هم پېژندګلوي، دی کارونه په ډېر سرعت سره خلاصــوي که هر څومره مشکل کار هم وي، دی ورته حل لاره راباسي، کله کله د مشکل کار په حالت کې له خپل امنیتي کارت څخه هم ګټه پورته کوي، خو مقصد کار تري نه پاتې کېږي. د حج او اوقافو له وزارت څخه یې تر

(c) ketabton.com: The Digital Library

مکتوب اخیستو وروسته راته وویل (۲۷۲۵) امریکایي ډالره کېږي. هغه مې ورته پوره کړل. په ملي بانک کې یې تحویل کړل، تعرفه یې بېرته د حج او اوقافو وزارت ته یوړه، له هغه ځایه یې راسره اړوند مسول (صدیقي صیب) په تلېفون وغږاوه، هغه ډاډ راکړ چې کار خلاص دی. په عیدګاه جومات کې دې په لست کې نوم ته منتظر شه! فریدون راته وویل کله چې ته غواړې په همغه الوتکه کې دې ټکټ تنظیموو. خو یو

ځل عیدګاه جومات ته ځو هلته د وینې چک، واکسین کولو او کارت اخیستلو لپاره اړتیا ده او همدارنګه دوه درې ورځې، عملي او نظري درس ته، ما ویل درس خو به له کتابونو څخه زده کړو، خو د واکسین او وینې تسټ لپاره به لاړ شم، ورځ تاسو مشخصه کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سفر تر نېټې دمخه زه (یون)، حاجي محمد زمان او فریدون شېرزی درې واړه عیدګاه جومات ته لاړو. هلته مو وینه تېسټ کړه، واکسین مو وکړ او یو کارت یې هم راکړ، خو پاسپورت او ټکټ یې ځکه رانه کړل، چې ویل یې هغه د الوتنې پر وخت هلته درکوو. د واکسین پر مهال چې اکثرو حج ته تلونکو افغانانو زه ولیدم، نو دېر زیات خوشاله شول او د بیا لیدو په هیله مې ورځخه خدای پامانې واخیسته او بېرته کور ته راغلم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له کوره تیاری

کله چې د حج سفر نېټه راورسېده، نو پر همغه ورځ ماسپښین پــه ژوندون تلوېزیون کې ګڼ شمېر ملګري راټول شوي وو، مازیګر مــهال فریدون شهرزي راته له عیدګاه جومات څخه د سفر اړتیا وړ ځیزونــه، لکه دوه جوړې احرامونه، چوتې، کمربند، مسواک، وړوکی ملاټړی بکس او ځینې نور ځیزونه راوړل. (وفاالرحمن وفا) چې د احرام د ټرلو په چل پوهېده، هغه او نورو ملګرو راته تمریني احرام وټړه، چل مو ښه زده کړه، مانښام چې کور ته راغلم، اولادونو مې ویل: تر هغه چې ته نه وې تللی نن

مورِ خوب نه کوو، ډوډۍ مې وخوړه، مېرمن مې چې لا دمخه له خپــل پلار سره حج ته تللې وه، د حج د سفر ټول ضروري شیان یې راتــه پــه بیک کې منظم کېښودل، ملاټړی یا کمربند چې پیسې په کې ایښودل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېږي، هغه يې هم راته وښود چې تر احرام لاندې به يې ترم، دا يې هم وويل چې پيسې به په پلاستيک کې تاوې کړې او بيا به يې په کمربنـد کې خوندي کړې، ځکه چې ملاتړی هم خولې کېږي او امکان لري چې پيسې هم په کې خرابې شي. ما نو ځلور پنځه زره ريالـه تيار برابر کـړي وو، په کمربند کې مې خوندي کړل، پنځه زره ډالر مې نور په کتابچه کې کېښودل او په بيک کې مې خوندي کړل. مېرمن مې راته وويل پيسـې څو ځايه خوندي کړه، کـه يـو ځـای ورکـې او يـا لادرکـه شـي، نـو

بل ځای خو به خوندي پاتې شي، زما خپله هم عادت دی چې په سـفر کې تر اړتيا وړ زياتې پيسې وړم او څو ځايه يې تقسيموم، که يوځای مې له ياده وځي، يا ورکې شي، نو بل ځای خو به خوندي وي. په کور کې د سفر د ټولو اړتياوو تر برابرولو وروسته مـې اولادونـو سـره يادګـاري عکسونه واخيستل، اوس خو د ډيجيټل زمانه ده، په کور کې تـر ټولـو کوچنی، تر ټولو زيات په ټلېفون، کمپيوټر، انټرنېټ او کمرې پـوهېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ودان) او (سولې) څو یادګاري عکسونه واخیستل، ډوډۍ مو وخوړه، د احرام ټول سنتونه مې پرځای کړل، لکه د نوکانو اخیستل، د سننو پرځای کول، غسل کول او دغه راز داسې نرمه خوشبویي مې هم وکاروله، چې نورو ته یې بوی ور نه شي، بیا مې احرام وتړه او منتظر وم چې نور ملګري راشي او هغوی سره یوځای عیدګاه جومات ته لاړ شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوه ساعته په کور کې

د (۱۳۹۳ل) کال د سنبلې یا وړې (۲۸)مه نېټه او د سپټمبر (۱۹)مه د جمعې ورځ د ماسخوتن لس نیمې بجې وې چې د تحریک ملګري هر یو: وفاالرحمن وفا، ضیاءالرحمن ضیاء، فیاض حمید، مطیع الله ساپی، شریف الله ناصري، قدرت الله بدلون او شفیع الله زهیر په مکروریانو کې زمونږ د کور د بلاک مخې ته منتظر وو. هغوی ته مې احوال ورکړ چې

راځئ کور ته، بیا به لږ وروسته لاړ شو. تاکل شوې وه یوولس بجې په کابل کې عیدګاه جومات ته لاړ شو او له هغه ځایه هوایي ډګر ته او د شپې پر یوه نیمه بجه به الوتکه الوتنه کوي. څو دقیقې یوولسو ته پاتې وې چې زما امنیتي مسول (فریدون شېرزي) زنګ وواهه چې الوتنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وځنډېدله، مورې او تاسې به یوه بجه عیدګاه ته ځو، بیا هوایي ډګر ته. کېدی شي الوتنه درې بجې وي. دا خبر که څه هم ښه نه و، خو ډېر خواشینوونکی هم نه و. مورې وویل څه خیر لږ نور انتظار به هم وکړو. ملګرو خپلمنځي ګپ شپ هم پیل کړ او چای مو د معمول په شان څښه. چای، غیبت او سیاست اوس د افغانانو د ورځني ژوند د ساعتپرۍ او وخت ضایعه کولو وسیلې دي. دلته غیبت ډېر ونه شو، خو

پر دې خبرې تینګار وشو چې لیکوال باید د خبرو او یو بل سره د کینې پرځای کار او فعالیت ته زیاته پاملرنه وکړي. خو پر سیاسي مسایلو د معمول په څېر ګرم بحث وشو، انتخاباتي لانجه چې له تېر یوه کال راهیسې یې د خلکو زړه شین کړی و، یو ځل بیا دلته تاوه راتاوه شو، خو څرنګه چې دلته ټول د یوه فکر او نظر خاوندان وو، بحث دومره خوندور، جذاب او احساساتي نه و، هسې پیکه تېر شو. نړدې دوه ساعته مو په کور کې پر همدې خبرو او یو څه وخت مو د حج پر مراسمو، تګ راتګ او هلته د فرایضو، مناسکو او وجایبو پر څرنګوالي بحث وکړ. کله چې پنځه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لس کم یوه بجه شوه، نو اندیوالانو وویل ځو به، دوی تر ما دمخه له کوره ووتل، ما مې خپلې مېرمنې سره خـدای پامـاني وکـړه او څلـور واړه ماشومان مې، چې دا مـهال یې درې ویښ او یـوازې (ودان) ویـده وو، ټول ښکل کړل، خدای پاماني مو ورځخه واخیسته او په کابـل کـې د عیدګاه مسجد پر لوري رهي شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو ساعت په عیدګاه کې

درې څلور دقیقې یوې ته پاتې وې چې عیدګاه ته ورسېدو د مسجد د دروازې ساتونکي وویل چې یوازې حاجي صیب ته اجازه شـته او لـه نورو پایوازانو څخه ښښنه غواړو، بیا فریدون شېرزي ورسره خبرې وکړې او زما نوم یې وریاد کړ، هغوی هم احترام وکړ او هم یې ټولو تـه اجـازه

ورکړه. فریدون شېرزي مورِ ټول په عیدګاه جومات کې د حاجیانو د یوه تن منتظم ښاغلي (الحاج خواجه فضل الرحمن صدیقي) دفتر ته بوتلو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه دفتر کې نه وو، مورې ټول دفتر کې کښناستو، دا مــهال یو بل حاجي صیب (عبدالله) چې په خوشال خان لېسه کې زما همدوره و، زما لیدو ته راغی، خوشالي یې څرګنده کړه چې په دې ستر سفر کې ملګري یو. خپل لاسي بکس یې هم ماسره بدل کړ، ځکــه چــې دده لــوی او زمــا وړوکی و او ما لوی ته اړتیا لرله، ما ورځخه مننه وکړه. فریدون، شــریف الله او وفاالرحمن ټول زما کار پسې لاړل، پوره یو ساعت وخت یې ونیو چې زما اسناد یې خلاص کړل او بیا مو د هوایي ډګر پر لوري حرکت وکړ. هوایي ډګر ته تر تګ دمخه (خواجه فضل الرحمن صدیقي) راته د احرام

د تړلو په باب وویل چې د عمرې تر نیت دمخه باید اوړه لوڅه نــه وي، اوس کولای شې احرام له ځانه تاو کړې، کله چې دې د عمرې نیت وکړ، بیا باید اوړه لوڅه پرېږدې. نورو ملګرو همدلته خدای پامانې وکړه یوازې فریدون شېرزی راسره هوایي ډګر ته لاړ. لسو دقیقو کې هوایي ډګر ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورسېدو، مورې په خپل شخصي ګاډي کې خو نور حاجي صاحبان په دوو لویو ګاډو کې راپسې راروان وو، ښار کې ارامه ارامي وه، کله چې هوایي ډګر ته ورسېدو، امنیتي ځواکونو زمورې موټر ودراوه، خو فریـدون چـې ورسره خپله امنیتي پېژندنه وکړه، نو مورې یې د هوایي ډګر زاړه ترمینل ته پرېښودو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

درې ساعته په هوایي ډګر کې

په هوایي ډګر کې تر امنیتي چک، د وېزې او پاسپورت تر کنټرول وروسته ترمینل ته داخل شو، ګڼ شمېر حاجیان دلته منتظر وو، چا احرامونه تړلي وو او چا لا نه وو تړلي، دې ترمینل کې یو نوی اتاق د جامو د بدلولو او احرامونو د تړلو لپاره ځانګړی شوی و، دوه خونې وړاندې تړې وړوکی جومات هم و.

دا یو مهال یو تن زما ځنګ ته راغی، ځان یې معرفي کړ، زه عزت الله

یم، تاسو یون صیب نه یاست؟ ما ویل یم، ده ویل ستا لیدل مې ډېر

(c) ketabton.com: The Digital Library

ارمان و، خدای ښه سفر کې سره ملګري کړو، نو که بل څوک درسره نه وي، سره یوځای به ملګري یو. ما ویل یوازې یم، که ته هم یوازې یې نو یوځای به سره سفر کوو. عزت الله ډېر خوشاله شو. دلته ترمینل کې ناست وو.

ټول حاجیان نه یو شان د احرامونو په ټرلو پوهېدل او نه د حج د سفر په ټولو مناسکو، دا مهال رسمي معلم، مبلغ او یا ناظم معلوم نه و، چې خلکو ته یې لارښوونه کړې وای. مخامخ پر دېوال یو ټلوېزیوني سکرین لګېدلی و، چې په مکه مکرمه کې یې د حج مراسم تشریح کول، هغه هم ټولو نه د پوهېدو وړ نه برېښېده، یو نیم چې تر نورو لږ پوه و، یا یې کتابونه لوستي وو، یا یوځل دوه حج ته تللي وو، هغوی له نورو سره مرسته کوله، هغه چا چې احرامونه ټرلي وو، یوه تن پر ټولو غږ وکړ، ځئ لاړ شئ جومات ته دوه رکعته نفل لمونځ وکړئ، مورږ ټول لاړو، هر چا دوه دوه رکعته نفل لمونځ وکړ، بېرته راغلو، پر خپلو خپلو څوکیو کښناستو، دا مهال له یوه حاجي څخه خپل پاسپورت ورک شوی و، خورا خواشینی و، د ځینو حاجیانو ورته کتورې یې ولټولې، خو لکه چې پیدا یې نه کړ، نږدې پنځه بجې وې چې د سهار د لمانځه اذان یې وکړ. (۱۵) دقیقې زیاتو کم تر پنځه وو تېرې وې چې جومات ته د سهار لمانځه لپاره لاړو. هلته د حاجیانو ترمنځ د نظر اختلاف و، ځینو ویل احرامونه مو ټرلي، د خولې پر سرولو او سر پټولو ته اړتیا نه شته، دا مهال یو مولوي په ډېر جهر سره غږ کړا ورونو که چا احرام ټرلی وي او د احرام نیت یې کړی وي، نو خولې او سر پټولو ته یې اړتیا نه شته او که چا احرام نه وي ټرلی، نو خولې دې په سر کړي، خپله مولوي صیب دمخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

شو، جمعه وشوه، کله چې مې د مولوي غړ واورېد او څېرې ته يې ځير شوم، نو ګورم چې زما خپل کليوال او خپل عزيــز (مولــوي عبيــدالله نيازی) دی. نيازی صيب ډېر باتدبيره ملا دی، کله کله د کليوالي ملايانو مخالفت هم کوي، ان کله کله ځينې بريدونه هم ماتوي، مــا ســره يــې نړدې څو کاله وړاندې څه خوابدي راغلې وه، ده څو ځله هڅه وکړه چې ماسره ځان پخلا کړي، خو ما ورته نه ضرر رسوه او نه مې هم غوښــتل ځان ورسره پخلا کړم، خو اوس چې د حج په سفر روان وم، غوښتل مې ډېره وړه کينه هم له هېچا سره په زړه کې ونه ساتم، نو ځکــه لــومړی ستړي مشي ما ورسره وکړل، ده چې کله زه وليدم نو خلاصه غېړه يې

راکړه، او هوا سترګې مې روښانه چې خپل عزيــز مــې وليــد، اول يــې مبارکي راکړه، بيا يې وويل چې سخت دې خوښ کړم، اوس به نو عزيزه ما نه پرېږدې، چېرته چې زه وم، هلته به راسره ځې، زه دې ډېر په درد لګېږم، نو ځنګ په ځنګ راسره راروان شو، د بوردېنګ کارتونو د چک وخت و، دواړه له ترمينله راووتو، تر لړ ځند وروسته الوتکې تــه پورتــه

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوم. هغه مهال چې ما ټکټ اخیسته، نو ټکټ والا راسره ډېر ګرم روغبړ وکړ، کار یې زما ژر خلاص کړ، راته یې وویل چې یون صـیب ټکـټ دې بزنس کلاس دی. کله چې مې ټکټ ته وکتل نو (A1) څوکۍ وه او بیا چې الوتکې ته پورته شوم، نو لارښود پر همدې لومړۍ څوکۍ کېنولم. په لاره کې زما عزیز مولوي عبیدالله نیازي صیب راته وویل چې زه مبلغ یا ناظم یم، کله کله به یې دې ته مرشد، معلم او رهنما هم ویل، خو سـړ کـال ورته ناظم وایي. زما د عزیز څوکۍ لرې وه، خو د خپل تقریر په مټ یې ځان زما څنګ ته راورساوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په الوتکه کې د عمرې نیت

مولوي عبیدالله نیازی چې کله الوتکې ته پورته شو، نو تولو ته یې وویل چې د عمرې نیت وکړئ، هغه نیت په پښتو ژبه وټره: ((نیت کوم چې د عمرې حج ادا کوم، خاصه خدایه تا لره، یا الله ته یې پر مورِ اسانه کړې او له مورِه یې قبول کړې.)) همدا نیت یې څو ځله پر حاجیانو تکرار کړ، ده وایه او حاجیانو پسې غبرګاوه. مولوي صیب وویل: ((مورِ له دې ځایه (جدې) ته څو او بیا (مکې معظمې) ته)). تر دې وروسته یې اوه ځله تلبیه وویله، ده وویل، تلبیه ویل یوځل فرض دي، خو افضلیت یې هم په همدې (۷) ځله ویلو کې دی. درې ځله هم ویل کېږي. ((لبَیک اللهمِ لبَیک، لبَیک لا شریک لک لبَیک، إنِ الحمد و النِعمة لک و الملک، لا شریک لک)) مولوي صیب وویل (میقات) کابل شو، (میقات) هغه ځای ته ویل کېږي چې حاجیان له هغه ځایه احرام تړي او بیا مکې مکرمې ته ور داخلېږي. مولوي صیب تر څو ځله تلبیه ویلو وروسته وویل چې (میقات) کابل شو، تر کابل وروسته به جدې شریفې کې کوزېږو، زه د افغانستان بیرغ په لاس کې اخلم، نور ناظمان به هم دا کار کوي، هر موټر کې به یو ناظم وي، بیا له هغه ځایه مکې مکرمې ته څو،

(c) ketabton.com: The Digital Library

په جده شریفه کې به یو ساعت پاتې کېږو. هلته به اودسونه تازه کوو، بیا به مکې مکرمې ته ځو، هلته به دمه کوو بیا به په ترتیب سره حرم شریف ته ځو، تر څو چې حرم شریف ته نه یو داخل شوي، تلبیه به وایم، تاسو به یې تکراروئ، په حرم شریف کې بیا خپل اصول دي، هغه به درته په نوبت سره بیانوم.

تر هغه وروسته نیازی صیب زما ترځنګ کېناست راته یې وویل، ډېر خوشاله یم چې د مشر حاجي صیب (هدف یې زما پلار و) پر پل دې قدم

کېښود، په حج کې دوه شیان ډېر مهم دي: یو علم او بل ځواني، د ځوانۍ حج ډېر ثواب لري، زمونږ اصلي هدف او کړنلاره په مکه معظمه کې (طواف) کول دي، مکه مکرمه د طوافونو او د زمزم اوبو مرکز دی، مدینه منوره د (دورو) او خرما مرکز دی. کله چې هلته لاړو، ګام پر ګام به درسره یم. مولوي صیب نیازي دا خبره هم وکړه چې وزیر صاحب (د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ارشاد، حج او اوقافو وزیر) ته دې یوه غونډه جوړه کړې وه، دی رښتیا هم په ستاینې او یادونې ارزي، ډېر نېک سړی دی، زه یې راوغوښتلم، راته یې وویل چې مولوي صیب راشه حاجیانو سره لاړ شه، لارښوونه ورته وکړه، نو زه دده په بلنه راغلم، بیا یې ماته وویل: عزیزه! تا په هغه غونډه کې رښتیا ویلي وو چې زموږ افغانان په رښتیا هم ډېر زیات

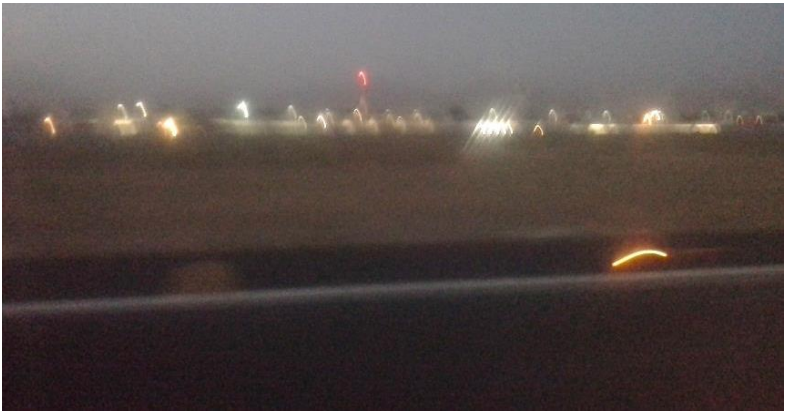
معتقد خلک دي، خو ځومره چې دوی اعتقاد لري، هغومره د اسلام پر اساساتو او جزیاتو نه پوهېږي، نو دلته هم چې کله حج ته ځي سهوه کېږي (دمونه) پرې اوړي. زموږ خپل درې ملایان وو څو ځله حج ته تللي، خو بیا هم پرې درې درې ځله دمونه اوښتي وو او هر یوه درې درې پسونه صدقه کړل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دم: (وینه تویول) کله چې د حج په مناسکو کې (دم) ذکر شي، نو مراد ورځخه په مکي حرم د ګډي یا وزې ذبح کول وي، چې د کوم جنایت په مقابل کې ترسره کېږي.

نیم ساعت به وتی و چې مولوي صیب نیازي بیا میک واخیست بیا یې (۷) ځله تلبیه وویله: ((لبَیک اللهمِ لبَیک، لبَیک لا شریک لک لبَیک، إنِ الحمد و النِعمة لک و الملک، لا شریک لک))

تر دې وروسته یې بیا وویل: درنو حجاجو! که چاته خوب ورځي، هغوی کولای شي خوب وکړي. دا مهال پر ما هم د خوب څپه راغله، ما چې د تېرې شپې له سهاره خوب نه و کړی، د شنبې له مانښام څخه بیا

تر دې دمه پورې ویښ وم، نو د مولوي صیب دې خبرې ډېر خوند راکړ، خوب ته مې ځان وسپاره، خو ډېر ارام خوب نه و، د حج یو تت تصویر مې په ذهن کې ګرځېده، د شیطان څو رنګونه او څو ډولونه مې هم ذهن کې ګرځېدل راګرځېدل، خو کوم مجسم تصویر مې ترې نه شو

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخیستلای، فکر مې کاوه دا سفر نو داسې سفر دی، چې د شیطان لـه ټولو رنګونو سره به څه ډول مقابله کوم، تر حج مخکې، د حج پرمـهال او تر حج وروسته شیطان داسې یو شی دی چې د دښمنۍ تشخیص یې اسانه نه دی، نو ځکه خو یې هره ښځه، نر، ملا، امي، خاص او عام یو ځل له ګرنګه غورځولي دي، نړۍ دوه ساعته مې په همدې خـوب، نیمـه خوب، خیالي او تصوري حالت کې تېر کړل، خو د ارام خوب مجال راته پیدا نه شو، کله چې مې سترګې وغړولې، نو مولوي صیب نیازي یوځل بیا خپله غاړه تازه کړه. دې سره مې نور خوب والوت.

ساعت (۸) بجې او لس دقیقې وې چې مولوي صیب نیازی یوځل بیا میک واخیست او بیا یې (۷) ځله تلبیه وویله: ((لبَیک اللهـمِ لبَیـک، لبَیک لا شریک لک لبَیک، إنِ الحمد و النِعمة لک و الملک، لا شریک لک))

بیا زما ترځنګ کښناست راته یې وویل: (۷) ځله تلبیه ویـل افضـل مستحب ده، (۵) ځله اوسط ده، درې ځله ادنا ده او یو ځـل فـرض یـا واجب ده، ده زیاته کړه د یو ځل فرض او واجب په باب یـې د علمـاوو ترمنځ اختلاف موجود دی. اته بجې او (۱۸) دقیقې د بحرین له خاورې ووتو او د سعودي خاورې ته داخل شو د الوتکې کپتان وویل: یو ساعت او ۳۰ دقیقې وروسته جدې شریفې ته رسېږو. د الوتکې سرعت (۸۰۰) کیلو متره په ساعت کې دی او (۳۸۰۰۰) فوټه لوړوالی لري، کله چـې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

سعودي په خاوره کې څه کم نیم ساعت مزل وشو، نو په تورو وړو غرونو او سپېرو دښتو مو سترګې ولګېدې، شین بوتی او شنه ساحه په کې په سترګو نه ښکارېده، د اروپایي هېوادونو معکوس حالت و. یوازې تورو لیکو چې د پخو سړکونو تصویر یې کاږه او د هغو ترڅنډو پرتو ودانیو د نوي تمدن نښې ښکاره کولې، په داسې یوه سپېره دښته کې د

بشریت د ستر لارښود د نعمت ټوکېدل او بیا له دې ځایه ټولې نړۍ ته د رڼا او علم خپرېدل د یوه لوی او بې ساري اعجاز ښکارندویي کوي.

دا مهال مولوي صیب نیازی یو ځل بیا تلبیې ته پورته شو (اوه) ځله یې تلبیه وویله: او مور ټولو ورسره تکرار کړه.

((لبَیک اللهمِ لبَیک، لبَیک لا شریک لک لبَیک، إنِ الحمد و النِعمة لک و الملک، لا شریک لک))

(c) ketabton.com: The Digital Library

مولوي صیب چې کله بېرته زما ځنګ ته کېناست نو یې وویل: د حضرت پیغمبر(ص) حدیث شریف دی چې له دوو غړونو ځخه یو د حاجي له خولې تلبیه ویل او بل د قربانۍ د مال د حلالولو پر وخت د مال کړیکه، الله پاک ته رسېږي او ډېر مقبول دي.

د مولوي صیب نیازي له خولې تر تلبیه ویلو څو دقیقې وروسته یو مبلغ مایک ته ورغی، د (بسم الله الرحمن الرحیم) په ګډون یې (۷) ځله تلبیه وویله: ((لبَیک اللهمِ لبَیک، لبَیک لا شریک لک لبَیک، إنِ الحمد و النِعمة لک و الملک، لا شریک لک))

ده بیا یو بل مبلغ ښاغلي (حسیب الله) ته بلنه ورکړه چې راشي او حاجیانو ته معلومات ورکړي. مخکې تر دې چې حسیب الله خپلې خبرې وکړي دا مهال مولوي صیب نیازی بیا مایک ته پورته شو او تصیح یې وکړه چې (بسم الله الرحمن الرحیم) په تلبیه کې نه شته. بیا حسیب الله تر لندې خطبې وروسته وویل: دې مقدسو اماکنو ته ستاسو د راتګ له امله هرکلی وایم او د لوی خدای(ج) له درباره تاسو ته بریالیتوب غواړم چې له دې مقدس ځای ځخه ښه ګټه پورته کړئ. تاسې دلته (۲۴) ساعته د خدای(ج) یادونه په خوله راوړئ، د بیت الله شریف ترڅنګ، د حضرت محمد(ص) د روضې ترڅنګ او هر چېرته چې یاستئ له الله(ج) ځخه ښښنه وغواړئ، بیا یې وویل: اوس بیا تلبیه تکراروو: ((لبَیک اللهمِ لبَیک، لبَیک لا شریک لک لبَیک، إنِ الحمد و النِعمة لک و الملک، لا شریک لک))

(c) ketabton.com: The Digital Library

څو دقیقې وروسته د الوتکې د کپتان له خوا اعلان وشو چې نیم ساعت وروسته به انشا الله د جدې شریفې په هوایي ډګر کې کښته

شو. تر دې اعلان وروسته مولوي صیب نیازی یوځل بیا د تلبیه ویلو لپاره مایک ته لاړ. مولوي صیب وویل: دا تلبیه ډېر ثواب لري، زه یې وایم بیا یې ما سره تکرار کړئ، بیا یې اوه ځله تلبیه وویله: ((لبَّیک اللهم لبَّیک، لبَّیک لا شریک لک لبَّیک، إنِ الحمد و النِعمة لک و الملک، لا شریک لک))

تر دې تلبیې وروسته یې څو ځله نوره هم تلبیه وویله، وخت (۷) بجې او (۲۶) دقیقې وې چې الوتکه د جدې پر هوایي ډګر کوزه شوه او هغه سفر مو چې له کابل هوایي ډګر څخه پر سیمه ییز وخت د سهار پر شاوخوا (پنځه نیمو) بجو پیل کړی و، په جدې هوایي ډګر کې پر سیمه ییز وخت پر (۷) بجو او (۲۶) دقیقو پای ته ورسېد.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د جدې هوايي ډګر

کله چې ترمینل ته داخل شو، نو لومړی یې د ټولو حاجیانو په خوله کې یو څاڅکی واکسین وځځاوه، واکسین که څه هم یو څاځکی و، خو ډېر تریخ او بې خونده و. وروسته بیا دوه درې تنه صحي مسولین راغلل، ویې ویل، یو بل واکسین هم باید وکړئ، هغه د یوه تابلیت په شان و، چې ټولو ته یې یوه یوه ګولۍ ورکړه، تر نیم ساعت زیات وخت یې

کښولي یو، خو تر دې دمه لا درک معلوم نه دی. دلته بېلابېلو پاکستاني، بنګالي او د جنوبي اسیا د نورو هېوادونو اتباع لیدل کېږي، چې اکثره د

(c) ketabton.com: The Digital Library

خادمانو په توګه کار کوي. سیم کارتونه هم خرڅوي، پیسې هم بدلوي، هر څوک چې په هره بیه ورسره جوړ شو. اکثرو افغان حاجیانو همدلته خپل ټلیفونه راوکاړل، سیم کارتونه یې بدل کړل او خپلو خپلوانو ته یې د خیرت احوال ورکړ، ما ځکه وانه خیست چې ښاغلي وحیدالله مومند راته ویلي وو، سیم کارت مې تیار درته اخیستی او ښاغلی (مصور) درته منتظر دی، کله چې له هوایي ډګره راووتلې، نو هغه به درسره ملګـــری شي، تر استوګنځي به دې راورسوي او سیم کارت به هم درکړي. تر نیم

ساعت انتظار وروسته یو تن منتظم غږ کړ، افغانان دې راځي، ټول شیان منظم وو، څه خاص تکلیف پېښ نه شو. کله چې زما پر پاسپورت دخولي وښزه ولګول شوه، نو همدلته د ترمینل په همدې برخه کې استاد (محمد شریف رباطي دوراني) (د ارشاد، حج او اوقافو وزارت لوی سلاکار او د جدې د بعثې رئیس) ماته منتظر و، تر هرکلي وروسته یې راتـــه وویـــل،

(c) ketabton.com: The Digital Library

مومند صیب او نورو دوستانو راته ډېر ټلېفونونه کړي او ویلي یې وو چې یون صیب په تکلیف نه شي، ماورته وویل زه په خپل تکلیف نه خفــه کېږم، خو چې تاسې تکلیف شئ په دې خفه کېږم. رباطي صیب ډېر ژر زما بیک پیدا کړ. بیا یې دوو تنو نورو دوستانو ته معرفي کړم، ما سره بل ملګری (عزت الله) دواړه یې بدرګه کړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانانو انتظام

افغانان په يې نظمي مشهور دي، خو دلته خبره برعکس وه، له ترمينل څخه تر دې دمه ځای پورې د افغانستان لوحې او بيرغونه په مسلسل ډول لګېدلي وو که کوم لارښود هم درسره نه وای، نو راساً يې د افغاني حاجيانو د راټولېدو هغه ځای ته بيولې چې د واړه کمپ ښه يې درلوده او بيا له همغه ځايه يې په موټرو کې د مکې مکرمې پر لوري

حرکت کاوه. هلته څو شېبې کېناستو، بيا يو تن افغان ملګری چې مورِ يې پېژندلو او همدلته يې د حج او اوقافو وزارت د مامورينو په ډله کې کار کاوه، مورِ ځان سره لږ وړاندې کافتريا ته بوتلو چې مورِ ته يو څه غرمنی برابره کړي، خو هوټلونو لا تر دې دمه کار نه و پيل کړی. سملاسي يې مورِ ته ليمو، جوس او کيک راوړل، بيا بېرته دمه ځای ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاړو، هلته ټول افغان حاجیان راټول شوي وو، په منظم ډول پر څوکیو ناست وو. کله چې د ټولو بیکونه راورسېدل او ټول ښه خاطر جمع شول، نو بیا یې په منظمه توګه لیکه کړو، لومړی زه او بیا زما بل ملګری (عزت الله) یې په لین کې ودرولو، موټر ته تر ختلو وړاندې یې ټول پاسپورټونه ټول کړل، زه لومړی او زما ملګری دویم کس وو چې موټر ته پورته شولو. دا مـهال بیا د (رباطي) صیب په ټینګار همغه شـخص چـې مـوږ یـې کافتریا ته بیولي وو، پیپسي، اوبه او سورکړی چرګ راوړل، پلاسـتیک کې تاو وو، موږ ته یې راکړل، ویې ویل چې دا به غرمه په لاره کې خورئ،

موږ که هر څومره ټینګار وکړ خو هغه ژر بېرته کښـته شـو. مـا خپـل ملګري (عزت الله) ته وویل چې زه نه غواړم له نورو حاجیانو سره مـې

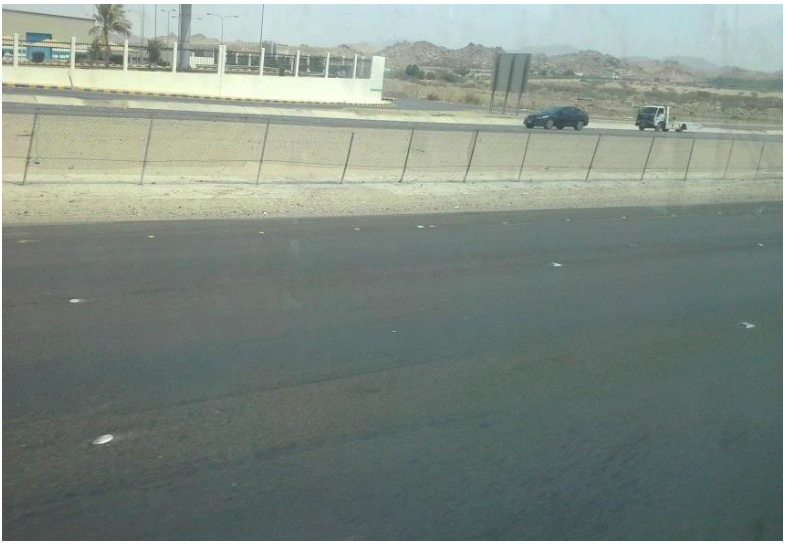
(c) ketabton.com: The Digital Library

توپیر وشي، خو تر دې دمه چې مو هرځای کې قدم ایښی د خدای پـه فضل دومره دوستان راټول شوي او دومره مینه یې کړې چې سړی یې عوض نه شي ورکولای. اوس ساعت (۱۸) کم یوولس بجـې دي، ټاکـل شوې څو شېبې وروسته (۳۰۲) ته ورته ګړندی ګاډی چې په ایرکنډېشن سمبال دی، له جدې څخه د مکې مکرمې پر لوري حرکت وکړي. همدا شېبه د موټر دروازې بندې شوې، ټایرونه چک شول، کېـدی شـي لـړ وروسته حرکت وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له جدې څخه د مکې مکرمې پر لوري

لس کم یوولس بجې وې چې له جدې شـــریفې څخـــه مـــو د مکـــې مکرمې پر لوري حرکت وکړ، دوه دقیقې مزل به مو نـــه و کـــړی، چـــې مولوي صیب نیازي بیا تلبیه پیل کړه اوه ځله یې بیا وویله او ویې ویل چې مکه مکرمه د حضرت نبي کریم(ص) پلرنی وطن دی او تر هغه پورې

چې مورږ او تاسې د خدای(ج) د کور طواف نه وي کړی، زمورږ او ستاسې شعار همدا (لبیک دی (لبیک) دا مـــهال یو حاجي پرې غږ کړ زمورږ نو بل کار څه دی وایو به یې نو....

(c) ketabton.com: The Digital Library

سړکونه لکه څنګه چې مورِ فکر کاوه ښه نه وو، د پرمختللې نړۍ له سړکونو سره يې سيالي نه شوه کولای، موټر هم ډېر مستريح نه و، عيناً لکه هند او پاکستان کې اوړده ګاډي چې ډېر جمپونه خوري، خصوصاً څوک چې پر لومړيو څوکيو ناست وي. په موټر کې د قران کريم ښکلی تلاوت چالان و چې د سړي يې ذهن بلې نړۍ ته وړه، له جدې څخه پر غزېدلې لويې لارې ښي لاس سړک د مکې مکرمې او کين لاس يې د مدينې منورې پر لوري تللی دی.

تر (۱۵) کيلو متره مزله وروسته يوځل بيا د لبيک غږونه پورته شول.

(۱۲) بجې او (۷) دقيقې وې چې (حديبې) سيمې ته ورسېدو، دا هغه سيمه ده چې پيغمبر(ص) له قريشو سره د (حديبې د سولې تړون)

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاسلیک کړی و. تر دې دمخه په ټوله لار کې نیـازي صـیب د (لبیـک لبیک) غږونه پورته کول او تر (۵۰) ځلو زیاته به یې تلبیه ویلـې وي او مورږ ټولو ورسره بدرګه کوله، (۱۲) بجې او (۸) دقیقې وې چې د حجاجو تمځي ته ورسېدو. دلته یې لږ خوراکي څیزونه حجاجو ته وړیا ورکړل او همدارنګه د حج لارښود یو بروشر یې ټولو حجاجو ته وړیا وروبانـه. دا ځای په حقیقت کې د چک کولو یوه نقطه هم وه. د حج لارښود یې په ډېر ښه ډول ترتیب کړی و او په اسانۍ سره سړي مفهوم ترې اخیستلای شو. لارښود په عربي او انګلیسي ژبه و. دادی دلته کټ مټ د هغه عربي متن وړاندې کوو:

(c) ketabton.com: The Digital Library

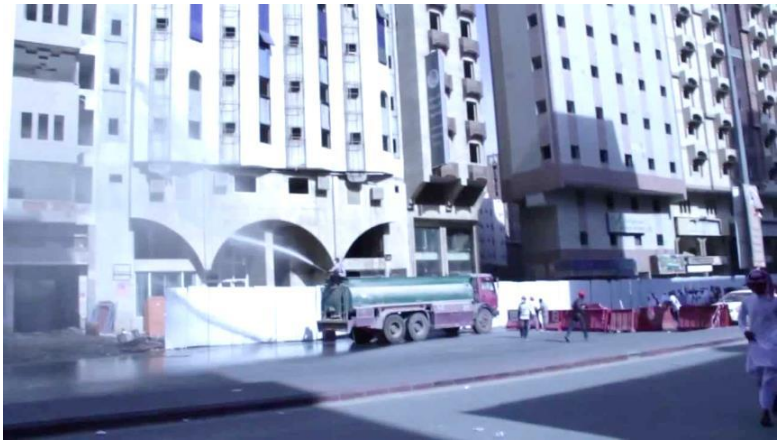
(c) ketabton.com: The Digital Library

تر چک وروسته یو تن مسول کس هم په موټر کې پورته شو. تر دې وروسته د مکې معظمې ښار ته داخل شو، لومړی یې دریې تنه حاجیان، چې سیاسي پاسپورټونه یې لرل، خو مورږ سره په سفر کې ملګري وو او عماره یې بل ځای کې وه، له مورږه ښکل کړل، دا مـهال په موټر کې ناست لارښود کس څخه ادرس لادرکه و، دریې ځله یې پر همغې کـوڅې تـاو راتاو کړو، خو په پای کې یې ځای پیدا کړ. نږدې (۴۵) دقیقې د ادرس په پیداکولو تېرې شوې، دې حالت کې موټر کې ناست حجاج سخت ستړي کړل. کله چې یې ځای پیدا کړ، هغوی یې پر خپل ځای کښته کړل، بیا موټر حرکت وکړ، لومړی یې مورږ ته خپل اړوند مکتب (دفتر) لـه لـرې وښود او بیا پنځه لسو دقیقو کې خپلـې عمـارې یـا اسـتوګنځي تـه ورسېدو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عماره یا استوګنځی

دا عماره یا ودانۍ (ابراج البو) نومېږي او د (تسیر) په سیمه کې واقع ده چې د بیت الله شریف په غرب کې هغه ته نږدې موقعیت لري. تکړه سړی په پلي تګ تر (۱۵-۲۰) دقیقې مزله وروسته له دې ځایه حرم شریف ته ورسېدی شي. دلته (۱-۲-۳-۴) نمبر عماره وه. کله چې له موټره کښته شو، نو ګنه ګونه ډېره زیاته وه، منتظر وو چې څه وکړو. دا مهال مې (عزت الله خان) ته، چې له کابله راسره ملګری شو، وویل چې لږ صبر کوه، زما اندیوال (مومند صیب) به پیدا شي، مورږ ته یې د

اتاق غم خوړلی دی، لس دولس دقیقې انتظار به مو کړی وي، چې مومند صیب را پیدا شو، هغه او مورږ سخت خوشاله شوو، کیلي یې په لاس کې وه، ماته یې ویل څوک دي نور درسره؟ ما ویل دغه ملګری مې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی، ده ویل ولې وکیله صیب (هدف یې زما مېرمن ارین یـون وه) دې رانه وسته، ما ویل کور کې څوک نه وو، ماشومان یوازې پـاتې کېـدل، هغوی او ماشومانو سره به بیا یوځای عمرې ته راځو. (۱۲) منزل کې یې (۳) اتاق چې درې چپرکټه په کې پراته وو، خو د دوو تنو لپاره وو، موږ ته راکړ. اتاقونه چندان لوکس نه وو، عیناً لکه د محصلینو د لیلې په شان، په یوه پوړ کې څو دهلېزونه وو، هر دهلېـز کـې بیـا درې اتاقونـه وو، تشنابونه تر اتاقونو بهر وو، دوه تشنابه پر دریو یا څلورو اتاقونو، تشنابونه

هم عادي وو. ددې ودانۍ منزلونه تقریباً اتلسـو پوړونـو تـه رسـېدل، لوړوالی یې زیات، خو خدمات یې کم وو. نـږدې څلـورنیم زره افغـان حاجیان په همدې یوې ودانۍ کې، چې څلور برخې یې لرلې، ځای شوي وو. کله چې اتاق ته داخل شو، نو ښه ستړي وو، لومړی مو خوب ته ځان وروسپاره، خوب لږ خو ګټه یې زیاته وه، کله چې له خوبه پاڅېـدو، نـو

(c) ketabton.com: The Digital Library

مومند صیب راغی هغه ته مو وویل چې مورِ خو د ماسپښین لمونځ نــه دی کړی، هغه وویل دوه رکعته مسافرانه لمونځ وکړئ، ستاسې که څه هم ځای معلوم دی، خو تراوسه لا پوره مقیم شوي نه یاست، دوه رکعته مسافرانه لمونځ مو وکړ، بیا مومند صیب د عمرې او د حج د مراسمو په باب معلومات راکړل، که څه هم ما سره تیار د حج لارښود کتابونه وو، او هغه مې یوځل لوستي هم وو، خو د عملي او نظري حج او سفر تــرمنځ ډېر تفاوت وي. ښاغلی وحیدالله مومند چې په ژوندون تلوېزیون کې یو وخت د اسلامي خپرونو مسول و او اوس هم همکاري لري، دا یې اولسم حج دی، د حج په ټولو مناسکو پوره اګاه دی، هم له نظري پلوه او اوس هم له عملي پلوه، نو هغه ته مې وویل چې ملا صیب دادې وخت دی، زه پوره (حج) ته راغلی یم، ((سیاسي)) حج نه کوم، هېڅ شی باید راځخه پاتې نه شي، نه باید کوم فرض راځخه پاتې شي، نه سنت، نه واجب او نه هم مستحب، که پاتې شوه ګناه یې ستا پر غاړه ده. (دم) باید رابانــدې وانه وړي. دم نو په حج کې هغه حالت ته وایي چې د حج په مناسکو کې قصداً یا سهواً کومه واجب برخه پاتې شي، نو بیــا دم پــرې لازمېــږي. مومند صیب ته مې وویل ګوره که چېرې دم رابانديې واوښت نــو تــول مسولیت یې پر تا دی، هغه وویل څه ښېغمه اوسه، زه درسره یم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لومړۍ عمرې لپاره تیاری

د (۱۳۹۳ل) د وږي یا سنبلې (۲۹) مه چې د (۲۰۱۴ میلادي) کال د (سپتمبر) میاشتې له (۲۰) نېټې سره سمون خوري، د شنبې ورځ ده. دا زما لومړی ځل و چې حج ته راغلی یم، د حج د لارښود کتاب له مخې مې ځینې شیان په زړه او ذهن کې وو. په دې اثارو کې یې د مکې مکرمې په بېلابېلو برخو کې، مکرم، معظم او سپېځلي ځایونه معرفې کړي چې د حج اداکول او بشپړتیا هم په همدې مکرمو ځایونو پورې تړلې ده. ځرنګه چې هر حاجي په ترتیب سره د همدې ځایونو لیدو ته ورځي، نو ښه به وي چې دلته په پیل کې دا ځایونه په لنډیز سره وپېژنو او بیا به په هرځای کې د عبادت پرمهال د عبادت ځرنګوالی وښیو.

د مکې مکرمې مکرم ځایونه:

۱- مسجدالحرام:

ابوذر رضی الله عنه وایي: ((عرض مې وکړ ای د خدای(ج) رسوله! د دوو مسجدونو له جملې د کوم بنسټ دمخه ایښودل شوی؟ ویې فرمایل: ((مسجدالحرام))، عرض مې وکړ تر هغه وروسته کوم یو؟ ویې

(c) ketabton.com: The Digital Library

فرمایل: ((مسجدالاقصی)) عرض مې وکړ: د دواړو ترمنځ زمـاني واټـن څومره و؟ ویې فرمایل: ((څلویښت کاله)).

جابر رضی الله عنه روایت کوي چې د خدای(ج) رسـول صـلی الله علیه وسلم فرمایلي دي: ((زما په مسجد کـې لمـونځ کـول لـه نـورو

مسجدونو زر ځله بهتر دی، یوازې پرته له مسـجدالحرام څخـه او پـه مسجدالحرام کې لمونځ کول د نورو مسجدونو په اندول سل زره ځلـه بهتر دي.)) علما په دې نظر دي چې نه یوازې پـه مسـجدالحرام کـې لمونځ کول د زیات اجر سبب ګرځي، بلکې د ټول حرم شریف ساحه په دې اجر کې شامله ده.

۲- کعبه:

کعبه د ځمکې په سر تر ټولو پاک ځای او له محترمو امـاکنو څخـه ګڼل کېږي. الله پاک خپل کور ته یو ځانګړی پام لري. الله تعالی له هـر

(c) ketabton.com: The Digital Library

شي څخه یو بهترین انتخابوي او له بهترینو ځمکو څخه یې کعبه انتخاب کړه. د ځمکې پر سر هېڅ یو کور الله(ج) ته تر کعبې محبوب نه دی،نو له همدې کبله ددې بې حرمتي په هېڅ حالت کې روا نه ده، هر څوک چې دلته پناه یوسي، هغه به په امن کې وي. کعبه د دین له ستنو څخه ده او د اسلامي شریعت د بقا بنسټ دی.

د کعبې د جوړولو په اړه ګڼ حدیثونه راغلي دي. محمد صلی الله علیه وسلم فرمایي: الله جل جلاله ادم او حوا ته جبرائیل واستاوه او هغوی دواړو ته یې وفرمایل: زما لپاره کور جوړ کړئ. جبرائیل دوی ته نقشه جوړه کړه. ادم علیه السلام کیندل کول او حوا خاورې وروړلې، تر څو چې اوبه راووتلې. بیا دغه اواز وشو؛ بس دی ای ادم علیه السلام! کله یې چې کور جوړ کړ، الله(ج) ورته وحي وکړه چې ددې شاوخوا طواف وکړه او هغه ته وویل شول: ته لومړی پیغمبر یې او دا لومړی کور دی. وروسته پېړۍ تېرې شوې تر هغې چې نوح علیه السلام هغه ولیده. بیا پېړۍ تېرې شوې تر هغې چې ابراهیم علیه السلام ددې ستنې ودرولې. دا کور د هغه کور معادل دی چې په عرش کې ملایکو جوړ کړی او بیت المعمور نومېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځینې علما وایي چې کعبه ابراهیم علیه السلام جوړه کړه او مخکې تر ده څخه د کعبې په نوم کوم کور موجود نه و، ځینې بیا په دې باور دي چې د الله(ج) کور تر ابراهیم علیه السلام څخه دمخه جوړ شوی او لومړی جوړوونکی یې ادم علیه السلام دی. کولای شو دغه دواړه قولونه سره یوځای کړو. چې کعبه په لومړي ځل ادم علیه السلام د الله(ج) په امر جوړه کړه او بیا د یوې حادثې په نتیجه کې له منځه ولاړه. تر هغې وروسته ابراهیم علیه السلام د الله(ج) په امر ددې بنسټ له سره کښښود. نو ابراهیم علیه السلام د کعبې، د حج مناسکو، طریقو او ادابو په جوړولو کې ستر نقش لوبولی دی. قران کریم هم په دې اړه فرمایي: ژباړه: ((یاني د ابراهیم علیه السلام لپاره مو د کور ځای ښکاره کړ.))

تر جوړېدو وروسته کعبې د تاریخ په ګنو پړاوونو کې ګڼ تحولات او پرمختګونه لیدلي دي. کعبې د مخکینیو پیغمبرانو په وخت کې، د جاهلیت په زمانه کې، د رسول الله صلی الله علیه وسلم او راشده خلفاوو او همدارنګه په نورو دورو کې تر دې دمه ګڼ تحولات لیدلي دي، چې په دې اړه د تاریخ کتابونو تفصیلي بحثونه کړي دي.

د کعبې د نومونو حکمت: د کعبې ګڼ نومونه په قران او سپېڅلو احادیثو کې ذکر شوي دي. په قران کریم کې د الله(ج) کور په (۱۶) ایتونو کې (۲۰) ځله ذکر شوی دی. د (کعبه) کلمه (۲) ځلې، (البیت) (۷) ځلې، (بیت) یو ځلې، (بیت الحرام) (۲) ځلې، (بیت العتیق)

(c) ketabton.com: The Digital Library

(۲) ځلې، (بیتک المحرم) یو ځلې، (بیتی) دوه ځلې، (بکه) یـو ځلـې، (مسجدالحرام) یو ځلې، (بیت المعمور) یو ځلې او (البلدالامین) هم یو ځل ذکر شوي دي. د یادونې وړ ده چې په حدیثو او تفاسیرو کې د دغو نومونو حکمت ته هم اشارې شوي دي.

کعبه: د کعبې کلمه دوه ځایه په قران کریم کې ذکر شوې ده. (جَعَلَ اللّٰهُ الْکَعْبَةَ الْبَیْتَ الْحَرَامَ قِیَامًا لِّلنَّاسِ) او بل ځـای فرمـایي: (هـدیاً بـالغ الکعبة). د کعبې په نومولو کې څو علتونه موجود دي:

لومړی: د کعبې مقطع سطح تقریباً د مربع په بڼه ده او په عربي ژبه کې معمولاً ځلور کونجه او مربع کورونو ته کعبه وایي.

دویم: په عربي ژبه کې د هر شي منځ ته هم کعبه وایي. ځنګه چې د الله(ج) کور او بیت الله الحرام د دنیا په منځ کې واقع دی، نو ځکه ورته کعبه وایي. د یهودو یوه ډله رسول الله صلی الله علیه وسلم ته راغله او د ځینو مسایلو په اړه یې ورنه پوښتنه وکړه او یوه پوښتنه یې دا وکړه چې کعبې ته ولې کعبه وایي. رسول الله صلی الله علیـه وسـلم ورتـه وفرمایل: (لانها وسط الدنیا) ځکه چې دا د دنیا منځ دی. پـر همـدې اساس کعبه د ځمکې مرکزیت دی، نو تر څو چې کعبه وي، ځمکه به هم وي. یانې د ځمکې پیدایښت هم له کعبې څخه دی او بقا یې هم په کعبه پورې تړلې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

درېیم: د کعبې بله مانا د ځمکې له سطحې څخه لوړوالی او اوچتوالی دی. کعبه دوه ډوله لوړوالی لري، ظاهري او معنوي. له ظاهري پلوه هم کعبه د ځمکې له سطحې څخه لوړوالی لري او هم د هغه شرافت، حرمت او عظمت له پلوه، چې د الله پر وړاندې يې لري.

عتیق: په قران کریم کې دوه ځایه ذکر شوی دی. یو د الله له کور څخه د طواف په اړه (...وَلْيَطَّوَّفُوا بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ) او بل د قربانۍ د ځایونو په مورد کې (ثُمَّ مَحِلُّهَا إِلَى الْبَيْتِ الْعَتِيقِ).

ددې نوم د ایښودلو څو علتونه بیان شوي دي:

لومړی، له ملکیت څخه ازادي: په حدیثو کې د کعبې د ازادۍ په اړه ګڼې یادونې شوې دي. یانې د خلکو له ملکیت څخه ازاد. هر کور چې په ځمکه کې جوړېږي یو مالک او څښتن لري، مګر د الله د کور مالک یوازې الله(ج) دی. یوازې کعبه ده چې هېڅوک پرې ددې دعوه نه شي کولای چې دا د دوی ملکیت دی.

دویم، د نوح(ع) له توپان او غرق کېدو څخه ازادي: الله(ج) د نوح علیه السلام د وخت په توپان کې ټولې ځمکې ډوبې کړې، یوازې د الله کور ډوب نه شو، نو دا له ډوبېدو ازاد دی.

درېیم: له دوزخ څخه ازادي: په ځینو تفسیرونو کې دې ټکي ته اشاره شوې ده چې څوک د الله د کور زیارت وکړي او د بیت الله الحرام زیارت کوونکی وي، الله(ج) هغه ته له دوزخ څخه خلاصون ورکوي او له

(c) ketabton.com: The Digital Library

جهنم څخه خلاصون د الله له اړخه ډالۍ ده. نو کعبه د دوزخ له اور څخه برائت دی، نو ځکه ورته بیت العتیق وایي.

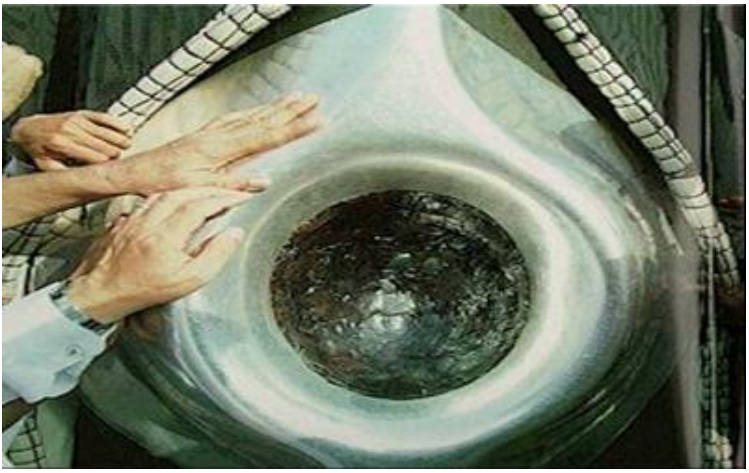
څلورم، زوړ او قدیم: د عتیق له معناوو څخه یوه زوړ او قدیمي هم ده. چې دلته د کعبې قدامت ته هم اشاره ده. څومره چې یو عمل او کار قدیمي وي، په هماغه اندازه یې ارزښت هم زیات وي.

بکه: دغه کلیمه او نوم له قران کریم څخه اخیستل شوی دی. الله(ج) فرمایي: (إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكًا) لومړی کور چې د خلکو لپاره جوړ شو، هماغه دی چې په مکه کې دی. ګڼ احتمالات د بکه لپاره ذکر شوي دي او یو یې دا دی چې بکه کعبې ته وایي.

۳- حجرالاسود:

په مسجدالحرام کې له ډېرو روښانه نښو څخه یوه هم حجرالاسود دی. زیات احادیث راغلي چې دا ډبره له جنت څخه ده او تر شیدو سپینه وه، خو د ادم د زامنو ګناهونو هغه توره کړې ده. له هغې جملې څخه د ابن عباس(رض) له قوله روایت شوی، حدیث شریف دی چې په هغه کې راغلي دي: ((حجرالاسود له جنت څخه نازل شوې ده او تر شیدو سپینه وه، خو د ادم د زامنو ګناهونو توره کړې ده.)) پیغمبر صلی الله علیه والسلام په حجرالاسود باندې د لاسونو د مونښلو ثواب بیان کړی دی. یو څوک عبدالله بن عمر ته راغی او ورته یې وویل: ای د

(c) ketabton.com: The Digital Library

عبدالرحمن پلاره! زه تا ګورم چې یواړې دغو دوو رکنونو ته لاس وروړې؟ هغه وویل: ما له پیغمبر صلی الله علیه وسلم څخه واورېدل چې ویې فرمایل: ((له ګومان پرته چې دغو دوو رکنونو ته لاس وروړل ګناوې له منځه وړي. رسول الله صلی الله علیه وسلم څرګنده کړې ده چې حجرالاسود پر هغه کس چې دا یې لمس کړې وي، پر هغه شاهدي ورکوي.))

ابن عباس وایي: د خدای رسول صلی الله علیه وسلم د حجرالاسود په باب ویلي: ((پر خدای(ج) سوګند چې د قیامت پر ورځ خدای هغه راپیداکوي، په داسې حال کې چې هغه دوه سترګې لري چې په هغو لیدل کوي او ژبه لري چې په هغې وینا کوي او پر هغو کسانو شاهدي ورکوي چې په حقه یې پر هغې لاسونه موښلي دي.))

(c) ketabton.com: The Digital Library

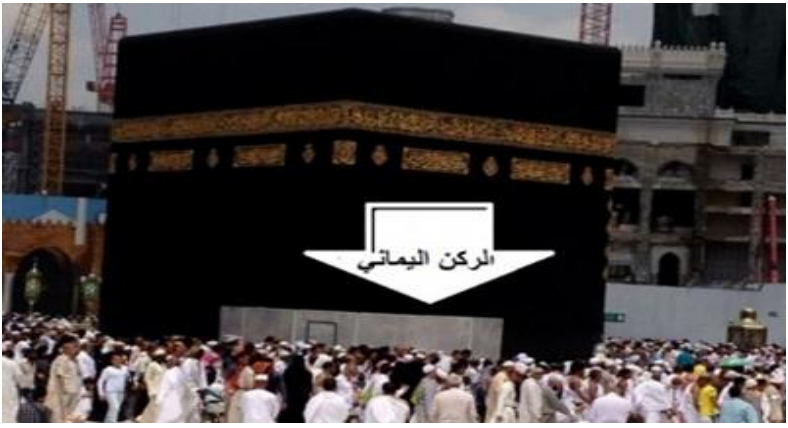
هر طواف کوونکي ته دا سنت ده چې د هر طواف په پیل کې پر حجرالاسود تکبیر وایي او که چېرې ممکنه وي هغه ښکل کړي او یا دې په لاسونو لمس کړي او بیا دې خپل لاسونه ښکل کړي، یا دې هم په خپلې امسا لمس کړي او بیا دې هغه ښکل کړي، پرته له هغې دې ورته په لاس اشاره وکړي او که چېرې یې ورته لاس ونه رسېد او یا د چا له ازار او اذیته وډار شو، اشاره دې وکړي او تکبیر دې ووایي او په دې ټولو کې دې د خدای د پیغمبر صلی الله علیه وسلم لاره تعقیب کړي او باید باور ولري چې دا ډېره نه زیان رسوي او نه ګټه، په همدې خاطر کله چې حضرت عمر فاروق(رض) حجرالاسود ډېره ښکلوله ویې فرمایل: ((زه پوره باور لرم چې ته یوه ډېره یې نه ګټه رسوې او نه زیان که چېرې مې پیغمبر صلی الله علیه وسلم نه وای لیدلی چې ته یې ښکلولې نو ما به هېڅکله نه وای ښکل کړې.))

۴- یماني رکن:

د خدای(ج) پیغمبر صلی الله علیه وسلم پر یماني رکن لاس راکاړه، لکه څنګه چې د ابن عمر په حدیث کې یادونه وشوه او پر یماني رکن او حجرالاسود لاس موښول ګناهونه له منځه وړي، فقها په دې متفق دي چې پر هغو باندې لاس موښل مستحب او د پیغمبر صلی الله علیه وسلم د لارې تعقیبول دي. خو د ښکلولو پرځای یې نامتو عالمان نه ښکلولو ته ترجیح ورکوي.

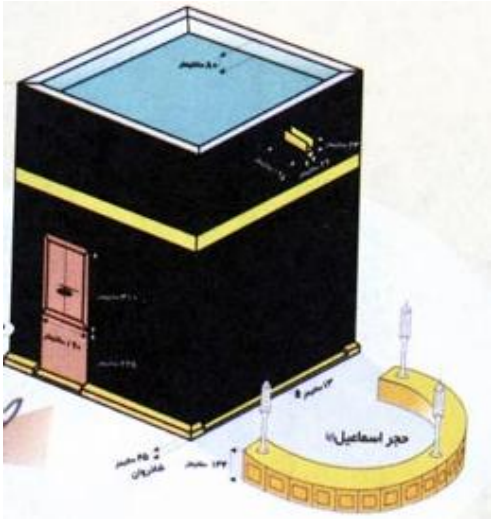
(c) ketabton.com: The Digital Library

امام ابن القیم د حجرالاسود او یماني رکن د فضیلت په باب وایي: ((د ځمکې پرمخ هېڅ داسې ځای نه شته چې ښکلول او لاس راکاړل پرې

مشروع وي او د ګناهونو د له منځه تلو سبب شي، پرته له حجرالاسود او یماني رکن څخه.))

۵- حجر:

د یوې نیمه دایرې ساحې نوم دی چې د کعبې په شمال کې له کعبې سره متصله واقع ده. د شامي او عربي رکن ترمنځ موقعیت لري، له کعبې څخه دی، کله چې قریشو کعبه بیا رغوله، نو پانګه یې کمه راوړې وه، نو ځکه یې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ابراهیم(ع) له قوانینو سره سمه جوړه نه کړه، بلکې کعبه یې وړوکې جوړه کړه او هغه مقدار (حجر) یې پرېښودل، پیغمبر صلی الله علیه وسلم د (حجر) یا ډبرو هغه اندازه او مقدار بیان کړی دی.

او په بېلابېلو روایتونو کې راغلي چې حضرت محمد(ص) بې بې عایشې(رض) ته وفرمایل: ((که چېرې قوم دې وغوښتل تر ما وروسته یې جوړ کړي، راشه چې هغه اندازه تاته وښیم)) هغه وخت یې اوه ګزه هغې ته وښودل. ځکه نو که چېرې کوم څوک په حجر (حطیم) کې لمونځ وکړي، لکه چې په کعبه کې یې لمونځ کړی وي. وروسته له دې ساحې ځخه احاطه راتاوه شوه، دا ساحه د حطیم شریف په نامه هم یادېږي.

۶- الملتزم:

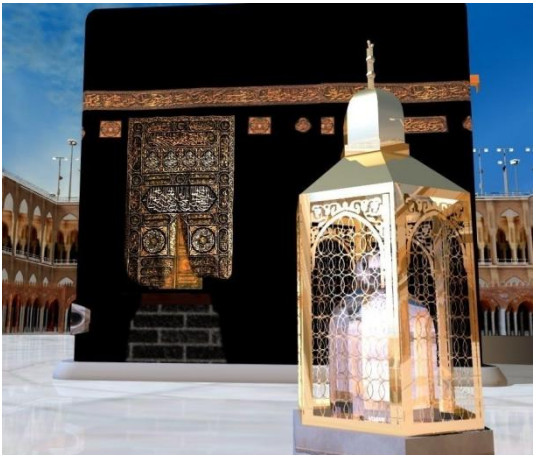

د کعبې شریفې د دروازې او حجرالاسود ترمنځ واقع دی، لکه څنګه چې یې ابن عباس حدونه تاکلي دي او فرمایلي یې دي: ((د رکن او د کعبې د دروازې ترمنځ ملتزم دی.)) دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځای ته پناه ځای (مقوذ) او دعا ځای (مدعا) هم ویل کېږي.

امام نوري رحمه الله وايي: ((په یو روایت کې راغلي دي چې رسول الله صلی الله علیه وسلم د رکن او کعبې دروازې ترمنځ له خدایه د پناه غوښتنه کړې او خپله مبارکه سینه، څېره او سپېځلي لاسونه یې پر هغو ایښي دي. دا حدیث شریف له دوو ضعیفو سرچینو څخه روایت شوی، لومړی له ابن عباس څخه ثابته شوه چې ویلي یې، داسې یې کړي دي. بل روایت له ابن تیمیه رحمه الله څخه دی چې هغه وایي: ((که چېرې غواړې ملتزم ته راشې کومه ستونزه نه شته او هغه د حجرالاسود او د کعبې د دروازې ترمنځ دی. نو بیا دې سینه او صورت او خپل دواړه لاسونه پر هغه کېږده، دعا وکړه او حاجت دې له خدایه وغواړه او دا کار کېدی شي تر طواف مخکې، تر طواف وروسته او یا د طواف په بهیر کې ترسره شي. قدرمن صحابه چې به کله هم مکې ته راتلل دا کار یې کاوه.))

۷- د ابراهیم مقام:

هماغه ډبره یا تیږه ده چې حضرت ابراهیم علیه السلام به د کعبې د جوړېدو پرمهال پر هغې ودرېده او حضرت

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسماعیل علیه السلام به ورته تېرې راوړلې او دا مقام همغه تیږه ده چې حضرت ابراهیم علیه السلام د حج د غږ یا بلنې لپاره پر هغې ودرېدلی او غږ یې کړی دی. خدای(ج) په قران کریم کې فرمایي: ((فِيهِ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ مَقَامُ إِبْرَاهِيمَ وَمَن دَخَلَهُ كَانَ آمِنًا)) ال عمران۹۷.

امام طبري ددې ایت شریف په تفسیر کې وایي: په هغه کې د خدای(ج) د قدرت او د خپل خلیل ابراهیم د اثارو نښې دي، له هغې جملې څخه پر هغې تیږې د حضرت ابراهیم علیه السلام د پښې نښې دي چې پر هغې ودرېدلی دی. هغه څوک چې د کعبې طواف پرځای کوي، خدای(ج) دا مشروع کړې چې دلته لمونځ وکړي. د بېلابېلو روایتونو له مخې پیغمبر صلی الله علیه وسلم په ابراهیم مقام کې لمونځ ادا کړی دی. نو ځکه خو تر طواف وروسته د ابراهیم مقام شاته د لمونځ کول، تر طواف وروسته مستحب او سنت دي. خو لاس موښل او ښکلول یې منع دي.

۸- زمزم:

دا مبارکه او مشهوره څاه په مسجدالحرام کې ده چې د حجرالاسود په ختیزه او د ابراهیم مقام په سویلي برخه کې واقع ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له دې ځاه ځخه د اوبو راوتلو کیسه مشهوره ده او فضایل یې واضح او څرګند دي. حضرت ابراهیم ع د الله ج په امر خپله یوه مېرمن هاجره چې دمصر اوسېدونکې وه، له خپل زوی حضرت اسمعیل ع سره له فلسطین ځخه مکې معظمې ته راوستله اودلته یې په بې اوبو اوبې وښوځمکه کې پرېښودله، تاریخ لیکي چې حضرت ابراهیم ع له دوی سره په خورجین کې راوړې لږه خرما او اوبه هم پرېښودلې دامهال حضرت اسمعیل تی خوره کوچنی و،کله چې حضرت ابراهیم ع بېرته لاړ او دهاجرې اوبه ختمې شوې نو وارخطاشوه چې تنده هغه اودهغې تنکی زوی له منځه یونسي،نو دصفا لوړې غونډۍ ته په دې هیله وختله چې که کوم انسان وګوري او اوبه تري وغواړي خوهلته څوک نه و وروسته یې په شپله (خوړ)کې منډه کړه اودمروې لوړې ته وختله چې که څوک ومومي او مرسته تري وغواړي خوهلته هم څوک نه و ،دې تلولۍ بې بي اوه ځله دصفا اومروه ترمنځ منډه وکړه،او زوی یې هلته لرې داوسنۍ کعبې په څومتری کې چې هغه مهال دکعبې نښه

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم نه وه، پروت و په اوم ځل چې دمروې په لور ولاړه نویوغړ یې ترغوږ شو راغلله ګوري چې یوه پرښته خپل وزر پرځمکه وهي چې له همدې ځایه اوبه راوځي لومړی یې له دې الهي ډالۍ څخه دحضرت اسمعیل تنده خړوبه کړه اوبیایې پخپله وځښلې.

لوی خدای(ج) هغو ته داسې ځانګړتیاوې او فضیلتونه ورکړي چې نورې اوبه یې نه لري. له هغې جملې څخه مخکې تر دې چې پیغمبر صلی الله علیه وسلم اسرا او معراج ته وخېږي په دې اوبو یې مبارکه سینه ومینځل شوه، له شرعي او طبي پلوه د ځمکې پرمخ تر ټولو ښې اوبه دي. څښل یې د ډوډۍ په څېر سړی مړوي.

دوروستیومعلوماتو له مخې، دزمزم کوهی اوس په یوساعت کې (۳۹۶۰۰) لیتره اوبه ورکوي داکوهی ترځمکې لاندې څو سترګې لري تر مطاف لاندې دکوهي خوله (۱،۵۶) متره ، ژوروالی یې (۳۰) متره، په کوهي کې دولاړو اوبو حجم (۴) متره او په بیخ کې دکوهي قطر (۱۳) متره دی ترې دې چې یوه سترګه یې د اذان دځای لاندې ده.

دکوهي قطر له (۱،۴۶) تر (۲،۶۶) متره دی.

دزمزم کوهی له کعبې څخه (۲۱) متره لېرې دمقام ابراهیم خواته دی، اوس پر دې کوهي د (۸۸،۸) متره مربع په مساحت یوه ودانۍ جوړه شوې چې دمطاف لاندې ده اوله مسعی څخه ورته تر ځمکې لاندې لار ورغلې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دزمزم لپاره له حرم څخه څو کیلومتره لېرې د کدَی په نوم سیمه کې په (۱۴۱۵هـ ق) د (۱۵۰۰۰۰) یوسل اوپنځوس زره لیتروپه ظرفیت ذخیره جوړه شوې ده ،له همدې ځایه دمدینې منورې په شمول نورو سیموته په بوشکو اوتانکرو کې زمزم وړل کېږي.

۹- صفا و مروه:

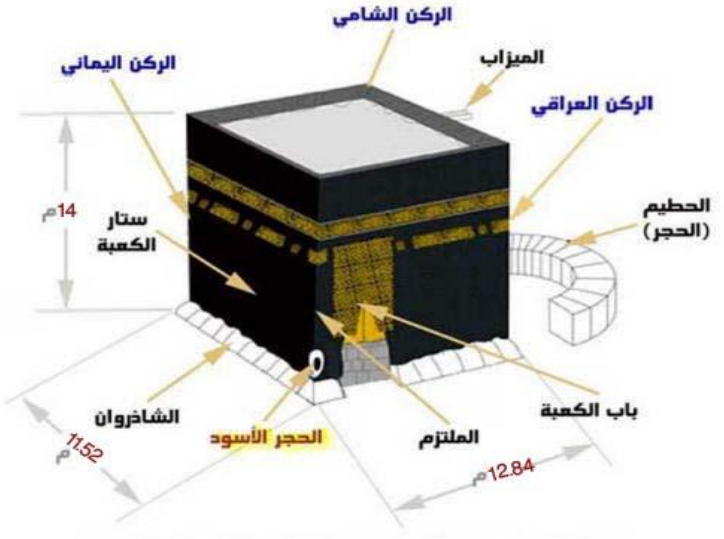
صفا او مروه هغه دوه غونډۍ دي چې د حضرت ابراهیم علیه السلام مېرمن (بي بي هاجره) پر خپل زوی حضرت اسمعیل علیه السلام ډېره تېږې شوه او د اوبو د پیداکولو په لته کې شوه له صفا څخه راکښته شوه، لږه لاړه،

بیا یې لږ منډه کړه، بیا لږه لاړه، تر هغه پورې چې د مروه غونډۍ ته ورسېده اوه ځله دې د دوو غنډیو ترمنځ منډه رامنډه کړه، تر څو څوک پیدا کړي چې هم دې او هم یې زوی ته لږې اوبه راوړي همدا مهال و چې څښتن تعالی پر ځمکه باندې د اسمعیل علیه السلام د پښو له موښلو څخه اوبه راوخوتولې چې مخکې مو ورته لنډیز بیان کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې لپاره چې د کعبې شریفې اړوندې برخې او شاوخوا ځایونه په ښه ډول مشخص شي، لاندې تصویر وګورئ.

۱۰- منی، عرفات او مزدلفه:

دا درې واړه ځایونه معظم او مقدس مشاعر دي، چې حاجیان د

حج د فریضې د اداکولو لپاره هلته ځي. منی ته د راتولېدو دمې او ذبح په خاطر ځي، په دې خاطر ورته منی وایي چې د قربانۍ وینه هلته تویېږي. عرفات د حج درېیم فرض دی چې تاکل شوی وخت لري. که له

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټاکل شـوي وخـت څخـه تاخیر شي، نو حج له سره نـــه صـــحیح کېـــږي او راتلونکي کال کې به د حج قضایي راولي. تـر عرفـات وروسته د مبیت او ذکـر و دعا په خاطر مشعرالحرام ته راځي. مشعرالحرام د مزدلفې په منځ کې یو وړوکی غر دی چې اوس د پراختیا په مقصد لـه منځـه وړل شـوی او پرځای یې مسجد جوړ شوی. مزدلفه د محسر د ناوې په منځ کې واقع ده، د عرفې تر دوه غاښي پورې، پیل او پای یې په مزدلفه کې شامل نه دی او هغه ټول حرم ګڼل کېږي.

عمره، احرام او طواف:

په کتابونو کې یې راوړي چې کله حاجیان مکې مکرمې تـه داخـل شي، د سامان تر ځای پرځای کولو وروسته دې غسل یا اودس وکړي.

په لاربښودو کتابونو کې یې د عمرې د احرام د ترلو په باب ویلـي: د عمرې مانا ده د اباد کور اراده کول، زیارت کول او په شرعي اصطلاح له عمرې څخه مراد کوچنی حج دی، چې هر وخت کېدی شي، هېڅ کوم ټاکلی وخت نه لري، عمره له حج سره هم کېدی شي او له حجه جلا هم، عمره په ژوند کې یو ځل موکد سنت ده، عمره یوازې د احـرام تـرل، د

(c) ketabton.com: The Digital Library

کعبې شریفې طواف کول، د صفا او مروه ترمنځ سعی او حلق یا تقصیر کول دي. په رمضان المبارک کې عمره کول مستحب ده، د رسـول الله صلی الله علیه وسلم ارشاد دی، د رمضان په میاشت کې عمـره کـول داسې دي لکه زما په ملګرتیا حج کول (ابو داود). د عمرې په فضـیلت کې ډېر احادیث ذکر شوي چې یو حدیث په لاندې ډول دی: رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي: ((څوک چې له کوره د حج او عمرې پـه نیت روان شي او په لاره کې وفات شي، نو دغه سړی به بې حسابه جنت ته داخل شي.))

کله چې حاجیان وغواړي د عمرې احرام وتړي په کار دي چې تر هر څه لومړی غسل یا اودس وکړي، خو غسل ډېر ښه دی. بیا دې د احرام جامه چې له یوه لنګ او څادر څخه عبارت ده، په دې شرط چې نوي وي او یا مینځل شوي وي، واغوندي، که خوشبویي یـې درلـوده، نـو ودې لګوي او بیا دې دوه رکعته نفل لمونځ وکړي او دارنګه نیت دې وکـړي ((اللهم أني أريد العمره، فيسرها لي وتقبلها مني)) ژباړه: ای الله! مـا د عمرې د اداکولو اراده کړې ده، ماته یې اسانه کړې او له ماځخه یې قبوله کړې. تر نیت وروسته دې تلبیه ووایي: ((لبیک الهم لبیـک، لبیـک لا شریک لک لبیک ان الحمد و النعمة لک والملک لا شریک لک)) په دې توګه نوموړی کس محرم ګرځي. په کتـابونو کـې د نارینـه او ښـځینه حاجیانو لپاره د څو نورو ټکو یادول هم ضروري ګڼل شوي دي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱- که حاجي نرینه وي، تلبیه دې په جهر وایي او که ښځینه وي، تلبیه دې په خفیه (پته توګه) ووایي.

۲- نر دې سر او مخ نه پټوي او ښځه دې سر پټ کړي او مخ دې نه پټوي.

۳- نرینه حاجي د ګنډل شویو جامو له اغوستلو څخه منع دی، خو د ښځو جامې چې هر ډول وي، ممانعت نه لري.

۴- نرینه باید داسې څپلۍ په پښو کړي چې ښنګري یې لوڅ وي، مګر ښځې هر ډول څپلۍ په پښو کولای شي.

۵- د احرام په حالت کې باید نر او ښځه دواړه د جګړو، پوچو ویناوو او له بدو اعمالو ځان وساتي.

۶- د احرام په حالت کې د نوکانو پرېکول، د سر د وېښتانو خریل او کمول، غوړول او ړمنځول، لاسونو او پښو باندې نکریزې لګول، خوشبویي او صابون کارول جایز نه دي.

۷- د احرام په حالت کې د ښځې او مېړه یوځای ملاسته او جماع کول حرام دي.

۸- محرم د ښکار کولو او بل چاته د ښکار له ښودلو څخه منع دی.

نر او ښځه کولای شي له هرې دروازې څخه حرم شریف او طواف ته دننه شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

طواف د خدای له کوره ګردچاپېره ګرځېدو ته وایي.

طواف په لغت کې له یو شي څخه چاپېره ګرځېدلو یا تـر یـو شـي جارېدلو ته وایي او په اصطلاح کې له کعبې شریفې څخه په اخلاقو سره چاپېره ګرځېدلو ته طواف وایي. طواف د حج دویم رکن دی او پـه درې ډوله دی؛ ۱- سنت، ۲- فـرض، ۳- واجـب. درې واړه پـه لانـدې ډول تشریح کېږي:

۱- قدوم طواف: د قدوم، تحیه او یا سلام کولو طواف سـنت دی او مسجد الحرام ته له رسېدلو سره سم اداکېږي. په مفرد او قران حج کې دومره توپیر دی چې قارن به مخکې د عمرې طواف کوي بیـا د قـدوم طواف کول مستحب دي او مفرد به صرف قدوم طواف کوي او په متمتع دا طواف نه شته. دا د ښه راغلاست او حرم شریف ته د سلام کولو طواف دی.

۲- د زیارت طواف: دا طواف فرض دی. د حج دویم رکن دی، که پاتې شي حج نه صحیح کېږي. غوره وخت یې د ذوالحجې لسـم (د اختـر لومړۍ ورځ) ده، خو که په څه وجه پاتې شي، نو د ذوالحجې پر یوولسم او دولسم هم ادا کېدی شي.

۳- وداع طواف یا د صدر طواف: کله چې حاجي له حج څخه فـارغ شي له مکـې مکرمـې څخـه د رخصـتېدو پـر وخـت بـه دا طـواف

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوي دا د وداع یا خدای پامانۍ طواف دی چې حکم یې واجب دی.

له دې طوافونو څخه موږ دا نتیجه ترلاسه کوو، چې په خپل ټولنیز ژوند کې هم د مراتبو تسلسل او همدارنګه تر خپل اصلي کار دمخه هم مقدمه ولرو او د هغه تر پای ته رسولو وروسته هم باید یو څه غوره عمل وکړو. له مقدمې او تیاري پرته باید یو کار پیل نه کړو او د نتیجو تر لاسته راوړلو وروسته یې دفعتاً پرېښږدو.

د طواف کولو مسنونه طریقه:

کله چې حاجي مکې مکرمې ته ورسېږي، په ادب او عاجزۍ سره به مسجدالحرام ته داخل شي او کله یې چې پر کعبې شریفې سترګې ولګېدې، نو تکبیر، تهلیل او درود به ووایي، وروسته به دا دعا وکړي: (اللّهُمَّ اغْفِرلِيْ ذُنُوْبِيْ وَافْتَحْ لِيْ اَبْوَابَ رَحْمَتِکَ) ای خدایه! زما ګناهونه معاف کړې او زما لپاره رحمت دروازې خلاصې کړې. له مسجدالحرام

(c) ketabton.com: The Digital Library

څخه د وتلو پر وخت به دا دعا وایي: (اللّهُمَّ افْتَحْ لِيْ اَبْوَابَ فَضْلِکَ وَسَهِّلْ لِيْ اَبْوَابَ رِزْقِکَ) ای خدایه! زما لپاره دې د خپل فضل او کرم دروازې خلاصې کړه او زما لپاره د رزق ذریعې اسانه کړه.

تر طواف مخکې دې حاجي د احرام څادر ښي تخرګ لاندې وباسي او پر کینه اوړه به یې واچوي، دېته په شریعت کې (اضطباع) وایي، تر دې وروسته به د کعبې طرف ته مخ کړي د (حجرالاسود) او (یماني رکن) تر منځ به ودرېږي د طواف نیت به وکړي. (الهم انی ارید طواف بیتک المحرم فیسره لی وتقبله منی). ای خدایه! زه ستا د محترم کور طواف کول غواړم، نو زما لپاره یې اداکول اسانه کړې او زما له طرفه یې قبول کړې.

تر دې وروسته به (استلام) وکړي. استلام په لغت کې لاس ورورلو ته وایي او په اصطلاح کې له استلام نه مقصد د حجرالاسود ښکلول یا مسحه کول او یماني رکن ته لاس ورورل دي. د طواف د هر دور شروع له حجرالاسود نه کېږي چې کله ېبرته حجرالاسود ته راورسېږي، نو یو دور یا ګردش به پوره شي. اوه ګردشه یو طواف ګڼل کېږي.

بیا به د بیت الله شریف او حطیم (حطیم هغه ځای دی چې په بیت الله پورې اړه لري) په چاپېر له ښي خوا نه طواف شروع کړي او اوه ګردشه به پوره کړي. په داسې ډول چې په دریو لومړیو ګردشونو کې به په پهلواني تګ کوي او په نورو څلورو ګردشونو کې به په عادي حال

(c) ketabton.com: The Digital Library

گرځي. که وسه يې کېدله نو د هر ګردش او طـواف پـه پـای کـې بـه حجرالاسود ته په رسېدو سره هغه ښکل او مسحه کړي او که زیاته ګنه ګونه وه، وسه يې نه وه او د حجرالاسود په ښکلولو ســره خلکــو تــه د تکلیف رسېدلو وېره وه، نو مخامخ به ورته ودرېږي او د هغې پر لوري به د امسا یا لاس په ورغځولو سره د مسح کولو په ځېر اشاره وکړي.

د طواف واجبات:

طواف لاندې واجبات لري: ۱- طهارت که غسل وشي ډېره ښه ده که نه اودس هم کفایت کوي، ۲- عورت ستر پتول، ۳- له ښي طرف نــه د طواف شروع کول او کېن لوري ته د کعبې ساتل، ۴- که څه عذر نه وي، نو پیاده طواف کول، ۵- په ولاړه طواف کول، ۶- د حطیم لــه بهــر نــه طواف کول، ۷- اوه ګردشه پوره کول.

که له واجبو څه پاتې شي دویم ځل به يې اداکوي که دویم ځل يې ونه کړي، نو یوه قرباني وربانديې لازمېږي.

په طواف کې حرام شیان:

۱- د جنابت او بې اودسۍ په حالت کې طواف کــول، ۲- د عــورت ښکاره کېدل، ۳- خپل کېن اړخ ته د کعبې نه ساتل یانې په چــپ دور طواف کول، ۴- په ناستې سره طواف کول، په حطیم کې دننــه طــواف

(c) ketabton.com: The Digital Library

کول، ۶- پرته له څه مجبوري نه په سورلۍ سره طواف کول، ۷- تر اوو ګردشو کم طواف کول.

که د بې اودسۍ په حالت کې طواف وشي کفاره يې پسه يا سـېرلی دی او که د جنابت په حالت کې طواف وشي، نو کفاره يې د غوا يا اوښ قرباني ده، ځکه چې دا لوی جرم دی. سربېره پر دې نور که پاتې شـي دوباره به يې ادا کوي او که ادا نه شي يوه قرباني به ادا کوي.

د طواف مکروهات:

۱- د طواف په حالت کې پر بدن يا جامه د خفيف نجاست لګېـدل، ۲- د ذکر او دعا پر ځای فضول او عبس خبرې کـول، ۳- د څـه شـي خوړل، ۴- اخيستل او خرڅول، ۵- تر يو يا دوه دورې ګردش نـه پـس هسې کېناستل، ۶- د طواف تر پوره کولو وروسته په ابراهيم مقام کې د لمانځه تر اداکولو مخکې بيا بل طواف شروع کول، ۷- اضطباع نه کول، ۸- د حجرالاسود استلام پرېښودل، ۹- په ډېـر شـور د ذکـر او دعـا لوستل، که نور څوک داسې کار کوي هغه ته بدرد ويل نه دي پکار، بلکې خپله ورځخه پرهېز وکړي.

د طواف په پيل کې بايد حاجي حجرالاسود ته مخـامخ ودرېـږي او خپل لاسونه دې حجر الاسود ته مخامخ پورتـه کـړي او الله اکبـر دې ووايي، بيا دې خپل لاسونه په حجر الاسود کېږدي او هغـه دې ښـکل کړي او يا دې خپله حجرالاسود ښکل کړي، خو که چېرې حجرالاسود

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته رسېدل ګران وو او یا د نورو د اذیت سبب ګرځېده نو یوازې له لرې واټن څخه دې ورته اشاره یا سلام وکړي او تلبیه دې قطع کړي او د عمرې د طواف په نیت دې طواف شروع کړي، تکبیر دې ووایي او لاسونه دې پورته کړي، وروسته دې له خپلې ښي خوا څخه چې هلته د بیت الله شریف دروازه هم ده، په طواف کولو پیل وکړي. او حطیم دې د طواف کولو په دایره کې راګیر کړي، تر څو چې بیا حجرالاسود ته ورسېږي، بیا دې حجر الاسود ته مخ راواړوي، تکبیر دې ووایي او په همدې ترتیب سره دې ټول اوه چکرونه یا دورې پوره کړي، د احرام د

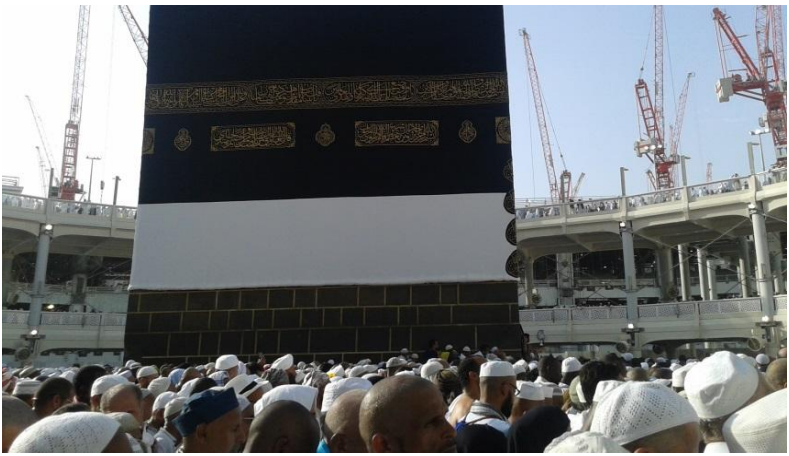

څادر یو طرف دې پر کینه اوږه واچوي او بل طرف دې تر ښي تخرګ لاندې تېر کړي او پر کینه اوږه دې واچوي او ښي اوږه دې لوڅه پرېږدي، چې دې حالت ته (اظطباع) ویل کېږي. درې اول چکرونه دې په چابکۍ او پهلوانۍ او د اوږو په ښورولو سره ترسره کړي چې ورته (رمل) ویل کېږي او څلور پاتې ګردشونه دې په عادي ډول سرته ورسوي، ښځه دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

بې د (رمل) یانې (بې له چابکۍ او پهلوانۍ او د اوږو له ښورولو پرته) طواف وکړي. کله چې له طوافه خلاص شي، د امکان په صورت کې دې ابراهیم مقام ته نږدې دوه رکعته لمونځ ادا کړي، دغه لمونځ واجب دی، د ازدحام په صورت کې کولای شي د مسجد الحرام په هر ځای کې یې ادا کړي، بیا به د زمزم اوبه وڅښي.

تر دې وروسته به د سعې د اداکولو لپاره د صفا غونډۍ ته ورشي. مخ

دې کعبې شریفې ته وروړوي او ددغه ایت په لوستلو دې دعا وکړي: ((ان الصفا والمروه من شعائرالله)) او د مروه غونډۍ په طرف دې حرکت وکړي. د دوو شنو نښو (میلین احضرین) ترمنځ دې نارینه په چالاکۍ تېر شي او ښځینه دې په عادي ډول تلل کوي، کله چې د مروه غونډۍ ته ورسېده، هلته دې هم د صفا په شان عمل او دعاګانې وکړي، بیا دې د صفا پر لوري حرکت وکړي، په همدغه نیت دې د صفا او مروه ترمنځ

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوه واړه چکرونه پوره کړي. تر سعي وروسته دې نرینه د ســر ویښــتانو حلق یا قصر وکړي، خو ښځینه دې د کوڅیو له څوکو څخه د یو بند په اندازه واخلي او لنډ دې کړي او په همدې کار سره دې د عمرې له احرام څخه ځان وباسي. خپلې جامې دې واغوندي او په عادي ډول دې خپل عبادت وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لومړۍ عمرې پر لوري

ما او زما بل ملګري (عزت الله خان) چې دواړو له کابلــه احرامونــه تړلي وو او د ماسپښین لمونځ مو په همدې احرام کې وکړ، یوځل بیا مو غسل وکړ؛ اودس مو تازه کړ. مومند صیب راته وویل: مازیګر لمانځه ته به ځان رسوو او بیا به عمــره کوو، ما وویل بېخي سمه ده، مازیګر لمانځه تــه د مــروا او صفا دروازې له لارې داخــل شو، سخته ګنه ګونه وه دا د حــرم شــریف یــوه دخــولي دروازه ګنل کېــږي او د دې

زیات ثواب ځای دی، د صفا غونډۍ پر ســر چــې هــره دعــا وکــړي، خدای(ج) یې قبلوي، لمونځ مو وکړ او په ګنه ګونه کې تر زیات فشــار وروسته مو د خدای پر کور سترګې ولګېدې. کله چې دې د خدای پــر کور سترګې ولګېدې، نو هره دعا چې کوې قبلېږي، ما د صفا غونډۍ پر سر او بیا دلته د خدای پر کور د سترګو په لګېــدو ســره لــومړۍ دعــا

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان ته وکړه، خپل ځان مې له یاده ووته، ما ویل خدایه ماته لوی افغانستان جوړ کړې، داسې افغانستان چې وچې، بحر او هوا ته خپله لاره ولري، نه ظالم وي، نه مظلوم، نه د چا پوروړی وي او نه یې څوک پوروړي، ټول افغانان د نړۍ د نورو انسانانو په شان ارام او سالم ژوند وکړي، خدایه د جګړو او بدمرغیو تغر نور زموږ له خونې ټول کړه، خدایه ددې وطن خلک چې ستا په نامه تر هر چا زیات قربانۍ ته تیار دي، خدایه ته یې په خپل رحمت او کرم ارام او سوکاله کړې، خدایه ته غیرتي یې او غیرتي خلک خوښوې، نو دا ولس هم دېر غیرتي دی،

ستا په نامه او ستا په دین یې ننګه او غیرت کړی دی، خدایه ته یې له افتونو او توپانونو وژغورې. خدایه زما ولس یوازې تا لري، نور یې ټوله دنیا مخالفه ده، خدایه ستا تر کور او حرمینو وروسته ماته زما د وطن

(c) ketabton.com: The Digital Library

خاوره ډېره پاکه برېښي، خدایه ته یې همداسې پاکه لرې. کله چې دې د خدای(ج) پر کور د لومړي ځل لپاره سترګې ولګي، نو د اوښکو سېلاب دې له سترګو راځي، ثانیه په ثانیه کې مې زرګونه دعاګانې په ذهن کې تېرې شوې، د دعاګانو ذهني سرعت دومره زیات وي، چې په خولــه د هغو د ټولو یادول ممکن نه دي. زه (یون) مومند صیب او عزت الله خان درې واړه د طواف ساحې ته داخل شو.

د حجرالاسود تیږې ترڅنګ د بیت الله شــریف دروازه ده، همــدې دروازې او حجرالاسود ته مخامخ یو شنه نښه یا څراغ لګېدلی، طواف له همدې ځایه پیلېږي. کله چې دې نښــې تــه ورســېدو، نــو مــخ مــو د حجرالاسود پر لوري کړ، لاس مو ورته جګ کړ، بسم الله، الله اکبر مو څو څو ځله وویل، څو ګامه وړاندې د کعبې شریفې دروازې ته تقریباً مخامخ

ابراهیم مقام دی، دلته د ابراهیم خلیل الله د پښو خاپونه په ډېره کــې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښکاري یوه ښکلې اوسپنیزه محوطه ورځخــه راچــاپېره ده، خلــک د همدې پنجرې له سوریو د ابراهیم خلیل الله د پښو خاپونه لیدلای شي، همدلته څېرمه خلک تر طواف وروسته دوه رکعته لمونځ هم کوي، دلته لمونځ ډېر ثواب لري، خو د حج په مراسمو کې د خلکو د زیــاتې ګنــې ګونې له امله دلته چاته د لمانځه چانس په اسانۍ نه میسرېږي. د طواف د پیل په همدې لومړي دور کې زه (یون)، مومند صیب او عزت الله خان د ابراهیم مقام او د بیت الله شریف ترمنځ ساحې څخه تېــر شــو، پــه

لومړي پړاو کې مورِ غوښتل حجرالاسود ته ځان ورسوو، خــو د خلکــو ګنې ګونې له امله پر دې بریالي نه شو. دویم پړاو مو پیل کړ، په دویــم پړاو کې کله چې د حطیم له چارپېره دېوال څخه تېر شو نــو د کعبــې شریفې دېوال ته مو ځان ورساوه. کله چې مې د خدای پر کور لاســونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولګېدل، نور نو پرځان نه یم پوه شوی، چې څومره خلک مې تر شا ولاړ دي، څومره راځخه دمخه دي او څومره مې شاته دي، تنـــدی مـــې پـــر دېوال کېښود په زوره زوره مې وژړل، دا هغه ځای دی چې هېڅ انسان ورته ځان نه شي ټینګولای، که د کانې زړه یې هم وي، نو دلته د موم په شان شي د سړي خپله ټوله تېره ماضي د سترګو په رپ کې تېره شـــي. تر دې پورته نو نور د عبادت ځای نه شته، د انسان تـــول ارمانونـــه پـــه همدې ځای پورې ترلي دي، د ګناهونو تویېدو او د ځان د پاکېدو ځای همدا دی. دلته نو خپل ټول ژوند له پیله بیا تر دې دمه درياد شي، ماته خپل ټول لوی او واړه ګناهونه یو په بل پسې لکه د برېښنا په شان رایاد شول. دې ګناهونو باندې یوازې زه او خدای پاک پوهېږو. ان اوس یې هم په دې قلم نه شم لیکلی، خدای ته مې زاري وکړه چې ته څومره لـــوی یې، ته خو زما پر ټولو ګناهونو پوهېږې، خو پر ټولو دې پرده اچولې، ته خو کولای شې ما هرچېرته رسوا او افشا کړې، خو تا پر مـــا هـــر وخـــت پېرزوینه کړې، زه دې خلکو ته نه یم خجل کړی، یا خدایه پر ما ولورېږې، ما څخه ستا مخلوقات ازار شوي که واړه دي که زاړه، که الوتونکي دي که نا الوتونکي، هر ژوندی موجود چې راځخه ازار شـــوی خدایـــه تـــول راوښېي، کله چې مې تندی د خدای(ج) د کور پر دېوال ولګېد نو د خپل وړکتوب شپې رایادې شوې چې یوه ورځ مې لـــه نـــورو همزولـــو ســـره پشنګوري، یخو اوبو ته واچول، مور یې ډېرې چغې وکړې ډېر پیاو میاو یې وکړ، ډېرې ساندې یې ووهلې خو زمور له ډاره نږدې نه شوه راتللای،

(c) ketabton.com: The Digital Library

پشنګورو چې به هره خوا ځان د اوبو څنډې ته کشول مورِ به نه پرېښودل، ان تر هغه چې خولې ته يې زګونه راغلل، کله چې مو له اوبو څخه راوکښل نوره په کې دمه نه وه، ساه يې ورکړه، مور يې ډېره وچغېده، خو هېڅ يې نه شول کولای او پلار يې هم ډېر وچغېده خو هېڅ څه شی يې نه شول کولای. اوس چې زه خپله پلار يم او خدای(ج) څلور اولادونه رالورولي، هغه لحظه مې ذهن ته راځي، که زما ماشومان څوک داسې په يخو اوبو کې ډوب کړي او همدا ټوله يخني پرې تېره شي او زه ورته په خپلو سترګو وګورم، نو پرما به څه تېر شي؟ پر مور به يې څه تېر شي؟ هغوی خو اوس مورِ هېڅ سړو تودو ته نه پرېږدو، نو که دومره سخته پرې راشي پر مورِ به څه تېرشي؟ له هغې ورځې څخه دا دی نن نږدې (۴۳-۴۴) کاله تېرېږي، خو بيا مې هم هغه صحنه سترګو ته رايادېږي، لږ چې نور غټ شوم نو بيا د کانو د ويشتو شوم، غولکه مې غاړې ته کړه، مرغۍ به مې ويشتلې، هغه صحنه مې اوس هم په ياد ده، چې زمورِ تر کلي لاندې د سيند پر غاړه لويه دېره وه، دنګ چنارونه په کې ولاړ وو، مرغيو په کې ځالې جوړې کړې وې، زمورِ له ډلې به يو چنار ته وخوت، د مرغۍ ځالې ته به نږدې شو، کله چې به نږدې شو، نو مرغيو (چنچنو) به پرې برید وکړ، خو چېرته چنچنې او چېرته انسان (اشرف المخلوقات) د چنچنو بچي به سرې مښوکې چغېدل، مور او پلار به يې بيا پر اشرف المخلوقات برید وکړ، خو زور به يې نه رسېده، دا مهال به نو پاسني کس پر مورِ غږ وکړ چې ولۍ يې همدا مو وخت دی، مورِ به په

(c) ketabton.com: The Digital Library

غولکه کې ګاټي کېښودل، چنچنې به مو وویشتې، کله به يې مور او کله به يې پلار وویشتل شول او کله به دواړه، د چنچنو بچي بــه همداســې پاتې شول. کله چې به (مار) د چنچنو بچو پسې وخوت نو هغــوی بــه ډېرې چغې ووهلې او کله چې به (اشرف المخلوقات) وخــوت نــو هــم

ډېرې چغې به يې ووهلې، اوس چې زه لوی شوم، نو پــوی شــوم چــې اشرف المخلوقات څه مانا؟ اوس چې زه د ماشومانو پلار يم او کــه بــل ظالم له ماسره داسې چلند وکړي، نو زه به ورته څومره سزا ورکړم، لــه پشنګورو او چنچنو څخه چې راتېر شم، لږ چې راغټ شوم نو بيا به مو چرګان جنګول، د هغوی مښوکې او کاکوله به په وينو سره وو، خو مورې به تري خوند اخيسته، بيا چې لږ نور غټ شوم، نو بيا د کلي له هلکانو سره د سپيانو جنګولو وخت راغی، هغوی به په سرو وينو ککړ وو، خــو مورې به تري خوند اخيسته، بيا نو د نورو لويو ګناهونو وخت راغی، د چا

(c) ketabton.com: The Digital Library

مال ته سترګې نیول چې کاشکې زما وای، بل تیتول ځان پورته کـول، لوبې او وړې ګناوې چې هېڅ انسان ورځخه خالي نه دی، په دې تولو د یوه ککړ انسان په توګه د خدای حضور ته ولاړ یم، پرځان نه پوهېږم، خو پر تولو ګناهونو سربېره په دې کار له خدایه ډېر خوشاله یم چـې ډېـر کوچنی وم، هغه وخت چې ښې او چپ لاس مې وپېژنده، نو خدای تـه مې لاسونه پورته کړل چې خدایه! هېڅ انسان زما له لاسه قتل نه کړې، خدایه! ددې وس مه راکوه چې زما له لاسه څوک ووژل شي، هغه دعـا مې خدای قبوله کړې او تر دې دمه مې څوک له لاسه نه دي وژل شوي. بیـا چـې د ځـوانۍ موسـم راغـی، نـو شـیطان خـو غـاړه پرغـاړه

راسره روان و، له ډېرو ګرځنګونو یې غورځولی یم بیا مې ځان پورته کړی او بیا یې غورځولی یم. د خدای د کور پر دېوالو چې دې تندی ولګي، نو خپلې تولې ګناه ګانې به در په زړه شي، یوه په یوه به دې له نظره تېره شي، غیر له دې چې وژاړې نور نو څه کـولای شـې؟ خـدای(ج) ډېـر

(c) ketabton.com: The Digital Library

مهربانه دی. همدلته مې زړه ښه تش کړا تر هغه پورې مې وژړل چې زړه مې یخ شو. ټولو خلکو یو قسم ژړل، هېڅا خپل ځان نه شو ټینګولای، هر چاته خپل عیب په خپله ښه معلوم دی، انسان څومره مغـرور دی، انسان څومره معذور دی. د دنیا هر زورور چې دلته راشي، سر به یې په تیږه لګي، الله(ج) ته به زاري کوي، ژاړي به، پـه همـدې ژړا ژړا کـې د دېوال په ښکلولو سره تر (یماني) رکن پورې رسېدلی یـم او تـر هغـه وروسته همداسې په سینه او دېوال ښکلولو مې ځان تر حجرالاسـوده

ورساوه، هلته سخته ګنه ګونډه وه، په ښي لاس مې دېوال ونیو او چـې لاس مې حجرالاسود ته داخل کړ، پر تیږه مې لاس وموښود، بیـا مـې ښکل کړ او د خلکو له ټېلې مې ځان وکاړه. مومند صیب سره یوځل د بلې دورې په لټه کې شوم، دا ځل بیا په سـخته ګنـه ګونـه کـې تـر

(c) ketabton.com: The Digital Library

حجرالاسود پورې ورسېدم دا ځل مې نو سر وردننه کړ، د خلکو له ګڼې ګوڼې سره سره مې په ارامۍ رابشکل کړ، نور مې ځان بېرته د خلکو منځته کړ، مومند صیب مې له وېښتو راکش کړ چې راځه، بل دور ته ځو، خو هغه د خلکو ګڼې ګوڼې راځخه داسې ورک کړ چې بیا مې د ورځې تر پایه ونه لیده، ما خپلې اووه دورې یا پړاوونه په دې دول پوره ادا کړل. تر دې درېیمې دورې دمخه د لومړۍ او دویمې دورې ترمنځ مومند صیب د (حطیم) ساحې ته داخل کړم، راته یې وویل چې دلته لمونځ دومره ثواب لري لکه د کعبې شریفې په داخل کې چې دې کړی وي.

حطیم شریف اصلاً د کعبې شریفې یوه برخه ده، چې د کعبې د جوړولو پرمهال د پانګې د کموالي له امله دا برخه له کعبې څخه بهر پاتې شوې ده.

دوه رکعته لمونځ مو همدلته وکړ، خو په درېیم دور کې مومند صیب راځخه لادرکه شو او زه یوازې پاتې شوم. کله چې مې اووه پړاوونه پوره کړل، نو بیا مې دوه رکعته د طواف د شکرانې لمونځ ادا کړ، تر هغه وروسته د مابنام جمع تیاره شوه، د مابنام لمونځ مې هم د طواف په ساحه کې ادا کړ، بیا ډېر وګرځېدم چې مومند صیب او عزت الله خان پیدا کړم، عزت الله خان خو له مورِ څخه په همغه لومړي دور کې لادرکه شو. دا مهال نو ماسره ټلېفون هم نه و چې مومند صیب ته زنګ ووهم،

(c) ketabton.com: The Digital Library

خورا سخت پرېشانه شوم. پوره نابلده وم، ما ویل کوم بلدي څوک پیدا شي چې د پاتې مراسمو ځای راوښیي، یو افغان منتظم مې پیدا کړ، هغه ته مې وویل طواف مې وکړ، نورو پاتې مراسمو ته چېرته لاړ شم، هغه راته وویل صفا او مروا غونډیو ته لاړ شه، اووه ځله به سعي وکړې، بیا به لاړ شې سر به کل کړې، دا مهال راته صفا او مروا غونډۍ پیدا کول هم اسان نه وو. خو د طواف له ساحې څخه په همدې نیت رهي شوم. په لاره کې یو حاجي راسره ګرمه ستړي مشي وکړه، راته یې وویل زه (میرویس) نومېږم، د کابل د تره خېلو یم او تا ښه پېژنم، تلوېزیون ته هم درغلی یم، هغه ته مې ویل د صفا او مروا غونډۍ ته ځم، ادرس راکړه،

هغه وویل زه خپله درسره ځم. هغه راسره لاړ، تر پنځه دقیقو پلي مزله وروسته هلته ورسېدو، (حاجي میرویس) یوه عمره کړې وه. نو هر څه ورته معلوم وو. یو چکر ده خپله راکړ او په طریقه یې ښه پوه کړم، نور شپږ پراوونه ما خپله پوره کړل. حاجي میرویس راته د وېښتانو د خریلو

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ځای ادرس هم راکړ. کله چې مې د صفا او مروا غونډۍ کې اووه چکرونه پوره کړل، افغانستان ته مې دعا مې وکړه او ځان ته مې دعا وکړه. بیا د صفا غونډۍ ته ورځېرمه دروازې باندې ووتم. څپلۍ مې هم له عزت الله سره په کڅوړه کې پاتې شوې وې، خو تر مسجد الحرام باندې محوطه چې دا هم د مسجد برخه ده، هم ډېره پاکه وي، څپلو سره ګرځېدل هم په کې جواز لري، خو یبلې پښې هم خلک په کې ګرځي، تر لس دقیقو ګرځېدو وروسته مې د وېښتانو خریلو ځای پیدا کړ، هلته یو پاکستانی ولاړ و، په لاس یې اشاره وکړه وېښتان جوړوې؟ ما ویل هوا! هغه وویل راځه راپسې! هلته چې ورسېدم، ډېره ګنه ګونه وه، لومړی مې مخې ته د څپلکو دوکان راغی، ژر مې په شل ریاله یوه جوړه څپلکی واخیستې، بیا د سلماني دکان ته داخل شوم، سلماني راته وویل

چې کل یې کړم او که صفر ماشین یې کړم، ما وویل ماشین یې کړه، ده وویل لس ریاله کېږي، ما ویل ټیک ده. کله چې یې ماشین کړ، نو کنډو

(c) ketabton.com: The Digital Library

کپر و، ما ویل نه چاړه پرې تېره کړه، ده ویل لس ریاله نور کېږي، ما ویل درکوم یې، بیا یې راته سر کل کړ. شل ریالــه مــې ورکــړل او بېرتــه د مسجدالحرام پر لوري وخوځېدم، داخل ته لاړم، ما ویل که مومند صیب او یا عزت الله خان پیدا کړم، هغوی مې پید انه کړای شول، ماســخوتن جمعې ته منتظر شوم، لمونځ مو په جماعت سره ادا کړ او بیا د موټرو د تمځي پر لوري ورغلم، کله چې عمارې ته راورسېدم، نــو ښــه د مــزې ستړی وم، دولسم پوړ کې اتاق ته لاړم، دروازه بنده وه، کیلي سهار عزت الله خان سره پاتې وه. بېرته لاندې کښته شوم، پر اوســپنیزې څــوکۍ کېناستم، یو دوه حاجیان راغلل، بیا پسې نور راغلل ستړي مشي یــې وکړل، ویل یې څه ته ناست یې؟ ما وویل د کوټې ملګرو ته منتظر یم. یو تن مومند پېژنده ټلېفون یې ورته وکړ، هغه وویل: زه شلو دقیقــو کــې درځم، شل دقیقې په یوساعت بدلې شوې، نه دی راغی، نه عــزت الله

خان. ساعت تقریباق (۱۲) بجې دي. هلته مې پر څوکۍ سر کېښود، لږ پرېشاني راباندې راغله او لږه دمه هم راغله، څوشېبې وروسته مې کتل چې مومند صیب په دهلېز کې پاس وخوت، زه هم ورپسې وخــتم، دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

دروازه کې منتظر و، کیلي نه وه، تر سترې مشي وروسته یې وویل: ډېره ښېنه غواړم هلته یوه حاجي ته معضله پیدا شوې وه، ځکه زه لـرې تـال شوم، دی بیا ورکښته شو، که بله کیلي پیدا کړي، خو پیدا یې نه کړه، دا وخت مو کتل چې عزت الله خان هم راپیدا شو، زنګېده زنګېـده، ښـه سترې شوی و، اتاق ته دننه شو، مومند تیاره ډوډۍ راوړې وه. راته یـې وویل اوس تاسې کولای شئ، ځان له احرامه خلاص کړئ، بیا به احرام د فرضي حج پر وخت تړئ، اوس تاسو کولای شئ په خپلو عادي جامو کې طواف او نور عبادتونه وکړئ. ډوډۍ مو وخوړه او بیا د خوب پـر لـوري چپرکټ ته پورته شوم او مومند راځخه رخصت واخیست.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د طوافونو پیل

د (۱۳۹۳ل) کال د سنبلې (۳۰)مه، د سپتمبر (۲۱)مه نېټه د یکشنبې ورځ وه. د طوافونو د پیل اراده مو وکړه. کله چې حاجیان مکې مکرمې ته راورسي او فرضي حج ته وخت پاتې وي، نو لومړی هر حاجي عمره ترسره کوي، تر عمرې او د عمرې تر طواف وروسته نو چې تر

فرضي حج پورې هر څومره وخت پاتې وي، هر حاجي په دې زماني بهیر کې طوافونه ترسره کوي. د سنبلې دېرشمه د یکشنبې ورځ وه، زه او عزت الله سهار وختي پاڅېدو، اودسونه مو وکړل او بیا د حرم شریف پر لوري وخوځېدو، د سهار لمونځ مو حرم شریف کې د صفا او مروه غونډیو ترمنځ ادا کړ، تر لمانځه وروسته ګنه ګونه ډېره زیاته وه، زه بېرته اتاق ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

راغلم، لړه دمه مې وکړه، خو عزت الله خان هملته په حرم شریف کې پاتې شو. بیا د ماسپښین لمانځه لپاره بېرته حرم شریف ته لاړم، په لاره کې کله چې هم له موټره کښته او پلی شوم، نو یو حاجي ستړي مشي راکړل، یون صیب نه یې؟ ما ویل یم، بیا یې ستړي مشي وکړل، ویې ویل ته خو ما نه پېژنې خو زه دې پېژنم، زما نوم (حاجي محمدزمان محمدي) دی، ما ورته وویل څه وخت راغلی یې؟ ده ویل زمونږ ډېر وخت کېږي اول مدینې منورې ته لاړو، هلته مو څلوېښت لمونځونه پوره کړل او بیا بېرته راغلو، ما ویل ته نو ښه بلد شوی یې، ده وویل څو عمرې مې کړي دي، بیا ده وویل تاسره څوک دي؟ ما ویل زه یوازې یم، ده وویل راځه نو ګډ به ګرځو، ما ویل سمه ده. د ماسپښین لمونځ مو وکړ، ده وویل دلته ما ښه د خوب ځای لیدلی، هلته به لړ خوب وکړو، ما ویل تر لمانځه

وروسته به لاړ شو، زه یو ساعت اخلم او ټلېفون ته سیم کارت، بیا به خوب وکړو، ده وویل سمه ده. تر لمانځه وروسته نړدې مارکېټ ته لاړو،

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی مې په (۲۲۰) ریالو یو ساعت واخیست، حاجي زمان ډېر ټینـــګ شو چې پیسې زه ورکوم، خو ما پرې نښود بیا پورته منزل ته لاړو، هلته پورته شو، ترکي غذا چې برګر ته ورته وه هغه مو وخوړه. خو سیم کارت یې په پاسپورت ورکاوه، پاسپورت مورِ سره نه و. بیا راغلو د حرم شریف په یوه برخه کې ویده شو.ځای ډېر یخ و، ژر راباندې خوب راغی، له درېو بجو پنځه لس دقیقې تېرې وې، لاړو اودسونه مو تازه کړل، د اوداســه

لپاره نښه بندوبست نیول شوی و، خو بیا هم د ګڼې ګونې له امله هغــه خلک چې معذرت لري او استنجا وهي هغوی ته وخت او نوبت په کــار دی او څوک چې څلور اندامه (چهار اندام) وینځي، هغوی تــه دومــره ستونزه نه شته، هر وخت ورته نوبت رسېږي، تر اوداسه وروسته مو دوه رکعته لمونځ وکړ او بیا جماعت تیار شو، تر لمانځه وروســته د جنــازې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لمونځ و او بیا د طواف پر لوري وخوځېدو، ګنه ګونه زیاته وه، خو موږ په ښه ډول طواف ترسره کړ، حاجي زمان سره تیارې د شمارنې تسبیح په لاس کې وې، د طواف د دورو تر پوره کېدو وروسته مو دوه رکعته طواف لمونځ ادا کړ او بېرته د طواف له ساحې بهر شو، ښه د مزې خولې شوي وو. د طواف پر مـــهال د سړي د ګناه خیري لکه د خولو په شان له بدنه وځي، کله چې طواف خلاص شي، نو د سړي ولي سپک شي او ځان ډېر راحت احساسوي. دمامښام لمونځ موبیت الله شریف ته نږدې ادا کړ او د ماسخوتن لمانځه لپاره صفا غونډۍ ته راغلو، د ماسخوتن تـــر لمانځـــه وروسته بېرته د عمارې پر لوري وخوځېدو، کله چې د موټر تمځـــي تـــه ورسېدو، نو سخته ګنه ګونه وه، حاجي زمان راته وویل، خلـــک ناحقـــه دومره ګنه ګونه کوي، ټوله پنځه لس دقیقې پلې لاره ده، زه او ته چې په

کوم ځای کې د لمانځه له ساحې راووتو له همغه ځایه پنځه لس دقیقې پلې لاره ده، زه هر وخت پلی ځم خو نن د تا لپاره راغلم، ما ویل سبا به

(c) ketabton.com: The Digital Library

له همغې لارې پلي ځو. کله چې اتاق ته راغلم نو خپل ملګري عزت الله ته منتظر شوم، هغه ته طوافونو خوند ورکړی و، هغه تېره شپه ټوله پــه حرم شریف کې تېره کړه او ما دلته ټوله شپه هغه ته انتظار وویست، د کوټې ور مې خلاص پرې ایښی و چې خرپ به شو ما ویل چې راغی، خو په دهلېز کې به د بل چا د پښو ترپ و. لنډه دا چې ټوله شپه راباندې په بې خوبۍ سره تېره شوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لمونځونه او طوافونه

د (۱۳۹۳ل)کال د سنبلې (۳۱)مه، چې د (۲۰۱۴م) کال د سپتمبر له (۲۲)مې نېټې سره سمون خوري، د دوشنبې ورځ وه. سهار وختي پاڅېدم، حرم شریف ته لاړم، د سهار لمونځ مې د صفا او مروا غونډۍ ترمنځ ادا کړ، تر هغه وروسته مې حاجي زمان پیدا کړ، هغه سره څو شپېې ناست وم، بیا مې ورته وویل چې ماته مومند صیب تېره شپه موبایل سیم کارت راکړی، دوه کرېډېټ کارتونه مې واخیستل، خو کارتونه په کې انسټال نه شول، هغه وویل راځه چې لاړ شو تر (ساعت برج) لاندې هوټل کې د موبایل دوکان ته، هلته لاړو، په ډېرې سختۍ مو د موبایل دکان پیدا کړ، دا مهال د حاجي زمان یو بل خپلوان هم موږ سره ملګری شو. د موبایل دوکان ته لاړو، هغه ته مو

(c) ketabton.com: The Digital Library

وویل د لسو یا شلو ریالو یو کارت راته راکړه، هغه کارت راکړ مونږ ورتــه وویل، انستال یې کړئ، هدف مو دا و چې په چل یې پوه شو، هغه وویل دا سیم کارت کود غواړي، تاسې باید کود راولېږئ، بیا مو د حاجي زمان په ټلېفون مومند صیب ته زنګ ووهه، هغه یو کود راولېږه، هغه مو بیا ورکړ، بیا یې ډایل کړ، بیا ونه شو، ډېر خفه شوم، هغه بېرته خپل کارت واخیست، دا مــهال د حاجي زمان خپلوان وویل، دا ســیم کــارت دې چېرته اخیستی، ما وویل ملګري مې؛ مومند صیب راکړی، هغه وویل، ته لږ صبر وکړه ما سره د (موبایلي) کود شته، ټولو افغانانو ته همدا یو کود ورکړل شوی، که هغه کار وکړي، نو ښه به شي که نه بیا به بله چاره کوو. هغه چې هغه کود راوویست او د کرېډېټ کارت نمبر یې ورپسې ډایــل کړ، نو د مبارکۍ پیغام راغی، ډېر زیات خوشاله شو، نو بیا مې ورته وویل

چې اوس به ځو په ارامه به ډوډۍ وخورو، بیا لاړو ډوډۍ مو راواخیسته، وریجې او څه غوښه مو راواخیستې، ډوډۍ مو چې وخوړه نــو حــاجي

(c) ketabton.com: The Digital Library

زمان وویل پیسې یې زه ورکوم، ما ویل نه نن پر ما ځکه دي چې ټلېفون مې فعال شو، حاجي زمان وویل دی په کابل کې د موبایل دکان لري، نو ځکه په دې کار کې ډېر ماهر دی. هغه بیاماته هغه کود نمبر هم راکړ، راته یې وویل چې بل وخت به درته په کار شي. دې سره نو د سفر پر درېیمه ورځ زما ټلېفون فعال شو، له خپلې کورنۍ او دوستانو سره مې اړیکي ټینګ شول. تر ډوډۍ وروسته بېرته مسجد ته لاړو، هلته مو ارام وکړ، بیا مو د ماسپښین لمانځه لپاره اودس وکړ، تر مازیګره هلته پاتې شو. دمازیګر تر لمانځه وروسته مې د طواف نیت وکړ، حاجي زمان راته

ادا

مهال وویل چې زه لږ ناروغ یم طواف ته نه ځم د شمارنې لپاره یې خپلې تسبې ماته راکړې، ما خپل طواف پوره کړ او بیا مې په (حطیم شریف) کې دوه رکعته لمونځ ادا کړ، تر طواف وروسته بېرته په حرم شریف کې پاتې شوم، د ماښام لمونځ مې هلته په جماعت سره ادا کړ او

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیا د جنازې لمونځ، د یادونې وړ ده هغه کسان چې د حــج د مراســمو پرمهال مري، نو د اکثرو جنازه همدلته اداکېږي، تر هر لمانځه وروسته ضرور د جنازې لمونځ وي، یا ډله ییزې او یا هم انفرادي جنازې وي. تر هغه وروسته د ماسخوتن لمانځه ته هم معطل شوم او تر لمانځه وروسته پلی پلی د عمارې پر لوري وخوځېدم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سعودي مېشتي افغانان

په سعودي کې مېشت افغانان ډېر مینه ناک خلک دي، هر کله چې به په هېواد کې کومه پېښه وشوه، نو سعودي مېشتو افغانانو تر ټولو دمخه زنګ واهه او د احوال پوښتنه به يې کوله، که څه هم ما نه غوښتل چې سعودي مېشتي افغانان حج ته زما پر راتګ خبر شي. هدف مې دا و چې دوی له کار و روزګاره ونه باسم او زه هم يوازې د خدای(ج) عبادت ته خپل ټول وخت وقف کړم. خو بيا هم د اوسنيو عصري او برېښنايي رسنيو له لارې يې زما تلېفون نمبر او ادرس پيدا کړی و.

لومړی شخص چې ډېره تلوسه يې وه، زمورِ اندیوال او د ملي تحریک غړی (حاجي رضا خان) و، چې له خبرېدو سره سم يې ادرس پيدا کړی

(c) ketabton.com: The Digital Library

او ځان یې عمارې ته راورساوه. کله چې زه او حاجي عزت الله خـان د ماسخوتن له لمانځه څخه راغلو نو ښه ډېر سترې شوي وو، چې عمارې او اتاق ته راغلو، نو حاجي رضا خان او ورسره ملګری یې حاجي سردار مورِ ته منتظر او زمورِ د دروازې مخې ته ولاړ وو. تـر سـترې مشـي او هرکلي وروسته په اتاق کې کېناستو، حاجي رضاخان ډېر کلونه کېـږي چې همدلته کار کوي، کله چې پاکستان ته مهاجر شو، بیا د ډاکتر نجیب الله تر حکومت پورې هلته پاکستان کې و او بیا لـه هغـه ځایـه دلتـه (سعودي) ته راغی، مانا دا چې شل پنځه ویشت کاله کېـږي همدلتـه اوسي او کار کوي، اوس د ملي تحریک غړی هم دی، هر کله چـې پـه افغانستان کې کومه بده پېښه وشي، دی له سعودي څخه زنګ وهـي. دلته کار کوي، په ډېرې سختۍ یې ګټي خو هلته تر خپله وسه پورې د مظلومانو لاسنیوی کوي، څو ځله یې د خپلو لاسونو د تناکو محصـول هلته رالېږلی دی. حاجي سردار هم دلته په حرم شریف کې یوه شرکت سره د کاریګر په توګه کار کوي. دواړه زمورِ سترې مشي ته راغلـي وو. دوی وویل، څه شی په کار دي؟ کالي مو خیرن وي؟ چـای، چـایبر، اب ګرمي او نور هرڅه مورِ راوړي، چې تاسې مصرف ونه کړئ او اوس مـورِ سره لاړ شئ ډوډۍ ته او که نه وي چې دلته یې راوړو، ټولو وویل سترې یو، چېرته نه ځو، دا مـهال نو مومند صیب بیا څـه ډوډۍ ځـان سـره راوړه، همغه مو وخوړه، دوی خو ډوډۍ خوړلې وه، بیا حاجي رضـاخان وویل چې ماسره کله مېلمانه کېږئ، مورِ وویل په فرصت کې به درسره وګورو، دا مـهال څو نور حاجیان هم راغلل او حاجي صیب روزي خان یو ملګری رالېږلی و، ډاکتر صیب حاجي اسدالله هم حاضر و، لږه شېبه وروسته د بغلان څو تنه با استعداده ځوانان هم راغلل، نور نو په اتـاق

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې د پښې ایښودلو ځای نــه و، د حــاجي روزي خــان ملګــرو اجــازه واخیسته، هغوی سره مو د پنجشــنبې ورځ د ماســخوتن تــر لمانځــه وروسته وعده کېښوده، حاجي رضا خان ته مو وویل چې موږ او تاسې به بیا سره ګورو او که تاسو هم د حاجي روزي خان ځای ته راشئ، ځکــه هغوی وویل چې هلته ګڼ شمېر افغانان په انتظار دي نو ښه به شي، هغه وویل سمه ده، خو دا یې هم وویل چې ماسره به هم یوه ورځ تاکئ. دوی ټولو اجازه واخیسته، یوازې د بغلان ځوانان پاتې شول. هغوی وویل موږ ډېر د استاد د دیدن تږي یو، موږ به لږ پاتې شو، تاسې سره له دې چــې

ډېر ستړي یاست، خو موږ ته دا چانس بیا کله مساعدېږي، چې اســتاد سره کښنو، موږ لکه چې خوب او خیال ګورو، داسې یو حالت کې یوا! د بغلان ځوانانو وویل: نور مشران چې هر وخت هر ډول غونډه نیسي، هغه د هغوی خپل کار دی خو موږ سره به ضرور زموږ په غونډه کې ګــډون کوئ، هغوی چې د حاجي روزي خان په ځای کې د پنجشنې مانښــام د غونډې نېټه ولیده، نو ویې ویل چې موږ به یې یوه ورځ وروسته کړو، موږ

(c) ketabton.com: The Digital Library

وویل، سمه ده. ځوانان د شپې تر ناوخته ناست وو، ښاغلی، نورالله خان، خیال محمد او نور په دې ځوانانو کې شامل وو. پر ډېرو مسایلو مو بحث وکړ، هر بحث د دوی د هېوادنۍ مینې څرګندونه کوله، همدا یې ویـل کله به وي چې مورې خپل وطن ته لاړ شو او نور د پردیـو لـه دې سـرې ګرمۍ او غریبۍ څخه خلاص شو، د وطن شنو ونو او بهانده ویالو پسـې خفه شوي یو. د شپې نړدې یوه بجه وه، چې دوی هم له مـورې اجـازه واخیسته او مورې د خوب غېړې ته لاړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عرفات ته لومړی سفر

د (۱۳۹۳ل) کال د تلې یا میزان لومړۍ او د سپتمبر (۲۳)مه نېټه د سه شنبې ورځ وه، عرفات ته مو د تګ تکل و. کله چې حاجیان مکې مکرمې ته ورسېږي او فرضي حج ته لا وخت پاتې وي، نو په دې خاطر چې حاجیان د فرضي حج په مناسکو کې له ضروري ځایونو سره اشنا شي، یوځل یې مهمو ځایونو ته بیایي، هغه ورته ښییي او د حج د مراسمو د اداکولو طریقې هم ورښییي. د تلې یا میزان لومړۍ نېټه د سې شنبې ورځ یې زمونږ لپاره ځانګړې کړې وه، چې د مهمو ځایونو لیدو ته به ورځو او د هغو په باب به حاجیانو ته معلومات هم ورکول کېږي، د عرفات غونډۍ او نور مهم ځایونه په دې سفر کې شامل وو.

د میزان یا تلې پر لومړۍ نېټه د سه شنبې پر ورځ سهار وختي څلور بجې لمانځه ته لاړو، څلور بجې او (۱۵) دقیقې وې چې د لمانځه ځای ته ورسېدو، په سهار لمانځه کې ډېره ګنه ګونه وي، اکثره حاجیان هڅه کوي چې د بیت الله شریف څنډو ته ځان ورسوي، خو ټولو ته دا چانس ممکن نه دی. مورږ هڅه وکړه چې ځان ورسوو، خو په ډېر کوښښ مو ایله د (مروه) غونډۍ لاندینۍ برخې ته ځان ورساوه، ما او عزت الله هملته

(c) ketabton.com: The Digital Library

لمونځ په جماعت سره ادا کړ د معمول په څېر مو یو ځل بیا د جنـازې دوه رکعته لمونځ هم وکړ، شپږ بجې وې چې بېرته اتاق ته راغلـو، ښـه سترې وو،د راتګ پر مـهال په موټر کې هم راباندې د پرېشانۍ یوه څپه راغله، څو دقیقې په اتاق کې پاتې شو، عزت الله خان هم راورسـېد او محترم استاد (حسیب الله) هم زمونږ اتاق ته راغی، راته یې وویـل کـه سترې نه یې ځو عرفات شریف ته، ما ویل زه به اودس تازه کړم ځو، تر اوداسه وروسته په لفت کې کښته شو، لفت څو ځله چنګهار وکړ چـې وزن زیات دی. افغانان هم عجیب خلک دي، یو به ووت چې کله به اواز غلی شو، بېرته به راننووت، لفت به بیا حرکت وکړ، په دې چل یـې تـر اخره راکښته کړو. لس کم اوه بجې وې چـې مـوټر کـې کښناسـتو، دا

یادښت په موټر کې لیکم او د عرفات پر لوري مو حرکت وکړ، عرفـات داسې ځای دی چې د حج مهم رکن یانې ودرېدل په عرفـات کـې ادا

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېږي، دغه ودرېدل د یو ځانګړي عبادت لپاره دي، چې له خپل خالق سره ډېرې دعاګانې او راز و نیاز په کې کېږي. په دې ورځ چې حاجیان د عرفات په دښته کې ولاړ وي، نه ښایي چې بې ځایه خبرې وکړي او په کار دي چې له دې مبارکې ورځې څخه ډېره ګټه واخلي، له چا څخه چې په عرفات کې ودرېدل پاتې شول، نو حج یې ونه شو، باید فدیه ورکړي او راتلونکي کال کې د حج قضایي راوړي. په لاره کې له څو تونلونو څخه تېر شو.

دې وخت کې په موټر کې لارښود وویل زمونږ او تاسو لومړی سفر (جبل ثور) ته دی چې (ثور) غار په کې واقع دی او پیغمبر(ص) او ابوبکر صدیق(رض) په کې د مشرکینو له خطر څخه ځانونه خوندي کړي وو او غنې یې په خوله کې په خپلو لاړو یو جال تاو راتاو کړی و چې څوک پوه نه شي څوک په کې ناست دي (۷) بجې او لس دقیقې هلته ورسېدو. که څه هم اجازه نه وه چې مورږ هلته د غار خولې ته ورشو، خو مولوي صیب ټوله کیسه وکړه، ویې ویل چې حضرت ابوبکر صدیق(رض) خپل زنګون کېښود او پیغمبر(ص) پرې سر ایښی و، په غار کې سوري وو.

حضرت ابوبکر صدیق(رض) په دې خاطر چې له کوم سوري څخه مار یا لړم رانه شي او پیغمبر صیب ونه چیچي، نو په سوریو یې خپل لاسونه کېښودل، دې وخت کې یو لړم له سوري راووت او حضرت ابوبکر صدیق(رض) یې په لاس وچیچه، حضرت ابوبکر صدیق(رض) د درد په

(c) ketabton.com: The Digital Library

مقابل کې دومره مقاومت وکړ چې له سترګو يې اوښکه تویه شوه، خــو زګېروی او فریاد يې ونه کړ چې د خدای(ج) پیغمبر(ص) له خوبه ویښ نه شي، ارام وکړي....

لارښود وویل دویم سفر مو عرفات غونډۍ ته دی، تر لس پنځه لس دقیقو مزله وروسته عرفات غونډۍ ته ورسېدو، عرفــات غونــډۍ او د عرفې ورځ د محشر د ورځې یوه نمونه ده. په حج کې په عرفــات کــې وقوف (درېدل) حتمي دی. د ذوالحجې پر (۹)مه ورځ عرفات ته ورځو، دلته نه تګ په هېڅ شي نه راګرځي یانې حج يې نه کېږي. البته د غره یا غونډۍ سر ته ختل حتمي نه دي، اصلي خبره په کې پر معین وخت او

ټاکلي ځای کې ودرېدل او هلته دعا کول دي. که چا څخه عرفه پــاتې شوه، بل کال ته به حج کوي. د تیرو ښکلول او موښل د پیغمبر سنت نه دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په لاره کې (نمیره جومات) مخې ته راغی، ورپسې عرفات ته داخل شو. د عرفات مخې ته لومړی کوچنی غر د (جبل رحمة) (رحمت غر) په نوم یادېږي، عرفات له (عرف) څخه نیول شوی، یانې پېژنـدل شـوی. عرفات یو لوی میدان دی، جبل رحمت یې جګه غونډۍ ده چې د عرفې پر ورځ به همدې غونډۍ ته حاجیان خبرې، خو په شریعت کې حتمي نه

ده چې حاجیان دې دې غونډۍ ته پورته شي، دلته ددې غونډۍ ګـرد چاپېره لوی میدان دی چې همدلته حاجیان ودرېـږي او د خـدای(ج) دربار ته د دعا لاسونه پورته کوي او خپل مراد غواړي.

مورږ هم دې غونډۍ ته پورته شو، یوه نیمه زینه ورته پورته شوې ده، خو له نورو لارو هم خلک ورپورته کېدی شي، وړې ډبرې او کانې په کې نه شته، کېدی شي خلکو د تبرک لپاره ځان سره وړې وي، سره له دې

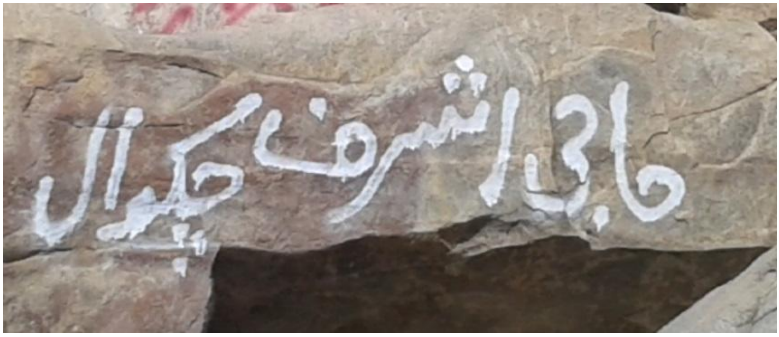
(c) ketabton.com: The Digital Library

چې په شریعت کې ددې غونډۍ کانې د تبرک لپاره نه دي، نه د ښکلولو لپاره او نه هم د مسح کولو لپاره خو اوس په کې یوازې داسې ډبرې پاتې دي چې په جیب او لاس کې د وړلو نه دي. تر فرضي حج دمخه د هر ځای حاجیان دلته راځي چې دې ځای سره اشنا شي او د عرفې پر ورځ له ستونزې سره مخ نه شي، د زینو په هر پور کې خلک ناست وو، بېلابېل شیان؛ ګوتمی، عطر، نکریزې، تسبیح، مری، غمي، دسمالونه او نور ډول ډول شیان خرڅوي، اکثره پلورونکي تورپوستي او په تور پوستو کې ښځینه تورپوستي وو. معیوبین وو، خو ځینې معیوبین په کې مصنوعي غونډې ښکارېدل، لکه په لوی لاس یې چې چا لاسونه او پښې قطع کړي وي، ځکه د یو څو کسانو لاسونه په یوه اندازه قطع شوي ښکارېدل. پر ډبرو یادګارونه هم لیکل شوي وو، عیناً لکه په هند، پاکستان او افغانستان کې چې ځینې خلک پر نویو رنګ شویو دېوالونو او د چنار پر ډډونو خپل یادګارونه لیکي.

د پښتنو حاجیانو یادګارونه هم په کې له ورایه محسوس وو. چکوال صیب هم خپل یادګار په سپین رنګ په څو ډبرو لیکلی و. ما د عرفات غونډۍ پر سر افغانستان او خپل ولس ته دعا وکړه او بیا مې د عرفات د میدان د چاپېره ساحې عکسونه واخیستل. تر نږدې (۴۵) دقیقو ګرځېدو وروسته بېرته خپل موټر ته راغلو او دغه یادښت مې ولیکه، وخت اته نیمې بجې دی او بېرته مو د (مزدلفې) پر لوري حرکت وکړ. تر

(c) ketabton.com: The Digital Library

(۱۰) دقیقې مزله وروسته مشعرالحرام ته ورسېدو، خو د کښته کېدو اجازه یې رانه کړه. لارښود ملا وویل په (مزدلفه شریفه) کې (۴۹) تیږې

راټولوو، (۲۱) یې احتیاطي دي چې ټول اویا کانې کېږي. تر یو څو دقیقو وروسته له مزدلفې څخه ووتو او (منی) ته داخل شو، په (منی) کې یې هغه ځای راوښود چې خدای(ج) له جنته پسه راکښته کړ او اسمعیل علیه السلام چې همدلته ذبح کېده، د هغه پرځای پسه ذبح شو. تر هغه وروسته جمرات (د شیطانانو ځای) ته لاړو، چې لاس ته یې (خیف جومات) دی. دلته درې شیطانان چې صغرا، منځنی او غټ شیطانان دي، هغه یې له لرې په ګوته کړل. تر هغه وروسته مو د (جبل النور) خواته حرکت وکړ. (۹) بجې او (۵) دقیقې جبل النور ته ورسېدو، د (حرا غار) هم همدلته دی. د نبوت لومړني آیتونه همدلته پر محمد(ص) نازل شوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تر دې وروسته بیا بېرته خپلې عمارې ته راغلو، تقریبـاً لـس بجـې

وې چې خپل اتاق ته پورته شو، یو څه دمه مو وکړه، پرځان مو اوبه تېرې کړې، اودس مو بیا تازه کړ او د حرم شریف پر لوري وخوځېدو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د طوافونو دوام

(۱۱) بجـــې وې چـــې حـــرم شـــریف تـــه ورســـېدو، زه او حـــاجي عزت الله وو، حاجي محمدزمان هم راسره و، د ماسپښین لمونځ مـــو د (ملک عبدالعزیز) دروازې ته ورځېرمه د مسجد الحرام په داخل کې ادا کړ، دا ځای خورا یخ و، د ملک عبدالعزیز او ملک فهد له بابونو یا دروازو چې ورداخل شې، نو دې ساحو کې هوا ډېـره یخـه وي، د ماسپښـــین لمانځه تر اداکولو وروسته مو د جنازې لمونځ هم ادا کړ، خو نور زیات په مسجد کې پاتې نه شو. حاجي زمان محمدي او حاجي عزت الله ته مې

وویل چې راځئ، لاړ شو، (ساعت برج) ته، هلته به ډوډۍ وخورو، ترکي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډوډۍ، هغوی وویل بېخي سمه ده. ساعت بـرج د سـعودي د شـاهي کورنۍ ملکیت دی، هوټلونه، رستورانتونه، مغازې او دکانونـه پـه کـې شامل دي، خو دې کورنۍ ددې بې شانه ودانۍ ټوله ګټه د حرم شـریف خدمت ته وقف کړې، ټولې پیسې چې له دې لارې ګټل کېږي، ټـولې د حرم شریف د ټولو خدماتي چارو لپاره لګول کېږي، هملته لاړو، دویـم پوړ ته پورته شو، درې ډوله خوراک مو چې کباب او چرګ کړایي په کې شامل وو، راوغوښتل، ډوډۍ مو وخوړه، دا داسې ځای دی چې ډوډۍ په کې پرېمانه، خو د ناستې ځای په کې کم دی. ډوډۍ به دې په لاس کې وي او ځای ته به منتظر وي چې څوک جګ شي او ته پر څوکۍ کېنې، تر ډوډۍ وروسته د ملک فهد له دروازې څخه مسجدالحرام ته داخـل

شو، هلته مو یوه سترګه خوب وکړ، تر درې بجو دمخه له خوبه پاڅېدو

(c) ketabton.com: The Digital Library

اودسونه مو تازه کړل او بېرته مسجد ته لاړو، په ډېر تدبیر سره مو ځان د طواف ساحې ته ورساوه. طواف ته چې داخل شو، حاجي محمدزمان راته وویل زما اوړې نیسه، هغه مخکې او زه ورپسې، هغه ســره تیــارې تسبیح هم وې، د طواف د دورونو شمېر ورځخه نه غلطېده، عــزت الله خان هم راسره ملګری و، خو بیا راځخه په ګنه ګونه کې لادرکه شو. مورې خپل اوه ګردشونه پوره کړل، ښه خولې او ښه ستړي شوي وو، تر طواف وروسته مو په (حطیم شریف) کې د طواف دوه رکعته د شکرانې لمونځ ادا کړ او بېرته مسجد ته داخل شو، کله چې مسجد ته داخل شو، نو ښه

د مزې ستړي او ستومانه وو، دلته مو لږه دمه وکړه. د مازیګر لمانځه ته لا لږ وخت پاتې و، دې وقفې مورې ته ښه پوره دمه راوسته. کلــه چــې د مازیګر د لمانځه وخت شو، نو حاجي محمدزمان ته مې وویل چې څنګه یې د مازیګر تر لمانځه وروسته بل طواف ته تیار یې؟ هغه وویل زه خــو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښه یم، ته څنګه یې، ما ویل زه خو ښېخي ټیک یم، هغه وویل چې لمونځ مو وکړ بیا پرې ورځو، ما ویل ښېخي سمه ده.

د مازیګر تر لمانځه وروسته مو بیا د طواف ساحې ته ځان ورساوه، حاجي زمان وویل زما ولي ونیسه، تسبیح هم ورسره وې، هغه وویل لنډې دورې به ووهو، چې طواف ژر خلاص شي، دی مخکې او زه ورپسې وم، ښه ګنه ګونه وه، کله کله به په ټبل ماټبل کې راځخه لرې لرې شو، خو ژر به مو یو بل سره پیدا کړل، دومره خولې شولو چې نوره نو خوله راکې پاتې نه وه. حاجي محمدزمان وویل تر طواف وروسته به هم همدلته په یوه څنډه کې کېنو، د مانښام لمونځ هم دلته کوو او بیا به ځو، ما وویل ښېخي سمه ده. کله چې مو طواف پوره کړ، نو د ډېر راحت احساس مې وکړ، د طواف درې دورې لرې سختې وې، نورې ځلور دورې ډېرې ژر خلاصېږي، سړی پرې نه پوهېږي، کله چې اوومه دوره هم خلاصه شي، نو سړی وایي کاشکې یو بل پراو هم ووهم، تر طواف وروسته مو ځان څنډې ته کړ، د خدای کور ته مخامخ په لمانځه ودرېدو، دوه رکعته لمونځ مو ادا کړ او بیا همدلته ځای پرځای کېناستو، د مانښام لمانځه ته مو انتظار وویست، دلته هوا نه ډېره یخه وه او نه ډېره ګرمه وه، ځکه دې ساحه کې ایرکنډیشن نه شته، خو د باد پکو هوا راځي، خلاصه فضا ده، اصلاً چې څوک طواف وکړي او بیا دلته کېني، خولې یې وچې شي، نو صحت ته یې زیان نه رسي، خو که راساً لاړ شي او ایرکنډیشن ځای کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېږي، نو وجود به يې يخ او ګرم شي، ضرور يې صحت ته زيـان رسـي، ماښام لمونځ مو همدلته په جماعت سره ادا کړ.

د ماښام تر لمانځه وروسته مو لړه دمه وکړه، بيا زه او حاجي زمـان محمدي لړ وګرځېدو، زمزم اوبه مو څو ځله وڅښلې، د زمزم اوبه هـم غذا ده، هم شفا، هم ستړيا باسي، هم تونده ماتوي، د هر مرض دوا ده. يو روايت داسې دی چې (ابو ذر غفاري) يو وخت د پيغمبر(ص) ليدو ته راغلی و، يوه مياشت يې په کعبه شريفه کې د کعبې د پوښ تر شا ځان پټ کړی و. کله چې د خدای(ج) پر پيغمبر(ص) يې سترګې ولګېدې، نو

له پردې څخه راووت او د حضرت محمد(ص) پر لوري يې منډه کړه، هغه مبارک ورته وويل: ته دلته څه کوې؟ هغه ويل ستا ليدو لپاره راغلی وم، هغه ويل چېرته اوسېدې او له کله، هغه ورته ويل د کعبـې شـريفې د پردې شاته له يوې مياشتې راهيسې، د خدای رسول(ص) ورته وويل: نو څه دې خوړل؟ هغه وويل د زمزم اوبه، نه يوازې دا چـې هغـه د يـوې

(c) ketabton.com: The Digital Library

میاشتې په ترڅ کې خوار شوی نه و، بلکې لاپسې چاغ شـوی و. نـو د خدای(ج) رسول(ص) ته یې وویل: زه د زمزم اوبو داسې چاغ کړی یـم. بیا حضرت پیغمبر(ص) وویل: د زمزم اوبه چې د هر نیت لپاره وڅښې د همغه لپاره دوا دي. اوس چې ساینسپوهانو څېړنه کړې، نو رښتیا هم د زمزم اوبه د نړۍ تر ټولو اوبو صحت ته ډېره ګتـه لـري. مـا او حـاجي محمدزمان د ماسخوتن لمونځ د صفا او مروا غونډیو ترمنځ په جماعت سره ادا کړ، د جنازې لمونځ مو هم وکړ او بیا د عمارې پر لوري رهي شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانانو مېلمستیا

کله چې له حرم شریف څخه خپلې عمارې او خپل اتاق ته راورسېدو، نو حاجي رضاخان د هغه خوریی او وراره یې، درې واړه د اتاق مخې ته منتظر وو، دا مهال نو په رسپشن (هرکلیوال) کې ما د کیلي پوښتنه وکړه، هغه وویل چې کیلي یې وړې ده. کله چې اتاق ته راغلم، عزت الله خان نه و او دروازه هم تړلې وه، حاجي رضاخان کیلي پسې لاړ، لږ ځند شو، هغه ته هرکلیوال کیلي نه ورکوله. کله چې زه ورکښته شوم، ما ویل خدای دې خوار کړه که سړی نه وای له خواری، ماته دې خو دې ویل چې کیلي یې وړې، چېرته یې وړې؟ چا وړې؟ هلته

کیلي ځوړنده وه راوامې خیسته، حاجي رضاخان ورته سخت په قهر شو، اتاق ته راغلو، حاجي رضاخان تازه او وچه مېوه، ګیلاسونه، چایبر، چرګ کباب د اوبو جوشولو چایجوش او نور ډېر شیان راوړي وو، دوه تنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

(خوریی) او (وراره) یې هم ورسره وو، ماته یې وویل چې دا ستا ډېر مینوال دي، نو ځکه مې ځان سره راوستل، دوی وویل چې یون صیب ضرور ګورو، ما وویل، مولا دې راولي، لږه شېبه چې کېناستو، عزت الله خان هم راغی، مومند صیب هم، مولوي صیب عبیدالله نیازی او مولوي صیب حسیب الله هم راغلل، ټولو ډوډۍ په ګډه وخوړه، یوازې رضاخان دوی وویل مورږ ډوډۍ خورلې ده. د ډوډۍ پرمهال یو څو تنه نور حاجیان هم زمورږ د لیدو لپاره راغلل، حاجي رضاخان وویل چې ډېر افغانان ستا لیدو ته په طمع دي، مورږ ته ورځ وښیه چې کومه ورځ ستا خوښه وي، هغوی ټول به سره راټول کړو، دلته وایې، زمورږ کور کې وایې یا کوم بل ځای کې، ما ویل خلک به له کاره نه باسو، دلته ټول خلک د شپې او ورځې مصروف وي، ما حاجي رضاخان ته ووبل دلته د سعودي حکومت سخت حکومت دی، هسې نه چې تاسې ته څه مشکل پیدا نه کړي، بل زه یوازې د حج مراسمو ته راغلی یم، کله خلکو سره مې مېلمستیاوې او میټنګونه پیل کړل، هسې نه چې حج راځخه سیاسي نه شي، دا مهال حاجي روزي خان یو څو تنه ملګري راولېږل، تر روغبړ وروسته یو ځل بیا د راتلونکې ناستې په باب بحث وشو، د حاجي صیب روزي خان اندیوالانو وویل، مورږ په همدې خاطر راغلو چې مورږ ته وخت وښیې، ډاکتر اسدالله او نورو ملګرو راته وویل د پنجشنبې مابنام چې سبا یې جمعه وي، یوځای کې به راټول شو، ما وویل هر څه به د ماسخوتن تر لمانځه وروسته کوو، تر ماسخوتن پورې نو هلته په حرم

(c) ketabton.com: The Digital Library

شریف کې یو. خبره په همدې غوټه شوې چې له سعودي مېشتو افغانانو سره به د پنجشنبې ورځې ماسخوتن او د جمعې پر شپه کېنو او مجلس به کوو، ټولو په دې اتفاق وکړ، خو ما په کې دا خبره هم زیاته کړه چې د ډوډۍ او مصارفو خبره به په کې نه وي، یوازې خبرې بــه کــوو او کــوم ګیلاس چای به څښو، که چا لګښت وکړ، مورږ په دې خبره سخت خفه کېږو، دې وخت کې د بغلان ولایت یوه ډله تکړه ځوانان اتاق ته راغــل، پنځه تنه وو، نور نو اتاق کې ځای نه و، نور مېلمانه رخصت شــول او دا

ځوانان چې نورالله، ناصرخان او خال محمد په کې شامل وو، مورږ سره د شپې ترناوخته کېناستل او د زړه خواله مو سره وکړل. د خبرو په تــرڅ کې د جبل الثور او جبل النور خبره مطرح شوه، دا ځوانان چې دلته ښه بلد دي مورږ ته وویل چې که زمورږ منځ نو اول جبل النور تــه لاړ شــئ، جبل الثور ډېر سخت دی، په دې پیل کې ځانونه ډېر مه ستړي کوئ، بیا به د حرکت نه یاست او ټول مناسک به درڅخه پاتې وي، جبل النور ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

ختل دومره سخت نه دي، مورِ هملته اوسېږو، مورِ به درسره لاړ شو، مورِ څو ځله هلته ختلي یو، سخت دی، خو دومره سخت نه دی لکه جبـل الثور، هغوی وویل د سهار تر لمانځه وروسته به ټکسي کې کېښئ، نو مورِ به درته هملته د غره بېخ کې منتظر یو، بیا به نو خپل سفر کوو، کله چې راکښته شو چای به هملته له مورِ سره وڅښئ او ماسپښین لمانځه ته به بېرته راشئ، پر همدې مو سره سـلا وکـړه او دوی لـه مـورِه رخصـت واخیست او مورِ د خوب غېږې ته لاړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

جبل النور ته د تګ هوډ

د (۱۳۹۳ل) د میزان (۲) مه او د سپتمبر (۲۴)مه نېټه د چهارشنبې ورځ وه، سهار څلور بجې له خوبه پاڅېدم، اودس مې وکړ حاجي عزت الله مې له خوبه پاڅوه، هغه هم اودس وکړ، دواړه په موټر کې د حرم شریف پر لوري وخوځېدو، د سهار لمونځ مو د مروا غونډۍ پر سر په جماعت سره ادا کړ، ورپسې مو د جنازې لمونځ وکړ، د یادونې وړ ده چې د صفا او مروا غونډیو پر سر مو ځکه تر دې مهاله ډېر لمونځونه وکړل، دا هغه لار وه چې موږ ته هم معلومه وه، هم د ډېر ثواب ځای و او هم زموږ عمارې ته نږدې وه، په حرم شریف کې تر نورو ځایونو دا ځای ډېر

مشهور دی. کله چې مو لمونځ ادا کړ، نو د موټرو تمځي ته لاړو، له دې ځایه نږدې لس دقیقې پلې لاره وه، نږدې شپږ بجې وې چې په تمځي

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې ودرېدو بیا په ټکسي کې کېناستو کله چې ټکسي کې کېناستو نــو نورالله ته مو زنګ ووا‌هه، هغه سره مو مخکې تر مخکې همداسې خبره کړې وه، هغه ټکسیوان سره په عربي ژبه خبرې وکړې او دقیــق ادرس یې ورکړ او ټینګار یې پرې وکړ چې د غره تــر بېخــه بــه یــې رســوي. ټکسیوان سره کېناستو، جبل النور د بیت الحرام په شمال کې پــروت دی او تر بعثت وړاندې د رسول اکرم(ص) د خلوت ځای و، هلته به ورته او له خپل رب سره به یې راز او نیاز کاوه او په همدې ځای کې لــومړنۍ الهي وحي او د کلام الله المجید لومړني ایتونه د جبرائیل امین په وسیله

پر حضرت محمد(ص) باندې نازل شول. تر شل دقیقو مزلــه وروســته هدف ته ورسېدو، د تګ پر مــهال لا رنا نه وه خوره شوې، په لاره کې د برېښنا ګروپونو او ارامۍ د لارې او ښار ښکلا زیاته کړې وه، کلــه چــې هلته ورسېدو، نو نورالله زنګ ووا‌هه، چېرته یاستئ، مورې وویل د غره بېخ کې. ده وویل بېځایه خو به یې نه یاست کښته کړي؟ مورې وویل نه ســم ځای دی، ده وویل فقط پنځه دقیقې وروسته مورې دررسېږو، دی او خال

(c) ketabton.com: The Digital Library

محمد هم راورسېدل، لړه دمه يې جوړه کړه، نورالله وويل زما تشويش و چې بل ځای يې نه ياست کښته کړي، دلته دا تکسيوانان داسې خصلت لري چې ځوک نابلده وي او په ژبه نه پوهېږي دوی چې هر چېرته کښته کړل، کښته کوي يې، يو نيم بيا په کې ښه سړی وي، خپل مطلوب ځای ته يې رسوي. تر لړې دمې وروسته مو غره ته د ختلو پرېکړه وکړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

جبل النور ته د ختلو تکل

نورالله او خال محمد وویل تیار یاست، مورږ وویل هوا ما نــو تــر دې دمخه له دوکان څخه څلور بوتله اوبه راخیستې وې، فکر مې کاوه چې لاره کې ضرور په کارېږي. نورالله وویل، د غره تر سره اوه اته ځایه د دمې لپاره جوړ شوي، هر ځای کې چې ستړي شوئ، دمه کولای شئ، ما ویل زه خو د غره سړی یم، خو دا زما ملګری عزت الله خان کابلی دی، ماته تشویش مه کوئ، هغه وویل ماته هم تشویش مه کوئ، ځان درپسې در رسوم، رښتیا هم دې غره ختل ډېر ګران دي. په لاره کې چې تر یو ځایه وختو نو عزت الله خان لږ ستړی او پښه نیولی شو، دا مهال ما ورته پــه لغمان کې زمورږ د یوه کلیوال کیسه وکړه: زمورږ کلي کې یو څوک و، لــږ نازولی و، ښار کې ډېر او کلي کې کم اوسېدلی و. غره ته کله نه و تللی. د کلي هلکان به د ژمي په موسم کې ورځ دوه وروسته غره تــه تلــل او د سون لرګي به یې راوړل. د غره لرګي خورا وچ وي او ډېر ښه اور کــوي. کله چې به غرني کلیوال له غره راستانه شول او بیا به یې د کلــي پــه مازیګرني وستل کې د غره، د هغه د ځنګلونو، بېلابېلو ونو او د وچو او لمدو لرګیو صفتونه کول، نو د هر چا به زړه کښده چې غره ته لاړ شي، زه

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم همدې صفتونو وهڅولم چې غره ته لاړ شم، په لومړي ځل ماته هم سخته وه، خو ورو ورو عادي او بلد شوم، زه خو تر دې مـهاله په کلـي کې پاتې شوی وم، زیات کلیوالي خصوصیات مې درلودل، نو غره ته له تگ سره هم ډېر روږدی شوی وم او بیا مې په شا له غره څخه لرگي هم راوړل او د خپل کور سون اړتیا مې پوره کوله. دا مـهال نو د شپږم اووم ټولگي زده کوونکی وم، ښوونځي هم دا مـهال وسوځېدل او تـول زده کوونکي پر کور کېناستل نو دا مـهال به زه غر ته ډېر تللم، بیا چې مې کابل کې ښېرته ښوونځی پیل کړ، نو غر هم راڅخه پاتې شو او کلی هم، نو زمورږ بل کلیوال (شېر) چې مخکې مې ورته یادونه وکړه، هم یوه ورځ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غره نیت وکړ، که څه هم د کلي هلکانو ورته وویل چې غر ډېر سخت دی شوق یې مه کوه، خو هغه ورته وویل چې زه له تاسو څخه پــه څــه شي کې کم یم؟ تاسې تللای شئ او زه نه شم تللای؟ شپر د غره شــوق پوره کړ له کلیوالو هلکانو سره غر ته لاړ، هلته یې ډېر وچ لرګي ولیدل، ډېر خوند یې وکړ، غټ ګډۍ یې وتړه، نورو ملګرو یې ورته وویل، ګډۍ دې ډېر غټ دی دا دې اول ځل دی، لومړی ځل څوک دومره غټ ګډۍ نه ټرې، هغه ورته وویل، زه تاسو ته خپل زور ښیم، د هلکانو له ټینګــار سره سره شپر غټ ګډۍ وتړه، له غره څخه تر کلي نړدې شل دمې لاره وه، هرې دمې نړدې شپږ اوه سوه متره واټن درلود. شپر چې کله ګډۍ وتړه نو درې څلور دمې یې په خوند مزل وواهه، ورو ورو پرې د ســټړیا څپه راتله، هره دمه کې تر وخت زیاته دمه، څو دمې چې راغی، فکر یې وکړ چې د کلیوالو هلکانو خبره ړښتیا وه، ګډۍ مې لکه چې غټ ټرلی دی. فکر ورته ودړېده چې راځه لږ کم کړه، دوه دمې وروسته یې لرګي لږ کم کړل، ګډۍ یې هم لږ کوږ وږ شو، دوه درې دمې وروسته یې فکر وکړ دا مې لومړی ځل دی که تر نورو مې ګډۍ لږ څه وړوکی وي، هم څــه شرم نه دی. نو لږ یې نور هم کم کړل، یو درې دمې وروسته یو من دوه منه ورسره پاتې وو، نور نو سړی د حرکت نه و، ساز یې له لرګیو څخــه رسۍ راکاړله، دا نو د شرم لومړۍ څپه وه چې (شپر) یې زغملو ته اوړه ورکړه، ده پسې راروانو هلکانو به چوپه موسکا کوله، خو دی یې نه خفه کاوه، یو یو ترې مخې ته کېده، د شپر اسره نو دا مهال یوازې رسۍ وه،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېر ورو ورو يې خپل مزل ته دوام ورکاوه، شاته راروان هلکان چې پـر دې پوه شول چې سړي پښې اچولي او نور د حرکت نه دی، نو يـو تـن

خپله کجاوه کښښوده، لرګي يې تړې ګوزار کړل، نو (شېر) يې پـه کـې کښناوه، شېر يې کلي ته په کجاوه کې راوړ، دا مهال نو ټول کلی د شېر په حالت خبر شول، (شېر) نو له غره څخه کلي ته له رارسېدو سره سم راساً په خپله دروازه ورننوت، يو اوونۍ په کور کې و، هم د شرم او هم د پښو اچولو له امله له کوره راونوت، نو عزت الله خان ته مې وويل چـې تاباندې هم هغه زمونږ د کليوال (شېر) کانه ونه شي؟

عزت الله خان او نورالله خان سخت وخندل، يو څه لاره خو مې پـه دې خبرو هم لنډه کړه، بيا مې عزت الله خان ته وويل، له اخوا به څنګه کوې، په تکليف نه شې؟ هغه وخندل له اخوا نه هم تکليف دی؟ ما ورته وويل له يوه (پځ چاقو) څخه چا پوښتنه کړې وه چې دغه سخت لرګي سره څنګه يې؟ مانا پرې به يې کړې که نه؟ هغه وويل، يا‌ره دې کې بـه مې مزه نه وي، بيا يې ورته وويل تنکي بادرنګ سره څنګه يې؟ نو هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورته موسک شو ویې ویل: بادرنګ کې نو واه واه! نو له اخوا به ټول واه واه وي، هغه بیا سخت وخندل، بیا یې وویل یاره استاده دا کیســه دې ډېره جالبه وه. ما ویل دعا کوه چې هغه حالت ته ونه رسېږو. په لاره کې ګڼې بیزوګانې او بچیان یې مخې ته راغلل، کله چې یوځوک دمه وکړي، نو که لاس کې یې د اوبو بوتل او یا جوس وي، دوی په ډېر مهارت ورته رانږدې شي او هغه تري وتښتوي او ویې څښي، بسکټ یا بل څــه کــه ورسره وي، په همدې ګوزاره کوي، کله کله خلکو څخه د لاس بکسونه هم تختوي، نوراالله وویل له یوه هلک څخه یې ټلېفون او د لاس بکسه تښتولي وو، لرې هلته د غره په بله څنډه کې ناسته وه، هېڅوک ورته نه شو ورتللای، همداسې ورسره پاتې شوه، نو دلته له شادیانو څخه ډار په کار دی او احتیاط. البته دا بیزوګانې کېدی شي له هغه وخته دلته پیدا شوي وي چې خلک د تبرک لپاره دلته راځي ځان ســره د څښــاک او خوراک شیان راوړي که نه په دې غره کې دهېڅ ژوندي موجود د پاتې

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېدو امکان نه شته. کله چې څوک دې غره ته خېږي، نو بیا (۱۴۰۰) کاله

مخکې دې غره ته د حضرت پیغمبر(ص) ورتګ او بیا وخت پـر وخـت ختلو ته حیرانېږي، دې غره ته (جبل النور) ځکه وایي چې د خدای نور پرې اوربدلی، د قران عظیم الشان لومړنی مبارک ایتونه همدلتـه پـر رسول اکرم(ص) نازل شوي دي. د همدې غره په سر کې بیا تر څوکې یو ځومتره کښته د (حرا غر) دی. پیغمبر(ص) به همدلته د عبادت لپـاره راته او د الله تعالی ذکر به یې کاوه. درې ځلور دمې چې نور پورته شو نو تقریباً دوه پر درېیمه برخه مزل به مو کړی وي، دلته یو دمه ځـای دی، یوه چوتره غوندې وه، جاینمازونه هم په کې اوار وو، خلکو به لمونځ هم په کې کاوه، البته مورږ دمه وکړه، بیا یوه دمه نور هم پورته شو، زینه یې له خښتو او تیږو څخه جوړه کړې، نه ډېره سخته ده او نه ډېره اسـانه، خو هر چاته اسانه نه ده، د سړي له سره چې خولې شروع شي له نوکه یې وځي، یوه دمه چې نور هم پورته لاړو نو یو سپین ږیری هم په چتکی سره راوخوت، ما ورته ست وکړ، پښتون راته ښکاره شو، ما ویل بابا راشه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دمه وکړه، بیا مې وویل د کوم ځای یې؟ ویې ویل د پغمان، ما ویل ښشکه چې تکړه یې، په شوندو کې موسک شو، دیني جذبه یې د تندي په خولو کې له ورایه محسوسېدله، لړې اوبه مو ورکړې، بیا د غره سرته پورته شو، هلته پر یوه ډبره (غار حرا) لیکل شوي او د قران کریم هغه پینځه مبارک ایتونه (اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ★ خَلَقَ الإِنسَانَ مِنْ عَلَقٍ★ اقْرَأْ وَرَبُّكَ الأَكْرَمُ★ الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ★ عَلَّمَ الإِنسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ★) لیکل شوي، خو غار لا په هغه بله څنډه کې لږ لاندې یانې تقریباً (۱۰-۱۲) متره ټیټ دی، د جبل النور نورې هوارې سیمې له دې ځایه داسې ښکاري لکه په بام چې ورته ولاړ وې، غار ته تګ اسانه نه دی، مور سره له دې چې سهار وختي ورغلو، خو بیا هم سخته ګڼه ګوڼه وه، د تیرو تر درزونو تېرېدل هم اسانه کار نه دی، خو زه

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې یو غرنی سړی یم او په لسګونو ځله غره ته تلی او راغلی یم، ماتــه

ددې تیږو منځ کې تېرېدل ډېر سخت نه وو، خو چاغ او غټ سري خلک له دې ځایه نه شي تېرېدلای. هلته راته ډېر چاغ خلک رایاد شول چې ددې ځای د لیدو له نعمته بې برخې دي. زما ملګرو (نورالله) او (خــال محمد) کوښښ کاوه، چې مورږ ته لاره خلاصه کــړي، لــه دواړو خــولې څخېدلې، د غار خولې کې ډېره ګنه ګونه وه، د افغانانو غړونه هم اورېدل کېدل، چا ویل (تېل مه کوئ، چا ویل از برای خدا تیله نه کنید)، د ګنو هېوادونو لسګونه خلک ښکاره کېدل. نورالله پر یوه څنډه او خال محمد پر بله ولاړ وو، ماته یې لاره خلاصه کړه چا ویل غار ته سر ورښکاره کړئ بیا دوه رکعته لمونځ د باندې وکړئ، چا ویل چې نه دننه لمونځ وکــړئ، چا ویل بهر ډېر ثواب لري چا ویل دننه، وخت باید هر چاته ورکړل شي

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې ټول ثواب کې شامل شي. ما ویل چې یوځل ورننوځم، ضرور په کې لمونځ کوم، ما غوندې هر چا دا فکر کاوه.

دوه رکعته لمونځ: په ډېر تکلیف غار ته ورننوتم، هلته په ولاړه په کې ټول شپږ یا اوه کسان ځایېږي، خو په ناسته په کې په ډېره تنګسیا

پر یو وخت یو تن لمونځ کولای شي، د سجدې د ایښودلو زمینه چې راته برابره شوه، نو ژر مې نیت وکړ، دوه رکعته لمونځ مې په ډېرې چټکۍ ادا کړ، پر ځان پوه شوی نه یم، له هرې خوا فشارونه وو، د بېرته راګرځېدو کار هم اسان نه و، خو په ډېر زور مې سر له غاره راویست، دلته نو خال محمد تیار د ګټ پر سر راته دروازه کې ولاړ و، لاس یې راکړ جوخت یې جګ کړم او په اصطلاح له خروجي لارې بېرته د غره سر ته وختلو. دلته مې ځان ډېر راحت احساس کړ، هغه ارمان چې په خیال کې مې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګرځېده او په کتابونو کې مو لوستی و، هغه پوره شو، د غره پر سر یـوه چوتره ده، هلته کېناستو، هوکې تر دې دمخه لا یو بل ځوان چې د غار

په خوله کې ولاړ و او زه لا حرا غار ته نه وم ورننوتی چې له پاس ځایـه یې غږ کړ او یون صیب په خیر په خیر، ما ویل سلامت اوسې، د راوتو پر وخت هغه هم لاس راکړ. په دې چوتره کې راسره یوځای شو، ویل یـې یون صیب ځومره مې ارمان و چې تا وګورم، په ځومره مبارک ځای کې مې ولیدې، سم لاسي یې پېښوری چای راوړ، هغه مې وځښه دمه مـې راسته شوه، راسره کېناست ډېر خوشاله شو. څو دقیقې دلته ناست وو چې نورالله او عزت الله هم راغلل، ښه ستړي وو ما وویل دمه وکړئ، بیا به ځو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بغلان ځوانان او سهار چای

کله چې مو د جبل النور د غره په سر دمه راسته کړه، نــو ورو ورو مــو حرکت وکړ، طبعاً کوزېدل خو تر پورته کېدلو سل ځله اسانه دي، خو دې کې هم احتیاط په کار دی، د چا بریکونه کار نه کوي، که راولوېده، بیا نو تر ختلو راکښته کېدل ډېر خطرناک دي. په دوه درېو دمو کــې بېرتــه راکښته شو، کله چې د غره بېخ ته راکښته شو، نو ښه خولې شوي وو، عزت الله خان راته وویل والله چې پښې مې رېړدي، لکه چې ستاســو د کلیوال (شېر) کانه راباندې وشوه که څنګه؟ ما ویل زما هم، خــو ښــه کېږو، دا وخت نورالله اوبه راواخیستې، ټکسي یې راوغوښته، په ټکسي کې کېناستو، تر لس دقیقو مزله وروسته د نورالله خان دوی اتــاق تــه ورسېدو، هلته مخکې تر مخکې نورو ملګرو د ډوډۍ بندوبست کړی و، غوښه یې سره کړې وه، په اصطلاح کړایي یې تیاره کــړی وه، ترکــاري، وطني ډوډۍ او سترګیا چې سره ملګري شي، نو عجیــب خونــد کــوي، ډوډۍ مې تر اندازې زیاته وخوړه، یخ ایرکنډېشن او زمور سترګیا د خوب لپاره پوره اسباب برابر ول، زما خو داسې یو عادت دی چــې کلــه هــم ډوډۍ وخورم، نو خوب راته تیار په کمین کې ناست وي، انډیوالانو تــه مې وویل چې ډوډۍ خو مو راباندې ډېره وخوړه، اوس به د خــوب غــم کوو، هغوی وویل تاسې همدلته ویده شئ، مور بل اتاق ته ځو. د ډوډۍ پر مــهال پر نورالله او خال محمد سربېره د دوی د اتاق نور ملګري هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

تول حاضر وو، ډوډۍ هم همدوی تیاره کړې وه، نــورالله خــان او خــال محمد خو مورږ سره وو، دوی تول بل اتاق ته لاړل، عزت الله خان هم په یوه ګوټ کې ډډه واچوله، د خوب څپه پرې راغله او پر ما هم، خــو تــر خوبه مخکې ما دوی ته وویل چې یوولس بجې او پنځه لس دقیقې به مو

ویښ کړئ! هغوی وویل ښځي سمه ده. کله چې دوی له اتاقه بل اتاق ته لاړل، نو پر ما د خوب څپه راغله، نږدې یو ساعت خوب به مې کړی وي، ښه دمه راغله، خو بیا هم خوب کې مې تشویش درلود، هسې نه چــې

(c) ketabton.com: The Digital Library

جماعت ته ونه رسېږو. یوولس بجې وې چې له خوبــه ویښ شــوم، اول تشناب ته لاړم، بیا مې ددې نورو ملګرو دروازه ورټک ټک کړه، هغــوی وویل، تراوسه لا ستاسو پاڅېدو ته پنځه لس دقیقې پاتې دي، مورږ ویل تاسې به سترې یاست، مورږ به مو پاڅوو، خو تاسې خپله پاڅېدلئ، عزت الله خان هم پاڅېد، اودس یې تازه کړ او نور مو نو د مسجد الحــرام پــر لوري د تګ نیت وکړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسجد الحرام او د جماعت هیله

یوولس نیمې بجې مو د مسجدالحرام پر لوري د تګ نیت وکړ، خو مخکې تر دې چې موټر ته لاړ شو، اوبه مو پرځان تېرې کړې اودس مو وکړ، یو ګیلاس چای مو هم وڅښه، دې کې لږ وخت نور هم تېر شو، موږ ویل ځه دولس نیمې بجې جمع ودرېږي، لس پنځه لس دقیقې لاره ده وررسېږو. د بغلان ملګرو په خپل موټر کې تر عمومي سړک او چک پوسته پورې راورسولو، ویل یې وړاندې مو نه پرېږدي، اجازه نه شته، جریمه کوي مو، ددې لارې په ترڅ کې زموږ ملګرو درې تنه ځوانانو چې موږ یې تر موټره پورې ورسولو پر دوی باندې د ځایي عربو له خوا د ډول ډول جزیې د لګولو کیسه وکړه، خورا دردونکې وه، ویې ویل، ان واړه زامن یې چې بې خرڅه شي، موږ ته ځواب راولېږي، چې پیسې راکړئ او که نه بېرته مو خپل وطن ته لېږو، موږ ته (اجنبیان) وایي، د عمومي سړک پر سر ودرېدو، څو موټره تېر شول، تکسی هم تېرې شوې خو ونه درېدلې، یو کرولا ډوله موټر راغی یو ځوان عرب په کې ناست و، موټر یې ودراوه دا مهال نو پوره دولس بجې دي زړه مو درب درب کاوه چې جمع راڅخه تېره نه شي. موټر کې کېناستو موږ څو جیب ته لاس کاوه،

(c) ketabton.com: The Digital Library

له ځوانانو څخه (ناصر) ورور پنځوس ریاله ورکړل، که مورږ هـر څـومره هڅه وکړه، خو دوی زمورږ له خوا د پیسو د ورکړې مخه ونیوله، ډېر زیات خفه شو، هم زه او هم زما ملګری (عزت الله خان)، همدا چورت مو واهه، چې دوی به دا پیسې په څومره سختۍ ګټلـې وي، خـو پښـتانه ډېـر سرزوري دي، زمورږ خبره یې هېڅ ونه منله، ان خبرې ته یې هـم پـرې نښودو. موټر حرکت وکړ، له هغو څخه مو خدای پامانې واخیسته، درې دقیقې مزل یې نه وکړی چې موټر د تیلو ټانک ته وګرځېد، مـورږ ورتـه

وویل: (صلواه، صلواه) مانا لمانځه ته ناوخته کېږي، هغه ساعت ته وکتل په انګرېزي یې وویل: ((نو پرابلم، نو پرابلم)) مانا دا چې مشکل نه شته رسېږو، تېلو ټانک کې یو دوه دقیقې ودرېدو، څوک رامعلوم نه شـول، ټانک ترلی و، یوه تن له لرې اشاره وکړه، ما عزت الله ته وویل: دی لکـه چې له همدې پیسو څخه تېل پوره کوي، هغه وویل اشاره یې سره نه ده (مانا دا چې لږ نور تېل لري)، وبه مو رسوي انشاالله. لاره کې درې ځلورو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټانکونو ته نور هم وګرځېد، خو ټول ټرلي وو، اوه اته دقیقې خو پــه دې کې ضایع شوې، مونږ خو په عربي نه پوهېدو، ما ورته وویــل: (ســریعه، سریعه، صلواه، صلواه)، دې وخت کې لږ تېز شو. په لاره کې درې ځلورو ترافیکي اشارو هم یوه یوه دقیقه ټال کړو. کلــه چــې د مســجدالحرام بېروني محوطې ته ورسېدو او له موټره کښته شو، نو امام سلام وګرځوه. ډېر زیات خفه شو، بیا نو د مسجد الحرام هغې برخې ته رهي شو چــې مونږ زیات وخت هلته تللو. مونږ زیات لمونځونه د صفا او مروا د غونډیو پر سر د هغوی ترمنځ، د ملک عبدالعزیز باب، ملک فهــد بــاب او ځینــو

دخولي دروازو له لارې د مسجد الحرام په داخل کې کړي دي. په خپله د طواف په ساحه یا محوطه کې مو هم ډېر لمونځونه وکړل، دې ځای ته ځان رسول اسانه کار نه دی، خصوصاً د مابنام او مازیګر لمونځونه مو د طواف په محوطه کې د خدای(ج) د کور ګرد چاپېره کړي دي. کله چې به مو طواف خلاص کړ او دوه رکعته طواف لمونځ به مو وکړ، نو همدلته په یوې ځنډې کې به مو صف ته ځان برابر کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لمونځ، خوب او طواف

د جماعت لمانځه په تېرېدو مو خواشيني څرګنده کړه، خو د فهـد دروازې له لارې مسجدالحرام ته راغلو، دلته زمونږ بل ملګـري حـاجي محمدزمان هم ناست و، مونږ خپل لمونځونه وکړل، بيا همدلته ويده شو، دا ځای نو تر لمانځه وروسته د خوب لپاره تر ټولو ښـه سـاحه ده، پـه زرګونو حاجيان دلته تر لمانځه وروسته ويده کېږي، څوک تلاوت کوي،

څوک نفلي لمونځونه، څوک خپلمنځي خبرې، داسې يخ ځای دی چې ته به وايې د جنت شمال په کې لګېږي، دا د مسجد الحرام يوه برخه ده چې اوس نوې جوړه شوې او د اسلامي معماری يو شهکار ورتـه ويلـی

(c) ketabton.com: The Digital Library

شو، له چته نیولې، د ځمکې تر متن او ستنو ټولو پورې په مرمـــر ډبـــرو پوښل شوې ده.

د (خو) ګوته ورته نه شي نیول کېدلای، هر معمار چې په دې کې کار کړی، د زړه له کومې دعاګانې دې ورته زړه غواړي، مورِ چې له جبل النور څخه راستانه شوې وو، نو داسې ځپل شوې وو چې تا ویل پر پښـــو پـــه لرګیو ټکول شوي یو، هغه وخت مورِ پرځان نه پوهېدلو، خـــو وروســـته وروسته پوه شولو چې دې غره ته ختل اسانه کار نه دی، کله چې له غره

راکښته شو، نو عزت الله خان حاجي راته وویل چې پښې مې رېـــړدي، اوس پوه شوم چې نور نو زوړ شوی یم، ما ویل زاړه نه یو، ښه ځوانان یو، خو دې غره ته ختل ګران دي.

کله چې مو لمونځ خلاص کړ، نو د خوب یوه درنه څپه راباندې راغله، پوره (درې) بجې وې چې بېرته له خوبه راویښ شوم، دوه نور حاجیـــان

(c) ketabton.com: The Digital Library

(محمدزمان او عزت الله) مې وخوځول، راویښ مې کړل، لاړو اودسونه مو تازه کړل، بېرته راغلو، غوښتل مو د کعبې شریفې ځنډو تــه ځــان ورسوو، ډېره ګنه ګونه وه، خو په ډېر مهارت مو هلته ځــان ورســاوه، د مازیګر لمونځ مو د طواف په ساحه کې ادا کړ، بیا مو حاجي صیب زمان ته وویل، ځه چې ځو طواف ته، هغه وویل، زه لږ مریض غوندې یم، هسې نه چې طواف راځخه نیمګړی پاتې شي، ته دا تسبیح واخله لاړ شه، زه د ماښام تر لمانځه وروسته طواف ته ځم، هغه تسبې چې (۷) دانې په کې

دي او د همدې لپاره دي چې د طواف شمار له چا څخه غلط نــه شــي، هغه تسبې یې راکړې، حاجي زمان چې تر موږه دمخه راغلی و، اوس نو ښه بلد دی او تر (۳۰) زیات طوافونه یې کړي، په لومړیو ورځو کې یــې هره ورځ څو طوافونه کړي، خو اوس د ورځې یو طواف کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پلار لپاره طواف

دا زما شپږم طواف و، د اسلامي لارښوونو، له مخـې هـر مسـلمان کولای شي چې د کورنۍ د کوم غړي، مور او پلار، خپلو خپلوانو او نورو مسلمانانو لپاره عمره حج ادا کړي او یا د هغوی لپاره طواف وکړي، لـه خدای(ج) څخه وغواړي چې ثواب يې هغوی ته ورسوي.

ملایان وایي که څوک د خپلوانو لپاره عمره کوي، نو باید له هغـوی

څخه اجازه واخلي او یا هغوی ورڅخه غوښتنه وکړي. که څوک خپلوانو ته عمره نه شي کولای، نو کولای شي هغوی ته طواف وکړي او د هغوی ارواوو ته دعا وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ما چې تر دې دمخه پنځه طوافونه کړي وو، نو تر دې وروسته مې پرېکړه وکړه چې خپلو خپلوانو ته د طوافونو لړۍ پیل کړم، نو شپږم طواف مې خپل پلار ته د دعا او ثواب په نیت پیل کړ. د مازیګر تر لمانځه وروسته حاجي عزت الله او زه دواړه د طواف لوري ته لاړو، هغه وویل زما پر اوږو لاسونه کېږده. د واړه د طواف ساحې ته لاړو. پلار مې پر ما ډېر ګران و، له نن څخه (۳۵) کاله وړاندې یې له دې فاني نړۍ څخه سترګې پټې کړې.(انا لله و انا الیه راجعون) زه یې ډېر نازولی یم، کله چې ما ښي او چپ لاس وپېژنده، نو د پلار له مینې او نعمت څخه بې برخې شوم، له هغې ورځې بیا تر دې دمه چې کله مې پلار رایادېږي، نو لکه ماشوم ځان کم، کمزوری او نیمګړی احساسوم، ډېر کم وخت به داسې وي چې خپل پلار په خوب ونه وینم، ټولې هغه ښېګڼې یې زما سترګو ته ودرېږي چې زه یې پرې نازولی یم، کله چې مې په کعبه شریفه کې د خدای د کور دېوالونه ښکل کړل، نو تر ټولو لومړی مې خپل پلار سترګو ته ودرېد، پلار مې هم حج کړی و، ښېګڼې یې یوه یوه زما سترګو ته ودرېده. یو وخت زه مریض وم، تقریباً لس کیلو مترہ یې پر اوږو وړی یم، روغتون ته او بیا کور ته پلی، څه چې مې زړه غوښتل هغه یې راته اخیستي، هغه ورځ مې هم په یاد ده چې په ښوونځي کې یې شامل کړم، ۱۳۵۲ل کال، راساً یې په دویم ټولګي کې شامل کړم، ډېر کوچنی وم، کله چې یې د ښوونځي سرمعلم ته کېنولم، پلار مې ورته وویل چې امتحان ورځخه واخله، هغه امتحان واخیست ما یې ټولو پوښتنو ته ځوابونه ورکړل، سرمعلم زما د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پلار ملګری و، هغه ورته وویل که ستا اجازه وي، زه به دا دویم ټولګي کې کښنوم، پلار مې ماته وویل څنګه دې خوښه ده؟ ما ویل نه اول کې، هغه په خندا شو، ویل یې بچوخانه تا اوس دویم کې کښنوي، ته وایې چې نه اول کې، د سرمعلم خبره ومنه، همغه و چې سرمعلم راسره لاړ د الینګار ولسوالۍ (سلینګار) په لومړني ښوونځي کې تر ونې لاندې ټولګی و، هلته یې په ټولګي کې کښولم، پلار مې هم تر غرمې پورې راسره معطل شو، بیا یې تر کوره ورسولم. یوه ورځ سخت مریض وم، هغه وخت له الینګار ولسوالۍ څخه د لغمان مرکز (مهترلام) ته ډېر کم موټر

راتلل، اکثره ګاډۍ ګانې استعمالېدلې، پلار مې ګاډۍ کې کښولم، ترځنګ مې دی کښناست، لاس یې زما تر څټ تاو او د ګاډۍ د چترۍ یا چت لرګی یې ونیو، سړکونه خامه وو، یو وخت ګاډۍ ډېر سخت ټکان

(c) ketabton.com: The Digital Library

وخوړ زما سر دده په لاس ولګېد، ډېر ټینګ ولګېد، دده لاس لړ ژوبل شو، کله چې ګاډۍ لړ برابره شوه، راته یې وویل، هغه پاس مېخ ته وګوره، که پر هغه ما لاس نه وی ایښی، نو اوس به دې سر په هغه لګېدلی و او سخت به زخمي شوی وې، زه پوهېدلم چې ګاډۍ ټکان خوري، نو ځکه مې مخې تر مخکې هلته لاس کېښود. د پلار لاس مې ژوبل شو، خو زه یې له خطره بچ کړم. یو وخت اختر و، ټول خلک مېلې ته تلل، پلار مې کور کې نه و، مور مې وویل پلار دې د اختر پر درېیمه ورځ راځي، مېله هم پر درېیمه ورځ وه، پلار مې (یو زرګیز) افغانۍ نوټ راکړ، ویې ویل دا مات کړه د مېلې پیسې تري واخله نورې بېرته کور ته راوړه. هغه وخت (۱۳۵۵) ل کال ما په ټوله مېله کې زرګیز نوټ وګرځوه، خو ځوک پیدا نه شول چې مات یې کړي. بیا مې ماما (امین ماما) راته ماتې پیسې راکړې او ما په مېله کې خپل ځان ته شیان واخیستل.

اوس چې مې پلار پر هغې دنیا دی او ماته هم خدای پاک ډېر نعمتونه او ښه ژوند راکړی، پلار سره هېڅ نه شم کولای، غیر له دې چې دعا ورته وکړم، دا مې د پلار برکت دی چې ماته به یې همېش ویل درسونه وایه درسونه، که به په سفر کې و که په کور کې پر ما یې د سبق ویلو ټینګار کړی دی، خدای پاک زه خپل کور ته راوبللم او د سفر ټول شرایط یې راته برابر کړل، نو د خپل پلار لپاره مې د خدای کور د رحمت دروازه تر ټولو غوره وبلله او یو طواف مې ځانګړی د هغه لپاره وکړ او د زړه له تله مې دعاګانې ورته وکړې، د خدای(ج) دربار ته یوځل بیا د دعا

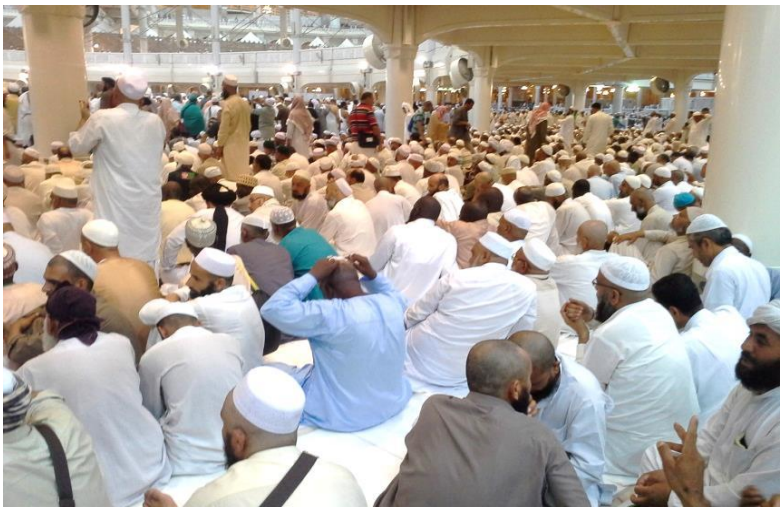
(c) ketabton.com: The Digital Library

لاسونه پورته کوم چې په هغې دنیا کې مې ورسره دیدن نصیب کړي او هغه مینه چې پر ما یې لورولې خو تر نورې زیاتې مینې یې په دې دنیا کې بې برخې شوم، نو په هغې دنیا کې مې دې خدای ورسره دیدن وکړي. د خدای(ج) خپل محبوب پیغمبر(ص) هم یتیم و، ما د یتیمۍ دېرې سختې شپې تېرې کړي دي. خدای(ج) دې د ټولو مسلمانانو او انسانانو اولادونه د پلار د سیوري له دې خواړه نعمته نه بې برخې کوي. خپل پلار او ټولو مسلمانانو ته ددعا په هیله د طواف له ساحې څخه بهر شوم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مانښام او ماسخوتن لمونځونه او درونده خوب

د مانښام لمونځ مو په جماعت سره په مسجدالحرام کې ادا کړ، زه او عزت الله حاجي ښه د مزې ستړي شوي وو. د مانښام او ماسخوتن لمانځه ترمنځ نږدې یو ساعت واټن مو هم همدلته په مسجد کې تېر کړ، دا مهال به هم د خوب یوې درنې څپې پر ما یرغل وکړ، دا چې له مسجده بهر نه شو وتلای او که وتلو بېرته خپل دې ارام ځای ته نه شو راتللای، نو ځکه مو بهر ته د تګ هڅه نه کوله او دغه راز د خوب پر

وړاندې مو سخت مقاومت وکړ. دا مهال نو په مسجد کې ځکه ګنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګونډه زیاتېدله چې له بېلابېلو هېوادونو او سیمو څخه ګڼ شمېر حاجیان رارسېدلي وو. د ماسخوتن لمونځ مو په جماعت سره ادا کړ او تر خپـــل استوګنځي پورې پلي لاړو. چېرکټ ته په تلو سره د خوب یوه درنه څپه راباندې راغله، د شپې ټلېفون ته ډېر زنګونه راغلل، خو د ځواب وس مې ورته نه و، سهار ګڼ مسکالونه په ټلېفون کې ثبت شوي وو.

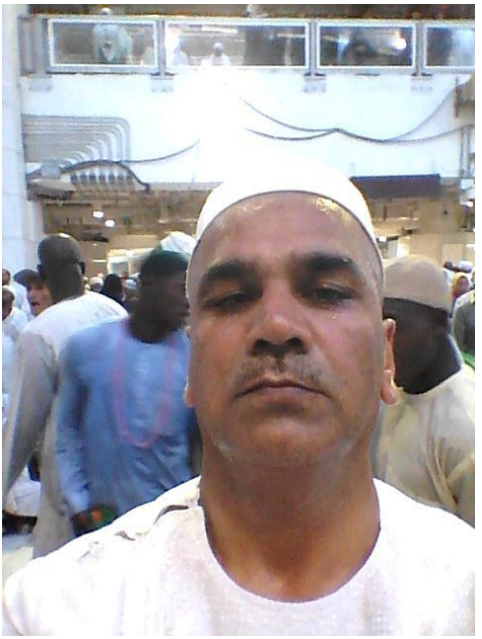
(c) ketabton.com: The Digital Library

لمونځ، خپلې مور او خپلوانو لپاره طواف

د تلې یا میزان (۳) مه او د سپتمبر (۲۵)مه نېټه د پنجشنې ورځ وه، سهار وختي له خوبه پاڅېدم. سهار څلور بجې د مسجدالحرام پر لوري لاړو، تر یو څه سواره او نور پلي مزله وروسته د لمانځه ځای ته ورسېدو، ګنه ګونه ډېره زیاته وه، مور د مسجد په بېروني انګړ کې لمونځ وکړ، بیا بېرته اتاق ته راغلو، تر یو څه خوب وروسته پاڅېدو، عزت الله خان یــو څه چای دم کړی و، چای سره یو څه کشمش هم وو، خو ده تېره شــپه ماته له یوه پاکستاني هوټل څخه څــه چکــن کړایــي، چــې زمــا ډېــر خوښېږي، راوړې وه، د شپې یې پر ما دوه درې ځله غړ وکــړ، خــو زه د پاڅېدو نه وم، همغه کړایي یې سهار راته راواخیسته، د ګرمېدو نه وه او نه د ګرمېدو امکانات وو، یخه مو وخوړه او چای مې هم ورپسې تېر کړ، څرنګه چې له تېرې ورځې ښه وړې شوی وم، نو سخت خوند یې وکــړ، یوولس بجې د لمانځه لپاره مسجدالحرام ته لاړو، ماسپښین لمونځ مو په جماعت سره ادا کړ، زړه کې مې وویل که خدای کــول نــو یــو لــک لمونځونه مو د ځان لپاره راخپل کړل. بیا مو د جنازې لمونځ وکــړ او د یخو ایرکنډېشنونو ستنو ته مو ځان ورسوه، ښه د مزې خوب مو وکــړ، دمه مو راسته شوه، بیا مو اودس تازه کړ، د مازیګر لمانځه لپــاره مــو د طواف نړدې ساحې ته ځان ورسوه، کله چې لمونځ خلاص شو، نو بیا مې

(c) ketabton.com: The Digital Library

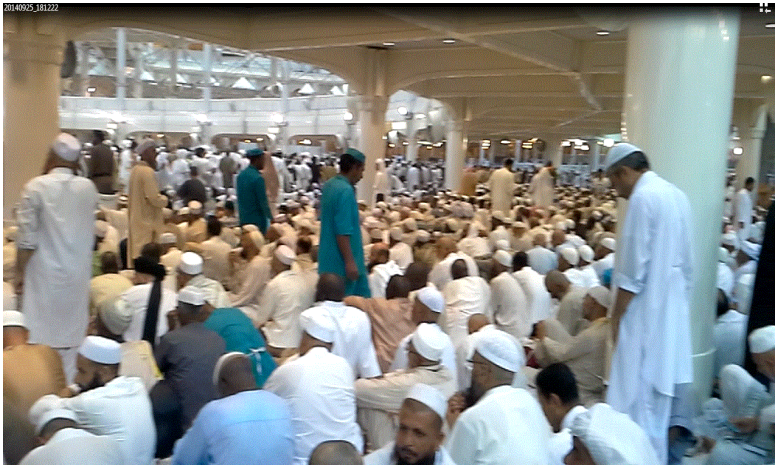
طواف شروع کړ، دا مې اووم طواف و. دا طواف مې د خپلې مور، د ټولو مړو او په ټبره بیا د خپلو مړو خپلوانو د ارواوو د خوشالۍ په خاطر وکړ. ټول خپل او خپلوان مې یو یو له ذهن څخه ټبر شـــول، داســې لکــه د ټلوېزیون په پرده کې چې په ډېرې چټکۍ سره تصویرونه ټبرېږي، ډېر کم به داسې څوک پــاتې وي چې دا مــهال مې ذهن ته نه وي راغلي، مــور مــې ډېره راباندې ګرانه ده، د مور دعا تر ټولو درملو ډېر قوت لــري، یــوه ورځ زه ســـــخت ناروغـــــه وم، پوهنتون کې محصل وم، غــابن مــې ســخت درد کاوه، د پوهنتون له لیلیې څخه د خپلې خور کور ته

لاړم، مور مې له لغمان څخه راغلې وه، له ډاکتر څخه مې د غــابن درد درمل واخیستل، خو هېڅ تاثیر یې ونه کړ، کله چې کور ته ورسېدم، نو مور مې برغولی ښه ګرم کړ، په یوه نرمه ټوټه کې یې تاو کــړ، زمــا پــر پرسېدلي غمبوري یې کېښود، غابن درد مې ورو ورو غلی شو، د مور پر زنګانه مې سر کېښود، همداسې خوب وړی وم، زه ښېرته ماشوم شــوی وم، تر ډېره وخته ویده پاتې شوم، خو مور مې زما سر له خپل زنګانه نه و

(c) ketabton.com: The Digital Library

لرې کړی. خپله زړه نیا (انی) مې سترګو ته ودرېده، خپل ماشـــومتوب راپه یاد شو، انی (د پلار مور) زه ډېر نازولی وم، زه چې کـــوچنی وم نـــو خپلې نیا (انی) سره به ځملاستم، هغې به په ژمي کې برسـتن پـــر مـــا داسې تاوه کړې وه چې د یخ د لګېدو هېڅ امکان به نه و، نیا مې زه په روژه کې چربانګي ته هم جګولم، که څه هم د روژې نه وم او نه راباندې فرض وه، خو چربانګي به هسې خوند راکاوه، نیا مې ډېره مهربانه وه. په

وړکتوب کې زه له شیشکو او نورو افسانوي ځناورو سخت وېرېدلم، یوه شپه مې خوب ولیده چې یوې شیشکې پسې واخیســتم، ســخت یـــې وځغلولم، ډېر ستړی شوم چې ګیر یې کړم ما له وېښتانو ونیوه او چیغه مې کړه، دا مـــهال مې انی غېږ کې ونیولم، زویه زه یم انی دې، زه دې له وېښتانو نیولې یم. زه ډېر خولې شوی وم، انی مې پر سر لاس راتېر کړ، ویې ویل خوب دې ولیده، ویرېدلی یې، مه وېرېږه، ویده شه، پر سر یې بیا لاس راتېر کړ، کلمه یې راباندې وویله،غېږ کې یې ټینګ ونیولم، بیا

(c) ketabton.com: The Digital Library

همغسې پسې ویده شوم، کله چې هم ډوډۍ تیارېدله نو انی مې اولــه مړۍ ماته راکوله، کله کله به یې د غوښې یوه ټوټه په ډوډۍ کې پټه کړې

وه، هغه به یې پټه خوله کې راکړه، یوه نیمه روپۍ چې به یې په بڅڅکۍ کې ساتلې وه، هغه به یې هم ماته پټه راکړه، نو دا مــهال چې د خدای کور ګرد چاپېره تاوېدم، خپلو ټولو مړو، نیاګانو، ماماګانو، عمه ګــانو او نورو خپلوانو ته مې د زړه له تله دعا وکړه، هېڅوک مې پرې نښودل او نه هغوی زه پرېښودلم، چې ځان راته یاد نه کړي، کله چې طواف خلاص شو، نو دوه رکعته طواف لمونځ مې د رحمت تر ناوې لاندې په (حطــیم شریف) کې ادا کړ او ټولو مړو ته مې یوځایې دعا وکړه. لــه دې ســره د طواف له ساحې رابهر او په مسجدالحرام کې د ملک فهــد دروازې پــه امتداد په یوه ساحه کې کېناستم او خپله ستړیا مې پر دمې بدله کړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتم طواف او خپلې مېرمنې ته د روغتیا هیله

مانښام لمانځه ته لا لږ وخت پاتې و چې کور تــه مــې زنــګ ووا هــه مېرمنې سره مې خبرې وکړې، هغې وویل، چېرته یې؟ مــا ویــل حــرم شریف کې یم، هغې راته وویل، دعا راته وکړه، ډېره ناروغه یم، مېــرمن مې څو ځله هند ته لاړه چې د معدې ناروغۍ علاج وکړي، یو څه دمــه

ورغله، خو پوره روغه نه شوه، د معدې تکلیف ډېره ځوروله، د مانښــام

(c) ketabton.com: The Digital Library

لمونځ مې ادا کړ، بیا طواف ته داخل شوم، اوه ځله د خدای له کوره تاو شوم، کله چې مې طواف بشپړ کړ نو په ابراهیم مقام کې مې دوه رکعته طواف لمونځ ادا کړ، خپلې مېرمنې، ټولـو خپلـو خپلوانـو، ناروغـانو، رنځورانو، معیوبینو او معلولینو ته مې دعا وکړه، له خدای پاکه ځخه مې وغوښتل چې زما دا طواف د هغوی لپاره قبول او ثواب یې هغـوی تـه ورسوې، کله چې مې لمونځ خلاص کړ، نو یوځل بیا مې خپله ماضي راپه یاد شوه، د خپلې مېرمنې ښېګنې او د خپلـو خپلوانـو ټـولې نېکـۍ

مې سترګوته ودرېدې، دا مـهال نو چاته خپلې ښېګنې نه وریادېږي، خو که بل چا ډېره وړه ښېګنه هم درسره کړې وي، نو هغه دې سترګو تـه ودرېږي. دا مـهال نو د سړي له سترګو د اوښکو سېلاب راروان وي. په ابراهیم مقام کې لمونځ ډېر سخت دی خو ډېر ثواب لري، ځکه چې دلته سخته ګنه ګونه وي، د خلکو ګنه ګونه دې لمانځه ته نه پرېـږدي. خـو مېرمن مې چې کله حج ته راغلې وه، نو په همدې ابراهیم مقام کې یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لمونځ کړی و، نو ما هم همدلته لمونځ وکړ، نه یوازې مېرمن ته مې، بلکې ټولو ناروغانو ته مې دعا وکړه، بېه زیات خــولې شــوی وم، تــر طــواف وروسته مې په مسجدالحرام کې د ماسخوتن لمونځ وکړ او بیا بېرتــه د عمارې پر لوري وخوځېدم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانانو مېلمستیا

کله چې عمارې ته ورسېدم، نو ښاغلي حـاجي روزي خـان خپـل ملګري له وعدې سره سم تیار رالېږلي وو، زه (یون)، عزت الله او ډاکتر اسدالله په ټکسي موټر کې لاړو، تر شل دقیقې مزله وروسته هغه ځای ته ورسېدو، کله چې هلته لاړو، نو ګڼ شمېر دوستان افغانان یې راټول کړي وو، د افغانستان بیرغ یې هم راوړی و، سرې غالۍ یې اوارې کـړې

وې، ټول زمونږ هرکلي ته راپاڅېدل، یوه یوه سره مو ستړي مشي وکړل، سم لکه کوم رسمي مېلمه ته چې څوک پروګرام کوي، سره له دې چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ما دوی ته ویلي وو، ماته به غټ پروګرام نه جوړوئ، خو دوی بیا هم دا کار کړی و.

په دې پروګرام کې د بېلابېلو ولایتونو افغانان حاضر وو، هغه افغانان چې دلته له کلونو کلونو راهیسې کار کوي، ددې پروګرام ځینې اشخاص په دې ډول وو: حاجي ګل ولي، امیر، حاجي صالح خان، سردار، حاجي تحصیل شاه، عارف نور، ګل احمد خان، غلام محمد، حاجي نواب،

حاجي مومند، قاضي، ملا شېراغا، شهباز، شاه وزیر، سیدال، جمعه خان، شفیق، محمداجان، داودجان، امان الله، خیال محمد، ناصر خان، حاجي احمدګل، نیازمحمد، ملا تاج محمد، حاجي عبدالغني، حاجي محمد ګل، اغامحمد، صلاح الدین، شېراحمدخان، کلام خان او نور... ما دوی ته وویل: له وخته به ګټه پورته کړو، تاسو ماته خپل خپل مشکلات هم ووایئ، که څه هم زه ددې مشکلاتو د حلولو جوګه نه یم، خو ستاسو غږ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د رسنیو له لارې لوړو مقاماتو ته رسولای شم. دوی خپل غټ مشکلات په دې ډول بیان کړل:

۱- د پاسپورتونو مسئله باید حل شي؛ مورِ دلته اکثره په پاکستاني پاسپورتونو راغلي یو، زمورِ پاسپورتونه باید پر افغاني پاسپورتونو بـدل شي.

۲- د افغان پاسپورتونو وخت ډېر ژر ختمېږي، د افغانستان حکومت باید دا وخت ډېر کړي.

۳- زمورِ یو زیات شمېر افغانان دلته بندیان دي، د دوی برخلیـک باید معلوم شي.

پاکستاني پاسپورتونو والا، نه افغانستان ته تللی شي، نه پاکستان ته! له هر درېو کسانو یو تن پاکستانی پاسپورت لري. افغان حکومت باید لـه

(c) ketabton.com: The Digital Library

سعودي حکومت سره خبرې وکړي، چې پاسپورتونه تغیر شي. دې غونډې ته راغلو افغانانو دلته په سعودي کې د خپلو کنو مشکلاتو، سترګاوو، تنګسیاوو او نورو ستونزو په باب هم رنا واچوله، بیا تر هغه وروسته ډوډۍ تیاره شوه، حاجي روزي خان او ملګرو یې پسه یا پسونه حلال کړي وو، په لویو مجموعو کې یې وریجې راوړې، غوښه په کې د چا خبره انبار انبار ایښې وه، د ډوډۍ شکل یې عربي خو محتوا، لورېینه او مهرباني یې افغاني وه، ډوډۍ مو په خوند سره وخوړه، ما حاجي روزي خان او ملګرو ته وویل چې ما نه غوښتل تاسو داسې مصارف وکړئ او

مورې ته تشریفات وکړئ، مخکې مو هم همداسې فیصله کړې وه، هغوی وویل یون صیب دا چې ته دلته راغلی یې مورې دومره خوشاله یو چې په جامو کې نه ځایېږو، مورې فکر کوو چې دا به یو خوب او خیال وي. یو

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپین ږیري راته وویل چې په ټلوېزیون کې ډېر غټ ښکاره کېږي، خو دلته هسې نه یې، ما ورته وویل: ټلوېزیون کې خو د سړي عکس ښکاري او عکس خو وایي سرچپه ته، یانې وړوکی جسم لوی ښکاره کېږي، تر ډوډۍ وروسته یې مېوه او چای راوړل، ورو ورو یو یو زما څنګ ته رانږدې کېده، مجلس ګرم شو، ډېرې اساسي خبرې پیل شوې، دوی

میډیا او په ټېره بیا ژوندون ټلوېزیون دومره تعقیب کړی و چې ان زه له ځینې مسایلو ناخبره وم او یا مې له یاده وتلي وو، هغه یې ماته را په یاد کړل. د یو سپین ږیري خو زما مرکې، بحثونه او خبرې دومره په یاد وې چې که زه وغواړم خپلې خبرې او مرکې بېرته راټولې کړم، نو له ده څخه به مرسته غواړم: یاد دې دي چې هغه پلانکي وخت کې دې ورته داسې وویل، یاره دا اشرف غني هم اخره کې داسې سست غوندې شو، دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټلوالې ته چې څوک سست شوي، هغه پرې نور هم زړور شوي، دوی ته سم سوک په کار دی، دا ډول خلک په خبره نه پوهېږي، د دوی له ډلې شېراحمد خان زما څنګ ته کېناست، حاجي روزي خان وویل چې دا دې له سرسختو پلویانو څخه دی، هغه وویل، یون صیب ډېر خوشاله یم چې نن دې په خپله مسافر خانه کې ګورم او خدمت دې کوم، داسې فکر کوم چې خوب وینم، یون صیب یوه کیسه به درته وکړم، یوه شپه مې خوب ولید چې مورږ ګڼ ځوانان درځخه راتاو وو چې دې کې یو انتحاري راغی، مورږ ټول روغ پاتې شو او ته له منځه لاړې، ما ټولو ملګرو ته وویل چې ولې مورږ له منځه لاړ نه شو، چې یون صیب شهید شو، کاشکې مورږ له منځه تللي وای، دی ژوندی وای، ډېر زیات مې وژړل چې په همدې کې له خوبه رابیدار شوم، ډېر خولې شوی وم، بیا خوښ په دې شوم چې دا خوب و، حقیقت نه و، بیا مې خوب نورو دوستانو ته ووایه، هغوی وویل ټول خوبونه واقعیت نه پیداکوي، نو یون صیب ډېره علاقه درسره لرم، نه یوازې زه، بلکې ټول ځوانان، دلته چې کوم کسان ناست دي، په سوونو به دلته راغلي وای، خو دلته سعودي حکومت اجازه نه ورکوي، دلته چې مورږ اوسېږو ددې ځای مالک په حکومت کې غټ سړی دی، له هغه سره مو دا خبره مطرح کړه چې زمورږ یو مشر راځي، هغه ویل تاسې ورته پروګرام وکړئ، د حکومت ځواب زه وایم، مورږ دلته مزدوري کوو، که لږ هم د حکومت راته تبعه خرابه شوه، په هغه ورځ مو باسي، دغه ځوانان او مشران چې دلته دي دا له نړدې ځایونو راغلل او

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه څو تنه چې کندوزي دي هغه لږ له لرې ځایه راغلي دي، هغه بـل ځوان چې ګوري! (ګوته یې ورته ونیوله) هغه د خپل پلار پر سر جنګ نه کوي، خو د تا په خاطر سر ماتوي، تراوسه یې ستا په سر څـو جنګونـه کړي دي، چا چې د تا نوم بد اخیستی، نـو ده پـرې وردانګلـي دي. د شېراحمد ترځنګ نور ځوانان او مشران هم یو په بل پسې راغلل، د زړه خواله یې راسره وکړل، راته یې وویل یون صیب موږ ته دغسې تا غوندې مشران په کار دي چې په هر ځای کې راسره کېنـي، مـوږ ورسـره ازاد

مجلس وکړو، موږ خو ورځخه څه نه غواړو، د خپل زړه درد ورته بیانوو، بیا ټولو هیله وکړه چې په نوبت سره یادګاري عکسونه اخلو، هم مو ډله ییز عکسونه واخیستل او هم مو انفرادي. یو یو یا دوه دوه تنه راتلل، د افغانستان د بیرغ تر شا مو ورسره عکسـونه اخیسـتل او دوی خپلـه

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوښي څرګندوله، دوی دومره خوشاله وو، لکه چې د کومې کوژدې یا واده مراسم وي، ساعت ته مې وکتل د شپې درې بجې وې، رخصت مو ورځخه واخیست، دوه تنه ملګري: شېراحمد او یو بل ملګري په خپل موټر کې تر عمومي سړکه راورسولو، هلته یې راته ټکسي موټر ودروه، په هغې کې یې کېښولو، کرایه یې ورکړه او له دوی څخه مو خدای پامانې واخیسته. دا مهال یې دوه وړې غالۍ هم په زوره زمونږ په موټر کې کېښودلې او ویې ویل دا زمونږ له خوا سوغات دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د جمعې لمونځ او سور لمر

د تلې یا میزان (۴) مه د سپتمبر(۲۶)مه نېټه د جمعې مبارکــه ورځ وه، سهار څلور بجې لمانځه ته راغلو، د شپې ښه بې خوبه شوي وو، که لږه دمه مو وهلی وای، نو د خوب څپه راباندې راتلله، ما ویل چې زه به زیات خوب رانیولی یم، خو چې خپل ملګري عزت الله خان ته مې وکتل، نو حالات یې تر ما هم خراب وو. د سهار لمونځ او بیا ورپسې د جنــازې لمونځ تر ادا کولو وروسته بېرته د خپل استوګنځي پر لوري وخوځېدو، ښه ستړي وو، تر چپرکټه چې ورسېدو نو نور د خوب ښاپېرۍ راغلــې، مورې ویل ځه تر (۱۱) بجو به خوب وکړو، بیا به د جمعې لمانځه ته ځو او بیا به همداسې د مازیګر، مابنام او ماسخوتن لمونځونه کوو. درانه خوب وړي وو چې دروازه په ناترسه ډول وډبول شوه، مورې ویل ځه بیا به د چا څه په کار وي، ځان مو غلی کړ، لږه شېبه وروسته بیا وډبول شوه، تــر عادي حالت څخه په پورته ډول، بیا مو ځان غلی کړ، درېیم ځل یې بیا داسې ووهله چې تا به ویل ضرور کومه خطرناکه پېښه شوې ده. عــزت الله خان حاجي چې دروازه خلاصه کــړه، ګــوري چــې مولــوي صــیب عبیدالله نیازی دی، رانووت لېستونه یې په لاس کې وو، چېرته ویــده یاستئ؟ د جمعې مبارکه ورځ ده لاړ شئ جومات ته! مولوي صیب چــې

(c) ketabton.com: The Digital Library

زمونږ له خوا سور چلند ولید، نو ده هم بریک ونیو، هغه فکر کاوه چې دوی درې ورځني ویده پراته دي، بیا یې وویل دغه جدول کې مو ستاسو نومونه او لاسلیکونه په کار دي، تاسې په لېست کې له ماسره یاست. څو شېبې ناست و، بیا لاړ، مورږ بیا لږ خوب وکړ، لس نیمې بجې

زه پاڅېدم، پرځان مې اوبه تېرې کړې او اودس مې وکړ، بیا حاجي عزت الله اودس وکړ تر اوداسه وروسته د حرم شریف پر لوري وخوځېدو. تر پنځه لس شل دقیقې واټن وروسته د حرم شریف باندني انګړ ته ورسېدو.کله چې حرم شریف ته ورسېدو، نو د تونل له لارې د حرم شریف د نوې ودانۍ پر لوري وخوځېدو، مورږ ویل دې ځای کې فرصت وي، ځرنګه چې د جمعې مبارکې ورځ وه، نو د مسجد داخل کې خو د پښې ایښودلو ځای نه و، تر مسجد بهر انګړ هم دومره له حاجیانو ډک و چې حد یې نه درلود، کوم ځای کې چې سیوری و، خلکو هملته صف

(c) ketabton.com: The Digital Library

جوړ کړی و، صفونه هم د سیوري تر اغېز لاندې وو، هـر چېرتـه چـې سیوری و، هلته صف و، د سیوري لیکه د صف لیکه وه، ګرمي هم ترحده تېره وه، مورږ په ډېر تکلیف د یوه دېوال سیوري ته ځای پیدا کړ، هغه هم ډېر تنګ و، خو ښه و سیوری ورو ورو زمورږ له څنګه واوښته، څو چـې څلور رکعته سنت ادا کېدل، نو سیوری زمورږ له سره تېر شوی و، دا لمر

دومره توند و چې د سړي تندی یې سېزه، یوه بجـه د جمعـې ورځـې لمونځ ادا شو، بیا د جنازې لمونځ و. کله چې لمونځ ادا شو، نو ګنو خلکو له مسجده حرکت وکړ، ګنه ګونه څه ناڅه لږ شوه، نو حاجي عزت الله ته مې وویل چې لومړی به یو څه ډوډۍ وخورو، بیا به مسجد ته داخل شو، هغه وویل سمه ده، لاړو همغه هوټل ته چې ډوډۍ به پـه کـې ډېـره او څوکۍ په کې کمې وي، د ساعت برج په لویه ودانۍ کې هوټل و هلته مو

(c) ketabton.com: The Digital Library

لږ وریجې او غوښه وخوړه او بیا بېرته د ملک فهد دروازې له لارې حرم شریف ته داخل شو. کله چې له سره لمر څخه یخې هوا ته داخل شو، نو د دوزخ او جنت یو وړوکی تصور مو ذهن کې وګرځېد، د مسجد په داخل کې مو یوې ستنې ته ډډه ولګوله، د ډېر زیات راحت احساس مو وکړ، دا داسې یو ځای دی چې څوک په کې ویده وي، څوک خپل عبادت کوي، څوک تلاوت کوي او څوک یو بل سره مجلس، کله چې خلک په جماعت سره لمونځ وکړي، ځینې خو هسې هم په همدې ځای کې په جمع ودرېږي او تر جماعت وروسته همدلته ځای پرځای پاتې

کېږي او ځینې نور تر طواف وروسته دلته راځي. د قران کریم لپاره اوسپنیزې الماری هر ځای ایښې وي، خلک قران شریف را اخلي تلاوت

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوي يې او بېرته يې ږدي، ځينو ځايونو کې امامانو وړې حلقې جـوړې کړې وي، ديني موعظې کوي او ځينې ځايونو کې قاريان نورو ته په وړو وړو حلقو کې د قران کريم تلاوت کوي. د بېلابېلو مذهبونو او بېلابېلـو رنګونو خلک راټول وي، د لمانځه په شکلياتو کې هم يو بل سره تـوپير لري، خو په اساساتو او محتوياتو کې هېڅ توپير نه ليدل کېږي. د ګڼې ګونې له امله که يو ځوک لمونځ هم کوي، نو بل ته اجازه شته چې لـه مخې يې تېر شي، که څه هم ډېرى حاجيان زړه نه ښـه کـوي چـې د لمانځه پرمـهال د چا له مخې تېر شي، خو چاره نه وي، دلته ځوک د چا

پر مذهبي نظريې پسې سر نه خوږوي، د ټولو لاره د خداى کور ته وځي، د رحمان بابا د خبرې په مصداق: ((دا ځلور مذهبه واړه سره يو دي - ما او تا په کې پيدا کړ اختلاف.)) هر ځوک چې په هره بنه لمونځ اداکوي، خو د لمونځ محتوا يوه ده. ((منزل د ټولو يو دى، خو سفر جدا جـدا)). دلته تر مازيګره کېناستو، د الله ﷻ ذکر مو وکړ، د خداى ﷻ له کوره لږ لرې

(c) ketabton.com: The Digital Library

وو. په ذهن کې مو په زرګونو ډولونه تصویرونه تېر وېښ شول، د ماضي، حـــال او راتلونکي لپاره، زما خو به چې کله هم د خدای(ج) له حضور سره مستقیمه رابطه ټینګه شوه، نو دا شېبه به مې خپله ماضي، حـــال او اینده ټول په ذهن کې تېر شول، خو د دا ډول رابطې ټینګول هم اسانه خبره نه ده، د مازیګر لمونځ نړدې شو، کله چې مې د مازیګر لمونځ په جماعت سره ادا کړ، نو د طواف په لټه کې شوم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تحریکوالو او ټولو افغانانو لپاره طواف

د طواف لپاره مې تکل وکړ، دا مې نهم طواف و، هوډ مې وکړ چې دا طواف به تحریکوالو او ټولو هېوادپالو افغانانو ته وقفوم.

په ډېر تکلیف مو د ملک فهد دروازې څخه طواف ځـای تـه ځـان ورسوه، زه او حاجي عزت الله دواړه وو، هغه ویـل زمـا ولـي ونیسـه،

ما وویل کوښښ کوو، چې تر پایه یوځای لاړ شو، خو که کومه سـتونزه پیدا شوه، د ملک فهد د همدې دروازې له لارې چې طواف تـه داخـل شو، بیا به د همدې لارې په سر کې یو بل ته ودرېږو، د طواف یـوه دوره مو چې بشپړه کړه، نو د مازیګر د لمانځه وخت شو، لمونځ مو په ابراهیم

(c) ketabton.com: The Digital Library

مقام کې د کعبې شریفې دروازې ته مخامخ په ډېر ښه ځای کې ادا کړ، تر لمانځه وروسته مو بیا طواف پیل کړ، دوه دورې نور هم له حاجي عزت الله سره ځنګ په ځنګ لاړم، په ټپله او ګنه ګونه کې هغه بیا راځخــه لادرک شو، ما خپل طواف اوه دورې بشپړې کړې (له کعبې شریفې ځخه اوه ځلې تاوېدل، یو طواف حسابېږي)، ددې لپاره چې د طواف شــمېر راځخه غلط نه شي د خپلې غاړې دسمال کونجونو ته مې غوټې اچولې، پنځه غوټې چې پوره شوې ما ویل نور نه غلطېږي، شپږم او اووم پرېو مې چې بشپړ کړ، نو بیا حطیم شریف ته داخل شوم، د رحمــت تــر نــاوې لاندې مې د طواف دوه رکعته شکرانه لمونځ ادا کړ، ټولو تحریکوالــو او هېوادپالو افغانانو ته مې دعا وکړه او بیا مې ځان له ملک فهــد دروازې ځخه غځېدلې لارې ته برابر کړ، لږ وروسته مې یو ګیلاس زمــزم اوبــه وڅښلې، دې وخت کې عزت الله خان هم طواف خلاص کړی و، تلفیون یې راته وکړ چېرته یې؟ ما ویل همدلته د زینې پر سر درته ولاړ یم، دواړه ښرته سره یوځای شو، د ملک فهد دروازې ته مــو ځــان ورســاوه، دې وخت کې عزت الله خان وویل، نورالله خان زنګ وهلی و چې زه درپسې در روان یم. لکه ځنګه چې مې دمخه یادونه کړې، نورالله خان له بغلان ولایت ځخه دی، ډېر تکړه او غښتلی ځوان دی. مورږ یې تر دې دمخــه حرا غار (جبل النور) ته هم بیولي وو او بیا یې پر مورږ د سهار چای هــم هملته د دوی په استوګنځي کې څښلی و. د هغه زنګ بیا راغــی، مــورږ تیار د ملک فهد دروازې ځنګ ته ناست وو، ښه ستړي وو، لږې اوبه مې

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیا وځښلې، دا ځای ډېر یخ و، مورِ چې تر دې دمخه په سره لمـــر کـــې لمونځ کړی و، نو سخت یخ او ګرم شولو. ستوني مې لړ لړ خاږښت هـــم پیل کړ او د زکام علایم هم ولګېدل، دا مـــهال مې چې اوړې ته لاس کړ، نو دسمال نه و، دسمال راځخه چېرته غورځېدلی و، په دسمال ډېر خفه شوم،له کابله راسره و او درې ځله مې د خدای د کور پر مبارک دېـــوال موښلی و، څو شېبې وروسته له ملک فهد دروازې څخه بهر شو، تر لـــړ ځنډ وروسته له نورالله خان سره مخامخ شوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بغلان ځوانان او د عزت پګړۍ

د ملک فهد دروازې مخې ته له نورالله خان سره مخامخ شو. تر روغبړ وروسته هغه وویل ژر ځو چې نور اندیوالان موږ ته منتظر دي. د موټرو تمځي ته ورسېدو، لوی موټر چې حاجیان انتقالوي او ټکسي موټر یې شمېره دي. نورالله خان یوه ټکسیوان ته وویل، خپل مطلوب ادرس یې ورکړ. حاجي عزت الله مخکې سیټ، زه او نورالله په وروستي سیټ

کې کېناستو، تر نږدې شل دقیقې مزله وروسته ټاکل شوي ځای ته ورسېدو، په لاره کې مو د سړک او د سړک ترغاړې د ابادۍ یې شمېره

(c) ketabton.com: The Digital Library

کارونه ولیدل، غرونه توړل کېدل، په اصطلاح ویلې کېدل، لارې او بلدنګونه جوړېدل، پر ټولې غځېدلې لارې کارونه روان وو، نورالله خان وویل، نه یوازې دلته، بلکې په ټوله مکه مکرمه او ټول سعودي کې په هر ځای کې همدا ساختماني کار روان دی. دوی پیسې ډېرې لري، ټیکدارانو ته دوی وخت او کیفیت قیدوي او هغوی ورسره د پیسو قسط او پر خپل وخت د پوره پیسو ورکړه. دوی پر خپل وخت پیسې ورکوي او هغوی خپل کار خلاصوي، نو ځکه د دوی په کار کې څه مشکل نه پیدا

کېږي، اکثره کارونه په خپله د غټو شیخانو په لاس کې دي. ترکي کمپنۍ دلته ډېر زیات فعالیت لري، خو کارګران یې اکثره بنګالي، هندي او پاکستاني دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تر شل دقیقې مزله وروسته اصلي هدف ځای ته ورسېدو، هلته دوی یوه لویه هوجره یا مېلمستون کرایي کړی و، (زر ریاله) یې د یوې شپې لپاره کرایه ورکړې وه، د ناستې لپاره ښه سالون وو چت یې د کېږدی په شان و، د نږدې (۱۵۰) کسانو د ځایونې ظرفیت یې درلود. کله چې هال ته داخل شو، نو ګنو ځوانانو او مشرانو زمونږ هرکلی وکړ. بیا مشرانو ماته وار له واره د عزت پګړۍ را په سر کړه ما تړې مننه وکړه او ومې ویل چې ماته مو عزت راکړ، خدای دې تاسې لا عزتمن لري. بیا نورالله خان ځینې

دوستان رامعرفي کړل او ویې ویل چې دا ټول ستاسې علاقمندان دي، همدې شاوخوا کې اوسي. کله چې دوی خبر شول چې ته راځې، نو ټول راغلل. نورالله خان پر همغه ورځ چې مورږ جبل النور ته تللي وو او سهار چای مو د دوی په دېره کې وڅښله راته یې وویل چې دده ورور (ناصر) د

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوښۍ لپاره یو پروګرام جوړوي، کال دمخه یې واده کــړی او زوی یــې پیدا شوی و.

دلته د مېشته افغانانو یو دود و چې کله هم کومه خوشالي وي نــو ټولو ته یوه مېلمستیا کوي، یوه مېله جوړوي او مسافر په کې د څو شېبو لپاره خپله سترګې باسي، نو ننني غونډه مو په همدې نیت جوړه کړې ده.

هغه ورځ حاجي روزي خان او ملګرو یې ډوډۍ کړې وه، او موږ یــې بللي وو، په مجلس کې ناستو ځوانانو او مشرانو دومره مینه راکړه چې زه ځان سره غونج شوم، ما ویل یاربه! تا زمــا هېـــوادوال روزۍ پســې څومره تیت کړي، خو دوی بیا هم خپل اصل نه هېروي، خپل وطن نــه هېروي، دوی ژوندون تلوېزیون شېبه په شېبه تعقیب کړی، د دوی پــه

حافظه کې هغه خبرې ثبت وې چې زما له خولې وتې وې او اوس لا ان زما په حافظه کې هم نه دي پاتې. د دوی تاریخ وار په ذهن کې پاتې وې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانیت او اسلامیت د داعیې سخت ملاتړي وو او د ملـي تحریـک کړنلاره یې سخته خوښه وه، ټولو وویل مورِ ځانونه د تحریک غړي ګنو. بیا ډوډۍ تیاره شوه، ځوانانو خورا زیات مصرف کړی و. وریجې او د پسه غوښه، لکه د عربانو په دود په لویو مجموعو کې د هـر چـا مخـې تـه کېښودل شوه. زما په مجموعه کې د پسه سر ایښی و، یو ورور وویل: د عربو دود داسې دی چې اصلي او ګران مېلمه ته دا سر مخې ته ږدي، نو ځکه مې دا سر ستا په مجموعه کې کېښود، د پسه په سر کې غاښونه له ورایه ښکارېدل، ما ورته سم ونه شو کتلی، ما سره ناستو دوستانو ته مې وویل، حمید بابا دې ته یو شعر ویلی دی: ((لکه سر د پسـه پـه اور غاښونه سپین کا ـــــــ هسې مالره له غمه خندا راغله.)) هغوی هـم وخندل ویل یې عجیب شعر یې ویلی دی. ما مېلمه پالو تـه وویـل پـه دومره ډېر زحمت مو خورا خفه کړم. هغوی وویل، ته ټول افغانستان ته خدمت کوې، نو که مورِ یوه ورځ ستاسو عزت وکړ څه خبره ده؟ زمـورِ مېلمه پالان اصلاً د بغلان ولایت ځوانان وو، چې ډېر په عقل پاخه، پـر سیاست او قومي نزاکتونو پوه وو، څو دقیقې وروسته یـې تـازه مېـوه راوړه، د عربو د دود په شـان یـې کـارتن کـارتن پـر لـوی غځېـدلي دسترخوان راتشه کړه، کېنو او یمني انار په کې وو، کېنو یې د مصـر او انار یې د یمن وو، دواړه خورا اوبلن او خوندور وو، زښته ډېره مېوه مـو وخوړه، بیا دوی د خپلې خوښې لپاره یو لنډ شان تفریحي پروګرام پـه پام کې نیولی و، مورِ یو څو شېبې نور هم د مېوې خوړلو ته دوام ورکړ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیا مو دوی ته وویل که اجازه وي مورږ به درځخه لاړ شو. ټول راټول شول او له ما څخه یې د یادګاري عکسونو د اخیستلو غوښتنه وکړه، دومره عکسونه مو ورسره واخیستل لکه فلمي اداکاران یې چې اخلي، په ډېرې خوښۍ یې مورږ په ټکسي کې کښولو، ټکسیوان هم د کوزې پښتونخوا د مومند ایجنسۍ اوسېدونکی او ډېر شعوري پښتون و، زمورږ ټول پروګرامونه یې تعقیب کړي وو، د یوه یوه کیسه یې وکړه، د پاکستان او پښتونخوا پر روانو حالاتو یې رنا واچوله، نږدې (۱۲) بجې وې چې د عماري مخې ته یې کښته کړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل استوګنځی او یادښتونه

د میزان یا تلې (۵)مه د سپتمبر (۲۷)مه او د ذوالحجې (۳)مه نېټه، د شنبې ورځ وه. سهار لمونځ مې په خپل اتاق کې وکړ.

کله چې د شپې ناوخته پر (دولسو بجو، د بغلان ځوانانو له مېلمستیا او عزت غونډې څخه راستانه شو، نو ښه ستړي وو، په کتابچه کې چې مې کوم یادښتونه یا عنوانونه ثبت کړي وو، هغه هم ورځ تر بلې زیاتېدل، د شپې مې کتابچه او قلم راواخیستل، خو کله چې مې دواړه تر بالښت لاندې کړل، نو خوب راباندې غلبه وکړه، د شپې مې حاجي عزت الله ته وویل، که سهار درسره زه جومات ته لاړ نه شوم، نو زه به همدلته لمونځ وکړم، خپل یادښتونه به یو څه بشپړ کړم، هغه راته ویل ښه ده، خو زه ضرور ځکه ځم چې زه کوښښ کوم د خپل شهید ورور لپاره یوه عمره وکړم، ما ویل سمه ده. ما همدلته لمونځ وکړ، هغه د سهار تر لمانځه وروسته یو ځل بیا راستون شو، د سهار چای مو تقریباً یوولس بجې یوځای وڅښه، بیا هغه د عمرې د اداکولو په نیت لاړ او زه همدلته پاتې شوم. یو څه یادښتونه مې ولیکل، دا مهال له ببلابېلو ځایونو څخه څو تنه حاجي صاحبان زما لیدو ته راغلل، ددې فرصت مساعد نه شو چې زه په ترتیب سره خپل یادښتونه ولیکم، د ماسپښین لمونځ مې هم دلته وکړ، بیا مې قلم او کتابچه راواخیستل، دا مهال بیا حاجي صیب عبیدالله چې د کابل په شمال کې اوسېږي، زما لیدو ته راغی، هغه وویل هلته په لاندې منزل کې چا لیکلي وو چې یون صیب د (۱۲) منزل

(c) ketabton.com: The Digital Library

په (۳)مه خونه کې اوسېږي، نو که څوک غواړي ورسره لیدلای شي، ما د همدغه ادرس له مخې دا ځای پیدا کړ، دا لیک زمونږ یو بل ملګري چې د ملي تحریک غړی هم دی؛ ډاکتر اسدالله لیکلی دی. هغه اصلاً د لوګر دی، خو په کابل کې اوسي ، ډېر فعال او ډېر مینه ګرکی انسان دی. حاجي صیب عبیدالله یو څه سیاسي بحث پیل کړ، خو ما ورته غوږ

نیولی و، چې دا مهال څلور پنځه تنه نور حاجي صاحبان راننوتل، هغوی هم وویل مورږ ستاسو لیدو ته راغلو، دا مهال نو تقریباً (۳) نیمې بجې دي، مازیګر لمانځه ته ډېر کم وخت پاتې دی، مولوي صیب عبیدالله نیازی او مولوي صیب حسیب الله هم دا مهال زمونږ په اتاق کې وو. ما مولوي صیب عبیدالله نیازي ته وویل وخت ډېر کم دی، زه به اودس تازه کړم او جامې به بدلې کړم او بیا به ځو حرم شریف ته، نورو حاجي صاحبانو وویل، اوس فقط ستا لیدو ته راغلو، بیا به راشو او تفصیلي به سره کېنو. له هغوی مو اجازه واخیسته، لاندې د موټرو تمځي ته راغلو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

طواف او یوځل بیا خپل هېواد ته دعا

زه (یون)، مولوي صیب عبیدالله نیازی او یو څو نور حاجیان یوځای په موټر کې کېناستو، کله چې موټر وروستي تمځي ته ورسېده، نو زړه کې مو وګرځېده هسې نه چې جماعت راځخه تېر شي، مولوي صیب عبیدالله نیازي وویل: وخت لکه چې کم وي، بیا به هم کوښښ وکړو. تر یو څو دقیقې پلي مزله وروسته د مسجدالحرام بهرني انګړ ته رانږدې

شو، دا مهال مو د تکبیر اواز واورېد، مولوي صیب وویل تکبیر و که اذان؟ ما ویل جماعت ته خو لا وخت ښکاري، لږ چې نور وړاندې لاړو، خلکو په بهرني انګړ کې ځادرونه او جاینمازونه اوار کړي او په صف کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولاړ دي. ما هم ژر جاینماز له خپل شا بکس څخه راوست، په صف کې ودرېدم، یو رکعت لمونځ راځخه تېر شوی و، خو نور درې رکعته لمـونځ مو په جماعت سره ادا کړ.

تر لمانځه وروسته مې مولوي صیب عبیدالله نیازي ته وویل: عزیزه د ملک فهد دروازې له لارې چې داخل شو، نو دا دهلېز مستقیماً د بیت الله شریف د طواف ساحې ته ځي، طواف به وکړو، هغه وویل یاره عزیزه ډېره ګنه ګونه ده طواف به یا د مابنام او ماسخوتن لمانځه ترمنځ وکړو، یا د ماسخوتن تر لمانځه وروسته، ما ویل د مابنام او ماسخوتن لمانځـه ترمنځ خو ډېره زیاته ګنه ګونه وي، یو چانس دی که ونه شي، بیا به څه کوو؟ او د ماسخوتن تر لمانځه وروسته هم ګنه ګونه وي او موږ هم ډېر ستړي یو، ده ویل راځه د شپې (۱۱) بجې به راشو، ما ویل د شپې یوولس بجې چې راشو، بیا ایله تر یوې نیمې دوه بجو پورې خلاص شو، بېرتـه چې ځو، دوه نیمې بجې به وي، بیا به خوب څه وخت کـوو، ســهار (۴) بجې به بیا لمانځه ته پاڅېږو او بیا به راځو، نو تر ټولو ښه وخت یې همدا اوس دی، هغه وویل ته چې وایې درسره ځم. د ملک فهد دخولي دروازه کې ډېره ګنه ګونه وه، له داخله یې خلک بهر ته پرېښودل او لـه بهـره داخل ته نه، لږ وروسته یې دخولي دروازې ته هم اجازه ورکړه، خو بیـا هم ګنه ګونه زیاته وه. موږ پولیسو ته څېرمـه ولاړ وو او پولیســو یــوه محاصره یې پلاستیکي کټاره تاوه کړې وه، دا مــهال زما عزیز (مولــوي عبیدالله نیازي) یو پولیس ته په عربي ژبه په نرمه لهجه وویل: طواف ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځو، اجازه راکوې؟ هغه یوه کتاره لرې کړه، لږ موسک شو، مورې دواړو ته یې په اصطلاح امتیازي اجازه راکړه او د ملـک فهـد دروازې لـه لارې مسجدالحرام ته داخل شو. مستقیم خط یا دهلېز مو تعقیب کـړ او لـه همدې لارې مو یو ځل پر بیت الله شریف سترګې ولګېـدې، د طـواف ساحې ته ورسېدو، زما عزیز تر طواف دمخه دومره اوږده دعا وکړه چې د خدای(ج) له رسوله رانیولې، تر خپل مور او پلاره او موږه پورې یې خبره راورسوله. زمورې ترځنګ چې کوم حاجیان ولاړ وو، هغوی هم د مولـوي صیب دعا ته امین وایه او ماهم، مولوي صیب مخکې راته ویلي وو چې زه دعا د ټولو لپاره کوم، تاسې یوازې امین وایئ امین. تر دې وروسـته طواف ته داخل شو کله چې د حجرالاسود ساحې ته ورسېدو نو ټولو په لوړ اواز بسم الله، الله اکبر الله اکبر وویل، له همدې ځایه طواف پیلېږي. ډېره ګنه ګونه وه، ما د مولوي صیب پر اوږو لاسونه ایښي وو، ده په خپل یوه بغل کې خپلې پلاستیکي څپلۍ ټینګې نیولې وې او بـل لاس یـې وخت پر وخت د کوم مخکیني خو قوي سړي پر اوږه ایښوده. افریقایان تر ټولو لوړ او قوي وو، مولوي صیب هم اکثره وخت د هغو پر اوږو لاس ایښوده، هغوی هم لاره خلاصوله، په ټولو دورو کې د (ملتزم) له ساحې څخه تېر شو. دې ځای کې طواف تر نورې ساحې ځکه سخت دی چـې دلته دوره لنډه خو ګنه ګونه په کې زیاته وي اوه دورې طواف مو همدلته بشپړ کړ، بیا د طواف له ساحې څخه څنډې ته شو، خو مخامخ د کعبې شریفې دروازې ته ودرېدو، دلته مو د طواف دوه رکعته شکرانه لمونځ ادا

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړ، دې طواف کې مې خپل خواږه هېواد (افغانستان) ته دعا وکړه، لــه خدای(ج) څخه مې هیله وکړه چې ددې طواف ثواب مې خپل محبوب وطن ته ورسوه، خدایه ته په کــې امــن راولــه، خدایــه د دښــمنانو او مخالفینو د توطیو لاسونه یې لنډه کړه، خدایه مورږ له تا پرته نور هېڅا ته امید نه لرو، هر چاته چې مو هیله کړې، هغه نهیلي کړي یو، د نړۍ غټ طاقتونه دلته راغلل، هغه څه یې رانه یوړل چې زمورږ په کار وو، هغه څه یې پر مورږ راوتپل چې مورږ نه غوښــتل، نــو ای لویــه خدایــه، د نــړۍ زبرځواکونه تاته هېڅ دي، ته په خپل لوی واک و ځواک د نړۍ د هر لوی زبرځواک او هر واړه خو چالاک دښمن لاسونه زمورږ له سپېځلي هېواده

لنډ کړه، خدایه ته پوهېږې چې زما ملت څومره پر تا مین دی، ته خو یو غیبي غږ پرې وکړه چې زما ولس ستا د دین او ستا د کلیمې د لوړاوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

لپاره څومره قربانۍ ته تیار دی، یا خدایه دا غیرتي قوم یوازې مه پرېږده، ډېر یوازې دی، د دنیا هېڅ اسباب یې په لاس کې نه شته، هغه چې تـا ورکړي، پر هغو هم نورو خبته اچولې، یا لویه خدایه لوی ښامارانِ، واړه ماران او لړمان نور زمونږ له خاورې لرې کړه، یا خدایه خپله کلمه زمونږ پر هېوادوالو ولوروه او د هغې په رحمت زما پر ولس ورحمېږه، زمـا ولـس سرزوری دی، سرتمبه دی، خو تاته یې هر وخت سر ټیټ کړی، پرته له تانه بل چاته سر ټیټی نه مني، سر به یې مات شـي خـو د نـړۍ کـوم زبرځواک ته به ټیټ نه شي، ته خو پوهېږې چې: ((دا سر ربه مات شوی دی ټیټ شوی چاته نه دی- خو تاته یې پنځه وخته محراب کې راولم.)) پر دې پوهېږم چې زما د ولس یوه زیاته برخه بـه سـتا د دیـن د ټولـو ژورتیاوو تل ته نه وي کښته شوې، خو پر دې هم ته ښه پـوهېږې چـې تاسره په مینه او اعتقاد کې یې په نړۍ کې ساری نه شته، یا خدایه زما قوم د خپل دین په وړانګو منور او د دنیا په نعمتونو معمور کړه، یا خدایه زما له ټوکر ټوکر ولس څخه یو وتلی، غښتلی او پرمختللی ولس جـوړ کړه، چې هم ستا د دین د خدمت جوګه شـي او هـم سـتا د مخلـوق لاسنیوی وکړي. یا خدایه زما ولس د ګاونډیو له شومو نیتونو څخه چې ستا د دین لباس یې اغوستی، وژغوره، یا خدایه زمـا د وطـن دښـمن دومره ماهر دی چې ستا له نامه ګټه پورته کوي، ستا د کلیمې په عنوان مې توره پر ستوني تېروي، یا خدایه ته خو پوهېږې چې هغـوی څـوک دي، څه کوي او څه غواړي؟ زما ولس ساده زړی دی، هر چا چې ستا د

(c) ketabton.com: The Digital Library

کلیمې په نوم پرې توره تېره کړې، ده ورته خپله غـاړه نیـولې ده، یـا خدایه زما ولس له دغسې پر او مړ حالت څخه راوباسه، یا خدایه ستا په نعمتونو کې خو هېڅ کمی نه شته یا خدایه پر موږ د اتفاق او اتحاد نعمت ولوروه. یا خدایه یو ځل بیا زما ملت وازمویه، یوځل بیا یې د ازمـوینې ډګر ته داخل کړه، یا خدایه که زما ولس کله کله تېروتنه کوي، نو دا یې له زړه څخه نه ده، فقر او جګړه ځپلې، فکر یې ورته مرورلـی، خـو بـه اعتقاد کې یې څه کمی نه دی راغلی، یا خدایه که زما د ولس پرځـای هرځوک له دومره سترو کړاوونو سره مخ شوی وای، نو نن به یې خپـل ځان نه پېژنده، زه پر دې ویاړم چې زما ملت سـتا پـه بنـدګۍ کـې د سیالانو سیال دی، نو ای د کایناتو ستره مالکه! یو ځل بیا د خپل نور او رحمت وړانګې زما پر ولس خورې کړه. زه ددې ولس یو عادي غړی یم، ګناه ګار یم، پر خپلې ګناه او نیمګړتیا اعتراف کوم، خو ولس مـې ډېـر غیرتي دی، ای زما ستره ربه! ما په خپله لورېینه وبښنه، یا ربه زه ستا د هېڅ سزا تاب نه لرم، خو که ماته د خپلو اعمالو سزا راکوې، نو دا به ستا رضا وي، ته ډېر لوی یې، خو زه د خپل ملت لپاره له تا څخه مرحمت او رحمت غواړم.

تر طواف وروسته مې د دعا پرمهال په ذهن کې په سوونو زاري تېرې شوې، چې تولې دلته نه شم انځورولی او د خپل ولس لپاره مې د لـوی خدای(ج) په دربار کې د زړه له تله دعا وکړه، خدای دې زما دعا قبوله کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تر طواف او لمانځه وروسته زه او مولـوي صـیب نیـازی، راغلـو د مسجدالحرام د لومړي پوړ په یوه برخه کې کښناستو، ما خپل یادښتونه ولیکل او ده لږ تلاوت وکړ.

همدلته ناست وو چې د مابنام لمانځه وخت شو، د مابنام لمونځ مو د کعبې شریفې د امام په امامت ادا کړ، بیا مو سنت وکړل او بیـا مـو د جنازې لمونځ ادا کړ او تر هغه وروسته هم همدلته پـه مسـجد کـې د ماسخوتن لمانځه د اداکولو په نیت پاتې شو. مولوي صیب خپلې تسبیح اړوي الله(ج) یادوي او زه د خدای په کور کې د الله(ج) دربار ته دعاګانې کوم او هم خپل دا یادښتونه لیکم. د مابنام تر لمانځه دمخه او وروسته چې کوم ځای کې د لمانځه لپاره ناست وو، نو ګڼ شمېر حاجي صاحبان زمورږ ځنګ ته راغلل، ټولو ویل یون صیب ته مو ولیدلې، ځکه دې لیدو ته راغلو، یوه وویل نږدې شکمن شوم چې یون صیب به وي که نه، نـو وروسته مې جرئت وکړ، ټولو دومره مینه وښودله چې زه یې ځان دومره مستحق نه بولم. د مابنام ترلمانځه وروسته شل دقیقې تر اوو تېرې وې چې دوه نور حاجي صاحبان راغلل، مخې ته مې کښناستل، ویې ویل یوه پوښتنه درځخه کوم، ته چېرته کار کوې؟ ما ویل څه خاص کار نه لـرم، دوی ویل چېرته مې لیدلی یې، زما عزیز مولوي صیب عبیدالله نیـازي ورته وویل زه به یې پوره درته معرفي کړم، کله چې یې زه معرفي کړم، بیا یې ستړي مشي وکړل، ویې ویل، مورږ خو ویل چې دی به وي، خو بیا هم اشتباهي غوندې وو. دواړه کاکړ او د کندهار اوسـېدونکي وو، یـوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپبه مو دوی سره مجلس وکړ، بیا د ماسخوتن د لمانځه وخــت شــو، لمونځ مو په مسجدالحرام کې په جماعت سره ادا کړ، د جنازې لمونځ مو هم وکړ، تر دې دمخه مې له مولوي صیب نیازي څخه پوښــتنه وکــړه، دلته خو د بېلابېلو مذهبونو خلک دي، لمونځ یې هم په شکلیاتو کې څه ناڅه فرق لري، خو ماهیت د ټولو یو دی، دلته ځینې خلک د مابنــام د لمانځه پرمــهال کله چې اذان وشي او تکبیر لا نه وي ویل شــوی، دوه رکعته سنت کوي، د شریعت له مخې دا جواز لري؟ او بله خبره داده چې مورږ د مابنام لمونځ کوو، د اذان او تکبیر ترمنځ زماني واټن نه وي متصله جمع کوو، خو دلته یو څه وقفه وي، په دې باب څه وایې؟ مولوي صیب وویل: حضرت محمد(ص) ویلي؛ د دوو اذانونو ترمنځ تاسې سنت لمونځ کولای شئ دا مستحب دي، که څوک یې وکړي ثواب لري او که څــوک

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې ونه کړي، ګناه نه لري، ځرنګه چې اذان او تکبير دواړه په حقيقـت

کې اذانونه دي، نو ځکه يو شمېر علما په دې نظر دي که د اذان او تکبير ترمنځ دوه رکعته لمونځ وشي، مستحب عمل دی. دلته دوی د ماښام د اذان او تکبير ترمنځ د دوو رکعتونو په اندازه فاصله نيسي.

د ماسخوتن تر لمانځه وروسته زه او مولوي صيب د عمارې پر لوري او هغه نور ملګري د خپلو استوګنځيو پر لوري وخوځېدو. مولوي صيب ته مې وويل، نن ماسخوتن به دې ډوډۍ ماسره وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوندوره کړایي

مولوي صیب عبیدالله نیازي ته مې وویل ماسخوتن ډوډۍ به ماسره خورئ، په لاره کې یو پاکستانی هوټل دی، ډېره ښه چکن کړایي ورکوي، هلته به ډوډۍ وخورو، هغه وویل، ښځي مې خوښه ده. دواړه پلي روان وو، یو وخت مولوي صیب راځخه لادرکه شو، ګنډه ګونډه ډېره زیاتــه وه، تلفېون مې ورته وکړ، تلېفون رخ شو، بیا مې ورته وویل داسې دې نــه شم پیدا کولای، پاکستاني هوټل ته راځه، هغه وویل نه مې دی لیدلی، ما ویل د لارې په سر کې دی. زه د (خلیج مطعم) تر مخې منتظر وم، دا هم پاکستانی هوټل و، خو هغه پاکستانی هوټل نه و چې حاجي عزت الله لیدلی و او ماته یې مخکې ترې هم چکن کړایــي راوړې وه. دا مـــهال حاجي عزت الله هلته ولاړ و ماته یې زنګ ووا‌هه چې زه خــو د هوټــل مخې ته ولاړ یم، ما وویل ما لکه چې پیدا نه شو کړای، ته درې تنو تــه چکن کړایي راواخله راځه اتاق ته، دا مــهال مولوي صیب نیازي له بــل تلېفون ځخه زنګ ووا‌هه د خپل تلېفون چارج یې خلاص شوی و، راته یې وویل عزیزه هوټل مې پیدا نه شو کړای. ما ویل راځه اتاق ته هملته به ډوډۍ وخورو، په لاره کې مې لږ د لیمو جوس راواخیستل او اتاق ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاړم. دا مـــهال څو نور ملګري حاجیان هم زما د لیدو په خاطر راغلـــل، څو دقیقې کښناستو، لږ وروسته حاجي عزت الله ډوډۍ راوړه، ډوډۍ کې پنځه تنه وو، ځینې حاجیان لاړل او ځینې نور راغلل، مولـــوي محمـــد امین چې د کابل د حاجیانو ناظم هم دی او اصـــلاً د لغمـــان د الینګـــار ولسوالی دی، هغه هم زما لیدو ته راغی او څو تنه نور حاجیان هم، چـــا ډوډۍ خوړلې وه او ځینو موږ سره یوه مړۍ نیمه وخوړه، بیا په اتاق کې ناستو درې څلورو تنو مولوي صاحبانو ځینې دیني اختلافـــي مســـایل مطرح کړل، یوه ویل په حرم شریف کې د طواف پرمـــهال د ښځو او نرو ګډ طواف د شریعت مخالف دی، چا ویل یوه حلقه باید د ښـــځو لپـــاره وای، نورې د نارینه وو لپاره، چا ویل چې دا هېڅ امکان نه لري، هر څوک غواړي، حجرالاسود ښکل کړي، دا به څنګه کېدل، مولوي صیب امین وویل د پیغمبر(ص) په زمانه کې خو طواف په دې ډول نه و، دې وخـــت کې یوه وویل چې هغه وخت خو د خلکو ګنه ګونه هم دومره نه وه، ده ویل که حکومت وغواړي دا هر څه جوړولای شي. دې وخت کې حاجي عزت الله وویل، موږ امیان خو د زړه له اخلاصه دلته راغلي یو، والله که خو مو یا ښځه په یاد وي یا نر، دلته سړی ببخي دا احساس نه کوي چې ښځه څه ده او نر څه شی دی، تاسې به کې دا ډول خبرې پیداکوئ، موږ ته زړه کې شک را اچوئ، په همدې خبرو پسې مو په دې موافقه وکـــړه چې اختلافي بحثونو ته به نه ځو، پرېږدئ چې په ارامه خپل حج وکړو. مولوي صیب امین دا مـــهال د حج لپاره په یوه پانـــه کـــې ښـــه ګتـــور

(c) ketabton.com: The Digital Library

معلومات راټول کړي وو، هغه یې مورږ ته راکړل، ښه ضروري او ګټور مواد وو. چای تیار شو، دا مـهال درې تنه حاجي صاحبان چې یوه یې ډیـره لرله او دوه نورو نه لرله، یو ملا و، یو قاضي او یو هـم پخـوانی صـاحب منصب و، زما لیدو ته راغلل، قاضي او صاحب منصب ډیره نه لرله، یـو ځل بیا د عمرې بحث پیل شو. مولوي صاحبانو مورږ ته وویل چې نـورې عمرې مه کوئ، طوافونه هم کم کړئ، ځکه د فرضي حج مراسم رانږدې کېږي، بیا به دومره ستړي شئ چې فرایض درځخه پاتې نه شي. قاضي صیب نورالله وویل ما دا څو عمرې کړي، سبا بل سبا مې زړه دی چې یوه

بله عمره هم وکړم، د قاضي صیب نورالله ډیره کله خو د سر وېښتان یې لږ لوی ښکارېدل، یانې داسې نه ښکارېدل چې په څو ځلي عمره کـې دې کل شوي وي. مولوي صیب عبیدالله نیازي چې ورته وکتل نو ورته

(c) ketabton.com: The Digital Library

ویې ویل، عمرې دې کړي، خو د سر وېښتانو پر ځای دې ږیره کله کړې، قاضي صیب نورالله هم له خولې ډېر تېز و، ورته ویې ویل تــه خــو بــه وړوکی ملا یې یا به نه یې، خو ما د نړۍ له لویو عالمانو څخه اورېدلي او لوستي چې د وېښتانو کمول په کار دي، حتمي نه ده چې سر دې کــل شي. په دې کې دومره سره ګرم شول، چې خبرې ببخي ســره ترخــې شوې، خو مورِ کوښښ وکړ چې د مجلس فضا ارامه شي. مولوي صاحبان په نوبت سره له مورِ څخه رخصت شول او په پای کې قاضي صیب نورالله او دده نور ملګري هم رخصت شول، دا مــهال نو د شپې دولس نیمــې بجې دي، تر هغه وروسته مو د خوب غېږې ته پناه وروړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسلامیت او ټول بشریت ته طواف

د تلې یا میزان (۶)مه د ذوالحجې (۴)مه د سپتمبر (۲۸) مه نېټه د یکشنبې ورځ وه، سهار پر (۵) بجو له خوبه پاڅېدو، ځرنګه چې د شپې ناوخته ناست وو، نو د خوب غلبه زیاته وه، سهار (۵) بجې پاڅېدو، عزت الله خان ته مې وویل مانځه ته خو یوازې څو دقیقې پاتې دي، حرم شریف ته نه شو رسېدلای، همدلته مو لمونځ وکړ، تر لمانځه وروسته مې لږ خوب وکړ، بیا (۹) بجې پاڅېدم، پر خپلو یادښتونو مې پیل وکړ، یوولس بجې مو چای وڅښله، عزت الله خان ته مې وویل زه خو لمونځ همدلته کوم، یادښتونه مې نیمګړي دي، بیا مې هېرېږي، ماد ماسپښین لمونځ همدلته په اتاق کې وکړ، د ماسپښین تر لمانځه وروسته بیا یو شمېر حاجیان زما لیدو ته راغلل، درې بجې مې اودس تازه کړ، زه او حاجي عزت الله دواړه مسجدالحرام ته لاړو، هغه ته مې وویل چې تر لمانځه وروسته به ضرور طواف کوو، هغه وویل ببخي سمه ده.

دا زما یوولسم طواف و، زړه کې مې وویل چې ټولې اسلامي نړۍ او ټول بشریت ته یې وقفوم. د مازیګر تر لمانځه دمخه مو دوه رکعته لمونځ وکړ. کله چې مو مازیګر لمونځ په جماعت سره ادا کړ او ومو غوښتل بیا د ملک فهد دروازې له لارې طواف ته لاړ شو، سخته ګنه ګونه وه، بس

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځه لس دقیقې په دروازه، بیا څو دقیقې د دهلېز په ټېل ماټېـل کـې حصار شوم. عزت الله خان همدلتـه راځخـه لادرک شـو، زه د طـواف ساحې ته داخل شوم، تسبیح راته مولوي صیب نیازي راکړې وې چې د طواف د پراوونو شمار راځخه غلط نه شي. دا نو زما یوولسم طواف و، د چا خبره تنې راته وچه پاتې نه شوه، دومره ګنه ګونه وه چې حد یې تمام و، له نوک څخه نیولې تر وېښتانو ټول لوند خیشت شوم، کله چې مـې طواف خلاص کړ، نو ځان مې (حطیم شریف) ته ورسوه، ما ویل چـې دا ځل به څنګه هلته رسېږم، خو د خدای(ج) مهرباني وه، پرځان پوه شوی نه یم، د حطیم شریف ساحه کې هم راته د لمانځه ښه چانس برابر شو،

په تکلیف نه شوم، دوه رکعته طواف لمونځ مې ادا کړ، د راوتو پر وخت لـړ ټېل ماټېل په تنګ کړم، ځان مې د خلکو په مابین کتار کې لکه له اوبو څخه چې وچې ته ځان برابروې، راساً یې ملک فهد دهلېز ته برابر کړم،

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلته مې یو ګیلاس زمزم اوبه وڅښلې د خدای شکر مې ادا کړ او دغه یادښت مې ولیکه، د یادښت پرمهال زمونږ یو ملګري (نثار احمد ناصري) راته زنګ ووایه چې زه (ابراهیم مقام) کې یم طواف مې خلاص کړ، ته چېرته یې؟ ما وویل د ملک فهد دروازې په کتنۍ برخه کې درته منتظر یم، اوس چې شل دقیقې شپږو ته پاتې دي، نثار ورور ته منتظر یم، د مابنام لمونځ انشاالله همدلته کوو او بیا به د ماسخوتن ترلمانځه وروسته خپل نور پروګرامونه تعقیبوو. کله چې مې دا توري ولیکل، نو نثاراحمد ناصري او ملیار جبارخپل صیب مې په دهلېز کې ولیدل، کله چې ماته په ګنه ګونه کې رانږدې شول، نو مې غږ پرې وکړ، هغوی چې

زه ولیدم نو زیات خوشاله شول. ما ویل همدلته به کینو، د مابنام لمونځ چې مو وکړ بیا به باندې لاړ شو، د ماسخوتن لمونځ به بېرون انګړ کې وکړو، بیا به ځو هلته زمونږ د لغمانیانو عمارې ته! دوی وویل سمه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تر مابنام لمانځه پورې مو همدلته انتظار وویست، جمع تیاره شوه او بیا ورپسې د جنازې لمونځ و. تر هغه وروسته له مسجدالحرام څخه ووتلو، په سخته ګنه ګونه کې مسجدالحرام ته مخامخ د ساعت برج لاندې هوټلو ته لاړو، دویم پوړ ته پورته شو، د ډوډۍ د تیارولو ځایونه ډېر وو، خو د ډوډۍ لپاره د ناستې او خوراک ځایونه ډېر کم وو، نثاراحمد او ملیار جبارخېل صیب ته مو وویل اول باید د ناستې ځای پیدا کړو، بیا به ډوډۍ راوغواړو، ډېر وګرځېدلو، خو هېڅ ځوکۍ تشه نه شوه، دلته د دهلېز په شان یوه لاره ده، کړکیو ته یې یوه یوه ځوکۍ

اینښې، یو لا خلاص نه وي چې بل یې د ځوکۍ ځنګ ته ولاړ وي، د عربو او په تېره بیا د مکې معظمې د خلکو دا کلتور ډېر غلط دی چې ډوډۍ وي، خو د خوړلو ځای یې نه وي، دې کې نو ډېر تنګنظره دي، پر هغو

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلکو به څه تېرېږي چې ډوډۍ يې را اخيستې وي، ښه وړې هــم وي، ډوډۍ يې په لاس کې وي او خالي څوکيو پسې ګرځــي، دا هوټلونــه د ورځې په لسګونو زره ډالره عوايد لري، خو ځای يې دومره تنګ وي چې که دا حالت زمونږ په هېواد کې وای او کوم زورور مېلمه ورسره مخــامخ شوی وای، نو د هوټلوالا سابه به يې په مالګه کړي وو، مــونږ تــر ډېــره وګرځېدو وروسته يو مېز ته ودرېدو چې ورته ناستو کسانو يــې ډوډۍ نوره خلاصه کړې وه، هغوی جګ شول او مونږ ژر ځــای اشــغال کــړ، د

ډوډۍ تر خونده ددې ځای د نيولــو خونــد زيــات و، بيــا نثاراحمــد او جبارخېل ډوډۍ پسې لاړل، ورته يې وويل لس دقيقې وروسته تيارېږي، لس پنځه لس دقيقې وروسته ډوډۍ تياره شوه، نثار احمد ډوډۍ راوړه، زمونږ ترڅنګ د مالیزیا څو تنه حاجيان هم ناست وو، ښه پوه کسان وو، ځانونه مو سره معرفي کړل، يو په کې د پارلمان غړی او بل د پوهنتون استاد و، د افغانستان له حالاتو هم څه ناڅه خبر وو، جبارخېل ورســره ډېر وړاندې لاړ، خو ما کې د سياسي بحث اوســېله نــه وه، ډوډۍ کــې

(c) ketabton.com: The Digital Library

وریجې او غوښه وه او یو یو مړز هم په کې وو، خوندوره وه، خو ډېره نه، تر ډوډۍ وروسته چې کله له هوټله راکښته شو، نو د ماسخوتن جمــع تیاره وه، تر مسجدالحرام باندې میدانونو کې هم د پښې ایښودلو ځای نه و، په یوه صف کې مو ځان ځای کړ، په ډېر تنګسیا کې مو لمــونځ ادا کړ، تر لمانځه وروسته مې نثاراحمد ته وویل چې عبدالرزاق ورور راتــه منتظر دی، ځو د لغمانیانو عمارې ته!

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لغمان د حاجیانو مېلمستیا

له مسجدالحرام څخه تر نړدې شل دقیقې پلې مزله وروسته خپلې عمارې ته ورسېدو، عبدالرزاق رفعت ورور تیار موږ ته منتظر و، هغه تلېفون وکړ چې زه درته ولاړ یم. عبدالرزاق رفعت سره تر لیدو وروسته مې نثاراحمد او جبارخېل صیب هم وروپېژندل، هغه هم ورسره تیار پېژندل، یو واړه موټر ته، چې موږ ته تیار منتظر و، نړدې شو، د افغانستان بیرغ یې پرې رسم کړی و، یو شیخ زموږ هرکلی وکړ. درېور

چې اوس زموږ له حکومت سره کار کوي، د کونړ اوسېدونکی و، خو دلته په سعودي کې اوسېدلی او زده کړې یې کړې، موږ ته هرکلی ووایه، عبدالرزاق هغه موږ ته معرفي کړ. تر لس پنځه لسو دقیقو مزله وروسته په (عزیزه) عماره کې د لغماني حاجیانو عمارې ته ورسېدو، (۱۶)مه عماره وه، د لغمان ټول حاجیان چې نړدې (۳۶۰) تنه کېږي او د کونړ او نورستان یو څه شمېر حاجیان هم همدلته اوسېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لغمان د حج او اوقافو رئیس (نجیب الله هاشمي) او څو تنو نـورو حاجي صاحبانو زمونږ هرکلی وکړ، په اتاق کې (۱۰-۱۲) حاجیان او زمونږ سیمه وال زمونږ هرکلي ته راغلل، زه نن ورځ سخت سور او تود شوی وم، زکام نیولی وم، د ډېرو خبرو نه وم، د حج پر سرلي بهیر، ځینو سیاسي، مذهبي او ټولنیزو مسایلو پوره بحث وشو، له ماځخه یې مننه وکړه چې د دوی احوال مې واخیست، څرنګه چې اتاق کې د ډېرو خلکو د ځایدنې

امکان نه و او زما صحت هم ښه نه و، نو کوښښ مې کاوه چې ژر رخصت واخلو، خو د جبارخېل صیب خبرو مجلس څه ناڅه اوړد کړ، هغه وویل، هرڅوک چې حج ته راځي، باید هلته او دلته ورته پوره تعلیم ورکـړای شي، د ساري په توګه وویل زما یو ملګري کیسه کوله چـې زمـونږ یـو کلیوال درې ځلور ښځې حج ته راوستې وې، خپله وطني سړي و، ساده و، خپله هم نابلده و، زمونږ په وطن کې خو ښځې په جماعت لمونځ نـه کوي، نو دلته خو ښځې هم جمع کوي، ښځې بېچاره ګاني خو په جمع نه پوهېږي، نو کله چې په جماعت ودرېدلې، سړی ترې مخکـې ولاړ و، هغه خو خپله جمع نه کوله نورو خلکو ته به یې کتل کله چې به خلک سجدې ته کښته شول، نو ده به ښځو ته غږ کړ چې کښئ او کله چې به

(c) ketabton.com: The Digital Library

قیام شو، نو ده به ښځو ته په زوره وویل چې پورتـــه شـــئ، دا چـــې پـــر لمانځه به ځومره پوهېدلې، پر هغه نو خدای خبر او بله خبره داده چې

اکثره حاجیان پیسې یا په بغل جیب او یا یې کمربند کې اچوي او تر شا یې تړي، زمونږ یو کلیـــوال تر شا کمربند تړلی و، پیسې یې هم تولې هلته ایښې وې، خپله یې کیسه کوله کله چې مې حجرالاسود ښکل کړ، نـــو شا مې سسته شوه، لږه دمه راغله، ما ویل ځه ګناه ګار سړی یې خدای دې دعا قبوله کړه، ګناه دې تویه شوه، کله چې د حجرالاسود له تېـــل ماتېل ځخه رابهر شوم، نو چې پر شا لاس وهم ګورم چې کمربند مې نه شته، کیسه بر وهلی دی، نو دغسې باید احتیاط وشي. جبارخېل دېته ورته نورې خبرې هم لرلې خو تولو ورته وویل چې ځه نور بس دی، خپل حج دې کوه نورو خبرو پسې ډېر مه ګرځه، بیا مو د لغمان له حاجیـــانو ځخه خدای پاماني واخیسته او د خپلې عمارې پر لوري رهي شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو ځل بیا د بغلان ځوانان

کله چې اتاق ته راغلم، نو څو شېبې وروسته د بغـلان غیـرت مـن ځوانان: نورالله، خـال محمد، ناصر او نور ملګري یو ځل بیا زمونږ لیدو ته راغلل، هغوی وویل: استاده تاسې چې دلته یاستئ، زمونږ زړه غواړي چې هره شېبه درسره اوسو، ستاسو خدمت وکړو، خو لارې ډېـرې سـختې بندې دي اوس هم ډېر په تکلیف راغلو، مونږ ورته وویل تکلیف ډېر مـه

باسئ، بیا هغوی وویل، که انټرنېټ ته عکسونه پورته کوئ، نو زمونږ پـه اتاق کې انټرنېټ ډېر ټېز دی، شپې ته به هلته لاړ شو، مونږ وویل نه شو تللای، دلته رانه مناسک پاتې کېږي، دې وخت کې ما خپل ټیب لیـټ وکوت د هغه حافظه ډکه شوې وه، میموري کارت ته یې اړتیا لرله، هغه نه و، مونږ درې تنه ورپسې باندې ووتلو، ډېر وګرځېدو، ټـول دوکانونـه ټرلي وو، اتاق ته چې راغلو ښه ستړي وو، بیا دوی اجازه وغوښته او مونږ د خوب پر لوري لاړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ناروغي او یادښتونه

د میزان (۷)مه د ذوالحجې (۵) د سپتمبر (29) مه د دوشنبې ورځ وه. د شپې تر ناوخته ناستې او د صحت ناسموالي بیا له کړاو سره مخامخ کړم، که څه هم سهار وختي لمانځه ته پاڅېدم، خو د شل دقیقو پیاده مزله د وهلو جوګه نه وم، لمونځ مې په خپل اتاق کې وکړ، بیا مې

لږ ارام وکړ، د ستوني درد او توخي دېر ارام ته پرېښودم، بیا مې قلم او کتابچه راواخیستل، خپل یادښتونه مې یو څه تکمیل کړل، یوولس بجې مې چای وڅښه او یوه بجه مې بیا د ماسپښین لمونځ هم همدلته وکړ، د ماسپښین تر لمانځه وروسته مې لږ ارام وکړ، درې بجې پاڅېدم، اودس مې وکړ، ښه تازه شوم او د مازیګر د لمانځه د اداکولو په نیت له اتاق څخه د حرم شریف پر لوري وخوځېدم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چې اتاق څخه کښته شوم، حاجي عزت الله هــم راســره و، نــو لاندې د موټرو هېڅ پته نه شته، شل - پنځه ویشت دقیقې د جماعــت لمانځه ته پاتې دي، د پلي مزله لاره مې ونیوله، ګرمي هم ښــه خولــه لګوي، له عمارې څخه چې یو څو ګامه وړاندې لاړم، نو عزت الله خــان راڅخه لادرکه شو، تلفون یې هم کار نه کاوه، دا مــهال مې یــو ځــوان څنګ ته راغی، استاده سترې مه شې، ما ویل خیر یوسې، جاینماز یې په بغل کې و، ما ویل لمانځه ته ځې، ده ویل هــو، مــا ویــل څــوک دي درسره؟ ده ویل اوس یوازې یم، مور او پلار مې هم راسره دي، خو هغوی

دمخه تللي، بیا یې ځان رامعرفي کړ، استاده! زه اصلاً د بغلان یم خو دا لس کاله کېږي، د سعودي په (حایل) کې اوسم او دلته کار کوم، ما ویل حایل چېرې دی؟ ده وویل له دې ځایه (۹۰۰) کیلو متره فاصله لري. ده ویل استاده ډېره هیله مې وه چې تا وګورم، هغه شپه څو ملګرو ســره اتاق ته درغلم، خو تشریف مو نه درلود، زمونږ ملګري او ټول مسافر هیله

(c) ketabton.com: The Digital Library

لري چې تا وګوري، زمونږ خو یو ارمان و، دا دی خدای(ج) دلته پوره کړ. له دې ځوان سره مو په سعودي کې د مېشتو افغانانو په بـاب خبـرې کولې او مزل مو هم واهه، د تونل له لارې د مسجدالحرام نوې جـوړې شوې برخې ته ور داخل شو، د مسجد انګړ ته نـه وو رسـېدلي چـې د تکبیر غږ مو تر غوږو شو، دواړه ژر لاړو په نوي جوړ شـوي صـف کـې ودرېدو، اول رکعت مو ونیو، لمونځ مو په جماعت سره ادا کړ، بیا مـو د جنازې لمونځ ادا کړ او تر هغه وروسته مې ده ته وویل، زړه مې و چـې طواف ته لاړ شم، خو صحت مې نښه نه برېښي او بله دا چې ملا صاحبانو ویل چې فرضي حج ته ځان تیار کړئ، هسې نه چې سنت ادا کـوئ او فرض درځخه پاتې شي. ده ویل استاده نښه یې ویلي، فرض حـج ډېـر سخت دی، هسې نه چې تر هغه وخته ډېر ستړي شئ. بیا مې ده ته ویل راځه چې د ملک فهد دروازې او یا هم د کومې بلې نـږدې دروازې لـه لارې حرم شریف ته داخل شو. کله چې ګنه ګونه لږه کمه شوه، نو هلته لاړو، د یوې ستنې ترڅنګ مو ځان ته ځای پیدا کړ، جاینمازونه مو اوار کړل، دواړه پرې کښاستو، یخې هوا یوځل بیا پرستوني خارښت راوست، خو دومره ډېر نه و چې ډېر مې په تکلیف کړي. ځوان ته مې ویل چـې ټلېفون نمبر دې راکړه او نوم دې رانه له یاده ووته، نوم مې عبدالخبیر دی، د بغلان د کیله ګي اوسېدونکی یم او دلته په حایل کې اوسېږم. ده ته مې وویل چې په حایل کې څومره افغانان دي، ده وویل افغانان خو په زرګونو دي، خو چې زه یې پېژنم، هغه به (۶۰۰-۹۰۰) تنو پـورې وي، ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

زیاته کړه چې استاده مورِ غواړو، د ملي تحریک غړي شو، زمورِ اکثـره ملګري دا غواړي، ما وویل د تحریک له فیسبوک پاڼې فورمې واخلـئ، ډکې یې کړئ او راویې لېږئ. ده له تحریک سره ډېره علاقه لرلـه، خـو مانه غوښتل په مسجد کې ډېر سیاسي او ټولنیز بحث وکړم، ما وویـل دې مسجد کې یې ډېرې ښې ډبرې لګولي، دا به د کـوم ځـای وي؟ ده ویل دا د سوریې دي، هلته یو ځای کې دا جوړېږي او د دوی له فرمایش سره سم دوی ته رالېږل کېږي. د مسجد الحرام په دې نوې جوړې شوې

برخه کې په سلګونو ټنه مرمر ډېره کارېدلې چې ټوله پـه یوشـان ده، سړی حیرانېږي چې دومره ډېره به له کومه پیداکېږي. واقعاً د معماریِ یو شهکار په کې تر سترګو کېږي. د ماښام لمونځ مو همدلته وکړ، بیا مې عبدالخبیر ته وویل، لاړ به شو زه به خپل دې ټېبلیټ ته یـو میمـوري کارت هم واخلم او بیا به د ماسخوتن لمونځ د حرم شریف بله نوې جوړه شوې ودانۍ کې، چې زمورِ عماري تـه هـم نـږدې ده، هلتـه وکـړو او

(c) ketabton.com: The Digital Library

همغسې به ځو. ده وویل ببخي مې خوښه ده، په ډېره ګنه ګونه کې تر تېرېدو وروسته، ساعت برج ته ورځېرمه د مغازې دویم پوړ ته ورپورته شو، په (۱۲۰) ریاله مې میموري کارت واخیست، عبدالخبیر تر حده زیات ټینګ شو چې پیسې یې زه ورکوم خو ما پرېنښود، د مزدور د لاس د خولو قیمت راته معلوم و. بیا ټینګ شو چې دلته ډوډۍ خورو، بیا مې هم پرې نښود، دواړه د خلکو په ګنه ګونه کې روان شو، د حرم نوې جوړې شوې برخې ته ورسېدو، په لاره کې څو ځایه حاجیانو ودرولو، ستړي مشي یې راسره وکړل، هغوی زه پېژندلم، خو ما اکثره نه پېژندل، خو د هغوی مینې او خلوص ډېر خوشاله کړم، د نوې ودانۍ مخې ته ورسېدو، هلته بیا (۹-۱۰) حاجیان چې د مسجد په انګړ کې ناست وو، راجګ شول، ستړي مشي یې وکړل، د احوال پوښتنه یې وکړه، تر هغو وروسته زه او عبدالخبیر د مسجد ودانۍ ته ورداخل شو، دا ځای یې هم خورا ښکلی جوړ کړی، خو د تیږو رنګ یې له نورو برخو سره یو څه توپیر لري، د سپین رنګ پرځای ډبرې شنې بخنې دي، ګروپونه او د پاس چت معماري یې هم د مسجدالحرام له نورو برخو سره چې تر ده نسبتاً دمخه جوړې شوي، یو څه توپیر کوي، دا معماري هم خورا ظریفانه او ښکلې ده. یو ځو دقیقې ناست وو، چې درې نور بغلانې ځوانان چې عبدالخبیر سره یې په ټلېفون خبرې وکړې، راورسېدل، هغوی هم زما په لیدو ډېر خوشاله شول، ویې ویل چې اوس دلته ستا له راتګ څخه خبر شو، نو ځکه راغلو، هغوی ببچاره ګانو هم په حایل کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

مزدوري کوله او حج ته په پټه راغلي دي. هغوی وویل، مونږ همدلتــه د

حرم شریف په حریم کې اوسېږو، دلته مونږ سره پولیس غرض نه کوي، ډوډۍ هم همدلته خورو او ویده کېږو هم همدلته. دې ځوانــانو چــې د کوم زحمت او تکلیف خبرې وکړې، د متکفــل د بــاج او د حکومــت د ټکسونو داستان یې بیان کړ، نو د سړي له زړه ورته وینې څڅېدلې. دوی ویل د ځینو عربو دې رنګ ورک شي، یوه ورځ هم دلته د ټېرولو نه ده، خو څه وکړو، مجبوري ده، خدای مو دې خپل وطن ارام کړي چــې لاړ شو خپل وطن ته ارام او بې غمه شپې وکړو. د ماســخوتن تــر لمانځــه وروسته دا ځوانان مونږ سره تر یوه ځایه راغلل او بیا بېرته وګرځېــدل، ویې ویل چې که نور وړاندې لاړ شو، پولیس مو نیسي او ان له سعودي څخه مو باسي. ما ورسره خدای پامانې وکړه او عبدالخبیر راســره تــر عمارې پورې راغی. کله چې اتاق ته راغلم، جامې مې بدلې کړې، چې بیا ډله ډله حاجي صاحبان زما لیدو ته راغلل، د کابل له هوتخپلو او نــورو

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیمو، لغمان، تخار او بېلابېلو سیمو څخه اندیوالان راغلل، مومند صیب

دودۍ راوړه، بیا د شپې تر یوې بجې پورې ویښ پاتې شو، پـر بېلابېلـو مسایلو او بېلابېلو موضوعګانو مو بحث وکړ. کله چـې تـول مېلمانـه رخصت شول، نو بیا د خوب غېړې ته لاړم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عبادت او د وطن احوال

د میزان (۸)مه د ذوالحجه (۶) مه د سپتمبر (۳۰) نېټه د سه شنبې ورځ وه، سهار لمونځ مې په اتاق کې وکړ، تر لمانځه وروسته مې لږ لیک وکړ، بیا د خوب لږ شان څپه راباندې راغله، لس بجې له خوبه پاځېدم، ما او عزت الله په ګډه چای وڅښه، د کمپوټري کارتونو چې په حقیقت کې د حاجیانو د هویت کارتونه ګنل کېږي او د حاجیانو د ګرځېدو راګرځېدو لپاره د پاسپورت حیثیت لري او همدارنګه منی شریف ته د تګ یا دخولي کارتونو ترلاسه کوښښ مو وکړ، د دواړو پته ونه لګېده، مولوي صیب عبیدالله نیازي وویل چې کېدی شي، نن شپه راشي تاسې خاطر جمع اوسئ، ما ویل زه ګوره ماسپښین لمانځه ته ځم او بیا د ماسخوتن تر لمانځه وروسته راځم، هسې نه چې کارتونه پاتې شي، هغه وویل تاسې خاطر جمع اوسئ، زه او عزت الله خان لاړو لمانځه ته، د ماسپښین لمونځ مو د مسجدالحرام په نوې ودانۍ کې وکړ، عزت الله ببرته عماري ته لاړ او زه دلته په مسجد کې پاتې شوم، ددې یادښت تر لیکلو وروسته کېدی شي لږ شان ویده شم، تر لندکي خوب وروسته اودس تازه کوم او بیا به د خپلو یادښتونو پر بشپړاوي پیل کوم او بیا به د مازیګر لمانځه وخت وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مازیګر لمانځه ته لا وخت پاتې و، په دې وخت کې لس دولس افغان حاجیان همدلته ستړي مشي ته راغلل، دلته څو دقیقې یو بل سره کښناستو، بیا د مازیګر د لمانځه وخت شو. مازیګر لمونځ او د جنازې لمونځ مو ادا کړ، بیا نثار احمد ناصري زنګ وواهه ادرس مې ورکړ، هغه هم راغی، عزت الله خان او ملیار جبارخېل ټول په ترتیب سره پیدا شول، خو نور افغانان هم زمونږ څنګ ته راغلل، تر مابنام لمانځه پورې مو په بېلابېلو مسایلو خبرې وکړې، د وطن حال احوال څخه خبر شو، نثار احمد د فیسبوک نوي خبرونه راواورول، چې ښاغلی اتمر، د امنیت شورا او عبدالسلام رحیمي د چارو د اداري د رئیس په

توګه ټاکل شوي او له امریکا سره امنیتي ټرون هم د ښاغلي محمد حنیف اتمر له خوا لاسلیک شو. پر دې وخت ښاغلي مالیار جبارخېل زیاته کړه چې که ما وس درلودلای نو د بېوسه او ناچاره افغانانو لپاره مې دلته لارښود دفتر جوړوه او افغانانو ته مې د حج د مراسمو پوره لارښوونه کوله او ډېر به مې له لادرکی څخه هم ژغورلي وای. اوس یو زیات شمېر داسې خلک شته چې د حج د مراسمو تر پایه د حج پر

(c) ketabton.com: The Digital Library

مراسمو نه پوهېږي (دم) پرې لازمېږي. نور نو زیات بحث د حج پر مراسمو او د راتلونکو ورځو پر ترتیباتو څرخېده، د مابنام لمونځ مو دلته ادا کړ او اوس بیا هم همدلته ناست یو تر ماسخوتن لمانځه پورې به همدلته پاتې کېږو، بیا ځو عمارې ته د منی او عرفات لپاره به کارتونه اخلو او بیا زموږ یو ملګري (حاجي صابر) مېلمستیا کړې، کېدی شي څو تنه ملګري له ما سره هلته لاړ شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حاجي صابر صمیمانه مبلمستیا

د ماسخوتن تر لمانځه وروسته پلي عمارې ته راغلو، حاجي نثاراحمدناصري او حاجي ملیار جبارخپل راسره ملګري وو، کله چې عمارې ته راورسېدو، نو حاجي صابر راته زنګ وواهه چې چېرته یاستئ، ما وویل تر عمارې لاندې، هغه وویل زه هم درته دلته ولاړ یم، سره پیدا مو کړل، ستړي مشي مو وکړل، زه خو هېڅ پاس اتاق ته پورته نه شوم، ځکه په لفت کې سخته ګنه ګونه وه، حاجي صابر وویل څه شول نور ملګري دي؟ ما وویل پیداکېږي، حاجي عزت الله، حاجي نثاراحمد، حاجي ملیار، حاجي شګیوال، مولوي صیب عبیدالله نیازی ورسره موټر کې پورته شولو. تر یو څو دقیقو مزله وروسته د حاجي صابر کور ته نږدې شولو. په لاره کې یې یوځای راوښود چې دې ځای کې (اکرمه) صحابي اوسېده، له پیغمبر(ص) سره یې په اکثرو غزاګانو کې شرکت کړی و. کله چې د خدای(ج) پیغمبر(ص) له مکې څخه مدینې ته، ته، نو ده هم ورسره د تللو تینګه اراده وکړه، دا وخت نو د (اکرمه) مېرمن وفات شوې وه، حضرت رسول الله(ص) ورته وویل چې ای (اکرمه) ته غزا ته مه ځه، ته اوس د خپل کور د ماشوم سرپرستي وکړه، دا مهال نو دده یو شپږ کلنی زوی پاتې و، د اکرمه له دې تینګار سره سره پیغمبر(ص) هغه ته د

(c) ketabton.com: The Digital Library

تللو اجازه ور نه کړه، کله چې پیغمبر(ص) لاړ، نو اکرمه په خپل سر لــه خپله کوره توره راوایستله او غزا ته لاړ، دومره وجنګېده چې په پای کې د مشرکینو له خوا شهید شو. هغه وخت داسې رواج و چې کله به هم د خدای رسول له جهاد او غزا څخه راستنېده، نو صحابه کرام به یې تر شا راروان وو، کله چې به د ښار له کوڅو څخه تېرېدل، نو د کلي ماشومان به یې هرکلي ته ورتلل، بیا به هر ماشوم خپل پلار په لیکه کې پیدا کاوه، له لاسه به یې نیوه او کور ته به په ډېره خوشالۍ ورته چې دا دی پلار یې له غزا څخه بېرته ژوندی راستون شو او د چا چې پلرونه شهیدان شوي وو، نو هغوی به د خپلو پلرونو د لیدو په هیله لا هم منتظر پاتې وو.

کله چې رسول الله مبارک له خپلو صحابه کرامو سره پــه لاره روان وو، نو د کلي د ماشومانو په ډله کې د (اکرمه) شپږ کلن زوی هم شامل و، هر ماشوم چې به خپل پلار ولید، نو په خوښۍ به یې ورمنډه کړه، په غېږه کې به یې ونیو، بیا به یې له لاسه ونیو او د کور پر لوري بــه روان شول، د (اکرمه) زوی ډېر انتظار وایست، خو خپل پلار یې د صحابه وو په صف کې پیدا نه کړ، اخري کس د خــدای رســول و، چــې د صــف پــه وروستۍ برخه کې راروان و، کله چې د اکرمه زوی د خدای(ج) پر رسول سترګې ولګېدې، نو په چغو شو، په ژړا کې یې وویل، یا رسول الله زما خو څو موده دمخه مور وفات شوه، اوس مې پلار هم لاړ، زه به څه کــوم، د خدای رسول په غېږ کې ونیو، ورته یې وویل: ایا نه غواړې چــې زه دې پلار شم او عایشه دې مور شي، دې سره د ماشوم زړه ډېر تسکین شو،

(c) ketabton.com: The Digital Library

زړه یې ارام شو، کله چې حاجي صیب صابر خبره دې حد ته ورسوله، نو زما په سترګو کې اوښکې راغلې، زه هم یتیم وم، دا دوره پر ما هم تېره شوې، زه شپږم تولګي کې وم چې پلار مې له حق سره یوځای شـو، د پلار مرګ سخت وځورولم، تراوسه چې د نړۍ (۴۷) کالو عمر لرم، بیا هم ځان راته کوچنی او یتیم ښکاري، د یتیمـی شـپې ورځـې ډېـرې سختې دي، خدای دې پر هېڅ ماشـوم دا سـختې شـپې نـه راولـي، پیغمبر(ص) هم یتیم پاتې شوی، نوځکه یې ویلي چې پر یتیم او یسیر ډېره مهرباني کوئ! زما په سترګو کې اوښکې راتولې شوې، خو ځان مې

ډېر ټینګ کړ، خپله حاجي صیب صابر چې کله دا کیسه کوله، د هغه په اواز کې هم تغیر راغی، حاجي صیب بیا خپل کور ته بوتلو، ښـه لـوی، لوکس کور و، په مکه مکرمه کې د یو افغان دومره لوی کور لرل، زه ډېر

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوشاله کړم، پوښتنه مې وکړه، چې په کرایه دی که خپــل دې دی، ده ویل خپل مې دی، زه پرې خوشاله شوم، حاجي صیب صابر د کار سړی دی، غټ کاروبار لري د ساختماني کارونو ټیکې یې په لاس کې دي، غټ غټ بلډنګونه یې جوړ کړي، لږه شېبه وروسته یې ډوډۍ تیاره کړه، ښه افغاني ډوډۍ د هر څه پرېماني وه، لکه یو رسمي سړي ته چې مېلمستیا کوې، ما ورته وویل چې حاجي صیب دومره تکلیف مې درباندې پېرزو نه و، هغه وویل، هر څوک چې دلته له افغانستانه راشي، زه یې په خدمت کولو خوشالېږم، کاشکې تاسره نور ډېر اندېوالان راغلي وای، مورږ به ډېر

خوشاله شوي وای، حاجي صیب سره مو مېوه هم وخــوړه، (یمنــي) او (مصري) انار یې هم راوړل، مصري هم تروه وو، هم خواږه خو اوبلن هم وو، یمني هم اوبلن وو، هم خواږه. تر تازه مېوې وروسته مو چای وڅښله،

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیا مو اجازه واخیسته، حاجي صیب صابر په خپل موټر کې تر عمـارې راورسولو، کله چې اتاق ته لاړو غوښتل مو چې خوب ته ځان برابر کړو، چې یو شمېر حاجیان بیا لیدو ته راغلل، خو ښه و، ډېر وخت کښناستل، بېرته لاړل او مورږ خوب ته پناه یووړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښارونو او قومونو یوه پرتلنه

د میزان (۹)مــه د ذالحجــې (۷)مــه او د اکتــوبر (لومړی)نېټــه د چهارشنې ورځ وه، د سهار لمونځ مې به خپل اتاق کې وکړ، تر لمانځــه وروسته مې خپلو یادښتونو ته دوام ورکړ، بیا مې لږ خوب وکړ، بیــا یــو شمېر حاجي صاحبان زمونږ لیدو ته راغلل، په دې کې د بېلابېلو ولایتونو حاجیــان شامل وو، اکثــره تــر لیــدو وروسته بېرته ستانه شول، حاجي ملیار جبارخېل او یو بــــل حـــــاجي ولـــــي الله (جبارخېل) چــې د اوبــو او

برېښنا وزارت کې د تدارکاتو رئیس و، هغوی ساعت نیم ناست وو، پــر بېلابېلو مسایلو یې خبرې وکړې، سیاسي مسایل یې هم مطرح کړل، خو ما ورته غوږ نیولی و، ملیار جبارخېل صیب وویــل، د عربــو او پښــتنو ترمنځ یو څه مشترک ټکي شته چې زه ورته دلته متوجه شوم، یــو دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې عرب هم ډېر سرزوري خلک دي او پښتانه هم، عرب هــم د ښــار پاکوالي ته چندان توجه نه کوي او پښتانه هم، هر څه يې چې مخې ته راغلل، پر لاره او سړک يې غورځوي، هغه ورځ مې يو عرب پوليس وليد د اوبو ډک بوتل يې په لغته وواهه او د سړک منځ ته يې ګوزار کړ، بيا يې

ماته وکتل، چې څنګه و، ما ويل ښه دې ونه کړل، يو تبسم يې وکړ، نور يې څه ونه ويل، مانا دا چې ته لا څوک يې؟ دلته مې چې د مکې ښــار وليد او بيا بېلابېلې سيمې په هر ځای کې پلاســتيکونه، بوتلونــه او د خوراکي توکو کڅوړې او نور شيان پراته دي، څوک ډېر د نظافت خيال نه ساتي، ما ورته وويل، دلته دې ښار ته درې څلور ميليونه خلک راځي، څه دوی مشکلات لري او څه د خلکو رش زيات دی، د ټول ښار پاکوالی اسانه کار نه دی، خو مورږ چې څه اورېدلي تر مخکنيو کلونو خلک وايي چې اوس پاکي ښه شوې ده، ګرمي او د اوبو کموالی هم بل عامــل دی چې ددې ښار د ډېرې ښېرازۍ مخ کې خنډ شوي دي. دواړه جبارخېلان

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د تره زامن هم دي، یو څو دقیقې نور هم ناست وو، بیا یې رخصت واخیست، بیا زموږ یو ملګري (فهد پرواني) له پاکستاني هوټله چکــن کړایي راوړه، ډوډۍ مې وخوړه بیا مو د ماسپښین لمــونځ وکــړ او یــوه سترګه خوب.

(c) ketabton.com: The Digital Library

منی شریف ته د تګ لارښوونه

کله چې مې د ماسپښین لمونځ په خپل اتاق کې وکړ او بیا یوه سترګه خوب نو تر هغه وروسته دوه دوه نیمې بجې د همدې ودانۍ په (P2) منزل کې مسجد ته کښته شوو، هلته ملاصاحبانو (منی شریف) ته د تګ پلان تشریح کاوه او همدارنګه د حج مراسم او مناسک. یو ملاصاحب وویل، نن شپه به مورږ او تاسې په خیر سره منی شریف ته ځو،

غسل او اودس به وکړئ، بیا به احرام وتړئ، احرام له لباس، نیت او تلبیه څخه عبارت دی، منی ته چې مو حرکت وکړ، نو بیا به په لاره کې تکرار تلبیه وایو. منی کې به ټول ذکر کوو، په کثرت سره به تلبیه وایو، مورږ

(c) ketabton.com: The Digital Library

تول مقیم یو، فرض لمونځ به تول ځلور رکعته پوره کوو، عرفات کې به ماسپښین لمونځ کوو، مازیګر لمونځ به هلته کوو، دا واجب دي، زمونږ او تاسې ځای (۵۸) مکتب دی چې د منی شریف په اخره برخه کې واقع دی، ګورئ که څوک ووتل، بېرته نه شي راتلای او ځای غلطوي، نو احتیاط کوئ، چې چېرته لاړ نه شئ، هلته د اوداسه لپاره ځای شته، د خوراک لپاره هم خوراکي شیان پیداکېږي، د مابنام لمانځه ته بېرته له عرفات څخه مزدلفې ته ځو، مابنام او ماسخوتن لمونځ به یوځای هملته

اداکوو. بیا به تیږې تولوو (۷۰) وړې تیږې چې د نخود یا د لوبیا د دانو په کچه وي، که یې ووینځئ که یې ونه وینځئ پروا نه کوي، تیږې به په بوتلونو کې واچوئ، د سهار لمونځ به هلته کوو، د اختر لومړۍ ورځ ده، بیا دعا کوو، تلبیه وایو په کثرت سره، د اختر پر لومړۍ ورځ غټ شیطان ولو، د ریل په واسطه هلته ځو، اوه تیږې پرې ولو، بسم الله، الله اکبر وایو، بیا قرباني کوو، بیا سر خریو، تر هغه وروسته کولای شو ځان

(c) ketabton.com: The Digital Library

حـلال یانې له احرامه خلاص کړو، بیا فرضي طواف ته راځو، تـر هغـه وروسته هملته په حرم شریف کې دوه رکعته لمونځ کوو، ابراهیم مقام کې دا وخت لمونځ کول سخت دي، ګنه ګونه وي، بیا د صفا او مروه نیت کوو، بیا سعي کوو، بیا منی ته ځو، شپه هملته تېروو، بیا شیطانان ولو، درېیمه ورځ بیا شیطانان ولو، که څوک خپمه کې پاتې کېـږي، هغـوی کولای شي څلورمه ورځ هم شیطانان وولي، د ملا صاحب د خبرو لنډیز دا و، وروسته بیا بل ملا صاحب پورته شو، هغه وویل حج یوه مدرسه ده

چې ډېر څه په کې زده کېږي، که چا د حج تر پایه داسې کارونه وکـړل چې نه یې چاته بد وویل، نه یې کنځلې وکړې، نه یې څوک ازار کړل، نه یې چا سره جنګ وکړ، نو پوه شه چې حج یې قبول شو، په دې سـړي کې حج یو کیفي بدلون او انقلاب راوستی دی او که تر حج وروسته هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

دې شخص دا حالت وساته، نو پر دې پوه شئ چې ددې سړي حــج الله تعالی ته قبول شوی او که تر حج وروسته هم په چا کې بدلون رانغی، نو هغه دې پر خپل ځان او خپل حج شک وکړي. بیا د مازیګر لمانځه وخت راغی، لمونځ مو همدلته به جماعت سره ادا کړ او تر هغه وروسته خپل اتاق ته راغلو. د مابنام لمونځ مو په خپل اتاق کې ادا کړ، تر هغه وروسته حاجي رضاخان او د هغه خوریی زمورږ اتاق ته راغلل، حاجي رضا خان بیا زیاته تازه مېوه، انګور او مالټې راوړي وو، لږه شېبه وروسته یې خوریی ډوډۍ پسې ولېږه، هغه وریجې او دوه سره کړي چرګان راوړل، مولــوي صیب عبیدالله نیازی او ځینې نور حاجیان مو هــم ډوډۍ تــه راوبلــل،

همدلته سره ناست وو، دیني مسایل هم زیــات مطــرح شــول، د حــج فضایل او نور اخلاقي مسایل د مولوي صیب نیــازي او مولــوي صــیب حسیب الله له خوا یو بل پسې بیان شول. د اسلام د اخلاقي نظام په باب نیازي صیب وویل چې پیغمبر(ص) د مور او پلار پر احترام ډېر ټینګــار

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړی دی، د خدای رسول د مور د عزت په باب ویلي، درې ځله یې د مور نوم یاد کړی، بیا یې د پلار، بیا یې د خور نوم یاد کړی او بیا یې د ورور، له دې څخه د اسلام عاطفي عظمت ښکاري، ځکه چې مینډې او خویندې ډېرې حقدارې دي او ډېرې عاطفي دي، نو ځکه یې اول د دوی یادونه کړې. نیازي صیب وویل مورِ ته د کعبې امام کیسه کوله چې زه کوچنی وم، نو مور مې په څه خبره راباندې په قهر شوه، ما یوه ډبره واخیسته، هغه مې پرې وویشته، هغه سخته خورِ شوه، ماته یې مخ راواړوه او ویې ویل خدای(ج) دې د کعبې امام کړه، کله چې زه لوی شوم درسونه مې ولوستل د کعبې امام شوم، خو کله چې د کعبې امام شوم نو مور مې وفات شوې وه، د کعبې امام وویل هغه ورځ چې مې د مانښام په لمانځه کې د قرائت پر مهال ژړا راغله، نو مور مې یاد ته راغله، اوس هم چې کله مې مور یادېږي، ژړا راځي، زه وایم کاشکې مور مې ژوندی وای چې زه یې په خپلو سترګو لیدلی وای چې د کعبې امام یم. د کعبې د امام وصیت او نصیحت همدا و چې د مور او پلار ډېر عزت په کار دی، مولوي صیب نیازي په ماشومتوب کې د خپلې مور د عاطفې کیسه هم وکړه چې ده ته یې دعا کړې وه، چې خدای دې د سپینې پګړۍ خاوند کړه، مانا خدای دې ملا کړه، هغه وویل: دا دی اوس د هغې دعا قبوله شوې ده او زه د دین عالم یم. خو هغه اوس نه شته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د منی شریف پر لوري

منی یو مقدس ځای دی چې د مکې معظمې جنوب ختیځ ته په اوه کیلو متری کې پروت دی، چې محترم حاجیان د ذوالحجې پر اتمه نېټه په احرامونو کې هلته ورځي او شپه په کې تېروي، سهار د عرفات پر لوري ځي، بیا مزدلفې کې تر شپې تېرولو وروسته د جمرې (شیطان) ویشتلو او بیا تر زیارت کولو وروسته بېرته منی ته راګرځي او د ذوالحجې یوولسمه او دولسمه شپه همدلته تېروي او د ذوالحجې د دولسمې نېټې تر زواله پورې همدلته پاتې کېږي.

له (محسر کندي) څخه تر (عقبه) سیمې پورې چې عقبه جمره هم همدلته موقعیت لري او مکې معظمې ته نږدې ده، د منی سیمه ګنل کېږي. په عقبه منطقه کې رسول الله صلی الله علیه وسلم سره مسلمانانو بیعت کړی و، د منی بل فضیلت دادی چې خیف جومات هم په کې واقع دی او الله(ج) همدغه ځای کې حضرت ابراهیم(ع) ته دده د زوی اسمعیل(ع) په بدل کې یو ګډی ورولېږه. د حضرت ابن عباس(رض) په روایت په خیف جومات کې (۷۰) تنو پیغمبرانو لمونځ کړی او رسول اکرم(ص) هم په همددې جومات کې لمونځ ادا کړی دی.

د میزان یا تلې (۱۰)مه، د ذوالحجې (۸)مه او د اکتوبر (۲)مه نېټه د پنجشنبې ورځ وه، تېره ورځ یانې د چهارشنبې د ماسخوتن تر لمانځه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروسته مو غسل وکړ، احرام مې وتړه او منتظــر وو چــې زمــوږ نوبــت راورسي او منی شریف ته لاړ شو، خو تر ډېر انتظار وروســته خبــره ان دولسو بجو ته ورسېده، بیا هم خبره زړه په زړه وه، پر ما ورو ورو د خوب غلبه راتله، مولوي صیب نیازي وویل، پروا نه کوي که خــوب دربانــدې راهم شي بیا به مو زه راویښ کړم، ډېر حاجیان په همدې انتظار کې وو، بالښت ته مې ډډه ولګوله او پښې مې لږ وغځولې، د خوب یولنډه څپه راباندې راغله، په دهلېز کې اوازونه شول، ما ویل لکه چې نوبت راغی، مولوي صیب نیازی اتاق ته راغی د هېواد ملي بیرغ یې په لاس کــې و، ویې ویل ځئ چې ځو، ژر لاړم تشناب ته اودس مې وکړ، په لفــت کــې

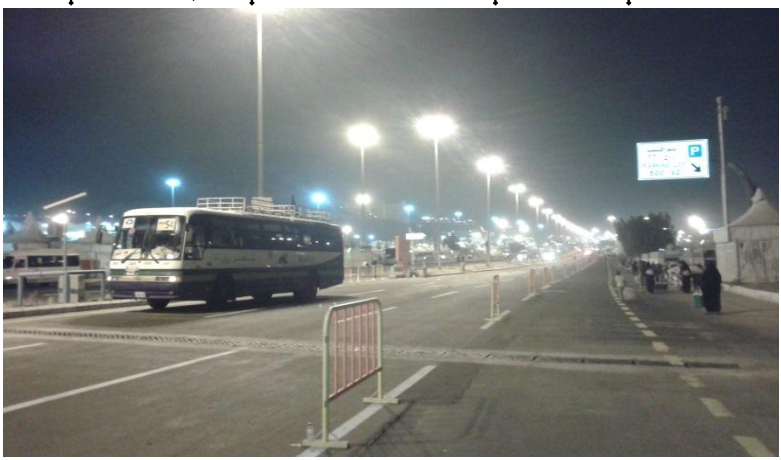

وروستي منزل ته کښته شو، ټول حاجیان لاندې منتظر دي، تــول پــه احرامونو کې، څوک ناست څوک ولاړ دي، لکه سپین ګلونه، زمونږ نوبت (۵۸) مکتب لا نه ښکارېده، بیا اتاق ته راوختو، مولوي صیب تــه مــې وویل، هر وخت چې پوخ نوبت راورسېده، بیا مو خبر کړه. اوس ساعت د شپې یوه بجه او شل دقیقې دي چې دغه یادښت مې ولیکه؛ دا مــهال مې اودس وکړ، دوه رکعته نفل مې وکړل او بیا مې نیت وکړ، منی شریف

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته د تګ شرایط داسې دي چې حاجي د ذوالحجې پر اتمه ورځ د حج په اراده په مسجدالحرام یا په خپل استوګنځي (مکه) کې په داسې توګه احرام تړي چې اول دې غسل یا اودس وکړي، احرام دې واغوندي او دوه رکعته نفل لمونځ دې وکړي، نیه ده چې په ژبه داسې نیت ووایي: ((اللهم اني اریدالحج فیسره لي و تقبل مني)): ای الله ما د حج اراده کړې ده، نو ته یې راته اسانه کړې او له مانه یې قبول کړې، بیا دې تلبیه ووایي. پر همدغه (۸) ورځ به د لمر تر ختلو وروسته منی ته لاړ شي، د ماسپښین، مازیګر، مابنام، ماسخوتن او سهار پنځه واړه لمونځونه دې په منی کې وکړي.

څو دقیقې وروسته یې په لوډسپیکر کې غږ وکړ چې (۵۸)

مکتب دې راکښته شي، موږ راکښته شو، خو مولوي صیب نیازی او نور حاجیان راځخه پاتې شول، په موټر کې پورته شو، څه کم درې بجې منی ته ورسېدو، هلته په ډېر ترتیب د چای او ځای بندوبست شوی و، موږ په (۲۷) مه کېړدی کې وو، خو خلک په ترتیب سره خېمو ته نه تلل،

(c) ketabton.com: The Digital Library

تورسرې (ښځینه) په جلا او نارینه په جلا کېږدیو کــې ځــای پرځــای کېدل، زمونږ ځینې ملګري په (۲۴) خېمه کې وو، هغوی وویل هلته مونږ سره لاړ شئ،، ځای شته، هلته لاړو، اکثره حاجیان پېژندګلو وختل، تولو ماسره یادګاري عکسونه واخیستل، بیا مو یو بل سره لږ خبــرې اتــرې وکړې، ساعت شل کم ځلور بجې دي چې دا یادښت مې ولیکه، تر دې وروسته د سهار لمانځه ته ځو او بیا کېدی شي خوب وکړو. منــی کــې لومړنۍ ورځ د تلې یا میزان (۱۰)مه د ذالحجې (۸) مه د پنجشــنې ورځ

شوه، تېره شپه مو ټوله په ویښه تېره کړه، تر ځلور بجو ویښ ناست وو. پنځه شپږ دقیقې تر (۵) تېرې وې چې سهار لمونځ مو د کېږدۍ ترځنګ په جماعت سره ادا کړ، بیا ببرته خپلو خپلو ځایونو ته راغلــو، د شــپې ځایونه ډېر تنګ وو، په ډېرې سختۍ دې ځان پر یو او بل اړخ اړولی شو، خو د نورو په اندول زما ځای بیا هم ښه و، د سهار تر لمانځه وروسته مې ټکنی ټکنی خوب وکړ یو وخت چې مې سترګې وغړولې نو د سهار (۹)

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیمې بجې وې، ځینې لا هم ویده وو او ځینې پاڅېدلي وو، زه هم د تشنابونو پر لوري لاړم، اودس مې وکړ او بېرته خپلې خېمې ته راغلم، اوس شل کم لس بجې دي. لا هم یو کتار حاجیان پر خوب ویده دي او ویښ یې په خپلو منځونو کې خپلو مجلسونو ته دوام ورکوي. څو شېبې وروسته ځینو ملګرو چای، خرما او کشمش راوړل، هغه مو وخوړل، بیا مو په خپلو منځونو کې پر ځینو مسایلو بحث وکړ، دې بحث ان د

ماسپښین تر لمانځه پورې دوام وکړ. حاجیان باید د عرفې شپه په منی کې په دعاګانو تېره کړي، د شپې تر تېرېدو وروسته د ذالحجې میاشتې پر نهمه ورځ چې د عرفې ورځ ده، تر لمر ختلو وروسته دې عرفات ته ولاړ شي، هلته دې د زوال تر وخته پورې د ضروریاتو لکه خوراک، غسل یا اودس څخه ځان خلاص کړي، تر زوال وروسته کله چې د ماسپښین وخت داخل شو، موذن اذان کوي، امام د حج د احکامو خطبه وایي، نو د ماسپښین فرض لمونځ دې د یوه په امامت او جماعت کبرا (لوی امامت) سره ادا کړي او د مازیګر لمونځ دې هم له امام سره په جماعت وکړي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

یانې دواړه لمونځونه دې د ماسپښین د لمانځه په وخت کې په مسجد نمیره کې ادا کړي، خو که له چا څخه له امام سره د جماعت کبرا لمونځ فوت شو، نو خپل لمونځ دې په خپلــو خپلــو وختونــو کــې وکــړي. د لمونځونو تر اداکولو وروسته دې د امکان په صورت کې جبل الرحمه ته لاړ شي او که قدرت یې نه درلود د عرفات په هرځای کې چې ودرېــږي صحیح دی، دعاګانې دې وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

منی شریف او د لومړي ماسپښین مازیګر او مابنام لمونځونه

د ماسپښین لمونځ مو همدلته په کېږدۍ کې په جماعت سره ادا کړ، تر هغه وروسته بیا یو شمېر حاجي صاحبان چې زما ادرس یې پیداکړی و، هغوی زما لیدو ته راغلل، له هغوی سره مې د هېواد د حال و احوال په باب د نظر تبادله وکړه. ټولو د یادګاري عکسونو د اخیستلو غوښتنه

کوله. دې کې اکثره هغه رسمي حاجیان شامل وو چې مورږ سره په دې (۵۸) مکتب کې وو او یا د ورځپرمه مکتبونو وو، ځکه دلتــه لــه نــورو ځایونو څخه راغلي افغانان چې په غرو او رغونو یې تر دې ځایــه یــانې

(c) ketabton.com: The Digital Library

منی شریف پورې ځانونه رارسولي شـامل نـه وو، هغـوی تـه دلتـه د داخلېدو اجازه نه وه.

د مازیګر لمونځ مو په خېمه کې د مولوي صیب عبیدالله نیازي پـه امامت ادا کړ، تر لمانځه وروسته بیا زه (یون)، حاجي نقیـب او یـو بـل حاجي صیب زمونږ خېمې ته مخامخ غره ته پورته شو، هلته چې وختو نو ګڼ شمېر افغانان، چې سپین احرامونه یې تړلي وو، پر مونږ راتول شول،

ډېر تود هرکلی یې وکړ، دوی د دوو غرونو ترمنځ په ناو کې ځادرونه او جاینمازونه اوار کړي وو، اکثره د ننګرهار د خوږیانو اوسېدونکي وو، یو په کې د بغلان شینواری او بل د پښتونخوا د بونیز اوسېدونکی و، هغوی سره مو یوه شپه پنجه ګپ ولګاوه، هغوی اکثره له (حایل) څخه چې لـه دې ځایه نږدې (۹۰۰) کیلو متره لرې دی، راغلي وو او اکثرو یـې (۷۵)

(c) ketabton.com: The Digital Library

کیلو متره پلی مزل وهلی و، پښې یې تناکې او شوندې یې وچې وې، خو د ډېرې قوي ارادې خاوندان وو، ویل یې دوه تنه راځخه په لاره کې په غره کې پاتې شول، شاید تلف شوي وي.

ماښام لمونځ مو هم د کېړدۍ ترځنګ په جماعت سره اداکړ، بیا ملاصاحب د منی شریف په باب معلومات ورکړل، ویې ویل حضرت محمد(ص) وفرمایل، په منی کې مسجد الخیف موقعیت لري، په دې کې (۷۰) پیغمبرانو لمونځ کړی او همدلته دفن شوي دي، ځینې نور روایتونه بیا وایي چې نه یوازې (۷۰) انبیاوو دلته لمونځ کړی، بلکې سرور کاینات هم دلته لمونځ کړی دی. ابراهیم علیه السلام الله تعالی څخه پوښتنه وکړه، چې د (خلیل) او (حبیب) ترمنځ څه توپیر دی؟ الله تعالی ورته وویل چې خلیل هغه چاته ویل کېږي چې خدای یادوي او حبیب هغه چاته ویل کېږي چې د الله محبوب وي؛ الله تعالی یې یادوي. بل مسجد (بیعه) هم همدلته واقع دی، دلته (۸۳) انصارو پیغمبر(ص) ته دعوت ورکړ چې د مدینې خلک تاسره مینه لري او ستا نبوت مني، تاته دعوت درکوي چې مدینې ته تشریف راوړې، مدینې ته حضرت رسول الله(ص) دعا کړې او مکې ته ابراهیم خلیل الله دعا کړې، نو ځکه همدا اوس په دې ځای کې د دنیا هر ډول نعمتونه مور ته میلاوېږي. یوه ورځ پیغمبر(ص) له لارې تېرېده، یو یهودي یوه هوسۍ په خپل انګړ کې تړلې وه، هوسۍ پر پیغمبر(ص) غږ وکړ چې درې بچي مې راځخه په ډاګ کې پاتې دي، زما تضمین وکړه چې له دې یهودي خلاصه شم، خپلو بچو ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

شیدې ورکړم او بیا به بهرته ورته راشم، د خدای پیغمبر د یوه روایت له مخې د هوسۍ پیسې ورکړې او هغه خوشې شوه، خپلو بچـو تـه یـې شیدې ورکړې، د بل روایت له مخې د خدای(ج) پیغمبر د هغې تضمین وکړ او هغه خوشې شوه، کله چې هوسۍ په ډاګ کې ګرځېده، نو ویل به یې لا اله الا الله محمدرسول الله.

د منی بل حرمت دادی چې (مسجدالکفش) په کې دی، ملا صاحب وویل د خدای پیغمبـر وویـل، کـه زمـا لـه امـت څخـه څـوک یـوه

حرامه مړۍ وخوري نو څلوېښت ورځې یې عبادت نه قبلېږي. د منی بل فضیلت دادی چې د اسمعیل علیه السلام د قربانۍ ازموینه دلته تېـره شوې ده او د منی بل فضیلت دادی چې هره دعا دلته قبلېږي، نو تاسې باید خپل وطن افغانستان ته دعا وکړئ، بیا نورې دعاګانې وکړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مابنام او ماسخوتن د لمانځه ترمنځ مو د (۵۸) مکتب مخې ته پر غځېدلي سړک، لږ پلی مزل وکړ، ځان ته مې یــوه جــوړه پلاســتیکي څپلکې واخیستې، پیسې یې هم یو ملګري ورکړې، لس ریاله. بیا بېرته راغلو، د ماسخوتن لمونځ مو په خپله خېمه کې ادا کړ او تر هغه وروسته مو یوځل بیا د ښې ډوډۍ د پیداکولو په نیت د عمومي ســړک غــاړې ونیوې، هر چېرته دیګي بار وو، تور پوټکو مېرمنو پــه کــې وریجــې او غوښې خرڅولې، خو چې د هغو د نظافت حالت مو وکوت، له ما سره د

تللو ملګرو یوه هم ورته اشتها رانغله، د سړک پر سر بیا له ګــډ شــمېر افغانانو سره، چې له بېلابېلو ناقانونه لارو منی شریف ته داخل شوي وو او سبا له همدې ځایه عرفات شریف ته تلونکي وو، مخامخ شوو، اکثرو د عکسونو د اخیستلو غوښتنه کوله، ګنو سره مــو یادګــاري عکســونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

واخیستل. لس لس نیمې بجې بېرته خپمې ته راستانه شو، دلته مولوي صیب ګل احمد صدیقي چکري د حج او د حج د راتلونکو ورځو په باب یو لارښود راکړ چې دلته یې مهمې برخې را اخلم:

د حج لارښود:

د حج ډولونه:

حج په درې ډوله دی: ۱- قران حج ، ۲- تمتع حج ، ۳- افراد حج. تر ټولو ښه قران حج دی. تر هغه وروسته تمتع حج ښه دی او بیا افراد حج ښه دی. لکه څنګه چې په تمتع حج کې حاجیانو ته اسانتیاوې زیاتې دي، نو له دې کبله د تمتع حج د اداکولو ترتیب بیانوو. په تمتع حج کې تر ټولو لومړی عمره اداکېږي، د عمرې د اداکولو طریقه په لاندې کلمو کې بیانېږي:

که چېرې کوم حاجي د ذوالحجې اتمې ورځې څخه مخکې مکې مکرمې ته لاړ شي، باید لاندې ټکي په نظر کې ونیسي (البته د عمرې د ادا کولو لپاره):

۱- د حج تر ورځو مخکې باید غسل وکړي او احرام واغوندي.

۲- دوه رکعته نفل لمونځ په داسې طریقه اداکړي چې په اول رکعت کې دې سوره الکافرون ووایي او په دویم رکعت کې د سوره اخلاص لوستل بهتر دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳- تر لمانځه وروسته دې سم لاسي سر لوڅ کړي او د عمرې نیت دې وکړي، نیت (ای الله تعالی زه د عمرې د اداکولو اراده لرم، هغه ماته اسانه کړې او زما له خوا یې قبوله کړې) اَللّٰهُمَّ اِنِّی اُرِیدُ الْعُمْرَةِ فَیَسِّرْهُ لِیْ وَ تَقَبَّلْهُ مِنِّیْ.

۴- کله چې مو له باب سلام څخه پر بیت الله شریف باندې نظر ولګېد: الله اکبر لا اله الاالله (درې ځله ووایي)

۵- له حجرالاسود څخه دې طواف په دغسې ترتیب شروع کړي چې چپې خواته یې بیت الله شریف وي او هر ځل چې حجرالاسود ته رسېږي لاسونه دې پورته کړي او الله اکبر لا اله الاالله دې وایي او اووه شوطه (دورې) دې پوره کړي.

۶- دوه رکعته لمونځ دې په ابراهیم مقام کې په داسې طریقه ادا کړي چې په اول رکعت کې دې سوره الکافرون ووایي او په دویم رکعت کې سوره اخلاص لوستل ښه دي.

۷- د زمزم ځاه ته دې لاړ شي او د زمزم اوبه دې وڅښئ او پر ځان باندې دې هم د زمزم لږې اوبه واچوي.

۸- د صفا باب (دروازې) څخه دې صفا ته لاړ شي اووه دورې دې داسې پوره کړي چې له صفا څخه شروع او پر مروه ختمې شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹- د سر وېښتان دې وخريي او يا دې لنډ کړي او د احرام جامې دې وباسي خپلې جامې دې واغوندي.

عمره پوره شوه د ذوالحجې تر اتمې کولای شي هره ورځ نفلي طواف وکړي.

د حج نيت:

اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اُرِيْدُ الْحَجَّ فَيَسِّرْهُ لِيْ وَتَقَبَّلْهُ مِنِّيْ.

(ای الله(ج) زه د حج د اداکولو اراده لرم، هغه ماته اسانه کړې او زما له خوا يې قبول کړې.

د حج لومړۍ ورځ- د ذوالحجې اتمه:

۱- غسل وکړئ او که نه اودس هم کافي دی.

۲- د سهار تر لمانځه وروسته احرام وتړئ چې په کوم تعميـــر کـــې ياستئ.

۳- دوه رکعته نفل لمونځ وکړئ.

۴- دحج نيت وکړئ.

۵- د ماسپښين تر لمانځه مخکې منی ته لاړ شئ.

۶- په کثرت سره تلبيه وايي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷- په منی کې د ماسپښین، مازیګر، مانښام، ماسخوتن او د سهار لمونځونه وکړئ.

۸- ټوله شپه په منی کې قیام وکړئ (واوسئ).

د حج دویمه ورځ- د ذوالحجې نهمه:

۱- تر لمر خاته وروسته له منی څخه عرفات ته لاړ شئ.

۲- د سهار او ماسپښین لمونځونه په عرفات کې وکړئ.

۳- تر لمر پرېواته پورې په عرفات کې قیام وکړئ (واوسئ).

۴- په عرفات کې د مانښام لمونځ مه کوئ.

۵- تر لمر پرېواته وروسته مزدلفې ته لاړ شئ.

۶- د مانښام او ماسخوتن لمونځونه یوځای په مزدلفه کې وکړئ.

۷- اویا (۷۰) کانې له مزدلفې څخه راواخلئ.

۸- ټوله شپه په مزدلفه کې قیام وکړئ (واوسئ).

د حج دویمه ورځ پوره شوه.

د حج دریمه ورځ- د ذوالحجې لسمه:

۱- تر لمر خاته وروسته له مزدلفې څخه منی ته لاړ شئ.

۲- غټ شیطان په اوو (۷) کانو وولئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳- قرباني وکړئ.

۴- د سر وېښتان وخریوئ او یا یې لنډ کړئ.

۵- احرام مو خلاص کړئ.

۶- په مکه مکرمه کې مسجدالحرام ته لاړ شئ.

۷- د زیارت طواف وکړئ.

۸- په ابراهیم مقام کې دوه رکعته واجب لمونځ د (فرضي طــواف) لمونځ وکړئ.

۹- د زمزم اوبه وڅښئ.

۱۰- د صفا او مروه په منځ کې سعي (منډې) وکړئ.

د حج درېیمه ورځ پوره شوه.

د حج څلورمه ورځ- د ذوالحجې یوولسمه:

۱- په مکه مکرمه کې قیام مه کوئ (مه اوسئ) بیا منی ته لاړ شئ.

۲- تر زوال (غرمې) وروسته د درېو شیطانانو ویشتلو ته لاړ شئ.

۳- درې واړه شیطانان په اوو، اوو (۷،۷) کانو وولئ (خو له وړوکــي شیطان څخه یې شروع کړئ).

۴- د عبادت کولو لپاره منی کې قیام وکړئ (واوسئ).

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حج څلورمه ورځ پوره شوه.

د حج پنځمه ورځ- د ذوالحجې دولسمه.

۱- تاسې په منی کې یاست.

۲- تر زوال (غرمې) وروسته درې شیطانانو ته لاړ شئ.

۳- درې واړه شیطانان په اوو، اوو (۷،۷) کانړو وولئ.

۴- تر لمر پرېواته مخکې مکې مکرمې ته لاړ شئ.

۵- د وداع (رخصتی) طواف وکړئ.

۶- له مکې مکرمې څخه حرکت وکړئ.

حج پوره شو.

یادونه: د وداع طواف چې واجب دی هغه وخت کېږي، کله چې لـه مکې مکرمې څخه خپل هېواد ته راځئ او یا د مدینې منورې په طـرف حرکت کوئ.

***

د شپې ناوخته مې څو رکعته نفل لمونځ وکړ او بیا د خوب پر لوري لاړم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عرفات پر لوري

د تلې یا میزان (۱۱) مه د اکتوبر (۳)مه او د ذوالحجې (۹)مه نېټه د جمعې مبارکه ورځ وه، د سهار درې بجې او شل دقیقې وې چې له خوبه پاڅېدم، اودس مې وکړ، بیا مې څلور رکعته نفل لمونځ وکړ، بیا سهار پنځه بجې او پنځه دقیقې مو د سهار لمونځ د خېمې ترڅنګ په جماعت

سره ادا کړ امام نن ورځ عرفات ته د تګ ټول پلان او جزیات څرګند کړل او بیا ېېرته مزدلفې ته د راتګ جزیات، دا یې هم وویل چې نن شپه په مزدلفه کې تېروو او سبا ته غټ شیطان ولو، نو ځان سره غټ بیکونه مه وړئ، هلته د شیطان د ویشتو پرمهال پولیس درڅخه بکسونه او

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیکونه ټول اخلي، بیا به حیران یاست چې څه وکړو؟ ما سره چې یو وړوکی بیک و او د یادښت کتابچه، چې د سفر ټول جزیات مې په کې لیکلي وو او دا مهال (۸۶) مخه ډک شوي وو. او همدارنګه ټیب لیټ

چې د سفر ویدویي او نور عکسونه مې په کې اخیستي وو، حیران وم چې ځان سره یې یوسم که نه؟ هلته یې د شیطان د ویشتو پرمهال پولیس وانخلي او که دلته یې پرېږدم نو دلته خپمه کې یې څوک وانخلي،حج ته تر راتګ وروسته دا د حج په باب زما ټوله معنوي پانګه وه او بیا لیکل یې هم راته ممکن نه وو، ځکه چې تر دې مهاله مې ګام پر ګام خپل سفر تعقیب کړی و. توکل مې پر خدای وکړ، دواړه مې د غاړې په بیک کې کېښودل او د ورځني حالت په شان مې ځان سره راواخیستل.

د جمعې ورځ وه سهار (۶) بجې مو له خپلې خپمې څخه حرکت وکړ، تر نږدې (۴۵) دقیقې مزله او ځند وروسته ریل ستېشن (اورګادي

(c) ketabton.com: The Digital Library

تمځي) ته ورسېدو، په ریل کې د ګڼې ګوڼې د طبیعي حالت په شتوالي کې عرفات ته راورسېدو، ساعت (۸) بجې او (۱۵) دقیقې وې، په خپلو خپلو خېمو کې ځای پرځای شو، کله چې د خیمې په یــوه کــونج کــې

کېناستو نو د څو تنو حاجیانو بیا ماته پام شو، راغلل ستړي مشي یــې راکړل، ټول بلدي وو، د لغمان وو، ښاغلی شاه اغا، حاجي خان، حاجي فرید، قاضي نورالله، عزت الله او نور دوستان په کې شــامل وو، هغــوی سره څو شېبې کېناستو، د وطن د حالاتو په باب مو لنډې خبرې وکړې، د هېواد د ابادۍ لپاره مو دعا وکړه، بیا مو لږ چــای وڅښــه، تــر هغــه وروسته مې څلور رکعته نفل لمونځ وکړ. ګرمي تر نورو ځایونو دلته ډېره وه، په خېمه کې برېښنا نه وه، خو کله کله په کې یخ شــمال د ګرمــۍ تاثیرات راکمول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عرفات او د جنت یوه وړه نداره

ملایان چې د جنت کوم صفتونه کوي او له کوچنیتوبه بیا تر دې دمه د هر مسلمان انسان په ذهن کې وي، هغه صفتونه اکثــره ددې دنیــا د نعمتونو په مقیاس د جنت تعریف او توصیف دی، خو د خــدای تعــالی شان دومره لوړ دی چې لا هم مورږ د جنت د نعمتونو واقعي تصور نه شو کولای، کله چې د غرمې د ډوډۍ وخت شو، نو د عرفات په سره دښته

کې د خدای د نعمتونو باران اوربده، یخې اوبه، ډول ډول جــوس، ډول ډول کېکونه، وریجې، غوښې، کښنو، مالټې، شیدې، مستې، کېلې او څه شی چې د ملایانو په ذهن کې ګرځېدل، هغه ټول زمورږ مخې ته ایښــي

(c) ketabton.com: The Digital Library

وو، ملایانو رښتیيا ویل چې په حج کې حاجیان د خدای مېلمانــه وي، رښتیا هم د خدای دسترخوان دلته دومره لوی او پراخ و چې د نعمتونو پرې حساب نه و، نه یوازې د نعمتونو حساب نه و، بلکې کتاب یې هم نه و، په دې مانا چې چا پیسې نه ورکولې، دا ټول شیان وړیا وو، دا د هغو کسانو له خوا سبیل (وړیا) و چې خدای(ج) پرې لازیات خپل نعمتونــه

لوروله وو، موټر بس موټر بس خوراکي مواد راتلل، په میلیونو خلکو ته رسېدل، هېڅ تن وړی پاتې نه شو، ځینو کسانو چې سولې یې وړې وې، کارتن کارتن مواد د ځان ترځنګ ایښي وو، خو کله چې تــرې راتلــل، همداسې ترې پاتې شول، خو څه شی کم نه شول، ما خپلو ملګــرو تــه وویل کولې چې دلته داسې حال دی نو جنت کې به څه حال وي؟ راځئ چې د خدای همغې لارې ته ځان سم کړو چې خدای پرې خوشالېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ماسپښین لمونځ او د عالمانو ترمنځ د نظر اختلاف

په اکثرو کتابونو کې راغلي چې د عرفات پر ورځ به د ماسپښین او مازیګر لمونځونه په قصر اجرا کوئ او یو ځای به یې کــوئ، خــو زمــوږ احنافو ملایانو بیا ویل چې موږ په مکه مکرمه کې مقیم یو او عرفات د

مکې معظمې برخه ده، نو ځکه موږ لمونځ په قصر نه کوو او یوځای یې هم نه کوو، پوره یې کوو او جلا جلا یې کوو. عیناً لکه په عادي ورځو کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د ماسپښین او مازیګر لمونځ جلا جلا په جماعت سره اداکېږي. ځرنګه چې د عرفې ورځ د جمعې له ورځې سره برابره شوه، نو دجمعې لمونځ خو هسې هم دوه رکعته په جماعت سره اداکېږي، نو دې کې بیا هم ملا صاحبانو وویل چې په عرفات کې خو د جمعې لمونځ نه کېږي، د جمعې لمونځ خو په ښاریو او ابادیو کې کېږي، دا خو دښته ده، نو ځکه دلته د جمعې لمونځ هم نه شو کولای، تر اختلافاتو وروسته پرېکړه پر دې وشوه چې لمونځ به په جماعت سره د نورو ورځو په شان کوو، د ماسپښین لمونځ مو همدلته په عرفات کې د غوړېدلو خپمو تر سیوري لاندې په داسې ډول ادا کړ چې د ځلورو پنځو خپمو ځوړند ترپالونه یې سره لرې کړل، د یوې نوې کېږدۍ بنه یې ورکړه چې

نږدې زر دولس سوه کسان په کې ځایېدل. لمونځ مو ادا کړ، په اکثرو خپمو کې همدا بنه غوره شوې وه، مورږ د عرفات غونډۍ ځخه لرې څه لرې وو، (نمیره مسجد) ځخه هم مورږ لرې وو، نمیره جومات د عرفات

(c) ketabton.com: The Digital Library

لویدیځه برخه کې موقعیت لري، رسول اکرم(ص) په کې د ماسپښین او مازیګر لمونځونه په قصر او جمعې سره ادا کړي دي، نه یوازې موږ، بلکې نور په لکونو حاجیان هم لرې وو. د عرفان غونډۍ (جبل رحمه) شاوخوا خېمې لګېدلې دي. د عرفات ساحه معلومه ده، ددې ساحې په داخل کې وقوف (ودرېدنه) معلوم دی. د عرفات د ساحې د داخل په هره ساحه کې وقوف اجراکېږي، دا ساحه یې په مشخصو علایمو بېله او په نښه کړې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د محشر یوه ښلګه

کله چې د ماسپښین لمونځ ادا شو، نو سملاسي ملا صاحبان واعظ ته پورته شول، ټولو مسنونې دعاګانې او همارنګه واعظونه پیـــل کـــړل. دوی وویل چې دا ځای خدای(ج) ته د زاریو، تضرع او دعا غوښتلو ځای دی، دلته هر ډول دعا قبلیږي، نو په ډله ییز ډول دعاګانې کـــوو چـــې خدای زموږ دعاګانې قبولې کړي. د مولوي صیب (عبـــدالله) او مولـــوي

صیب (ګل احمد صدیقي چکري) په خبرو او دعاګانو کې دومره قوت و، چې ولاړ ټول حاجیان یې داسې وژړول چې تا به ویل د محشر ورځ ده،

(c) ketabton.com: The Digital Library

هېڅوک په خود نه و، هېڅوک نه پوهېدل چې چېرته دي، هر سړی له ځانه جلا شوی و، یوازې پورته یې کتل، د هر چا له سترګو د اوښکو سېلاب راروان و، څوک نه پوهېدل چې ګرمي چېرته ده او یخني چېرته ده، ما خو خپله دومره وژړل چې نه پوهېدلم، چېرته یم، له کوچنیوالي بیا تر دې دمه چې مې څه کړي وو، یوځل بیا مې په ذهن کې تېرو ببر شول، پر کړیو ګناهونو مې توبه وایستله، پر هغه ورځ چې مې د خدای(ج) پر کور خپل تندی او زړګی کېښود او بیا دلته ډېر په زغرده مې وژړل، ما ونه ژړل، چا وژړولم، د قیامت ورځ راپه یاد شوه، هلته به هر

سړی ځانته ځانته خپل غم ژاړي، هېڅوک د چا په درد نه خوري، هېڅوک له چا سره مرسته نه شي کولای، دلته هم همغه شان یوه شېبه وه، انسان دلته ځان داسې یوازې احساسوي، لکه چې هېڅوک نه لري، یوازې خدای یې ور په یاد وي او د خدای رسول. حضرت محمد(ص) همدلته د (حجة الوداع) وروستۍ خطبه وویله او همدلته یې بشریت ته خپل وروستی پیغام پرېښود. د خپل امت د ښېنې لپاره یې الله تعالی ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دعا لاسونه پورته کړل او ویې ویل چې زه به پر راتلونکي کال تاسو په منځ کې نه یم الله تعالی دا ایتونه نازل کړل: (اَلْیَوْمَ اَکْمَلْتُ لَکُمْ دِینَکُمْ وَاَتْمَمْتُ عَلَیْکُمْ نِعْمَتی وَرَضیتُ لَکُمُ الْاِسْلامَ دیناً...) دا یې د خپل حبیب په خوله بشریت ته اعلان کړل او د خدای رسول وویل چې ستاسو دین مکمل شو او حاضرینو ته یې وویل چې تاسې په دا پیغام غایبینو ته رسوئ او هغوی به یې نورو ته.

کله چې به واعضانو د مقبول رسول(ص) مبارک نوم واخیسته، نو له درود سره به د ژړا یوه څپه یوځای شوه، هېڅا ځان نه شو

تینګولای، دعاګانو ان د مازیګر تر لمانځه پورې دوام وکړ، د هېڅا ژړا نه ودرېدله، مازیګر لمانځه ته څو دقیقې پاتې وې چې تولو د افغانستان د ابادی، سولې، امن او د افغانانو د اتحاد او اتفاق لپاره دعا وکړه، د

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسلامیت د ویښتابه او د دښمنانو له شر څخه د مسلمانانو د خلاصون لپاره دعا وشوه، کله چې دعا خلاصه شوه، نو زړه مې دومره سپک شو چې تا ویل د کلونو کلونو بار مې له اوږو اوچت شو، ځان مې ډېر راحت احساس کړ، لکه څوک چې یوې نوې نړۍ ته داخلېږي، یا هم له مـــوره نوی تولد شوی وي او نړۍ ته یې نوې نوې سترګې غړولې وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مزدلفې شپه

د مازیګر تر لمانځه وروسته په عرفات کې تر هغه پاتې شو چې لمر ښه پرېوزي او تیاره خوره شي، تر هغه وروسته د اورګاډي تمځي ته راغلو، ښه په تکلیف او تر اوږده انتظار وروسته، تر اورګاډي ورسېدو، دلته بیا هم (۴۵) دقیقې معطل شو، کار منظم نه برېښېده ځکه چې دا د اورګاډي لومړی کال و چې فعال شوی و. ټول ښه ستړي وو، کله چې

اورګاډي ته وختو نو تر (۱۵-۲۰)دقیقو مزله وروسته مزدلفې ته ورسېدو،

(c) ketabton.com: The Digital Library

څوک چې په اورګاډي کې راغلي وو، نو د یوه غره څنډې ته په یوه نسبتاً اوار ډګر کې پلي شول، د مانښام او ماسخوتن لمونځ مو پر یوه وخت په ترتیب سره له کوم قصر پرته ادا کړ، مزدلفه هغه ځای دی چې حاجیان د عرفات تر اقامت وروسته ورته راځي، د ذوالحجې لسمه شپه په کې تېروي، د مانښام او ماسخوتن لمونځونه په یو اذان او دوو اقامتونو ادا کوي او شپه هم دلته تېروي، لکه چې الله(ج) فرمایي: {افَإِذَا أَفَضْتُمْ مِنْ عَرَفَاتٍ فَاذْكُرُوا اللَّهَ عِنْدَ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ وَاذْكُرُوهُ كَمَا هَدَاكُمْ} ژباړه: ((کله چې تاسې له عرفاته راوګرځېدئ، نو الله(ج) به په مشعرالحرام کې له لارښوونې سره سم یاد کړئ.)) د مشعرالحرام حدود د لوحو په واسطه ښودل شوي دي، د مشعرالحرام مسجد هم همدلته موقعیت لري. زمونږ د علماوو ترمنځ د لمانځه د اداکولو پر طرز هم اختلاف و، خو یو ملا دمخه شو او نورو ورپسې اقتدا وکړه. تر لمانځه وروسته د ځای د پیداکولو په لټه کې شو. د پښې ایښودلو ځای نه و، د همدې میداني په یوه کونج کې مو چې شاته یې غر او بل کونج ته یې د عرب حاجیانو لپاره یوه جلا کړې څنډه وه او پرده دېوال ترې راتاو و، ځای پیدا کړ. دلته یوه سره غالۍ غورېدلې وه، یو پنجابی ناظم پرې ناست و، خلک یې خپلې خواته نه پرېښودل، شپه هم پخه وه، تیاره هم وه. مورږ هم ښه د مزې ستړي وو، مورږ سره یو پلاستیکي جاینماز و، کسان دوه وو، زه او عزت الله حاجي دواړه پر یوه نه ځایېدلو، هغه لاړ ډېر وګرځېد چې بل جانماز یا څکالی پیدا کړي، پیدا یې نه کړ، بیا زه لاړم، زما مخې ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

حاجي صیب (رسول هوتخپل) راغی، هغه وویل: څه کـوې؟ مـا ویـل دغسې مشکل دی، هغه وویل زه خپل ځادر درکوم، هغه له خپل ځایه ځادر راکړ، کله چې د عزت الله څنګ ته لاړم، هغه ته مې وویل دغه دی ځادر مې پیدا کړ، هغه هم خوشاله شو، تر دې دمخه نو ما حاجي عزت الله ته وویل هغلته څه ښه سره غالۍ ده، پر دغه چې یې پرې ایښي وای، څه ښه خوب به مو کړی وای. عزت الله خان پنجابي ته وویل، خو هغـه ورته وویل، نه دلته اجازه نه شته، په ډېره قهرجنه لهجه یې وویل، کله چې هغه ته ما ځادر یوړ، نو پر دې غالۍ د پنجابي پرځای یو بـل کـس ناست دی، توره تیاره وه،ماته رانږدې شو ویې ویل: یون صیب نه یې؟ ما

ویل یم، بیا یې وویل هله راځئ پر دې غالۍ ویده شئ، ما ویل نه همـدا ځای سم دی. په زور یې غالۍ ته بوتلو، دې وخت کـې همغـه پنجـابی

(c) ketabton.com: The Digital Library

راغی، برګ برګ یې وکتل، ده ورته ویل ته جګ شه هلته کښنه! له غالۍ یې څنګ ته کړ، زمونږ پر پلاستیکي جاینماز یې څملاوه، ورته یې وویل چې دا زما ملګري دي، بیا ژر لاړ یخې اوبه او جوس یې راوړل، بیا یې کیسې راسره شروع کړې، چې زه د ننګرهار یم، نوم مې (خیال ولي) دی، دلته عربو سره کار کوم، دا کمپ د هغو عربو لپاره دی چې دلته حج ته راځي، زما کفیل د حج کارونه کوي، دا وخت مې کتل چې یو ځوان عرب راغی، ده ویل دا زما کفیل دی، هغه ته یې زه معرفي کړم، هغه ډېر خوشاله شو، ما ته یې وویل زما مېلمه شه، ما ویل اول ته زما ډوډۍ وخوره بیا به زه درسره لاړ شم، ما ویل زمونږ دود دی چې اول مونږ ډوډۍ ورکوو، دې باندې هغه نور هم خوشاله شو، دې وخت کې بل عرب راغی،

دې عرب زه هغه بل ته معرفي کړم هغه لږ لږ په انګرېزي هم پوهېده،

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو (خیـــال ولي) عربي ترجمه هم کوله، تر یوه وخته خیال ولي او عرب سره ناست وم، خیال ولي راته وویل هر کله چې دې خوب راغی، ویده شه دلته درته څوک مزاحمت نه شي کولای. په همدې کې رابانـــدې د خوب څپه راغلې وه. خو تر دې دمخه مې (۷۰) کاني راټول کړي وو او په بوتل کې مې اچولي وو. ملایانو ویل کاني باید د لوبیا تر دانې غـــټ او د نخودو تر دانې واړه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د جمرو (شیطانانو) د ویشتلو تیاری

د میزان (۱۲)مه د اکتوبر (۴)مه او د ذوالحجې (۱۰)مه نېټه د شنبې ورځ وه، د سهار لمونځ مو په جماعت سره ادا کړ، امام وویـل چـې تـر لمانځه وروسته همداسې ورو ورو حرکت کوو، د اورګاډي د سټېشن پر لوري، د لمر له راختلو سره باید مورِ هلته (د جمرو ویشتلو ځای) ته تیار

ځان ورسوو، لومړی غټ شیطان ولو او بیا قرباني کوو، تر هغه وروســته بیا سر خرییو او ځان له احرامه باسو، بیا هر سړی کولای شي په شخصي لباس کې فرضي طواف او سعي اجرا کړي. سهار تر لمانځه وروسته ټول حاجیان راجمع شول، د افغانستان بیرغ مو مخکې و، مورِ ټول ورپسې وو، تر شل پنځه ویشتو دقیقو مزلـه وروســته د اورګـاډي تمځـي تـه ورسېدو څو دقیقې مو نور هم انتظار وکړ، بېه په منظم ډول او په ترتیب

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره اورګاډي ته پورته شو او د جمرات (د شیطانانانو ویشتلو ځای) پـر لوري مو حرکت وکړ، تر لس پنځه لس دقیقې مزله وروسته (جمـرات) تمځي ته ورسېدو، د شیطان ویشتلو لپاره یې منظم سیستم جوړ کړی، پنځه منزله، لویې لارې یا سړکونه چې په لکونو خلک په کې پـر یـوه

وخت تګ کولای شي، دخولي لاره یې یوه او خروجي یې بلـه وه. کلـه چې د جمرات تمځي ته ورسېدو، نو ګورو چې په لکونو حاجیان د غټ شیطان د ویشتلو لپاره راروان دي. پخوا دلته دومره اسانتیاوې نه وې، دلته به د ګنې ګونې او بې نظمۍ له امله هر کال په سلګونو حاجیان تلف کېدل، خو اوس ډېره اسانتیا رامنځته شوې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غټ شیطان ویشتل او بیا قرباني

عرفات کې د ورځې او په مزدلفه کې د شپې تر تېرولو وروسته لومړي مراسم د غټ شیطان ویشتل دي، چې د لمر تر راختلو وروسته پیلېږي او د لمر تر غروبه دوام کوي. مونږ دویم پوړ ته د غټ شیطان د ویشتلو لپاره لاړو، کله څه هم ګنه ګونه ډېره وه، خو کار

منظم و، له لومړي او بیا له دویم شیطانه تېر شو. له بوتله مې (اوه) پاخه کانې راوایستل او کله چې غټ شیطان لعین ته ورنږدې شوم، نو په بسم الله او الله اکبر ویلو سره مې پرې ګوزارونه پیل کړل، اوه ګوزاره مې مسلسل وویشت، دا مهال نو دلته د کانو داسې باران و چې ته به وایې په بتې کې پولې پخېږي، تر هغه وروسته په خروجي لاره د مکې په طرف پر غځېدلي سړک لاړو، مومند صیب ته مې زنګ وواهه چې له شیطان

(c) ketabton.com: The Digital Library

څخه مې دوړه پورته کړه، اوس قرباني وکړه، هغه وویل پنځه لس دقیقې وروسته احوال درکوم، پنځه لس دقیقې چې پوره شوې بیا یې وویل، لږ صبر وکړه، د قربانۍ ملګري راته احوال راکوي، دې کې نو ما د عمارې پر لوري خپل پلي مزله ته دوام ورکاوه، تر یوه ځایه چې لاړم نو ښه ستړي شوم، نږدې (۱۵) دقیقې پلی مزل به مې کړی وي، موټروان نارې کړې حرم، حرم... دېرش دېرش ریاله یې اخیستل، د حرم موټر کې ځکه وختم چې له هغه ځایه مې عماره پیداکولای شوه، په احرام کې حرم ته ځکه د طواف لپاره نه ورتلو چې قرباني مو نه وه کړې او سرونه مو نه وو خریلي. له حرم نه پلي د عمارې پر لوري راغلم، کله چې

عمارې ته نږدې شوم، نو مومند صیب زنګ وواهه، قرباني وشوه، وېښتان وخرییه.

د قربانۍ ډګر ته خپله هم تللی شې او هم د خپل شریک له لارې قرباني کولای شې. نو ځکه خو مومند صیب زما لپاره قرباني وکړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مومند صیب راته وویل سلماني ته به ووایې چې وښتان دې له ښې خوا څخه وخریي، زمونږ عماري سره نږدې لانـدې د ســړک پــر ســر د سلماني دوکان و، هېڅوک نه و، ښه فرصت و، ژر لاړم، سر مې په چړې وخریه ما ویل څو کېږي، ده وویل (عشرین) یانې شل ریاله، شل ریالــه مې ورکړل، سلماني ته ناستې مې لږه ستړیا هم وایستله او تــر پنځــه دقیقې پلي مزله وروسته عماري ته ورسېدم، دلته نو داسې چوپتیا ده چې تر ما دمخه ایله که دوه درې حاجیان راغلي وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ماسپښین لمونځ او فرضي طواف

کله چې اتاق ته راغلم نو ژر تشناب ته لاړم، ځان مې لـه احرامـه خلاص کړ، غسل مې وکړ، جامې مې واغوستلې، خپل چپرکټ کې مـې پښې وغځولې، ستړیا مې یوځه ووته، نیم ساعت بـه ناسـت وم، چـې ساعت ته مې پام شو یوولس بجې وې، ژر مې د حرم شریف پـر لـوري حرکت وکړ، پوره دولس بجې د ملک فهد دروازې له لارې مسجدالحرام ته داخل شوم، د مسجد داخل کې هوا یخه وه، سنت مې وکړل، جمـع تیاره شوه، لمونځ مې په جماعت سره ادا کړ، بیا مې د جنـازې لمـونځ وکړ، بیا مې سنت ادا کړل، بیا مې لږه دمه ووهله، دا ځل نو ما د غـاړې بیک ځان سره نه و وړی، ځکه چې ویل یې هلته د ګنې ګونې له املـه

کځوړې، بیکونه او نور نه پرېږدي، یوازې د غاړې دسمال راسره و. تر لږې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دمې وروسته مې د طواف نیت وکړ، څپلکې مې په لاس کــې ونیــولې، هېڅ شی نه پیدا کېدل، چې دا په کې واچوم، دې وخت کې یــو ســړي تش پلاستیک راکړ، چې دې کې دې څپلکې واچوه، دومــره خوشــاله شوم چې دېره غته تحفه یې راکړې وي، څپلکې مــې پلاســتیک کــې واچولې د غاړې په دسمال کې مې غوټه کړې، تر شا مې ټینګې وټرلې او د خدای له کوره مې طواف ته ځان تیار کړ، هوا سخته ګرمــه وه، ګنــه ګونه هم زیاته وه، په سخته ګرمۍ کې مې اوه دورې پوره کړې، تر نورو طوافونو دا سخت ځکه و چې یو خو دېره ګرمي وه او بل زیاته ګنه ګونه. تر طواف وروسته مې دوه رکعته لمونځ اداکړ او بیا د صفا او مروا غونډیو خواتــه راغلــم، دلتــه مــې اوه شــوطه (ګردشــه) پــوره کــړل،

دلته که څه هم هوا یخه وه، خو ګنه ګونه دلته هم دېره وه، مرمر دېرې هم یخې وې، اوه شوطه مې پوره کړل خو بیا مې هم په زړه کې وسوسه پیدا شوه هسې نه چې کوم درنه په کې کم نه وي، نو یوه بله دوره مــې هم پسې وکړه، ملایان وایي، که په شمار کې درته شک پیدا شو، نو کم عدد به حسابوئ او یو بل شوط به پسې زیات کوئ، په شپږم دور کــې

(c) ketabton.com: The Digital Library

تړی شوم، د اوبو خوا کې ګنډه ګونډه وه، نړدې د یوې دورې وخت یې نیوه، کله چې د اوبو ځای ته لږ نړدې شوم، یو تن له اوبو ډک ګیلاس په لاس کې راته ونیو، اوبه مې وڅښلې د زړه له تله مې ورته دعا وکړه، وخت مې هېڅ ضایع نه شو. تر سعې او دعا وروسته له حرم شریف څخه خارج شوم او بېرته پلی د عمارې پر لوري لاړم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډوډۍ او خوب

په لاره کې مې له پاکستاني هوټل څخه چکن کړایي واخیسته، یخې اوبه مې واخیستې، ساعت د ماسپښین دوه بجې و، عزت الله خان تــه

هم دا مــهال قرباني شوې وه او د حرم پر لوري په حرکت کې و. کله چې اتاق ته راغلم، نو ښه ستړی او وړی وم، ډوډۍ مې په ښه خوند وخوړه، تازه مېوه مې پرې دپاسه وخوړه او نور نو چپرکټ ته پورته شوم، درانــه خوب یوړم. تر څلورو بجو مې خوب وکړ، تر هغه وروسته مې د مازیګر او بیا د مانښام لمونځ وکړ او بیا مې څو تنو اندیوالانو سره وکتل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

منی شریف ته تګ او بېرته راتګ

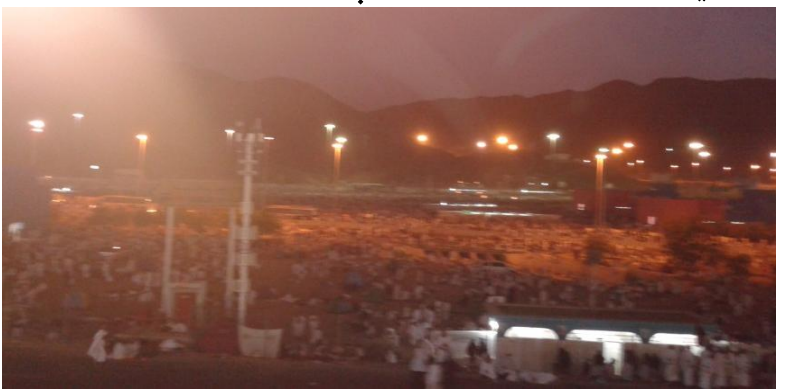
د ماسخوتن څه کم نهه بجې وې چې له خپلې عمارې څخه کښته شوم، د عمارې مخې ته یو موټر ولاړ و، پلانکوچ ته ورته موټر، لس دولس کسان په کې ځایېدل، څو تنه افغانان په کې ناست وو، ما ویل چېرته ځئ؟ ویې ویل منی شریف ته ځو، خو معلومه نه ده چې رښتیا مو هم هملته وړي که نه؟ دېرش ریاله اخلي. ما ویل چا ورسره خبره کړې، دوی ویل دغلته شاته یو قاري صیب ناست دی، په عربي پوهېږي، دېر ور

عربی و، هغه ته مې وویل، تا ورسره خبرې کړې، هغه وویل هو، دویم سیټ کې زه هم کېناستم، لس پنځه دقیقې وروسته یې حرکت وکړ، رښتیا هم دېر مزل یې وکړ، تر فرعي سړکونو وروسته عمومي سړک ته ووت، دېره لاره یې ووهله بیا یې دا غبرګه کړه، نږدې (۳۰-۴۰) کیلو متره مزل، لکه د کابل د څرخي پله له تنګي څخه د سروبي تر بازاره پورې لاره، هلته یې د ملک عبدالعزیز تر اوږده پله لاندې کښته کړو. دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځای که څه هم د منی شریف له نورو برخو نسبتاً لړې دی، خـو زمـوږ (۵۸) مکتب چې کوم ځای کې پروت و، هغه ته نږدې و، دوه لارې ورته راغلـي، خـو نابلـده سـړي تـه یـې پیـداکول اسـانه کـار نـه دی.

ما چې یوه شپه دمخه دا ځای او د هغه تر شا پاس غر او د غره له پاسه د اوبو زېرمه په نښه کړي وو، نو پر زېرمې مې سترګې ولګېدې، اصلي نښه مې پیدا کړه، خو دې نښې ته ځان رسول هم څه اسانه کار نه و، تر پنځه لس دقیقې پلي مزله وروسته مې خپل ځای پیـدا کـړ، دا مـــهال نـو ښاغلي (قاضي فضل غني) چـې د ننګرهـار د خوږیـانیو د کـوز بیـار اوسېدونکی دی، متواتر زنګونه راووهل، چې موږ ډوډۍ تاسې ته معطله کړې ده، باید زموږ څنګ ته راشئ، نور سپین ږیري او مشران هم تاسې ته انتظار باسي، ما ویل ما ډوډۍ خوړلې، تاسې ډوډۍ وخورئ، خو لیدو ته مو حتماً درځم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له خوګیانو عزیزانو سره د ماسخوتن ډوډۍ

خوږیانو عزیزانو د خپل ځان لپاره زمونږ د خبمو شاته د دوو غرونــو ترمنځ یوه تاله غوندې ځای ټاکلی و، ښه یخ شمال په کې لګېده، عیناً

لکه د ننګرهار د درونټې پر سر د دوو غرونو تــرمنځ ســاحه چــې پــه واقعیت کې د باد مقام ګڼل کېږي. مخکې تر دې چې خپلې خبمې ته لاړ شم، دوی ته پورته شوم، پنځه لس شل کسان ټول یوځای ناســت دي، غټ دېګی یې باندې کړی، ټولو له مخې سترې مشي وکړل، سم له لاسه یې دسترخوان اوار کړ، ښه ګرمه غوښه، پیپسي او اوبه پر دســترخوان کېښودل شوې، ډېره د اخلاص او اتفاق ډوډۍ وه، که څه هم مــا ډوډۍ خوړلې وه، خو د دوی له اخلاصه ډکې ډوډۍ ډېر خوند وکړ. ډوډۍ مــو هم وخوړه او وطنی مجلس مو هم وکړ، د هوجرې او دېــرې، مرکــې او

(c) ketabton.com: The Digital Library

جرګې خبرې مو هم وکړې، دوی هم ډېر خوشاله شول او زه هــم، دوی وویل کاشکې زموږ ټول مشران تا غوندې وای هرې ډېرې او هوجرې ته ورتللای له خلکو سره کېناستلای. دا چې د مسافرۍ په دې ژوند او بیا په دې مبارکه شپه کې ته ددې غره پر سر له موږ سره کېناستې، موږ له تاځخه ډېر خوشاله یو. د مسافرو د وېزو د مشکلاتو په باب مو هم خبرې

وکړې، ما ویل زه به ستاسو غړې حکومت ته ورسوم، خدای(ج) دې وکړي چې هغوی دا مشکل حل کړي. د هغوی مجلس ډېر خوږ و، خو ما تــرې اجازه واخیستله، بیا خپلې خېمې ته راکوز شوم، دلته نهه لس کســان حاجي صاحبان راټول شول، یوه شېبه سره کېناستو، چای مو وڅښله هر چا د نن ورځې د شیطان د ویشتو او حرم شریف کې د طــواف خپلــې خپلې کیسې وکړې. ساعت دولس بجې شوې، بیا حاجي صاحبان سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

تیت شول، زه لاړم، شل رکعته نفل لمونځ مې وکړ، یو ځل بیا مـې لـه خپل ځانه نیولې، تر مور و پلاره، خپلوانو، عزیزانو او اندیوالانو پورې تولو ته د زړه له تله دعا وکړه او بیا مې د لـوی ارمـان لپـاره؛ د یـوه لـوی افغانستان د جوړېدو لپاره لویه دعا وکړه، ما ویل یا ربه ماته مې د خپل

وطن طبیعي حدود په نصیب کړې، چې نه مې چا سره کش وي او نه چا سره پش، د خپل هېواد د طبیعي حدودو لپاره مې د دېوال جوړولو یـو نقشه هم په ذهن کې وګرځېده، د پخو سیمتي دېوالونو یوه نقشه چې له خپلو حدودو به راتاوه وي، هرې خواته به یې قانوني لارې تللې وي، هر ځای کې به د سرحد پوستې وي، نه به مورې پر چا یرغل کوو او نه به بل څوک یرغل ته پرېږدو، دېر خیالي رنګونه مې په ذهن کې تېر شول، خیال پلونه مې دېر ووهل، خو زړه کې مې دې هیلو غځونې وکړې چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

خدای(ج) خو ډېر مهربان دی، دا خو دده قلم ته هېڅ هم نه دي چـــې مورې خپل حد و برید ته ورسوي، په همدې ارمان مې د دعا لاسونه راټول کړل او خپلې خبمې کې خپل ځای ته داخل شوم او دغه یادښت مـــې ولیکه. ساعت د شپې یوه بجه او څو دقیقې دي. دا مهـــال نـــو ځینـــې حاجي صاحبان په کېږدۍ کې ویده او لږ شمېر یې ویښ دي. څو دقیقې نور هم ویښ وم او بیا مې خوب ته پناه یوړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سعودي مېشتو افغانانو سره لنډه ناسته

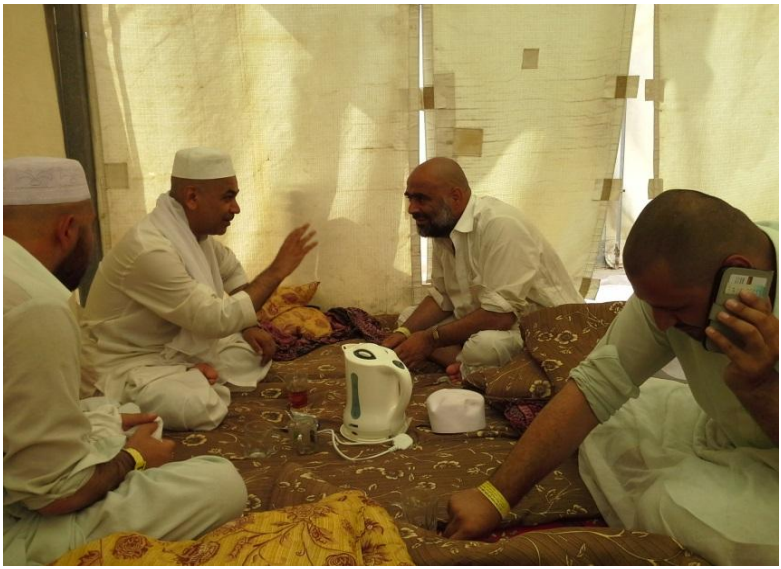
د میزان (۱۳)مه، د اکتوبر (5)مه او د ذوالحجې (۱۱)مه د یکشـنبې ورځ وه، سهار وختي پاڅېدم د سهار لمونځ مو دخپلـې کېړۍ (۲۴) مخې ته په جماعت سره ادا کړ تر لمانځه وروسته یوځل بیا د خوب څپې

رابانديې غلبه وکړه، ښه ښایسته خوب مې وکړ، ساعت نږدې نهه نیمې بجې وې چې حاجي خوشال هوتخېل له خوبه پاڅولم. یون صیب پاڅه مېلمانه درته راغلي دي،مخکې تر دې چې د مېلمنـو پوښـتنه وکـړم، تشناب ته لاړم، بیا مې اودس وکړ او بېرته کېړۍ ته راغلم، هلته حاجي خوشال هوتخېل د هغه تره (حاجي عبدالرسول) او د تره زوی یې حاجي

(c) ketabton.com: The Digital Library

عزت الله درې واړه ناست دي دوه تنه نور اندیوالان چې زما لیدو ته راغلي وو هغه هم ورسره ناست دي. انبار غوښه یې پر دسترخوان ایښې، ډوډۍ یې پرېمانه راوړې، یخني غوښه یې برابره کړې وه، د خپلې قربانۍ غوښه یې وه. ماته یې وویل چې له خوبه مو ځکه پاځولې چې یو خو دا مېلمانه حاجیان صاحبان ستا لیدو ته راغلي وو او بل ما ویل

چې دا چای نن مورِ سره وڅښې، دا نو زمورِ هوتخېل عزیزان دي چې سخت ډوډۍ مار او جرګه مار دي. په زوره یې رابانديې دومره غوښه وخوړه چې خپل دروندوالی مې له ورایه محسوس کړ. له مېلمنو سره مې هم د زړه خواله وکړل. دا هغه افغانان وو چې په سعودي کې اوسي او پر سختو لارو د حج مراسمو ته راغلي وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماسپښین لمونځ او بیا د شیطانانو ویشتل

د سهار تر لمانځه او هم د سهار تر چای وروسته ملا صاحبانو وویل چې نن د ماسپښین تر لمانځه وروسته یانې چې کله هم لمر مخ په زوال شي، د درېواړو شیطانانو د ویشتلو نوبت دی. کله چې مو د ماسپښین جمع همدلته وکړه، نو په ګډه به حرکت کوو، د افغانستان بیرغ به مو مخکې او مور به ورپسې یو. لومړی به وړوکی شیطان ولو، بیا به د

کوچني او متوسط شیطان ترمنځ دعا کوو چې خدایه حج مو قبول کړې او د شیطان لعین له وسوسې مو وژغورې، بیا منځنی شیطان ولو د منځني او لوی شیطان ترمنځ بیا دعا کوو او بیا غټ شیطان ولو او نور بیا دعا نه کوو، همداسې بېرته د منی په طرف ځو او که څوک بل چېرته هم ځي کولای شي، خو شپه به ضرور منی شریف ته راوړي او که رایې نه وړي نو (دم) پرې لازمېږي. تر لمانځه وروسته په منظم ډول د اورګاډي د

(c) ketabton.com: The Digital Library

تمځي پر لوري وخوځېدو چې له دې ځایه د پلي مزله نړدې پنځه لس دقیقې واټن یې درلود، په اورګاډي کې په اسانۍ پورته شو او تر لس دولس دقیقې مزله وروسته هلته ورسېدو، دا ځل نو مورِ ښه بلد وو، په پنځم پوړ کې مو د شیطانانو د ویشتلو لپاره ځانونه برابرکړل، د شیطانانو د ویشتلو لپاره یې ډېر ښه سیستم جوړ کړی دی، خلک د پخوا په څېر نه تکلیفېږي، کوم ښه مسلمان انجنیر د شیطان له وروستي غضبه مسلمانان ژغورلي دي، پخوا به د شیطان د ویشتلو په دې ځای کې

دومره ګڼه ګونه شوه چې په لسګونه حاجیان به په کې مړه شول، خو اوس که د ورځې په ملیونونو خلک تېر شي، نو چاته په کې ضرر نه پېښېږي. د هر چا کاڼي د شیطان پر تندي لګي. دخولي لاره یوه او خروجي بله ده، په پنځو واړو منزلونو کې همدا سیستم دی، شیطان هم د پخوا په څېر کوم ډیندک نه دی، بلکې یو اوږد دېوال دی چې له دواړو لوریو ویشتل کېدی شي او خلک پر همغه لاره بهر ته وځي، مورِ په ډېرې اسانۍ سره لومړی کوچنی بیا متوسط او بیا غټ شیطانان ښه په زغرده وویشتل، له ما څخه خو هېڅ کاڼی خطا نه شو، د اول شیطان تر

(c) ketabton.com: The Digital Library

ویشتلو وروسته مې دعا وکړه چې خدایه حج مې قبول او ټول مسلمانان او په ټپره بیا افغانان د شیطان له غضبه خلاص کړې، بیا مې

دویم شیطان وویشت دعا مې هم وکړه او بیا مې درېیم (غټ شیطان) څخه ډز پورته کړ. تر شیطان ویشتلو وروسته مې ولي سپک شول لکه چا مې چې له ولو څخه کوم درووند پېټی لرې کړی وي. زه او عزت الله خان بهرته د اورګاډي ستېشن ته راغلو، تر هغه وروسته خپلې خېمې ته او دلته مې لږ شان استراحت او ارام وکړ. استراحت ډېره دمه راوسته، تر دې وخته پورې ټول مراسم په ښه ډول ترسره شول او هر څه له پلان سره سم روان دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مازیګر او ماښام لمونځ او د ملا صاحب د پند څو خبرې

د مازیګر لمونځ مو په منی شریف کې په جماعت سره ادا کړ، مولوي صیب عبیدالله نیازي ښه اوږده دعا وکړه چې له فرد څخه نیولې تر ټول ملت او امت پورې د ټولو خیر یې په کې وغوښت. بیا زه (یون)، نثاراحمد ناصري، ملیار جبارخېل او څو تنه نور ملګري له خېمې څخه ووتو،

شاوخوا مو قدم ووهلو، لږ تازه انګور مو پیدا کړل، ښه اوبلن او خوارې، هغه مو خوړل، په سړک پلي روان وو او انګور مو خوړل، هلته د سړک پر سر خوراک نه یوازې د اچې شرم نه دی، بلکې ددې ځای د کلتور یوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

برخه ده. عیناً لکه د پاکستان او هندوستان په ځینو ښارونو کې چې خلک د سړک پر سر خوراک او څښاک کوي او پاتې شوني يې بېرته د سړک پر غاړه ګوزاروي، دلته هم همغه حال و، د مانښام تر لمانځه لږ دمخه بېرته خپلې خېمې ته راغلو، تلېفون مې له نثاراحمد ناصري سره د چارج لپاره په خېمه کې کېښود، دلته نو غټه ستونزه هماغه د تلېفون چارج و، یو چارجر ته پنځه شپږ تلېفونونه منتظر وو، زه خپلې خېمې ته راغلم او دلته دا مهال د مانښام جمع تیاره وه.

د مانښام تر لمانځه وروسته امام پورته شو، خلکو ته يې وویل، څو مهمې مسلې دي دا ایام تشریق دی، نو که تاسو غواړئ چې اوس درته مسلې پیل کړم او که نه د ماسخوتن تر لمانځه وروسته، ټولو حاجیانو

ورته وویل همدا اوس يې وکړه. مولوي صیب د حضرت عثمان(رض) د عدالت کیسې، پر هغه مهال د حمص د والي عدالت، د ځینو خلکو د ریا

(c) ketabton.com: The Digital Library

کاری، د حاجي نوم، د خدای(ج) نعمتونه او نورو مسایلو په باب خـورا اوږدې کیسې او مسلې وکړې. د حضرت عمر(رض) د عدالت په باب یې وویل چې په هر ځای کې به یې څوک والي او حاکم مقرر کړ، نو په خپله به یې د هغه ځارنه او پلټنه کوله، د هغه د تقوا په باب یې وویل چې په لباس (کالیو) کې یې (۷۲) پیوندونه وو، له بیت المال څخه یې د ځان په ګټه کار نه اخیسته، په بېلابېلو سیمو کې یې د ځان په شان حاکمـان ټاکل، ورته ویل یې چې د خدای قران، د حضرت پیغمبـر(ص) وینـا او عمل به دې د کار تګلاره وي، د حمص د هغه وخت د والي د عـدالت او تقوا کیسه یې وکړه چې عدالت او محاکمه یې پر رنا ورځ د خلکو په مخ کې وه، د شپې به ټوله شپه پر عبادت مصروف و او د خدای(ج) ذکر به یې کاوه، جمعه کې یوه ورځ دندې ته ځکه نه راته چې جـامې یـې نـه لرلې، یوه جوړه جامې یې وې هغه به یې پر همغه ورځ وینځلې او دی به تر هغه پټ په یوه ځای کې ناست و چې جامې یې وچې شي او دی یـې واغوندي، یو ساعت ناوخته دندې ته راته، هغه په دې خاطر چې مېرمن یې ناروغه وه، د کور کار یې خپله کاوه، هغې ته به یې چای دماوه، او کور به یې پاکاوه، محرم یې نه لاره، دې کې به وظیفې ته ناوخته شو، خلک چې دده له دې مجبورۍ څخه خبر نه وو، نو حضرت عمر(رض) ته یـې دده له حکومتوالۍ څخه شکایت وکړ، حضرت عمر(رض) هغه راوغوښت مخکې تر دې چې هغه سره خبرې وکړي هغه ته یې وویـل چـې اول د خلکو ځواب ورکړه. خلک په عام بازار کې راټول شوي وو. کله چـې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

حمـــص والـــي خپـــل مجبوريتونـــه بيـــان کـــړل، نـــو خلـــک د

هغه تقوا ته حيران شول او تر هغه وروسته حضرت عمر(رض) هغه پـــه غېړ کې ونيو او د هغه پر تقوا يې افرين ووايه. مولوي صيب حاجيانو ته د ريا عبادت په باب هم ښايسته بيان وکړ، هغه وويل حج د ريا عبادت نه دی، حاجي د شرعيت له مخې حق نه لري چې په خپله ځان ته حاجي ووايي يا په کارت او پاڼو کې د خپل شهرت لپاره ځان ته حاجي وليکي؛ حاجي يا الحاج پلانکی، دا ټول په تظاهر کې راځي او اسلام د تظاهر دين نه دی، د ريا عبادت نه قبلېږي، حضرت رسول اکرم(ص) فرمايي چـــې تاسې چاته صدقه او خيرات ورکوئ، نو په داسې حالت کې يې ورکـــړئ چې څوک حاضر نه وي، په دې شکل يې ورکړئ چې يو لاس په بل خبر نه شي.

له ځان سره د حاجي د کليمې د نه ليکلو خبرې ماته ډېر خوند راکړ، ماته دا مـــهال زمونږ د يو اندېوال (ډاکتر مخان شينواري) خبره رايـــاده

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوه، هغه چې له حج څخه بېرته خپل کور ته ستون شو، نو یو چا ورته د حاجي خطاب وکړ، هغه ورته وویل چې ماته حاجي مه وایه، ځکه ما حج د خدای د رضا په خاطر کړی، نه د تظاهر لپاره، مقابل طرف یو ځل بیا ټینګار وکړ، په تبسم سره یې وویل، حاجي صیب په خیر، حج دې مبارک شه! حج دې کړی نو ضرور به درته حاجي صیب وایو، نو ډاکټر مخان شینواري هم هغه ته په ټوکه کې وویل، ته هم دا څوارلس کاله کېږي، بې لماځه ګرځې، ما تاته کله بېلماځه صیب وویل، چې ته ماته په دې یوه حج حاجي صیب وایې، د ډاکټر مخان شینواري خبره که څه هم د ټوکې په بڼه وه، خو مانا یې د ملا صیب له توصیې او نصیحت سره برابره وه. مولوي صیب نورې هم ډېرې ښې اوږدې مسلې وکړې، د

پیغمبر(ص) د رحلت کیسه یې ډېره دردونکې وه، ناست ټول حاجیان یې بڼه وژړول، د امام مسلې دومره اوږدې او خوږې وې چې د مانښام تر لمانځه وروسته پیل او ټیک د ماسخوتن تر لمانځه پورې وغځېدې او تر دې وروسته مو راساً د ماسخوتن جمع وکړه او بیا خپلو خپمو ته داخل

(c) ketabton.com: The Digital Library

شو. د ماسخوتن تر لمانځه وروسته ژر ډوډۍ تیاره شوه، ډوډۍ خپله د مکتب له خوا هم وه او زمونږ یو شمېر ملګرو هم ډوډۍ تیاره کړې وه. تر ډوډۍ وروسته یو شمېر ملګري زما لیدو ته راغلل، څو کارتنه تازه مېوه، کېنو او نور یې راوړي وو، هغه مو پر ټولو حاجیانو ووېشل، مورږ مېوه هم خوړه، خبرې مو هم کولې، د افغانانو د دردونو او کړاوونو په باب خــورا تفصیلي خبرې وشوې، تر ډېره سره ناست وو. ان تــر دې چــې اکثــره حاجیان ویده شول، یوازې مورږ څو تنه ناست وو او مجلس مو کاوه، زما ملګرو که څه هم زړه نه کېده چې مجلس ختم کړي، خو په دې خــاطر چې د نورو حاجیانو استراحت ته مزاحمت پېښ نه کړي، له ماځخه یې رخصت واخیست او زه هم د خوب پر لوري لاړم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په منی شریف کې وروستۍ ورځ

د تلې یا میزان (۱۴)مه د اکتوبر (۶)مــه او د ذوالحجــې (۱۲)مــه د دوشنبې ورځ وه دا په منی شریف کې زمونږ وروستۍ ورځ وه. د ســهار لمونځ مو د خپلې خېمې مخې ته په جماعت سره ادا کــړ، بیــا مــو لــړ استراحت وکړ، نهه بجې شاوخوا به وې چې زمونږ ملګرو حاجیانو چای تیار کړ، ټولو په ګډه چای وڅښه، ملا صاحبانو وویل چې نن ماسپښین

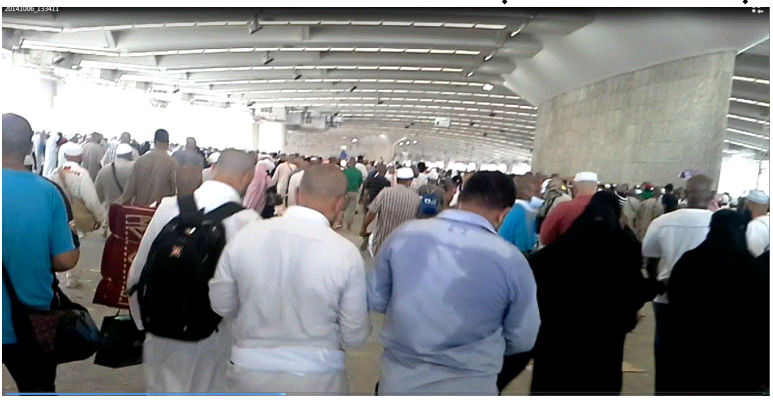

به تر لمانځه وروسته شیطانان ولو او بیا به مکې معظمې ته ځو، مکې ته باید تر لمر لوېدو دمخه لاړ شو، بیا نو هلته یوازې وداعي طــواف پــاتې کېږي. کله چې له مکې څخه وځو، دا طواف باید ترسره کړو.

د ماسپښین لمونځ مو بیا په خپله خېمه کې په جماعت سره اداکړ، لمونځ مو ځکه په خپله کېږدۍ کې وکړ چې د باندې سخته ګرمي وه. تر لمانځه دمخه ملا امام وویل چې څه شی مو پاتې نه شــي، تــر لمانځــه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروسته مستقیماً د اورګاډي ستېشن ته ځو او بیا ځو جمراتو ته، هلته درېواړه شیطانان ولو او بیا ځو مکې مکرمې کې خپلو خپلو ځایونو ته. د ماسپښین ترلمانځه وروسته بیا د اورګاډي د تمځي پر لوري لاړوو، تر لس پنځه دقیقې پلي مزله وروسته له کوم خاص خنډ پرته په اورګاډي کې پورته شو، څو دقیقې وروسته جمرات (د شیطانانو د وېشتلو ځای)

ته ورسېدو، زه (یون)، استاد حسیب الله او حاجي عزت الله یوځای وو، په ترتیب سره مو شیطانان وویشتل یوه تیږه هم راڅخه خطا نه شوه. دا ځل موږ په دویم پوړ کې وو، همداسې د حرم شریف پر لوري وخوځېدو. په لاره کې ګرمي زیاته وه، د خلکو سېلاب د مکې پر لوري ورمات و، ټرۍ شوي هم وو، په لاره کې مو یوځای نیم لړۍ اوبه وڅښلې، پلی مزل زیات و، په لاره کې موټر نه پیداکېدل، یوځای کې یو موټر چې د افغانستان بیرغ پرې رسم و، هغه ته مو لاس ورکړ، موټر یې ودروه، ډرېور یې ډېر بدسترګی و، نه یې موږ ته لاره وښوده او نه یې پورته کړو، ان له خپل اسلامیت او افغانیت څخه هم منکر شو، حاجي عزت الله له ګرېوانه راونیوه، غوښتل یې له موټره یې راګوزار کړي، خو ما ورته وویل حج دې مه خرابوه، پرېږده یې، که نه د حاجي عزت الله اوسېله دومره ختمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوې وه چې سل په سلو کې يې د وهلو نيت ورته کړی و. نور هم پلـــي لاړو، اوبه هم نه پيداکېدې، نه په دوکان او نه په لاره، يوځای کې حاجي عزت الله او استاد حسيب الله لړې اوبه پيداکړې، لړه دمه راغله، بيا مو يو ټکسي موټر پيداکړ، هغه سل ريياله وغوښتل، ورسره ومو منل، هغـــه خپلې عمارې ته څېرمه کښته کړو. ښه ســـټرې وو، مـــازيګر او مانښـــام لمونځ مو په خپل اتاق کې وکړ، لړه دمه مو ووهله، بيا مو دوډۍ وخوړه، تر هغه وروسته مو د ماسخوتن لمونځ وکړ او بيا څو تنه ملګـــري زمـــوږ ليدو ته راغلل، له هغو سره تر مجلس وروسته نو نور د خوځېدلو نه وو، دوستانو رخصت واخيست او موږ دواړو د سبا ورځې لپاره خپـــل پـــلان برابر کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سهار لمونځ او جبل الثور

د تلې (۱۵)مه، د اکتوبر (۷)مه او د ذوالحجې (۱۳)مه نېټــه د ســه شنبې ورځ وه، د شپې مو پلان جوړ کړ چې سبا سهار وختي بــه جبــل الثور ته ځو، نورالله ورور سره مو وعده کېښوده، د سهار لمونځ مــو پــه خپل اتاق کې وکړ، له خپلې عمارې کښته شو، پنځه بجې او پنځه لس دقیقې وې، تر لړ ځنډ وروسته ټکسي کې کېناستو، ټکسي وان په لاره کې موټر ودراوه، د سهار لمونځ ته کښته شو، موږ ورته وویل موږ لمونځ

کړی، فرض یې وکړل، ژر بېرته راپورته شو. تر پنځه لس شل دقیقو مزله وروسته د جبل الثور غره ښخ ته ورسېدو، جبل الثور د مکې مکرمې په جنوب کې پروت دی، اوس ساعت پنځه لس کم شپږ بجې دي او مــوږ

(c) ketabton.com: The Digital Library

نورالله ورور ته منتظر یو چې هغه راشي او غره ته پورته شو. لکه څنګه چې دمخه مو هم یادونه کړې ده. جبل الثور هغه ځای دی چې رسول اکرم(ص) ورته له مشرکینو او کفارو څخه پناه راوړې وه. حضرت ابوبکر صدیق(رض) هم ورسره ملګری و، دلته یو غار دی حضرت پیغمبر(ص) او حضرت ابوبکر صدیق(رض) همدې غار ته ورننوتل، کله چې ورننوتل نو

غنې د غار په خوله کې خپل تارونه وځغلول، داسې ښکاره شوه چې دلته څوک نه دي ورننوتي، کله چې مشرکین راغلل، ویې کتل چې دا خو پخوانی غار دی، څوک په کې نه شته، وګورئ د غنې جال پرې خور دی که څوک ورننوتي وای، نو د غنې تارونه خو حتمي شلېدل. کله چې حضرت رسول اکرم(ص) او حضرت ابوبکر صدیق(رض) په غار کې و، نو حضرت ابوبکر صدیق(رض) خپل زنګون کېښود او پیغمبر(ص) پرې

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل مبارک سر کښښود، خوب پرې راغـــی دا وخـــت حضـــرت ابـــوبکر صدیق(رض) متوجه شو چې غار کې سوري دي. په دې خاطر چې له دې سوریو څخه مار، لړم، غونډل او یا بل څه راونه وځي، حضـــرت ابـــوبکر صدیق(رض) خپل دواړه لاسونه پر سوریو کښښودل، دې وخت کې یـــو لړم حضرت ابوبکر صدیق(رض) په لاس وچیچه، هغه په دې خاطر چې د خدای جل جلاله رسول(ص) له خوبـــه راویښ نـــه شـــي او د نـــاراحتئ احساس ونه کړي، ځان یې درد ته ټینګ کړ، یو وخت درد دومره زیات

شو چې د هغه مبارک له سترګو اوښکې تویې شوې، یوه اوښکه یـــې د پیغمبر(ص) پر مخ تویه شوه، هغه مبارک له خوبه راویښ شو، پوه شـــو چې لړم حضرت ابوبکر صدیق(رض) چیچلی دی، نو فوراً یې خپلې لاړې له چیچلي ځایه راتاوې کړې او دې سره د حضرت ابوبکر صـــدیق(رض)

(c) ketabton.com: The Digital Library

درد ارام شو او خدای شفا ورکړه. اوس ساعت دوه دقیقې کم شپږ بجې دي، تر مورې دمخه یوازې څو تنه غره ته پورته شول، مورې لا نورالله ورور ته منتظر یو، دلته یوه وړه سوپه ده، مسجد یې پرې جوړ کړی، پر همـــدې ناست یم، دا یادښت لیکم، سخت ماشي لګېږي، د هرې کلمې په لیکلو راځخه په لسګونو ماشي تاوېږي. لیک ته مې هم نه پرېږدي، مجبور یم کتابچه وترم او له دې ځایه پورته شم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د جبل الثور پر لوري

پنځه لس دقیقې تر شپږو تېرې وې چې نورالله خان ورور هم راورسېده، مستقیماً غره ته پر غځېدلې لاره وخوځېدو، لاره اواره ښکارېده، خو غر ډېر جګ و، زمونږ لومړی ځل و، نورالله هم کله نه و راغلی، سل یو نیم سل متره به چې لاړو، مونږ ویل اوس به نو نږدې شوي یو، خو څومره چې تلو غر لوړېده، زمونږ ملګری عزت الله خان هم چې جبل النور ته د ختلو تجربه ورسره وه، دا ځل ورو ورو خته، دمې مو ډېرې وکړې، سپین ږیري، مېرمنې، ځوانان تول

راروان وو، څرنګه چې د ټولو اول ځل و، نو ځکه په امید ختل، داسې زړې حاجیانې مې ولیدې چې ډېرې زهیرې وې، څپلکې یې په لاس کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیولې وې، هغوی هم ختلې، سترې ستومانه، خولو نیولې خو شاته یې د عقیدې زور و، لاره کې د دمې ځایونه وو، څوک چې به سترې شول نو پر یوې تیرې به کېناستل او یا به یې کومې تیرې ته ډډه ولګوله، ما چې د غره مزلونه ډېر کړي، دا ډول مزلونه راته ډېر سخت نه وو، خو (۱۳) کاله کېږي چې د موټر متواتر تګ له پلي مزله ایستلی یم، یو ځل چې څوک د موټر پر نرمه څوکۍ کېناست او یا یې شا بادپکي او ایرکنډېشن ته

واړوله له هغه څخه نور د غره مزلونه نه کېږي، خو زه بیا هم د کلي او ښار، د غره او کلي څه ناڅه ګډ خصوصیات لرم، ځان مې نازولی نه دی بلد کړی، که د طبعي ملګري راسره وي، نو د خدای(ج) په فضل له کابله تر جلال اباده پورې هم پلی تللی شم. له پلي ګرځېدو سره زما مینې او لېوالتیا ماته دا ګټه ورسوله چې په جبل النور او جبل الثور کې تر نورو

(c) ketabton.com: The Digital Library

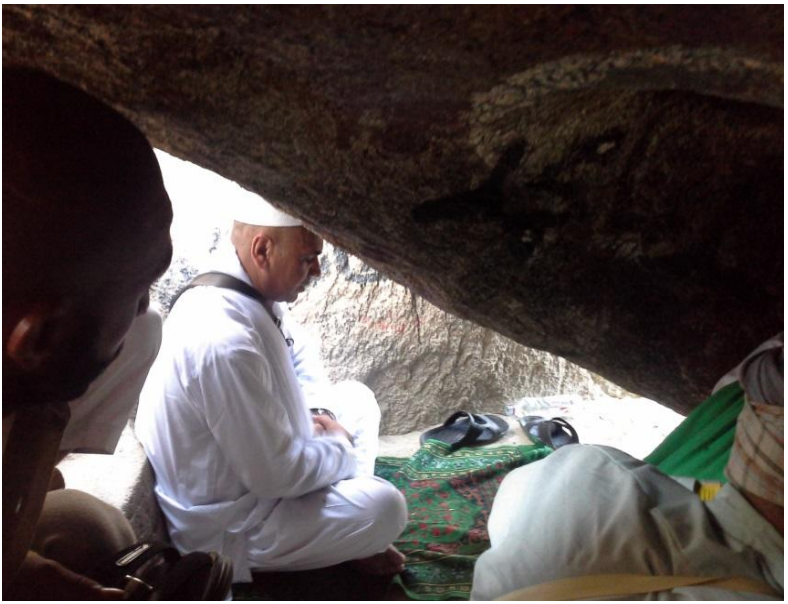
حاجیانو نسبتاً ښه وم، البته تر ما بیا ځینې نور لا ښه وو، داسې افغان حاجیان مې ولیدل چې په دوو دمو او یو نیم لا یوازې په یوه دمه پورته شول. مورږ به اوه اته دمې ایښې وي، خو ځینو شل دېرش ګامه وروسته دمه کوله. تر نږدې یو ساعت زیات پلي مزله وروسته د ثور غار ته ورسېدو. هغه ځای ته چې رسول الله مبارک پناه وروړې وه، غټ غټ ګټونه دي، له یوې خوا دخولي لاره او د کعبې طرف ته خروجي لاره ده. البته خروجي لاره داسې ښکاري چې وروسته لږ لویه شوې وي. پنځه شپږ تنه په کې په ناسته ځایېږي، دا غر رښتیا هم د مکې تر نورو

شاوخوا غرونو یو څه لوړ دی. ټوله مکه او د حرم شریف شاوخوا ټولې ودانۍ ورځخه ښکاري. دلته خلک د لنډ وخت لپاره کېني، څوک لنډ تلاوت کوي او څوک دوه رکعته نفل لمونځ کوي. یوازې دوه کسان چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

څنګ په څنګ کښې نو سجده لګولای شي او په ناسته لمونځ کــولای شي. څنګ ته يې يو دوه درې نور داسې ځايونه دي چې جاينماز په کې اوارېدلای شي، سړی په کې کښناستلای شي، خو د سجدې لګولو امکان په کې نه شته، مخې ته يې لپاسه د غټې تيږې برخه راتيته شــوې، مــا همدلته په اشاره دوه رکعته لمونځ وکړ. مورږ سره له دې چې سهار وختي ورغلي وو، خو تر مورږ لا نور هم وختي ورغلي وو او مورږ پسې لا نور هم ډله ډله خلک راروان وو، په غار کې ګڼه ګوڼه ډېره وه، ټولو غوښتل چې د لنډ وخت لپاره دلته کښې ځکه چې نورو خلکو ته نوبت ورسېږي او د غار په خوله کې منتظرو خلکو هم غالمغال کاوه، مورږ بــه لــس دولــس

دقيقې په غار کې پاتې شوي يو، عکسونه مو واخيستل او بيا د کعبې پر

(c) ketabton.com: The Digital Library

طرف له وتلې لارې چې همدا خروجي لاره ګڼل کېده ووتلو، په غار کې پاتې کېدو لږ دمه راوسته، کله چې ووتو نو همدلته غار ته ډېر ورځېرمه، یوه څپره جوړه ده، لکه د لارې د سر هوټل، سوپه ده، فرشونه په کې غوړېدلي دي، چای، شیدو چای، یخې اوبه، بسکېټ او ځینې نور خوراکي توکي په کې پیداکېږي. یو زوړ کوچ هم هلته چپ لاس کې د غره ډډې ته ایښی و، ګټ ته یې تکیه کړی و، سیوری پرې خور و، پر هغه کښناستم، خورا خوند یې وکړ، مخې ته یې یوه سوپه وه، شاته یې د څپرې دېوالګی، ښه سیوری په کې و، دوه درې افغان حاجیان همدلته ناست وو. نورالله خان یخې اوبه راوړې، دې ځای کې یې نو ډېر خوند وکړ، بیا یې شین چای راوړ، هغه مو چې وڅښه نو خورا خوند یې وکړ، وجود مې ارام شو. دې وخت کې نو د سوپې پر سر د افغان حاجیانو ډله زیاته شوه، وردګ ماماګان هم په کې څو تنه وو، خپل ګپ شپ او د

سیاست په باب بحث پیل شو، یوه ویل له خیره سره نوی حکومت به

(c) ketabton.com: The Digital Library

وطن جوړ کړي، اشرف غني به فساد ورک کړي، ډېر تکړه سړی دی، دا به وکړي دا به وکړي، خو یو وردګ حاجي چې د نرخ ولسوالۍ اوسېدونکی و، هغه به ورو وویل: ((یاره ګومان مې نه شي.)) دلته نړدې شل پنځه ویشت دقیقې ناست وو، ځینو زه وپېژندلم ستړي مشي یې راسره وکړل بیا چې نورالله خان ټولو ته معرفي کړم، نو ټولو بیا له سره ستړي مشي وکړل، دې ډله کې یو ملا هم و، ځینې حاجیان د هغه ترځنګ په لمانځه ولاړ وو، زمونږ ملګري عزت الله خان له ملا صیب څخه پوښتنه وکړه چې په ثور غار کې نفل کول څه حکم لري او همدارنګه تلاوت وشي ښه ده او که ونه شي؟ ملا صیب وویل: دا ځای اصلاً د عبادت لپاره نه دی، دلته خلک په دې خاطر راځي چې خلک د رسول مقبول(ص) له زحمتونو او کړاوونو خبر شي او له هغو څخه عبرت واخلي. رسول مقبول(ص) دلته عبادت نه دی کړی، هر کار چې پیغمبر(ص) کړی وي هغه سنت دی. اصلي خبره داده چې اسلام د سهولت دین دی، نه د مشکلاتو، نو دلته که مونږ عبادت پیل کړو، ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

لمونځ وکړي بل يې وکړي او بيا پسې بل، دا عادت دلتــه پــه عبــادت

بدلېږي او بيا يو دود ګرځي او دلته چې کوم په سوونو خلک راروان دي، هغوی ټول مجبور دي چې همدا عادت تکرار کړي، نوره نو دلته سخته ګنه ګونه جوړېږي او خلکو ته زيات مشکلات پيداکېږي، نو دا مشکل بيا

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې سبب ګرځي چې د اسلام اساسي اصل ته چې هغه په دین کې اسانتیا او سهولت دی، هغه ته زیان اړوي. د نفلو، سنتو، فرایضو او مستحباتو ځای او وخت معلوم دی، ولې هلته یې نه کوي چې دلته خلکو ته مزاحمت پېښوي. د غار خروجي دروازو ته مخامخ په اصطلاح په څلورو ژبو لوحې لګېدلې وې، چې ددې غار کاڼي او خاوره د تبرک لپاره مه کاروئ، پښتو هم په کې شامله وه. څو شېبې دلته نور هم ناست وو، بیا ټولو په ګډه د افغانستان د ابادۍ او د افغان ولس د سوکالۍ لپاره دله ییزه دعا وکړه او له دوی څخه مو رخصت واخیست.

د کښته کېدو تکل مو وکړ، بېرته کښته کېدل خو اسانه دي، عزت الله او نورالله ته مې وویل، په پښو مو اوبه واچوئ، ډېره ګټه لري، ما او عزت الله په خپلو پښو اوبه واچولې ماته خو یې ډېره دمه راوسته، یوازې یوه دمه مو په لاره کې وکړه، هغه هم د عزت الله خان په خاطر. بېرته همغه ځای ته ورسېدو چې سفر مو پیل کړی و، ساعت دا مهال نهه بجې او لس دقیقې دي. یانې زمونږ ټول سفر، پورته کېدل، کښته کېدل او هلته دمه کول، نفل دې ټول بهیر پنځه دقیقې کم درې ساعته وخت ونیو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سهار چای او استراحت

د نورالله خان اندیوالانو په خپل اتاق کې د چای بندوبست کړی و. نورالله دوی په جبل النور پورې اړوند سیمه کې اوسېږي. له دې ځایه بیا تر جبل النوره د موټر تقریباً نیم ساعت لاره ده. نورالله خپله موټر چلاوه، ښه ګړندی لاړ، نیم ساعت کې هلته ورسېدو، تشناب تــه لاړم، مــخ او

لاس مې ووینځل، تر لړې دمې وروسته، تازه مېوه، ترکاري، سره کــړې غوښه او وچه ډوډۍ راوړل شول، دسترخوان وغوړېده، ډوډۍ مو په ډېر خوند سره وخوړه، کله چې ډوډۍ خلاصه شوه، نــو د خــوب ښــاپېرۍ تیاري په کمین کې ناستې وې، ایرکنډېشن کوټه ښــه یخــه کــړې وه،

(c) ketabton.com: The Digital Library

کمپله مې په پښو راکاړله، د خوب وزرې راباندې خورې شوې. یو وخت چې له خوبه پاڅېدم، څه کم دوه بجې وې، عزت الله خان هم پاڅېد، ژر لاړم تشناب ته اوبه مې پرځان تېرې کړې اودس مې وکړ اوبیا مې لمونځ وکړ. بیا (ناصر) ورور چې له فیسبوک او کمپیوټر سره زیات اشنا دی، هغه ته مې وویل چې زما له ټلېفونه او ټېبلیټ څخه ټول عکسونه په منظم ډول میموري او فلش ته انتقال کړه، خپل کمپیوټر کې یې هم خوندي کړه، دا له کابله بیا تر دې دمه د ټولو عکسونو ټولګه ده چې شمېر یې په ترتیب سره سوونو بېلابېلو عکسونو ته رسېږي او زما د ټول یونلیک هغه مصوره او حیاتي برخه ده. هغه هم ټول تصویرونه خپل کمپیوټر ته انتقال کړل، هم یې میموري ته او هم یې فلش ته، نو درې ځایه مو خوندي کړل او (۱۵) عکسونه مو ضیاءالرحمن ضیاء ورور ته په فیسبوک کې د نشر لپاره ورولېږل. دې کار ډېر وخت ونیو، مازیګر او مابنام لمونځ مو هم دلته وکړ او بیا مو له دوی څخه رخصت واخیست. نورالله تر ټکسي پورې ورسولو او تر نړدې نیم ساعت مزله وروسته عمارې ته راغلو، دلته نو زمور هوتخېلو عزیزانو حاجي خوشال، حاجي عزت الله او د هغوی تره (حاجي رسول) ماته ډوډۍ کړې وه، اصلاً یې غرمه ډوډۍ کړې وه، خو هغه مهال مور نه وو، زما برخه یې بیا ساتلې وه، په یوه غټه مجمه کې وریجې او دوه غټ غټ کبان اینبي وو، یو مولوي صیب، حاجي عزت الله او ما ډوډۍ په ګډه وخوړه، دا مهال نو دوه نور ملګري، حاجي خان پاچا او یو بل ملګری زما لیدو ته راغلي وو،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژر مو له حاجي صیب رسول څخه اجازه واخیسته، خپل اتاق ته راغلو، حاجي خان پاچا نو دومره جوسونه او خوراکي مواد له ځان سره راوړي وو، چې فکر یې کړی و، دلته په لسګونو کسان ناست وي، حاجي خان پاچا همدلته په حرم شریف کې ساختماني کارونه کوي، د اوبو ټانکرونه لري او دلته چې د ساختماني چارو لپاره څه اوبه په کارېږي، یوه برخــه یې دی راوړي، دی له خپله کاره راضي دی او وایي چې دا دلته اسانه کار دی، خان پاچا وویل، مدیني منورې ته به زه درسره لاړ شم، دولتي موټر

کې مه ځئ، زه مو خپل وړوکي ګاډي کې بیایم، په لاره کې به ببلابــل ځایونه هم وګورو، ساعت به مو هم تېر شي، مدینه ډېر ښکلی ځای دی او دا به زما لپاره د خوشبختۍ خبره وي چې زه ستاسو عزت وکړم. زما به هم درسره ساعت تېر شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حاجي خان پاچا ته مې وویـل د جمعـې ورځـې سـهار بـه کـه د خدای(ج) رضا وه، حرکت کوو، خو که کومه مهمه خبره پیدا شوه چې سفر یې ځنډاوه بیا به یو بل ته احوال ورکړو. همدې خبرې سره حاجي خان پاچا او ملګري یې د خپل استوګنځي او مورِ د خوب پر لوري لاړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرله پسې طوافونه

د تلې (۱۶)مه، د اکتوبر(۸)مه او د ذوالحجې (۱۴)مه د چهار شنبې ورځ ده، د سهار لمونځ مې خپل اتاق کې وکړ، تېره ورځ مې له ځان سره پرېکړه وکړه چې د عمرو د طواف په ګډون به شل طوافونه پوره کـوم، شل طوافونه ځکه چې (شل) عدد په پښتو کـې د مکمـل شـي مانـا ورکوي، وايي دا دنيا چا نه ده شل کړې، خو پلانکـي شل کړه. سهار چای مـې په خپل اتاق کې وڅښـه، تقريباً څه باندې (۹) بجې حرم شـريف تـه داخـل شـوم، طـواف تـه لاړم، لومړی طواف مې تر لسـو بجو او لسو دقيقو پـورې خلاص کړ، دېره ګرمـي او دېر رش و، دا مې په پرلـه

پسې دول ديارلسم طواف و. زما د ارادې له مخې (۷) طوافونه لا نور هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

پاتې دي. نن مې نیت دی چې تر ځلورو زیات طوافونه وکړم. سبا پنځه، د عمرې نیت هم لرم، یو طواف خو په هغې کې هم شـامل دی. نننـی طواف هم خوندور و او هم سخت و، هډوکي یې راته ښه نرم کړل، جامې مې تر ښځه پور پ لمدې شوې، تر طواف وروسته مې د خدای(ج) د کور (بیت الله شریف) دروازې ته مخامخ دوه رکعته لمونځ ادا کړ، دا طـواف مې خاص د خدای د رضا لپاره وکړ، بیا راغلم په مسجد الحرام کې مې زمزم اوبه وڅښلې، لړه دمه مې ووهله، جامې مـې لا هـم لمـدې دي، یوازې پنځه دقیقې نور هم کېښنم او بیا ځم بل طواف ته!

اوس لس بجې او (۱۷) دقیقې دي. تقریباً (۲۲) دقیقې تر لسو تېرې

وې چې بیا طواف ته داخل شوم، دا ځل هم سور لمر او ګنه ګونه، ښه د مزې ګنه ګونه وه، خو ما بیا هم د ابراهیم د مقام او کعبې شریفې ترمنځ

(c) ketabton.com: The Digital Library

طواف پیل کړ، دا ځای ډېر سخت او ګنه ګونه په کې زیاته وي، خو سړی ژر طواف کولای شي، په ګنه کې هم یوه دوره تر (۶-۸) دقیقو پورې چې تکړه سړی وي، وخت نیسي، دا طواف مې درې څلور دقیقې کم یوولس بجې خلاص کړ، ډېر تړی وم، اول مې طواف لمونځ وکړ بیا مې یو ګیلاس اوبه وڅښلې او بل ګیلاس مې پر سر واړوه. پوره یوولس بجې بیا طواف ته داخل شوم، دا ځل مې ځان ښه ګړندی کړ (۲۵) کم دولس بجې تړې راووتلم اول مې د خدای کور ته مخامخ دوه رکعته طواف لمونځ وکړ، بیا مسجد الحرام ته راپورته شوم، یو ګیلاس اوبه مې وڅښلې او د ماسپښین لمانځه لپاره په مسجد کې انتظار کاړم اوس ساعت پنځه لس کم دولس بجې دي، په دې ډول مې نو نن د سهار له (۹) بجو څخه تر (۲۵) کم دولسو بجو پورې درې بشپړ طوافونه وکړل، الله(ج) دې په خپل دربار کې قبول او منظور کړي.

اوس ساعت (۲۵) کم یوه بجه ده د ماسپښین لمونځ مو په جماعت سره ادا کړ، جامې مې لا هماغسې لمدې خیشتې دي، که د مسجد کومې بلې یخې برخې ته لاړم، نو حتمي د مریضۍ احتمال شته، د مسجد دا برخه چې بیت اله شریف ته ډېره نږدې او مخامخ ده، ډېره یخه نه ده، دا برخه د پخوانۍ مسجد پاتې ودانۍ ده، چې په نوي پلان کې به یې نوې ودانۍ ځای نیسي. زړه مې دی چې د خلکو په کمبدو سره یوځل بیا طواف ته لاړ شم، ګرمي به وي، خو دا مهال د خلکو ګنه ګونه د پخوا په اندول کمه وي، نو که د خدای(ج) رضا وه یو ځل بیا

(c) ketabton.com: The Digital Library

طواف ته ځم، وړی نه یم، خو تړی یم، خو که یوځل یخ ایرکنډیشن تــه کښناستم د تېرو تجربو پر بنسټ فکر نه کوم بیا په اسانۍ پورته شم. دا مې د نن ورځې ځلورم طواف دی پنځه لس کم یوه بجه طواف ته داخل شوم. ما ویل ځه ګرمي ډېره ده خلک به کم وي خو چې ورغلــم نــه د سړیو کمی و، نه د مېرمنو او نه د ګرمیو بیا مې ځان د بیت الله شــریف نړدې ساحې ته ورسوه، د ابراهیم مقام او د کعبې خونې ترمنځ طــواف سخت دی خو دورې ژر ژر پوره کېږي. په هره دوره کې به مې د دسمال

ځنډې ته یوه غوټه اچوله، اتلس دقیقې تر یوې تېرې وې، چې طواف مې بشپړ کړ، بیا مې د بیت الله شریف دروازې ته مخامخ د طواف له لیکــو بهر دوه رکعته لمونځ وکړ، بیا پاس مسجد ته راغلم، دلته مې لومړی دوه ګیلاسه زم زم اوبه وڅښلې بیا دلته په مسجد کې د یوې ستنې ترڅنګ کښناستم، ددې ځای هوا ډېره مناسبه وه، ډېره یخه نه وه، چــې ســړی ناراحت کړي، نو دلته یوه شېبه کښناستم چې خولې مې لړ وچې شي او

(c) ketabton.com: The Digital Library

لږه دمه راشي، خدای مهربانه دی چې د بل طواف توفیق راکړي. نن مې صحت ډېر ښه دی، زما عادت دی چې کله ډوډۍ وخورم د ماسپښین لمونځ وکړم، نو خوب راته تیار په دروازه کې ولاړ وي، خو نن نه ډوډۍ خورم او نه راته خوب راځي، خدای دې وکړي چې تر نن ماسخوتنه همداسې پاتې شم او خپل هغه طوافونه پوره کړم چې په ذهن کې مې د هغو تعهد کړی دی. اوس ساعت یوه نیمه بجه ده. لږه دمه راغله نو له دې څخه مې ګټه پورته کړه، د څو ملګرو تلېفونونو ته مې ځواب ووایه او همدارنګه کابل کې مې ډاکتر صیب خوشال روهي او ډاکتر صیب فیض محمد ځلاند ته زنګ وواهه او د هغوی د احوال پوښتنه مې وکړه، دغه راز مې هغوی ته وویل چې د هویت په تذکرو کې د افغان کلمې د لیکلو مخالفینو هڅه پیل کړې چې پر ډاکتر اشرف غني احمدزي باندې هم د

ملي هویت د مسخه کولو پلان عملي کړي. هغوی دواړو ژمنه وکړه چې مونږ به ضرور دا مسله تعقیبوو، تر دې دمخه مې د سرحدونو چارو وزیر

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ډاکتر اکرم خپلواک) او د مخابراتو وزارت مرستیال (ایمل مرجان) تــه هم په دې اړه جلا جلا ټلېفونونه کړي وو. اوس ساعت پنځه کم دوه بجې دي، یو ځل بیا طواف ته داخلېږم، خدای(ج) دې توفیق راکړي چــې دا طواف هم په خیر سره ترسره کړم.

پنځم طواف هم په خیر ترسره شو، دا طواف نو ډېر اسانه او خورا ارام و، تراوسه مې (۱۷) طوافه کړي، تر دې مې په کې اسانه طواف نه و کړی. له دوه رکعته لمانځه سره یې ټول نیم ساعت وخت ونیو، لمونځ مې بیا د

بیت الله شریف دروازې ته مخامخ ادا کړ، بیا مسجد الحرام ته راپورتــه شوم، ډېر ټرۍ هم نه وم، خو یو ګیلاس اوبه مې د ثواب لپاره وڅښلې، په مسجد کې مې لږه دمه هم ووهله او کابل ته مې یو دوه ټلېفونونه هم وکړل، دلته په مسجد کې ټولو سره ټلېفونونه دي، ټلېفون څه کوې چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو زیات شمېر په کې خوبونه هم کوي، ان د لمانځه په وخت کې هم د ځینو تلېفون چالان وي، اوس ساعت (۱۵) کم درې بجې دي، لس کم درې بجې د نن ورځې د شپږم طواف لپاره ځم، خدای دې راته قبول او منظور کړي.

شپږم طواف مې هم په ډېرې اسانۍ او ښه ډول سرته ورسوه، (۲۵) دقیقو کې، د لمونځ زمینه هم په ابراهیم مقام کې مساعده شوه، دلته لس دولس تنه نور هم پر لمانځه ولاړ وو، د لمانځه او طواف ټول وخت تقریباً (۲۹) دقیقې شو. ډېر په ارامۍ سره تصور مې هم نه کاوه، له طوافه رابهر شوم، اوس د طواف په وروستۍ لیکه، چې څو شپېې وړاندې به خلکو طواف کاوه او اوس یې د لمانځه لپاره لیکه جوړه کړې، همدلته ناست یم، مخ مې د خدای د کور پر لوري مخامخ د کعبې شریفې پر دروازه لګي، د مازیګر لمانځه لپاره صفونه ورو ورو په جوړېدو دي، که د مازیګر تر لمانځه وروسته قوت پاتې و، نو زړه مې دی چې تر مانښام پورې دوه طوافه نور هم وکړم. خدای دې توفیق راکړي، اوس درې نیمې بجې دي، دا شېبه خوښ پر دې یم چې خدای پاک ډېر عادل دی. درې طوافه یې له سهاره د ماسپښین تر لمانځه پورې او درې نور یې د ماسپښین له لمانځه څخه د مازیګر تر لمانځه پورې راته په نصیب کړل. د دواړو وخت یو شان و دواړو کې مې درې درې طوافه وکړل.

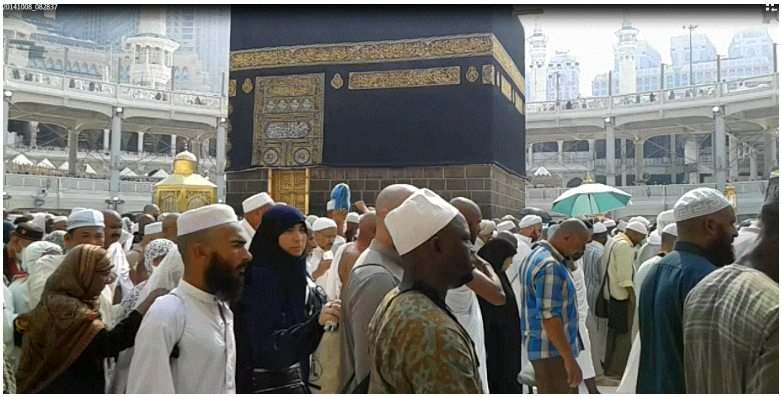
د مازیګر جمع مو وکړه او بیا د جنازې لمونځ، بیا مسجد ته راپورته شوم، دوه ګیلاسه اوبه مې وڅښلې، تونده مې ماته شوه، غواړم څلور

(c) ketabton.com: The Digital Library

بجې او لس دقیقې ښېرته طواف ته کښته شم، خدای دې د نن ورځې دا اووم طواف هم راته اسانه او په خپل دربار کې قبول کړي. اوس پنځه کم څلور بجې دي. د مازیګر او مانښام ترمنځ په طواف کې ډېره ګنه ګونـه وي. اووم طواف هم په خیر سره پای ته ورسېد، خو په ډېر تکلیف، داخل نو ګنه ګونه دومره زیاته وه چې د نن ورځې په ټول بهیر کې نه وه، هوا ښه وه خو رش ډېر زیات و، هر چا زور واهه خو هر چا بې ځایه زور واهه ما چې د طواف ښه مهارت زده کړی و، د خلکو په مخالف جهت کې هېڅ وخت حرکت نه کوم، نو ډېر نه په تکلیف کېږم، خو هغه خلک چې پـه مخالف جهت کې حرکت کوي او یا غواړي ځان له طوافه وباسي هغوی هر چاته مزاحمت پېښوي. دې طواف بیا لمونځ او بیا تر مسجده راتـګ تقریباً (۵۰) دقیقې وخت ونیو، لمونځ مې بیا په ښه ځای کې ادا کړ، اوس چې دا یادښت لیکم درې دقیقې کم پنځه بجې دي، اوس یو ځـل بیـا طواف ته کښته کېږم، خدای دی ددې طواف توفیق هم راکړي. ګنه ګونه تر حده تېره ده.

دا ځل نو دومره ګنه ګونه وه چې د غنم دانه دې له پاسه اچولې وای، نو د چا خبره ځمکې ته به نه وه غورځېدلې، په ډېر مهارت په مایل ډول د طواف دې بلې نقطې ته مې داسې ځان برابر کړ چې د ابراهیم مقام او د بیت الله شریف ترمنځ شوم، دلته هم د کعبې دېوال تـه درې څلـور لیکې خلک راځخه وړاندې وو، په همدې لیکو کې تاوېدم، ګنه ګونه تر

(c) ketabton.com: The Digital Library

حده زیاته وه، د ټولې پښې داسې خولې او ښویې شوې وې، لکه کب، د چا پر پښه چې به د بل چا پښه ولګېده، نو لکه د کب په شان به ښویې شوه، ټولو درودونه لوستل، د هېچا چاته پام نه و، هر سړی او هر څوک په خپل غم کې ډوب و، مېرمن له خپل خاوند سره تر پایه په یوځای نه شوه تللی، ټول شیطاني هوسونه مړه وو، هر سړي ته د خپلې تېرې ماضي نیمګړتیا او تېرې هېرې خاطرې یوه په بل پسې یادېږي، ټول د بښنې لپاره لاسونه پورته کوي، بسم الله، الله اکبر، اللهم ربنا او نورې مسنونه دعاګانې وایي، د هر چا په لاس کې د دعاګانو واړه واړه کتابونه وي، دا اتم طواف مې په ډېر تکلیف خو په خیر سره خلاص کړ، طواف لمونځ مې بیا د بیت الله شریف دروازې ته مخامخ د طواف د لیکو تر شا په داسې حال کې ادا کړ چې د کعبې شریفې پر دروازې مې مخامخ سترګې لګېدې.

تر لمانځه وروسته ببرته مسجد ته پورته شوم، خو دا ځل د مسجد یوه بله څنډه کې اوس لس دقیقې کمې شپږ بجې دي. دغه یادښت مې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولیکه، اوس د مانښام لمانځه ته لږ وخت پاتې دی، تر دې ځایه خو خدای دومره توان راکړ چې زما په تصور کې هم نه ګرځېده چې په یوه ورځ به

زه اته بشپړ طوافونه وکړم، کېدی شي ډېرو کمو خلکو پر یوه ورځ دومره طوافونه کړي وي، ممکن ډېرو تر دې ډېر کړي وي، خو په داسې ګرمۍ او ګنه ګونه کې کېدی شي ډېر کمو خلکو دومره طوافونه کړي وي، هغه هم د اکبر حج په موسم کې چې ویل کېږي سړ کال لږ تر لږه له بهر، عربي هېوادونو او په خپله له سعودي څخه اته نیم میلیونه کسانو په رسمي او نارسمي ډول د حج په مراسمو کې ګډون کړی دی. سعودیان او په مجموع کې عرب چې کله هم د اکبر حج خبره واوري نو بیا ښځه او نر، ځوانان او بوډاګان حج ته راروان وي، دوی ته څوک ممانعت هم نه شي کولای او همدارنګه نور عربان او پانګوال. ماغوندې عاجز

(c) ketabton.com: The Digital Library

او کمزوري انسان ته چې په دې سخته ګرمۍ کې خدای(ج) پر یوه ورځ د اتو بشپړو طوافونو توان راکړ، نو هر سړی دې په دې پوه شي چې د دې نړۍ تر شا د داسې یو ځواکمن ذات واک چلېږي چې د هرې ذرې ذرې حساب او کتاب ورسره دی. دادی ساعت شپږ بجې شو، لږه شېبه وروسته د مابنام جمع تیارېږي.

دوه دقیقې تر شپږو تېرې وې چې د مابنام جمعه تیاره شوه، تر جماعت وروسته د جنازې لمونځ و، تر هغه وروسته مو سنت ادا کړل، ساعت شپږ نیمې بجې و، یوځل بیا مې طواف ته زړه وشو، ما ویل راځه خدای به انرژي درکړي، هډوکي دې هم تیار نرم شوي، راځه یو بل طواف هم وکړه. همداسې د ملک عبدالعزیز باب له لارې بیا ورداخل شوم، په ډېر مایل ډول چې هېڅ چاسره مې ټکر هم رانغی، بیا مې د ابراهیم مقام او د کعبې شریفې ترمنځ ساحې ته ځان ورسوه. طواف مې پیل کړ، دا ځل مې بین الرکین هم ښکل کړل او هم مې پرې خپل

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاسونه او تندی ومونبل، ګنه ګونه ډېره وه، خو طواف مې په ښــه ډول ترسره کړ، تر طواف وروسته مې بیا د کعبې شریفې دروازې ته مخامخ د

طواف د وروستۍ لیکې ترڅنګ دوه رکعته لمونځ وکړ، تر هغه وروسته چې مې ساعت ته وکتل نو پنځه دقیقې تر اوو تېرې وې، یو طواف بــل هم کېده، خو لږ راته حیا راغله، ما ویل خدای پاک به وایي چې څه دې غوښتل تر هغه مې درته زیات توان درکړ، ته څه د نورو عبادت ته هــم پام وکړه، ګنه ګونه مه جوړوه، هغوی چې کمزوري، معیوب، یــا ســپین ږیري او معذور دي، هغوی به څه کوي، که نه صحت مــې ډېــر ښــه و، پرېمانه اوبه مې څښلې او پرېمانه خولې راڅخه تللې، تراوسه پورې پــه ټول عمر کې زه تر دې حده نه وم خولې شوی، نهه ځله طواف په یــوه ورځ کې. هغو خلکو چې د حج په داسې ګنه ګونه کې طواف کړی وي، هغوی پوهېږي، چې پر یوه ورځ نهه طوافونه اسانه کار نه دی. له سهاره بیا تر دې دمه مې جامې وچې نــه شــوې. پــه مســجد الحــرام کــې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

عبدالعزیز باب له لارې راووتم او د مسجدالحرام بلې نوې جوړې برخې ته چې زمونږ عمارې ته هم ډېره نږدې او ښایسته یې جوړه کړې وه، راغلم دلته د ښځینه وو او نارینه وو برخه جلا ده، ډېر لوکس او ډېر ارام دی. اوس ساعت پنځه ویشت کم اته بجې دي او د ماسخوتن تر لمانځه وروسته به په خیر سره خپلې عمارې ته ځم، نن له سهاره بیا تر دې دمه

هېڅوک راسره نه شته، هېڅ حاجي ملګری، یوازې خدای راسره ملګری دی او پر سر مې ولاړ دی، دا دی د ماسخوتن د لمانځه اذان یې هم وکړ، څو شېبې وروسته جمع تیارېږي او تر لمانځه وروسته به عمارې ته ځم، تلېفون مې چارج خلاص کړی، کېدی شي ډېرو دوستانو زنګونه وهلي وي او ځینې یې عمارې ته د لیدو په خاطر هم راغلي وي، خدای دې زما دا طوافونه د ټول افغان ولس او مسلمان امت د سوکالۍ لپاره په خپل دربار کې قبول کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سوکالۍ احساس او مېلمانه

کله چې د ماسخوتن تر لمانځه وروسته عمارې ته لاړم، لومړی مې تلېفون چارج کې کېښود، بیا مې پرځان اوبه تېرې کړې، لړه دمه راغله، تر دې دمخه په لاره کې عبدالخبیر، چې څو ورځې دمخه راسره په مسجد الحرام کې اشنا شو او څو تنه نور حاجیان هم راسره ملګري شول، د عمارې مخې ته مې افغاني ډوډۍ ولیده، هغې ته ودرېدم، د عبدالخبیر ملګري ژر راته ډوډۍ راواخیستې، پیسې یې ورکړې، ښه د مزې ستړی وم، عزت الله خان هم تلېفون په اتاق کې پرې ایښی و، حیران وم چې ډوډۍ به څنګه راوړم، حاجي رضاخان چې هر وخت راځي، نو یو پند ډوډۍ، مېوه او جوسان ورسره وي، کله چې مې تلېفون روښانه کړ، نو د هغه زنګ راغی، ویل یې در روان یم څه د خوراک دروړم؟ ویل یې یو بل ملګری حاجي هم راسره دی، ما ویل چې راتلې دلته یو پاکستانی هوټل دی، له هغه څخه چکن کړایې راوړه، دې کې لا څو دقیقې نه وې وتلې چې زموږ د لغمان څو تنه اوسېدونکي چې دلته له کلونو کلونو راهیسې په طایف کې اوسېږي زما لیدو ته راغلل، ښاغلی حاجي عبدالکافي او څلور تنه نور مشران ورسره وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تر عبدالکافي او ملګرو وروسته يې عبدالخبير اتاق ته راغــی، ډک پلاستیکونه يې لاسونو کې وو، چکن کړايي، تازه مېوه او جوسان يې بار کړي وو، مېلمنو او ما ورته ویل دا څه کوې؟ ده ویل ما فکر وکړ چې ته به ستړی يې نو ځکه مې دا راوړل، ما ویل ما خو چاته دمخه ویلي وو، مــا

عبدالخبیر او نورو مېلمنو ته د ډوډۍ ست وکړ، خو دوی ویل مونږ ډوډۍ خوړلې ده، دا وخت حاجي رضا خان او ورســره ملګــری حــاجي يــې رانانوتل، ډک پلاستیکونه، تازه مېوه، جوس پیپســي او کــی اف ســي (K.F.C) چرګان ورسره دي، ویل يې چکن کړايي مې پیدا نه کړه دا مې راوړل، ما ویل هغه ده چکن کړايي هم یو ملګري راوړې ده. دوی یوه هم ډوډۍ ونه خوړه مونږ مولوي صیب عبیدالله نیازی او مولوي حسیب الله راوغوښتل هغوی مړۍ نیمه وخوړه خو ما (یون) او عزت الله ځانونه ښه ماړه کړل. بیا له طایف څخه راغلو حاجي صــیب عبــدالکافي او نــورو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملګرو اجازه واخیسته او ما ته یې بلنه راکړه چې طایف ته لاړ شم او له ټولو هېوادوالو سره هلته وګورم، هغوی وویل ستا راتګ حتمي دی او زمونږ د زړونو د خوشالۍ سبب ګرځي، دا زمونږ لپاره ویاړ دی چې د مسافرۍ په ژوند کې خپل یو داسې مشر ګورو چې له کلونو کلونو مو ارمان و. زما دومره ټلوېزیوني مرکې او خبرې د حاجي عبدالکافي په یاد وې چې زما په خپله هم هغومره یاد کې نه دي پاتې، حاجي عبدالکافي وویل د ژوندون ټلوېزیون لیدل اوس زمونږ داسې عادت ګرځېدلی لکه یو عملي سړی چې نسوار اچوي او چې یو وخت یې ونه ګورو نو فکر مو خراب وي، همدا ژوندون ټلوېزیون دی چې به مجموع کې ټول افغانان او په ټېره بیا ویده پښتانه یې راویښ کړل، حاجي عبدالکافي وویل، په طایف کې ډېر افغانان او په ټېره بیا د لغمان خلک اوسېږي، ټول درته په طمع دي، نو هیله کوو چې ضرور راشې. د مدینې منورې لاره هم له همدې ځایه ټېرېږي، غرمه به دې مورږ سره وي، بیا به په خیر سره مدینې منورې ته ځې، ما ویل که کارونه مو د جمعې تر ورځې پورې جوړ شي نو ضرور به درځو. بیا هغوی خدای پامانې وکړه، زه چې دا مهال ښه ستړی وم، د خوب پر لوري لاړم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروستۍ عمره

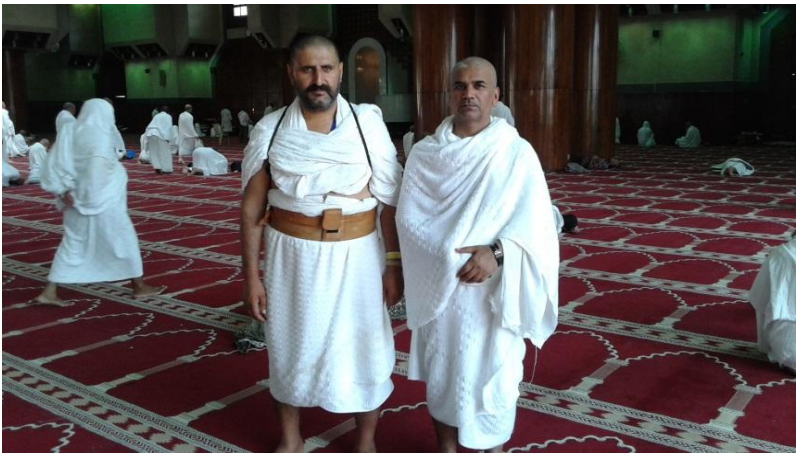
د میزان (۱۷)مه، دذوالحجې (۱۵)مــه او د اکتــوبر (۹)مــه نېټــه د پنجشنبې ورځ وه، سهار وختي پاڅېدم، اودس مې وکړ، زه او عزت الله د سهار لمانځه لپاره حرم شریف ته لاړو، تر لمانځه وروسته بېرته اتاق ته راغلو، استراحت مو وکړ، تر استراحت وروسته مو چای وڅښه دا مــهال نو، لس بجې شوې، بیا مې د اندېوالانو ټلېفونونو ته ځواب ورکړ، کابــل

کې ژوندون ټلوېزیون ته مې زنګ وواهه، یوه لنډه مرکه مې وکړه د ملي هویت او په برېښنایي تذکرو د اسلام او افغان کلمو د لیکلو په باب مې مرکه وکړه او د عمرې پلان مو ترتیب کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ماسپښین لمونځ او عمره: اودس مو وکړ یوولس نیمې بجې له اتاقه رابهر شو، حاجي صیب نیازمحمد ناصري چې دا مـهال مدینې منورې ته زمونږ د سفر د برابرولو پر چارو مصروف دی او په بعثه کې کار کوي، هغه راته احرام په اساسي ډول وتړه او بیا د حرم شریف پر لوري وخوځېدو، ټیک د لمانځه وخت ته ورسېدو، د ماسپښین تـر لمانځـه وروسته د بي بي عایشې جومات تـه لاړو، دا جومـات چـې د (تنعـیم مسجد) په نامه هم یادېږي د مسجدالحرام په اوه کیلو متری کې د مکې

مکرمې او مدینې منورې پر سړک چې د هجرت سـړک پـه نامـه هـم مشهور دی، پروت دی او هغه ځای دی چې رسول الله صلی الله علیـه وسلم بي بي عایشې ته هدایت وکړ چې له همدغه ځایه عمرې ته احرام وتړي، اوس حاجیان او هغه کسان چې په مکـه مکرمـه کـې دي، لـه همدغه ځایه احرام تړي. احرام تړلو لپاره بل ځای (جعرانه) جومات دی، دا مسجد د مکې مکرمې او طایف ترمنځ پروت او مکې مکرمې ته نږدې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی. رسول الله صلی الله علیه وسلم چې کلــه د مجاهــدینو تــرمنځ د (هوازن) غنیمتونه وېشل، نو همدلته مېشت شو، همدارنګه کله چې له (حنین) غزا څخه راوګرځېد، نو همدلته ته کوز شو او له همدغه ځایــه یې د عمرې لپاره احرام وتړه. دا مسجد د مکې مکرمې اوسېدونکو لپاره د احرام تړلو ښه ځای دی. تکسیوان راځخه تر بي بي عایشې جوماتــه پورې (۳۰) ریاله واخیستل، مورږ درې تنه وو، حاجي عزت الله او حاجي مولوي حسیب الله هم راسره وو. په احرام کې بي بي عایشې جومات ته

لاړو، د عمرې نیت له همدې ځایه کېږي. لومړی مو هلته په تشنابونو کې غسل وکړ، ښه وو پر تشنابونو ډېره ګنه ګونه نه وه، بیا د بي بي عایشې جومات ته لاړو، لومړی مو دوه رکعته تحیة المسجد لمونځ وکړ او بیا مو دوه رکعته عمرې لمونځ ادا کړ، تر هغه وروسته ما د افغانیت، اسلامیت

(c) ketabton.com: The Digital Library

او انسانیت لپاره د خپلې دې عمرې نیت وتړه، له الله رب العزت څخه مې وغوښتل چې ددغو درېو سترو ارزښتونو د لوړاوي، ساتنې، پالنې او جګونې لپاره زما دغه عمره قبوله کړي او ماته یې اسانه کړي. تر هغه وروسته همغه ټکسیوان چې موږ یې بي بي عایشې مسجد ته رسولي وو، بېرته په (۳۰) ریاله حرم شریف ته راوستلو، د ملک فهد دروازې له لارې مسجدالحرام او بیا طواف ته داخل شو. ما حاجي عزت الله او حاجي مولوي حسیب الله ته وویل چې د کعبې شریفې ترمنځ دېوال ته نږدې به طواف کوو، دا ځای لږ سخت دی خو طواف ژر خلاصېږي، هملته درې واړه ورغلو، زه مخکې او دوی راپسې وو، عزت الله زما پر اوږو او مولوي صیب د هغه پر اوږو لاسونه ایښي وو، لومړی دور مو په دې ډول بشپړ کړ، د دویم دور په پای کې حاجي عزت الله وویل، زه مخکې کېږم، تا خلک په عزابوي، ته زما پر اوږو لاسونه کېږده، عزت الله چې د خدای په فضل وجود کې ښه دی، دمخه شو ما یې پر اوږو لاسونه کېښودل، ګنه ګونه ډېره وه، خو دی لکه زغروال ټانک دمخه او ما یې پر اوږو لاسونه ایښي وو، پراوونه مو په ښه ډول ترسره کړل، په (۳۵) دقیقو کې مو ټولې دورې پوره کړې، خو مولوي صیب حسیب الله راځخه په نیمایي کې لادرکه شوی و، تر طواف وروسته ما او عزت الله خان دوه رکعته لمونځ ادا کړ، د کعبې شریفې دروازې ته مخامخ، بیا د صفا غونډې مخې ته راغلو، وعده مو داسې وه چې که هر یو د طواف پر وخت لادرکه شو، وروستی ادرس به مو دا ځای وي او بیا به ددې مقدسو ځایونو شوط

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوره کوو. لږه شېبه وروسته مولوي صیب حسیب الله هم زنګ وواهــه مورږ خپل ادرس ورکړ، پنځه دقیقې وروسته هغه هم راورسېد، له جېبه یې کتاب راوویست له صفا غونډۍ څخه مو په مسنونو دعاګانو خپــل عبادت پیل کړ. طبیعي خبره ده چې د حج د ټولو مراسمو او به هر ځای کې هغه اړونده دعا د ټولو حاجیانو په حافظه کــې نــه وي د بېلابېلــو هېوادونو حاجیانو په ځانګړو پــانو او وړو وړو کتــابګوتو کــې مســنونه دعاګانې چاپ کړې وي، ځینو سره یې د هغوی د خپلو ژبو ژباړه هم مل وي، اکثره د کاغذ له مخې دعاګانې لولي. نو زمورږ مولوي صــیب هــم د واړه کتاب له مخې دعاګانې لوستلې، ددې لپاره چې راتلونکو حــاجي

صاحبانو ته مو یوه څه اسانتیا برابره کړې وي، نېه بــه وي چــې دلتــه مسنونه دعاګانې او د هغو اړوند ځایونه راوړو چې په کومو ځایونو کې د کومو دعاګانو لوستل په کار دي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

تلبیه:

لبَیک اللهِم لبَیک، لبَیک لا شریک لک لبَیک، إنِ الحمد و النِعمــة لک و الملک، لا شریک لک.

جومات ته د ننوتو دعا:

اللهم افتح لی ابواب رحمتک.

د طواف د پیل دعا:

بسمِ اللهِ واللهُ أَكْبَرُ اللّهُمَّ إيماناً بِكَ، وَ تَصْديقاً بِكِتابِكَ، وَ وَفاءً بِعَهْدِكَ، و إِتِّباعاً لِسُنَّةِ نَبِيِّكَ مُحَمَّدٍ علیه الصَّلاة وَ السَّلام.

د یماني رکن دعا:

الهم انی اسئلک العفو والعافیة فی الدنیا والاخره، ربنا اتنا فی الدنیا حسنة و فی الاخره حسنه و قنا عذاب النار.

د طواف پر مهال دعا:

سبحان الله والحمد لله و لا اله الا الله والله اکبر، ولا حول ولا قوه الا بالله.

د رحمت میزاب دعا:

اللهم اظلنی تحت ظلک یوماً لا ظل الا ظلک، اللهم اسقنی بکــاس محمد صلی الله علیه وسلم شربة هنیة و مرینة لا اظما بعدها ابدا.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د زمزم اوبو د څښلو پرمهال دعا:

اللهم انی اسئلک علماً نافعاً ورزقاً واسعاً وشفاءً من کل داء.

د صفا او مروه دعا:

ان الصفا والمروه من شعائرالله، فمن حج البیت اوعتمر فلا جناح علیه ان یطوف بهما، ومن تطوع خیراً فان الله شاکر علیم. لا اله الا الله وحده لاشریک له، له الملک و له الحمد و هو علی کل شئ قدیر.

د صفا او مروه ترمنځ دعا:

رب اغفرلی و ارحم، انک انت الاعز الاکرم.

د شیطان ویشتلو دعا:

بسم الله الله اکبر، رغما لشیطان و رضا للرحمن، اللهم اجعله حجاً مبروراً و ذنباً مغفوراً و سعیاً مشکوراً.

د عرفات میدان دعا:

اللهم لک الحمد کاالذی نقول و خیراً مما نقول، اللهم لک صلاتی و نسکی و محیای و مماتی و الیک ما بي و لک رب تراثی، اللهم انی اعوذبک من عذاب القبر، و سوسة الصدر و شتات الامر، اللهم انی اعوذبک من شر ما تجیئ به الریح، اللهم انی اسئلک من خیر ما سالک به عیدک ونبیک و اغوذبک من شر ما استعاذ به نبیک، ربنا ظلمنا انفسنا و ان لم تغفرلنا و ترحمنا لنکونن من الخسرین، ربنا اتنا فی الدنیا

(c) ketabton.com: The Digital Library

حسنة و فی الاخره حسنة و قنا عذاب النار. (سل ځله) . (لا اله الا الله وحده لاشریک له، له الملک و له الحمد و هو علی کل شئ قدیر). (قل هوالله احد (سل ځله). (پر حضرت محمد(ص) درود شریف ویل.)

اوه پراوونه مو ووهل، هر کله چې به د صفا او مروه غونډیو سرته ورسېدو، مولوي صیب حسیب الله به دعاګانې لوستلې او مور به تکرارولې، ان یو نیم بل شخص به هم دا دعاګانې تکرارولې، په دې دول مو خپلې سعې (هڅې) پوره کړې.

کله چې د وروستي (اووم) شوط لپاره د مروه غونډۍ سرته ورسېدو، دعا مو وکړه، نو یوه دقیقه وروسته د مازیګر اذان وشو، لږه شېبه چې تېره شوه، لمونځ مو په جماعت سره ادا کړ او بیا مو د جنازې لمونځ وکړ، له همدې ځایه د عماري پر لوري په دولتي موټر کې راغلو، دوی دواړو وویل، مور خو یو بل ته سر خریو ما ویل زه خو ځم سلماني ته، زه لاړم سلماني ته، ګنه ګونه نه وه، سلماني ته کښناستم همغه سلماني ته چې د اختر پر لومړۍ ورځ یې د شیطانانو تر ویشتلو وروسته ماته سر په شل ریاله خریلی وو، نن یې په لس ریاله کل کړ، اتاق ته راغلم، دوی لا خپل سرونه نه وو خریلي، تشناب ته ننوتم، بیا مې پر ځان اوبه تېرې کړې اودس مې وکړ او ځان مې له احرامه خلاص کړ، جامې مې واغوستې، لږ وروسته حاجي عزت الله او مولوي صیب حسیب الله دواړه سر خرییلي راښکاره شول او هغوی هم ځان له احرامه خلاص کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لړه دمه مو وکړه، یـــخچال کې چې مې له راتګ سره سم لړه انرژي او جوس ایښي وو، تیار ځښاک ته برابر وو، ما او عزت الله هغه وځښـــل او بېرته د مابنام د لمانځه لپاره د حرم پر لوري راغلو. د مابنام لمونځ مو د صفا او مروه غونډې ترمنځ په دویم پوړ کې ادا کړ او بیا تر دې وروسته د

حرم شریف د نوې ودانۍ پر لوري وخوځېدو، چې دلته اکثره وخت موږ د ماسخوتن لمونځ ادا کوو او بیا د عمارې پر لوري پلي ځو. د مابنـــام تـــر لمانځه وروسته نیازمحمد ناصري ورور راته زنګ وواهه چې د وزیر صیب په همکارۍ مو درته د سفر امکانات انشالله برابر کړل، د اکتوبر پر (۲۲) به مو له مدینې څخه پرواز وي. په (فلایټ دوبۍ) الوتکه کې، سبا پورې به انشالله د سفر کاغذونه درته راوړم، مدینې ته به لاړ شئ.

خپل (۴۰) لمونځه به پوره کړئ او بیا به له همغه ځایه کابل ته ځئ، دا نو ډېر ښه زېرى و، چې له څو ورځې راهیسې مې ورته انتظار درلود او هـــر چاتـــه دا ســـهولت نـــه برابرېـــږي. د مابنـــام تـــر لمانځـــه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروسته مې په مسجد کې دغه یادښت ولیکه، دادی اوس ساعت (۲۵) کمې اته بجې دي د ماسخوتن د لمانځه اذان یې وکړ، ځو شېبې وروست جمع تیارېږي او تر جماعت وروسته به بیا عماري ته ځو او پاتې کارونــه به تعقیبوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حج او اوقافو وزارت له وزیر سره ملاقات

کله چې د ماسخوتن له جماعته خلاص شو، نو د عمارې پر لوري مو حرکت وکړ، نړدې شلو دقیقو کې ورسېدو، خان پاچا ورور راتــه زنــګ ووا‌هه چې ډوډۍ ګوره رانه وړې، زه ډوډۍ راوړم، کلــه چــې اتــاق تــه ورسېدو، نو خان پاچا، بیا له یو پند ډوډۍ او ډول ډول جوســونو ســره اتاق ته راننوت، نیازمحمد ورور چې مې تېره شپه کتلی و او هغه وزیــر صیب (یوسف نیازي) ته ویلي وو چې نن شپه به زه (یون) ورځم، نو هغه هم راته په طمع و، خو ویل، زه خپله درپسې درځم او ځــان ســره دې راولم، هغه ته مې زنګ ووا‌هه، ویل یې دادی پنځه لسو دقیقــو کــې در رسېږم ما ویل ډوډۍ به دلته مورِ سره خوړې، هغه ویل نه وزیر صــیب درته په طمع دی، ما هغه ته ویلي، ما ورته وویل د وزیر صیب مېلمانــه زیات دي، هغه سره به چای وڅښو، نیازمحمد ورور چې راغی، نو ډېــر ټینګ شو، چې ډوډۍ هلته خورو، خو مورِ مجبور کړ، چې همدلته ډوډۍ وخوري، ساعت نهه نیمې بجې وې چې د وزیر صیب د استوګنځي پــر لوري مو، چې خپله د بعثې په پنځم منزل کې و، حرکت وکړ، خو مخکې تر حرکته عبدالکافي ورور چې په سعودي کې د یو زیات شمېر لغمانیو له مخورو سره دی او ماته یې وار دمخه ویلي وو، چې قومي مشــرانو او

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپین ږیرو سره به یو ځانګړی ملاقات کـوو او هغـوی بـه ماتـه یـوه مېلمستیا کوي، خو دا مېلمستیا به په طایف کې وي. حاجي عبدالکافي وویل چې مورږ اوس دا ښه وګڼله چې سپین ږیري د شنبې پر ورځ ټول (۷۰-۸۰) تنه دلته مکې مکرمې ته راشي، دلته به په یوه پارک کې کښنو، د سړک غاړې ته خپله افغاني ډوډۍ او کبابونه به تیار کړو او همدلته به مجلس وکړو. ما ورته وویل دا دی د بعثې مشر دلته ناست دی، نن شپه له وزیر صیب سره غږېږم، چې مدینې ته زمورږ د تګ دقیق وخت معلوم شي، بیا تر هغه وروسته به له تاسې سره د مجلس وخت او ځای تـاکو، خو تر هغه دمخه تاسو سپین ږیرو او مشرانو ته تکلیف مه ورکـوئ، ده

ویل خیر نو اوس ماته اجازه راکړه چې طایف کې د وطنـدارانو واده دی که لاړ نه شم، نو ټول به خفه شي، ضرور باید لاړ شم، عبدالکافي ورور له مورږ څخه اجازه واخیسته، ډوډۍ یې هم ونه خوړه، ویل یې واده ته ځان رسوم او مورږ د وزیر صیب پر لوري لاړو. حاجي ډاکتر اسدالله او خـان

(c) ketabton.com: The Digital Library

پاچا هم راسره ملګري شول، هلته چې ورسېدو، نو نیازمحمد ناصـري ورور پنځم پوړ ته پورته کړو، د وزیر صیب (یوسف نیازي) د کوټې مخې ته لکه د طالبانو د وخت دفتر د رنګارنګ څپلیو ګنه ګونه وه، کله چې ورننوتم نو ګڼ شمېر خلک ناست وو، ستړي مشي ته راپورته شول، په ولسي جرګه کې د هرات وکیله اغلې (جامي) خور هم په کې وه، د وزیر صیب په ګډون مو ټولو سره ستړي مشي وکـړل، وزیـر صـیب د ګنـو کاغذونو منځ کې ناست و، هرې خواته لسـتونه او کاغذونـه پراتـه وو، قلمونه د بالښت لپاسه ایښي وو، دا مـهال نور مېلمانه له اتاقه ووتل، د وزیر صیب په ګډون موږ څو تنه پاتې شو، ما لومړی له وزیر صـیب نـه مننه وکړه چې کارونه یې ښه او منظم روان دي، د افغانستان بیرغ هـر چېرته رېږدي او خوند خو دا کوي چې د افغانستان بیرغونه د پاکستان تر بیرغونو ډېر او هر چېرته لوړ وو. وزیر صیب زما له راتګ څخه مننـه وکړه او ویې ویل کاشکې چې ټول ستا غوندې حاجیان وای چې موږ نه په عذابوي، نه یې په ډوډۍ جنجال وي، نه په موټر او نه په نورو شیانو، وزیر صیب وویل، تاسو د حج اوسنۍ پروسې ته له مثبت نظـر کتلـي، ځکه درته ښه ښـکاري، خـو اوس هـم لا ډېـر کارونـه نیمګـړي دي، خدای(ج) دې موږ ته توفیق راکړي چې د حاجیانو خدمت وکړو، ما ورته وویل، موږ ته هغو حاجیانو، چې په تېرو کلونو کې راغلي وو، کیسه کوله چې سړ د تېر کـال او تېر کال د نورو کلونو په تناسب ښه وو. وزیر صیب سره څو دقیقې نور هم ناست وو، بیا مو ترې اجازه واخیسته هغه چای

(c) ketabton.com: The Digital Library

او ډوډۍ ته ډېر ټینګ شو، ما ویل ډوډۍ مو خوړلې، له هغه مـو اجـازه واخیسته، بیا لاندې د نیازمحمد ناصري دفتر ته راکښته شو، هغه پـه دویم پوړ کې و، نیازمحمد ناصري اصـلاً د لغمـان د کرغیـو ولسـوالۍ اوسېدونکی دی او دلته په سعودي کې د یو پوهنتون محصـل دی او د افغان حجاجو مشري هم پر غاړه لري، ډېر ویښ، تکړه، دلته ښه بلد او د رانه ضمیر او فکر څښتن دی. په لاره کې یې راته وویل چې ماته د ملي تحریک غړیتوب راکړئ، زما په شان دلته په سـلګونو افغانـان د ملـي تحریک له تګلارې سره ټینګه علاقه لري، زه به دلته یوه څانګـه هـم پرانیزم او نور ډېر کار به وکړم. ما ورځخه مننه وکړه، امیري بیـا زمـا د

ټکټ او پاسپورت پوښتنه وکړه، هغوی ورته وویل، سبا (۸) بجې باید د (۵۸) مکتب (دفتر) مخې ته راشي، له دې ځایه یې موږ خپل موټر کې وړو، خو پاسپورت دوی ته لاس کې نه ورکوو، نیازمحمد ورور څخه مـو خدای پامانې واخیسته، ساعت تقریباً د شپې (۱۱) بجې وې. دا مـهال

(c) ketabton.com: The Digital Library

مې خان پاچا ته وویل طایف پورې څومره لاره ده؟ هغه وویل (۹۰) کیلو متره شاوخوا ده، ما ویل ما خو عبدالکافي ورور سره د شنبې پــر ورځ وعده ایښې ده چې د لغمان او ځینو نورو سیمو مشرانو سره به دلته په مکه معظمه کې ګورم، دا خو چې زمونږ سفر رالنډ شو، هغه خلک خفه نه شي، که ته ستړی نه یې نو راځه چې هلته لاړ شو، څو سپین ږیري به په همدې شپه کې وګورو ښښنه به ترې وغواړو چې له مونږ څخه خفــه نــه شي. هغه وویل تر دې ښه خبره چېرته ده، ما باندې هسې هم د شــپې خوب نه راځي، راځه چې ځو په خیر سره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د طایف پر لوري

له خان پاچا سره تر مشورې وروسته مې فوراً حاجي عبدالکافي ته زنګ وواهه، هغه ته مې وویل که ستا خوښه وي موږ به حرکــت وکــړو، هلته خو تیار واده هم دی، کېدی شي یو څو تنو سپین ږیرو سره وګورو، ښښنه تري وغواړو چې راځخه خفه نه شي، شنبې ته موږ نه پاتې کېږو، سفر مو دغسې لنډ شو، عبدالکافي سخت خفه شو، هغه وویل د شنبې پر ورځ به دې موږ مدینې منورې ته بوځو، له بعثې او مکتب څخه ښېخي تېر شه، ما ورته وویل چې پاسپورتونه هغوی سره دي او هلته د عمارې غم هم دوی خوري هېڅ بله چاره نه شته، بیا عبدالکافي وویل زه لا هم

تراوسه د واده ځای ته نه یم رسېدلی، خو چې داسې ده نو راځئ همدا د شپې حرکت وکړئ. خان پاچا ته مو وویل چې نور کــش ورکــړه. هغــه اکسلېټر ته پښه ورکړه، لومړی مو حاجي ډاکتر اسدالله د خپلې عمارې مخې ته کښته کړ او بیا مو د طایف پر لوري حرکت کې شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خان پاچا لاره کې وویل زما یو خپلوان تروریزی (احمدشاه) هم ستا د لیدو سخت ارمانجن دی، ځنګه دې خوښه ده چې هغه له ځـان ســره واخلو، تیار په لاره کې دی، ساعت به مو تېر شي د هغه ارمان بــه هــم پوره شي، بیا خو تا نه شي لیدی، ما ویل ببخي سمه ده، هغه ته یې زنګ وواهه، تر شل دقیقې مزله وروسته هلته ورسېدو، هغه نو تیار په دروازه کې ولاړ و، تر ستړي مشي وروسته یې ټینګ ست وکړ، ما ویل ناوختــه دی ځان رسوو، درې واړه موټر ته پورته شو، په لاره کې مــو ښــه ګــپ ولګاوه، احمدشاه او خان پاچا دواړه ښه د ګپ ځوانان وو، دواړو دلتــه

ډېر وخت تېر کړی، کاروبار یې هم ښه دی. په عربي ژبه او د عربــو پــه کلتور هم ډېر ښه پوهېږي. احمدشاه د عربو کلتور په باب ډېرې جالبې او اوږدې خبرې وکړې، د عربو بېلابېل قبایل یې مورِ ته معرفي کړل. تر یو ساعت مزله وروسته (طایف) ته ورسېدو، د طایف ښار خورا ښایسته و، د سعودي د نورو ښارونو په اندول ډېر شین او ښه تفریحــي ښــار و،

(c) ketabton.com: The Digital Library

مېوې هم په کې ډېرې کېږي، هوا يې هم يخه ده، هلته د ښار په يوه څنډه کې حاجي عبدالکافي او څو تنه نور ملګري تیار د سړک پر سر مورِ ته منتظر وو. کله چې مو ولیدل نو ډېر زیات خوشاله شول حاجي عبدالکافي مورِ سره په موټر کې پورته شو، ځکه چې لاره ورته معلومه وه، تر لس پنځه لس دقیقې مزله وروسته هدف ته ورسېدو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لغمانیو واده

دلته نو د یو لغماني ځوان واده و. دلته نړدې (۳۵۰) کــوره لغمــاني اوسېږي، ټول په اتفاق دي، دا هغه لغماني دي چې له نړدې دېرشو کلونو راهیسې دلته په طایف کې اوسي. کله چې د واده ځای کې کښته شو،

ټول واړه، زاړه او ځوانان زمونږ هرکلي ته ولاړ وو، پــر مــا وړو او تنکیــو ځوانانو ګلان شیندل او لویانو غېږه راکوله، هر چا خپــل ټلېفونونــه د عکاسۍ لپاره نیولي وو، حاجي عبدالکافي په دې ترڅ کې یو یو مخــور هم رامعرفي کاوه. (شاه یا زوم) هم په لیکه کې ولاړ و، ستړي مشي مې ورسره وکړه او مبارکي مې ورکړه. تر ګرم هرکلي وروسته یــې بیــا یــو صالون ته پورته کړو چې نړدې دوه سوه تنه به په کې ځایېــدل، هلتــه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېناستو، ځوانان او ماشومان مخې ته ولاړ وو او مشران ما سره څنګ ته کېناستل. ټولو ډېره خوشالي وکړه، هر یو ویل دا زموږ لپاره یو خوب او خیال و، په ټلوېزیون کې مو ډېر لیدلی یې، خبرې مو دې ډېرې خوښې شوي، خو دا مو ارمان و چې کله به دې له نږدې وګورو، د لغمـان ددې ځای مشرانو ویل، موږ دلته یوه شورا لرو، ټول په اتفاق یو، یو بل ســره مرسته او همکاري کوو، په غم او درد کې یو بل سره شریک یو، شکر د

خدای فضل دی هر څه ښه ډېر دي، خو د وطـن درد او مســاپرې مــو کړوي. دا مــهال ډوډۍ راوړل شوه، ما ورته وویل ما خو ډوډۍ خوړلې، دوی ویل چېرې کېږي چې ډوډۍ ونه خورې، موږ هم خوړلې، تاسره یې بیا خورو، پنځه لس شل کسان بیا ډوډۍ ته کېناستو، د وریجو، غوښو او تازه میوو پرېمانې وه، دلته دا رواج دی چې وریجې په لویو مجموعو کې باسي، لپاسه پرې غوښې ږدي، وچه ډوډۍ ورسره نه ږدي، خو افغانــان بیا پر دې سربېره وچه ډوډۍ هم ورسره راوړي، ډوډۍ مــو پــه خونــد

(c) ketabton.com: The Digital Library

وخوړه، مېوه مو هم لپاسه پسې وخوړه، انګور، کېنو او نوره مېوه، خو دې منځ منځ کې مو خبرې هم کولې او ځوانانو خپل خپل عکسونه هم اخیستل. تر ډوډۍ وروسته بیا ټول راټول شول، ترځنګ مې کېناستل، د ټولو تندي ورین وو، په شوندو او مخونو کې یې د خندا احساس له ورایه ښکارېده یو به غږ کړ، دا ټول دې ګوره وطنداران دي، یو نیم په کې زموږ د نورو قومونو دي، هغوی هم واده ته راغلي دي، دلته ډېر خلک راغلي وو. کله چې نور خلک لاړل، نو دا خلک پاتې وو، په دې کې

ستا احوال راغی چې راځې، نو دا خلک ځای پرځای دلته پاتې شول او دوه ساعته یې درته انتظار وویست، هغه نور خلک که خبر شي چې ته راغلی یې او موږ نه دي خبر کړي، نو سخت به خفه شي، موږ خپله پنځوس شپېته کسه درتلو، خو دا چې ته راغلې پر موږ دې ډېر ډېر غټ

(c) ketabton.com: The Digital Library

احسان واچوه، بیا ما ورته وویل ما خو په لغمان کې هم په یو ځایې ډول دومره لغماني نه دي لیدلي، له هغه ځایه خو دلته ډېر زیات یاست، دوی وویل مورږ دلته نږدې ځلور سوه کوره یو، ټول په اتفاق یو، مشران سره کښني یوه خبره غوټه کړي، کشران یې مني، نورو خلکو سره هم مرسته کوو، ما ویل څه خدای مو په اتفاق لره، لغماني خو په لغمان کې اتفاق نه لري، دا چې تر وطن بهر یې لري دا هم غنیمت او د شکر ځای دی. ما ورته وویل لغماني په لغمان کې سره وران دي، خو تر درونټې اخوا په جلال اباد او تر ماهیپر دېخوا په کابل کې سره جوړ دي، دوی هم سخت وخندل بیا لږه شېبه وروسته حاجي صیب عبدالکافي ورته وویل، یون صیب دادی په خیر سره ځي، تاسې که څه غوښتنې لرئ، یا مشکلات نو

دی یې په خپله هم او د ټلوېزیون له لارې هم حکومت ته رسولای شي، دې وخت کې یو شمېر سپین ږیرو همغه خبره تکرار کړه چې د پاسپورتونو په باب وه، که څه هم دوی وویل چې دوی دلته ډېر مشکل

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه لري، خو نور افغانان اکثره د پاسپورت او اقامو مشکل لري، بیا یو مشر پوښتنه وکړه چې دا نوی حکومت به څه وکړي او کـه نـه دا بـه هـم همغسې وي لکه د کرزي صیب! ما ورته ورته وویل یو څه امیدشته، یـو څه به تر هغه ښه وي، خو داسې تقاضا هم باید ونه شـي او یـا داسـې هیله، چې ټول مشکلات به حل کړي، په ځینو برخو کې لکه د فساد د مخنیوي د ځینو خاصو ډلو د واک کمښت، اداري اصلاحاتو او ځینو نورو برخو کې به یو څه مثبت تغیر راشي، خو نه په ډېره غته کچه، بیا هم یو څه امید په کار دی. ددې ځای (طایف) مېشتو افغانانو بیا دلته په طایف کې د یوه افغاني مکتب د جوړېدو غوښتنه هم وکړه چې درسـونه یـې

باید په پښتو او دري ژبو وي، دوی وویل زمونږ ماشومان تـول اوس پـه عربي خبرې کوي، په عربي ژبه لیک لوست کولای شي، خو په پښتو او

(c) ketabton.com: The Digital Library

دري ژبو یې لیک لوست نه دی زده. ځوانانو وویل په ټلوېزیون کې باید مورږ ته د هندي پروګرامونو او ډرامو پرځای پښتو ډرامې نشر شي، مورږ په هندي کلتور څه کوو؟ دوی د نورو خپرونو د زیاتونې غوښتنه هم وکړه. دلته له افغان اوسېدونکو سره خبرې دومره اوږدې او خوندورې وې، چې یو وخت مې ساعت ته کتل، څو دقیقې درېو ته پاتې وې، له دوی څخه مې په ډېر تکلیف اجازه واخیسته، په پای کې ټولو یادګاري عکسونه واخیستل، د (شاه) په ګډون ټول راسره تر موټره پورې بدرګه راغلل، له مینې او خلوصه ډکې شېبې وې او ټولو ویل د بیا لیدو په هیله دې یو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وداعي طواف

د میزان (۱۸)مه د ذوالحجې (۱۶)مه او د اکتوبر (۱۰)مه نېټه د جمعې مبارکه ورځ ده. کله چې مو د لغمانیو د خوښۍ له محفله حرکت وکړ او عمومي سړک ته برابر شو، نو ساعت پوره درې بجې و، خان پاچا اکسیلټر ته پښه ورکړه. په لاره کې احمدشاه د حضرت پیغمبر(ص) د تکلیفونو او کړاوونو خورا زیاتې کیسې وکړې، د طایف پر لاره یې یوې ډبرې ته هم اشاره وکړه چې مشرکینو پر پیغمبر(ص) د قران کریم د تلاوت پر مهال له لوړې راخوشې کړې وه، خو د خدای(ج) په حکمت او مرسته ده مبارک ته تر رارسېدو دمخه ځای پرځای ولاړه پاتې شوه. طایف ته ځکه طایف وایي چې له دې ځایه د خدای تعالی پیغمبر د عمرې او طواف احرام تړلی و او مکې معظمې کې د خدای کور ته تللی دی.

مورِ تر یو ساعت مزله وروسته مکې معظمې ته ورسېدو، خان پاچا خورا تېز راغی، څلور بجې شاوخوا وې چې حرم شریف ته نږدې راورسېدو، په لاره کې مو اودسونه تازه کړل. حرم شریف ته نږدې یوه دوکان کې مو (۱۲۰) جوړې تسبې واخیستې چې د خدای دکور پر دېوالله یې د تبرک لپاره وموښم، دا نو د خدای له کوره زمورِ وروستۍ لیدنه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تسبې مو واخیستې، موټر مو په سختۍ یوځای کــې ودراوه، حــرم شریف ته چې داخل شو، نو یوازې یو څو دقیقې جماعت ته پــاتې وې، نیت مو وکړ او د مروه او صفا غونډیو ترمنځ مو د سهار لمونځ په جماعت سره ادا کړ. بیا د ملک فهد باب له لارې طواف ته داخل شو. زما څپلۍ احمدشاه واخیستې، له خپلو څپلیو سره یې په پلاستیک کــې تــاوې کړې. تسبې نیمې خان پاچا او نیمې احمدشاه واخیستې، هغوی وویل مورږ یې د بین الرکنینو ترمنځ موښو، ته خپل طواف ته ځه.

ما په ډېر مهارت سره په داسې حال کې چې تر انتها زیاته ګنه ګونه وه، د ابراهیم مقام او بیت الله شریف ترمنځ طواف پیل کړ، دومره ګنــه ګونــه وه چــې لــه نوکــانو نیــولې تــر وښــتانو پــورې تــول پــه

خولو کې ډوب شوم، اخري او وروستی وارې طواف و، د خدای له کوره د خدای پامانۍ طواف، داسې خدای پامانې چې بیا به دې امید وي یا نــه وي چې دلته به راځې او د خدای پر کور به دې سترګې لګي، اوه ځله د

(c) ketabton.com: The Digital Library

خدای له کوره تاو شوم، د طواف پرمهال مې یوځل بیا خپله تېره ماضي له نظره تېره کړه، ګناهونه، خطاګانې، تېروتنې، غلطۍ، هوسونه او نورو هر څه مې په ذهن کې لکه د ټلوېزیون د پردې په شان تېر شول، خپل ټول مړي او ژوندي را په یاد شول، مور، پلار، خویندې، خپلوان، اندیوالان، دوستان، لاسنیونکي او نور چې د عمر په ټول بهیر کې یې راسره مرسته کړې وه، یو یو مې په سترګو کې وګرځېدل، بین الرکنین ته خدای ورسولم، دواړه لاسونه مې پرې کېښودل، د ژړا بهیر رامات شو، تندی مې پرې وموښود، لاسونه مې پر مخ راکاږل او نور نو د خلکو څېړو ورو ورو د طواف له ساحې څخه څنډې ته کړم، لکه یو نېزه وړی چې د سېلاب څېړې یې ورو ورو څنډې ته پورې باسي. کله چې د طواف له لیکو ووتلم، نو د خدای د کور دروازې ته مخامخ مې دوه رکعته لمونځ ادا کړ. خپل ځان، مور و پلار خپلو ټولو دوستانو، افغانانو، مسلمانانو او انسانانو ته مې د زړه له تله دعا وکړه، یو ځل بیا مې د لوی خدای(ج) له دربار څخه وغوښتل چې خدایه زما خپل وطن خپلو طبیعي حدودو ته ورسوې، داسې یو هېواد راته جوړ کړې او د داسې یو هېواد جوړولو وس راکړې چې لکه ستا د دین په شان د تور او سپین، قوم او قبیلې، لوړ او ټیټ، غریب او بډای، امیر او فقیر توپیر په کې نه وي، توپیر یې یوازې په تقوا او لیاقت پورې اړه ولري، نه پر چا ظلم وکړي او نه څوک ظلم ته پرېږدي، په داسې حال کې چې سترګې مې د خدای پر کور خښې کړې وې، ورو ورو مې اجازه واخیسته، یو ځل بیا مې پر سترګو لاسونه کېښودل، سترګې مې له اوښکو ډکې وې، اوښکې پر سپینو ډېرو تویې

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوې، د تندي خوله هم پر مرمر ډبرو وځښده، په خپلو اوښکو کې مې د خپلې ماضي د ګناهونو تصویر ولید، انسان څومره کمزوری دی، انسان څومره بدرنګ دی، د خدای د رحمت په هیله مې ورو ورو ځان خروجي دروازې ته برابر کړ، خپل ملګري مې خان پاچــا او احمدشــاه چــې دا

مــهال راته د صفا غونډۍ ترمخه منتظر وو، د ټلېفون په لیکه پیدا کړل، دا ځای خورا یخ دی، هغو ته مې وویل چې له کومې دروازې وځــو؟ مــا وداعي طواف کړی، هغوی وویل پروا نه کوي، له هرې دروازې چې وځو، ما ویل په کتابونو کې راغلي چې له سلام باب یا دروازې څخه به ووځئ، خان پاچا دا مــهال له یوه شیخ څخه پوښتنه وکړه هغه وویل له هــرې دروازې چې وځئ پروا نه کوي، زړه کې مې وسواس و، مولــوي صــیب عبیدالله نیازي ته مې زنګ وواهه، ما وویل وداعي طواف مې خلاص کړ، له کومې دروازې بهر شم، هغه وویل ماشالله مبارک! له هرې دروازې چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

وځې پروا نه کوي، که باب سلام وي که بله، درې واړه له مسجد الحرام څخه راووتلو، تر راوتو وروسته مې خان پاچا ته وویل چې ددې دروازې پوښتنه دې ونه کړه چې کومه یوه ده، هغه وویل همدا باب السلام ده،

که نه! ما ویل نه به وي، ده وویل ده، زه خو همدلته کار کوم، همـــدغې دروازې ته باب السلام وایي، باب السلام لویه دروازه ده چې بیا څو نورې دروازې هم د هغې مربوطې دي، همداسې د ملک فهـــد او عبـــدالعزیز دروازې هم دي چې هغه هم څو څو نورې دروازې لري، نو دا ټول بـــاب السلام دی، لاس یې ورته ونیو، دې سره مې زړه نور هم خوشاله شو.

د حرم شریف له ساحې چې ووتو، نو اتاق ته لاړو، ساعت د سهار (۷) بجې وې او ښه د مزې ستړي وو، په تېرو څلورو یشتو ساعتو کې مـــې سترګه هم نه ده پټه کړې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سهار چای او د مکتب پر لوري

سهار اوه بجې دي، خان پاچا او احمدشاه دېر شله شول چې چـای څښو او بیا به د مکتب پر لوري ځو، احمدشاه وویل دلته دېر ښه (لری) پخېږي، خان پاچا به ورپسې لاړ شي، ما ویل هېڅ چای نه څښو چې لږه دمه وکړو، دا تر هر څه ښه ده، خـو خـان پاچـا لاړ لـري پسـې، دېـر ګرځېدلی و، لری یې نه و پیدا کړی، بیا یې ځیګر راوړ، چای مو وڅښه،

تقریباً (۸) بجې او پنځه لس دقیقې شوې، غوتې مـو تیـارې کـړې، دا مـهال مې وحیدالله مومند ته زنګ وواهه، هغه ته مې وویل موږ سـره خپل ګاډی شته که دا مکتب (دفتر) راپسې پاسپورتونه راولېږي، موږ به

(c) ketabton.com: The Digital Library

دې خپل ګاډي کې مدینې ته لاړ شو. هغه وویل (۹) بجې راشئ، زه بـه خپله درسره مکتب (دفتر) ته لاړ شم، نهه بجې هلته بعثې ته ورغلـو، مومند صیب تیار د دروازې په خوله کې منتظر و، څو نور هېوادوال هم هلته زمونږ لیدو ته راغلي وو، مومند صیب راسره د مکتب پر لوري لاړ، هلته چې ورسېدو مسول کس سره مو تماس ونیو، هغـه وویـل هـېڅ امکان نه لري چې تاسې خپل موټر کې لاړشئ، دلته لوی ګاډي منتظـر دي، تاسې سره یو مسول کس ځي، هلته مو ګـاډي تـه پورتـه کـوي،

پاسپورټونه ډرېور ته ورکوي، تاسې ته یې نه شو درکولای. مـوږ ووېـل سمه ده پاسپورټونه دې هغه سره وي، موږ به تر هغه دمخه لاړ شو، پـه هغه موټر کې به نه ځو، ویل یې نه دا هم نه کېږي، موږ وویل بیکونه به هغه موټر کې کېږدو او موږ به خپل موټر کې لاړ شو، ویل یې دا هم نـه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېږي، مورِ ویل نو څه کېږي؟ ده ویل تاسې کولای شئ زمورِ له خوا په یوه وړوکي موټر کې لاړ شئ، خو تاسې به د هغه کرایه ورکوئ. مورِ وویل څو ده کرایه یې، ویل یې (۶۳۰) ریاله، مورِ وویل کمېږي نه، ده وویل نه، مورِ ټوکه وکړه، ورته مې وویل داسې نه کېږي چې دوه سوه ریاله تاسو ته درکړو او نور مورِ په خپل ګاډي کې لاړ شو، ویل یې پاسپورتونه له عرب پرته بل چاته نه ورکوو، دا مهال یو افغان هم هلته ناست و، دوی سره یې کار کاوه، هغه هم ډېر بحث ورسره وکړ، خو خبره یې ونه منله، اخر هغه افغان ماته وویل زه دا څو کاله کېږي دوی سره کار کوم، دا

خلک د چا خبرې ته ارزښت نه ورکوي، دا واړه موټر چې دوی پرې ټینګار کوي، دا ټول دوی سره قرارداد لري، په ګټه کې ورسره شریک دي، نو ځکه دوی حتمي هغوی ته کار پیدا کوي. تر ډېر بحث وروسته مو پرېکړه پر دې وکړه چې لاړ به شو، د موټرو تمځي ته، هلته به وګورو که غټ ګاډی تیار و او مسترح و، هغه کې به لاړ شو او که نه بیا به وړوکی موټر ونیسو. زه او مومند صیب له دې افغان سره په موټر کې کېناستو،

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو بل تور پوټکی چې زمونږ پاسپورتونه ورسره وو او د همدې مکتب (دفتر) کارکوونکی و، هغه په مخکې سیټ کې کښناست، افغان ته مې وویل ته ده ته ووایه چې تاته به څه شیرینې درکړو یو دوه سوه ریاله، مونږ پرېږده، چې خپل موټر کې لاړ شو، هغه ورته په شفر کې وویل، دده زړه او ساړه دواړه کېدل، خو د تائید سر یې ونه خوځوه، افغان ماته وویل دده زړه کېږي، خو ډارېږي، مونږ وویل څه دوه سوه یې نور، خو دی بیا هم وډار شو، تر لس پنځه لس دقیقو مزله وروسته هدې ته ورسېدو، لوی او واړه موټر دواړه ولاړ دي.لوی موټر کې د ببلابېلو هېوادونو

حاجیان خېږي، هر څوک چې مونږ ته ورته کیس لري هغوی ته منتظر دي، دا چې څه وخت به ډکېږي ددې نو پته نه لګي. خبره مو په دې راتوله کړه چې وړوکي ګاډي کې ځو، (کیمري) ټکسي موټر یې راوغوښت، هغه تور پوټکي زمونږ کاغذونه او پاسپورتونه هغه ته ورکړل، څو دقیقو کې موټر تیار شو، خپل بیکونه او سامان مو د خان پاچا له

(c) ketabton.com: The Digital Library

موتره راکښته او دې کې مو ځای پرځای کړل، له مومند صیب، خان پاچا او احمدشاه څخه مو خدای پامانې واخیسته، هغوی ته مو وویـل چـې تاسې لاړ شئ استراحت وکړئ، هغوی تینګار کاوه چې مورږ هم درپسې درځو ما وویل نه! همدومره بس دی، هغوی ټکسیوان ته وویل چې دوی په ژبه نه پوهېږي، هر چېرې چې دوی غوښتل ته به ودرېږي، هغه لرې لرې په انګرېزي هم پوهېده، ما ویل ځه مشکل حلېږي. له دوی څخـه مـو رخصت واخیست.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مدینې منورې پر لوري

د مدینې لیدل مې د زړه یو ارمان و، حاجي عزت الله د موټر مخکې سیټ او زه په شاتني کې کښناستم، ساعت لس نیمې بجې دي، د جمعې مبارکې ورځ ده، موټر د مکې معظمې له ښاره په راوتو شو، ما تصور کاوه چې د مکې مکرمې او مدینې منورې ترمنځ پر غځېدلې لاره به لکــه د نورې نړۍ د سړکونو په شان شنې ونې وي، واړه ښکلي ښارګوټي به وي،

د تفریح لپاره به ښه ښه تمځایونه وي او نور تصورات مې وو، خو ځومره چې د مکې معظمې له حدودو وتلو، سپېره دښته، وچ غرونه چې له تورو

(c) ketabton.com: The Digital Library

او سرو ډبرو او کانو ډک وو، نور څه نه لیدل کېدل، شنه ونه خو به کله کله داسې رانښکاره شوه، لکه د پښغلې پر تندي چې خال رامعلـومېږي، سړکونه یې که څه هم نوي جوړ شوي وو، خو د اروپا له سړکونو سره یې سیالي نه شوه کولای، سره له دې چې سعودي عربستان تـر اروپـایي هېوادونو زیاتې پیسې لري، خو شرقي کلتور او عامه ذهنیـت لا هـم د سړکونو پر فضا خور دی.

دا چې په څلورویشت ساعتونو کې مې یوه شېبه هم سترګه نـه وه پټه کړې، نو کله به مې سترګه پټه کړه او چې بېرته به مې رنه کړه نو بیا

به همغه غر و او هماغه کروبوړی، هر څومره چې مې چورت واهه چې دا دښتې، غرونه رغونه به څنګه اباد شي، فکر مې ورته کار نه کاوه، ځکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې نه اوبه وې او نه یې خاورې. د ابادۍ او زرغونتیا اساسي عناصر درلودل، په ټول سعودي کې روانې اوبه نه شته، پخوا چې کومې سیمې شنې وې هغه هم د څاه ګانو د اوبو په واسطه شنې شوې وې او اوس خو د سعودي حکومت له کلونو راهیسې د بحر تروې اوبه تصفیه کوي، هم یې ځښاک ته برابروي او هم یې کرنې ته، نو په دې وجه اوبه په سعودي کې تر هر څه قیمته دي، دوه لیتره تېل په یو ریال، خو یو وړوکی بوتل اوبه هم په یو ریال دي، په دې ډول نو تېل تر اوبو څو برابره ارزانه دي. نو ځکه خو په سعودي کې د یوه شنه بوټي پالل اسانه خبره نه ده، ځومره چې د سعودي حکومت وسه کېږي تر هغې یې زیاتې پیسې پرې لګولې دي، خو بیا هم شنه ځایونه ډېر کم دي. په غرونو او رغونو کې ځینې طبیعي وړې ونې او بوټي شته چې هغه هم ډېر سپېره برېښي، له مکې مکرمې څخه تر مدینې منورې پورې ټوله لاره تقریباً یو شان ده. دوه دوه نیم ساعته مزل به مو کړی وي چې ډرېور موټر یوځای کې ودراوه، سوپر مارکېټ و، لاړم د ځښاک او خوراک یو څه مې راواخیستل، حاجي عزت الله خان ښه دروند خوب وکړ، هغه هم تېره شپه په طواف کې تېره کړې وه، ښه سترې و، ډرېور سره په ژبه هم نه پوهېده، نو په داسې یو حالت کې خوب تر ټولو ښه لاره وه. کله چې مې د ځښاک او خوراک شیان موټر کې کېښودل، نو ډرېور ته مې وویل: صلواه صلواه (لمونځ لمونځ) هغه اشاره وکړه ویل یې هغه مسجد دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(مسجد عبدالستار قاسم ایمني) نومی مسجد و، اودس مې وکړ، بیا دې مسجد ته ورغلم دوه رکعته مسافرانه لمونځ مې ادا کړ، عزت الله خـان هم راغی او لمونځ یې وکړ، بیا مو د مدیني منورې پر لوري حرکت وکړ. په لاره کې مو مدیني منورې ته د پاتې واټن لوحې کتلې، فاصله ورو ورو کمېدله، مورږ لا خپله لاره وهله چې احمدشاه راته زنګ وواهه، مورږ هم درپسې یو، حرکت مو وکړ، ما ویل ولې مو دا کار وکړ، ده وویل طاقت مو

ونه شو، داسې یو یونیم سل کیلـومتره شـاته درپسـې روان یـو، مـا احمدشاه ته وویل تاسې دواړو خو خوب هم نه دی کړی، هسې نه چې موټر چېرته ټکر نه کړئ، هغه وویل مـورږ بـل ډرېـور هـم ځـان سـره راخیستی، هغه هم ستا ډېر علاقمند و، نو ځکه مـو هغـه ځـان سـره راواخیست، مورږ وویل ته په لاره کې ډرېوري کوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس خان پاچا ویده شو، د هغه خوب چې پوره شو بیا زه ویده کېږم، هملته به انشاالله سره وګورو. مورِ د مدینې ښار ته ورنږدې شو، څومره چې نږدې کېدلو، شنې ونې او شنه ساحه زیاتېدله، د ښار څنډو ته چې ور داخل شو، نو ښښتیا هم د یوه پاک ښار څرکونه یې ورکول، د ښار منځ ته لاړو، اباد ښار، پراخه سړکونه او تر مناسب حده شنه ساحه، بیا د افغان حاجیانو مرکز ته ورسېدو، درې بجې وې، ډرېور مورِ ته خپل

پاسپورتونه راکړل او له مورِ څخه یې لاسلیک واخیسته، ما ویل چې دا مو دومره په اسانۍ راکول، نو دومره په تکلیف مو ولې کړو. بعثې ته ننوتو، پاس دویم پوړ ته وختو، هلته مامورین ناست وو، سورِ چلند یې وکړ، مکتوب لرئ مورِ وویل دغه دی، ده وویل نه دا نه دی چا معرفي کړي یاست؟ مورِ وویل مرکز څخه نیازمحمد ورور، نه ورورِه مورِ ته مکتوب په کار دی. زه پوه شوم چې دا میرزا قلمي کوي، هلته مخامخ روغ لېونی (د زابل امنیه قومندان) هم ناست دی، ټلېفون کې خبرې

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوي کله چې یې ماته پام شو، نو راجګ شو ستړي مشي یې وکړل، بیا مې عطامحمد ته چې له مکې معظمې څخه نیازمحمد ناصري سره پــه تماس کې و، ټلېفون وکړ، هغه وویل ته دلته اوسه زه ډېر ژر درځم. په څو دقیقو کې راغی، له هغه سره په موټر کې کېناستو، روغ لېونی هم راسره موټر کې کېناست روغ لېوني ته مې د بل روغ لېوني (وزیر محمــد روغ لېوني) کیسه وکړه.

هغه کیسه داسې وه چې یو شپه ظاهر الکوزي مورِ مېلمانه کړي وو، نور ګڼ شمېر مخور کسان یې هم دعوت کړي وو، وزیرمحمد روغ لېونی هم هلته و، هغه له نړدې شلو کلونو راهیسې له الکوزي شرکت سره کار کوي، ددې شرکت منشي دی. وزیرمحمد روغ لېوني راته وویــل، یــون صیب دلته یوځوک پیداشوی د لوګر د امنیې قومندان دی، ځانته روغ لېونی وایي، والله که یا روغ لېونی وي یا بل څه، روغ لېونی خو زه یــم، تاته خو معلومه ده چې اصلي روغ لېونی زه یم، له دې تېرو پنځو ویشتو کلونو مې دا تخلص دی او شل شعري مجموعې مې هم چاپ شوي، په هغو ټولو کې زه روغ لېونی یم. اوس یون صیب ته راته ووایه چې زه څه وکړم ځارنوالی ته عریضه وکړم که کوم بل څه وکړم؟ ما به مجلس کې ناستو خلکو د (د وزیرمحمد روغ لېوني) په ګډون ټولو ته وویل: مورِ هم عجیبه خلک یو، په نورو ځایونو کــې د خلکــو پــر کورونــو، مــالونو او ملکیتونو جنجال او دعوه وي، زمورِ پر لېونتوب دعوه ده، یــو وایــي زه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لېونی یم، بل وایي زه یم، دې سره ټولو وخندل او بیا مو نور د لېونتوب بحث بند کړ. غلام سخي روغ لېونې ته مې دا کیسه وکړه، هغه هم سخت وخندل، هغه لا په کې دا هم وویل، څو ورځې وړاندې موږ اشرف غني دعوت کړي وو، هلته چا ورته زه معرفي کړم چې دا د زابل قومندان غلام سخي روغ لېونی دی، هغه چې زه ولیدم لاس یې راکړ په خندا شو راته یې وویل، ته روغ لېونی یې که زه؟ که زما لېونتوب دې ولید خپل به دې له یاده وځي. دا وخت نو ماته نوره هم خندا راغله، زړه کې مې وویل خدای دې د هغه ولس پر حال ورحمېږي، چې شاعر یې هم روغ لېونی وي، قومندان یې هم او ولسمشر یې هم. هر یو یې د پوره روغ لېونتوب دعوه کوي، له داسې یو حالت څخه دې خدای دا ولس ساتي. دا خبرې مې ټولې په زړه کې تاوې راتاوې شوې، تر یو څو دقیقو مزله وروسته، عطامحمد لومړی روغ لېونی کښته کړ او بیا یې موږ (البدیي الیاس) عمارې ته راورسولو، له رسپشن (هرکلیوال) څخه یې کیلي واخیسته (۹) پوړ کې (۱۳) کوټې ته ورغلو چې مسلسله شمېره یې (۹۱۳) وه. پنځه چپرکټه په کې ایښې وو، اتاق که څه هم لوی و، خو دپنځو تنو د استوګنې لپاره مناسب نه و. ما عطامحمد ته وویل که دلته درې تنه نور راشي سخته به نه شي؟ هغه وویل، نور څوک نه راځي، تاسې دواړه به په کې اوسېږئ، هر څه مشکل چې و، ماته به ټلېفون وکړئ! څو شېبې وروسته هغه له موږ څخه اجازه واخیسته. مازیګر

(c) ketabton.com: The Digital Library

نړدې و لومړی زه تشناب ته لاړم، پرځان مې اوبه تېرې کړې اودس مې وکړ، بیا عزت الله خان لاړ اودس یې وکړ، هغه ته مې وویل لومړی به لاړ شو، لمونځ به وکړو او بیا به خپل کالي سره منظم کړو. کلــه چــې لــه عمارې څخه کښته شو، نو ډلې ډلې خلک د حرم شریف پر لوري روان دي، موږ ورسره حرکت وکړ، درې څلور دقیقو کې ورسېدو، پــر نبــوي مسجد مو سترګې ولګېدې، ډېر ښه یې جوړکړی په ښکلې فضا او ارام رنګ د سړي زړه خلاصوي او فکر ته سکون ورکوي. د مازیګر لمونځ مو ادا کړ، بېرته اتاق ته راغلو، کالي مو سره منظم کړل، لږه دمه مو ووهله د

ماښام لمونځ مو په همدې ترتیب سره ادا کــړ، د ماښــام او ماســخوتن ترمنځ مو خپلو دوستانو او اندیوالانو ته ټلېفونونه وکړل، بیا د ماسخوتن لمانځه ته لاړو، تر لمانځه وروسته احمدشاه زنګ وواهه چې موقعیت مو

(c) ketabton.com: The Digital Library

چېرته دی؟ موږ وویلې لمونځ مو خلاص کړی، اوس پنځم نمبر تشناب سره چې باب شارع السلام ته مخامخ موقعیت لري ولاړ یو، هغوی ژر راغلل پیدا یې کړو، احمدشاه، خان پاچا او یو بل دوډۍ پسې لاړل، دوډۍ یې راوړه، دوډۍ مو وخوړه. ځان مو خوب ته برابروه، دا مهال یو شمېر ملګري راغلل، د شپې (۱۲) بجې وې چې ځلور تنه نور ځوان ملګري له (حایل) څخه ستړي ستومانه زموږ لیدو ته راغلل، هغوی سره څو شېبې کېناستو تر هغه دمخه څو تنه نور ملګري وو. کله چې مېلمانه رخصت شول، نو موږ ته خوب تیار منتظر وو، د خوب غېړې ته مو ځان وسپاره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حضرت رسول الله(ص) مبارکه روضه

د تلې یا میزان (۱۹)مه د ذوالحجې (۱۷) او د اکتــوبر (۱۱) نېټــه، د شنبې ورځ سهار وختي لومړی لمانځه ته لاړو، د سهار لمونځ مو په نبوي مسجد کې په جماعت سره ادا کړ، بیا بېرته اتاق ته راغلو، لږه دمه مــو ووهله، سهار اته بجې خان پاچا چای تیار کړ، چېرته یې (لری) پیدا کړی

و، هغه یې ښه خوندور په هوټلي پوخ کړی و، دلته یې راوړ، سهار چای مو په خوند وڅښه، بیا د حضرت رسول الله مبارکې روضې ته لاړو، هلته مو دوه رکعته لمونځ ادا کــړ، د هغــه ممبــر مخــې تــه چــې حضــرت

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیغمبر(ص) به پرې کښناسته، دوه رکعته لمونځ ډېر ثواب لري، دلته مې دوه رکعته لمونځ ادا کړ، دا داسې ځای دی چې یو مسلمان ویلای شي چې ما په جنت کې لمونځ ادا کړ، ددې ځای خاوره د جنت خاوره ده، دې ته (ریاض الجنت) وایي. یوازې څو ګامه وړاندې چپ لاس ته د حضرت رسول الله مبارک مقبره ده، چې د پنجرې تر شا یې د وړې کړکۍ له لارې سړی لیدلای شي، همدلته خلک د خدای رسول ته سلام

کوي، ښي لاس ته په دېوال کې یوه کړکۍ ښکاري چې د (وحي کړکۍ) په نامه یادېږي، له همدې کړکۍ څخه به پر حضرت رسول اکرم(ص) وحي نازلېدله، د حضرت محمد(ص) د مقبرې تر څنګ د حضرت ابوبکر صدیق(رض) او بیا د حضرت عمر(رض) مقبرې دي، د دنیا ټول مسلمانان لومړی د خدای رسول ته سلام کوي او بیا د هغه یارانو ته او

(c) ketabton.com: The Digital Library

همداسې په خروجي درازه وځي، د حج په شپو ورځو کې دلته ډېره ګنه ګونه وي. خلک ژر ژر دوه رکعته لمونځ کوي او بیا د خپل پیغمبر سلام او احترام کوي او همداسې له روضې مبارکې څخه خارجېږي. ساعت تقریباً لس بجې وې چې مونږ له روضې مبارکې څخه بهر شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د احد غر او د شهیدانو زیارت

کله چې له روضې مبارکې څخه ووتو، نو احد غره تــه لاړو. هلتــه د احد د شهیدانو هدیره ده، دا سیمه اوس د(شهدا) په نامه یادېږي. د احد غزا کې مسلمانان د غنیمت د مال د وېش له امله د کفارو له حملې سره مخامخ شول، سره له دې چې پیغمبر(ص) مسلمانانو ته ویلي وو، چــې تاسې به دغه ځای کې کېنئ، دښمن به ځارئ خو هغــوی د غنیمــت د مال د وېش په فکر کې شول له بلې خوا پرې کفارو حمله وکړه او ډېــر

مسلمانان یې شهیدان کړل. د رسول الله(ص) مبــارک غــاښ هــم پــه همدې غزا کې شهید شوی و. د حضرت محمد(ص) تره (امیرحمزه) هم همدلته شهید شوی، د حضرت امیرحمزه(رض) تر مقبرې ګرد چاپېره یو دېوال او کتاره راتاو دي. سړی د کتارې د سوریو لــه لارې د هغــه قبــر کتلای شي، پر قبر یې یوازې څو ډبرې ایښې دي، د یو ستر انسان ډېــر

(c) ketabton.com: The Digital Library

ساده قبر چې له ځمکې سره اوار ښکاري، که دا ډبرې نه وای، نو فکر نه کېده چې دلته به قبر وي، په زرګونو مسلمانان هره ورځ دلته راځي او د دې ځای لیدنه کوي، په څو ژبو یې مخې ته لوحې ولاړې دي، د عربو دا یو دود دی چې د قبر قدر نه کوي، د حضرت امیر حمزه قبر هم له ځمکې سره اوار دی. تر دې وروسته بیا د احد غونډۍ ته وختو، هغه ځای مو وکوت چې د حضرت پیغمبر(ص) له خوا مسلمانانو ته ویل شوي

وو چې دلته کښئ او څارنه کوئ، دا مهال ځینې یې هلته پاتې وو او ځینې نور یې د غنیمت مال پسې کښته شوي وو چې کفارو پرې حمله وکړه او هغوی یې شهیدان کړل. غرونه په ژړا شول حرکت یې وکړ، هلته یو غر دی له نورو غرو راجلا شوی، داسې یو روایت دی چې دا د خدای(ج) د رسول د ملاتړ لپاره وخوځېد.

د احد له غره څخه څه کم دولس بجې راروان شو. خان پاچا او احمدشاه ته مو ویل چې مورږ خو لمانځه ته ځو تاسو نور ځئ خپلو دندو ته مورږ سره ډېر په تکلیفېږئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغوی مو په زوره رخصت کړل او موږ د ماسپښین لمانځه ته لاړو. تر لمانځه وروسته اتاق ته راغلو او لږ استراحت مو وکړ، مازیګر او مابنـــام لمونځونه مو بیا په جماعت سره ادا کړل، د ماسخوتن تر لمانځه وروسته بیا یو زیات شمېر اندېوالان زموږ اتاق ته د لیدو په خاطر راغلل، دلته د بعثي مشر او نورو اندېوالانو، ټولو سره د شپې تر ناوخته پورې ناست وو. پر بېلابېلو مسایلو مو خبرې وکړې او بیا دوی رخصت شول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مدینې منورې څو نور سپېځلي او تاریخي ځایونه

د تلې یا میزان (۲۰)مه د ذوالحجې (۱۸)مه او د اکتوبر (۱۲)مه نېټه د یکشنبې ورځ ده. سهار لمونځ مو ادا کړ، کله چې له جماعت څخه اتاق

راغلو ته نو لږ خوب مو وکړ، (۸) بجې وې چې زمـوږ د لغمـان یـو تـن ملګری چې دلته له یو عرب سره کار کوي (عمران) ټلېفون وکړ، زه درته لاندې منتظر یم، اودسونه مو وکړل، ورکښته شو، هغه سره مـوټر کـې کېناستو، لومړی د (قبا) مسجد ته لاړو، قبا مسجد کې دوه رکعته لمونځ د یوې عمرې په اندازه ثواب لري، د خدای رسول به هره شنبه هلته ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

او لمونځ به يې کاوه. قبا هغه مسجد دی چې نبي عليه السلام يې په جوړولو کې په خپله برخه اخيستې ده او جبرائيل عليه السلام د هغه قبله ټاکلې ده، له همدې امله ددې مسجد په باب روايت دی چې بنسټ يې په تقوا ايښودل شوی لکه چې په قران عظيم الشان کې راغلي دي: {لَمَسْجِدٌ أُسِّسَ عَلَى التَّقْوَى مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ أَحَقُّ أَنْ تَقُومَ فِيهِ} همدا راز له سهيل بن احنف څخه روايت دی چې رسول الله صلی الله عليه وسلم وفرمايل: ((څوک چې خپل کور ، خپله خونه کې اودس وکړي، قبا مسجد ته راشي او دوه رکعته لمونځ وکړي د يوې عمرې په اندازه ثواب او اجر به ورته ورکول کېږي.)) هلته لاړو، دوه رکعته لمونځ مو ادا کړ. پر قبا مسجد سربېره (ميقات) يا (ذوالحليفه) مسجد هم د تاريخي جوماتونو له جملې څخه دی، دې مسجد ته تر هغه وروسته (شجره مسجد) هم وايي. دې ته ځکه شجره مسجد وايي چې دا تر هغې ونې لاندې جوړ شوی، چې نبي عليه السلام ورلاندې ناست و او لمونځ يې کړی دی. دا مسجد د ذوالحليفه په نامه هم يادېږي ځکه چې دا سيمه ذوالحليفه نومېږي. ځرنګه چې دغه مسجد د مدينې خلکو لپاره ميقات دی، نو د ميقات مسجد په نامه هم يادېږي. پر ميقات مسجد سربېره جمعه مسجد هم تاريخي مسجد دی چې له قبا مسجد څخه (۵۰۰) متره واټن لري. رسول الله صلی الله عليه وسلم له قبا څخه مدينې منورې ته د راتلو پرمهال د جمعې لمونځ همدلته ترسره کړی دی، وروسته بيا صحابه کرامو همدې ځای کې مسجد جوړ کړ، دا مسجد په نورو نومونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم یاد شوی دی، لکه وادي مسجد. په قبا جومـات کـې تـر لمانځـه وروسته (قبلتین) جومات ته لاړو، دا یو تـاریخي جومـات دی، چـې د مدینې منورې په (بني سلمه) منطقه کې موقعیت لري، هلته مو هم دوه رکعته لمونځ وکړ. قبلتین هغه جومات دی چې په همدې جومات کې د

ماسپښین لمانځه پر وخت پر پیغمبر(ص) د خدای(ج) له خوا امر وشو چې قبله وګرځوه، رسول الله مبارک له بیت المقدس څخه چې تـر دې وړاندې د موحدینو او مسلمانانو قبله وه، د مکې معظمې پر لوري بیت الله شریف ته مخ وګرځاوه، ده سره (لسو تنو صحابه کرامو چې عشـره مبشره ورته ویل کېږي) مخ وګرځاوه، نورو ونه ګرځاوه، پر دې کسانو پر دنیا د جنت زېرى وشو، تر دې دمخه (بیت المقدس) لومړۍ قبلـه وه، هلته په مسجد کې د لومړۍ قبلې د تثبیت لپاره د دېوال په دویم پـور

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې محراب رسم شوی او مخامخ ورته اوسنی محراب دی. تر دوه رکعته لمانځه وروسته له دې ځایه لاړو، اوو مسجدونو ته چې په عربي کې ورته (سبعه مسجد) وایي، دا د (سلع) غره په سیمه کې موقعیت لـري او د خندق مشهوره غزا هم په همدې سیمه کې ترسره شوې ده. خندق ورته ځکه وایي چې رسول الله مبارک له کفارو سره د مقابلې په خاطر یو اوږد او ژور خندق وایسته چې د هغوی پلي او سواره په کې حصار شي او بیا مسلمانان پرې برید وکړي، اوس نویو ودانیو د پخوانۍ خندق اکثره نښې

نښانې له منځه وړې دي. د اوو مسجدونو له جملې څخه یوازې درې یې پر خپلو ځایونو ودان دي چې هغه هم په پخوانۍ بنـه نـه، بلکـې پـه راوروسته بڼه. دلته د صحابه کرامو بېلابېل ټولي وو، هر ټولي له خپلې سیمې دفاع کوله نو کله چې غزا پایته ورسېدله او کفارو ماتې وخوړه، نو دوی پر هر ځای یو جومات جوړ کړ، اوه جوماتونه شول. په کتابونو کـې

(c) ketabton.com: The Digital Library

راغلي، چې د هجرت پر پنځم کال د مدینې د دفـاع لپـاره د صـحابه کرامو او سلمان فارسي په مستقیمي مشورې په (سـلع) غـره کـې د دفاعي کندو یا خندقونو لپاره چې یو بل سره تړلي وو، د هر خندق لپاره یو ساتونکی وټاکل شو او خندق هم د هغه په نامه ونومول شو، بیا د عمر بن عبدالعزیز د مشرۍ پر مهال په هر خندق کې یو وړوکی مسجد جوړ شو او د هغه د ساتونکي په نامه ونومول شو. په دې کـې دغـه لانـدې جوماتونه شامل دي:

فتح مسجد: په اووګونو یا سبعه مسجدونو کې لوی جومـات دی چې د غزا پرمهال رسول اکرم صلی الله علیه وسلم په کې لمونځ کاوه او ددې غزا د بري لامل شو.

سلمان فارسي مسجد: له اووګونو مسجدونو څخه یو دی، چـې اوه متره طول او عرض لري او د فتح مسجد په شل مترۍ کې واقع دی.

ابوبکر صدیق مسجد: دا هم له اووګونو مسجدونو څخه یو دی او د سلمان فارسي مسجد د جنوب لویدیځ په پنځلس مترۍ کې واقع دی چې اوس هم شته.

عمرفاروق مسجد: دا هم د اووګونو مسجدونو له جملې څخه دی، چې د ابو بکر صدیق مسجد په لس مترۍ کې د یوې مستطیلي برنډې په بڼه موجود دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

علي بن ابي طالب مسجد: د اووګونو مسجدونو له جملې څخه دی چې د بي بي فاطمې مسجد ختیځ ته پروت دی، پنځه متره مربع مساحت لري او د حضرت علي کرم الله وجهه په نامه په دې خاطر ونومول شو، چې ده غټ کافر (عمرو بن عبدود) چې کله له خندقه راواوښت په همدې ځای کې یې وژلی و.

فاطمة الزهرا مسجد: دا په سبعه مسجدونو کې تر ټولو کوچنی مسجد دی چې درې پر څلور متر مربع مساحت لري او ځینو سرچینو دغه مسجد د (سعد بن معاذ) په نامه هم یاد کړی دی.

ددې مسجدونو له جملې څخه څلور یې چې سره څنګ په څنګ وو، څو کاله وړاندې یې شهیدان کړل او پرځای یې ورته یو لوی جومات جوړ کړ، دا جومات خورا ښایسته ارام او سکون ښښونکی و، دوه رکعته لمونځ مو په کې وکړ، له دې ځایه د سړي زړه نه کېږي چې په اسانۍ رخصت واخلي، ښکلي فرش او ښکلې هوا یې د سړي زړه ته ارامي ښښي، دا چې د خندق د غزا تاریخي نښې نښانې اوس نه ښکاري، پر دې نو زیات خفه شوم. له دې ځایه راووتو، نږدې (۱۲) بجې وې چې اتاق ته راغلو، بیا د ماسپښین لمانځه ته لاړو، تر هغه لږ وروسته مو خوب وکړ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیا مو د مازیګر او مانښام لمونځ وکړ او ورپسې د ماسخوتن لمونځ، ټول موپه نبوي جومات کې ادا کړل. د شپې چې کله اتاق ته راغلو، نو بیا څو تنه ملګري زمونږ لیدو ته راغلل، حاجي صیب محمد نعیم له خپله هوټله ډوډۍ راوړې وه، ډوډۍ مو په ګډه وخوړه او بیا نو د خوب پر لوري لاړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بدر پر لوري

د تلې یا میزان (۲۱)مه د ذوالحجې (۱۹)مه او د اکتوبر (۱۳)مه نېټه د دوشنبې ورځ ده. د سهار تر لمانځه وروسته اتاق ته راغلو کله چې اتاق ته راورسېدو لږ وروسته محترم ورور (عبدالکریم) او محترم ورور (سیار) اتاق ته راغلل، تېره شپه مو حاجي صیب نعیم سره وعده کړې وه، هغه وویل سبا سهار به هلکان راشي، زما تر ځایه به مو راولي او بیا به د بدر غزا ځای ته ځو، بدر له مدینې منورې څخه تقریباً (۵۰) کیلو متره لرې دی، که خدای کول ماسپښین لمانځه ته بېرته راځو. شل کم شپږ بجې مو له اتاق څخه حرکت وکړ، د مدینې ښار په سهار او ماښام کې ښکلی ښکاري، سړکونه یې پراخه، د سړک تر غاړې زینتي ونې یې هــم ښــې شنې دي او د سعودي د نورو ښارونو په انډول ډېرې دي. مدینې منورې ته یې پخوا (یثرب) ویلې، حمزه بابا هم په خپل یو شعر کې د یثرب کلمه او محتوا کارولې ده:

مــاحمزه ته یثربي باده خاونده

په ښاغلي پیمانه کې د افغان را

(c) ketabton.com: The Digital Library

یثرب کې پخوا (تر اسلام دمخه) هم باغونه وو او دا ساحه نسبتاً زرغونه ساحه وه. د مدینې ښار سرکونه د مکې په اندول پراخ دي، خو بیا هم د ستر اسلامي مرکز په توګه هغه څه چې زما په تصور کې و چې تر اروپایي ښارونو باید لوکس، ښکلي او پراخ وي، هر څه په کې تر کنټرول لاندې وي، لکه د زړو موټرو چک، ځمکلاندې لارې، شنې

ساحې، پارکونه، پلې لارې په هغه کچه نه وو چې د اوسنۍ اروپایي او پرمختللې نړۍ نور ښارونه یې لري. دلته د پیسو کمی نه شته، خو د نوي ژوند د تفکر کمی په کې محسوس و.

په مدینه منوره کې په لکونو بهرنیان چې دوی ورته اجنبیان وایي، کار کوي، د بېلابېلو کلتورونو او بېلابېلو مذهبونو، قومونو او د سیمو خلک دلته اوسي، تر داخلي اوسېدونکو ددې ډول خلکو شمېر زیات

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی، مشکله هم ده چې ټول د تمدن تر یوه لوړ کلتور لانـدې راوسـتل شي، ما سره چې په ذهن کې د مدینې منورې کوم تصور و چې دا باید د نړۍ تر ګردو ښارونو ښایسته وي، هغه تصور له واقعیت سره سمون نـه درلود. البته په مدینه منوره کې هم د ترقۍ کارونه په ډېرې چټکۍ سره روان دي او دا هیله کېدی شي چې دا به یو وخت د نـړۍ یـو سـتر او ښکلی ښار وي. ساعت (۷) بجې دي، عبدالکریم وویل چې دلته د عربو یوه کمزوري دا ده چې ښځو ته د ټینګې نه دي، کله چې د سـړک پـر غاړه تور ټیکری وګوري نو دوی ورته ځان نه شـي ټینګـولای، خـو دا کارونه اکثره هغه اجنبیان کوي، چې (۳۰-۴۰) کاله دمخه راغلي او ددې

ځای تابعیت یې اخیستې وي. لس دقیقې وروسته (خضر) سـیمې تـه ورسېدلو، دلته یو روایت داسې دی چې دلته د خضر علیه السلام کور و،

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوه کنډواله دلته شته چې د پخوانۍ دورې ښکارندویي کوي، خو نــه د ډېرې پخوانۍ دورې چې خضر علیه السلام ته یې ریښه ورسي، خو دلته اوس د همغه په نامه مشهوره ده.

همدلته حاجي صیب نعیم هم مورِ ته منتظر و، د هغه په موټر کــې پورته شو، زه، حاجي عزت الله او عبدالکریم او حاجي صیب نعیم، په یوه موټر کې کېناستو او سیار صیب خپلې وظیفې ته لاړ، په لاره کې مو له حاجي صیب نعیم سره د اسلام د تاریخي ځایونو د له منځه وړلو په باب اندېښنه وښوده، ده وویل دا خلک تاریخي ځایونو سره ډېره علاقه نــه لري، دوی وایي مورِ نوی ژوند غواړو. پــه لاره کــې عبــدالکریم ورور د نعتونو یوه کیسته ور واچوله.

کلي کوڅې دې په بنو جارو کومه ـــــ درغواړه مــې ـــــ وګرانــه حبیبه روضې ته!

له مدینې څخه مو د (هجره) پر لویې لارې حرکت وکــړ، دې لــویې لارې ته ځکه (هجرت) لاره وایي چې پیغمبر(ص) له مکې څخه مدینې ته پر همدې لاره سفر کړی و. تر لس دولس دقیقو مزله وروسته (بدر) ته پر غځېدلې لارې ښي لاس ته وګرځېدو، لاره کې د تورو او وچو غرونو یو اوږد تسلسل و، کوم ځای کې چې اواره ځمکــه وه، نــو هلتــه د نویــو ښارګوټو د جوړونې چارې له ورایه څرګندېدې. په لاره کې د مېلو لپاره وړې وړې خېمې په دښتو کې ولاړې وې، ځینو د لرګیو څپړې جــوړې

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړې وې، حاجي نعیم وویل چې عربان راځي دلته پسونه او واړه مالونه راوړي، همدلته یې حــلالوي، پخوي یې او خوري یې. شل دقیقې تر (۸) تېرې وې چې د د (دبیره طلحه) ته ورسېدو، دا هغه ځاه وه، چې پخــوا یې اوبه ترخې وې، خو کله چې د خدای رسول هلته ورسېد، نو په هغې کې یې خپلې لاړې توکړې، تر هغې وروسته یې اوبه خوړې شوې، دا ځاه

ډېره ژوره نه ده، نږدې شل پنځه لس متره به ژوره وي، کله وچــه وي، کله کله په کې اوبه وي، مور ورغلو ډولچه مو ورکښته کړه، لږې اوبه په

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې راپورته شوې، اوبه مو وڅښلې رښتیا هم خوږې اوبه وې، د څاه عزت نه کېږي، لکه د نورو تاریخي اسلامي ابداتو په شان دا څاه هم په همغه پخوانۍ بڼه پرته ده، یوازې شاوخوا یې چا سمنټ کړې او لپاسه یې پرې یوه پنجره غوړولې ده، د څاه داخل کې لاندې دېوالونه تر نیمایي سنګکاري شوي ښکاري او نوره برخه یې په همغه پخواني شکل ده، لږ وروسته (دیره المازیمي) کلي ته ورسېدو اوس رنګ شوی، خو دېر پخوانی ښکارېده.

تر نیم ساعت مزله وروسته (بدر) ښارګوټي او بیا د ښار په یوه ګوټ کې د بدر د شهیدانو هدیرې ته لاړو هلته مو دعا وکړه او بیا له هغه ځایه د شګو هغه ځای ته راغلو چې خدای پاک د بدر په غزا کې خپل محبوب ته د مرستې په خاطر ملایکې را نازلې کړې وې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د رنو شګو یو جګ غر دی، یانې تر غونډۍ لوی او جګ دی، څوک یې په اسانۍ سره سرته نه شي ورختلای، شګه یې داسې ده چې کالیو پورې نه نښلي، یو ډول موټرسایکلونه دي چې کله کله پرې عربان د مېلو پر وخت په هغو، د شګو دې غر ته خېژي. (۹) نیمې بجې ښېرته د مدینې پر لوري وخوځېدو. په لاره کې راباندې د خوب څپې څو ځله غلبه وکړه، لږ ویده شوم، ستوني مې لږ شان خارښت او درد کاوه اواز مې هم ناست و، موټر ډېر تېز راغی، لس نیمې بجې دي چې د حاجي نعیم هوټل (مطعم تراسل بخاري) هوټل ته ورسېدو، حاجي صیب نعیم تیار د سهار چای فرمایش ورکړی و، سره کړې غونښه تیاره شوه، چای مو

(c) ketabton.com: The Digital Library

وځښه او غوښه مو ښه په خوند وخوړه، دا هوټل په (النوش) سیمه کې دی، د بدر او مدینې ترمنځ ساحه ده.

اوس ساعت (۱۱) بجې او لس دقیقې دي، غواړو د مدینې پر لـوري حرکت وکـړو او ځـان نبـوي مسـجد تـه د لمانځـه لپـاره ورسـوو.

یوولس نیمې بجې مو له (النوش) ځخه د نبوي مسجد پر لوري حرکت وکړ (۱۲) بجې او پنځه دقیقې وې چې مسجد ته داخل شو، لړه شـېبه وروسته اذان وشو او پنځه لس کم یوه بجه لمونځ خلاص شو او د اتاق پر لوري وخوځېدو، ښه ستړی یم، د ستوني درد او زکام لپاره مې یوه ګولۍ وخوړه او نور نو غواړم لږ استراحت وکړم، ټول وجود مې هم درد نیولی دی. لړه شېبه وروسته راباندې خوب غلبه وکړه، کله چـې لـه خوبـه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پاڅېدم، نو ساعت درې بجې دي، تر درې نیمو بجو مې اودس وکړ، عزت الله خان هم ښه درانه خوب وړی و، کله چې مې هغه ته وویل، جګ شه چې لمانځه ته ځو، هغه فکر وکړ چې شپه یې تېره کړې سهار لمانځه ته ځو، ماته یې وویل وخت ډېر دی پنځه بجې لمونځ کېږي، ما ویل د مازیګر لمونځ کوو، ځلور بجې شاوخوا لمونځ کېږي، هغه ویل ښه ښښنه غواړم، ما فکر وکړ چې سهار دی، درې نیمې بجې له اتاقه ووتو، د مازیګر لمونځ مو ادا کړ، بیا بېرته اتاق ته راغلو، په کابل او نورو ځایونو کې مې ګڼو دوستانو ته ټلېفونونه وکړل، د کور، ژوندون ټلوېزیون او دوستانو حال و احوال مې واخیست، بیا بېرته د ماښام لمانځه ته لاړو، ماښام لمونځ مو د نبوي مسجد په بېرونۍ سوپه کې چې ښه هوا په کې لګېدله او په لسګونو زره کسان پر یوه وخت په کې لمونځ کولای شي، هلته ادا کړ او بیا بېرته د خپل اتاق پر لوري راغلو او دغه یادښت مې ولیکه. اوس ساعت (۱۵) دقیقې کمې اوه بجې دي. تر دې وروسته بیا لاړم تشناب ته اودس مې تازه کړ، لږه شېبه وروسته زه او عزت الله خان دواړه د لمانځه لپاره مسجد ته لاړو، پر دې وخت حاجي فیض الله مزاري زنګونه ووهل که چېرې وخت لرئ، نو مورږ سره نن ماسخوتن مېلمستیا ته لاړ شې، هغه وویل نور ملګري هم ځان سره راولئ، خو ما نور څوک پیدا نه کړل. زمورږ مېلمه پال چې له ځو ورځو راهیسې مورږ پسې ټینګ وو، راته ویلي وو چې لس تنه مېلمانه به ځان سره راولئ، ما

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورته ویلې چې مورِ دوه تنه یو، هغه راته ویلې: ((بیادر ازبک یـک گـپ میزنه حالا از دهن ما برامده و درخانه گفتیم که انجا مارا نشرمانی، مـا گفتم کتی یون صیب ده نفر است...)) نو ځکه زه یو بـل مېلمـه پسـې ګرځېدلم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوه ښه خوندوره افغاني ډوډۍ

کله چې د ماسخوتن له لمانځه څخه خلاص شو، نو حـاجي صـیب فیض الله مزاری راته له پخوانۍ وعدې سره سم، شارع السلام په عمومي خروجي دروازه کې ولاړ و، ستړي مشي مو وکړل ډېر خوشاله شو، ماته یې وویل: ((کجا است دیگه رفیقایت)) ما ویل همدا یو ملګری دی نور نه شته، ده وویل: ((او بابا ما گفتم که حالا چند نفر باشد ما هـر شـب در

خانه چند نفر مهمان دارم.)) حاجي فیض الله مزاري په خته ازبک او ښه نر افغان دی، زما د یو ملګري مطیع الله ساپي پلار (حاجي نعیم) سره یې اندیوالي ده، هغوی ورته له کابله زنګ وهلی او زما د پالنې سپارښـتنه یې کړې وه، زه لا په مکه مکرمه کې وم چې ده څه کم شل زنګونه راته

(c) ketabton.com: The Digital Library

ووهل، کور ته یې لاړو، چای یې راوړ، تر ډوډۍ پورې یې د کابل او دلته د خپل مسافرانه ژوند خوږې ترخې کیسې وکړې. بیا ډوډۍ تیاره شوه،ربښتیا هم د لسو کسانو څه چې د پنځه لسو کسانو لپاره وه، قابلي پلو، منتو، غوښه، شوروا، کله و پاچه او څه نه وو چې نه وو، هر څه پرېمانه وو، زمونږ یې ډېر زیات عزت وکړ، د ګپ او شپ سړی و، داسې یو سړی و چې سړی ورسره هېڅ نه تنګېده، د ځوانۍ له وخته رانیولې بیا تر دې دمه یې ټولې کیسې وکړې، زامن یې کار او لونې یې تحصیل کوي، اوس یې هم زامن په کور کې نه وو، کار پسې تللي وو، یوازې دوه واړه

زامن یې دلته په کور کې وو، چې د مېلمنو عزت یې کاوه، حاجي مزاري راته د عربو او عجمو د اخلاقو ټولې کیسې په زور او زېر سره وکړې، ځینې یې دلته د کولو نه دي، خو خدای دې هېڅ انسان د عربو مزدورۍ ته نه مجبوروي، حاجي مزاري، د عرب کفیلانو د چلند او کلني باج او همدارنګه د افغانانو لپاره د اقامې اوږد او غمجن داستان هم بیان کړ

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې خورا ځوروونکی و. کیسې اوږدې وې، بیا یې کابل کــې مطیــع الله خان او د هغه پلار (حاجي صیب نعیم) ته زنګ وواهه، هغوی سره مــو خبرې وکړې، بیا مو له ده څخه په ډېر تکلیف رخصت واخیست، مورږ یې تر عمارې پورې راورسولو او دی بېرته خپل استوګنځي ته لاړ، کله چې خپل اتاق ته پورته شوم، نو د شپې (۱۲) بجې وې، یوه ستوني درد ګولۍ مې وخوړله او نور نو د خوب پر لوري لاړم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پېریانو دره

د تلې (۲۲) مه، د ذوالحجې (۲۰) د اکتوبر (۱۴) مه نېټه د سه شنبې ورځ ده. د مدینې منورې مربوط یوه سیمه (وادي جن) یانې د پېریانو دره ده. ډېر خلک یې لیدو ته ورځي، وایي چې دلته ډېر عجایب او

غرایب دي. حاجي صیب نعیم سره مو پرون خبره کړې وه، چې کله وزګار شوې، نو دې درې ته مو بوځه، سره له دې چې پېریان خو چاته ځان نه ښیي، خو دلته به یې له کمالاتو خبر شو. د سه شنبې ورځ چې کله د سهار له لمانځه څخه راغلو، نو هم مې ستونی سخت درد کاوه او

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم ښې ګرمې تبې نیولی وم، شپه مې نارامه تېره کړه، سهار لمانځه ته هم یو ساعت دمخه پاڅېدم. کله چې اتاق ته راغلو نو عزت الله خان دې خیر یوسي، اګمنتین او پاناډول ګولۍ یې راکړې، ګرم چـای یـې راتـه ګیلاس کې واچوه، چای مې وڅښه ګولۍ مې وخوړې، ما ویل لږه دمه به ووهم، دا مـهال حاجي نعیم زنګ وواهه ویې ویل هلکان راغلي، وادي جن ته به لاړ شو، بیا به وخت پیدا نه کړئ، ما ویل سـمه ده، دا وخـت

دروازه ټک ټک شوه، ښاغلی (عبدالکریم) راننوت ما ویل دومره ژر؟ ده ویل لاندې ولاړ وو، پنځه ویشت کم اوه بجې مو له هوټله حرکت وکـړ، لومړی مو حاجي صیب نعیم خان سره واخیست بیا د پېریانو درې پـر لوري وخوځېدو، په لاره کې ځای نیم شنه باغونه چې اکثره د خرما په ونو پوښلي وو، ښکارېدل، یوځای په کې د باران اوبه هم راټولې شـوې

(c) ketabton.com: The Digital Library

وې، لکه یو وړوکی ډنډ، خو دا ډنډ هم په سعودي غوندې وچ ډاګ کې غنیمت ښکارېده، حاجي صیب نعیم راته وویل چې دلته ډېر ښه کبان پیدا کېږي، خلک راځي نیسي یې، ما ورته وویل کبان بېچاره ګان به له دې اوبو پرته نور چېرته لاړ شي، سیند خو غیر له هغې هم دلته نه شته، یو چا له چا څخه پوښتنه کړې وه چې که دا سیند اور واخلي نو دا کبان به چېرته لاړ شي؟ هغه ورته ویلي وو چې ونې ته به وخېږي، هغــه بــل ورته ویلي وو څه غوایان خو نه دي چې ونې ته په وخېږي، نو دا کبان به له دې وړوکي ډنډ پرته نور چېرته لاړ شي؟ نږدې نیم ساعت څلوېښت دقیقې مزل به مو کړی وي، چې د پېریانو درې لومړۍ برخې ته ورسېدو، تر مور ډمخه څو موټره نور هم ولاړ وو، هغوی هم ددې ځای نندارہ کوله.

سړک پوخ دی، دا ځای نسبتاً ژور دی نږدې (۱۰–۱۵) سانتي به د سړک له برې او کوزې برخې ژور وي، دلته چې موټر ودروې، نو بیا شاته مخ په لوړ راکاږل کېږي، مور موټر څو ځله تجربه کړ، ربښتیا هم موټر له ژورې څخه نسبتاً برې خواته چې مور پرې راغلي وو، کش شو. بیا مو د اوبو یو

(c) ketabton.com: The Digital Library

بوتل کښښود، هغه هم کش شو، سخت کولې شو، وار په وار يې سرعت زیاتېده، یوځل مو موټر له ډرېور پرته ودراوه، ډرېور مو ورته شاته لږ لرې ودراوه، مورږ ویل که چېرې تېز لاړ شي چې بل چا سره ټکـــر نـــه شـــي. سخت سپیډ (سرعت) يې واخیست، ژر عبدالکریم خان راغی، دروازه يې خلاصه کړه، موټر ته کښناست بریک يې ونیو، څو ځله مو دا تجربـــه تکرار کړه، نورو خلکو هم دلته تجربې کولې، دا چې ساینس څه وایي یا يې نه وایي، خو څرنګه چې اوس دا ځای د پېریانو د درې په نوم نومول شوی مورږ هم په همدې نیت او نظر دلته راغلي وو، اصلاً ددې ځای نوم بل څه دی، خو څرنګه چې په دې دره کې داسې کمالات دي، نو اوس د پېریانو د درې په نامه مشهوره شوې ده. حاجي نعیم راته وویـــل چـــې

مولوي صیب عبدالحق (د لغمان یو مخور شخصیت) دلته راغلی و، زه دا مـــهال په کابل کې وم، چې زنګ راغی راته يې وویل چې پنجشنبه ځان

(c) ketabton.com: The Digital Library

رارسوه کور ته ، ما ویل څه خبره ده، ویل یې ځه هلته به خبر شې، ډېر وارخطا شوم کله چې یې په تایمني کې کور ته ورغلم، نو د دوی کور څو منزله دی، په دویم منزل کې چت داسې ټکېږي، لکه څوک یې چې په تیږو ټکوي، ښځې او ماشومان ټول وارخطا دي، ټولو ویل پېریان دي، بیا ما لږ هډوکي پاس بام ته ورګوزار کړل، ټکهار غلی شو، ما حاجي صیب نعیم ته وویل مخکې به دې ویلي وو چې ما هم کور ته زنګ وهلی وای چې هلته راپیدا نه شي، هغه هم سخت وخندل، بیا په همدې دره کې لږ نور هم پورته لاړو، هلته نور هم څو داسې ځایونه شته چې موټر کشوي، غرونه یې هم له نورو غرونو سره څه ناڅه توپیر لري، تیږې یې اکثره سوري سوري دي. ځینې خلک دې غرو ته ختلي او د خپل هېواد بیرغونه یې هلته په ډبرو رسم کړي دي، د افغانستان بیرغ هم دوه ځایه

د لوړ غره په لمن کې پر دوو ډبرو رسم شوی و. هلته مو هم یوه تجربه وکړه، دلته یوه هدیره هم وه. تر دې هدیرې چې بېرته راوځې او موټر پرېږدې، نو تر هغه لومړي ځای پورې چې مورِ لومړی تجربه په کې کړې وه، د موټر سرعت په ساعت کې (۱۲۰) کیلو مترو ته پورته کېږي. ځینو

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلکو د همدې تجربو په بهیر کې خپل موټر هم ټکر کړي او یو ځل خو (۷) تنه هندي مسلمانان په کې وژل شوي هم دي، له هغه ځایه بېرته د خپلې عمارې پر لوري وخوځېدو، په لاره کې مـو غوښـتل، د حضـرت عثمان(رض) څاه هم وګورو، خو هغه ته لکه د نـورو اسـلامي تـاریخي ځایونو په څېر د ورتګ اجازه نه وه، حاجي نعیم او حاجي عبدالکریم د سهار چای لپاره ډېر ټینګ شول، خو موږ ویل ستړي هم یـو، مریضـان هم، ځو اتاق ته لږ خوب کوو، هغوی موږ خپل اتاق تـه راورسـولو، بیـا حاجي عزت الله یوه کاشوغه اګمنټین شربت او یوه پاناډول ګولۍ راکړل، چای یې راته دم کړی و، کور یې ودان لږه دمه راغله، د خوب څپه راته تیاره منتظر وه، همدې سره ویده شوم، پوره یوولس بجې وې چـې لـه خوبه پاڅېدم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ماسپښین لمونځ او پرهېزانه

کله چې له خوبه پاڅېدم، نو تشناب ته لاړم اودس مې تازه کړ، حاجي عزت الله یو کاشوغه اګمنتین شربت هم راکړ او نور نو د لمانځه لپاره نبوي مسجد ته لاړو، تر لمانځه وروسته بېرته د اتاق پر لوري راغلو. تر عماري لاندې د ترکانو یو هوټل دی حاجي عزت الله وویل زه به درته یو څه د خوراک لپاره راواخلم، چې غوړ ونه لري، ته ځه اتاق ته! زه اتاق

ته پورته شوم. کله چې وره ته ورسېدم، نو ګورم چې حاجي عبدالکریم له یو پند دودۍ، نوشابې او تازه مېوې سره د اتاق په خوله کې ناست

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی. وه حاجي صیب دا څه کوې! هغه وویل ته مریض یې پرهېزانه مـې درته راوړې، مورې یې په زحمت سخت خفه شو، دسترخوان یې وغوړاوه، سور کړی چرګ، وریجې او اش ته ورته غذا، تر دې دمخه چې لمانځه ته تللو، نو عزت الله خان وویل کاشکې چې اوس په خپل کور کـې وای او اش یې پوخ کړی وای نو څه خوند به یې کړی وای، حـاجي کـریم، پـه سپینو جوش کړیو وریجو کې شړومبې ورخوشې کړې، داسې خوند یې کاوه لکه په لغمان کې چې به مو پخوا نرۍ اوګړه خوړله، نانا، شینشوبی او نور شیان یې هم په کې اچولي، ګرمه نرمه مې وخوړه وجود یې راته خولې کړ، ډېره دمه یې راوسته، ډوډۍ مو په خورا خونـد وخـوړه، تـر ډوډۍ وروسته عبدالکریم له موږه رخصت واخیست ویې ویـل تاسـې ستړي یاست استراحت وکړئ، خو بېګاه ته زما مېلمانه یاست چې بل چا سره وعده ونه کړئ! د هغه تر رخصت وروسته زه خپل چپرکټ ته پورته شوم او ښه سترګه خوب مې وکړ. تر دریو بجو پورې ویده وم، لږه دمـه راغله، بیا لاړم اودس مې وکړ او بیا لږ وروسته زه او حاجي عـزت الله د مازیګر لمانځه لپاره نبوي مسجد ته لاړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

جنت البقیع

د جنت البقیع د فضیلت په باب مو په کتابونو کې ډېر څه لوستي او له ملایانو مو ډېر څه اورېدلي دي، خو په خپلو سترګو مې نه ده لیدلې، جنت البقیع هغه ځای دی، چې له ډبرو پرته نرمه خاوره لري او د مدینې منورې هدیرې په نامه هم یادېږي، دا هدیره د نبوي مسجد په ختیځــه برخه کې موقعیت لري. دا د هر حاجي ارمان وي چې په نبوي مســجد

کې تر عبادت وروسته دا هدیره وګوري، دې هدیرې ته هر وخت خلک نه پرېږدي، کله چې کومه جنازه خاورو ته سپاري، نو دا مــهال ډېر خلک ورځي کله چې مو د مازیګر لمونځ وکړ نو بیا ورپسې د جنازې لمونځ و،

(c) ketabton.com: The Digital Library

د جنازې لمونځ چې خلاص شو، نو حاجي عزت الله وویل چې جنت البقیع ته نه ځو؟ ما ویل ځه چې ځو، تر درې ځلورو دقیقو پلي مزله وروسته د هدیرې دخولي دروازې ته ورسېدو. ورتګ ازاد و، په زرګونو خلک ور روان وو، د جنت البقیع له هدیرې یو لوی دېوال راتاو و، هدیره نبوي مسجد سره متصل موقعیت لري، ټوله ساحه به یې نړدې (سل جریبه) ځمکه وي، دلته د اسلام ستر خادمان، صحابه کرام او همدارنګه تر دې دمه پورې دېر متدین او بختور خلک دفن شوي دي، د دین عالمان وایي چې ځوک په جنت البقیع کې دفن شي هغوی جنتیان دي. جنت البقیع کې تر (۱۰) زیات صحابه کرام دفن دي، تراوسه پورې دوه

ځله جنت البقیع ته پراختیا ورکړل شوې، نور هم احتمالات شته چې دا مقبره لویه شي، یوازې حضرت عثمان(رض) ته منسوب قبر په کې معلوم دی، نور د هېڅا قبر معلوم نه دی او نه لوحه لري، د حضرت عثمان(رض) مقبره مخکې تر جنت البقیع بهر په باغیچه کې وه،

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروسته هغه هم د جنت البقیع ساحه کې داخله شوه، دلته لـه نـورو ځایونو خاوره راوړل کېږي او نوي قبرونه په کې جوړېږي، اوس دا ځای دومره لوړ شوی چې د یوې غونډۍ بڼه یې خپلـه کـړې ده. د هـدیرې بېلابېلو برخو ته په مشخصو خښتو پوښل شوې لارې غځېـدلې دي او خلک د هدیرې هرې برخې ته تګ راتګ کوي. همدلته په هدیره کې وو چې په مدینه کې د افغان حاجیانو یو تن مسول ښاغلي عطامحمد زنګ راوواهه، ماته یې وویل چېرې یاست؟ ما ویل جنت البقیع کې یو، لـس دقیقې وروسته خپل اتاق ته ځو، هغه وویل زه هم لس دقیقې وروسته

در رسېږم. کله چې اتاق ته لاړم، نو عطامحمد ورور هم راغی، هغه دلته په مدینه کې زموږ ډېر عزت وکړ، هم یې راته ځانګړی اتاق ونیو او هـم یې راته د الوتکې ټکټونه ژر برابر کړل. دوه ټکټونه یې را وایستل ویـې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ویل دادی د اماراتو په الوتکه کې مو ټکټونه دي، ټول (۵۰) کیلو ګرامه مـــال ځان سره وړلای شئ، د شنبې ورځ د شپې (یـــوه) بجـــه مـــدینې هوایي ډګر ته لاړ شئ، بیا له هغه ځایه دوبۍ ته ځئ او د یکشنبې ورځ د ماسپښین یوه یوه نیمه بجه کابل ته په خیر سره رسېږئ، له عطامحمد ورور څخه مو ډېره مننه وکړه او کور ودانی مو ورته ووایه، بیا هغه وویل زما مېلمانه یاست راسره لاړ به شئ، مورې وویل نن شپه د بل چا مېلمانه یو، بیا به فرصت کې سره وګورو، هغه خدای پامانې وکړه او ما دا مـــهال څو څو ټلېفونونو ته ځواب ورکړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اسلام د انحصارولو یوه بېلګه

کله چې عطامحمد ورور رخصت واخیست، نو د مابښام لمانځه ته څو دقیقې پاتې وې، زه او عزت الله لمانځه ته لاړو، تر لمانځــه لــړ دمخــه احسان الله ورور چې همدلته په سعودي کې اوسي او په تېرو انتخاباتي

کمپاینونو کې کابل ته راغلی و، راته زنګ ووایه چې موږ راغلي یو تــه چېرته یې؟ ما ورته وویل د نبوي مسجد په بهرنۍ برخه (انګړ) کې یــم، لږه شېبه وروسته یې زه پیدا کړم، درې تنه نور ملګري: یو یې ورور بل یې هم خوریی او یو یې ماما ورسره و، راته یې وویل، ډېر خوشــاله شــو چې څنګه په اسانۍ مې پیدا کړې، کله چې احسان الله زمــا ترڅنــګ

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېناست او همدا يې وويل يون صاحب خوشاله شوم چې ډېر ژر مې پيدا کړې، شاته صف کې يو بل شخص ناست و، هغه وويل زه هم يون صيب تاپسې ګرځېدم، زه له اتريش (ويانا) څخه راغلی يم، لږه شـــېبه ســـره ناست وو چې د مابښام جمع تياره شوه. تر لمانځه وروسته مو دوی ټولو ته ويل چې ځو اتاق ته، احسان الله او خوريی يې قاري صيب وويل تاسې ځئ، مورِ درپسې درځو، هغوی ته مې وويل که ډوډۍ پسې ځئ، مه ځئ، ځکه مورِ مېلمانه يو، خو هغوی وويل مورِ بل کار لرو، ژر بېرته راځو، دا مـــهال دوه تنه نور ملګري چې همدلته په مدينه کې کار کوي او زمـــا د ليدو په خاطر راغلي وو، تر لمانځه وروسته راته زنـــګ وواهـــه چېرتـــه ياست، ما ويل شارع السلام باب مخکې درته ولاړ يو. يو تن يې باچاخان

نومېده او د بل ملګري د نامه پوښتنه مې ونه کړه، ټول راغلو اتاق تـــه، دلته يوه شېبه ناست وو، د احسان الله خان ماما ښې خوندورې خبرې وکړې، ده دلته په سعودي کې ډېر وخت تېر کړی، پر عربي ژبه او ديني

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسایلو ښه پوهېږي. ده وویل عربان ډېر تنګنظره خلک دي، یــوه ورځ امام نه و، زه خلکو مخکې کړم او جمع مې ورکړه، ملا ناوخته راغی، یو دم پر ما په قهر شو چې تا ولې جماعت ورکړ، ما ویل ولې څه ګنــاه ده؟ هغه وویل تاسې حق نه لرئ چې دلته جمع ورکړئ، هېڅ اجنبي حق نه لري، ډېر زیات جنجال یې راسره وکړ، تر هغه وروسته جمع نه ورکــوم دلته ټول امامان د سعودي حکومت د ارشاد د وزارت تر کنټرول لاندې دي، بهرنیانو ته حق نه ورکوي، چې امامت وکړي. هر څه چې حکومت وایي، دوی مجبور دي همغه شان وکــړي. ده د ســعودیانو او بهرنیــانو ترمنځ روابط په ډېر ښه ډول تشریح کړل، ویې ویل له افغانانو پرته چې

سرزوري خلک دي، پیسې ورکوي خو د خپل کفیل غلامي نه کوي، نور ټول بهرنیان، بنګالیان، پاکستانیان، هندیان او نور ټول د دوی د غلامانو غوندې دي، ښځي د سړي د زامنو په سترګه ورته نه ګــوري، افغانــان سختي پرځان مني خو د عرب غلامي نه کوي. د حاجي صیب په خبرو

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې خورا جالب ټکي نور هم وو. دا مــهال احسان الله او قاري صیب هم راغلل، په لاسو کې یې د ډالیو کڅوړې نیولې وې، ویل یې دا مې تاسو ته ډالۍ راوړې، هیله ده قبول یې کړې، ما ویل ګوره ښه کار دې ونه کړ، مورږ څخه دې په څه پلمه اجازه واخیسته او داسې دې وکړل، احسان الله یو سیکو ۵ ساعت ماته راکړ او ویل یې چې دا به حتماً په لاس کوې، څــو شپېې همدلته سره ناست وو، بیا د ماسخوتن د لمانځه وخت شو، ټول په بیړه د مسجد پر لوري لاړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانانو یوه بله صمیمانه مېلمستیا

د ماسخوتن په جمع کې احسان الله او نور ملګري یې تول سره یوځای وو، تر هغه وروسته مو له هغو څخه اجازه واخیسته، هغوی موږ ته تر تینګ ست وروسته رخصت شول، بیا پاچاخان او ورسره ملګري یې وویل، سبا ته چا سره وعده ونه کړئ، زموږ مېلمانه یاست، موږ ورته

وویل وعده نه کوو، خو سبا مانښام به همدلته په جومات کې تر لمانځه وروسته سره وګورو، هغوی ډېر تینګ شول، خو موږ ورته وویل، تکلیف مه کاړئ، ژمنه درسره نه کوو، که څه مشکل نه وو، همداسې درځو ګپ درسره لګوو، خو نه د ملېمستیا په بنه، هغوی بیا وویل خیر سبا مانښام راځو، خو تاسې چا سره وعده مه کوئ، هغوی چې رخصت شول نو دوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

تنه نورو ملګرو راسره سترې مشي وکړل، یون صیب له فیسبوکه خبر شوم چې مدیني ته راغلی یې، څومره ښه شو چې ژر مې پیدا کړې، ځان یې معرفي کړ ویې ویل زما نوم عزت الله دی، سیول انجنیر یم، دلته له یو عربي شرکت سره کار کوم، ترځنګ ملګري یې هم وویل زه هم له یوه شرکت سره کار کوم، انجنیر عزت الله سملاسي وویل سبا شپې ته زما مېلمانه یاست، چا سره وعده ونه کړئ، ما ویل همدا اوس مې یو تن بل ملګري ته وویل وعده نه کوو، خو دلته د مازیګر، ماښام او ماسخوتن تر لمانځه وروسته ګنو دوستانو سره ګورم، نو که تاسې هم راځئ، دلته به سره وګورو، هغه وویل هېڅ امکان نه لري چې ما سره لاړ نه شئ، ما ویل ژمنه نه شو کولای، هغه وویل ځه سبا لمانځه ته راځم،

بیا به سره وګورو د ټلېفونونو نمبرې مو سره تبادله کړې، خپل اتاق ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

پورته شو، دا مــهال نو عبدالکریم زنګ وواهه چې زه درته منتظر یــم زمونږ هوټل ته راځئ، دده ټلېفون لا خلاص نه و چې حاجي صیب نعیم زنګ وواهه، زه لاندې د تعمیر دروازې په خوله کې درته منتظر یم راځئ چې ځو، لفت کې کښته شو، حاجي نعیم تیار په دروازه کې ولاړ و، تر څو دقیقو پلي مزله وروسته د هغه موټر کې سپاره شو، یو بل ملګری هــم راسره پورته شو، لس دقیقې مزل به مو کــړی وي، چــې د عبــدالکریم هوټل ته ورسېدو، د هغه هوټل وړوکی خو پاک او منظم دی، نهه لس تنه

کارکوونکي لري، د افغــاني ډوډۍ پــه ګــډون عربــي او نــور ډول ډول طعامونه هم تیارولای شي، مورږ یې په ځانګړې خونه کې کښولو، ډوډۍ ډېره ژر تیاره شوه، زما لپاره یې یخني پرهېزانه تیاره کړې وه، د وریجو، غوښو او تازه مېوو هېڅ کمی نه و، ډوډۍ مو په خوند سره وخوړه، بیا د

(c) ketabton.com: The Digital Library

هوټل کارکوونکي راغلــل، حــاجي عبــدالکریم وویــل، دا دې ســخت علاقمندان دي، په تا سر ماتي ولاړ دي، هغوی سره مو یادګاري عکسونه واخیستل، عبدالکریم ببرته خپلې عمارې ته راورسولو او دلته مې دغه یادښت ولیکه، د ستوني درد یوه ګولۍ مې وخوړله، اوس ساعت د شپې پنځه لس کم دولس بجې دي، دغه یادښت مې ولیکه او تر دې وروسته د خوب غېړي ته پناه ور وړم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادښتونه او د غزني ملګري

د میزان (۲۳) مه د ذوالحجې (۲۱) مه د اکتوبر (۱۵) مه د چهارشنبې ورځ ده، د سهار تر لمانځه وروسته بېرته اتاق ته راغلو، لږ استراحت مو وکړ، بیا مو تریخ چای وڅښه، ګولۍ مې وخوړه او د خپلو یادښتونو لیکلو ته مې دوام ورکړ، دا مهال نو بنه وخت و چې د خپلو پاتې یادښتونو لیکلو ته یې وقف کړم، له څو ورځو راهیسې چې کوم یادښتونه پاتې وو، هغه مې اکثره ولیکل. له کابله او نورو ځایونو چې کوم ټلېفونونه راغلل، هغه مې ټول ځواب کړل، خپل کور، ژوندون ټلوېزیون او نورو دوستانو ته مې ټلېفونونه وکړل، د ختم او خیرات لپاره مې ډاکتر مروان، ضیاءالرحمن ضیاء، حاجي محمد زمان، وفاالرحمن او نور اندېوالانو ته زنګونه ووهل. ضیاءالرحمن ضیاء تیار د ختم او خیرات بلنلیک لیکلی و، ورته مې وویل چې ماته په کې الحاج یا حاجي ونه لیکې، چې تظاهر په کې رانه شي، بیا د ماسپښین لمانځه ته لاړو تر لمانځه وروسته بیا اتاق ته راغلو، لږ استراحت مې وکړ، بیا مې ببلابېلو ملګرو ته ټلېفونونه وکړل، ځینو دوستانو راته د شپې د مېلمستیا وویل خو ما وویل، وروسته به پلان جوړوو. بیا مې ځینې یادښتونه بشپړ کړل،

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدې کې د مازیګر د لمانځه وخت رانږدې شو، اودس مې تازه کړ او د لمانځه د ادا کولو لپاره مسجد ته لاړو.

کله چې د مازیګر له لمانځه خلاص شو، نو یو ملګري راته زنګ ووا‌هه (احساس) یم، استاده دروازه کې درته منتظر یم. (۷)مه دروازه له شارع السلام سره متصله ده او همدا لاره زمونږ د استوګنې عمارې ته غځېدلې ده. هغوی سره مې روغبړ وکړ، حاجي هاشـم او یـو بـل ملګـری یـې رامعرفي کړل، درې واړه د غزني اوسېدونکي او په ختې اندړ وو، اتاق ته راسره لاړل، ډېر ټینګ ست یې وکړ چې شپې ته زمونږ مېلمانه شئ، مـا

ویل بیا بل وخت سره ګورو، اوس مو بل چا سره وعده کړې. تـر ډېـره وخته هغوی سره ناست وو، د هېواد په ټېره بیا د غزني ولایت د حالاتو په باب مو هغوی سره هر اړخیزې خبرې وکړې، یادګاري عکسونه مـو

(c) ketabton.com: The Digital Library

واخیستل، بیا هغوی له مورِ څخه رخصت واخیست، دا مــهال نو حاجي رضا خان له مکې معظمې څخه مورِ ته ځان راورساوه، مورِ بیا د مانښام لمانځه ته لاړو. تر لمانځه لږ څه دمخه پاچا خان چې اصلاً د پکتیا ولایت اوسېدونکی او تېره ورځ مو ورسره کتلي وو، راته زنګ وواهه، اســتاده چېرته یې؟ ما ویل مسجد کې یو، لمانځه ته لاړو. ده وویل زه خو د اتاق په مخکې درته منتظر یم، لږ سامان راسره دی، ما ویل تر لمانځه وروسته درځو کله چې مو لمونځ خلاص کړ، نو بیا له څو تنو هېوادوالو سره مخ شوم، هر کلی، ستړي مشي او ډېر ټینګ ست یې وکړ، اتــاق تــه لاړم،

پاچاخان د اتاق مخې ته منتظــر دی، ګــورم چــې دوه کمپلــې او څــه خوراکي توکي؛ زیتون او نور ورسره دي، وه پاچاخانه دا څه کوې؟ هغه وویل زه د زیتونو په دکان کې کار کوم دا مې تاسې ته راوړي دي، درې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډوله زیتون وو، څه کلچې وې او دوه کمپلې، ما ویل دا خوراکي توکي به دې وخورو خو دا کمپلې دې بېرته ځان سره یوسه، تاځخه ډېره مننه، ما ویل کمپلې خو هلته هم شته اړتیا ورته نه شته، دادی زیتون مې درځخه واخیستل، هر څومره چې ټینګ شوم سړي کمپلې بېرته وانه خیستې، لږ ژړغونی هم شو، اخر حاجي عزت الله وویل خیر دی پرېږده یې، باچاخان وویل ما خو تاسې ته راوړي دي، هر چاته چې یې ورکوئ ور یې کړئ، بیا مو کمپلې هم دلته پر چپرکټ کېښودې، پاچاخان مورِ خفه کړو، بیا مو تري مننه وکړه څو شېبې ناست وو، بیا یو بل ملګری انجنیر عزت الله هم راغی، هغه سره هم څو شېبې کېناستو، دا وخت د

ماسخوتن لمانځه ته ډېر کم وخت پاتې شو، ټول لاړو لمانځه ته، تر لمانځه وروسته پاچاخان او انجنیر عزت الله رخصت واخیست، کله چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر لاره راتلو نو یو څو تنه افغانان چې دلته په مدینه منوره کې اوسېدل، له هغوی سره مخامخ شو، ستړي مشي مو سره وکړل، یوه وویل زه مکې ته درپسې درتلم خو اجازه راته نه وه، دا دی دلته مې ولیدې، پرځان نه پوهېږم چې والوزم که څه وکړم؟ څه چې اتاق ته ځو، ډوډۍ به مو ماسره وي، ما ویل ډېره مننه، دا سپین ږیری زما په لیدو دومره خوشاله شـــو، چې زه یې له ورایه د خوشالۍ په جذبه پوه شوم، له دوی څخه مو اجازه واخیسته په لاره کې یو بل ځوان مې څنګ ته روان و، ډېر په ځیر ځیر یې راکتل نور یې زړه تنګ شو، مخامخ شو راته، لاس یې راکړ، یون صیب په خیر، ما ورسره هم داسې ستړي مشي وکړه چې له کلونو راهیسې یې

پېژنم، مخکې تر دې چې خبرې پیل کړو، ماته یې وویل ما سره بـــه لاړ شئ، ټلېفون یې راواخیست، خپل اتاق ته یې زنګ واهه، ما ورته وویل ته ټلېفون پرېږده، اول ځان راته معرفي کړه، ټلېفون نمبر دې راکړه، بیا بل وخت سره وعده کوو، ویل یې نوم مـــې عبـــدالرحمن دی، د پکتیـــا

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوسېدونکی یم، بیا مې ورسره یادګاري عکس واخیست، ورته مې وویل چې که دلته بیا وو، ضرور درسره ځو، له هغه مو په تکلیف خدای پامانی واخیسته، حاجي رضا خان له موږه ځان لادرکه کړ، لږه شېبه وروســته یې راته زنګ وواهه چې زه ډوډۍ راوړم ګوره چې ډوډۍ رانه وړئ؟

ځو شېبې وروسته حاجي رضاخان، وریجې، چرګان او خوراکي توکي راوړل، ډوډۍ مو په ګډه وخوړه، تر چای وروسته حاجي رضاخان بیا لاړه ماته یې د زکام ګولۍ راوړې، اوس د شپې لس بجې دي، چې زه، حاجي رضاخان او عزت الله خان په خپل اتاق کې ناست یو او ما دغه یادښــت ولیکه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تر نبوي مسجد چاپېره دوره

د میزان (۲۴)مه د ذوالحجې (۲۲)مه د اکتــوبر (۱۶) مــه نېټــه او د پنجشنبې ورځ ده. سهار وختي لمانځه ته لاړو، کله چــې تــر لمانځــه وروسته بېرته خپل اتاق ته راغلو، نو د خوب یوه ځپه راباندې راغله، زما ملګری عزت الله هم خوب وړی و او حاجي صیب رضاخان هم. اته بجې دروازه ټک ټک شوه، کله چې مو دروازه بېرته کړه، نو حاجي عبدالکریم او ورسره یو بل ملګری یې دواړه ولاړ وو، په لاس کې یې ډوډۍ او دېګی وو، ویل یې سهار ناشتا مې درته برابره کړې ده. ترمخ او لاس وینځلــو

وروسته دسترخوان اوار شو، ډېر ښه جیګر یې پوخ کړی و. عبدالکریم خان لکه څنګه چې دمخه مې یادونه کړې، خپل هوټل لري، اشپزان یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم ښه مسلکي دي، تنکی ځیګر یې له ښې مسالې سره پوخ کـړی و، سهار چای مو په ډېر خوند سره وڅښه، ډېر خوند یې وکړ. هغوی بیا له موږ څخه رخصت واخیست ما خپل درمل وخوړل، لږ شان استراحت مې وکړ او وروسته مې خپلو ټلېفونونو ته چې مس کړي مې وو، ځواب ورکړ، هر یو ته مې ښېرته زنګونه ووهل، د کابل او وطن احوال مې واخیست او کور ته مې ټلېفون وکړ، بیا د ماسپښین د لمانځه وخت رانږدې شو، بیا لمانځه ته لاړو، تر لمانځه وروسته ښېرته اتاق ته راغلو. لږه شېبه وروسته حاجي صیب رضاخان وویل زه به لاړ شم ډوډۍ به تیاره کړم، خو مـوږ ورته وویل چې هېڅ اشتها نه شته، کله چې اشتها راغله نو بیا به ډوډۍ وخورو، دا مـهال څو ټلېفونونه راغلل او همدارنګه یو نیم اندیوال مـو لیدنې ته راغی. بیا د مازیګر لمانځه ته راغلو، تر لمانځه وروسـته مـې

حاجي رضاخان او حاجي عزت الله ته وویـل، راځـئ د نبـوي مسـجد شاوخوا یو دوره ووهو، چې څومره ساحه لري. لـه (۷) نمبـر دخـولي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دروازې څخه مو، چې مورې پرې هر وخت داخلېږو، خپل پلی مزل پیل کړ. پنځوس شپېته متره وړاندې ښځو ته ځانګړې ساحه ښکله شوې او تقریباً د ټول مسجد یوه پر څلورمه برخه ښځو ته ځانګړې شوې، حمامونه، تشنابونه یې هم جلا دي او د لمانځه برخه یې هم، خو د مسجد دا برخه هم لکه د نورو برخو په شان ده، هېڅ توپیر ورسره نه لري، یوازې په لوحو یې توپیر کېږي، چې دا ښځینه برخه ده او د لرګیو یا تیم پرده دېوال یې مخې ته ودرول شوی دی. ښځې په ډاډه زړه او ډېر عزت سره خپل لمونځونه کوي، نارینه دې خواته نه راځي، البته له عمومي لارو څخه ټول ګټه اخلي. هغه چا سره چې خپلې مېرمنې، خوېندې یا

میندې حج ته راغلي دي، هغه هغوی تر دې ځایه رسوي او بیا خپله د نرینه وو برخې ته داخلېږي، د ښځو لپاره واړه سر لوڅي بسونه چې د نړۍ په ځینو هوایي ډګرونو کې هم ګرځي راګرځي، هغه شان موټر کار کوي او مسجد ته له ښکلابېلو دخولي دروازو څخه مېرمنې، د مسجد

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښځینه برخې ته انتقالوي، خصوصاً هغه مېرمنې چې معذوره او کمزورې وي، نورې اکثره ښځې چې صحت یې ښه وي، په خپلــه د مســجد دې برخې ته ځان رسوي، مورږ چې د مسجد له (۷) دروازې څخه مزل پیــل کړی و ارام ارام د مسجد چاپېره وګرځېدو، د مسجد ټولې دروازې یــو شان نما ورکوي، تر شل دقیقې مزله وروسته بېرته اوومــې دروازې تــه ورسېدو، په دې ډول مو له مسجد څخه د ګرځېدو یوه دوره بشپړه کړه،

حاجي عزت الله خان اتاق ته، زه او حاجي رضاخان سودا اخیستلو پسې لاړو، ځینې شیان مو پیدا کړل، لس لیتره اوبه مو په کار وې، خو لــس لیتره بوتلونه مو پیدا نه کړل، بیا مو یو ښځینه حجاب او د خپلو خپلوانو لپاره (۱۲۰) دانې ترکي ساخت ټیکري واخیستل، درې غټــې بــوجۍ او ورسره مل رسۍ مو هم واخیستې چې بیا خپل سامان پــه کــې ځــای پرځای کړو. اتاق ته لاړو دا شیان مو اتاق کې کېښودل، بیا د مابنــام د لمانځه لپاره مسجد ته لاړو. کله چې مابنام لمونځ خلاص شو، نو حاجي

(c) ketabton.com: The Digital Library

صیب عبدالکافي او ورسره څو نورو ملګرو چې له طایف څخه زما د لیدو لپاره راغلي وو، راته وویل چې مورږ راغلي یو، د ماسخوتن تـر لمانځـه وروسته به مورږ سره لاړ شئ، دلته مېشت لغمانیان درته په تمه دي. ما ورته وویل چې مورږ خو نن شپه د غزني ځینې ملګري دي هغوی مېلمانه کړي وو، نو هلته به تګ ونه شي، خو د ماسخوتن تر لمانځه وروسته به سره وګورو. اتاق ته لاړو او لږ وروسته بیا بېرته د ماسـخوتن د لمانځـه لپاره مسجد ته راغلو. کله چې لمونځ خلاص شـو، نـو حـاجي صـیب عبدالکافي او ورسره ملګري مو پیدا کړل، عبدالرحمن ورور او هغه سره بل ملګری (مبارک) مو پیدا کړل، تر روغبړ وروسته هر یو ویل چې مورږ سره لاړ شئ. ما ورته وویل چې دغسې ملګرو مېلمستیا کـړې ده، لـه هغوی څخه مو رخصت واخیست.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مدینه منوره او غزنیچی ښوروا

له دوو ورځو راهیسې د حاجي احسان الله احســاس او څــو نــورو ملګرو دا غوښتنه وه، چې یوه شپه به زمونږ ځای ته ځئ او یوه ښوروا به راسره خورئ، دا وعده نن شپه پوره شوه، کله چې ماسخوتن تر لمانځه وروسته بېرته خپل اتاق ته لاړو، نو احسان الله احساس او انجنیر عزت الله راته منتظر وو، هغوی سره په موټر کې سواره شو، تــر نــږدې نــیم ساعت مزله وروسته د هغوی استوګنځي ته، چــې د مــدینې منــورې

هوایي ډګر ته ورځېرمه واقع و، ورغلو. کله چې اتاق ته ورننوتو، نو ټولو مورږ سره تود هرکلی وکړ، ډېر زیات خوشاله شول، څو شېبې وروسته هر

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو راته خپل ځان معرفي او د خپل کار او دلته د اوسېدو داستان بیـان کړ. دا داسې داستانونه دي چې هر یو یې یو ځانګړی کرکتر او کړلېچنه لار لري. دا داستان د غم په تار تړلی او د کړلېچ زیاتې غوټې لـري، بیـا دوی د افغانستان د حالاتو په باب له ما څخه پوښتنه وکړه، ما د هېواد د تازه حالاتو په باب خپل نظر دوی ته څرګند کړ، سره له دې چـې دوی وخت پر وخت افغاني رسنۍ تعقیبوي او همدا شېبه یې هم په اتاق کې ژوندون تلوېزیون لګېدلی و، دوی ډېر احسان منونکي خلـک وو، مـوږ چې په تېرو څو کلونو کې د خپل هېواد لپاره ډېر واړه کارونه هم کـړي

وو، دوی هغو ته د سترو کارونو په سترګه کتل. دوی وویل دا زمونږ یـو ارمان و چې کله به یون صیب سره وګورو، زمونږ اکثره ملګري وایي چې کله کابل ته لاړ شو، نو یون صیب ته به مونږ څوک پرېږدي او که نه؟ هلته به باډیګاردان وي، وسلوال به ولاړ وي او تلاشي به وي. کله چې ما ورته

(c) ketabton.com: The Digital Library

وویل لکه څنګه چې دلته ګورئ، همدغسې په هرځـای کـې یـم، نـه وسلوال شته، نه بندیزونه او نه هم تلاشۍ، هر کله چې کابل ته راغلئ، مولا مو راوله، پر همغه ساعت سره کتلای شو، بیا ډوډۍ تیـاره شـوه، پرېمانه ډوډۍ، ښوروا او وریجې، غزنیچۍ ښـوروا یـې زمـا مخـې تـه کېښوده، ډوډۍ یې په کې تیاره میده کړې وه او ماتـه یـې د شپاړسـو کلونو مخکې هغه خاطره رایاده کړه چې د طالبانو د واکمنۍ پرمـهال،

زه (یون)، زرین انځور صیب او اسدالله غضنفر صیب کندهار ته تللي وو، هلته مو د غزني ــ کندهار په لاره کې غزني ښار ته نږدې یـوه ښـوروا وخوړله، ژمی و، د جدي میاشت وه، د لمر څرک سره مو ګرمه ښـوروا وخوړه، خورا خوند یې وکړ. دا ښوروا مې چې وخوړه، نو همغه خاطره یې رایاده کړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ډوډۍ پر مــهال ګڼ شمېر ټلېفونونه راغلل، یو شمېر افغانان چې (حایل) او د سعودي له ختیزې برخې راغلي وو، موږ ته په حرم شریف کې منتظر وو او همدارنګه عبدالکافي ورور هم راته ویــل چــې کلــه د غزنیوالو ورونو له پروګرامه را اوزګار شوې، راساً به د لغمانیو غونډې ته راځئ، هغوی درته منتظر دي.

له غزنیوالو ورونو څخه مو تر ډوډۍ وروسته خدای پامانې واخیسته، هغوی موږ ته تحفې هم برابرې کړې وې، په ډېر اخلاص یې رخصت کړو، بیا یې تر اتاقه په خپل موټر کې راورسولو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانانو اوسپلي

کله چې ناوخته د غزنیوالو ورونو له مېلمستیا څخه راستانه او اتاق ته پورته شو، نو جمیل ورور د سعودي له ختیزې برخې څخه، چې لــه دې ځایه نږدې یو زر کیلومتره واټن لري، راغلی و، اتاق ته راننوت، تــر روغبړ وروسته یې راته وویل دغه یوه لونګی مې درته راوړې دا به حتماً په سروې او بل کوم رنګ دې خوښېږي چې جامې درته راوړم، جامې مې ځکه وانه خیستې چې ما ویل هغه رنګ به دې خوښ نه شي.

ما ویل جامې مې ډېرې دي، تانه مننه، اوس راته کیســه کــوه چــې څنګه راغلې، هغه وویل دا څو ورځې مې درته زنګ واهه، اخر مې پــه زنګ تونده ماته نه شوه، ما ویل چې یون صیب ونه ګورم نو دا به مې زړه کې یو ارمان وي. نو ځکه مې له کفیل سره چې هغه هم ډېخوا ته تیــار راته نو زه هم ورسره ملګری شوم، په لاره کې مو موټر ټکر کړ، خو ښه و، موټر د کفیل په نامه و، که چېرې زما په نامه وای، نو غرق وم. دلته چې افغان ټکر وکړي نو لاړ، تباه شو. جمیل وویل، مخکې زما کفیل بل څوک و، هغه یې د داعش په نامه ونیو، مړی او ژوندی یې ورته ورک کړ، بیا مې چې دې بل کفیل ته ځان اړوه، نو دې کې یــې راځخــه څــو زره ریالــه واخیستل، همدومره پیسې پیدا کوو چې بېرته یې کفیل ته ورکوو. زه،

(c) ketabton.com: The Digital Library

پلار او یو ورور مې کار کوو، څو کاله مو کار وکړ چې ایله مو یو ورور تــه واده وکړ، خوست کې ولور (۱۲) لکه افغانۍ دی، جمیل وویل زما ږیره او برېت نه وو راغلي چې زه دلته راغلم، دا مې څلورم کال دی چې خپل وطن ته نه یم تللی. په پاکستاني پاسپورت راغلی یم، په دې پاسپورت لومړی په پاکستان کې ډېر په تکلیف شوم، یوځل بندي شوم، اوس پرې نه پاکستان ته تللای شم او نه افغانستان ته!

همدلته پراته یو د خدای هیلې تــه! جمیــل ګرمیــو ســوی و، ډېــر دردونکي داستانونه یې لرل، دا مــهال دوه ملګري: اخترمحمد او یو تن بل ملګری ورسره رانغوتل، هغوی له حایل څخــه، چــې لــه دې ځایــه

نږدې څلورنیم سوه کیلو متره واټن لري راغلي وو، هغوی اتاق ته راغلل، تر روغبړ وروسته هغوی هم داسې د غم داستانونه درلودل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا مــهال ما عبدالکافي ورور ته ټلېفون وکړ چې هلته نه شو درتلای، سبا د ماسپښین تر لمانځه وروسته به انشالله وګورو، هغه وویل سمه ده اخترمحمد او جمیل سره د شپې تر یوې بجې کښناستو، هغوی بیا اجازه واخیسته او ویې ویل تاسې به نور ویده کېږئ، اخترمحمد او ملګري یې په اتاق کې یوه کڅوړه پرېښوده، په هغه کې جاینمازونه او څــه دینــي چاپي پانې وې، ویل یې دا مې تاسو ته تحفه راوړې ده، ما که هر څه ورته وویل، خو ده یې د ښېرته اخیستلو مخالفت وکړ. هغوی رخصت شول او مورږ خوب ته پناه یوړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د جمعې لمونځ او د لغمانیو مېلمستیا

د تلې (۲۵) مه د ذوالحجې (۲۳)مه د اکتوبر (۱۷)مه نېټه او د جمعې مبارکه ورځ ده. د سهار تر لمانځه وروسته بېرته اتاق ته راغلو، لږ خوب مو وکړ او بیا عبدالکریم ورور یوځل بیا سهارنۍ راوړه، بل ملګري (عبدالرحمن) هم سهار ناشتا تیاره کړې وه، هغه هم سهار وختي سهارنۍ راوړې وه، لس لس نیمې بجې وې چې د سهار چای مو وڅښله،

عبدالرحمن او جمیل ورونه هم په چای کې راسره ناست وو، کله چې مو چای وڅښله نو عبدالرحمن وویل چې نن د جمعې ورځ ده، وختي به جومات ته لاړ شو، ځکه وروسته نه بهر کې ځای وي، نه په جومات کې، دلته یو شمېر داسې عربان شته چې یوه جمعه او بله جمعه د جمعې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لمانځه ته راځي او بس! همدارنګه ګڼ شمېر بهرنیان چې دلته کاروبـار کوي، هغوی هم د جمعې لمانځه ته ځان رارسوي ان د باندې پر سړکونو هم خلک ولاړ وي. اودس مې وکړ، جامې مې بدلې کړې او مسـجد تـه لاړو، یوولس بجې د نبوي مسجد په داخل کې په مناسـب ځـای کـې کېناستو، لومړی مو دوه رکعته تحیة المسجد لمونځ وکړ او بیا مې له دې موقع څخه ګټه پورته کړه د تېرې ورځې پـاتې یادښـتونه مـې پسـې ولیکل. صفونه ورو ورو بشپړېدل دا مـهال یو سړي په زوره زما ترڅنګ ځان ځای کړ، ما وویل ځای خو نه شته په زوره ځان ځایوې که څنګه؟ هغه لومړی دوه رکعته لمونځ وکړ او بیا وروسته یې زما تر څنګ ملګري ته وویل یون صیب نه دی؟ بیا یې ماسره ستړي مشي وکړل، ځان یـې

معرفي کړ. زړه کې مې وویل ښه دی چې اول کې تېز ورسره نه یم تللی. دی خو افغان و، د تخار ولایت اوسېدونکی و او دا شل پنځه ویشت کاله کېږي چې دلته په مدینه منوره کې اوسېږي پـه (قبـا شـریف) کـې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانانو یو ځانګړی جومات دی او دی د احنافو ملا دی. ده وویل دلته یې د احنافو لپاره ماته ځانګړې اجازه راکړې، د جمعې لمونځ مو ادا کړ، پر دې ورځ سخته ګنه ګونه وه، کله چې اتاق ته راغلــو، نــو لــړ وروســته عبدالکافي ورور او ورسره نور ملګري راپسې راغلل او د تېرې وعــدې مطابق هغوی سره لاړو، هلته زمونږ د لغمان یو اوسېدونکی (عبدالقیوم) ورور له ډېرو کلونو راهیسې اوسېږي، د هغوی کور ته لاړو، هغــه ډېــره

لوکسه ډوډۍ تیاره کړې وه، د نړدې شلو کسانو لپاره یې ډوډۍ کړې وه، خو مونږ ایله پنځه شپږ تنه وو، یو زه (یون) او نور لــه عبــدالکافي ورور سره له طایف څخه راغلي اندیوالان وو.ډوډۍ مو وخوړه، ډېره خوندوره او اخلاصمنده ډوډۍ وه، بیا حاجي عبــدالقیوم مــونږ خپــل اتــاق تــه راورسولو، د مازیګر او مانښام لمونځونه مو وکړل،تر هغه وروسته د تېرې ورځې د وعدې مطابق زمونږ یو شمېر افغانان چې دلته د ســعودي پــه

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېلابېلو سیمو کې کار کوي او تېره ورځ په یوځایي ډول زمـا لیـدو تـه راغلي وو، هغوی راته زنګ وواهه چې ډوډۍ ستا اتاق تـه راوړو او کـه زمونږ اتاق ته راځې؟ دلته زمونږ ډېر ملګري ستاسو انتظار دي، ما وویل نه مونږ به هلته درشو، دا مـــهال ماتـه پتـه ولګېـده چـې دوی پـه دې خوشالېږي چې مونږ هلته ورشو. د ماسخوتن تر لمانځه وروسته د دوی له جملې څخه یو تن مونږ پسې راغی، خپل مـوټر یـې راوړ. زه (یـون)، حاجي رضاخان، جمیل، عبدالرحمن او حاجي عزت الله هغه سره لاړو. اتاق یې د بدر غره سره نږدې سیمه کې موقعیت درلود.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اخلاص ډوډۍ او د عزت لونګۍ

کله چې ددې مسافرو افغانانو استوګنځي ته ورسېدو، نو ټول ملګري افغانان سره راټول شول، لومړی یې زمونږ هرکلی وکړ او بیا یې خپل اتاق ته بوتلو، د غریبي، د کاریګرۍ او مسافرۍ اتاق، کله چې کېناستو، نو د اتاق څلورو دېوالونه او چت مې له نظره تېر کړل، د سختۍ، ګرمۍ، زیار او زحمت بېلابېل تصویرونه مې په ذهن کې تېر شول. دا افغانان دلته اوسي، اکثره یې موټر چلوونکي دي، ډېر سخت او سترې کوونکي کارونه ترسره کوي او اکثره یې لوی باربري موټر چلوي. د دوی په تندي کې که څه هم د زحمت نښې له ورایه ښکارېدې، خو نن زما په راتګ سره ډېر خوشاله وو، ټولو په ګډه کار کاوه، ډېر ژر یې ډوډۍ تیاره کړه، دسترخوان یې وغوړاوه، څه چې د دوی په وس کې وو، ټول یې پر دسترخوان وغوړول، ډېره د اخلاص او مینې ډوډۍ وه، ډوډۍ مې د درد له تصویر او د اخلاص

(c) ketabton.com: The Digital Library

له خوږلنیو سره یوځای تر ستوني تپره کړه، ټولو زما دومره عزت وکړ چې زه یې هغومره مستحق نه یم، تر ډوډۍ وروسته چای تیار شو او بیا ټولو په کډه یوه لونګۍ راوړه، ماته یې په سر کړه، راته یې وویل موږ خو دلته مسافر یو،

ستا ډېر عزت نه شو کولای، نو دا زموږ د اخلاص او عزت نښه وګڼه، ما ورته کور ودانی ووایه او د لوی خدای(ج) له درباره مې ورته د سوکالۍ او بېرته په خپل وطن کې د استوګنې او ښه ژوند هیله وکړه. سره له دې چې زړه مو نه کېده چې رخصت ورځخه واخلو، خو ناچار وو اجازه مو ورځخه واخیسته، دوی ټول له خپل اتاقه راووتل، موږ یې په موټر کې کېنولو او تر خپل اتاقه یې راورسولو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خدای(ج) رسول ته وروستی سلام او خدای پامانی

کله چې د کارګرو او مسافرو افغانانو له عزتناکې مېلمستیا راستانه شو، نو خبره د شپې تر دولسو بجو اوښتې وه، فکر مو وکړ سبا ته کېدی شي هېڅ وخت پیدا نه شي او یا هم ګنه ګونه وي، نو ښه بــه وي چــې همدا اوس د پیغمبر(ص) وروستي او وداعي سلام ته ورشو، بیا به دلته راشو که رانه شو، د خپل زړه دا ارمان به پوره کړو. حاجیان چې کله هم له مدینې منورې څخه رخصت اخلي، نو د حضرت محمد(ص) وروستی

سلام کوي او بیا ځي. عزت الله خان، عبدالرحمن، جمیل، رضاخان او نور

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملګري چې راسره وو، ټولو زما خبره تائید کړه، ټول نبوي مسجد ته لاړو، ګنه ګونه وه، خو دومره ډېره نه وه، ځان مو ریاض الجنت ته ورساوه، دلته لمونځ دا مانا لري لکه په جنت کې چې حاضر یې، هلته مې دوه رکعته لمونځ وکړ، ګنه ګونه ډېره وه، خو ماته عمران او نورو دوستانو د لمانځه زمینه برابره کړه، لمونځ مې ادا کړ، یو ځل بیا مې خپلې تېرې ګناوې او خطاوې په ذهن کې تېرې راتېرې شوې، له خدای(ج) څخه مې د هغه د محبوب په وساطت د مغفرت غوښتنه وکړه، خپلې مور، پلار، دوستانو ته مې د زړه له تله دعاګانې وکړې، د

خپل هېواد او خپل ولس د ابادۍ او سوکالۍ لپاره مې د دعا لاسونه پورته کړل، بیا له ریاض الجنت څخه ووتم، کین لاس ته د حضرت پیغمبر(ص) مبارکه روضه ده، په اوسپنیزې کړکۍ کې د هغه د مبارکې مقبرې لپاره یوه ګرده دریځه ده، چې هغې ته سر ورنږدې کړې، نو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیغمبر(ص) پر مبارکه مقبره دې سترګې لګېدی شي، لومړی ځل مې له همدې دریځې څخه د حضـــــــــرت پیغمبـــــر(ص) پـــــر مبـــــارکې مقبـــــرې سترګې ولګېدې، خو دا ځل پولیسو کړکۍ ته څوک نـــږدې نـــه پرېښودل، له نـــږدې واتـــن څخـــه مـــو د خدای رسول ته سلام او درنـــاوی وکـــړ او د هغه مبارکو یارانو ته. دا مهال نـــو د هېچـــا

زړه نه کېږي چې له دې ځایه لاړ شي، خو د خلکو ګنه ګونه او د پولیسو ډېر ټینګار ددې سبب ګرځي چې دلته درته د ډېر وخت لپـــاره د پـــاتې کېدو مجال در نه کړي، د پیغمبر(ص) له مبارکې روضې څخه په وتو شو، خو د خروجي دروازې په خوله کې بیا تم شو. دلته څو دقیقې ودرېدو، زړه مو نه کېده چې لاړ شو، خو د خلکو ګنه ګونه خورا زیاته وه، بیـــا د نبوي مسجد بېروني انګړ کې وګرځېدو، هلته مو له بېلابېلو دوســـتانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره عکسونه واخیستل، ما د مسجد د بهرنۍ فضا څو انځورونه واخیستل، هوا او فضا دواړه ښایسته معلومېدل، زړه مو نه کېده چې د مسجد له ساحې ووځو، خو چاره نه وه، د اتاق پر لوري مو حرکت وکړ او پنځه شپږو دقیقو کې اتاق ته ورسېدو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په مدینه منوره کې وروستۍ شپه او د سفر تیاری

د تلې (٢٦)مه د ذوالحجې (٢٤) د اکتوبر (١٨) مه نېټه د شنبې ورځ ده. سهار وختي لمانځه ته لاړو دا ځل مو لمونځ د نبوي مسجد په تخت بام کې ادا کړ. کله چې بېرته اتاق ته راغلو، نو لږ خوب مو وکړ، لس بجې

له خوبه پاڅېدو، عبدالکریم او ملګري یې تیار سور کړی ځیګر تیار کړی و، ډېر خوندور و، د لس پنځه لسو کسانو لپاره وو، جمیل هم سهار وختي راغلی و، چای او ناشتا یې تیاره کړې وه، چای مو په ګډه وڅښله، وروسته حمدالله (عمران) او دده ملګري اخترمحمد او یو بل ملګری له

(c) ketabton.com: The Digital Library

مکې معظمې ځخه چې د عمرې لپاره تللي وو، هغوی هم راغلل، ټولو ته چای تیار شو، تر یوولس نیمو بجــو تــول دلتــه ناســت وو، بیــا مــو د ماسپښین لمانځه لپاره تیاری ونیو. تر لمانځه دمخــه اخترمحمــد ورور ورسره ملګري یې، حاجي رضاخان او جمیل ټولو زمونږ د غوټو په برابرولو او تړلو کې مرسته وکړه، درې غوټې مو تیارې کړې، هر چا دومره تحفې

راوړې وې چې تر اصلي او قانوني وزنه زمونږ وزن ډېر زیاتېده، غوټې مو به منظم ډول سره وتړلې، هره غوټه تقریباً دېــرش، اتــه ویشــت او اوه ویشت کیلو شوله، یوه غوټه مو لا ببخي سرخلاصې پرېښوده چــې تــر مازیګره نور څه راځي هغه په کې ځای پرځای کړو، اوبه مې لس لیتره په کڅوړه او لس لیتره نورې په لاس کې برابرې کړې، یو یو لاسي بکس مو هم ځان سره جلا برابر کړ. بیا ماسپښین لمانځه ته لاړو، لمونځ مو پــه

(c) ketabton.com: The Digital Library

جمع ادا کړ، بیا بېرته اتاق ته راغلو، یوه سترګه خوب مـو وکـړ، بیـا د مازیګر لمانځه ته لاړو، هلته مو بیا یو شمېر نویو افغان حاجیـانو سـره وکتل، یو تن چې زما ترځنګ په صف کې ناست و،وویل: یون صیب یې؟ ما ویل هوا! او ځومره ارمان مې و، دلته زه اوسېږم دا ځو ورځې مې هیله وه چې دلته دې پیدا کړم خو امکان برابر نه شو، له ما سره مور او پلا هم حج ته راغلي دي، هغوی سره ډېر بند وم، خو خدای مې سوال قبول کړ دا دی دلته مې وکتلې، خپل ځان یې هم راته معرفي کړ، ګرمه سـتړي مشي یې وکړه، بیا یې جیب ته لاس کړ خپله بڅخګی یې راوایسـتله،

پیسې راوکاږلې هه دا واخله ځانته پرې کالي وکړه، ډېر ټینګ ست یې وکړ له صمیمیت څخه ډک ست، ما وویل ماته راورسېدې، ډېـره مننـه پیسې مې بېرته په زوره ورته جیب کې کېښودې، بېرته اتـاق تـه لاړو، حاجي رضا خان راته وویل د تحریک ملګرو ته ځینې شیان اخلـم، مـا ویل بار خو درته خپله معلوم دی، بل تحریکوال ښه دي، بیا چـې کلـه

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپله راتللې هغه وخت به بیا پرې غور وکړې. حاجي رضاخان ویل خیر لس کیلو هجوه خرما خو درته ضرور اخلم، ما ویل هېڅ امکان نه لــري، بار مې ډېر دروند دی. په زوره زوره مې درې کیلو ته راکښته کړ، ماته یې درې کیلو خرما او مطیع الله ساپي ته، چې نوی یې واده کــړی و، عطــر واخیستل، اتاق ته راغلو، بیا د مابنام د لمانځه وخت شو. د لمانځه لپاره نبوي مسجد ته لاړو مابنام او ماسخوتن لمونځونه مو هملته اداکړل، تر لمانځه وروسته بېرته خپل اتاق ته راغلو، دا وخت نو عبدالرحمن هم له

وظیفې څخه فارغ شوی و، اتاق ته راغی، د هغه ورور راسره له نــاروې څخه هم خبرې وکړې او همدارنګه په دې مــنځ کــې یــو ګــن شــمېر هېوادوالو چې دلته په سعودي کې اوسېږي، حاجي رضاخان وویل چې نن به لاړ شو، کوم ښه افغاني کباب به چېرته پیدا کړو. دا مــهال شیخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

حاجي نعیم یو ځل بیا زنګ وواهه، ګوره چې چېرته لاړ نه شئ، نن شپه زما مېلمانه یاست، زه هملته اتاق ته ډوډۍ دروړم. د شپې تقریباً نهه بجې وې چې حاجي نعیم، عبدالکریم، نعمت او یو تن بل حاجي ورسره هم ملګري وو، اتاق ته راغلل، یو پند ډوډۍ، مېوه او نوشابه ورسره وو. دوه قسمه کباب، وریجې او نور خوراکي شیان، ډوډۍ مو وخوړه، د شپې تر (۱۲) بجو پورې مو ګپ ولګاوه، خپلې غوټې مو ټولې پوره کړې، ځلور غټې غوټې، دوه بوشکې اوبه، دوه لاسي بیکونه زمونږ ټول شیان شول، د ټولو وزن نږدې (۱۵۰) کیلو ګرامه ته رسېده، په دو کسانو، پنځه لس پنځه لس کیلو مو بیکونه شول، لس لس لیتره اوبه شوې او تقریباً (۱۱۶) کیلو غوټې. تر (۱۲) بجو دمخه عمران خان (حمدالله) هم راغی، خپل موټر یې هم راوست، هغه وویل زه به مو میدان ته ورسوم. لکه وړاندې چې مې معرفي کړ عمران خان دلته یو عرب سره ډېر ښه دی اصلاً د لغمان دی، خورا خدمتګار سړی دی، دا ځو ورځې کېږي چې مونږ سره دی هم ډېر ستړی دی، هر ځای ته مو رسوي.

(۱۲) بجې له اتاقه کښته شو، غوټې مو ټولې د عمران په موټر کې بار کړې. نورو ملګرو، حاجي رضاخان، حاجي نعیم، عبدالکریم، نعمت او جمیل ټولو ویل چې مونږ هم درسره میدان ته ځو، بل موټر هم تیار ولاړ دی، خو مونږ وویل یوازې عبدالرحمن به راسره لاړ شي، دی هلته کوم ځوک پېژني، که مرسته یې وکړای شوه، ښه ده که نه هر ځومره بار چې زیات شو، د هغو محصول ورکوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مازیګر مـــهال راته چا وویل چې یو کیلو اضافه بار باندې (۷۵) ریاله اخلي، ما تیار (۳) زره ریاله جلا کړل، ما ویل هســـې نـــه وي چـــې بیـــا وشرمېږو او مال مو کم کړي، که څه هم مورږ سره ځینې داسې شیان هم وو چې قیمت یې ددې نیمایي هم نه کېده، خو که هلته څومره ټکـــس راته، ورته حاضر وم چې ور یې کړم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هوایي ډګر

دولس بجې مو د میدان پر طرف حرکت وکړ، (۲۰) دقیقې وروســته هلته ورسېدو، حاجي عمــران او عبــدالرحمن دوه لاس ګــادۍ راوړل، سامان یې په کې بار کړ، کونټر (شمېرونکي) ته ودرېدلو، نــږدې (۴۵) دقیقې انتظار مو وکړ، دا مــهال عطامحمد (د افغان حاجیانو مسول) او څو تنه نور ملګري هم راغلل، عطامحمد ته مې وویل زمونږ د هر یــوه د

کالیو وزن تر اصلي باره نږدې (۱۵-۲۰) کیلو زیات دی، نو اوس له خپل مهارت څخه کار واخله چې دا مال تېر کړو، که چېرې یې جنجال کاوه،

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو پسې ګرځه مه، محصول ورکوو. هغه کاونټر ته ودرېد، ټکټونه برابر او پاسپورټونه چک شول، زمونږ بار تقریباً (۱۶) کیلو زیات شو، البته دې کې لا د غاړې بېکونه شامل نه وو چې هغو هر یوه خپل خپــل وزن درلــود. هغوی غږ ونه کړ مونږ هم ځان غلی کړ. هر څــه پــه خیــر تېــر شــول، عطامحمد ته مې وویل ځان غلی کړه. واسطه دې بل چاته وساته، کلــه چې مو خپلې غوټې تحویل کړې، نو مونږ پاس منزل ته د ترمینل په لوري

وختو، له ښاغلي عمران او عبدالرحمن څخه مو رخصت واخیست او مونږ تر امنیتي چک وروسته د ترمینل انتظار خونه کې کېناستو، تــر (۴۵) دقیقو زیات و کم انتظار وروسته د بوردېنګ کــارت د چکولــو وخــت راورسېد، د انتظار په شېبو کې یو شمېر افغان حاجیان زمــا لیــدو تــه راغلل، حاجي صیب ګلاب، حاجي زین الله او یو بل ځوان تر اوږدو خبرو

(c) ketabton.com: The Digital Library

او مرکو وروسته یادګاري عکسونه راسره واخیستل. د مشرانو جرګې مشر فضل هادي مسلمیار صیب مو هم دلته ولید او بیا د بوردینګ کارت تر چک وروسته لومړی موټر او بیا الوتکې ته پورته شو. د اماراتو الوتکې په نړۍ کې د سهولت له امله ښه شهرت لري، په سوونو مسافر

په دې الوتکه کې ځایېدل، تقریباً اکثره ځوکۍ ډکې وې، کومه یوه که په کې خالي پاتې وي، کېدی شي څو دقیقې وروسته الوتکه الوتنې ته چمتو شي. تر الوتنې وړاندې د الوتکې د ټلوېزیون پر سکرین لیکل کېدل، چې ټوله فاصله (۱۵۸۱) کیلو متره ده او الوتکه د ځمکې له سطحې (۶۵۰) میله ارتفاع کې الوتنه کوي، اوس ساعت ځلور نیمې بجې دی، تراوسه د الوتکې درک معلوم نه دی. دا دی اوس پیلوټ اعلان

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړ چې دوبۍ هوایي ډګر مصروف دی. الوتنه تر ټاکلي وخت وروسته هم یو څه ځنډېږي.

دا دی اوس چې شل کم پنځه بجې دي الوتکې د ځمکې پر ځغاستلیکې خپل حرکت پیل کړ او همدارنګه یې د الوتکې ضروري معمول اعلانونه خپاره کړل، څو دقیقو کې به که خدای کول الوتکه د ځمکې له سطحې پورته شي. مدینه منوره د شپې له الوتکې څخه منوره ښکاري د ښار د هرې برخې رڼاګانو، ښار ښایسته کړی، په سکرین راغلل چې دوه ساعته او (۵) دقیقو کې به دوبۍ ته رسېږو. دادی اوس پنځه لس کم پنځه بجې الوتکه له ځغلیکې څخه پورته شوه، د الوتکې داخلي ګروپونه هم ګل شول.

شل کم شپږ بجې یې الوتکه کې سهار چای راوړ، شپږ او لس دقیقې یې اعلان وکړ چې موږ دوبۍ ته نږدې کېدونکي یو، پنځه لس کم اوه بجې وې چې الوتکه د دوبۍ پر نړیوال هوایي ډګر راکوزه شوه، البته د سعودي پر وخت، محلي وخت اوه بجې او پنځه څلوېښت دقیقې دی. کله چې له الوتکې کوز شو، نو د ترمینل د دخولي دروازې په خوله کې د اماراتو هوایي لیکې دوه تنه ښځینه کارکوونکې ولاړې وې او ((کابول کابول)) ناري یې وهلې، کله چې ټول خلک دلته راټول شول، نو دې وویل ما تعقیبوئ، یوه مخکې وه، یوه شاته، تر پنځه لس دقیقې پلي مزله وروسته امنیتي چک ته ورسېدو، تر هغه چې تېر شو بیا څو دقیقې

(c) ketabton.com: The Digital Library

مزل و اخر ۳۷، ۳۸، ۳۹ نمبر انتظار خونې ته ورسېدو، تر لږ ځنډ وروسته بوردینګ کارتونه او پاسپورتونه چک شول، بیا په یوه هال کې کېناستو، تر هغه وروسته له ترمینله ووتلو، په یوه بس ګاډي کې یې چې نږدې لس پنځه لس دقیقې مزل به یې کړی وي د الوتکې تر سینې پورې راورسولو، (۷) دقیقې لسو ته پاتې وې چې الوتکې ته پورته شــو، اوس

چې لس بجې او درې دقیقې دي، لا هم خلک خپلو ځایونو ته راځــي، کېدی شي نیم ساعت شاوخوا کې الوتکه الوتنه وکړي. دا یادښت چې مې تر دې دمه راورساوه، نو ساعت لس بجې او پینځه دقیقې دي. لس او پنځه لس دقیقې وې چې الوتکې ځان ځغلیکې ته برابر کړ، اوس لس نیمې بجې دي، الوتکه پر عمومي لیکه ولاړه ده او ځان الوتلو ته تیاروي، لس دقیقې وروسته الوتکه والوته، دا مــهال نو پر ما د خوب یوه څپــه

(c) ketabton.com: The Digital Library

راغله، نه یوازې پرما، بلکې پر اکثرو نورو مساپرو، یوه سترګه خوب مې وکړ، کله چې مې سترګې رنې کړې، نو د ډوډۍ د وېش وخــت و، ډوډۍ مو وخوړه، خو چندان ښه راباندې ونه لګېده، یو ګیلاس چای مې پسې وڅښه، هغه لا ښه و خوندور و، تر چای او ډوډۍ وروسته لاره هــم پــه لنډېدو وه. اوس نو کابل ته ایله نیم ساعت یا څلوېښت دقیقې شاوخوا لاره پاتې ده.

پر دې مهال یې اعلان وکړ چې پر محلي وخــت پــر یــوې بجــې او څلوېښتو دقیقو کې کابل ته رسېږو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کابل کې هرکلی

د میزان یا تلې (۲۷) مه د ذوالحجې (۲۵)، د اکتوبر (۱۹) مه نېټــه د یکشنبې ورځ وه. یوه بجه او څلوېښت دقیقې وې چې الوتکه د کابل پر هوایي ډګر راکښته شوه، د خپل وطن هوا مې حس کړه. له الوتکې څخه د راوتو پرمهال حاجي شېرشاه ستور چې اصلاً زمونږ د لغمان لــه یــوې

مخورې کورنۍ څخه دی او په اریانا افغان هوایي شرکت کې کار کوي، تر هرچا لومړی ماته هرکلی ووایه، د الوتکې له دروازې څخه چــې رابهــر شوم، نو د (وي ای پي) کسانو لپاره ځانګړي شوي موټر کې یې کښولم او د وي ای پي (VIP) له لارې له هوایي ډګره رابهر شوم، دلته ګڼ شــمېر دوستان او د تحریک ملګري زما لیدو ته راغلي وو، حاجیانو ته د هرکلي

(c) ketabton.com: The Digital Library

له معمول سره سم يې راته ګلان غاړه کې واچول، تر روغبړ او مبـارکۍ وروسته په خپل ګاډي کې کېناستم، نـور ملګـري راســره څنـګ تـه کېناستل، کله چې له هوايي ډګره راووتو، نو د هوايي ډګر په څلور لارې

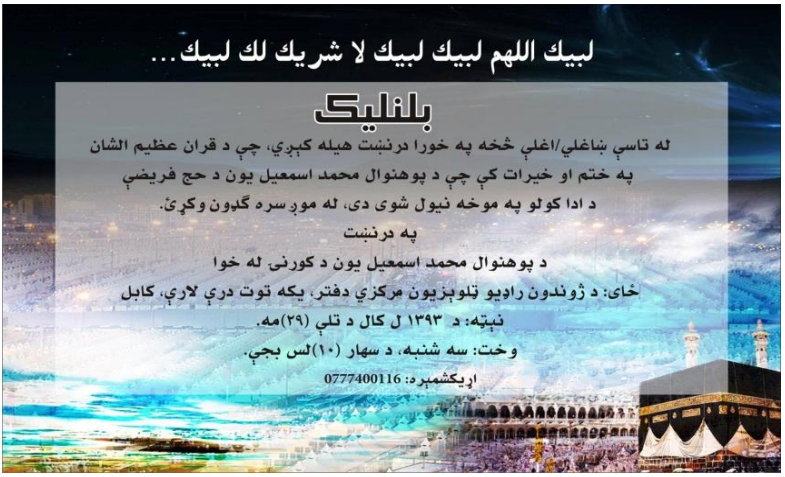

کې راسره نور دوستان هم ملګري شول، څو دقيقې وروسته تلوېزيون ته ورسېدو، هلته راته نورو ملګرو هرکلی ووايه او په دې ډول د حج سفر دلته پايته ورسېد، خو د ختم او خيرات مراسم لا پاتې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ختم او خیرات

د حج تر مراسمو دمخه لکه چې هر حاجي د ختم و خیرات هوډ لري، ما هم دا هوډ درلود، د ژوندون ټلوېزیون مالي او اداري مسول ډاکتر مروان، ضیاءالرحمن ضیاء او نورو تحریکوالو ته مې ویلي وو، چې د خیرات لپاره خپل ترتیبات ونیسي، د حج د مراسمو په بهیر کې مې هم

څو ځله ورته د خیرات په باب وویل، دوی وویل، موږ هر څه ترتیب کړي، کله چې ستا د راتلو نېټه معلومه شي، نو تر هغه یوه ورځ وروسته به ختم و خیرات ونیسو، د زمزم د اوبو په شمول، جاینمازونه، تسبې، خرما او ځینې نور ضروري شیان ما ځان سره راوړل، خو دلته دوی هم پوره شیان اخیستي وو. ضیاءالرحمن ضیاء او وفاالرحمن وفا کارتونه مخکې تر مخکې چاپ او اکثرو دوستانو ته وېشلي وو، د خیرات ورځ مو په

(c) ketabton.com: The Digital Library

تلېفون کې ورته ویلې وه. یانې کابل ته زما تر راتګ د یوې ورځې په واټن، همداسې وشول. د میزان پر (۲۷) نېټه زه کابل ته راورسېدم، تر یوې ورځې وقفې وروسته، د تلې پر (۲۹) مه نېټه د (سه شنبې) پر ورځ مو ختم و خیرات وکړ. په خیرات کې ټول ټال نږدې درې زره کسانو ګډون کړی و، امیرانو او فقیرانو ټولو ته بلنه ورکړل شوې وه، د ټولو دې

کور ودان وي، په اخلاص یې په خیرات کې ګډون وکړ، ټولو خپله مینه ښکاره کړه، تر خیرات یوه ورځ دمخه چې دوستانو د پسونو د راوړلو بهیر پیل کړ، بیا دوه درې اوونیو پورې دوام وکړ، یو وخت داسې راغې چې د ژوندون تلوېزیون په انګړ کې د پسونو یوه لویه رمه جوړه شوه. په دې ډول د حج مبارک هغه سفر چې زما د نیت او هوډ پر بنسټ د سنبلې میاشتې پر (۲۸) نېټه پیل شوی و، په دې ختم و خیرات سره په خیر پای ته ورسېد.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library